UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00901307 9

HH
L
CS

Notch test and
bayed Dilatometer

Digitized by the Internet Archive
in 2007 with funding from
Microsoft Corporation

http://www.archive.org/details/poetryofgogynfei00anwyuoft

THE POETRY

OF

THE GOGYNFEIRDD

FROM

THE MYVYRIAN

Archaiology of Wales:

WITH AN

INTRODUCTION

TO THE

STUDY OF OLD WELSH POETRY,

BY

E. ANWYL, M. A.,

Professor of Welsh and Comparative Philology at the University College of Wales, Aberystwyth;

Chairman of the Central Welsh Board for Intermediate Education.

DENBIGH:
PRINTED AND PUBLISHED BY GEE & SON, LTD.

MDCCCCIX.

PB
2281
A59

THE POETRY

OF THE

MYVYRIAN ARCHAIOLOGY.

THE following introduction to the Poetry of the MYVYRIAN ARCHAIOLOGY has been written with a view to the guidance of those who have but a slight acquaintance with Mediaeval Welsh. Consequently the form which it takes is for the most part grammatical, since, with the exception of the account of Mediaeval Welsh contained in Zeuss' Latin work the Grammatica Celtica, there is in existence no continuous manual of the Welsh of the Middle Ages; and even Zeuss' monumental work deals only to a very limited extent with the peculiar forms and usages of Old Welsh Poetry. The present introduction does not profess to deal with this body of poetry exhaustively, but references are given to books and articles whereby the information which it gives may be supplimented.

Aberystwyth. E. ANWYL.

CONTENTS.

Preface 3

Introduction by Professor Anwyl.
The Sources of the Poems ... 7
The Cynfeirdd Poetry ... 8
The Gogynfeirdd Poetry ... 10
Grammar of Old Welsh Poetry 11

Meïvir (1120—1160).
Elegy on Grufudd ab Cynan ... 28
Elegy on Trahaiarn and Meilyr... 30
The Death-bed of Meilyr ... 30

Gwalchmai (1150—1190).
Gwalchmai's Boasting ... 30
Gwalchmai to Owain Gwynedd 32
Eulogy on Owain Gwynedd ... 33
Odes to Owain Gwynedd ... 33
An Ode to David, son of Owain Gwynedd 34
To Rodri, son of Owain ... 34
A Panegyric on Madawg, Prince of Powys 35
Elegy on the same 35
The Dream of Gwalchmai ... 37
An Ode to Eva His Wife ... 37

Cynddelw (1150—1200).
Panegyrics on Owain Gwynedd... 37
Elegy on the same 39
A contention with Seisyllt for the chair of Madawg ... 42
To Madawg, Prince of Powys ... 42
Verses to the same 42
Elegy on the same 43
Address to Madawg's family on his death 44
Verses to Owain son of Madawg 44
A Verse to the same 44
A Panegyric on the same ... 45
Elegy on the same 45
A Virgin Eulogy to Eva, daughter of Madawg 45
Verses to Llywelyn, son of Madawg 47
Elegy on Cadwallawn, son of Madawg 47
An Ode to Owain Cyveiliawg ... 49
Elegy on the family of Owain Gwynedd 51
The reconciliation of the lord Rhys 52
A Panegyric on the same ... 54
Elegiac verses on Rhiryd Flaidd 55
Verses to the same 55
Elegy on the same 55
Elegy on Einion ab Madawg ab Iddon 57
Verses to Owain Cyveiliawg ... 58
The reconciliation of Rhys son of Grufudd 59
Elegy on Ithel, son of Cadifor, the Gwyddelian 62
Elegy on Iorwerth Goch, son of Maredudd 62
The Circuit, or battles of Llywelyn 63
To Gwenwynwyn 64
Verses of praise to the same ... 64
Verses to the same 64
An Ode to Tysilio 65
To God 67
Sonnet to a Damsel 71
Verses to Ednyfed 71
Elegy on the sons of Dwywg ... 71
Verses to an alien of Llansadwrn 72
A Verse 72
Verses to Hywel, son of Ieuaf ... 72
Elegy on Bleddynt, the bard ... 72
Verses to Dygynnelw, his son ... 73
The tribes of Powys ... 73
The privileges of the Men of Powys 74
An Ode to Hywel, son of Owain 74
To Llywelyn 77
To the Monks of Ystrad, who refused him burial 78
The death-bed of Cynddelw .. 78

Owain Cyfeiliawg (1150—1197).
An Ode to Hirlas, or the blue long horn 78
Verses on the Circuit of Wales ... 80

Daniel ab Llosgwrn Mew (1150—1210).
Elegy on Owain Gwynedd ... 80

Gwynvardd Brycheiniawg (1160—1220).
To the lord Rhys 81
To Dewi or St. David ... 82

Gwilym Ryvel (1160—1220).
Verses to David, son of Owain ... 84
Verses of reconciliation to the same 84

Hywel ab Owain Gwynedd (1140—1172).
Love Odes 85
War Odes 85
A Love Ode 86
Hywel's boast 86
A Love Ode 87

Llywarch ab Llywelyn (1160—1220).
Ode to David, son of Owain ... 87
The threatening of David ... 88
The gratulation of David ... 89
An Ode to Rodri, son of Owain 89
A Panegyric on the same ... 90
Another 90
An Ode to the same 91
Verses to Grufudd ab Llywelyn 91
A verse to Bleddynt 91
An Ode to Grufudd ab Llyelyn 91
The threatening of Grufudd ab Cynan 92
An Ode to the same 92
Elegy on the same 92
An Ode to the fiery ordeal ... 93
To Grufudd ab Hywel ab Owain 93
Elegy on the same 94
An Ode to Gwenlliant, daughter of Hywel 94
An Ode to Rhys Grug ... 95
Elegy on Hywel ab Grufudd ab Cynan 96
To Madawg ab Grufudd of Maelawr 97
Elegy on Iorwerth ab Rotpert ... 97
Elegy on Maredudd ab Cynan ... 98
Odes to Llywelyn ab Iorwerth ... 98
The Minor Ode to the same ... 102
A Panegyric on the same ... 103
To God 103
To Llywelyn ab Iorwerth ... 105

Davydd Benfras (1190—1240).
Odes to Llywelyn ab Iorwerth ... 105
Elegy on the same 107
Elegy on Grufudd, son of Llywelyn 108
A Sonnet 109
Elegy on the three sons of Llywelyn 109
Elegy on Davydd ab Llywelyn 110
In praise of Llywelyn ab Grufudd 111
The progress of Llywelyn ... 111
Moral Verses 112
Elegy on Grufudd, son of Ednyfed 113

Einiawn ab Gwgan (1200—1260).
To Llywelyn ab Iorwerth ... 113

Meilyr ab Gwalchmai (1170—1220).
Divine Odes 114

Einiawn ab Gwalchmai (1170—1220).
Elegy on Nest, daughter of Hywel 118
Ode to Llywelyn, son of Iorwerth 118
Divine Odes 119

Einiawn Wan (1200—1250).
Elegies on Madawg ab Grufudd Maelawr 120
Elegies on Llywelyn, son of Iorwerth 121
The reconciliation of Davydd, son of Llywelyn 122
Ode to Grufudd, son of Llywelyn 123

Gwgawn (1190—1240).
Verses to Llywelyn ab Iorwerth 123

Seisyll (1160—1210).
Elegy on Iorwerth, son of Owain 123
Elegy on Owain Gwynedd ... 124
To the lord Rhys 124

Llygad Gwr (1220—1270).
An Ode to Grufudd Maelawr ... 125
To Llywelyn, his son ... 125
To Grufudd Maelawr 126
To Llywelyn, Prince of North Wales 127
To Llywelyn fab Grufudd ... 143

Elidyr Sais (1160—1220).
The reconciliation of Llywelyn ab Iorwerth 128
Elegy on Ednyfed Vychan and Tegwared 129
Elegy on Hywel ab Arthen ... 129
Elegy on Rodri ab Owain ... 129
Divine Odes 130
An Ode to Lent 133
A Divine Ode 133

Llywelyn Vardd (1230—1280).
Elegy on Cedivor ab Genillyn ... 134
To Owain ab Grufudd ab Gwenwynwyn 134
To Owain Vychan ab Madawg 134
An Ode to Llywelyn ab Iorwerth 135
A Panegyric on Owain ... 135
To Cadvan—A British Saint ... 136
Signs preceding the Day of Judgment 138

Bleddyn Fardd (1250—1290).
Elegy on the three sons of Grufudd ab Llywelyn ... 139
To Davydd ab Grufudd ab Llywelyn 139
Elegy on the same 139
Elegies on Owain ab Grufudd ... 140
Elegy on Llywelyn ab Grufudd ab Llywelyn 141
Ode to Rhys ab Maredudd ab Rhys 141

Elegy on Davydd ab Grufudd ab Owain ab Madawg ... 141
Elegy on Goronwy ab Ednyved 142
Elegy on Hywel, son of Goronwy 142
To Grufudd ab Iorwerth ab Maredudd 143
Elegy on Davydd Benfras ... 143
The death-bed of Bleddyn ... 143

Grufudd ab Gwrgeneu (1210—1260).
Elegy on Grufudd ab Cynan ab Owain Gwynedd 144
Verses to his friends 144

Phylip Brydydd (1200—1250).
An Ode to Rhys Gryg ... 145
A conciliatory address ... 145
Verses to Rhys, the younger ... 145
An Ode to the same, on a contention with poetasters ... 146
The contention with the poetasters 146
Elegy on Rhys, the younger ... 147

Prydydd Bychan (1220—1260).
Elegy on Rhys, the younger ... 147
Verses to Maredudd ab Owain 147
Elegy on the same 149
To Owain ab Grufudd ab Rhys 149
Elegy on the same 150
Elegy on Rhys Goch 150
Elegy on Morgant ab Rhys ... 150
Elegy on Cynan ab Hywel ... 151
Elegy on Rhys, the bald ... 151
Elegy on Rhys ab Llywelyn ... 152
Elegy on Madawg Mon ... 152
Elegy on Bleddynt ab Dwywg ... 152
Elegy on Gwên, son of Goronwy 152
Elegy on Llywelyn ab Rhys ... 153
Elegy on Blegywryd 153
Elegy on Goronwy ab Ednyved 153
Verses to Owain Goch ab Grufudd ab Llywelyn 154

Einiawn ab Madawg Rhahawd (1230—1270).
An Ode to Grufudd ab Llywelyn 154

Gwerneg ab Clydno (1270—1320).
Moral Verses 154

Hywel Voel ab Griyri (1240—1280).
To Owain ab Grufudd ab Llywelyn, in prison 154
To the same 155

Grufudd ab yr Ynad Coch (1260—1300)
Elegies on Llywelyn ab Grufudd 155
Divine Poems 156

Madawg ab Gwallter (1250—1300).
Divine Poems 160

Gwilym Ddu (1280—1320).
Ode to the months 163
To Sir Grufudd Llwyd in prison 162

Elegy on Trahaiarn the Bard, son of Goronwy 164

Llywelyn Brydydd Hodnant (1280—1330).
Verses to Ieuan ab Grufudd Voel 164
To the same 165

Hillyn (1280—1330).
To Ieuan Llwyd ab Grufudd Voel 165
To the same 165

Iorwerth Vychan (1290—1340).
Odes to a fair woman 166

Llywelyn Ddu (1290—1340).
To Llywelyn ab Gwilym ab Hywel 167

Llywarch Llaety (1290—1340).
To Llywelyn ab Madawg ab Maredudd 167

Anonymus.
Various Odes... 168
Ditto 235

Casnodyn (1290—1340).
To Gwenlliant, daughter of Cynan 170
To Ieuan, abbot of Aber Conwy 170
To Ieuan ab Grufudd 171
Elegy on Madawg 172
Ode to the Trinity 174

Rhisserdyn (1290—1340).
To Hywel ab Grufudd ... 177

Grufudd ab Maredydd.
To Tudur ab Goronwy ... 180
Elegy to the same 182
To Tudur 183
To Tudur, in his illness ... 183
To Tudur 184
To Goronwy, son of Tudur ... 185
To Goronwy, in his illness ... 187
Elegy on Goronwy Vychan, who was drowned 188
Elegy on Hywel ab Grufudd ... 189
To Goronwy Fychan ab Tudur 190
Elegy on Gwenhwyfar ... 190
To a fair woman 192
The Sabbath 193
To the Cross, at Chester ... 194
Ode to a fair woman 196
Ode to Awd 196
Ode to Angharad 197
To Mary 198
To God 201
To the Virgin Mary 203
To the Deity 203
To Christ 232

Iorwerth Beli.
To the Bishop of Bangor ... 204

Grufudd ab D ab Tudur (1290—1340).
Ode to a fair woman 205

To the well of St. Cedig ... 205
To thank Hywel for a Bow ... 206
To a fair woman 206

Prydydd Breuan (1290—1340).
To Maredudd 208

Y Proth (1300—1350).
To Thomas ab Hopcyn ... 208

Dafydd y Coed (1300—1350).
To Hopcyn ab Thomas ... 209
To Grufudd ab Llywelyn ab Ieuan 210
A lampoon 211
To Ieuan Llwyd ab Ieuan ... 211
To the fall of the Wye ... 212
A verse to the Author ... 212
A pious Ode 212
Another 232

Trahaiarn (1300—1360).
To Hywel of Llandingad ... 212
To Cadwgawn—a lampoon ... 213

Goronwy Gyriawg (1310—1360).
To Gwenhwyvar, daughter of Madawg 213
To Madawg, Bishop of Bangor ... 228

Sevnyn (1320—1370).
To Angharad 214
To Llywelyn 214
Elegy on Iorwerth Gyriawg ... 215

Iorwerth ab y Cyriawg (1320—1360).
To a fair woman 216
A pious Ode 234

Llywarch y Nam (1310—1360).
To Llywelyn ab Madawg ab Maredudd 246

Iorwerth Llwyd (1310—1360).
To Hopcyn Thomas 216

Meurug ab Iorwerth (1310—1360).
To Hopcyn ab Thomas ... 217

Goronwy Ddu (1320—1370).
Elegy on Goronwy Ddu ab Tudur 218
To a fair woman 218

Mab y Clochyddyn (1330—1370).
To Gwenhwyvar, daughter of Madawg 219

Hywel ab Einiawn Llygliw (1330—1370).
An Ode to Mevanwy of Dinas Bran 220

Llywelyn Goch ab Meurig (1330—1370).
To Hopcyn ab Thomas ... 221
To Llywelyn and Rhydderch ... 221
To Llywelyn, Abbot of Ystrad Flur 222
To Goronwy ab Tudur ... 225
To Rhys ab Grufudd ab Ednyfed 226
To God 233

Hywel Ystoryn (1330—1370).
A lampoon on Adam the Tinker 223

Tudur Ddall (1340—1370).
Verses 225

Peryv ab Cedivor (1160—1200).
To Hywel ab Owain Gwynedd ... 227

Grufudd Grug (1330—1370).
A divine Ode 227

Merddin ab Morfryn.
The Gorddodau 229

Dafydd Ddu o Hiraddug
A pious Ode 234

THE GOGYNFEIRDD.

I.—THE SOURCES OF THE POEMS IN THE MYVYRIAN ARCHAIOLOGY.

In the case of the Cynfeirdd the editors of the Myvyrian Archaiology followed copies of the Gododin and of the Book of Taliesin that are to be found among the Panton MSS. (see Dr. Gwenogfryn Evans' catalogue of the Panton MSS., No. 14). These copies were made by the Rev. Evan Evans *(Ieuan Brydydd Hir)*. Dr. Evans points out that the copy of the "Gododin" was made from an older copy written by Thomas Williams, of Trefriw, one of the greatest Welsh scholars of the early xviith century. The copy of Taliesin was made from a copy that was in the famous Dr. Davies of Mallwyd's handwriting. In the same MS., p. ii., and in MS. 15, there are also some poems by Meilir and Gwalchmai. Dr. Evans states further that Ieuan Brydydd Hir handed over his MSS. to Paul Panton, Esq., of Plas Gwyn, in Anglesey, who, in return, allowed him an annuity of £20 per annum. Another MS. used by the editors of the Black Book of Carmarthen is Panton MS. (No. 33), taken indirectly from the Black Book of Carmarthen and the Red Book of Hergest.

The sources of the Myvyrian poems of the Gogynfeirdd (xii.—xiv. centuries) have been the subject of a valuable article by Professor Loth, of Rennes, in the Revue Celtique for 1903.

The various abbreviations used in the Myvyrian Archaiology are explained as follows:—O. L. E. D. (O Lyfr Edward Davies). This Edward Davies was Edward Davies, of Olveston, in Gloucestershire.

O. L. D. D. (O Lyfr Dr Davies). This work is a transcript made by Dr. John Davies, of Mallwyd.

O. L. P. P. (O Lyfr Paul Panton). This is a MS. in the possession of the Paul Panton already mentioned.

O. L. L. M. (O Lyfr Lewis Morris). This is a MS. formerly belonging to Lewis Morris, now in the British Museum.

In the article in question M. Loth says that a rapid but adequate collation of MS. 14869 (Add. MSS. Brit. Mus.) with the Myvyrian Archaiology has convinced him that this MS. is the principal source of the poems therein contained from the xiith to the xivth century. In the Myv. Arch. it is represented by O. L. D. D., but often enough it is unmentioned. On folio 235vo are the word:—"finis 16 April, 1617; totum scripsi ego J. Davies. Hyd hyn allan o hen lyfr ar femrwn a scrifenasid peth ohonaw ynghylch amser Ed. 2 ac Ed. 3, fel y mae'n gyffelyb; a pheth ynghylch amser Henri 5. Yr hen lyfr hwnnw fuasai yn eiddo Gruff. Dwnn ac yn eiddo Huw Llŷn ac yn eiddo Rys Cain, ac yr awr hon sy eiddo Robert Vychan o'r Wengraig, ger llaw Dolgelleu. Scrifenyddiaeth y llyfr hwnnw oedd fel hyn yn y llaw hynaf." Then follow some examples of the orthography of this MS., wherein t was used for dd; t and d stood for final d; v (internal) was written as u, and f (= v) as w. In several of the Myvyrian poems the orthography is of a modernized character. For a full comparison by M. Loth of the MS. and the text, see Revue Celtique for 1903, p. 13.

MS. 14877 (Add. MSS. Brit. Mus.), according to M. Loth, is perfectly identical with the previous MS. It was furnished, leaf by leaf, to Lewis Morris by his brother William, and finally bound. According to Lewis Morris it was a copy of the Old Book of Gwern Eigron; and he also states that Lord Macclesfield had a copy of the same MS. This copy, M. Loth says, was written by William Morris, of Cefn-y-Braich, after a Hengwrt MS., which had been in the possession of Gruff. Dwnn, Huw Llŷn, and Rhys Cain. Thus the two MSS. in question clearly go back to the same source. Unfortunately, the

Gwern Eigron MS. is not now known to exist. In both MSS. the beginning of the Gogynfeirdd poetry is wanting.

It may be further noted that some of the poems of the Gogynfeirdd are found in MS. as follows:—

Peniarth MS. 3 (=Hengwrt MSS. 411 and 408), written about 1230—1250, contains (1) the greater part of Dadolwch yr Arglwydd Rhys, divided into eight awdlau, the first beginning with the line

Mal kadarn yn kadv y bryaut.

(2) Marwnad Einion fab Madawg fab Iddon, divided into six awdlau, and (3) Marwnad Rhirid Flaidd, ac Arthen ei rawd, divided into two awdlau.

The Red Book of Hergest also contains a considerable number of poems by "Gogynfeirdd" authors. For a list of the contents of this MS. see the Catalogue of Jesus College MSS., by Dr. Gwenogfryn Evans.

For the history of Welsh orthography to the xiiith century, the reader may with advantage consult an appendix on the eubject by the present writer in Stephens' "Welshmen" (Western Mail Co., Cardiff), tntitled "The development of the Welsh Language from the seventh to the thirteenth century," and for the xivth and and xvth centuries; the introductions to Llyfr Ancr Llanddewibrefi (Prof. J. Morris Jones), and the Mabinogion and Bruts (Dr. J. Gwenogfryn Evans).

II.—THE "CYNFEIRDD" POETRY.

The works which the Editors of the Myvyrian Archaiology classed together under the heading 'Y Cynfeirdd' are the following:—

1. Y Gododin.—This poem is found in the Book of Aneirin, a Manuscript of the xiiith century, now in the Cardiff Free Library, but formerly the property of Sir Thomas Phillips. This MS. also contains, in addition to the "Gododin," Gorchan Tutvwlch, Gorchan Cynfelyn, Gorchan Adebon, and Gorchan Maelderw. The last named poem has many lines that are identical with lines in the "Gododin." Gorchan Maelderw is attributed, however, in the MS. not to Aneirin, but to Taliesin. The name Aneirin comes from the Latin Honorînus.

2. Englynion y Misoedd.—A late composition consisting of a string of proverbs, classed together under the names of the different months.

3. Poems attributed to Taliesin, taken indirectly from the Book of Taliesin, a MS. of the late xiiith century, now in the Peniarth Library. This collection contains a few poems that belong to the same zone as the Gododin and the Gorchanau, forming possibly the oldest nucleus of the book, and a number of poems that are essentially metrical versions of some of the typical studies of the Welsh monasteries, including scraps of Bede, "De rerum natura," Isidore of Seville's list of divine names, treatises on the geography of the Holy Land, the Imago Mundi, and the like, interspersed with fragments of Welsh history and local legend derived from much the same sources as the materials of the Four Branches of the Mabinogi and the Arthurian legend. The poems are preceded in the Myv. Arch. by a sketch in Welsh of the story of Taliesin, said to be "o'r Mangofion." Then follow two short metrical versions of the same life, that are not in the Book of Taliesin, and are evidently later. Other poems, too, are here printed with the "Taliesin" poetry, from sources other than the Book of Taliesin, such as certain dialogues from the Black Book of Carmarthen, and Gorchan Maelderw from the Book of Aneirin, the latter because it is assigned to Taliesin in the Book of Aneirin. Some of the poems of the Book of Taliesin are vaticinations of similar type to those of the Black Book of Carmarthen, and the Red Book of Hergest. In addition to the pieces already mentioned there are in the Myv. Arch. some late pre-Reformation poems such as "Bustl y Beirdd," which were put into the mouth of Taliesin by their anonymous authors. Along with the poems of Taliesin, too, are printed "Englynion y Beddau," which have closer affinities with the "Llywarch Hen' than with the "Taliesin" poetry. These englynion come ultimately from the Black Book of Carmarthen.

4. Poems attributed to Llywarch Hen.—Some of these occur in the Black Book of Carmarthen (a MS. of the 12th century), while others are derived from the Red Book of Hergest, a MS. belonging to Jesus College, Oxford, of the end of the xivth and the beginning of the xvth century. The poems of the Llywarch Hen series are among the most poetical of the "Cynfeirdd" writings, and are distinguished by a certain tinge of melancholy and pathos, arising from a sense of contrast between the present and the past; as we see, for example, in the oft-quoted and oft-translated lament of Llywarch over his old age, his lament over the death of his sons, his elegies on Cynddylan and on Urien Rheged, together with the description of winter. Probably many of these poems are an accretion around an older nucleus, and, in view of the frequency in them of place-names from Powys and the neighbouring parts, it is not improbable that they were chiefly composed in that district. In style and metre many of the Llywarch Hen poems show a remarkable resemblance to a fragment of poetry in the form of "tribanau," contained in the Juvencus Codex, now in the Library of Corpus Christi College, Cambridge. This fragment probably belongs to the ixth century. It is printed in Skene, Four Ancient Books of Wales, Vol. II.

5. Myrddin Poems.—These poems are "Gwasgargerdd Myrddin" and "Cyfoessi Myrddin a Gwenddydd ei Chwaer," from the Red Book of Hergest, and the "Afallenau" and "Hoianau," from the Black Book of Carmarthen. These are all vaticinia probably of the 12th century, based on the legend of Merlinus Silvestris.

6. Miscellaneous Poems, partly from the Book of Taliesin (Armes Prydain Fawr), the Red Book of the Hergest, and the Black Book of Carmarthen, together with a few poems from other sources.

The poems contained in the Black Book of Carmarthen, the Book of Aneirin, the Book of Taliesin, and the older poetry of the Red Book of Hergest have been printed by Skene with a translation in his "Four Ancient Books of Wales." The antiquity and historicity of these poems have been a subject of considerable controversy, and the origin of their oldest nucleus, though doubtless associated with the stock of Cynfarch, is still obscure. The whole question of the classification and affinities of these poems has been re-opened and considered from new points of view by the present writer in his "Prolegomena to the study of Old Welsh Poetry," printed in the Transactions of the Cymmrodorion Society for 1905. In the case of the Black Book of Carmarthen, there is a valuable introduction by Dr. Gwenogfryn Evans to his printed edition of that work (1907).

It is clear to any careful reader of the Cynfeirdd poetry that the oldest portions of it are closely associated with the fortunes of the family of Cynfarch, who are also known collectively as Cynverching. To this family Cynon ab Clydna Eiddin, the central hero of the "Gododin," Urien Rheged and Llywarch Hen himself belonged, and the origin of the poetry in question is to be looked for in the family and ecclesiastical circles of some Welsh prince who was descended from the same stock. Hence arises the importance for these literary studies of the old Welsh genealogies. In its present form the Gododin probably contains portions of poems of different dates, which have been disturbed in course of time from their original sequence. The language of the Gododin is in general similar to that of the older Gogynfeirdd, but more archaic. Some of the chief facts concerning its verbal form are given in the Grammatical Introduction.

Bibliography.—The Black Book of Carmarthen, with Introduction and Notes, by Dr. J. Gwenogfryn Evans; Y Gododin, by T. Stephens (Cymmrodorion Edition); T. Stephens, The Literature of the Kymry; Skene, Four Ancient Books of Wales; Rhys, The Welsh Englyn; Loth, Métrique Galloise, Vol. II.; E. Anwyl, Prolegomena to the Study of Old Welsh Poetry (Cymmrodorion Society Transactions, 1905); ditto, Wales and the Britons of the North (Celtic Review, October, 1907, and January, 1908); ditto, Appendix to Stephens' Welshmen; Zimmer, Nennius Vindicatus; San-Marte, Die Sagen von Merlin (Halle, 1853).

III.—THE "GOGYNFEIRDD" POETRY.

The body of poetry commonly known as that of 'Y Gogynfeirdd,' which is contained in the MYVYRIAN ARCHAIOLOGY, forms one of the most important, yet one of the most difficult portions of Welsh Literature. Though all the poets comprised under this head are not all of equal difficulty, yet they all, in a greater or less degree, follow a tradition in respect of grammar and vocabulary which they inherited from their predecessors, and which is often far removed from the Welsh of our own day. Even in their own day these bards employed word-forms which are scarcely ever met with in the corresponding prose of the period, so that their usages may be viewed as a professional linguistic survival from the traditions of older stages of the language. To the student of Welsh Historical Grammar no less than to the student of Welsh Literature the works of these poets are of great importance, inasmuch as the poems, with very few exceptions, can be assigned with certainty to definite historical periods. Their authors were for the most part court-poets until the death of Llewelyn ab Gruffudd, and afterwards poets associated with certain patrons of Welsh literature, so that the poems which have come down to us are chiefly eulogies and elegies to members of the princely families, or poems arising out of the poet's relations with these families. They contain numerous historical allusions, and thus form a valuable supplement to the historical prose documents, such as Brut y Tywysogion, for the same period. Like the latter they reflect vividly the struggle of the Welsh princes with the Norman barons; and not a little of their difficulty arises from the fact that their vocabulary is that of warfare, which, in the more peaceful Welsh life and literature of to-day, has sunk into the back-ground of the national consciousness. But it is not the vocabulary of war alone that has now become largely archaic, but much of the vocabulary of Welsh princely and lordly government has, through its disuse, consequent upon the loss of Welsh independence, become largely antiquated also. It will thus be seen that we have here an atmosphere of ideas and a corresponding vocabulary, which scarcely ever come within the sphere of our modern poetry, but it would be a mistake, nevertheless, to suppose that themes more consonant with the later Welsh Muse are entirely absent. The poem entitled "Gorhoffedd Gwalchmai" (Gwalchmai's delight), Cynddelw's poem to Eva, daughter of Madog ab Maredudd, and another by the same author to a lady, the elegy of Einiawn ab Gwalchmai on Nest, daughter of Hywel, the love-odes of Hywel ab Owain Gwynedd, and the odes of Llywarch ab Llywelyn to Gwenlliant Deg, not to speak of the various elegies and the religious poems of the period, show clearly that the Welsh Muse was even then not unfamiliar with more peaceful themes. When the struggle of Welsh warfare had abated with the death of Llywelyn ab Gruffudd, we find Welsh romantic and love-poetry, possibly under the influence of the Prose Romances, as in Gruffudd ab Maredudd and Gruffudd ab Dafydd ab Tudur (about 1300), emerging more and more from the back-ground, until we find it in Dafydd ab Gwilym brought into the very fore-ground of Welsh poetry in combination with a highly poetic treatment of nature, and a series of poems produced which, in a brilliantly descriptive setting, essentially describe the various episodes and incidents of a love-romance. It is significant, too, that, as this type of poetry developes, much of the older archaic tradition of poetic diction and vocabulary is discarded, and poetry assumes a simple style, approximating to that of contemporary prose. (For the Grammar of Dafydd ab Gwilym, see Safonau Dafydd ab Gwilym, by E. Anwyl, Y Geninen for 1907). The allusions of the Gogynfeirdd, too, are of great service in showing what legends were familiar to the Welsh poets, and the latter poets especially show a marked familiarity with the native and translated prose romances. From the point of view of metre it is remarkable that in the Gogynfeirdd there is no example of the Cywydd metre, the favourite metre of Dafydd ab Gwilym and his successors. The elegies and eulogies of the Gogynfeirdd chiefly lay stress on the valour and generosity of the men whom they commemorate; and, as they deal for the most part with historical characters, they should be read

in close conjunction with Welsh history and mediæval biography. The language employed is often terse in the highest degree, and the vocabulary and grammar abound in archaisms. Much of the terseness is due to a fondness for compound words, the absence of the verb "to be," and the frequency of constructions having no preposition where one would now be used. There is also a marked fondness for apposition, and this construction is often employed where in later usage some word introducing a noun or phrase of comparison would be needed.

BIBLIOGRAPHY.—Stephens' Literature of the Kymry; Loth, La Métrique Galloise, articles by Mr. D. Lleufer Thomas and Prof. J. E. Lloyd in the Dictionary of National Biography; articles on Meilir, Gwalchmai and Cynddelw in "Young Wales," by E. Anwyl; article in Eriu on "ry" and "dy," by the late Prof. Strachan; Loth, on the Sources of the poetry from xii.—xivth century in the MYV. ARCH., in Revue Celtique for 1903, p. 13; E. Anwyl, The Welsh words aches and reges, in Zeitschrift für Celtische Philologie; See also articles on the rarer Welsh words by Loth in Archiv für Celtische Lexicographic.

IV.—GRAMMAR OF OLD WELSH POETRY.

In order to assist the reader of old Welsh poetry, the following account is given of its chief grammatical features. It should be studied in connection with the author's Welsh Grammar (Sonnenschein & Co), in the notes and appendix to which there are several references to mediæval usage, and with the author's articles on "Safonau Dafydd ab Gwilym," which deal with the linguistic usages of the period immediately succeeding that of the Gogynfeirdd. These latter usages follow in part the tradition of the Gogynfeirdd period, as in the initial mutations, while in part they approximate more to the usages of Modern Welsh. In the Grammar here given the orthography followed for the sake of convenience will be that of the period of the Red Book of Hergest, but it should be borne in mind that the poets of the 12th century used an orthography like that of the Black Book of Carmarthen, which was in a state of transition. In this latter mode of spelling t was used for dd; d (final) often stood for d; w was used for v, etc. (See the writer's Appendix to Stephens' Welshmen).

THE NOUN.

The chief differences with respect to the Grammar of the Noun between the usage of old Welsh poetry and that of the present day consist in

(a) Difference in gender.
(b) „ „ the formation of the plural.

From the point of view of the understanding of the poems *(a)* will cause little difficulty. The difference of gender shows itself either in the form of the adjective that follows, in the mutation of the initial consonant of the noun (this, however, was not always indicated in writing in Mediæval Welsh), or in the initial mutation of the genitive case following the noun. (This, too, is not always indicated in writing). It may be noted that heul, to, and llys, which are now masculine, were treated as feminine in the Gogynfeirdd, while dawn, now feminine, was treated as masculine.

In the case of *(b)* the differences that occur are important for the reader, and consequently an alphabetical list is here given of obsolete plural forms found in the Gogynfeirdd for his guidance.

A.

Aberth, *sacrifice*, aberthon (Gwalch. and Cynddelw).
Ach, *pedigree*, achoed (Llywelyn Fardd).
Aer, *battle*, aeroed (Gruff. ab Mared.).
Aes, *shield*, aessa6r (Meilir, Cyndd., Llygad Gŵr, Llyw. Fardd, Howel Foel, Risserdyn, Gr. ab Mar., Mad. Dwygr., Meur. ab Iorwerth).
Afall, *apple tree*, efyll (Gwalchmai).
Angel, *angel*, engylyon (Gwalchmai).
Anghof, *forgetfulness*, anghofyeu (D. Benfras).
Alaf, *booty*, alafed (Gr. ab Mar.).
„ „ alafeu (Gr. ab Mar.).
All6ed, *key*, all6eda6r (Gwalchmai).
Amrant, *eyebrow*, amranneu (Cynddelw).
Amws, *stallion*, emys (Cynddelw).
Anoeth, *precious object*, anoethyon (Llyw ab Llywelyn).

Ardal, *district*, ardaleu (Llygad Gŵr).
„ „ ardelyd (Daf. y Coed).
Ard6rn, *wrist*, erdyrn (Casnodyn).
Atch6edyl, *news*, atch6edled (Cynddelw).
Athro, *teacher*, athraon (Cynddelw).

B.

Baed, *boar*, beid (Llyw. Fardd).
Bann, *summit*, banned (Gwynf. Brych).
Ban6, *sow*, bein6 (Llyw. Fardd).
Bard, *bard*, beirdyon (Cyndd. and Llyw. Br. Hodn.).
„ barda6r (Cynddelw).
Bas, *shallow*, beis (Llyw. ab Llyw.).
Ber, *spear*, beryon (Gwalch. and Cyndd.).
„ „ bereu (Cynddelw).
Bleid, *wolf*, bleidya6r (Cynddelw).
Bl6ydyn, *year*, blynyded (Risserdyn).
Bra6t, *brother*, brodoryon (Cyndd. and Llyw. ab. Llyw.).
Bra6t, *judgment*, brodyeu (Einion ab Gw., G. ab Mar., y Br. Fadawg).
Bre, *hill*, breon (Seis. Bryff.).
Breint, *privilege*, breinhyeu (Ein. ab Gwalch.).
Brenhin, *king*, brenhined (D. y Coed).
Breyr, *nobleman*, breyreu (Gwalchmai).
Bro, *district*, brooed (Hyw. ab O. G.; D. Benfr.).
„ broyd (Elidr Sais, Iorwth Fychan, G. ab Mar., Mab Clochyddyn).
Bryd, *thought*, brydeu (Gwalchmai).
Bual, *ox*, bueil (G. ab Mar.).
Bugeil, *shepherd*, bugelyd (O. Cyfeiliog).
Bwlch, *gap*, bylch (H. ab O. Gwynedd).
Bwrd, *table*, byrd (Cynddelw).
Bydar, *deaf*, bydeir (G. ab Mar.).
Bydin, *army*, bydina6r (Cyndd., Llyw. ab Llyw., and Bleddyn Fardd).
„ bydineu (D. Benfras).
„ bydinoed (Y Pryd. Bychan).
Byg6th, *threat*, bygythyeu (Llygad Gŵr).

C (K).

Cabyl, *slander*, ceibyl (Risserdyn).
Cat, *battle*, *host*, cadoed (Gwalch., Cynddelw, Ein. Wann, Howel Foel, G. ab Mar.).
„ „ cadeu (D. Benfras).
Cadwent, *squadron*, cadwennoed (Gwalchmai).
Caer, *fortress*, caeroed (Llyw. ab Llyw., Gwilym Ddu o Arfon).
„ „ caereu (Ein. ab Gwalch., and Llygad Gŵr).
Caer, *fortress*, ceyryd (G. ab Mar., and Iorwerth ap y Cyrriawg).
Caeth, *slave*, ceith (Meil., and Dan. ab Llosg. M.).
Cam, *wrong*, cammoed (Elidr Sais).
Camlw, *false oath*, camlyeu (H. Foel and G. ab Mar.).
Cân, *song*, caneueu (y Brawd Fadawg).
Cana6 (cena6), *whelp*, canaon (Cyndd. and D. Benfras).
„ „ cynafon (Gr. ab M.).
Cantref, *hundred (div. of land)*, cantrefoed (Gwalchmai).
„ „ cantrefyd (Gwalch.).
Carn, *hoof*, carnial (Cyndd. and Llyw. Fardd).
„ „ carned (Llygad Gwr).
Cathyl, *song*, cethlyd (Hywel Ystoryn).
Ceing, *branch*, ceingyeu (Ein. ab Gwalch).
Celfydyt, *art*, celfydodeu (Llyw. ab Llyw. and Einion ab Gwalchmai).
„ „ celfydodyon (Llywarch ab Llywelyn).
Cerd, *song*, cerdeu (Meilir and Gwynf. Brych.).
„ „ cyrd (Cynddelw and Ow. Cyfeiliog).
Ceryd, *rebuke*, cerydeu (Anon. poem).
Cethr, *nail*, cethri (Howel Foel and Gr. ab M).
„ „ cethreu (Howel Foel, G. ab Mar. and Llyw. Goch ab Meurig Hen).
„ „ cethron (Casnodyn).
„ „ cethryd (Llyw. Goch ab Meurig Hen).
Ci6da6t, *tribe*, ciwdodoed (Gwalch., Ein. ab Gwalch., Gr. ab Mar.).
Cno, *bite*, cnofein (Cynddelw).
Côf, *memory*, cofyeu (Gwalchmai).
„ „ cofeu (Gr. ab Mar., Gr. ab D. ab Tudur).
„ „ cofyon (Gr. ab Mar.).
„ „ cofyein (Cynddelw).
„ „ cofein (Gr. ab D. ab Tudur).
Creadur, *creature*, creaduryeu (D. Benfras, Llyw. Fardd, and y B. Fadawg).
Cun, *lord*, cunyeit (D. Benfras).
Cyved, *carouser*, cyvedon (Yw. Cyfeiliog).
Cyfla6d, *praise*, cyfla6don (Llyw. ab Llywelyn).
Cynghor, *counsel*, cynghyr (Yw. Cyfeiliog).
Cyngran, *prince*, cyngreinon (Cynddelw).
Cymra6t, *comrade*, cymrodyal (Cynddelw).
Cynnadyl, *meeting*, cynnadloed (Elidr Sais).

Cyntor, *front of battle*, cyntora6r (Cynddelw).
Cynhor, „ „ „ cynhora6r (Gwalchmai).
Cystlwn, *kinship*, cystlyned (Madog Dwygraig).

D.

Daear, *earth*, daeëryd (Anon).
Dalen, *leaf*, deilyadon (Llyw. ab Llywelyn).
Da6n, *gift*, donyon (Llyw. ab Llywelyn and Meil. ab Gwalch.).
„ „ donyeu (D. Benfras, Meil. ab Gwalch., Ein. ab Gwalch., and Howel Foel).
De (obs. = da), *good*, deon (Cynddelw).
De6in, *wizard*, de6inyon (Cyndd.).
Diafol, *devil*, dieuyl (Meilir).
Dilit, *pursuit*, dilideu (Meilir).
Dreic, *dragon*, dreigyoed (Elidir Sais).
Drwc, *evil*, drygoed (Gwynf. Brych.).
Dwfyr, *water*, dyfyr (Hyw. ab O. G., Gr. ab Mar.).
„ „ deifyr (Gr. ab Mar.).
„ „ dyfred (Hyw. Foel and Hyw. Ystoryn).
Dwrn, *fist*, dyrn (Cyndd. and Llyw. Fardd).
Dyd, *day*, dieu (Meilir).
Dyffrynt, *valley*, dyffryned (Hyw. ab O. Gwynedd).
Dylif, *flood*, dylifein (Llywelyn Fardd).
Dyn, *man*, dynyadon (Cyndd., Llyw. ab Llyw., Ein. ab Gwalch., Ein. Wann., Elidir Sais, Llyw. Fardd, Howel Foel, Gr. ab Mar., Meurug ab Iorwerth).
„ „ dynyoneu (Daf. y Coed).

E.

Edyn, *bird*, ednein (Cyndd.).
„ „ edneint (Cyndd., Elidr Sais, Gr. ab Mar., and Daf. y Coed).
Egl6ys, *church*, egl6ysseu (Llyw. Fardd, and Gr. ab Yr Ynad Coch).
Engyl, *angel*, engyleu (D. y Coed).
Eil6y, *minstrel*, eil6yon (Cynddelw).
Eli, *ointment*, elifed (Iorwerth Llwyd).
Er6, *acre*, er6i (Llyw. Goch ab Meurig Hen).
Eryf, *troop*, eryfoed (Cynddelw).
„ „ eryfein „
Eryr, *eagle*, eryron (D. Benfras, G. ab Maredudd).
„ „ eryrot (Gr. ab Mar.).
Escar, *enemy*, ysgereint (Cyndd., Llyw. ab Llyw., Gwynf. Brych., Hywel Foel).
„ „ ysgarant (Cyndd., Llyw. ab Llyw.).

G.

Gaeaf, *winter*, gaeafa6r (Llyw. ab Llywelyn).
Gal, *enemy*, galon (Cynddelw).
Ga6r, *shout*, ge6ri (Gr. ab Maredudd).
Gelor, *bier*, gelora6r (Cynddelw).
Gna6t, *habit*, gnodyd (Gwalchmai).
Gobr6y, *prize*, gobr6yeu (Y Br. Fadawg).
Godre, *border*, godreon (Gr. ab Mar.).
Gofal, *care*, gofaleu (Gr. ab Mar.).
Gor6yd, *steed*, gor6yda6t (Gwalch., Cynddelw, and Llyw. Fardd).
„ „ gor6yda6r (Cyndd., Llyw. ab Llyw., and Llygad Gŵr).
Gre, *stud of horses*, greon (Dafydd Benfras).
Gro, *gravel*, groyd (Mab Clochyddyn).
Groec, *Greek*, Groegyon (Llyw. ab Llyw.).
G6ae6, *spear*, g6ae6a6r (Cyndd., and Gr. ab Mar.).
G6eithret, *deed*, g6eithredeu (Ein. ab Gwalch., and Howel Foel).
G6ely, *bed*, g6elydon (Cynddelw).
G6elygord, *tribe*, g6elygyrd (Madog Dwygraig).
G6ic, *grove*, g6igein (Cynddelw).
G6lat, *country*, g6ladoed (Gwalch., y y Prydydd Bychan, and Risserdyn).
„ „ g6leidyadon (Gwalchmai).
„ „ g6ledyd (Sefnyn).
G6r, *man*, g6rya6r (Meilir).
G6reic, *woman*, g6reigyeit (Hyw. ab Ow. Gw.).
G6ych, *brilliant one*, g6ychein (D. Benfras).
G6ydel, *Irishman*, G6ydyl (Meilir).
G6ylan, *seagull*, g6ylein (Gwalch., Cyndd., Llyw. ab Llyw., and Gr. ab Mar).
G6yll, *ghost*, g6yllyoed (Cynddelw).
„ „ g6ylloed (Llyw. Fardd).
G6yllt, *wild country*, g6ylltoed (Llyw. Fardd).

H.

Ha6l, *claim*, holyon (Gr. ab Mar.).
Heint, *disease*, heinyeu (Gronw Ddu).

Ll.

Llafyn, *blade*, llafna6r (Gwalch., Cyndd., Llyw. ab Llyw., and Einion ab Gwalch. and Llygad Gŵr).

Llafyn, *blade*, llafneu (Cynddelw, D. Benfras, Gr. ab Gwrgeneu, and Y Prydydd Bychan).
„ „ lleifyn (Y Prydydd Bychan).
Llais (Med. lleis), *voice*, lleisyon (Cynddelw).
Lla6er, *a number*, lla6ered (Gwilym Ddu o Arfon, Gr. ab Mar., Madog Dwyg., Hywel Ystoryn, and Daf. y Coed).
Lle, *place*, lleeu (Ein. ab Gwalch., and Gr. ab yr Ynad Coch).
Llestyr, *vessel*, llestreu (Hywel Ystoryn).
Llethyr, *slope*, llethri (Hywel Foel, and Mad. Dwygraig).
„ „ llethryd (Iorwth Vychan, and Mab Clochyddyn).
Llia6s, *multitude*, lliossyd (Meilir, Gwynf. Brych., Llygad Gŵr, Elidr Sais, Bleddyn Fardd).
Lli6et, *troop*, lli6ydoed (Gwalchmai).
Lluruc, *corslet*, lluruga6r (Gwalchmai).
Ll6, *oath*, llyeu (Gruffudd Gryg).
Llyr, *flood*, llyryon (Llyw. ab Llywelyn).

M.

Mab, *son*, *youth*, meibionein (Cynddelw .
Maen, *stone*, mein (Elidr Sais).
Maer, *steward*, mehyr (Gwalchmai).
„ „ meiryeu (Gwalchmai).
Maerdy, *steward's house*, maerdyeu (Risserdyn).
Menestyr, *attendant*, menestri (Gwalchmai).
Merthyr, *martyr*, merthyri (Meilir and Gr. ab Maredudd).
Mesur, *measure*, mesuroed (Casnodyn).
Mil, *thousand*, milyoed (Cynddelw, Gr. ab Mar., and Gwynfardd Brych.).
Môr, *sea*, myr (Hyw. ab Ow. Gwynedd).
Myn6ent, *graveyard*, myn6enhoed (Llyw. ab Llywelyn).
Mynyd, *mountain*, mynyded (Hyw. ab Ow. Gwynedd, Hywel Ystoryn).
Myrd, *myriad*, myrdyoed (Cynddelw, and Llyw. ab Llywelyn).
„ „ myrdoed (Llyw. ab Llyw., and Casnodyn).

N.

Neidyr, *snake*, nadred (Cynddelw, Mad. Dwygr., and Daf. y Coed).
Nerth, *power*, nertheu (Y Br. Fad., and Gr. ab Mar.).
„ „ nyrth (Daf. y Coed).
Neuad, *hall*, neuada6r (Phylip Brydydd).

O.

Oes, *age*, oessyd (Meilir).
Oryan, *organ*, oryein (Cynddelw).

P.

Paladyr, *spear shaft*, peleidyr (Cyndd., D. Benfr., G. ab Mar., Rhisserdyn, Trah. Br. Mawr).
„ „ „ peleidryat (Cynddelw).
Pall, *tent*, pyll (Cynddelw).
Par, *spear*, pareu (Meilir, Cynddelw).
Pebyll, *tent*, pebyllyeu (Cyndd., and Howel Foel).
Penn, *head*, pennein (Cynddelw).
„ „ penna6r (Cyndd., and Llywarch ab Llywelyn).
Pennaeth, *chief*, pennaetheu (Cynddelw).
Pennant, *stream-head*, penneint (Gwynf Brych.).
Pla, *plague*, plaoed (Elidr Sais).
Pluf, *feather*, plua6r, (Gwalchmai).
Pobyl, *people*, pobylyadon (Llyw. ab Llywelyn).
Portha6r, *gate-keeper*, porthoryeu (Howel Foel).
„ „ porthoryon (Howel Foel).
Preid, *herd*, *booty*, preidyoed (Gwalchmai).
„ „ „ preidya6r (Cyndd., and Llyw. ab Llywelyn).
„ „ „ preidyeu (Cynddelw).
Pryt, *time*, prydoed (Elidr Sais).
Pryder, *anxiety*, prydereu (D. Benfras).
P6yllat, *thought*, p6ylladoed (Gwalchmai).
„ „ p6ylladeu (Ein. ab Gwalch.).
Pysc, *fish*, pysca6t (Cynddelw).

R.

Rayadyr, *cataract*, reeidyr (Cynddelw, Risserdyn, Gr. ab Mar., Trahaiarn Br. Mawr).
„ „ reiydyr (Hywel Ystoryn).
Ri, *lord*, rieu (Meilir).
Riallu, *royal host*, rialluoed (Gwalchmai).
Ried, *lord*, riedeu (G. ab Mar.).
Rifed, *number*, rifedeu (Cynddelw).
Ryfed, *marvel*, ryfedeu (D. Benfras).
Ryfel, *war*, ryfeleu (D. Benfras).

S.

Salm, *psalm*, seilym (G. ab Maredudd).
Sant, *saint*, seinhyeu (Gwynfardd Brych. y Brawd Fadawg, and Gr. ab Maredudd).
Sarph, *serpent*, sarphot (Hywel Ystoryn).
Seren, *star*, syr (Sefnyn).

T.

Tafarn, *tavern*, tefyrn (Ein. ab Gwalch.).
„ „ tefeirn (Gr. ab Mar., and Sefnyn).

Talar6, *furrow end*, teleirw (Cynddelw).
Teyrn, *lord*, teyrned (Gwalchmai, Gwynf. Brych., Madog Dwygraig).
„ „ teyrnein (Gwalchmai).
„ „ teyrnon (Cynddelw).
Tir, *land*, tired (Meilir, Gwynf. Brych., Cyndd., Elidr Sais, D. Benfras, G. ab Mar., Dafydd y Coed).
„ „ tiryon (Cynddelw).
„ „ tiroed (Gr. ab Maredudd).
Torf, *crowd*, torfoed (Gwalchmai, Llyw. ab Llyw., and Cynddelw).
„ „ tyrf (Cynddelw).
Torment, *herd*, tormenhoed (Gwalchmai, and Cynddelw).
Trefn, *order*, trefneu (Gwalchmai).
Treth, *tax*, trethoed (Y Prydydd Bychan).
Tro, *turn*, troeu (Gwynf. Brych., and Hywel Foel).
Trum, *ridge*, trumein (Cynddelw, Ein. Wann, and Seisyll Bryffwrch).
T6ll, *hole*, tyll (Cynddelw).
Twŵr, *tower*, tyryoed (Llyw. ab Llyw., Llygad Gŵr).
„ „ tyreu (D. Benfr., and Llygad Gŵr).
T6ryf, *crowd*, tyrfein (Cynddelw).
Tymhor, *time*, *home*, tymhyr (Gwalchmai, and Cynddelw).

U.

Unben, *lord*, unbyn (Cynddelw, and Phylip Brydydd).
Urd, *order*, urdyein (Llyw ab Llywelyn).
„ „ urdein (Ein. Wann, and Gr. ab Mar.).

Y.

Ymadra6d, *utterance*, ymadrodeu (Gwilym Ddu o Arfon).
Ymyl, *edge*, ymyleu (Gr. ab Mar.).
Yscot, *Irishman*, Yscodogyon (Meilir).
Ysc6yt, *shield*, ysc6yda6r (Gwalchmai, Bleddyn Fardd, Cynddelw, Llyw. ab Llyw., and Einion Wann).
„ „ ysc6ydeu (Cynddelw).
Yspryt, *spirit*, ysprydoed (D. Benfr., and Gr. ab Maredudd).
„ „ ysprydeu (Hywel Foel).
Ystl6n, *stock*, ystlyned (Llyw. ab Llywelyn).
Ystyllen, *board*, ystylla6t (Meilir).

It will be observed from the foregoing list of obsolete plural forms that several are formed by the addition of the suffixes -a6r and -ein, and a few by means of the suffixes -yal, -yat and -a6t, as well as the double suffix -yadon. Plurals formed by internal change of vowel only were more frequent, too, in the older stages of Welsh. The student of Historical Welsh Grammar can with advantage compare the forms given in the preceding list with those given by the present author in his "Safonau Dafydd ab Gwilym."

The Adjective.

For the guidance of the reader the following points may be noted:—

1. Obsolete plural forms.

Bydar, *deaf*, bydeir (Gr. ab Maredudd).
Cadyr, *strong*, ceidryon (Cynddelw)
G6an, *weak*, g6einyon (D. Benfr., and Y Br. Fada6c).
G6el6, *pale*, g6eil6on (Cynddelw).
„ „ g6eil6 (D. Benfras).
G6ych, *brilliant*, g6ychein (D. Benfras).
Llathyr, *bright*, lleithryon (Gwalchmai).
Ma6r, *great*, moryon (Llyw. ab Llywelyn).
Mwth, *swift*, mythyon „ „ „

When used as a noun mad, *good*, has plural madyoed. Note also the plural deon, *good men*, *nobles*.

2. Comparison.

In Mediæval Welsh the Comparative proper ended in -ach, the Comparative of Equality in -het, and the Superlative in -haf, consequently it is in the Comparative of Equality and the Superlative only that b, d, and g are hardened to p, t and c owing, to the "h:" e.g. tec (pron. teg), tecket, tegach, teckaf.

Occasionally, as in tromhaf, the Superlative has the adjective in the feminine form.

The suffix -llyt becomes -llet in the feminine, as in g6aedlet, creulet, g6yarllet, pridlet.

3. In the poetry of the Gogynfeirdd certain adjectival endings occur, which are now either obsolete or greatly restricted in use: e.g. -in, in the words deyerin, *earthen;* g6irin, *true;* heyernin, *iron;* eurin, *golden;* mebin, *youthful;* br6ydrin, *warlike;* ffysgiolin, *routing;* cyfie6in, *yoked;* buelin, *made of ox-horn;* hefin, *summer-like;* der6in, *made of oak;* glessin, *blue.*

-d(d)e, as in tande, *blazing;* creude, *bloodstained;* fflamde, *flaming;* trymde, *heavy;* eurde, *golden;* ysgarde, *separated.*

-a6t (later awd), used sometimes in an adjectival sense, sometimes like a past participle passive.

e.g. penna6t, *appointed;* daera6t, *buried;* breua6t, *decayed;* dura6t, *hardened;* traetha6t, *uttered.*

-awc: e.g., deifnya6c, *dipping;* gorvynna6c, *jealous;* geua6c, *false;* anvona6c, *sent;* roda6c, giving.

-ic: e.g., diessic, *warlike;* treissic, *oppressive;* ane6ic, *musical;* budic, *victorious;* g6ynvydic, *blessed;* pellynnic, *distant;* Arvonic, *belonging to Arfon.*

-ein and yein (later -iain): e.g., mirein, *beautiful;* madyein, *good;* hiryein, long.

-a6r: e.g., g6rya6r, *brave;* prioda6r, *owning;* e.g., Gwyndeyrn Prydein prioda6r ut (Gwalchmai).

-at and -yat (later -iad), used to form nouns, and also adjectives, having the force of present participles: e.g., beidyat, *daring;* achubyat, *seizing;* gordyfnyat, *draining;* eirchyat, *beseeching;* g6einyat, *piercing.*

The Pronoun.

The personal pronouns used in Mediæval Welsh were the following:—

1. Postvocalic. These could be used not only in the Accusative as in Modern Welsh, but also in the Dative. The postvocalic possessive adjectives, too, are historically simply the genitive case of the personal pronouns, and may be here treated as such.

	Singular.	*Plural.*
1.	m	n
2.	th	ch
3.	e, s.	e, s.

In Mediæval Welsh the apostrophe was not in use. The use of "s" as a postvocalic personal pronoun has been obscured in Modern Welsh, where it survives only as a meaningless clement of nis *(not)*, and os *(if)*. The forms m, th, s, have arisen from mme, tte, and sse respectively, the initial consonant in each case having been strongly accented and stressed.

2. Simple. These forms have preserved their vowels through being accented.

	Singular.	*Plural.*
1.	mi	ni
2.	ti	ch6i
3. m.	ef	6y
3. f.	hi	6y

3. Reduplicated Emphatic. These correspond in formation to the Latin sese.

	Singular.	*Plural.*
1.	mivi	nyni
2.	tidi	ch6ych6i
3. m.	evo	6ynt6y
3. f.	hyhi	

Efe is known to the writer only in one passage in Mediæval Welsh, namely, in the Hystoria Siarlymaen.

4. Conjunctive. These in Mediæval Welsh were mainly emphatic pronouns.

	Singular.	*Plural.*
1.	minheu, minneu	ninheu, ninneu
2.	titheu	ch6itheu
3. m.	ynteu	6ynteu
3. f.	hitheu	6ynteu

In Mediæval Welsh hwythau is nowhere found.

Possessive Adjectives.

In addition to the postvocalic forms given above, we have

	Singular.	*Plural.*
1.	vyn, vy	an, yn
2.	dy	a6ch, ych
3.	y	y, eu

The forms "ei," "ein," and "eich" appear to be due to William Salesbury, who thought that ei was derived from the Latin eius.

It is probable that these forms are in origin derived from the Genitive Case of the personal pronouns. The Mediæval Welsh derivatives from the Indo-European forms corresponding to meus and tuus, are meu and teu: e.g., y tŷ meu, *my house;* y g6eith teu, *thy work.*

Mediæval Welsh Equivalents of the Possessive Pronoun.

In Mediæval Welsh the forms meu and teu, preceded by the article could be used as the equivalents of *mine* and *thine:* e.g., y meu (emphatic y meu vi), *mine;* y teu (emph. y teu di), *thine.*

The forms corresponding to the modern yr eiddof, etc., were in Mediæval Welsh as follows:—

	Singular.	*Plural.*
1.	yr eidof	yr einym
2.	yr eidot	yr ein6ch
3. m.	yr eida6	yr eidunt
3. f.	yr eidi.	

The Equivalent of a Reflexive Pronoun.

Generally in Welsh the reflexive sense of the verb is conveyed by the prefix ym (Irish imm), an old preposition (=am) meaning *around*. When the pronominal form is required, the following are the forms used in Mediæval Welsh:—

	Singular.	*Plural.*
1.	my hun	nu hunein
2.	ty hun (dy hun)	a6ch hunein
3.	ehun	e hunein

The Demonstrative Pronouns and Adjectives.

The Mediæval forms for *this* are h6nn (m), honn (f), and hynn (n), and for *that*, h6nn6 (m), honno (f), and hynny (n). For y naill, *the one*, the singular form y lleill is sometimes used. Y gilyd (=ei gilydd), a phrase originally meaning *its fellow*, was used for the 3rd singular only.

Pob was used for *each of two;* o bop parth, *from each side*. For pob the form peb is sometimes found.

With numerals pob is used in a distributive sense: e.g., pob tri, *three by three*.

The use of sa6l and meint preceded by the article, and followed by a noun should be noted: e.g., y sa6l dyn, *that number of men;* y meint gouut, *that amount of trouble*.

In Mediæval Welsh certain adverbs were largely used after nouns as demonstrative equivalents: e.g., y ty racko, *the house yonder;* y dyn gynneu, *the man (we saw) just now;* y lle gynt, *the place (known) of old*. In Mediæval Welsh, too, traces are seen of the use of the form yr of the Article even before consonants. Sometimes, as in Irish, the definite article is used where we should use none.

The Relative Pronoun.

In Mediæval Welsh the uses of a and yd (=yr), y, do not correspond entirely to their uses in Modern Welsh in relative clauses, a being often used where we should now use yr (y). Sometimes a postvocalic personal pronoun follows "a" where no such pronoun would be now used: e.g., Y Ruffud gloy6 ud ae cud tud6ed (Meilir), *to Gruffudd the brilliant lord whom the sod hides*. In Med. Welsh "the man whose head I saw" would be—Y g6r a 6eleis y benn (not y g6eleis). The origin of a and yd (yr) is extremely uncertain. In Med. Welsh they are used to introduce the verb in principal as well as subordinate clauses: e.g., As g6dant yn dysc yn discyblyon, *Our pupils know our teaching*. A is often omitted where it would now be used: e.g., g6aet g6yr goferei, *men's blood dripped*. Yr h6nn, in Mediæval Welsh, except in translations, was much rarer than at present, and was used for the most part in a way more akin to its original use as an antecedent =y g6r, y dyn, etc. It was its constant association with relative clauses that caused it to be psychologically classed with the relative.

Note the form padi6 (pydi6), *to whom:* e.g., G6ynn y vyt padi6 du6 yt rag6y, *Blessed is he to whom God shall grant*.

The Interrogative Pronoun.

In Mediæval Welsh it should be noted that in addition to p6y the forms pa and py are used substantively.

e.g., Py uyt glew a llew a llauyn greula6n? (Cynddelw).
Who will be brave and lion-like with a blood-stained knife?

Py geid6 yr gord6fyr rac pob gord6y? (Llywarch ab Llywelyn).
Who shall keep the flood against every invasion?

Sometimes py has the sense of *wherefore:* e.g., Py da6ant anant na phrydant 6a6t? *Why do they cease from music, (why) do they not compose poetry?*

The Indefinite Pronoun.

In Mediæval Welsh neb was supplemented by the forms nebun, *some one;* and neba6t, *some, something*. Neb and neba6t could be used either adjectively or substantively.

e.g., Ny vynnei gamh6r garu neba6t.
The champion wished to love nothing.

Ny duc neb keinyat nac ohona6t.
No minstrel took a refusal from thee.

Heb neba6t eissy6et.
Without any need.

The Verb.

The Verb in Mediæval Welsh has several forms, especially in poetry, which are no longer in use. Frequently the verb-noun, too, had a different suffix from that which is in use at present. It will be convenient in this account of the Mediæval verb to give first the Mediæval paradigm, and then any forms which deserve special mention, notably those which differ from the forms now used.

Indicative Mood.	Present Tense.
S. 1. caraf	P. 1. car6n
2. cery	2. cer6ch
3. car	3. carant

For S. 3 a form in -it occurs, especially in proverbial statements.

In the older poetry there are a few traces of the conjugation in -yf (S. 1), and also of a form yn yd (=ydd), side by side with y for the 2nd pers. singular. The instances which occur in the Gogynfeirdd of yf are kenif, cwyniff, bytif (=byddyf), dygif, gweinif, caryf, cerif, dylif, g6yndigyf, dylyf occurs in all about five times.

The forms yn yd (ydd) of S. 2 are rare even in the Gogynfeirdd, and seem to be confined to clywyd, *thou hearest*, and g6einyd, *thou servest*. The interchange of forms here found appears to be parallel to the forms trefi and trefydd, eglwysi and eglwysydd.

The forms for S. 3 are important, and often show the older type which has been supplanted in many verbs by the use of a suffix "-a" by analogy with the "-af" of the 1st person. The following is a list of the chief forms now obsolete found in the Gogynfeirdd poets:—

Ach6yd, *he falls.*
Am6c, *he defends.*
Beirn, *he judges.*
Bendic, *he blesses.*
Bref, *he lows.*
Bri6, *he bruises.*
Brydeich, *he betrays.*
Brys, *he hastens.*
Ceryd, *he rebukes.*
Cl6yf, *he wounds.*
Crein, *he wallows.*
Cra6n, *he hoards.*
Cryt, *he trembles.*
Cur, *he beats.*
Cyfeirch, *he addresses.*
Cyfreing, *he contests.*
Cynghein, *he agrees.*
Cyhud, *he accuses.*
Cynheil, *he sustains.*
Cynnyd, *he increases.*
Da, *he comes.*
Deily, *he holds.*
Dettyt, *he undoes.*
Dieinc, *he escapes.*
Diflan, *he vanishes.*
Differ, *he defends.*
Diffyc, *he fails.*
Diffyn, *he defends.*
Dychre, *he begins.*
Dyhud, *he comforts.*
Dyly, *he ought.*
Dy6eit, *he says.*
Echeid6, *he keeps.*
Echyr, *he returns.*
Enneirch, *he addresses.*
Ergyt, *he aims.*
Ergryt, *he trembles.*
Esgein, *he ascends.*
Esgyr, *he separates.*
Gedeu, *he leaves.*
Gof6y, *he visits.*
Golo, *he buries.*
Gorchud, *he covers.*
G6alla6, *he pours.*
G6archae, *he shuts in.*
G6einyd, *he ministers.*
G6ercheid6, *he guards*
G6erendeu, *he listens.*
G6yl, *he sees.*
G6ynnyc, *he avenges.*
G6esgryn, *he quivers.*
G6ledych, *he rules.*
Haed, *he grasps.*
Hepcyr, *he foregoes.*
Lla6ch, *he protects.*
Lla6d, *he praises.*
Llefeir, *he speaks.*
Lle6ych, *he shines.*
Ll6ng, *he swallows.*
Madeu, *he lets go.*
Meigl, *he entangles.*
Na6d, *he protects.*
Peirch, *he respects.*
Peisc, *he feeds.*
Pyrth, *he carries.*
Rang, *he satisfies.*
Ran, *he shares.*
Syll, *he gazes.*
Tau, *he is silent.*
Tebyc, *he thinks.*
Tereu, *he strikes.*
Tervysc, *he disturbs.*
Traeth, *he utters.*

Treid, *he penetrates.*
Treing, *he perishes.*
Treul, *he consumes.*
Twng, *he swears.*
T6yll, *he deceives.*

The Past Imperfect Tense.

The forms of the Past Imperfect were as follows:—

	Singular.	*Plural.*
P. 1.	car6n	cerym
2.	carut	care6ch
3.	carei	cerynt

In the case of S. 3 a form in -i is found in the case of certain verbs. In the case of Y Gogynfeirdd the following are the forms that occur:—renni, *he shared;* profi, *he tried;* ceri, *he loved;* llochi, *he protected;* perchi, *he honoured;* g6eli, *he saw;* dirperi, *he provided;* gorsefi, *he stood over;* peri, *he made;* differi, *he defended;* rodı, *he gave;* cly6i, *he heard.*

For the 3rd pers. sing. a form in -it (id) with an active meaning is occasionally found: e.g., sefit, *he stood.*

The Aorist.

The following are the typical forms of the Aorist in Mediæval Welsh:—

Singular.	*Plural.*
1. cereis	caryssam
2. cereist	caryssa6ch
3. car6ys (6s)	caryssant (ont)

In the case of S. 3 there are several endings in use in addition to -6ys.

1. -t or -th, corresponding to the t of the "t" Preterite of Irish.

2. -ssit (-essit) an old ending rare even in the Gogynfeirdd.

3. Remnants (like -6ys) of the old conjugations in the endings -as, -es, and -s.

4. -a6d (mod. -odd) rare in the Gogynfeirdd until Gruff. ab Maredudd.

5. -idyd also found as a noun-ending in llamhidyd. This ending is very rare, and both in the case of the noun and the verb it may be in origin derived from an old participial ending in -it-ios.

For the reader's guidance the following forms used by the Gogynfeirdd are here given:—

1. Forms in -6ys (6s).

Ard6yre6ys, *he extolled.*
Bendig6ys, *he blessed.*
Breiny6ys, *he honoured.*
Bryssy6ys, *he hastened.*
Car6ys, *he loved.*
Cerd6ys, *he walked.*
Coffa6ys, *he commemorated.*
Cred6ys, *he believed.*
Cre6ys, *he created.*
Cych6yn6ys, *he started.*
Cyhyrd6ys, *he touched.*
Cymhell6ys, *he compelled.*
Cymmyrr6ys, *he shortened.*
Cynnyd6ys, *he extended.*
Cyrch6ys, *he attacked.*
Cyssynhy6ys, *he consented.*
De6iss6ys, *he chose.*
Dial6ys, *he avenged.*
Differ6ys, *he defended.*
Diffr6yth6ys, *he made unfruitful.*
Digy6ys, *he was angry.*
Di6reid6ys, *he uprooted.*
Dyfn6ys, *he drained.*
Dyrchaf6ys, *he raised.*
Dysg6ys, *he taught.*
Ebr6yd6ys, *he hastened.*
Ellyg6ys, *he let go.*
Gad6ys, *he left.*
Gall6ys, *he was able.*
Gomedd6ys, *he refused.*
Gordyfn6ys, *he drained.*
Goresgynn6ys, *he overcame.*
Gorwisg6ys, *he covered over.*
Gostyg6ys, *he lowered.*
G6isg6ys, *he robed.*
G6ledych6ys, *he governed.*
G6rygy6ys, *he flourished.*
G6ystl6ys, *he pledged.*
Llithy6ys, *he let loose.*
Llany6ys, *he fashioned.*
Llygr6ys, *he ruined.*
Medr6ys, *he attained.*
Mynn6ys, *he willed.*
Parth6ys, *he divided.*
Pebylly6ys, *he pitched his tent*
Pech6ys, *he sinned.*
Pesych6ys, *he coughed.*
Pregeth6ys, *he preached.*
Pryn6ys, *he bought.*
Rann6ys, *he shared.*
Re6ys, *he rose.*
Ruthr6ys, *he rushed.*
Syrthy6ys, *he fell.*
Traeth6ys, *he uttered.*
Trefn6ys, *he arranged.*
Treidy6ys, *he penetrated.*
Trem6ys, *he peered.*
Tremyn6ys, *he gazed.*
Treuly6ys, *he spent.*
Trych6ys, *he pierced.*
Urd6ys, *he honoured.*
Ystyry6ys, *he considered.*

2. Forms in -as. The following are the forms in -as (S. 3) found in the Gogynfeirdd :—

Bendigas, *he blessed.*
Cafas, *he obtained.*
Creas, *he created.*
Dyfnas, *he drained.*
Gallas, *he was able.*
Seas, *he sowed.*
Swynas, *he enchanted.*

3. Forms in -es. The following are the forms in -es (S. 3) found in the Gogynfeirdd :—

Anuones, *he sent.*
Bodes, *he was drowned.*
Canmoles, *he praised.*
Coches, *he reddened.*
Codes (=coddes), *he insulted.*
Colles, *he lost.*
Cronnes, *he hoarded.*
Cyfodes, *he rose.*
Cymmyrres, *he shortened.*
Cynnognes, *he satisfied.*
Cysgoges, *he shook.*
Didoles, *he separated.*
Didorres, *he shattered.*
Digones, dichones, *he made.*
Dodes, *he placed.*
Dofes, *he tamed.*
Donyes, *he gave.*
Dygyuoryes, *he stirred.*
Esgores, *he liberated.*
Ffoes, *he fled.*
Gwadoles, *he endowed.*
G6allofyes, *he poured out.*
G6eles, *he saw.*
G6rthodes, *he thrust back.*
Hoffes, *he admired.*
Holes, *he claimed.*
Holltes, *he split.*
Llofyes, llofes, *he handled.*
Llosges, *he burnt.*
Moles, *he praised.*
Porthes, *he carried, fed.*
Priodes, *he married.*
Profes, *he attempted.*
Ragores, *he excelled.*
Rodes, *he gave.*
Tolyes, *he deducted.*
Torres, *he broke.*
Troses, *he crossed.*
Ymborthes, *he fed himself.*
Ysgoges, *he moved.*

4. Forms in -is. The following forms occur in the Gogynfeirdd :—

Cedwis, *he kept.*
Ceinis, cennis, *he seized.*
Cynhelis, *he sustained.*
Chweiris, chweris, *he procured.*
Dechennis, *he seized.*
Dedlis, *he argued.*
Defnis, *he dripped.*
Dellis, *he held.*
Diengis, *he escaped.*
Enwis, *he named.*
Erchis, *he besought.*
Gedewis, *he left.*
G6einis, *he served.*
G6erched6is, *he guarded.*
Hunis, *he slept.*
Perchis, *he honoured.*
Peris, *he made.*
Sefis, *he stood.*
Trenghis, *he perished.*
Unis, *he united.*

5. Forms in -th and -t (corresponding to the Irish -t preterite).

(Amwyth, *he defended).*
(Arwyreith, *he extolled).*
Cymerth, *he took.*
(Cynfaeth, *he nurtured).*
Diffyrth, *he defended.*
(Dyrreith, *he came).*
(Gwalaeth ?).
(Gwneith, *he did).*
(Gwreith, „ „).
(Maeth, *he nurtured).*
(Meith, „ „).

To these forms may be added g6ant, *he pierced*, and cant, *he sang.* The forms dy6a6t, *he said;* g6ara6t, *he saved*, are not "t" Aorists, but Perfect forms with a different vowel grade from the present stem: the "t" being here part of the root. The forms enclosed in brackets (like aeth, daeth, and gwnaeth), may be derived from old deponent past participles in -tos.

6. Forms in -ssit (sid). The only forms of this archaic type found in the Gogynfeirdd are the following :—

Cenytesid (=cynydessit), *he ruled over.*
Delyessit, *he held.*
Llwydessit, *he succeeded.*
Medressit, *he attained.*
Prynessit, *he bought.*
Rodyssit, *he gave.*
Torressit, *he broke.*

Probably derllessit, *he poured*, is an Aorist of this type.

7. Forms in -a6d. These first emerge into prominence in Gruff. ab Maredudd.

Adeila6d, *he built.*
Bendiga6d, *he blessed.*

Ber6a6d, *he boiled.*
Byrya6d, *he threw.*
Bydina6d, *he waged war.*
Cara6d, *he loved.*
Cymera6d, *he took.*
Darpara6d, *he prepared.*
Dysga6d, *he taught.*
Ffynna6d, *he prospered.*
Gordyfna6d, *he drained.*
Goreura6d, *he gilded.*
Heilya6d, *he poured out.*
Huda6d, *he enticed.*
Llada6d, *he slew.*
Llethra6d, *he inclined.*
Llidya6d, *he was angry.*
Llithra6d, *he slipped.*
Maga6d, *he nurtured.*
Palla6d, *he failed.*
Pryna6d, *he bought.*
Tala6d, *he paid.*
Trafaelya6d, *he toiled.*
Trefna6d, *he arranged.*
Urda6d, *he ordained.*
Yfa6d, *he drank.*

8. The forms in -idyd are probably from a participial ending -ītios, from which are also derived certain nouns of the type llamhidyd, *a leaper;* dringhedyd, *a climber.* The forms eithyd, *he went;* g6neithyd, *he made,* are probably of similar participial origin from forms in -tios.

The following forms in -idyd are found in the Gogynfeirdd :—

Ced6idyd, *he kept.*
Ch6elidyd, *he scattered.*

In addition to the foregoing, another Aorist formation found in Mediæval Welsh to a greater extent than at present is the following :—

Singular.	*Plural.*
1. dugum	dugam
2. dugost	duga6ch
3. duc	dugant

In the case of g6nn, *I know,* the plural forms were g6dam, g6da6ch, g6dant.

Similarly gorugum, *I did;* amugum, *I defended;* ceintum (S. 3 cant), *I sang,* and a rare S. 3 guc. ceintum is sometimes syncopated into ceint. There is found a S. 1 roessum, *I gave,* and in Dafydd Benfras ceniddum (S. 1) occurs once. The form g6eint (for g6eintum), occurs in Gorhoffedd Gwalchmai.

In the case of af, deuaf and g6naf the Aorist S. 3 forms are aeth, deuth and doeth, and g6naeth. These verbs have the periphrastic perfect forms ath6yf, etc.; doth6yf, etc.; g6ned6yf, etc., and the pluperfect forms athoed6n, dathoed6n, and g6nathoed6n respectively.

The Aorist goreu, *he did,* possibly shows traces of a suffix -av- or -ev-.

The Pluperfect.

The typical Mediæval forms for the Pluperfect are as follows :—

Singular.	*Plural.*
1. caryss6n	caryssym
2. caryssut	caryss6ch
3. caryssei	caryssynt (eint)

The Pluperfect is rare in the Gogynfeirdd poetry. The following are the forms that are found :—

Ass6ynyss6n, *I had blessed.*
Carass6n, *I had loved.*
Carassei, *he* „ „
Ca6ssynt, *they had obtained.*
Ceissassei, *he had sought.*
Cerdessynt, *they had walked.*
Dyfnass6n, *I had drained.*
Dyfnassei, *he* „ „
Gordyfnessein, *they had drained.*
G6elssym, *we had seen.*
G6elssynt, *they* „ „
Haedassei, *he had attained.*
H6ylyessynt, *they had sailed.*
Lladessynt, *they had killed.*
Magyssei, *he had nurtured.*
Nofiessynt, *they had sailed.*
Parassei, *he had caused.*
Prynessynt, *they had bought.*
Puchs6n, *I had wished.*

Imperative Mood. Present Tense.

The Mediæval forms are as follows :—

	1. car6n
2. car	2. cer6ch
3. carhet	3. carent

In Mediæval Welsh a form in -it (S. 3) is sometimes found. A form in -ha6t used also as Subjunctive is used.

Bri brython, breit Saesson sagha6t.
The honour of the Britons, may the English scarcely tread!

SUBJUNCTIVE MOOD.

Present Tense.

The typical forms in Mediæval Welsh are as follows :—

1. car(h)6yf	1. car(h)om
2. cer(h)ych	2. car(h)och
3. car(h)o, car(h)6y	3. car(h)ont, car(h)6ynt

Even in Mediæval Welsh the "h" is omitted in many forms. When preceded by b, d or g, it generally hardens these consonants into p, t or c.

In the forms el, del, and g6nel, as well as duch (=ducho), the "o" is absent.

In the Gogynfeirdd the form -6y (S. 3) is not uncommon, but the form in -6ynt (P. 3) is very rare.

Imperfect Tense.

In Mediæval Welsh the Imperfect Subjunctive differed from the Indicative in the typical forms by having in the ending the characteristic "h" of the Subjunctive, whose traces show themselves in some forms in the hardening of the preceding b, d or g: e.g., dyck6n, *I might bring.*

It is a characteristic of Mediæval Welsh that the Imperfect Subjunctive was then regularly employed, for example after pei, *if*, where we should employ the Pluperfect.

Pluperfect Tense.

This, in the few instances where it occurs, is identical in form with the Pluperfect Indicative.

Passive Voice and Subjectless Forms.

This voice in Welsh is of a double origin. Some of its forms (those in -r) appear to have been originally active impersonal (or subjectless) forms governing an accusative case, while the forms in -d (Mediæval -t) are undoubtedly derived from Past Participles Passive ending in -tos, used at one time as in Latin, with the verb *to be*, but not infrequently with the omission of that verb. The constructions of both types have now been assimilated to one another. Some, like fe'm gwelir, fe'm gwelwyd, are explicable only in the light of the impersonal forms, while others, like lleddir dyn, lladdwyd dyn, show by their non-mutation of their subject at the present day that they are now regarded and mentally classified as passives. In a few forms defnydadoed, *he was used*; magadoed, *he was nurtured;* ganydoed, *he was born;* anuonadoed, *he was sent;* gossodadoed, *he was placed*, the passive character of the form in -d is made clear by the retention of the verb *to be*. The verb *to be* and other intransitive verbs have subjectless forms.

Indicative Mood. Present Tense.

The usual ending for this tense in Mediæval Welsh is -ir, but a form in -ha6r is sometimes found. The most remarkable forms, however, are those in -ta6r and -tor. Of these forms Gwalchmai has one (g6elitor), Cynddelw Brydydd Mawr has twenty-five instances, Llywarch ab Llywelyn has two, Einyawn ab Gwga6n has one (molitor), Meilir ab Gwalchmai has one (traethitor), Seisyll Bryffwrch one (traethitor), while Llywelyn Fardd has five. In some of the "Cynfeirdd" poems another rare form in -anha6r is found, but in the Gogynfeirdd no instance of it appears to occur. (See below statistics of forms found in the Cynfeirdd poems).

Past Imperfect Tense.

The passive ending for this tense is -it, doubtless in origin an old past participle passive of the -i conjugation: e.g., cerit, *was loved.*

Aorist Tense.

The regular Mediæval endings for this tense were -et and 6yt, but an ending -at is sometimes found. The following forms in -at occur in the Gogynfeirdd:—

Caffat, *was obtained.*
Creat, *was created.*
Dyfnat, *was drained.*
Gallat, *was attained.*
S6ynat, *was charmed.*

A form in p6yt sometimes occurs, as g6anp6yt, *was pierced*, when p6yt is a part of the verb *to be.*

Pluperfect Tense.

The Pluperfect Tense, which is rare, ends in -yssit.

Imperative Mood. Present Tense.

The Mediæval ending for this tense was -her: e.g., g6elher.

Subjunctive Mood. Present Tense.

In Mediæval Welsh the regular ending for this tense is -her, but a form in -(h)a6r also occurs: e.g., llea6r, achretta6r (=achredha6r), g6asgara6r. The h hardens b, d and g to p, t and c.

Past Imperfect Tense.

The Mediæval ending for this tense was -hit, but the "h" was even then often omitted: e.g., cer(h)it.

Pluperfect Tense.

This tense in Mediæval Welsh is very rare, and is identical in form with the Indicative.

The Verb 6yf and its Compounds.

These forms correspond for the most part, *mutatis mutandis*, to those of modern Welsh. Of the special features to be noted, the tendency to harden initial "b" into "p" in certain forms may be mentioned: e.g., poet for boet. In the compounds: e.g., g6yp6yf, p, where it occurs, has often arisen from b + h.

The following rare forms of the verb *to be*, which occur mainly in the Cynfeirdd poets, may be given here:—

Indic. Pres. S. 1 6ytif, *I am;* S. 3 bit, *it is*, used especially in general statements.

e.g., Bit e6yna6c tonn tu porth 6ygyr.
Foamy is the wave on the side of Porth Wygyr.

Indic. Imperfect S. 3 buei, *he was;* P. 3 buynt, b6yynt, *they were.*

Indic. Aorist S. 3 (personal), budyd, *he was;* (impersonal), b6yat, *it was;* am b6yat, *it was to me (= I was).*

Indic. Aorist P. 3 b6yant, *they were.*

Subjunctive, Pres. S. 3 b6yr, *it may be.*

A form bydat, of uncertain meaning, also occurs.

In the compounds of han and bot, the dental spirant d (= dd) was sometimes substituted for the labial spirant f (v), and then hardened back into d. In the Subjunctive f + h became ff.

In the compounds of dy and bot, the "b" is sometimes kept, sometimes mutated in accordance with the old method of mutation after dy, ry and ny.

The Verb in the Cynfeirdd.

The rare verbal forms found in the "Four Ancient Books" are as follows:—

	Black Book of Carmarthen	*Book of Aneirin.*	*Book of Taliessin.*	*Red Book of Hergest.*
Forms in -tor and -taur	-tor (4), -taur (1)	-tor (1)	18	7
Indic. S. 1 in -yf	2	2	3	1
„ „ 2 „ -yt (= ydd)	13	0	3 (?)	5
Pres. and Impf. S. 3 in -i	2	12	5	2
Passive forms in -anha6r	0	2	3	0
The Future (sigmatic) g6ares	0	0	2	1
Aorist budyd	0	2	3	0
Aorists S. 3 in -idyd	0	0	4	1
Impf. Ind. P. 3 in -ideint	0	3	0	0
Subj. Pres. S. 3 b6yr	1	0	1	0
„ „ „ ryma6yr	0	0	3	0
„ „ „ roth6yr	0	0	1	0
„ „ „ rythalh6yr	0	0	1	0
Ind. Pres. S. 3 -cia6r	0	2	3	0
„ Perf. S. 3 gogyffra6t	0	1	1	0
„ Aor. S. 3 dyrreith	0	2	2	0
„ „ „ g6reith	0	2	1	0
„ „ „ g6rith	0	0	2	0
„ „ „ dat6rith	0	0	1	0
„ „ „ -6yth	1	0	4	0
„ „ „ -6yreith	0	2	1	0

In Dr. Gwenogfryn Evans' printed edition of the Black Book of Carmarthen there is a useful list chiefly of verbal forms contained in that MS. In the Revue Celtique for 1883—1885, Vol. VI., p. 14, there is a most valuable article on the Language of Old Welsh Poetry, by Sir John Rhŷs.

The Negative Adverb.

The negative adverb in Mediæval Welsh is ny, before vowels, and before consonants, as well as to negative individual words nyt (=ny+yt). The origin of yt is unknown.* Na and nat were also used, but their use was far more restricted than in modern Welsh. In negativing such an expression as ef am roes, *he gave to me*, the negative was generally placed before ef, as nyt ef am roes, *he did not give to me.*

Preverbal Particles.

For the assistance of the reader, attention is called to the following preverbal participles used in Mediæval Welsh:—ry (=Irish, ro); dy (=Irish, do); neu (=Irish, no); nu, possibly a weak form of neu; hu, especially with the verb *to be;* yt (later yd); and finally a and yd (y) (largely but not exclusively used in relative clauses).

The particle yt sometimes coalesced with other words giving nyt (=ny + yt); ot (=o + yt); pet (=pe + yt); neut (=neu + yt); hut (=hu + yt).

These particles played an important part in the development of the language, and it is to them, when they consisted of a vowel or ended in a vowel, that the post-vocalic personal pronouns are attached.

Prepositions.

The prepositions of Mediæval Welsh are in the main identical with those of modern Welsh, but their combinations with pronominal suffixes sometimes differ from the forms now used. The typical forms are the following:—

1. Forms in -af.

S. 1.	arnaf	P. 1.	arnam
2.	arnat (t=d)	2.	arna6ch
3 m.	arna6	3.	arnunt
3 f.	arnei / erni	,,	arnu
		,,	arnud
		,,	arnadunt
		,,	arnadu
		,,	arnadud

2. Forms in -of.

S. 1.	hebof	P. 1.	hebom
2.	hebot (t=d)	2.	heboch
3 m.	hebda6	3.	hebdunt
3 f.	hebdi	,,	hebdu
		,,	hebdud

*It may perhaps be a form of the verb *to be*, Pres. Ind. 3 S.

3. Forms in -yf.

S. 1.	6rthyf	P. 1.	6rthym
2.	6rthyt	2.	6rthy6ch
3 m.	6rtha6	3.	6rthunt
3 f.	6rthi	,,	6rthu
		,,	6rthud

In Mediæval Welsh the 1st P. Plural sometimes ended in -n instead of m: e.g., atan, *to us;* genhyn, *with us.*

In the Gogynfeirdd the following forms occur that deserve notice:—

(a) Ganthud, *with them;* arnadud, *on them;* ymdanadud, *about them;* yndud, *in them;* udud, *to them;* kyfryngthud, *between them;* ragdud, *before them.*

(b) Atan, *to us;* genhyn, *with us.* Gan makes 2 Pl. genn6ch, and 6rth makes 6rthy6ch.

(c) S. 3 f. of gan, dan, and ar are genthi (genti), deni, and erni.

(d) The preposition o in Mediæval Welsh sometimes takes the form a, as in the expression ys ma6r a beth, *it is a great thing.*

(e) The unmutated forms ker and kan are often used in Mediæval Welsh.

The Celtic prepositions mostly ended in vowels, and it is to these vocalic forms that the personal pronouns, which now remain as pronominal suffixes, were originally added.

Adverbs.

The Adverb presents no special features in Mediæval Welsh. The differences as compared with modern Welsh are chiefly matters af vocabulary, such as racko for acw, yman by the side of yma, avorucher, *to morrow night*, etc. It may be noted, however, that the adverb was then more extensively used than in modern Welsh for supplementing the demonstrative pronouns in such elliptical expressions as y g6r gynneu, *the man (we saw) just now;* y mil6r gynt, *the soldier of old.*

Conjunctions.

The Conjunction hagen, *but* (never placed first), pan and pyr, both meaning *that*, should be specially noticed.

SYNTAX.

The following remarks on the Syntax of Old Welsh poetry are given primarily for the purpose of enabling the reader to

grasp the chief points of difference between Mediæval and Modern Welsh, and thereby to unravel with greater ease the meaning of the poems. The chief points that deserve special notice are the following:—

1. Compound Words.

The language of Old Welsh poetry is very rich in compound words, and it is this that accounts very largely for the terseness of the verse. They are a very marked feature of the style of Cynddelw Brydydd Mawr, one of the most concise of the Gogynfeirdd poets. In reading the Gogynfeirdd special attention should be paid to the structure of compound words, not only when the two elements are nominal, adjectival, or verbal respectively, but also when the first syllable is a prefix. Such intensive prefixes as cyfr- and afr- are not uncommon. Another prominent intensive prefix, followed by the aspirate mutation of p, t, and c is "a" (originally ad), which is the first element in athrist by the side of trist. The following forms are examples of its use:— Agar6, *rough;* achrefu, *to beg;* achad6, *to keep;* athreidya6, *to penetrate;* athechaf, *I retreat;* achul, *thin;* achr6m, *bent.*

2. The Structure of the Sentence.

In Old Welsh poetry, by the side of sentences corresponding to those of normal order, where the verb comes first, there is a marked fondness for a form of expression whereby the subject is placed first in a kind of absolute construction, and a statement either with or without a verb is then made concerning it. The later construction is exemplified in the following lines:—

Rheen nef | mor ryfet i ryfetawd.
The Lord of Heaven, how strange is his marvel.

Rieu rwyf elfyt | rwyt i volawd.
The Sovereign, the Lord of the World, how easy (it is) to praise him.

Rex regwm | rybyt rwyd ei voli.
The King of Kings, easy will it be to praise him.

Gruffut grym cyhoet | nid oet gutia6c.
Gruffudd of noted might, he was not given to hiding.

Crist cyflawn anwyd | boed trugarawc.
Christ of perfect nature—may he be merciful.

In these cases, whether the noun precedes or follows the verb, it is liable to be qualified either by other nouns in apposition to it, or by other qualifying phrases.

Ni chronnai na seirch na meirch gweilyt |
Gwladoet ofynaic | draig Gwyndodyt |
Gwr a roddei gad kyn dybu i dyt |
Gruffut | grym angor | eissor merhyt.||

And it is the frequency of these appositional and qualifying expressions that form one of the most characteristic features of the style of the Gogynfeirdd.

3. The absence of the Verb *to be.*

Instances of this construction are exceedingly frequent, and are to be regarded not so much as elliptical expressious from which the verb "to be" has been omitted, as typical modes of expression, whereby the relation of one idea to another is conveyed by the juxtaposition of the words that express them. There is a similar mode of conveying information in the Hebrew noun sentence "David, He King." The following may serve as examples. A cross indicates the junction of two ideas without a verb.

Mochdwyreawg + huan | haf + dyfestin
Maws + llafar adar | mygyr hyar + hin.
Early rising (is) the sun, summer hastens;
Sweet (is) the sound of birds, pleasant (and) joyous the weather.

Gwylain + yn g6are | ar 6ely lliant
Lleithrion + eu plua6r, | pleidyeu edrin.
Seagulls playing on the bed of the sea
Bright (is) their plumage, noisy companies.

Llewychedig + eur | ar fy nghylch6y.
Gleaming (is) gold on my shield.

4. The Order of Words.

In the matter of the order of words in Old Welsh poetry, the following points may be noted:—

1. The subject sometimes precedes the verb, with or without a.

Duw o nef | ae gwarawd.
God from heaven has saved him.
Gwyrd heli Teifi | tewychei.
The green brine of Teifi grew thick.

2. The subject when following the verb is sometimes separated from it by intervening words.

Dyphorthynt | y seirch | meirch rygynga6c.
Far stepping steeds bore his harness.

Oed | amlwg | ysgwyd am Weunysgor.
Conspicuous were shields around Gwaenysgor.

3. The genitive sometimes precedes the noun on which it depends.

Teir lleng y daethant | liant lestri.
In three legions they came, vessels of the sea.

Pressent penadur.
The sovereign of the world.

Difa draig wron | weinion wascawd.
The destruction of a dragon-like hero, the protection of the weak.

Gordyar ei dreis | Emreis eryr.
Noisy was his violence, the eagle of Emrys.

This construction is extremely common in Old Welsh poetry.

4. Mor is sometimes separated by the verb *to be* from the word which it qualifies.

Mor | wyf | gerd geinrwyf hyglwyf hagen.
Mor | wyf | hygleu uart o ueirt Ogyruen.
Mor | wyf | gwyn gyfrwyf nyd wyf gyfyrwen.
Mor | oet | gyfrin fyrt kyrt kyrriduen.
How skilful I am in song, yet sick at heart.
How melodious a bard I am of the bards of Ogyruen.
How familiar I am with complaint, I am not a man of smiles.
How mysterious were the ways of the songs of Kyrridwen.

5. The use of ys, *it is*, to introduce the psychological predicate.

It is a characteristic of the older stages of Welsh, in prose as well as in verse, that a complex sentence, beginning with a form of the verb *to be* (S. 3), was often used where we should now omit this verb.

e.g., Ys glut a beth | yd ymdidanyssam ni.
It is an intimate conversation that we have had.

In the oldest constructions the form of the verb *to be* varied in tense, according to the tense of the dependent clause.

e.g., Oed | Maelgun | a uelun yn imuan.
It was Maelgwn I saw fighting.

But later ys came to be stereotyped for all tenses.

The use of mai (taw) and pe in modern Welsh are survivals of the same construction. See the writer's Welsh Syntax (Appendix).

The use of sef (=ys ef) is frequent in Mediæval prose, but rare in verse.

Sometimes ys is not the verb, but the preverbal particle y + s (the postvocalic personal pronoun 3 S. and P.).

In the older poetry, however, ys is frequently used apart from a complex sentence.

e.g., Ys imi dystyon | am testun ganthud.
These are to me witnesses who have my testimony.

Ys cad fyrf ys car kyrt kyflef.
He is firm in battle; he is a lover of united song.

Sometimes ys is followed immediately by the verb.

e.g., Ys elont | nef arnun.
May they go to heaven together.

6. Agreement of the Verb with its Subject.

The verb even when it precedes its subject is often in the plural in Mediæval Welsh. As the subject in these cases is mutated, this would appear to be an ancient construction, the mutation being caused by the vowel of the primary ending -nti.

e.g., Cnoynt frein | friwgic o lid llawryt.
Ravens ate broken flesh from unrestrained passion.

Atcoryn deyrnet | yn weinytawc.
Kings returned in servile guise.

Ni wtant fanfeirt | ny fawr gynnyt.
Puny bards of no great success do not know.

7. The Syntax of the Noun.

One of the most interesting features of the Syntax of the noun in the Gogynfeirdd is the survival of constructions derived from the synthetic stage of the language where the noun can be used

without a preposition. The chief cases in point are the following:—

(a) In the expression of place.
(b) In the expression of time.
(c) In the expression of attributes or qualities.

(a) In the expression of place.

Bid ewynawg ton | tu porth Wygyr.
The wave is foamy on the side of Porth Wygyr.

Dywed an dyuod | Leyn.
Say that we have come to Lleyn.

Ys elont | nef arnun.
May they go to heaven together.

(b) In the expression of time.

Cwynym dragon dwfn | dygn diwrnawd.
We bewailed the general of the world on a burdensome day.

(c) In the expression of attributes and qualities. This is a survival of the use of the Genitive, and probably other cases.

Gruffut | grym cyhoet | nid oet gutiawc.
Gruffudd of famous might was not given to hiding.

Oed cadarn angor | dyfnfor diffaith.
He was a powerful anchor for the waste deep sea.

Ac wedy da6n a6en | amgen ynni.
And after the gift of the muse with varied power.

With *(c)* is closely allied the use of an ablatival phrase, as

Teir lleng | y daethant liant lestri.
In three legions came the vessels of the sea.

8. The use of Nouns as Adjectives.

The use of nouns as adjectives is seen in Mediæval Welsh, not merely in such superlatives as g6rhaf, *most valiant;* amserach, *more timely*, but also in the case of certain nouns used as positive adjectives, such as lla6r, *humble*, and the nouns so used in the following instances:—

Difa *dreic* 6ron weinyon 6asca6t.
The perishing of a dragon-like *hero, the protection of the weak.*

Oed buelin *blas*, g6anas g6aedreith.
He was (like) a tasty ox horn, the support of the judgment of blood.

God6ryf a gly6af godor *drein* 6ay6a6r.
I hear a noise, the noise of thorn-like *spears.*

Gor6yda6t fyryfgna6t *fa6* gym6ynas.
Steeds of firm flesh, a famous *benefaction.*

9. The use of the Verb-noun as a Participle.

The use of the verb-noun participially is very important for the right interpretation of Old Welsh poetry; it is analogous to such modern constructions as plentyn newydd eni, *a new-born child;* dyn newydd ddyfod, *a man who has just come.*

e.g., Modrydaf Cymru *erchi* farcha6c.
The glory of Wales demanding *a knight.*

Carad6y 6ledic wladoed *nodi.*
A loveable sovereign protecting *countries.*

Anwyt proph6yt prud *ioli.*
The nature of a prophet thoughtfully praying.

With this construction is closely allied that of using the verbal stem participially.

e.g., Carafi eos Fai forehun *lud.*
I love the nightingale of May that hinders *morning sleep.*

10. The use of the Postvocalic Personal Pronouns.

These are used in Mediæval Welsh before the verb not only with an accusative, but with a dative sense.

e.g., Neu*m* rodes oe fud heb oludias.
He gave me of his gain without any unreadiness.

Car a*m* oed ny*m* oes.
I had a friend whom I have not.

lit., *A friend was to me who is not to me.*

The above are the chief points of syntax that have a practical bearing on the interpretation of Old Welsh poetry, but the reader should pay very careful attention in addition to the use of the suffixes -a6t, -yat, -yeit, -a6c, and -ic, which, in combination with verbal stems, form what are practically participial adjectives. In addition to the suffixes -edic and -ad6y, the rearer suffixes -edi6 (as in teledi6, menedi6, should be noted). The simple suffix -6y is also sometimes used to form verbal adjectives.

The study of the syntax of Old Welsh poetry raises many important questions, especially as to its relation to the syntax of spoken Welsh, but a discussion of these points would transcend the limits of the present introduction.

Y GOGYNVEIRDD.

CANUAU MEILYR.

Meilyr Brydyt a gant yr Awdyl Varwnat hon i'w vreiniawl uchelrat Gruffut ap Kynan Tywysawc Gwynet diffynwr a tharyan Kymru oll. A uu uarw yn niwet y ulwytyn 1137 wedi itaw deyrnasu yn uilwreit 50 mlynet.[1]

RHEEN nef mor rhyfet i ryfetawd
Riau rwyf elfyt rwyt i folawd
Rex radau vruo ryn fynghardawd
Rec rydeirinam ynn[2] rhan drindawd
Pann dyfo dofyt yn nyt pennawd
Peryf par urthfynn yn erbyn brawd
Pann gaffwyf i y gan glain glan gyflogawd
Can dyddaw angeu angen drallawd
Ac eu[3] dra drymhaf trengi metwawd
Llys lleufer ynys gurys gorfyndawd[4]
Py dawant anant na phrydant wawd
Y Edwyn[5] terrwyn torf y forawd
Nid adfarn certau nid gau daerawd[6]
Ni duc neb ceiniad nag o honawd
Yn awen gyfrif kenif draethawd
Y ri a roai heb esgusawd
Gruffut glew dywal ar orfetawd[7]
Gwir gwae i werin gwin eu gwirawd
Gwr a lywai lu cyn bu breuawd
Blait bytin orthew yn derw blynghawd[8]
Yr perygl preitwyr peri ffossawd
Pascadur cynrain[9] Prydain briawd
Handoet gadgyffro[10] o Anarawd
Ac ail o Run Hir ryfel durawd[11]
Gwanai ynghynghor eissor Medrawd
Mal Urien Urdden ai amgyffrawd
Gweled i ben llu ni bu defawd
Mur cadeu neuaddeu o ystyllawd
Cyn myned mab Cynan y dan dywawd
Ceffid yn i gyntet met a bragawd
O olo Gruffut yn rut fedrawd[12]
Cwynym[13] dragon dwfn dygn diwrnawd
Ergyr waew brwydrin cyn rhewin rhawd[14]

[1] *Ncu val hyn*—Marwnad Gruffudd ap Kynan ap Iago ap Idwal ap Meurig ap Idwal Foel ap Anarawd ap Rhodri mawr brenhin holl Gymru.
[2] Rec rydeiri namyn
[3] Ac yn.
[4] Gorfywdawd.
[5] I Edwyn, Etuyn.
[6] Gan daearawd. [fetaut.
[7] Orwetawd, oruetaut, or-
[8] Deno blygawt.
[9] Pasgawdur cywrain.
[10] Handoed gan gyffro.
[11] Ddurawd, dinawt.
[12] Feddrawd.
[13] Cwynyn.
[14] Ruawd ryawt

Rynn ruthrai dorfeit oet[2] rybarawd
Ry gadet[3] Rufain reg atwyndawd
Ni fynnai gamhur garu nebawd
I gymeriait[4] lyw dotyw dyrnawd[5]
Difa draig wron weinion[6] wascawd
Gogwyppo i Dduw oi diwetawd
Nad el[7] yn rygoll oi holl bechawd
O gyfranc brenhinet brain fotawc[8]
Pan fai gyfluyt[9] o wyr gwychawc
Atcoryn deyrnet yn weinytawc[10]
Pob pump pob pedwar yn war weiniawc
Gwylynt golithrynt yn ogelawc
Rhag un mab Cynan y cyndyniawc
Yr arynaic lew llaw diferiawc[11]
Ni lut i erlid yn odidawc
Ceiniad cas agarw[12] syberw serchawc
Ced galwed unic[13] nid oet ofnawc
Ar boh rai reitiai yn aur rotawc[14]
Rag bytin Emrais drais drahawc
Cadau didudyt[15] cletyf durawc
Cwl clywed cystut[16] ar grut mynawc
Can gertau cyhoet oet arterchawc
O Ysgewin barth hyd borth Efrawc[17]
Dybu brenhin Lloegr yn lluytawc
Cyd doeth ef nid aeth[18] yn warthegawc
Ni yn Eryri yn reiawc
Ni thorres i baur a fu breitiawc
Gruffut grym cyhoet nid oet gutiawc
A diffyrth i wyr yn Orwythawc[19]
Cyfamuc i wyr[20] a mil farchawc
Clywed i gyma ut tra bannawc[21]
Brenin brwydr efnys gwrys gwellyniawc
Penn riau parau anoleithiawc
Perchen pefr ystre o re fyngawc[22]
Modrydaf Cymry erchi farchawc[23]
Ar wyneb neuat yn amniferawc

[1] Fryn.
[2] Oeth
[3] Ry gaded
[4] I gymereid
[5] Dyrwawd.
[6] Fron-weinion.
[7] Pan el.
[8] Ffotawc.
[9] Gyflwyt.
[10] Renytawg, reenydawc, reuetawc.
[11] Differiawg, difeiriawc.
[12] Cennad (kenyad) cas a garw.
[13] Kyd bei unyc.
[14] Reidyei yn eurodawc anrhodawc.
[15] Llatau (ladeu) didudyt.
[16] Cwl clywynt, clywyd.
[17] Eurawg.
[18] Cyd daeth nid aeth.
[19] A dyphyrth y wyr yn orwetawg, orwytawc.
[20] Cyfamug ei wir. [awg
[21] Clywed a gyna yd traban-
[22] Perchen peufer (peuur) ystre or re vygawc.
[23] Ei rhi (erhi) varchawc.

Nerth Rodri rei rywascarawc
Cyn myned mur ced yn dawedawc
Dym guc neum goruc yn oludawc
Yfais gan deyrn o gyrn eurawc
Arfod faet feitiad[1] anghad weiniawc
Yn llys Aberffraw yr ffaw ffodiawc
Bum o du gwledig yn lleithiawc
Eilweith yt aethum yn negessawc
O leufer llyw camawn iawn dywyssawc
Bu fedd aegylchwy[2] yn fodrwyawc
Torressid gormes yn llynghessawc
Gwedi tonnau gwyrt gorewynawc
Dyphorthynt i seirch meirch rygyngawc
A fu[3] neud gweryd yn war weiddiawc[4]
Gwae a ymtiried wrth fyd bradawc
Ni wyl[5] cychwil feirt cyhusseitiawc
Tymp pan dreing terwyn torf diffreidiawc[6]
Cwyniff ni bytif[7] diebreidiawc
Delw yt am gyrrwyf bwyf cynheiliawc[8]
Crist cyflawn anwyd boed trugarawc
Wrth Ruffut Gwynet gwylet fotawc
Yngwlad nef boed ef yn draftadawc
Nad i enaid hael yn waeletawc
Hael a ri a renni ynny rhyhyt[9]
Ni chronnai na seirch na meirch gweilyt
Gwladoet ofynaic draig Gwyndodyt
Gwr a roddei gad kyn dybu i dyt
Gruffut grym angor eissor merhyt
Marchogai escar ar elorwyt
Arbennic cenfaint ceraint weinyt
Cynrheinion[11] ysgwyd ysgororyt
Yn i fu weryd i obennyt
Ni bytai diwyth i lwyth oswyt
Amugei dragon udd Mon meindyt
Men yd las Trahaiarn yn Gharn fynyt
Y dau dywyssawc deifniawc dedwyt
Brenhinet Powys au Gwenhwyssyt
Gorau gwaith gwynniaeth ai gyweithyt
Pan gedwis i wyneb heb gywilyt
Cutynt cyfnofant cant cyfoedyt[12]
Cyngen gymmynid gwytfid wryt
Taer tertyn assau talau trefyt
Torri calchdoet tiret trenyt
Am drefan dryffwn rac eirolyt
Tyrfai rac llafnau pennau peithwyt
Caith cwynynt certynt gan elfyt
Cnoynt frein friwgic o lid llawryt
Llenwyt dwreawr[13] i fawr faessyt
Delid meirch amliw a biw elfyt
Gwern Gwygyd gwanai bawb yn i gilyt
Gwaed gwyr goferai gwyrai onwyt
Or maint a dyfu ar eu edryt

[1] Aruot uaet ucithyat.
[2] Eurgylchwy.
[3] Anu, a ni.
[4] Weidiawg, feitiawg.
[5] Ni wyr.
[6] Difreityawc.
[7] Cwynis ni byddis.
[8] Delw yt amgyrwys bwys cynheilwawg.
[9] Yny ryhyt.
[10] Guladoet (ef) ouynneic dreic gwyndotyt.
[11] Kyureinion.
[12] Kutynt kyfnouant cant kyuoedyt.
[13] Llenwyd dwy reawr.

A duc oe gadau chwedlau newyt
Cad rag Castell march maur ewedyt[1]
A Chadau Cynwric wyrenic wlyt
Y gad gynghywair[2] ym Meirionnyt
Arglwyt glew gadarn haiarn dyfyt
Ni fotes mawret en merweryt[3]
Yngwaith y Waederw chwerw chwelidyt[4]
Cad Geredigiawn gyfiawn gywyt
Crefynt[5] gwraget gwetw gotiwedyt
Cad yn Iwerton dirion drefyt
Gan ai canfu ni bu feryt[6]
Cad rag tal Prydain prennial fethyt[7]
Gruffut a orfu rag llu gwythryt
Cad rag castell Mon mor digeryt
Dybu oi gyffred gwared bedyt
Dewissais in hau nid gau defnyt
Ar emys i lys ai luossyt
As rotwy fy rên rann dragywyt
Yngwerth a rotes ar lles Prydyt
Ni wtant fanfeirt ni faur gynnyt[8]
Pwy a ennillo or do y syt
Edewis eurwas clas Cymreyt
Canawon mordai mynogi ryt
Dytwyreo Owain Eingl didudyt
Ennillot llyw ystrad lle i gilyt
Gwelant glyw Powys i bell oessyt
A hawt i ergryd hyd lew divyt
Cadwallawn gedawl o gynfedyt
Cyntaic ar gann calan weinyt
Gnawd gwarchan a gan eu haweinyt
Yr arfod[9] adwy hwy a orfyt
Gruffut grym wriawr oe fawr vevyt
Nim didoles nu ny bu gelwyt[11]
Yn i fwyf gynnefin a derwin wyt
Ni thorraf am car fy ngharennyt
Carennyt y syt herwyt trined
I Gristiawn ys iaun i gyrrhaeted
Crefyt y Creawdr i cyfrifed
I Ruffut gloyw ut ae cut tudwed
Hyd nas gwnel pechawd pell eiliwed
Pedrydawc deyrn uch cyrn Coned
Cenif nis dygif yn diabred[12]
Marwnad mur tewdor mor dylyed[13]
Cadernid rhewid[14] cynn noe fyned
Ergrynnai fy mhwyll o bell gerted
A dyfo mab Cynan maur amgyffred
Can Grist cain forawd[15] gwlad ogoned
Pan gaffo penn gwyr peuer ymtired[16]
Gan engylion foes nym oes neued
Un undawd Drindawd drwy rybuchedd[17]
Gan glain gloyw addef yn nef drefred.

[1] Edwdyt.
[2] Goglyweir.
[3] Y merweryt.
[4] Gwelidyt.
[5] Crenynt, creuynt.
[6] Bo feryt.
[7] Prenuyal uethyt.
[8] Genfyt, gynfyt.
[9] Yn arfod.
[10] Feuyt, ueuyt
[11] Ni wybu (wy bu) geluyt.
[12] Diabred.
[13] Nor dylyed.
[14] Rewyt.
[15] Ceinfolawd.
[16] Pefr ymtired.
[17] Yn undawd.

I DRAHAEARN A MEILYR.

Meilyr Brydyt a gant yr Awdyl hon yn y lluyt y llas Trahaearn vab Caradawg, a Meilyr mab Riwallawn vab Cynvyn.

GWOLYCHAF ym Ren rex awyr
Arglwyt a wyr uym pryder
Pryder pryderaf yn fawr
Am uy arglwyt llawr llyw niuer
Ny dotynt dros uor etwaeth
Pobyl anhyuaeth Nanhyuer
Gwytyl dieuyl duon
Ysgodogion dynion lletfer
Cad a uyt ym mynyt carn
A Thrahaearn a later
A mab Rywallawn rwyf myr
O'r gyfergyr nyd aduer
Difieu ym pen y teir wythnos
Tru a nos[1] yd ith later

DIWEDD.

MARW YSGAFYN VEILYR BRYDYT.

REX regwm rybyt rwyd ei voli
Ym arglwyt uchaf archaf weti
Gwledig gwlad oruod
Goruchel wenrod
Gwrda gwna gymmod
Yryngod[2] a mi
Adfref adfant cof dy rygodi[3]
Erof ac edîuar y digoni
Digonais geryt
Yg gwyt duw douyd
Vy iawn greuyt
Heb y weini
Gweini fi[4] hagen ym Reen ri
Cyn bwyf deierin diuenynni[5]
Diheu darogant
I Adaf ae blant
Y ry draethysant
Y prophwydi
Bod Iesu ym mru merthyri
Mair mad ymborthes y beichogi
Baich rygynnulleis
O bechawd annoueis[5]
Ry dy ergryneis
Oe gymhelri
Rwyf pob fa[7] mor wyt da wrth dy ioli
Ath iolwyf ry purwyf cyn o'm[8] poeni
Brenhin holl riet
Am gwyr nam gommet
Am y drugaret
Om drygioni
Ceuais i liaws awr eur a phali
Gan vreuawl rieu er[1] eu hoffi
Ac wedy dawn awen amgen ynni
Amdlawd fy nhafawd ar fy nhewi[2]
Mi Veilyr Brydyt bererin i Bedyr
Porthawr a gymmedyr gymhes deithi
Pryd y bo cyfnod yn cyuodi
Y sawl y sy' met armäa fi[3]
As bwyf yn adef
Yn aros y llef
Y lloc a achef
Aches wrthi
Ac ysi didrif[4] dideul ebri
Ac am y mynwent mynwes heli
Ynys veir uirain
Ynys glan y glain
Gwrthrych dadwyrain
Ys cain yndi
Crist croes darogan
Am gwyr am gwarthan
Rag Ufern afan
Waban westi
Creaϭdyr a'm creϭys am cynnϭys ym plith
Plwyf gwirin gwerin Enlli

Tervyn bardoniaeth Meilyr Brydyt.

[1] Tu a nos, trayan nos.
[2] Gryghod, yryghod, MS.
[3] Adureu aduant cof dy rygoti.—MS.
[4] Gweiniui.—MS.
[5] Diuenynhy.—MS.
[6] Annofais.—MS.
[7] Ua & wa.—MS.
[8] Nom.—MS.

[1] Yr.—MS.
[2] Amdlawd uyn tavawd ar uyn tewi.—MS.
[3] Arma a ui.—MS.
[4] Ac yssi ditrif.—MS.
[5] Mygy hear hin.—MS.
[6] My ytwyf eur detyf diofyn yn rin.—MS.
[7] Lleithyryou eu pluawr
[8] Rydyau.—MS.
pleidyeu etrin.—D.D.
[9] Ethrip caru kaerwys vebin.—D.D.
[10] Yssyt.—MS.
[11] Yt.—MS.
[12] Acar lles.—MS.

GORHOFET GWALCHMAI.

E HUN AI CANT.

MOCHDWYREAWG huan haf dyfestin
Maws llafar adar mygyr hyar hin[5]
Mi ydwyf eurdedf diofn yn nhrin[6]
Mi ydwyf llew rag llu lluch fy ngordin
Gorwyliais nos yn achadw fin
Gorloes rydau[7] dyfyr dygen freidin
Gorlas gwellt didrif dwfyr neud iesin
Gordyar eaws awdyl gynnefin
Gwylain yn gware ar wely lliant
Lleithrion eu pluawr pleidiau edrin[8]
Pellynig fy nghof y' nghyntefin
Yn ethryb caru caerwyd febin[9]
Pell o Fon fain ydwyti dwythwal werin
Esmwyth ysyd[10] yn aserw gyfrin
Yd[11] endewis enau yn achlysur gwir
Ar lleferyd gwâr gwery ei lain
Ac er[12] lles Owain hael hual dilin
Dychysgogan Lloegyr rag fy llain

Llachar fy nghledau lluch yd ardwy—glew
Llewychedig aur ar fy nghylchwy
Cyfun westlawg dyfyr dyd neud gafy[1]
Cathl o ar adar awdl osymwy
Gorfynnig[2] fy mhwyll ymhell amgant
Hedyw wrth athreidiaw tir tu efyrnwy
Gorwyn blaen afall blodau fagwy
Balch caen coed bryd pawb parth yd garwy
Caraf Gaerwys fun fenediw deithi
Cas genyf genthi ni gynhelwy[3]
Gennilles a'm llif ced a'm lladwy—ar air
Fy muner nid mawr imi fy ngofwy
Gwyn ei fyd padiw Duw yd ragwy
Rieinged rwych wyry wared Lywy
Llachar fy nghledyf lluch ei anwyd
Y' nghad llewychedig aur ar fy ysgwyd
Lliaws a'm golwch nym gwelsant er moed
O rianed gwent gwyllt ym crybwylleid
Gweleis rag Owain Eingyl a'u hadoed[4]
Ac o du ribyll rebyd y' ngreid
Gwalchmai ym gelwir gelyn y saeson
Er[5] lles Gwledig Mon gweint ym mhlymnwyd
Ac er bod Llywy lliw eiry ar goed
Pan fu aer rag caer cyforiais waed

Gwaedreid fy nghledyf a godrud y' nghad
Y' nghyfranc a Lloegr llawr nid ymgud
Gwelais o arfod aerfab Gruffud
Rialluoed trwch tebed ossud
Gwaith Aberteifi terwyngad Owain
Gwyndeyrn Prydain priodawr ud
Gorisymed[6] glyw o'i glywed yno
Rag gorwyr Iago[7] gwyar drablud [Eingl
Gwalchmai ym gelwir gal Edwin ac
Ac i gynnwrf llu hud[8] wyf llofrud
Ac ys imi dystion a'm testyn ganthud[9]
O essillyd cynan coeling dad hanud[10]
Ac er bod a'm deu feirch[11] o du balch fre Freidyn
Nid athethaf drin drwy ym gythrud
Carafi eos fai forehun lud
A golygon hwyr hirwyn ei grud[12]
Caraf eilon mygr maith arnadud
Eiliwed asserw a seirch cystud
Ni charyf llawyr fy llawr gy[13]
Chan gynif cynnor gwyth gwned
Hut—ny hwynt[14] a mi mor wyf dirr

[1] Cyuun westlawc dyuyr dyt neud gawy.—MS. & cafwy.—MS.
[2] Goruynnic fym pwyll.—&c.—MS.
[3] Cynhalio
[4] Eu hatoed.—MS.
[5] Ar.—MS.
[6] Gorisymet.—MS.
[7] Iago tywysawg gwyned
[8] Ao y gynnhwryf, &c. —MS.
[9] Ac ysymy Dyston am testun ganthut ganthud & ganthunt, MS.
[10] Dad hanut.—MS.
[11] Deueirch.—MS.
[12] Y grut.—MS.
[13] Geiriau yn y banau ar ol wedi eu dileu yn yr hen lyvyr.
[14] Huynt.—MS.

Er gwyl: gweilging[1] porffor pwyll
Ni dirmygaf gof[2] cyfyrdelid y
Nym rodwy rwyd eirioes v.
Ach llywy o gynllewyth hua
Air yd gyfachlud

Achubais rag llu lliwed
Llwyprynt llenwynt
Gynnwys Owain yn argl
Lyais or gyfergyr er yn ehegyr
Cymynid ar dres droch lynges lyr
Lluch fy nghledyf fy ngheiniaw ni llwyd[3]
Ni lludiaf ym llaw llad ni gweyr
Gwelais angerd ri rag craig Gwydyr
Pan amwyth ud Mon maws o'i dymyr
Gwelais yn Rudlan ruthr flam rag
Owain a chelaned rain a rud fehyr[4]
Gwelais yn ymo[5] yn amrygyr
Tewi ganllyw awyr o anystyr
Tored Caerfyrdin y' ngwrthrin gwyr[6]
Gordyar ei dreis[7] Emreis eryr
Dychluded teyrned teyrnged idaw
Gwledig Aberfraw a gwlad Ynyr
Endewais i eaws a'm ryhiraeth er gwyl[8]
Gweilging porfor pwyllad fyfyr[9]
Pell nad hunawg gwen gogwn pa hyr
Pan dyfrigtrawd blawd blaen afallgyr[10]
Bid ewynawg ton tu porth wygyr
Bid swysawg serchawg bànawg breuyr
Breudwydiaw er bun balchliw arien dos
Ys odidawg nos neu ym hepcyr, hawd wyr di er gwendir goleithychir honaf eu gorfelyn eu ongyr[11]
gerdawl fymarch mawr ys profais
wng penwaed barth a phorth Gemais
an haelion hywyd hawd y treidiais[12]
charedig bobl ba hyd dulliais
Owain a unis fy mryd[13]
ew hyder hud ys cefais
ryg mygr y gwelais y
gwr gwrd i eurais, Gwaith
y ystofysid cynnif cyn
llad o Loegr llew Din Emrais
Carafy yr ednan a'i llarian llais
Cathl fodawg coed cadr ei ethais[14]
Cyfum goluth bun ban ym dyneirch[15] o bell
Pwyllid erof ar ni lefais
A minnau o'm cof cefais defnais
Defawd oi adawd oeth ystyflais

[1] Gweilgig.—MS.
[2] Ny dumygaf, &c.—MS.
[3] Nyllwyt.—MS.
[4] A chalanet rein a rut uehyr.—MS.
[5] Ymo & ymro, MS.
[6] Yg gwrtin & gwrthrin.
[7] Gortyary dreis.—MS.
[8] Am ryhiraeth yr gwyl. —MS.
[9] Uyuyr.—MS.
[10] Pan deurictrawd blawd blaen euellgyr.—MS.
[11] Y ongyr.—MS.
[12] Hywyt hawt y treit.—MS.
[13] Unis vym mryd.—MS.
[14] Cathyl uodawc coed ca dyr y ethleis.—MS.
[15] Deuneirch.—MS.

Dymhunis tòn wyrd wrth Aberfraw
Dychyrch tir tremud dychlud anaw
Diyssig[1] yd gân ednan arnaw
Argoed nwy asswe[2] aserw yndaw
Ail wydle didrif didwrf gyfiaw[3]
Adawd[4] ym gwrthrawd gwrthred hodiaw[5]
Angerdawl fy march ym maes caeaw
Er[6] lles ner Cynan cynwediawn faw[7]
Arglodig gwendyd gwyn assymed pawb[8]
Prydain allwedawr oll yn eidiaw[9]
Endeweisi eryr ar ei gidiaw, dyfyn
Dyraith Gwyned gwyar idaw
Pan amwyth Owain aur a threfi Dinbych
Dyd yn ystrad aesawr dreuliaw
Dybrysiais innau yn aroloed i Eingl[10]
Dyfryded yn Lloegr rag llwybr fy llaw
Derllydid fy nedf fy newisaw[11]
Y' nghadelling fro dy siliaw[12]

Dymhunis tòn wyrdd wrth aber Dau
Dychyrch glan glaswyn glwys y frydau
Diessig yd gân ednan enau
Addawd[13] ym gwrthrawd gwrthred gerau
Adwen gwellt didrif pan dyf diau
Adwen balch caen coed cadr ei flodau
Adwen yfeisi fed a'i fenestri o aur
Yn llys Owain hir hwyr dilidau[14]
Dymgwallofied ei win[15] o'i wen adaf ud
Yn Arfonig Gaer ger hiriell bau[16]
Derllesid i'm llaw llad ym godau
Y'ngwaith Maesgarned gan freyrau
Dyhepcyr alaf[17] elyf doniau
Dychlud clod Brydain bedrydanau
Dygwystlir idaw o Din Alclud[18] gogled
Draig yw yn dyhed drawen yn dehau

A Duw yn cyntefin cain hindyd
Araf eriw haf hyfryd dedwyd
Adfwyn dydaw dyfyr dychward gwyr wrth echwyd
Ogfanw a chegin a chlawedawg drydyd
Dymhunis tòn mor y merweryd
O Abermenai mynych dyllyd
Dy goglad gwenyg gwyn gyngreawdyr fynyd
Morfa Rianed Maelgwn nebyd
Neu dreidysi[19] tra lliw Lleudiniawn drefyd
Neu dremyrth eurawg caer Aderyd
Ac wrthyf cyferchyd o deyrned Prydain

[1] Diessig.
[2] Aswy.
[3] Eil wytle didrif didwryf gyviaw.—MS.
[4] Adawd.—MS.
[5] Hotyaw.—MS.
[6] Ar.—MS.
[7] Faw.—MS.
[8] Assy met pawb.—MS.
[9] Eityaw.—MS.
[10] Arfloed i Eingl.
[11] Derllytid uyn detyf uyn dewissaw.—MS.
[12] Yg gadellig uro dysiliaw
[13] Adawd —MS.
[14] Hywr dilideu.—MS.
[15] Dym gwallowyed.—MS.
[16] Yn arvonic caer ger hiriel beu —MS.
[17] Dy hepkyr alaf.—MS.
[18] Dunbarton.
[19] Neu dreitysy.—MS.

Pa fron heilin haelaf y syd
A minnau ym cyhud heb gywilyd
Ef ydoed Owain hir hywystl bedyd
Ac amdawd o fun nenwawl defnyd[1]
A dyfnwys a mi maith garennyd
Ac ym daerawd y draul o dra newyd
Ac amrant hirwrwn a grud hirwlyd
Ac yn llys afneud[2] ym eidunir
Hynoeth oeth dybydaf o dybwyf ryd
Ac os Duw o nef neu ym cynnyd
Ceinfod gan Llywy oni lawr ymhunyd[3]

DIWEDD.

GWALCHMAI AI CANT I OWAIN.

Ardwyreaf hael o hil Eneas
Adwyreaf glew llew lluch efras
Ardwyreaf dechaf o deyrned Prydain
A theyrnas cain Owain eur-was
Ardwyrews fy nhad[4]
Ei fraisg[5] frenhindad
Ar awen am nad
Ei rad ragfras[6]
Ardwyreaf innau fan cynhorawr fosp[7]
Ar barabl perwawd ar draethawd dras
Am cyhud am ud iawn eissillyd Idwal
Nid el heb dial mal galanas[8]
Ac yn llys Cadwallawn gan gedwellin
Lliwed ai cofäed ced gyfadas
Cynhelweis o draig dragon wanas
Cymhwylleis Gemais Gymry dinas
Neum carws Owain cerdawd yn was[9]
Gnawd wedi ryserch ryseiliaw cas
Neum rodes o'i fud heb oludias
Gorwydawd fyrf gnawd faw gymwynas
A mi neud adwen ar naid ym laen[10] y gas
Gawr aml[11] a llafnawr ar flawr flaid
A braid ym arwar ar bar golias
Abrwysgyl ei faran[12] ar gàn y glas
Gloes eisioes esgar
A'm cur mal carchar
Ac angerd anwar
Gnaws dar dan ias
Ac yn orau dyn Duw rygreas[13]
Cyn ei far arnaf neuaf na'm llas
Ac o'r maint y syd
Arnaf o geryd

[1] Defnyt.—MS.
[2] Llys afneued.—D. D.
[3] Ceinuod gan lywe ymy lawr ymhunyt.—MS.
[4] Vyn tar.—MS.
[5] Y vraisc.—MS.
[6] Y rad racuras.—MS.
[7] Cyntorawr fosp.—MS.
[8] Dial mal galanas.—MS.
[9] Certawd yn was.
[10] Neid ym laen, amlaen. [—MS.
[11] Amyl.—MS.
[12] Y varan.—MS.
[13] Ry kreas.

Cymyd a'th brydyd[1]
Ni byd yn fas[2]
Mab Grufud greid am dias
Maith dy dreisiau drag Euas
Ath lawdaf ith lawn urdas
Ath lawd[3] pawb pen teyrnas

DIWEDD.

ARWYRAIN OWAIN.

GWALCHMAI AI CANT.

ARDWYREAF hael o hil Grufud
O adian Cynan ceinwydiawn ud
Owain yd elwir
Arglwyd hywyd hir
Ef am dir yn wir
Yn wyth gyhud
Ef y'ngraid y'ngrew yn llew llofrud
Ef y'ngryd y'ngryn yn ryn rybud
Ef gwr gwelitor
Goleith y dewdor
Rag ofn yn angor
Hyd oror morrud[4]
Ef gwnaeth yn ungad dwy gad digud
Yn undyd herwyd herwyr
Cad fawr Faes Garned
Cad ystrad Astyrwed
Cadarn gywrysed
Cedeirn ossud
Cant a dau y'ngrau[5] y'nghrair achlud
Cnud a chnud a fud ymdanadud
Cad ar grad arall
Cad gawad guall
Cad mal bad a ball
A phellt ar grud
Cad a chedwyr Lloegr a llwgyr y fud
A gorfod i fod i fab Grufud

DIWEDD.

GWALCHMAI AI CANT I OWAIN GWYNED.

ARDWYREAF hael o hil Rodri
Ardwyad gorwlad gwerlin teithi
Teithiawg Prydain
Twyth afyrdwyth Owain
Teyrnain ni grain
Ni grawn rei

Teir lleng y daethant liant lestri
Teir praf prif lynges wy bres brofi
Un o Iwerdon
Arall arfogion
O'r Llychlynigion
Llwrw hirion lli

A'r dryded dros for o Nordmandi
Ar drapherth anferth anfad idi
A draig Mon mor drud ei eissillud yn aer
A bu terfysg taer i haer holi
A ragdaw rewys dwys dyfysgi
A rewin a thrin a thranc cymri
Ar gad gad greude
Ar gryd gryd graende
Ac am dal Moelfre
Mil fanieri

Ar lad lad lachar ar bar beri
A fwyr fwyr fyrfgawd ar fawd fodi
A menai heb drai o drallanw gwaedryar
A lliw gwyar gwyr yn heli
A llurygawr glas a gloes trychni
A thrychion yn dud rag reidrud ri
A dygyfor Lloegr a dygyfrang a hi
Ac eu dygyfwrw yn astrussi
A dygyfod clod cledyf difri
Yn seith ugein ieith wy feith foli

DIWEDD.

GWALCHMAI AI CANT I OWAIN GWYNED.

ARDWYREAF hael o hil Iago
A gennys dra chas dra Chors Fochno
A gyrchws glyw Flandrys a flemychws i eu bro
A bar yndaw yn diolo
A lithws llwytgun ar fun fo
A borthes branhes Brynaich gyfro
A gymhellws treth o Dwr Penfro
A elwir o wir orau Cymro

DIWEDD.

ARWYRAIN OWAIN GWYNED.

GWALCHMAI AI CANT.

ARDWYREAF hael o hil balch run
O Faelgwn Gwyned gwinfaeth reidun
O Gadwallawn Law hir llawrfab Einiawn Yrth
O arth orben aerbost catgun

DIWEDD.

[1] Cymyt ath brydyt.—MS. [2] Ny bryd yn uas.—MS. [3] Ath lawt.—MS. Ath lawd.
[4] Rac ofyn an angor hyd oror mor rut.—MS.
[5] Deu yg kreu, &c.—MS.

AWDL

A Gant Gwalchmai i Dafyd mab Owain.

Araf haf hear gweilgi
Eirioes coed oergled celli
Allwynin ossid o symud arglwyd
  Erglyw Duw fy ngwedi
Anwyd prophwyd prud ioli
Ud nefoed reg oed rodi
Amser ym ceri ef carwn dafyd
  Y defawd am llochi
Ni llwyd fy llechfod hebdi
Carenyd Dafyd dyfn fri
Nym rwyd geidw rodri nid reidus wrthyf
  Nid gwerthfawr ganthaw fi
Nym gwna o neb tra trosi
Tròsof ir gof arglwydi
Mor yw gwael eu goloi
A gwlad Cymru mor gymri
Nyd mod mau dewi heb honni pwy oedynt
  Prynesynt eu moli
Owain angerdawl anaw anfeidrawl
  Aer wrawl wrhydri
Cadwallawn cyn ei golli
Nid oed a lludw y llawdai fi
Cadwaladr cerdgar cerdau cyfarwar
  Cyfarfu a'm perchi
Madawg madioed godoli
Mwy gwnaeth uy mod no'm codi
Un mab Maredud a thri meib grufud
  Biau bud beird weini
Irdud urdas gymhelri
Callon clywaf yn llosgi
Lleaws teyrned lliaws dyfryded
  A'm dyfrys eu trengi
Trangaf truaf trueni
Tranc am oennis cyn no mi
Medyg a iolaf
Medyg plant Adaf
  Y Duw uchaf erchi
Archaf arch i Grist celi
Wy gaffael caffaf rëi
Cynhysgaeth dofyd
I gynnif dafyd
  I gynnal ei deithi
Can glod a gorfod gofri
Gwyr a thir a hir hoedli

DIWEDD.

CANU A GANT GWALCHMAI I RODRI FAB OWAIN.

Dymgwadoles Duw dyfyn bwylladoed
Dymgwallofies bod bud ar gyhoed
Dymgoluch gogled gweglyd luoed
Dymgodau dehau dyhynt breidioed
Dychrymynt fy nghlod y' nghlud fandoed
Dymcyfeirch pawb ym mhob lleoed
Pwy gorau gwledig yn y gwladoed
Dysgwrtheb gwrthrawd gwrthrod i honni
Hwnnw yw Rodri rwyd ar oloed
Ar wehelyth byth brys wy anlloed
Adaw wy wallaw o well gadoed
Arlludiaw Rodri i rodwyd y del
  Nyd gochel ryfel rialluoed
Nyd gwr gwyr i amug aml gnud gynfedyd
  Ai chantrefyd ai chantrefoed
Nyd ef Rodri mawr mur ciwdodoed
Nwy pen cynnadled pob cenedloed
Ys ef Rodri hir huysgwr deyrn
  Huysgwthyr cedeyrn y cadwennoed
Ac o Rodriawg rwyf lliwydoed
Rodri rad gymryd y byd fydoed

Bid ged gynnefawd gynnefin cyfrein
Cyn twrf dwyrein dwyre brwydrin
Bid wych y gogled uch gwled uch gwin
Bid lew yn deheu yn ehang fin
Bid gymry ny gnaws yg gnawd feithrin bar
  Ac ym cyfeillt car corf fysgiolin
Ac os mi ai haed herwyd twyllrin
Nym bo un cyfieith namyn Cain
Caraf Rodri draws dreis gyfredin ei enw
  Yn Efrai ac yn Lladin
Ac ym mhob cyfieith yn gyfiewin
Hyd yd breswyl hwyl haul Fehefin
Gollewin wledig wlad teithiawg hael
  Gwyr ail gyfael gwrawl gofawg
Gorsaf teyrned gwersyll wychawg
Gorsed i lluoed gorsaf nerthawg
Gorsefyll yn ryd rodawg annibellt
  Nid heb waed ar wellt ar wallt peithia6g
Ac o Rodri oed y Rodriawg
Mae yntau orau un tormennawg
Tormennoed anlloed an llyw tiriawg
Torfoed eurdorch oed am eurdorchawg
Teyrnfab Owain tremynniad trais hir
Treth treulir a'i dir yn digasawg
Traethaf o honaw honnaid farchawg
Tra ym donwy Duw dawn arderchawg

Ban yd ran ei rad i rodolion byd
  Balch ei fenwin beilch ei faon
Ban bref biw yn riw rag edeon
Pan orch eol cad cedawl wron
Ban beisg berion a bwystgunion—coed
  Cadr bonhed bud a berthon
Cyflafan taerdan rag teyrnon
Cain felaig pen draig a phendragon

Dragonawl feidriawl fadiain yn elfyd
  Alaf geinryd elw dy ganrain
Dy ganred dy ged dy gyfwyrain

Dy gynnif dylif dedlid gymain
Dy gymri gymryd
Dywyn dy wynfyd
Dy gangau genyd
A'm pryd a'm prain
Dy wasgar cynnygyn rag dyrain
Dy gwesgryn drudwyn drudwyr Lludain
Dymgorllwyd arglwyd argrain wyr Grufud
Dadanhud anghyd angerd Owain
Dychyrchws fy llyw llew mawr mirain
Dechennis dewis deurud goelfain
Dy warae orau dy orwyrain
Dy orofyn ar bawb hyd bell Rufain
Dysgwedwn gwelsant ar gan celain
Am draeth Edrywy adrywed brain

Erbyned erfai
Eur falchwawd walchmai
Yn awr difai
Yn urdedig
Yn synwyr yn llwyr yn llunedig
Yn faith ferth yn gerth yn goethedig
Yn enw un orig, yn emeinig emyd
Ediebrid ny diodrig
Nys muner na fer na fynedig
Nys difeirn cedeirn cad arglodig
Nyd yn wyry yn war
Yd wesgryn esgar
Yn wythfar yn weithfudig
Yn hywyd yn rwyd rag hwyedig
Yn ried Gwyned gwynfydig
Yn gar gan Dofyd yn ei garennyd
Yn dragywyd annhranghedig

DIWEDD.

ARWYRAIN MADAWG MAB MAREDUD.

GWALCHMAI AI CANT.

ARDWYREAF deyrn eurgyrn adawd
Eisor cor cwbldawn estrawn drallawo
Ystryw dra-mesur
Ysgawl pybl pobldur
Present penadur
Prysur durawd
Prydain â danad
Prydydion borthiad
Boed cyfoed dy rad
A'th wlad a'th wawd
Ethiw dy ergryd
Yn eithafoed byd
Arthur gadernyd
Menwyd medrawd
Madawg maws odrud
Mygrfab maredud
Meiriau drablud
Drablawd fosawd
Ac yssid arnad ar neb uwy gnawd
Na mwy gronni eur nog erwaint flawd
Ni ryd rwysg eryr
Hyd troed o'i dymhyr
Yr ofyn herwyr
Yn herw ystawd
Nyd haws yth esgar esgor dy gosbawd
Na chaffael tywyn ni bo tywawd
Nid oes gystedlyd
I hael hefelyd
Or a pyrth bedyd
A fyd a fawd
Nyd ydyw yn fyw
Ni daw ni dodyw
Ni chynan ni chlyw
Ni chlud molawd
Hyd pan del Cynan cain adfwyndawd
A Chadwaladr mawr mur pob ciwdawd

DIWEDD

MARWNAD MADAWG MAB MEREDUD.

GWALCHMAI AI CANT.

CARU Duw diwellig ymdired
Cyrchaf car cerennyd afneued
Car am oedd nym oes
Corawg fynawg foes
Corf eirioes, aur fy nghed
Caru dyn nyd dilys ogoned
Can dyddaw i fraw frwyn dynged
Cerais ud Powys
Cerifi fordwys
Cosb lloegrwys llaw hyged
A hedyw ni hawdd wyf oy fyned
Nym byd bun nym beidd dyn dyhuded
Dyhed dym goryw
Diwed arwyd yw
Diliw ryw, rin golled
Rewin mawr am wyr wawr waredred
Rwysg heb warth
Rwyd o'i barth ymborthed
Rydost fy mhenyd
Rydrwm fy nhristyd
Rym ergyd oer goded
Rag galar garw afar efrifed
Ryfei farw cyn Madawg mad aned
Cynawon cadud
Cadrfeib Maredud
Cad gyhud gynnired
Cyn arfod yn oes fod fy nghed
Mor gresin frenhin gwyn gogoned
Gruffud gredf uwel
A grym hy hywel
A hywyd oloed
A hwyaf arnaf ernywed
Ar deurud Fadawg fod tudwed

Tudwed to yd edrith fyth fyd cymry
A chymri a chymrwyn
A chymradw a hirgadw hirgwyn
A hirgur o dolur ei dwyn
Ac i duw o'i dawn
Yd archaf i arch iawn
Awdl frwythlawn
Frwyth gymmwyn
Cyfedmig geilig gal wenwyn
Cyfeisor êchdor ach drylwyn
Trilliw ei lafnawr
Treulyn ysgwydawr
Trylew fawr falch derwyn
Tyrfa torf terfysg heb difwyn
Heb diwad yn orwlad orllwyn
Gorllecheisi eisiau
O'i oesfriw aesfrau
O'i angau anghlaear
O freidin freenhin freidgar
O Fadawg o'i fod yn daear
O nenbren Powys
O draig dragonwys
O diphwys ei dafar
O difeithiad Lloegr llafn dyar wrth ud
Nyd wrth fedr ei alar
Galwaf Duw gan deifniawg adfar
Gal ofyd huenyd huarwar
Hywir draws draglew
Hywerth feirch orthew
Eurllew llech ysgar
Lluch ysgwn pan esgen ufeliar
Llawch eirchiad llaw borthiad adat
Llerw falch farchawg
Llafr fawr fam Fadawg
Llary llysawg lluosgar
Llywelyn llyw diarchar
A llawen cyn y bo llafar
Llawfryded frydau
Yr Madawg ys mau
Marth gofiau gyfesgar
Aes gychwyn ysgwyd wyn wanar
Ysgor corf ysglyf torf taerfar
Esgud ei angad
I esglywu gwlad
Gwleidiadon gyngwasgar
Gwae gymry gymri gyfagar
Goloed grud hyged hygar
Hygar glew hael ud
Hael fab Maredud
Hawl odrud gwaedreid cad
Ced eglur cedeyrn gur gyrthiad
Cad amlwg crai cyflwg cywlad
Cywleidiadon cyhoed nerth oed nawd
Cun gynnawd gynnifiad
Cenytesid llawr llwyr drefad
Llesgen deg llysoed cyfarad
O ben Pumlumon
Hyd borth Caerlleon
Pair dragon draig furthiad
O Fangor fangeibr oleuad
Hyd orwyd Meirionyd meidriad
Medresid mawr ri
Mawr ran gan deithi
Arwystli arwyste rad
Aur hwysgynt wyr Bledynt bleiniad
Aergorf torf terfyn achubiad
Och Duw na dodyw
Dydbrawd can deryw
Derwydon weini nad[1]
Diwreidiws Powys peleidriad, ryfel
Ry farw ud gwlyb ystrad
Astrus chwedl ry chweiris i Gymry
Ystryw chwerw nid chweriau i ryle
Ail marth mawr mor de
Ail yrth ail syrth fe
Ail gawd gne gnawd gyfre
Ail diliw dilain draig erhy
Ail dyd brawd braw ystawd ystle
Ail llam am edfyn
Yw llad llywelyn
Ail dechryn am dechre
Ail dewr ud ai trymgud trymde
Ail drais wael am hael am hynny
Am orwyr Bledynt
Ym gorflawd lledcynt
Aml edfynt am dyle
Am adfod arth arfod arf he
Heb edfryd y' ngweryd wely
Gwelais dorf am dwr
Gwelais wyr am wr
Am wledig Edeyrniawn
Gwelais frad a chad a chamawn
Cyfrwng llew a llyw Merfyniawn
Gwelais Loegr y' ngrwn
Gwelais ais yn dwn
A thonwaed ar estrawn
Gwelais haul yn heiliaw ban llawn
Yn medu medged i oru eirchiawn
Gwelais wehelyth
Ac eu trefnau tryth
Ac y treth ni ogawn
Gwelais gynt wy cenynt cw dawn
Rag Madawg mechdeyrn Lleifiawn
Lliaws twr twnfriw
A gwaed freu am friw
A Ffranc trwch trathawys
Lliaws torf o derwyn Argoedwys
Am ud glew a glywid a Lloegrwys
Lliaws bard a borthid ar ei wys
Ar ei fed o felged gwlad achrwys
Lliaws eurfeil fawr
Yn llys llary a llawr
Heb hyd fawr orffowys
Lliaws aes esmwyth falch Gaerwys
Ar ei helw a hwylynt trallynwys
Lliaws cledyf claer
A glaif rud raid aer

[1] *Neu*, veinin ad.—D. D.

A gawr daer drag i wys
Lliaws teth rag treth tra brimwys
A bydin a bedrawd tu eglwys
Lliaws gorwyd gwelw gwalch frowys
Frwysg ffer ffraeth fraisg grawn faeth gre-
Lliaws gwinau fadw frawd tywys [wys
Tu hir tref tremyniad amdyfrwys
Lliaws llwyd a llai
Lliaws erch erfai
Lliaws grai grym diffwys
Lliaw coch ceinwiw
Cynfyn ford fawliw
Felaig riw redecdwys
Lliaws du a dwn a mygdwn melyn
A milwyr dragonwys
Can ry gallas Duw draig Powys
Crei dechryn dechreu garawys
As rodwy fy ren reidun drugarawg
I Fadawg fad gynnwys
Gan lain y' nglan Baradwys
Gan engylion gloywon glwys DIWEDD.

BREUDWYD GWALCHMAI.

Boed ym dysgwy Duw dwywawl annwyd
Mal y dysgws Duw Dafyd brophwyd
Boed ym dysgwy Duw dwys ym gadwyd
Rag cadeir enweir yn weitheu rwyd
Kym llywy Duw yn diarswyd
A dyly arglwyd a erglywyd
Ry llofies yntef
Undawd gyfadef
Gan engylion nef
Neu ry-urdwyd [nwyd
Er mawr gwymp Madawg modur plym-
Am bost cad ced goeth oeth ym uthrwyd
Ni'm ethrefig Duw a digfryd osseb
Ny lludiwn i neb newid breudwyd
Nyd breidgof genyf cen bwyf llwyd
Lleas goronwy gwr yn ysgwyd
Nyd gau o'i angau ym hangenwyd
Yn agal gofal dyual dyfrwyd
Dyfryded fonhed fennig yd wyd
Dechryd hun a hoen hon pan dodwyd
Dychyrch cyfarwyd dychyfarwyd, a mi
O drechryni y tri yd ym treulwyd
Genilles gnaws aur awr a ducpwyd
Cwl oed fy ngadu cany adwyd
A adwy creawdyr mad y crewyd
Ei wadawl er Duw diawd a bwyd
A dillad i noeth nawd rag anwyd
A gwely a thy a thes aelwyd
Eli freienhin elwch cyd wyd
Nyd el yth blegyd neu ryblygwyd
Ac am bo o'm bud ym niwedwyd[1]
Bod Duw ym diheu cadwyd
A chadw dy gyfraith
Hyd ym cyfranc a'm llaith
A'm llwydaw golochwyd DIWEDD.

AWDYL

A Gant Gwalchmai i Efa ei Wraig.

Calan hydfre cain cynwyre
Cyfarwyd dwfyr yn y dyfyrlle
Cyfarwar ac wyf ar gywir garu
Ac afar gynwyre
Cennyn can ein Duw neud de
Cyfryw atreg cof atre
Cyfdaerant y ron a rin a cheryd
A chur gnodyd ar ne
Gnaws edyn adnabod bore
Gnaws am ban benial ystre
Gnawd o'm gwawd gwychran i falchlann[2]
Gnawd o drin dres aele [febin
Gnawd gwedi ryserch ryse
Sylwed gwyth gwrth y dwyre
Gnawd erof hiraeth a dygyllaeth echen[3]
Ac uchenaid fore
Gnawd march o feirch rabire
Yn farch dewr yn farch dyre
Gnawd gwraig gwell genthi
A fo gwaeth idi
Fy adas ni debre
Dilyw a dyfu dydbrawd a dyfi
I dygyfor i gynne
Yd y gyfwrw enwir yn enwerys goll
Y' nghyllestrig dande

[1] Ymuwetwyd.—Ll. D. D. [3] Hiraeth edgyllaeth echen.
[2] *Neu* Valchlaun, falchlafn.

CANUAU CYNDDELW BRYDYD MAWR.

ARWYRAIN I OWAIN GWYNED.

Cyndelw ai Cant.

Ardwyreaf hael hwyl gyfrgain yg cad
Hwrd gleisiau feidiad flaid cyfwyrain
Yn ail arwar mawr myn yd gyngain
Yn ail awduriaeth medfaeth madiain
Yn falch awyd gwalch goradain
Yn ail awen dofn o dwfn gofiain
Yn ail arwraid fy huadain
Yn ail arwyre ail arwyrain

Yn ail gerd i'm rwyf yn rwyd yd fain
Yn ail gair moliant moli Owain
Cyfarw ag Eingl am Degeingl dired
Gwaedlaw ar darwed gwaed ar darwain
Cyfarfu dreigiau riau Rufain
Ac essilyd ran fud y gwigain
Dragon o dwyrag draig o dwyrain
Draig wen ollewin well y dichwain
Oed cleudaer oed claer cledyf uch gwain
A llinon yg gnif a llafnae llain
Llafn yn llaw a llaw yn llad pennain
Llaw ar llafn a'r llafn ar llu nordmain
Ac eryfoed trwm rag tremid angau
Wyned creu ac eryfain
A gnawd y cigleu adneu ednain
Ar edrywan gwan gwayw yw yn adain
Ar edrywed gwaed gwaedai gigfrain
Marchogynt feirw ar fil frain
Marchogion Brynaich branhes Owain
Celyrfed dachwed celaned crain
Calenig udud coelud celain
Cynt yd awn am dawn am dadwyrain
Cerdorion amryw am rod Owain
Ar ha cadr cadell hiriell hiriain
Ar berging coeling am eu coelfain
Ergyrwayw cludlain clod huysgain
Eryr huysgwr ysgwyd arwain
Erchwyniawg trylew trylwyn uch prain
Tryliw ei ongyr angryg rysgain
Gwaith Aberteifi torrynt grain waywawr
Fal gwaith Fadon fawr wriawr oriain
Gwelais gadau geirw a rud feirw rain
Oed ryd i fleidiau eu hargyfrain
Gwelais eu hadaw heb eu hadain
Y dan draed adar gwyr gwanar gwain
Gwelais eu trychni trichant celain
Gwelais wedi cad colud ar drain
Gwelais rag terfysg twrf adfirain
Torfoed ymosgryn tarf ymysgrain
Gwelais trydar crain y ar drumain mor
Gwelais ei hesgor ysgar dilain
Gwelais beleidr gwyr am fagwyr fain
Gwelais parau rud rag ruthr Owain
Gwelais ar saeson trychion truain
Cyn dyd difedyd fedel cyngrain
Gwaith fudig gwledig gwlad feibionain
Gwaith bryn dyganwy au dyganrain
Gwelais yn Rudlan yn rudlanw cain
Torf arwr am wr am orwyrain
Gwelais rag Penfro penadur digard
Gwelais rag Penard pen ar digrain
Gwelais eu berthl wrthlu yg crain
Yn yd byrth berthdud golud gwylain
Gwelais dyrf dygyn gwelais dyrain
Gwelais dyrawr awr arwyd dadfain
Gwelais darf ar gyfarf ar gyfaniain
Gwelais aer uch caer uch coed Llwyfain
Nyd oedynt wyned wryd fychain
Nyd oedud fygwl fugail Prydain.

DIWEDD.

ARWYRAIN I OWAIN GWYNED.

CYNDELW A'I CANT.

ARDWYREAF hael hawl diachor
Aerdarf arynaig aerdorf angor
Aer fawr fud fawr far aer bar bedror
Aerfawr fud fawr falch gwalch gweilch
Aer gyngrwn ysgwn aesdwn eisdor [oror
Aer gyngredf annedf anniolor
Aer a wnaeth ar draeth a dreithitor
Rwng Arfon peues a mynwes mor
Aer rag dinas caer cadr dyodor
Cadarn gyfarfod gwrthod gwarthfor
Oed dygyngwed Eingl oed digyngor Lloegr
Llu Prydain yn ymatgor
Oed anystwyth gwyth gwaith anesgor
Am Deifi am dwr am dwrf angor
Oed amdroch llynges aches achor
Oed amgen gwaith Fon a gwaith Fangor
Oed amgoch ystrad am ystryw por
Oed amlwg ysgwyd am weun ysgor
Oed amliw gelau oed aml gelor
Oed am dinau crau clau clywitor
Oed gwrd am alaf am Alun drefred
Oed gyr ban brofed cyfred cyfor
Greid goluch dyluch dilochitor
Grym afrdwl Ercwl ar grynitor
Teyrnas fy rwyf rwysg Edifor
Teyrnfoes eirioes eiriachador
Teyrned ai gwyl a gwelhator
Teyrnged yth law taw telitor
Teyrnaig arwar arfollitor gwen
Teyrngerd awen amgen am gor
Arwred Gwyned gweinidator
Arwyrain Owain cain cenitor
Arglwyd a'm cynfaeth cyn fy hepcor
Ar feirch pasg yg gwasg yg gwisg porfor
Arglwyd am porthes porthle teudor
Porthloed ysgwydawr pyrth mawr marmor
Arglwyd far gwrdfar gwrd faes oror
Arglwydaf gwraf gwrhyd echdor
Arglwyd Duw hedyw boed hawd amor llary
Llid esbyd ysbar ysbydawd ior
Nyd amdlawd nam gwawd nam gweditor
Yth fyw Faelgwn ryw ran gyfeisor
Nyd af y genyd mynwyd mawrior
Nyd athwyf drais wr dros dy gyngor
Nyd adwyd hebof heb gof heb gor
Nyd ediw hebod raclod ragor
Nym golo Gymro gwr diohor
Nym golud golut golythator
Nym gomed oi barth borthfeirch efrifed
Beirnaid am regyd beird am ragor
Ath folant feirdion derwydon dor
O bedeiriaith dyfyn o bedeir or
Ath gyfarwyre bard bre breudor
Cyndelw cynhelw yno cynnor
A'th gyfeirch ce wr cyfurdator
A'th gyfarchaf well pell itor
Hanpwyf well o honawd gawd gweditor
Hanpych well o honaf

ARWYRAIN I OWAIN GWYNED.

Ardwyreaf hael o hil Einiawn yrth
Ni cheuir ei byrth erbyn berthnawn
..... gwalchlid gweilchlawn
A oru gwythlawn
A orfu ar llu rawn
A oreu cadau Caredigiawn
..... cynnygir coelfain cyflawn
A budlaw bodlawn
A dylud cy frwythlawn
A dy cynnif canys dichawn
A dyly Cymry ai cymer drwy barch
Fal y cymerth march gwedi meirchiawn
A dyryd ei fud i feird proestlawn
A dyran atan ataw yd awn
A fo balch dulliaw o dull cyfiawn
A fo traethadur traethed ei dawn
A fo bard digard o myn digawn
Cer bron bro lydan gochaan gochaawn
Y dangos nad byw llary llyw Lleisiawn
I geisiaw mynawg myned a wnawn
Ni cheisiaf drostaw medyliaw myned
Nid ceisiaw caled ced Caswallawn
Nis llud llu cyngredf dedf Dyfnwallawn
Dyfnwallaw anaw anewig dawn
Nis card cyrd amnad anghad anghrawn
Nis car llid fyged lledfegin grawn
Nid lle..gan lluchfar lluchfeirch erchrawn
Nid lle...an helder crynoder crawn
Crynai Faes Carned rag carnial ei feirch
Rag tarf dihefeirch tyweirch tir dawn
Crynai flaen bra...d brad gad greulawn
Rag bar braisg wledigfal brig briw gawn
Crynai elorfeirch bre bryd nawn
Crynai elen rud rag ei we.....
Crynai gylch cadlan cadle estrawn
.....alch llafar llas eithiniawn
Crynai a chwr ysgwydawr
Pan dorres wr Mebwyniawn
Crynai ys is gwyn fynnawn
Mau fad gwaywdawn
Trydar ffawd awn
Trylew
Tryliw eu peleidr pan fo
.....am fedgwyn am fedgyrn llawn
Tyrrant am eu rwyf rwysg anogawn
Torfoed amnifer am ner am nawn
Am eryr cedwyr a'm ceidw yn iawn
Cedwid.....nef nerth Merfyniawn

MARWNAD I OWAIN GWYNED.

Cyndelw B. M. ai Cant.

Cadwedig ym cof codiant om arglwyd
Cor dygwyd caer dygant
Aros marw mawrgoel darogant
Armes draig dragon pedrydant
Llid ergryd esbyd esborthiant
Llydw amnawd oesgawd ysgarant
Llwrw branes ll ormes ormant
Llyw llafnawr llew llawr dichwant
Llwybr llanwed llenwis y ant
Om prydest ym prydain amgant
Amgre bryd o bryder adfant
Am drist beird am if diyrdant
Amgen fyrd o'e gyrd yd gerdant
Am Owain Gwyned yd gwynant
Mur moreb deu wyneb dyfnant
Dyfnais rod o'i fod o'i fediant
Medgwyn maith a'n maeth o'i ariant
Medgyrn dyrn dyrniad fant
Medel cyfriau cyfrifant
Ffwyr ffyrfder ffer ffyniant
Yn gwrhyd arddunian
Gwrd eifor eisillyd Morgant
Nid aeth trais tros Emrais a ánt
Oi amrawd gwarthflawd gorthoriant
A saint saith mil dybuant
Saith angerd seg yn difant
Glas ferau heiyrn heasant
Glas lafar gwasgar gwisgasant
Am dwyll marchogion marchogasant wyr
Am du a lliant
Am ardal Caer Dathal doethant
w amdrai amdrwch yd aethant
Am aid fleiniaid flaid anant
Am drychioed am drychu naw cant
Amdrychion berion buant
Amgoch bryn a phenryn a phant
Aml celain y'nghrain y' nghreunant
Y g.....creulanw ewyngant
Dor ysgor ysgwyd eliphant
Elyf nawd adrawd edrywant
Edewyd arneu ernywiant
Er nad byw rywr ryw runblant
Card anghard anghen a'm peidiant
Car cerdau cerdorion ramant
Cadarn farn feirniaid gwestifiant
Cyrd Forach cyfedach carant

Kerdgar cyfarwar cyfarwyd yw Duw
Diwedwr cyn trychwyd
A'm rodes nid rod gwaradwyd
Trech wyned haeloned hylwyd
Traul gordrud golud goleurwyd
Coel calan cyman cymhenrwyd
Glew gloywrad gloyw gyngad gynghwyd
Cyn canfeirch o duch ceirch cynnwyd
Cynwan torf terfysg ymorchwyd
Cynwayw gwyth gweith fudig arglwyd
Gwedi gwalch gwladlawch gwladlwyd
teyrnas
Teyrned gkwyd
Gwedi gwawr gwriawr gwreidrwyd
Gwraid ri gwesti gwastadrwyd

Gwedi gwr arwr ar orwyd
Ner orug orau bei canmlwyd
Ni thwyll pwyll pellnod heb arglwyd
Ni thyf cof rag codiant ebrwyd
Ryd euras riau ryd afrwyd
Ryd eurais Emrais amrygwyd
Neud efryd cerdawr neud afrwyd cerded
  Cerd am ged am gerthrwyd
Can ethyw llawr llyw llawn awyd
Llawch Gwyndyd gwendud ehangrwyd
Beird borthiad braint neirthiad nerthrwyd
Braw Brynaich ysgwyt faich ysgwyd
Balch edlid yssid ys arwyd
Ys ernyw ys arnaf yd gwyd
Ys wyf wedi rwyf rodrwyd
Bard difro dyfryd heb arglwyd

Arglwyd glew aerllew ydan eurllain gled
  Gledyfal gynwyrain
Arglwyd rwyd rud fu ei gigwain
Arglwyd hael hirglod dadwyrain
Arglodig arglwydi orchrain
Argledr llawr arglwyd mawr madiain
Aryf eryf eryr Nanhoeunain
Araf yw arwyd y dichwain
Ardrud walch gwrfalch goradain
Ar hil Run rud weryd a main
A dragon coeling nid coelfain, ei dwyn
  Ys coel brwyn braw dilain
I gerdawr a'm preidiawr a'm prain
I eilwyon am eirchion archfain
I flaid rud i fraw fud i frain
I feird dwfn dyf yd a gofiain
I gyndelw oed ardelw urdain
Urd wledig llurig llu aergrain
Urdws Duw diwyrnawd Owain
Urdawl ben priawdnen Prydain
Mal gwaith Arderyd gwyth ar dyrfain cad
  Yn argrad yn aergrain
Uch myrd wyr uch myrdin oed cain
Uch gwalchlan uch gwalchlad pennain
Uch gwayw ryn yn rudaw adain
Uch gwaed gwynt golau hynt gwylain
Uch gwaed lyry gwaedlanw gwaedai gig-
Uch gwaed frau uch adnau ednain [frain
Yg gawr huysgwr huysgain yn wybr
  Yn ebrwyd gyfarwain
Y gwrfoes yg orfaes cyfrgain
I gornawr gwriawr goradain
Ygwrial ygwryd Owain
Ygorun aergun aergyfrain
Yn aergad yn Argoed Llwyfain
Ym pen draig dremynt oed celain

Calenig beird byd buched redusion
  Bugail Mon mall dired
O'i fawrwlad morad maraned
Ym roded rifed anryfed
Ym aelwyd yd barthwyd berthed
Berth wartheg anreg anryded
As dygaf ys dygyn atchwedled
Ei fawr glod hyd fawr glwyd rossed
As duch Duw yny dangnefed
A dug trais tros Erch a Heled
A wnaeth anfadran anfedred ar wyr
  Ar weryd maes Carned
Pan amug Tegeingl teg rysed
Rysfa cad cadellig foned
Oed tramawr trameirw yn dyhed
Oed trymle gweithle gwythloned
Oed tromwan coelwan calfed
Oed tramawr tremynai tachwed
Oed tremid cyfnewid cochwed
Cledyfal clau dywal diwed
Clwyf efnys dyfrys dyfryded ys mau
  Braw gofiau brau gyfed
Porthi hoed argoed argywed
Porthloed gwawr porthes llawr llaried
A'm rodes rud aur gymmyred
As rodwy Trindawd trugared
Gwrawl hawl haelonaeth gorfed
Gwrfalch balch bwlch y difâed
Gwr efrais yn trais yn trofed
Gwr afraid ei farwnaid i fed
Gwr gwaedrwyf aerglwyf eurgled oed ei arf
  Eurgorf tarf torf hywled
Gwlyd wrth wlyd wrth wlad gyfanned
Garw wrth arw wrth awr gymined
Chweg wrth chweg wrth chwedl ei fawred
Chwerw wrth chwerw wrth chwant cyw-
Gwrd wrth wrd wrth ordrud gwned [rysed
Glew wrth lew wrth lyw teyrned
Gwyl wrth wyl wrth ellwng refed
Gwn oed hwn oed hiriell Gwyned
Gwyned ar gynnan aer gynnygn rebyd
  Gwystyl bedyd byd eilig
Ym buched haeloned hilig
Hil haelion heilyn dychymig
Hawl greulawn hael hwyrgrawn hirgryg
Hard i fard ei fwrd nadolig
Oed aelaw caer aelwyd Beblig
Pobl ar wled yn hed yn hirdrig
Mygr dragon gwron gwyrenig
Medw medlys melus eumestig
Meiriau angau angheinmyg ei farw
  Ei farwnad ni difyg
Aerllew tarf torfoed friwenig
Arllaw lles arlleg tres treisig
Cyrd cerdynt mal cynt Celliwig
Ar wyr wawr ar feirch mawr mawrthig
Fraeth leision leisiaid cynnhebig
Ffriw eurdo ffrwyngno ffroen dyfrig
Ffrawd wallaw anaw anewig
I fynu i fyned am dirmyg
Baran llanw ger llynges gerrig
Blaid aerflawd amnawd ammwythig
Berth nerth der haelder huenyg
Burthiad cad cedeirn ar drysug

Bud am bu am bo i edmyg
Bod am rod am rwyd galenig
Buelyn am win am wenyg o fed
  Feird orsed wersyllig

Gwersyll torfoed tew llew lladai
Gorsaf tarf taerfalch fal Gwalchmai
Gorfaran gwrfan gorfydai
Gwr yn aer yn aros gwaed fai
Bryd Erof gryd arf grau a dodai
Brwydr aergrwydr eurgrawn ni gudai
Bradawg waith gwyniaith gwynygai
Brys briwgad brig bragad briwai
Brwysg lafnau yg crau yg crai celaned
  Cymined cymynai
Gwyrd heli Teifi tewychai
Gwaedlan gwyr a llyr ai llanwai
Gwyach rud gorfud goralwai
Ar doniar gwyar gonofiai
Gwydfeirch ton torrynt yn ertrai
Gwythur naws fal traws ai treisiai
Gwydfid Eingl yg clad ai trychai
Gwydgwn coed colled au porthai
Gwydwal dyfneual dyfnasai...fy mod
  Fy mediant a gafaai
Collais arglwyd call nym collai
Corf eurdorf eurdal am rodai
Cof cadflawd a'm cawd a'm carai
Car cerdawr cerdau a'i cyrchai
Gryd wasgar lluchfar a'm llochai
Grym dillud dullus fab eurai
Gredf greidwyr a chyfyr a chai
Glew defawd glyw oestrawd aestrai
Ystre hynt wastad gwestai—gwyndigyf
  Gwyn eu fyd bieufai
Gwyth ysgor tra mor tra menai
Gwlyd elfyd elwais o honai
Tra fu Owain mawr ai medai
Med a gwin an gwirawd fydai
Gwyned wen Gwyndyd len ledpai
Gwedi gwawr cad fawr ai cadwai
Pa wladwr arwr ar wyndai
Pa wledig a wledych arnai
Gwledychws ar wlad ar wledolion med
  A mediant ar dirion
Gwledychawd molawd mil feirdion
I foli telthi teyrnon
Gwladoed pair cadair cadfaon
Yn nherfysg yn nherfyn Saeson
Yn nhorfoed cyhoed cyngreinon
Yn nharf enwerys gwrys gwron
Yn nhwrf llu a llef ysglyfion
Cyrn cenynt cerdynt carn-weilwion ar dir
  Ar derfyn Caerlleon
Eurllew byd esbyd esborthion
Aur llyw llwyth lleithig prydydion
Aur golofn aur diofn deon
Aur anreg redeg rodolion
Eurgor dor dinas cerdorion
Eurgorf torf teyrnas nwython
Eurdraig Eryri eryron—fybyr
  Eryr gwyr golluchon
Dangosed gweithred gwaith Fadon
Yn nyd gwyth gweithfudig dragon
Ar llwrw ysgwydfwrw ysgyrion
Arllwybyr llad a llafnau rudion
Ar greulif ar greulyd feirwon
Ar greulan baran berion
Ar greulen ar greuled Arfon
Creulanw gwaed am draed amdrychion
Amdrychid erfid arfogion—i lawr
  Am eurglawr mwynfawr Mon
Nid gair gau ef gorau gwron
O For Ud hyd for Iwerdon
Hyd Elfed trefred trag Idon
Hyd Elfael eilfa Gwenhwyson
Hyd weryd wryd orchordion
Hyd warawd reidgnawd reidusion
Hyd Gaer Gaint i gadw braint Brython
Hyd Gaer Llyr a hyd Gaer Lleon
Hyd Ystreigl hyd Eingl hyd Aeron yd aeth
  I bennaeth o Benmon
Pennaf gwr nid gorwag hofder
Pen riau riallu ymher
Tres trachwres trochiad ei wrymder
Prain Prydain preidwyr ehofnder
Pair enwair enwawg y glewder
Par anwar anwas yn racter
Pobl wasgawd ysbydawd oesber
Post esbyd oesbarth elifer
Asbarn mwy dadfarn ai dadfer—yn iawn
Na wnaeth crawn crynoder
As molaf mal yd adroder
Mal ym cant o bob cant cymer
Am hirwnaeth hiraeth hiramser
Hil Maelgwn Maelgynig ener
Marw mawrdraig mawrdrwg y dadfer
Mab Grufud cledyfrud clod fer
Maws medgyrn teyrn tyner—a'm rodai
  Nid rodion ni daler
Nid a gwad a rad ym roder
Am rodes rwydles rwyf nifer
O'i alaf amliw biw breufer
O'i breidiawr o'i fwynfawr funer
O'i winllyn o'i winllad ucher
O'i wenllen o'i wenllys
O'i wenllaw anaw anober—nym doeth
  Can doeth ym a llawer
O gynnif o gynnhal iawnder
O gyngredf o dedf o dyfnder
O difryd Gwyndyd rag gwander
O warthrud gwrthryn gwyn gwarther
O dyrru ar llew llu llwyrder
Llyw llwyrdrais llwyrdraws y nifer
O dorri o derwyn ober
O gadau rifedau rif ser
O gadwyd Prydain rag pryder—gorwlad
  Gorflodiad gorflyngder
Boed llawenyd boed lleufer
Boed cyfadef nef ym Ner DIWEDD.

AMRYSON

CYNDELW A SEISYLL BRYFWRCH, AM BENGEIRDIAETH FADAWG MAB MAREDUD. A CHYNDELW A DECHREUWYS.

YM hyfryd yn cymryd cylch
Gan llyw cyfed llew cyfwlch
Marchogwni marchogaeth falch
Marchogion meirch gweilwon gweilch

SEISYLL.

Gweilch cadau yn cadwyd maes
Gwyr gwanar gwawr trydar trais
Gwynfyd beird bod yn eu hoes
Gwendorf gwyn deyrn Powys

CYNDELW.

Cyd bei tau wledig hyd wlad bor—eur-
Aer farchawg deifniawg dor [awg
Rybydei fau faith ragor
Rybydwn bencerd ben cor

SEISYLL.

Am faes tref galw lys twrf emys—a glyw
A glywir yn hysbys
Twrf gawr gorwydawr gochwys
Fal twrf torredwynt am brys

CYNDELW.

Cyd bei tau wledig wlad Run—am Mael-
Maelgynig a borthun [gwn
Kyd bydei fau fed anhun
Rybydwn bencerd ben cun

SEISYLL.

Mi biau bod yn bencerd
O lawn llin iawn-llwyth Culfard
A hyn Cyndelw fawr cawr cyrd
O hon ni henyw beird

CYNDELW.

Rym gelwir yn fyrf yn fysg—arab hwyl
Yn arabhawl derfysg
Yn fyrd cyrd cerd dafawdlysg
Yn brydyd yn brifard dysg

DIWEDD.

ARWYRAIN MADAWG FAB MAREDUD.

CYNDELW BRYDYD AI CANT.

ARDWYREAF naf o naw ran—fy ngherd
O naw rif angerd o naw ryw fan
I foli gwron gwryd Ogyrfan
Gorun morgymlawd ai goglawd glan
Par-goch glyw glewdraws maws mab Cad-
fan
Pell yd wledych wyr wledig Arran
Perging cyniwair pair Pedrydan
Pedrydawg Fadawg farchawg midlan
Fy mard lef is nef nid anghyfan
Fy mardair ith barth nid gwarth nid gwan
Taer am aer am gaer am gain walch-lan
Tew am lew trylew traul arian gan
Tarf am galenig torf am galon
Twrf ton fraeth am draeth am draed gwylan
Perierin y' ngofur y' ngofan—fy ngwawd
Pergnawd parch folawd fal nas diflan
Erchwyniawg esgar ysgwyd trywan
Yr yfais i'th lys leisiawn gyman
Eurmydedawg lyn erbyn eurban
Eurgyrn buelin bueilgyrn bàn
Eirioes y perthaist parth ac atan
Emys llaw llamhir a dan lluman
Erchlyfn archlyn ceirw uch cain ebran
Eiliw pysgawd glas gleisiad dylan
Ermid ei greulaw ar ei greulan
Eryr argyfrain er yn gyngran
Ergyrwayw cyncad ar ferch cyncan
Erlyniad fleiniad flaid cynfaran
Arwar fy ngwrdfar ar fy ngwrdfan—rwyf
Canwyf py ganwyf cad clwyf cludfan
Canaf can caraf can wyf gwaethylfan
Canu cerd am borth am byrth cloduan
Cyfodwch cenwch cenyf o'm bàn
A mi feird imewn a chwi allan DIWEDD.

TRI ENGLYN

A GANT CYNDELW FAWR I FADAWG FAB MAREDUD.

MADAWG ai ceidw can urdas
Bryn diormail diormes
Bre uchel braint ardangos
Lle trydar Llech ysgar llys

Yssid yth llys liaws dyn
A chedyrn a chyrn amgen
A gwawd gwedi gwirawd gwin
Ac aur llathr yn llaw deon

Deon unged yn ungoel
Ys berth yd borthir y' ngwyl
A glew ynial yn ynniail
Y glyw ym myw Madawg hael

DIWEDD.

LLYMA ENGLYNION

A GANT CYNDELW FAWR I FADAWG FAB MAREDUD.

YM maes bryn actun canhun neu rifais
Am rhudlafn ar fy nghlun
Ar untrai trychan catcun
Ys elont nef ar nun

Ym maes didlystun oed duhun ein glyw
Nid oed glod gwarafun
Pob llary ar llyfnfarch diffun
Pob llew a llafn ar glun

Ym maes y croessau croessassam deon
Marchogion meirch gwinau
Hawlwyr hwylynt am breidiau
Haelon cledyfau rhudion clau

Ym maes tref galw lys torf emys ein glyw
A glywir yn hyspys
Twrf marchogion meirch gochwys
Mal turf torredwynt am brys

Ym maes mathrafal mathredig tyweirch
Gan draed meirch mawrydig
Ar dadl cynnadl ced fudig
Arwyd iawn wladlwyd wledig

Nis gwyr namyn duw a dewinion byd
A diwyd Derwydon
O eurdorf eurdorchogion
Ein rif yn riweirth afon

Llawer gorwyd blawr yn llanfawr llog-
Llemenyc yn ionawr [awd
A llawer gwr gwrd yngawr
Gan Llywelyn lles kerdawr

Llawer gwr a march ym maessing hedyw
Hedychdir digyfing
A llawer gwr gwrd yn ing
Gan hael o hil gadelling

Yn ystrad langwm ystyriais ein glyw
Ystyrient a genais
Torf fadawg fynawg fur trais
Torf lywelyn rywelais

Rhan Llywelyn llyw aere
Or rug hyd ym mudug wre
Llawer marchog march dyre
Lliaws gwas ar hyd glasfre

Ban in dyfynnwyd i gynwyd gadfor
Ein cyngor cynnigiwyd
Cedwyr balch bwlch eu hysgwyd
Hyd y pasg in gwascarwyd

Nid adawo duw dyn yn fyw bellach
Deu byllawg er deryw
Marw madawg mawr ym eilyw
Llad llywelyn llwyr dilyw

Hawdamor waelest edwy
Ar llys gan ystlys dyfrdwy
A lle teg tebyg i draeth
A wnaeth fy hiraeth fwyfwy

Hawd ammaur i gwm brwynawg
Ar tai ar terfynau enwawg
A lle ni llyssir cynnrann
Ar llan od uch llys fadawg

Er pan yw marw madawg wynn
Nid llawen llawer unbenn
Gwae yw y byd hyd i gwnn
A braint diffaith y weithion

Canys bu marw tarw trydar
Ac nid byw fy llyw llawhir
O thyrr calonn rag galar
Y fau a fyd dau hanner

Pei byw llary lleissiawn
Ni luestai wyned ym mherfed edeirniawn
Heb wyr llad gan llyw camawn
Llith berion lluydion llawn

Ym mywyd madawc ni feidiai undyn
Dwyn terfyu tra hyfryd
Nid medwl medu hefyd
Namyn o duw dim o'r byd

MARWNAD FADAWG FAB MAREDUD.

CYNDELW AI CANT.

CYFARCHAF ym ri rad obaith
Cyfarchaf cyferchais ganwaith
I brofi prydu o'm prifiaith—eurgerd
Ym arglwyd gydymdaith
I gwynaw Madawg medfaith ei alar
Ai alon ym mhob iaith
Dor ysgor ysgwyd ganhymdaith
Tarian yn aerwan yn eurwaith
Twrf grug yg godug yg godaith
Tarf esgar ysgwyd yn nylaith
Rwyf myrd cyrd cerdorion wobaith
Rud dilud diledf gydymdaith
Ry-gelwid Madawg cyn noe laith
Rwyd galon difogion diffaith
Rwyd attaf atteb fy ngobaith
Ryd wisgoed wesgwyn ganhymdaith
Rud ongyr Bran fab Llyr Lledlaith
Rwyd ei glod o gludaw auraith
Rudfoawg faon ny olaith
Rad wastad wystlon ganhymdaith
Llafn argrad y' nghad y' Nghynllaith
Llafn gwyar a gar o gydwaith
Llaw escud dan ysgwyd galchfraith
Llyw Powys peues diobaith
Hawl ofyn gwr ny myn mabwaith
Hwyl ysgwn ysgwyd pedeir-iaith
Hil teyrn yn heiyrn henwaith
Hael Fadawg uender anhywaith

Can deryw darfuam o'i laith
Can daerawd darfu gydymdaith
Oed beirdgar bardglwm dilediaith
Oed cadarn angor dyfn for diffaith
Oed hir ei drwyded oed hyged hygar
Oed llafar gwyar o'i gyfarwaith
Oed buelin blas gwanas gwaedraith
Oed eurllew o aerllin gadiaith
Oed difarn gadarn gydymdaith—unbyn
Oed dyrn yn heiyrn haearn dalaith
Ai diwed ys bo can bu ei laith
Y difwyn y cam gymaint ei afaith
Y' ngoleuder saint y' ngoleudaith
Y' ngoleuad rad rydid perfaith

DIWEDD.

EGLYNYON

A Gant Cyndelw y Deulu Madawc. M. ar-edut, pan Uu Uaru Madawc. Am Glybod eu Godwryf.

Godwryf a glywaf am glawr maelenyt
Mur eluit eiluann[1] gawr
Teulu madawe mad anawr[2]
Mal teulu bann benlli gawr
Godwrf a glywaf am glawr yeithyon hir
Hydyr y wir ar saesson
Teulu madawc mur dragon[3]
Mal twryf tormennoet kynon
Godwryf a glywaf godor drein waewawr
Gwae wyr lloegyr[4] yn dyt kein
Teulu madawc mur prydein
Yn llwythawc yn llithyaw brein
Godwryf a glywaf am glawr llafur rei
Ryuelglod disegur
Teulu madawc[5] mawrglod mur
Mal gawr toryf teulu Arthur
Godwryf a glywaf[6] am glawr uagu glyw
Glew[7] vadawc bieufu
Trinua cyua kynytu
Trydyt tri diweir deulu
Tyll eu hysgwydaur teruysc vawr vaon

DIWEDD.

EGLYNYON A GANT KYNDELW Y YWEIN.

M. Madawc.

Ywein aer dilein a dylif yg gawr
A llafnawr llat heb rif

[1] Elfan.—Ll. du.
[2] Anhawr.—Ll. du.
[3] Galon.—Ll. du.
[4] Gwae lloegr.—Ll. du.
[5] Eglur mur.—Ll. du.
[6] Ar.—Ll. du.
[7] Gloew.—Ll. du.

Ac o du gwaedlafyn gwaedlif
Ac ar dir kynnygyn kynnif
Kynnytws aeruleit acrulawt teyrnet
Teyrnas gyuadrawt
Ny bu trwy hunaw tra hawt
Ny bu trwy gyscu gasgawt
Gosgortuawr keduawr cadw amuod wrthyf
Y wrthyd nam gwrthod
Om bot ny bytwn hebod
Nyd ef oet uy mot uy mod
Gan vod yn unvreint yn unvryd am llyw
Llaw urydet nym ergyd
Dragonawl wrawl wrhyd
Dreic wynua dragon wynuyd
Gwynuydic y ueirt oe uawrdawn rebyt
Gwr am ryt rut eurdawn
Arlleg toryf rac twryf kamawn
Ual twryf ebyr yn llyr llawn
Llawn am lyw estrawn am lyw ystrad mawr
Gwyr am lawr gwyr amlad
Ac yn dyt rebyt rotyad
Rotyon o ueirch rutyon rad
Rad wallaw anaw yn oed awyt kyrt
Cawt arnaw ny gyflwyt
Pryder dragon rotyon rwyt
Prydein glawr eurglawr arglwyt
Arglwyti gyntwryf gyntorawr yn toryf
Yn teruysc bytinawr
Marchawc balch bwlch y aesawr
Meirch anvonawe mynawc mawr
Mawr ged agkaled ygkalan yonawr
Mawr llyw llawr llaw gyfran
Pan dygyrch cludveirch cloduan
Pan vyt kyd kedwyr am pann
Am pennaeth yt ym am pennaf terrwyn
Tyrrant veirt am alaf
Teyrneit hael teyrnaf
Teyrnet orset orsaf
Nyth orseif esgar esgynvaen mawruro
Mawrvrydic yth adwaen
Gwawr glyw glew diuwg blwg blaen
Gwalch yn eurgalch yn eurgaen
Eurgolofyn arwr yn arwein eurgrwydyr
Yn eurgreir gywyrein
Yn aergreu mawr yn aergrein
Ergryd byd bid rac ewein. Ewein

AWDYL I EWEIN.

Ewein arwyrein yr oroet ar bawd
O bybyr genedloet
Mygyr varchawg deifnyawg da oet
Mygedvys y magadoet

ARWYRAIN EWEIN VAB MADAWC.

CYNDELW AE CANT.

ARDWYREAF dreic o drud veith awen
Llew llawen llawr osbeith
Llewenyt llu bedyt bydreith
Llyw anaw llauyn eurllaw aerlleith
Llary ywein lloegyr dilein dileith
Llid ysgwn ysgwyd pedeiryeith
Pergyg glyw glewdraws maws metueith
Par greulyd peir gwrhyd gwr reith
Pedrydawc pwyllawc pwyll goteith
Pell y glod o gludaw anreith
Preit wasgar dreisuar driseith gyuarpar
Yg gwear yg gwynyeith
Ry gelwir gelyn agkyfyeith
Celeu rut geloreu dyrreith
Gretyf diletyf dilut gyuarweith
Glew difraw glyw ganllaw gunlleith
Brys yg gwrys yn efnys ouyn wreith
Bryd yg gryd yg greidyawl afeith
Breisc abrwysc abrwysgyl anorreith
Bleit a blwg a blaengar gyweith
Bro amnawt oesgawt oesgeith y gynnygyn
Y gynhal nyd hawt weith
Dremhynt hynt hirualch walch osgeith
Dremrut prut preityawr rwy canwreith
Dor dewdor deon arwyreith
Doeth dewrgoeth dewrglod ganhymdeith
Drud aerlud aerlew yn aerlleith
Dryd aergwys aergun gedymdeith
Dwrn dradwrn dradegyn yd peith
Dyrnheyrn haearn y daleith
Bre drydar arwar anoleith
Braw bronndor bar dyfynuor dyuynueith
Blawt esgar ysgor yn diffeith
Balch eryr baran llyr lledyeith
Brad eurgrwydyr gynurwydyr gynureith y daryan
Yn aerwan yn eurweith
Byrt kyrt cadw agkadw agkyureith
Breint ongyr angert agkyuleith
Brein borthyad gweiniuyad gwinueith
Gwin a met a metgyrn rwy meith
Ry talaf ym rwyf om rwylweith molawd
Nyd molyant o uriwyeith
Delw ym peirch a meirch mygyr hydeith
Mynw eilon mal gwyllon gwellueith
Delw ym daw oe law lawer gweith
Prif ragor plu porfor perfeith
Delw yt wytt pen rieu pen reith
Yt wyf pen prifueirt om prifyeith
Delw yt wytt wawr toryf coryf kyureith
Yt wyf dann deduryd wyd oleith
Nyd wyf uart dylaw wyf dyleith ar gert
Wyf dilut ym pob yeith
Dym keinuyc om kuinualch areith
Aros gwarth yr gwrthod auyeith
Nyd wyf dlawd om gwawd om gweiuryeith
Gweiruyd bryd bryssyaw y ymdeith
Heirt veirt vut ar ueirch rut rawngeith
Hael hebod ny hebaf nosweith
O honawd handid uy gooeith
O honaf hanbych well ganweith

MARWNAD YWEIN UAB MADAWC.

CYNDELW AE CANT.

LLEITH ywein llith brein breit urys y uar-
Auarwy aet uab klys [an
Llafur llafyn dolur dilys
Llid carant cad wrygyant wrys
Gwrys aerureu dechreu un dechryn a hwnn
Honneid uyt y deruyn
Lloegyr al am eur mal melyn
Er lleas duw ny llas dyn
Dynyadon oesgawt as gwtant oe uarw
Gwr oe uar am peidyant
Coll arglwyt call argledyr cant
Eurglet y muchet mochnant
Mochnant diheuchwant erchwynawc gwl-
Gwlad vrochuael ysgithrawc [edic
Dyfynuet a orchut deifnyawc
Detyf hael mad auael Madawc
Madawc essillyt oes ellwg aergawt
Eurged beirt neud echwg
Kedernyd bleit aergryd blwg
Ked wallaw kadoet ollwg
Neud kygkolled ym colli rwyf mechein
Rwym achaws oe gygklwyf
Ar goreu yt ym gyrwyf
Am gar neid auar neud wyf
Nyd wyf diletkynt am diletcawt hael
O hil yoruerth hirulawt
Colled gwr eurged aergawt
Oe golli tewi nyd hawt
Nyt hawt ym wybod neud anobeith kyrt
Kertoryon neud ynt geith
Och nad byw keinllyw kyulleith
Achaws uu liaws oe leith. Leith ywein

RIEINGERT EUA VERCH VAD AWC, M. MAREDUT.

CYNDELW AI CANT.

GORVYNAWC drythyll goruynt a dygaf
Wrth ar a volaf a voleisy gynt
Kynrawd ewyn dwfyr ae dyuriw gwynt
Kynraec laesdec o lys dyfrynt
Kyfleuer gwawr dyt pan dwyre hynt

Kyfliw eiry gorwynn gorwyt epynt
Rin woleith woletyf woleu dremynt
Riein nym rifei y ked am riuynt
Rienet iti a dywedynt
Rieingert eua a vawrheynt
Tremyn y treitwny treuyn a gedwynt
Treitle glyw powys pei am getynt
Pan dreiteisy yno ynyt oetynt
Trwy fenestri gwydyr yt ym gwelynt
Trybelid wylein a wylynt arnaf
Treul atteb attaf a danuonynt
Llawen y carwn y kenym kerynt
Llawuorynyon gwery gwiryon oetynt
Amgall a bwyllad a bell bwyllynt
Am gyndelw brydyt yd bryderynt
Gorwynawc drythyll golwyth yolwyf
Gordawc pall eurawc pell nas gwelwyf
Goruelyn called colledic wyf
Colleis gall attep y nep am nwyf
Ym pwyllad newid neud adwyf am vun
  Yn anhun anhed kyd rys porthwyf
Gorthewisi wrthyfy gwerth uy hirglwyf
Nyd gorthaw a wnaf wrth a garwyf
Keladwy lywy liw tonn am rwyf
Rwy gennyf gennyd yr nad ydwyf
Cadyr amneid ganneid ged ath yolwyf
Cany wney dy erofi yr a ganwyf
Na wna ui veinwen val na hunwyf
Nyth wnaf ernywed yr nath gaffwyf
Nyd yr chwetyl amgen yt amgyrwyf
Namyn amgaru ny gerytwyf
Nym dawr verch pennyaeth pryd nath
  welwyf
Nyd yr keisyaw tal tros a ganwyf

Gorwynawc drythyll gortyuyn dy uyned
Gwrthdrych lys leissyawn y ystlyned
Llys y daw deon yw darymred
Llys eua y veirt y digoned
Llysseit y hirdwf oe heur duted
Llaes wenn gall wenngann wengaen decked
Llif dragon vanon valch y thyged
Lliw ewynvriw tec rac tonn nawued
Nawued rann ym poen yr pan aned
Nys ryborthes nep na thebyked
Ni riuafy ar vun vod yn galed
Nyd clod uyg gwrthod wrth uyndaed
A dywed yno eniwed o honaf
  A dywan attaf ac attep ked
Ac yrofi na chel vy ryweled
Ac yrti yt wyf o nwyf nym kred
Ac yrod titheu nam amheued
Ac er peryf nef nam diuanwed
Diuanw am goreu kyn nom gwared
Y gwaret oet reid pei rybuched
Gwarvart wyf iti o dylyed
Gwar eir ym kyueir nym kyuaered
A chenym karo nam keryted uyth
  Om kerytawd nawd nam ditoled

Pell ym treit treitgof oe rygolled
Preit preitwyr preitiwr yg kynired
Pargoch gad gadarn rac calchdoed
Pergig kynverchin kynn noe vyned
Gwedy hael ywein hawl ordiued
Hwyl dihwyl diofyn am y drefred
Neud wy ae gofwy nyd gouyged
Goualon eilon aelwyd reged

Gorwynauc drythyll gortyfyn dy gyweith
Gortawn ked kyrtuawr kertawr kyureith
Gortyfnyad bual buarth metueith
Goreu ar veinwen vyned eilweith
Na chymyt a hi o hir obeith
Na chymer wrthep a dan wrthyeith
Nyd af y ar hir dwf ny dal hirdeith
Y ar draed awel y drydeweith
Ny theweis er moed oe moli mal drud
  Ny pheir gossymud ym gossymdeith
Ac nym rify gwenn riein ryuet a weith
Ac ym oet y llaw uy llawen reith
Ac nyd oes uart dwfyn dunus gyfieith
A garwy yn hwy o hir obeith
Nym athreity meingann meingadyr y hyst-
  Nym hu vrys oe llys y llaes ymdeith [lys
Gwiryon dec dawel y chyuaryeith
Gwann detyf dof ym cof ym canhymdeith
Gwery uanon vanwl gwar uetwl veith
Gorme gwawr vore ar vor diffeith

Gorwynawc drythyll gortyuyn dy arlwy
Arlwyaw erlid gobrid gobrwy
Gorwynawc drythyll syll na (fy) saffwy
Y saffwn yt wyf o nwyf neud rwy
Neum rydraeth hiraeth uetuaeth uakwy
Am a rygarafy kenym karwy
Neud llutedic glann rac glas vordwy
Neud llawen awen awel neud mwy
Neud llawer ym llify lliw amaerwy tonn
  Ban llewych y bron ger y breichrwy
Golwc dof dewis gan ae syllwy
Goleuliw golwc yr ae gwelwy (caffwy)
Gweleisy ystlys glwys gloyw y gylchwy
Ny ry weleis tec nwy ry gwelwy
Ac adan rut em ruteur vodrwy
Ac uch wynep gwyn gwineu vagwy
Deuawd a gatwaf can ae catwy
A berthyn rac dyn nwy dylynwy
Uy rin a riein nys rybuchwy
Nys gwybyt rewyt nys ry gelwy
Keledic uy hun yn hir ofwy lle
  Y lledrad vore gan auarwy

Gorwynawc drythyll gortyuyn dy gywir
Eil gwynn gorwynawc gorpwy cuwir
Manyled meinwenn mal yt yolir
Mal yd ardunaf ym ardunir
Ardunedic dyn a dwc y ffynyant
Ardunyant molyant mal yd glywir

A glyweh chwi deon a dywedir
A dyweid rieiu ny ry geblir
Yg golud amliw amyl ym rotir
Nyd amgen ym ryt nym rybuchir
Handid om kyuoeth om kyuarch pan wyf[1]
Om rieu om rwyf[2] ry gystlynir
Bart llywelyn hael hud ym gelwir
Geleurut gelyn y bob enwir
Enwawc ym keinyoes ym keinmygir
Anwar vy lluchvar onym llochir
Pall gwyluann gwylein gwylualch wrth gertawr
O ruteur gwerthvawr y gorthoir
Pellynnic vyg cof yg caerwys dir
Pell yt wyf ym nwyf ony thelir
Petestreg wedeit yn hydreit hir
Petestric yolic[3] pa hyd yth yolir

DAU ENGLYN

A gant Cyndelw i Gynydion Llywelyn am Madawc, Am Maredud ac iw gyrn o achos rodi ido y carw a ladassant yn ymyl ei dy. A llyma yr Englynion.

Balch ei fugunawr ban nefawr ei lef
Pan ganer cyrn cydawr
Corn Llywelyn llyw lluydfawr
Bon ehang blaen hang bloed fawr

Corn wedi llad corn llawen
Corn llugynor llywelyn
Corn gwyd gwydr ai can
Corn rueinell yn ol gellgwn

MARWNAD CADWALLAWN M. MADAWC.

Cyndelw a'i Cant.

Dymgwallouwy duw diheudawn awen
Awdyl urten amgen amgall digawn
Yn ardunyaw gwr gwrtuar eigyawn
Yn awdur llavur lleueryt yawn
Y ganu marwnad y gadwallawn
Mal pan gant moruran marwnad einyawn
Neum bu om caru can ut carawn
Cymyrret a met a meirch crychrawn
Neud meu oe agheu dagreu digrawn
Digrifwch dragon dreig yoruerthyawn
Neum dotyw defnyt dyt dyuytlawn
Dyuod y gyfnod y gadwallawn
Edmygaf radeu rieu radlawn
Rad wehynn grannwyn gu'd anogawn
Adref adraut veirt heirt hiraethlawn
Adrawt gan hiraeth a wnaeth a wnawn
Am eryr mawrwyr meruynyawn yt wyf
O diua uy rwyf yn ry dristlawn
Gwedy gwawr cymry cymreisc gwrth nawn
Kymrwysc rwysc rwyf gawr
Fraeth lawr frwyth lawn
Pwy keidw o haelon hil cadwgawn
Teudor am ysgor am iscell grawn
Py urys cyflauan yn gwan gwaewdawn
Py uriw lliw llassar o lin lleissyawn
Py uyt glew a llew a llauyn greulawn
Py uyt glyw aerllyw ar llwrw camawn
Py uyt llary llysseit llyssoet hylawn
Hylawch prydytyon prydein ogawn
Py uyt cart oleith olud angkrawn
Py uyt cert olwch oestrwch estrawn
Py uyt cad wryaf rac cadwryawn
Py uyt ced wallaw ual cadwallawn
Cadwallawn radlawn rodri essillyt
Cadeu ysgymyt ysgymodi
Cad asgen ysgwn ysgwyd veli
Ced ysgein gwynyein gwn y golli
Neu cholleisy arglwyt rwyt yn roti
Neum rotesy hil run rut a phali
Neu chyuyd ynof cof ym koti
Cotedic yt wyf o diglloni
Neum bu oe aghad rad ragori
Ragor vut heb gut heb gyntoli
Rec ouyt oetwn oe daeoni
Gan gyueisor por pawb ae gweli
Gweleis am eurllew am eurllestri
Yn llyssoet llisseit ymgegenni
Ymsag toryf am goryf am gert westi
Amsathyr kyrt a byrt a bartoni
Amser am kerid gan lyw keri
Caradwy wledig wladoet noti
Carasswn aestwn as dirperi
Carassei am bot am bod yndi
Gwedy gwalch kedwyr am kedwis gan yawn
Ny gadwei na chrawn na chrynoi
Ryhir y tawaf tawel wyfi
Ny bytaf dawel nyd meu tewi
Am gadwallawn mawr gwawr gwrhydri
Gwryd gwyr deheu bareu beri
Am gadwaladyr hael hawt y uoli
Pan voled haelon haelach nor tri
Am vorgant gormant gormes uenlli
Gormeissyad bleinyad blaen dyuysgi
Am dreic argoedwys bowys berchi
Un perchen parchus ar y deithi
Am vadawc mynawc mynw haelonı
Medel glyw glewdraws maws mynogi
Am ywein prydein pryderi haual
Prennyal ymdial ymdiodi
Gwr ny orseuyid a orseui
Gwr gorsaf gwrhaf gwrt yg kyni
Gwr a wnaeth argel ar galedi
Argae kedernyd kadarnualch ri
Gwr a wnaeth kymry mal nad kymri
Gwr a wnaeth kymryd gwrhyd gwrthi
Gwr a wnaeth gwrthod gwrthuot dewi

[1] Kyveirch panyw. [2] Om ryw. [3] Petestric yolyd.

Gwrthwyneb lloegyr heb eu llochi
Gwr a wnaeth gwaedlif gwaedlauyn gochi
Gwr a wnaeth gwaedlan gwaed cann deiui
Kymysgei greu gwyr a gwyrt heli mor
Mawr diwyrnawd wrth y hoffi
Hoffi digoni a digones llew
Ar llu tew trylew trwy varanres
Hofder nyd ouer val y doues
Ygkefyn yr aelwyd oet aelaw tres
Eruyd a drychid rac y drachwres
Arucu pendrychyon cochyon coches
Aruawc tormenawc toryf agkynnhes
Agkymessur cart kerteu achles
Agheu cad ortwy rwy rym rotes
Aghen am lut gwen gwae rwy golles
Neus gwarchae mynwent y mynwes daear
Neud gwar gwawr trydar trin orllawes
Er pan llas llyw ked neud neued nes
Neuaf nas gwelaf ual ym gweles
Eissyeu am dygyrch, ym dygyn afles
Nyd aflwyr ym gwyr ym gotiwes
Oet brwysc breisc lafnawr ban breityawr bres
Oet bwlch y ysgwyd nyd ysgoges
Oet balch y ragor kyn noe reges
Clod itaw racdaw y ragores
Ugein punt oe uot eam rotes yn rot
Oe varannet nym ditoles
Nys ditolwy duw oe deyrnles
Teyrneit ormeil teyrn ormes
Yttwyf am danaw val ym donyes
Yn goleith adneir mal yd adnes
Rys molaf om kert om kein aches
A beidyad bleinyad a bleit neges
Beirt ganhelw ganherth berth ry borthes
Yn amwyn ednob edneint ar gnes
Yn llat esgarant pan esgores
Ny bu esgorueich bryneich branhes
Branes ymborthyad nyd amborthei gabyl
Nyd oed gablawd a obrynei
Nyd oet ef am grawn a grynoei
Nyd oet ef gronnyad ual a gronnei
Nyd oet amdlawd fyrt kyrt ae kyrchei
Nyd oet ny geffyn or a gaffei
Nyd oet agcloduawr llawr pan llatei
Nyd oet agcloduan y uann yd uei
Nyd oet e dressic yt odrossei
Namyn y dreissyaw dros a welei
Nyd oet am galan yt ymgelei hael
Nyd hauturyd yr ae kotei
Gwalch hyder glewder glewdraws diuei
Gwaew hydwn ysgwn ysgwyd amdrei
Gwartheruab madawc aruawc eruei
Gwawr mawr milwryaeth metuaeth mordei
Mordaf heuelyt ryt ym rotei
Rotyon gwelw gwyllyon dym gwallouyei
Gwallouyad anaw anoeth aduei
O blegyd beirt byd bieuuytei
Amgylch kyminawc kymynei saesson
Ar swyt wynnogyon yd wynnygei
Ac oet mal gwr ae gorsauei
Gorsaf teyrnet het ny haetei
Ac oet mal trochyad yt y trychyei
Trychwys eigyl trychyon y hadawei
Y loegyrwys hwysgynt lledcynt nyd llei
Can llas llid acrlew llew nwy llochei
Neud etiw milwr mal na ryuei
Neud ydiw hetiw hetwch arnei
Arnaf ernywaf ernywed am clwyf
Am gletyfrut rwyf ym rygoted
Cotyant a llywyant rac eilywed
Eilyw am dotyw duw ym gwared
Aele om dygnet yt ym dogned
Ry dogneis uawr gert am y vawrged
Mawrgor gar llachar llacheu gyfred
Gan vawrdraws arglwyd rwyt ym roted
Gan vawrdreis emreis amryw duted
Kyuym doeth kyuoeth kyuym daered
Kyfliwyon gweilwyon gweilch ogyfred
Kyuystrawd eurgalch mygyrualch myged
Mygedawc uarchawc veirch yn ehed
A hetiw ym daw dywrthred oe dwyn
Handwyf dirrwyn urwyn oe vraw golled
Yn amwyn eluael pan wnaeth elued
Eluyten greulawn elvyt greuled
Nyd oet ym erbarch ked kyuarched
Yt oet ymerbyn heb ymarbed
Yd gilyei pob llwfyr yny llated
Yd gyrchei pob glew yn yd glywed
Yd kwytynt pennawr penn o draed
Yd gystlynei pawb oe gystlyned
Yd oleithid gwr gwrt ry weled
Rac ked ellwg blwg bleit kynired
Rac kadwallawn llary llaw egored
Agored y lys y les eilwyon byd
Eithid y espyd y esporthyon
Ymyw mynw aches buches beirtyon
Ym buchet gwledic gwlad orchorton
Gortyfnws udut but a berthon
Gorwytawr tuthuawr tu hir gleisson
Gwr eil uleit gwreit gwrhyd nwython
Gwrawl gletyual gwryal gwron
Prif arglwyt bro lwyt bro din eithon
Priodowr cloduawr clud ac aeron
Pan brofer traethawd traethaduryon call
Nyd kolledic uyg kyueillyon
Cyndelw wyf hyd tra uwyf traethawd gysson
Treithitor ygkert yg kein osson
Gnawd om gwawd gorvod yn amrysson
Mal pan oruyt llen yn llyuyr canon
Canaf yn esgud yd gwn pa hon
As gwtant yn dysc yn discyblon
Gwedy cadwallawn rwyt yawn rotyon
Rotuawr gwaur gwendyd gwynuyd gwein-
A eirchyeid prydein a phrydytyon [yon
Nyd gwaclaw adaw adaf rutyon
Edewis y ron gan gofyon galar

A geleu rut yg gwelydon
Edewis terrwyn teyrn veibyon
A edeu geleu yn y galon
Tri ergyrwaew glyw glew ganaon
Tri eryr ongyr angertolyon
Tri chyurin a thrin ac a thrychyon
Tri chyfred a ched a chertoryon
Tri ehorth am borth am byrth saeson
Tri ehouyn diouyn dialuoryon
Tri chyfaryf rac taryf rac toryf hadon
Tri chloduan gwalchlan gweilch urodoryon
Golchynt eu deurut dewr weissyon o gad
Gwastad gymynad gymynogyon
Can etyw an llyw llew teyrnon
Teyrnet ohen dreic nenn dragon
Canys dir hepcor dewrdor deon
Deus Dominus duw boed gwiryon
As deupo casnar kar kyngreinyon
Colofyn cadellig cadell brython
Yg goleuad gwlad gwledic veinyon
Yg kein adef nef nawt eggylyon

CANU Y YWEIN KYUEILYAWC.

KYNDELW BEYDYT AI CANT.

DYSGOGAN derwyton dewrwlad y esgar
Y wysgwyd weiniuyad
Dysgweinid kyrt kydneid kydnad
Kyd uolyant gwr gormant gormeissyad
Dysgweyd keinyeid kyua enad eu rwyf
Eu rwytuot yn amhad
Dy brydeich brwydyr daer aer aerurad
Dybriw dreic dragon beleidryad
Dybrys alaf deifyr y drefad Bowys
Y beues y hendad
Dygostwng arthan dy gwystyl.....
Waew dy gwan dywynnyc oe aghad
Dygwisc amgenwisc amgeinyad
Dy gwasgar trychyeid mal trochyad
Dychanaf ym naf ym neirthyad ywein
Peir prydein preit gyrchyad
Breisc y doryf am goryf am geinrad
Beirt gynnull am drull am dri llad
Botawc y rodawc y rodyaw toruoet
Twryf kyhoet kyhutyad
Bot rot rann gyman gymynad
Bolch lauyn goch heb guchyed o gad
Brondor wrt ortrud ordyuynyad knudoet
Uch knawd meirw ar ystrad
Bron hyged hygawt y gywlad
Bro hygadw a diuradw a diurad
Diurad dygymrad dygymrwyn ognaw
Digymrut wrth eirchyad
Dilwfyr ut dilut vut veityad
Dilyw glyw glewdraws gynniuyad
Difwys beith odwys beithynyad glud glwys
Argoedwys argleidrad
Diachris cartwys cert vorad
Diechrys llwry llwyrwys llwyprad
Diechig wellig wallouyad
Diachor wosgort wosgrynyad
Diachar llachar lluchyad y laspar
Llacheu uar llaw weinyad
Llewenyt preitwyr preitwr yawn
Lleithiawc ywein llwyth ogawn
Lleithyar llym grym gryd
Lleityad kad kert glyd
Kedernyd katwallawn
Pasgen wrys pascueirch urysc vreiscdawn
Pascadyr toruoet twryf eigyawn
Pasele kun kyflawn kyflafan goteith
Gwyth gwynnyeith wrth wynnawn
Par odrut parawd vut votlawn
Paladyrgoch paladur estrawn
Gwnaeth gwrf gwrhyd vann
Gwrualch yg gwalchlan
Gwawr creulan mal creulawn
Gwaew drwy benn drwy beri camawn
Gwaed ar wallt rac allt gadwallawn
Yn llannerch yn lleudir meruynyawn
Yn llew glew yn llyw rac lleissyawn
Llatei llauyn gasnar llathrei galch llassar
Mal llachar llaw digrawn
Digrawn rwyf rwyt vann rwyuan rwy digrifwch
Digrifwch dragon dreic ofrwy
Dinas gwestiuyeint gostygws mal gwr
Gwestun dwr dorradwy
Gwesti gwlet gwledic aruordwy
Gwesti gwyr yn gwastad gwarwy
Gwesti gwastador
Gwastad rad ragor
Gwawr tewdor toryf arlwy
Gwesti ked kedernyd uwyuwy
Gwesti kyrt keiryadawc ouwy
Gwesti gwystyl greu
A gwystyl degeu
Gwesti creu a chymwv
Rutbres kad beityad beirt wantwy
Rutbeir bar llachar ban llatwy
Rutbraf y saffwy ny syll ae olwc
O olud ny rotwy
Rut bareu a beir yn adwy
Ryt bebyll rynn gestyll gystwy
Rut uyt gryd grym aer
Ysgor glyw glewdaer
Ysgwyd glaer glod arlwy
Rut ongyr angert alasswy
Rut lwybyr gwaed gwae lwuyr ae gwelwy
Run auael auwy rugyl ordwy ortrud
Ar erdrych auarwy
Rut uedel ryuel ryuerthwy
Ruthyr uthyr ualch eurgalch y gylchwy
Kylchwy kyuryuel kyureith orden rwyf
Kynnygyn glwyf glod urten

Kyuaruod oruod orawen
Kyuaryf taryf twryf llu yn dyrwen
Kyfle niueroet kyflaun y eiryoes
Kywlad loes moes maxen
Mawrdraws dreis dra llyr henuelen
Mawr bar beir o bedeir echen
Marchawc meirch canwelw
Meu genhyd gynnhelw
Mi gyndelw gert ogyruen
Brwysc rwysc rwyf tewdor dor dygen
Brwyd rwyd rad rannawc om awen
Brwydyr gygrwn gygres
Bryssyws bwyd branhes
Ucb kawres kaer amgen
Balch ongyr angert uruoen
Ball ar lyw am lanneu hafren
Braw rac y wryawr gwrtwawr a gwrthwan
A gwrtwaew yn aghen
Blaengar glew gletyual uryen
Bangor toryf taerlew llew llawen
Blaengar y volawd yn hartwawd hytestyl
Yn hywestyl yn hywen
Baranres aeruleit aeruen y waedlafyn
Ae waedlan disgywen
Disgywen gorten gordawn fraeth gordwy
Hydyr goryw uilwryaeth
Gorpo teyrnuar tywyssogaeth brut
Ar brydein dirogyaeth
Goruawr glyw glewyd dialaeth
Gorulwg aryf aeruetawc bennaeth
Gorchynnann gosgort gwasgawd calchdoed
Gwasgargert gwisgogaeth
Gorwytawd pen keirw pennhilluaeth an ryt
Anrydet uarchogaeth
Gorun toryf twryf aches ar draeth
Gormes draws gwenwynuaws gwinuaeth
Gortyfnyad bual butugolyaeth ualch
Ny uwlch dyn y aruaeth
Aryf toruoet teruysc eigyl yg kydoch
O vangor hyd vangeibyr dydoch
Amyl ywch veirt yw vut
Emys llys nyw llut
Emys rut ruthyr gwytuoch
Y ordawn a ordyfyn drosoch
Y ueirch kann kyfran kyfryngoch
Y ysgwnn gynnif y ysgwyd yg gnif
Y yscwyteu vochuoch
Y dreiswaew y dreiswan mor groch
Y drosset ny dreissir nemoch
Y drylew yn riw
Y doryf drylwyn wiw
Y daryan dryliw droch
Y bareu y arueu aruoloch
Y bebyll y byll y ball coch
Kochwiw y osgort am byrth marmor mawr
Mab gruffut greid oror
Coch y lauyn o lat yn ragor
Yn raclan yn raclym eissor
Koch arueu aeruan kochliw luman
Rac baran beirt vangor
Koch rodawc pedrydawc pedror
Y ar orwyt pedrogyl pedreindor
Koch bwlch y lein o drin o drydar
Koch y bar o borfor
Porthes gwr gwrualch ygkyntor
Gwyth vore yn racre rac yor
Treis ar ysgwyd rac ysgor dinteirw
A gwyr meirw rac mur cor
Tres rac llew rac llyw pedeir or
Treis ar lloegyr a llu wrth agor
Taryf rac twryf glasuor a thewdor a theruysc
A thrylew a thrylwyn vrondor
A thrychyon a thrychan elor
Gelyn traws ryuel tros ruuein yd wys
Tros y llys yn llundein
Mynw ehofyn colofyn kyfwyrein
Mur metgyrn mechdeyrn mechein
Mwyn ouyt y veirt y veith goelvein rann
Meirch mygyruann kynkan kein
Yn rith rynn ysgwyd
Rac ysgwnn blymnhywd
Ar ysgwyt yn arwein
Yn rith llew rac llyw goradein
Yn rith llauyn anwar llachar llein
Yn rith cletyf claer clod ysgein yn aer
Yn aroloet kyngrein
Yn rith dreic rac dragon prydein
Yn rith bleit blaengar vu ywein
Ewein awytuawr argledyr toryf twryf gawr
Angert llawr llu gyngrwn
Ny hirgeidw ar geirch meirch mygdwn
Ny hwyrgyrch cludlann clod adwn
Ny fy rac teruysc rac taryf yg gosgort
Tarw tewdor dor dyrwn
Ny phlyc y brafaw ym pryfwn
Ny phyrth gwarth gorthrum y gystlwn
Nys ergryd goruryd
Na gorthrwm glewyd
Nys treuyd nys traethwn
Nys crawn ked escud rac ysgwn
Na thaeawc mygawc na mygdwn
Ny dodaf uyg kert yg kynhelw camdull
Om kynnull canys gwnn
Nys llut llew llauynuriw kanmiw krwnn
Ny dotwyf archavael hyd ar hwnn
Horitor y glod o gyflawnder kyrt
Kertoryon ae daduer
Dychyuyd glewyd glew hyder
Dychyfry fossawd fwyr gnawd fer
Dychynne flamdreis y dan flamdei lloegyr
A phlant eigyl yg gwander
Dyglud glod mal y clyw llawer
Dychyrch cad dy rann rad rif ser
Dychymmell prydein or pryder yd vu
Prif deyrn ae differ
Drud ysgwnn ysgwyd dau hanner
Drud anyrdwyth annwyth anniver

Drudyon a veirtyon
A vawl neb dragon
Namwyn dreic ae dirper
Drud wr gwrt gortrud y lasuer
Drud rwyf toryf twryf llanw yn aber
Druduleit gawr drud vwynuawr vuner
Drud lachar drudlauyn a gymer
Drud lawn y eurdyrn
O lad y eurgyrn
Am lugyrn am leuuer
Drud urwysc ri drudureisc y haelder
Drud uannyar druduar drudualch ner
Drudlwyr y drafwyr y ar drafun veirch
Oe draferth rac fordun
Saeson sag dyllest yg gwestun
Bu creu eu callon eu kymun
Gwrtlann dihauarch
Gwrtnenn perchen parch
Y ar erchuarch veinllun
Gwruawr glyw a glewyd arnun
Gwr osgeth o wisc borforun
Scodic rac cart kert orun deyrn
Kledyr kedeyrn cad eitun
Ysgryd gryd rac greid eborthun
Ysgrud wlyt ar wlet y melltun
Ys gnawd rac ywein
Ys gauael y urein
Ysgauaeth y veit kun
Ar ysgwyd rwyd rodwyt ual run
Ysgawl toryf rac trefred alun
Ysgordor dyrwn
Ysgwn oet ysgwn
Ysgwyd twnn tal rugun
Taer peir par llachar lloegyr diwael
Taryf lutyaw toryf gyuyaw gyuael
Kynwalch valch uygyrdor
Kyuachauael cor
Kyuechei ueint kafael
Eryr cad gwrthodyad gwarthwael
Erchwyn greid eirchyeid archauael
Erchwynyawc pedrydawc pedryael y lenn
Powys wenn wlad urochuael
Eurdyrn wal gletyual glywael
Ettiuet kynuyn kert auael
Gauael glew yg cad gauaeled y wlad
Gauaelant ueirt y ged
Gal dywal dyual diarbed
Gwawr ofrwy kylchwy calchdoed
Granwynnyon trychyon trachywet eitun
Trachwytynt benn o draed
Yn llidwm yn llydan drefred
Yd wanei wanar yd waned
Baryf ar uaryf ac aryf yn greuled
Tâl tra thal trannyal tra chaled
Yn llys ywein hael hu anred y wir
Hydyr y dir ae daered
Yny mae gwaret a gwared
Yny mae gwarae gwaradred
Yny mae yued heb neued heb nac
Heb nebawd eissywed
Gorpo teyrn twryf llanwed
Yn teyrnas nef noted

MARWNAD TEILU YWEIN GWYNET.

CYNDELW AI CANT.

EWEIN arwyrein aur wron kymry
Kymroeyd orchordyon
Mur metgyrn mechdeyrn mon
Meu hoed am hoetyl y dragon
Dragonawl kedawl cad uarchawc melyn
Llywelyn llaw deauc
Aerdaryf glyw glew dywyssawc
Aer goryf aer doryf eur dorchawc
Eurdorchauc deifnyauc o dyfnant ragor
Rac ysgor esgarant
Ny bu uethyl ny bu vethyant
Ny bu uagawd meirch morgant
Mor gynneuin trin tra latei ysgwyd
Ac ysgwyt a danei
Gortiuann annwaws traws trei
Goronwy ualch uab gwalchmei
Gwalch gwaedrwyf hynwyf vnic a gereis
A garaf y edmyc
Blaen blawt bleinyad gwerennyc
Bleit gawr bletynt uab kynwryc
Cyrchyad kynniuyeid kert aryal drudyon
Clwyf ehofyn cletyfal
Nyd kyrt nyd cart anwadal
Kein awen canawon yal
Canawon keidryon cadyr yd uolir glyw
Glew dragon a gwynir
Deu vadawc enwawc enwir
Deu gyuet gyuoed hoed hir
Hir y kedwir kof ked vawr oronwy
Cad ortwy ortaun vawr
Gwrt y law ar y lafnawr
Gwyl hael gwrt auael gwryawr
Gwruan gynuaran gynuelyn angert
Angut gert gart elyn
Aer deruysc am y deruyn
Aruaeth haelonaeth heilyn
Hael hygleu urydeu uryd eryr yn aer
Yn aros kyuergyr
Hirgwyn brwyn brwydyr diechyr
Hiruraw amdaw am dudyr
Tud achles butles botlawn kertoryon
Kertessynt am y nawn
Breinrut brwydyr breisc ualch y dawn
Bryd ar llwrw ar llary einyawn
Llary einnyawn lluchdawn llochessid
Veirtyon vab kynon clod venwyd
Llaw rotyad llew yg glewyd
Llaffetheir yfo fort byd

Byd trist wyf o glwyf am glaer dechryn
Can treghis llid erwyn [treul
Lloegyrulawt gadyrgawt gyngelyn
Llyw mawr llew llawr llywelyn
Llywelyn llachar lluch uaran gyuet
Ny gyuyd oe vablan
Bu llw cloduawr bu cloduan
Y law y liaws kynran
Kynran rann gyfran gyuradw wellyg bart
Balch digart digyuyg
Mor dec moli mor deilyg
Milwr mawr mal maelogyg
Maelogyg mwynuawr mynw gyuod y gad
Mygyr uleinyad uleit ossod
Angut vrt ortwy hynod
Angert ulawt anglawt anglod
Clod wasgar aesgar eisgur gyuaruod
Gyuaruawc bennadur
Bleit blaengawr bar dyrawr dur
Beirt auael hart aeardur
Haetassei wawr glyw glod dengyn gyuet
Gwirawd uet gwir oet ynn
Gwae am vab gennillyn
Gwae veirt kymry gwedy gwynn
Gwyn gwaednawt aerulawt aeruleit auael
Aryf trylew treis allael [lew
Llawrotyad llaw rot gaffael
Nyd llaw vytac vytei hael
Haelon eiuyonyt hil merwyt marw ynn
Hil kedwyn cad ouyt
Eissyeu glyw ynn byw an byt
Eissor balch bwlch eissillyt
Essillyt merwyt mawr a letkynt yw
Nad ynt vyw vegys gynt
Llas llary vrodyr gwyr goruynt
A chyd lletyd llatesynt
Llas asser aerllew aerllid uuelyar
Aerbeir bar baet eruid
Llyw glyw glewdraws yg gouid
Llew toryf taryan eur gymid
Llas goronwy hael hwyl ueidyauc yn yg
Hil kyuyg kaduarchawc
Gwrolwalch balch bwlch y rodawc
Gwrueint gwrtvreint garanawc
Llas morgant mur gawr llassar wawr wanar
Llary llachar llawch kertawr
Mab y ewein prein preityawr
Wyr y ewein madyein mawr
Llas rys ruthyr efnys afneued y dawn
Aer greulawn aryf greuled
Rwysc vrwysc vreisc vreuawl dyghed
Rwyd vrwyd vrwydrglwyf rwyf rwytged
Llas deu gymynawc am gymynad eigyl
Am degeingyl dec ystrad
Einyawn wyl olud rotyad
Einnyawn diwyl diofyn cad
Llas mab gwyrengyn gwyruriw y baladyr
Gwr oet gadyr y gadw riw
Rwytuut ueityad gad geithiw
Rut y waedlafyn o waedliw
Llas rys fynhonwys fynedic hygar
Gwar y gar y gynwys
Gwr yn gware a lloegyrwys
Gwalch balch oet bwlch ar bowys
Llas arglwyt grwytrun gwyturiw y baladyr
Gwaladyr cadyr yn cadw riw
Gwan garthan gyrth yn ymliw
Gwan wrth wan gwaed luman liw
Pan llas gwas sanfreyd frawtged y gymry
Oet kymraw y glywed
Oet gwr gwrawl y weithred
Oet gwalch balch bwlch y golled
Eny llas arterch yn ardiffryd llu
Y llas ku can vy mryd
Coryf toryf teruysc fysc flamgryd
Cor eissor eissyeu yr byd
Eny llas madawc mur dygyuorth uar
Meu auar car kynnorth
Oet anwas cas cad ehorth
Oet anwar par yn y porth
Tra rwy ym gouwy goual gogywec
Am vab tec tudawal
Baran lew llew lloegyr oual
Lleduegin gwin gwyrt uual
Gwae ui gletyf glan gloewdrud yth arwein
Oth arwet ossymud
Medel draws a dreis latud
Meuryc beuyr bieuoetud
Gwae ui gletyf glan gloewdrud ym llaw
Or llachar diwyrnawd
Llas trauswalch treis y deuawd
Ual yd las ureichuras y vrawd
Kut vedrawd ae ceidw wedy kein wotew
Arllwybyr llew lloegyr dylein
Ar win ar breitin ar brein
Ar uet o uetgyrn ywein

DADOLWCH YR ARGLWYT RYS.

CYNDELW AI CANT.

AM rotwy rwyf nef rwysc awdurtawd kert
Nym gwnel cart o nebawd
Y uoli mab duw dibechawd
Dibechdoeth kyuoeth kyuundawd
Eil digabyl parabyl parawd
Per awen parhaus hyd urawd
Ar lles llawr llyw llafnawr llwyprawd
Ar llwybyr ywan or dawn ym daerawd
Delw ym bo yr bot y drindawd
Trugaret tros waret tros wawd
Y adrawt aerulawt eurulawd y ysgwyd
Mal ysgwyd rwyd rahawd
Mur mawrgor treithitor traethawd
Traeth om bronn tra thonn tra thywawd
Mur mawrdir mawrdoryf amgyffrawd

Mur mawrdut uch medut metwawd
Mur mawr daryf mawr dwryf gorwytawd
Mur mawrdreis mawrdraws gynnefawd
Yth gueir vn kwbleir cablawd
Nys keneis kenif dy uolawd
Molaf wr klydwr klutawd y eirchyon
  Y eirchyeid ar blanhawd
Y eryr eiryoes moes medrawd
Ny welaf ny welir kydurawd
Gweleisy vt nym gwarthrut gwrthrawd
Gwrthurwydyr crwydyr creulawn dybytawd
Gweleisy wledic dic diofnawd
Ofny y ofyn y efnys giwdawd
Gweleisy gleis a threis a thrallawd
Cletyual dywal diwyrnawd
Gweleisy glod a rod a rawd o beleidr
  A reeydr rut o gnawd
Gweleisy hael o hil anarawd
Ae gweles gwelei ryuetawd
Mal cadarn yn cadw y briawd
Mal cadwr cadwei a dywawd
Kedweis kyghaws maws mae ystawd deheu
  Duw o nef ae gwarawd
Gwr gwrthaw gwrthrych ys defawd
Gwrth uchyr gwrthrychyeid ys gnawd
Gwrth eurdro eurdrull gno gnythawd
Gwrth eurdal bual bugunawd
Buelin oreurin wirawd
Buarth llat llonyt o uragawd
Buches kyrt kertornon wasgawd
Buchet glyw gloyw ystryw aestrawd
Burthyad cad kyrchyad kyrchynawd
But beirtyon barteir om tauawd
Briwgoch bric ongyr brythawd
Breithgad gwyr brydyeu llyr lloegyr dif-
Bri brython breit saesson saghawd [rawd
Bre bronndor bronn dewrdor durawd
Bryd gryd grynn grannwynn greid wor-
  grawd
Brisc risc reu rieu rad barawd
Brwysc rwysc rann gyman gymendawd
Brwydyr eurgrwydyr eurgreir bydyssyawd
Breisc rebyt yn ryt yn rwyt nawd
Y gwna rys rietawc o dlawd
Braw bryneich branar eu bedrawd
Bro kreugyl braugoel yspytawd
Bolch y lauyn o lavur fossawd
Bwlch y glet balch y gletyuawd
Cletyfrut gwrvut gwr a deffry clod
Gwrawl rod rodawc hy
Gwr kyrchyad kyrchwn yw uawrdy
Mawr dal kert nyd cawt y uelly
Gwr gwaedrwyf gwlad vn rwyf vn ry
Gwr gwaedlann nyd gwr gwann gwecry
Gwr golud gwaetkaud gwaedkny calanet
  Kelennic a dyry
Gwr creulawn creulan ae kyffry
Kyffro cad cadellig wely
Gwr a wyr yn dyt fwyr na ffy
Gwr a wnn y a hwnn yw hynny
Gwr yn twryf yn toryf ar hyly
Gwr yn taryf yn teruysc wedy
Gwr yg gryd gwyr gwrhyd gwr hy
Gwr greidyawl ual greiduab ery
Treis dreon trinheion nyw try
Traws trydar trydyt haearnlly
Gretyf eigyawn ny grawn ny gryny gormot
  Alaf rot elifry
Grym ertrym aerdreic ae dyly
Glyw uyged glew vugeil kymry
  Kymry difreidyad
  Kymrwyn y gywlad
    Kymwy cad cas venwyn
Kyrd wadawl cerd gamawl ganwyn
Ked gyfred gyfrieu gadwyn
Kadeir cor cadeu dor dirrwyn
Kar kerteu kertoryon wo rllwyn
Gwrllyw glyw glewdraws maws metgwyn
Gwr llwrw llu lloegrwys digyflwyn
Gwr gwrtuann am aduan atwyn
Gwrt uann gawr gwrtuar vawr venwyn
Ef goreu val gwr yn adwyn
Yn ceint cler cletyual ar drwyn
Llathrei lafyn uch auyn vch auwyn
A llif creu a lliw freu ar frwyn
Llatei dreic ar dragon drylwyn
Tryliw goch trylew droch drachwyn
Am eururwydyr am eurgrwydyr eurgwyn
Am eururo am eururon terrwyn
Toryf anwar trydar trydolwyn
Twryf taerueith goteith gwaeanhwyn
Teulu a thewlu a thewlwyn waewawr
  A gwyr mawr ymasswyn
Fyryf deruysc fysc dydysc dydwyn
Fwyr fysgyad fal fleimyad flamdwyn
Frwyth wellig welluaeth fraeth frawdwyn
Frawt wallaw anaw aniuwyn
Llwrw milueirt milueirch dygyflwyn
Llwybyr molyant metyant met ankwyn
Llyw kemeis oth goteis yth gwyn
Llew camawn kymer y difwyn
Llawvrydet am dwc om dwyn y wrthyd
Lloegyr eruid braw lid brwyn
Brwydyr asgen brwysc nenn breisc adcf
Brein borthyad achryuyad achref
Bradw ysgwyd bryd ysgein wrth lef
Brydeu tan treulwan trin wotef
Ys arglwyt ys arwyt ys ef
Ys cad fyrt ys car kyrt kyflef
Gwledic dec cantoryf a dec cantref ri
  A rugeint kyuadef
But barawd baran gwynt hydref
Bugeil byd biw gymryd gymref
Coryf keindoryf can dothwyfy adref
Yth edryt yth adrawt is nef
Par eurglawr erglyw uy martlef
Peir prydein profwn yn tagnef
Tagneuet am nawt amniuerwch rif

Riallu diheidwch
Nyd achar llachar llauarwch
Nyd achles afles arafwch
Nyd achlut eurgut argelwch
Argel kart kertoryon wolwch
Dor yscor yscwydeu amdrwch
Doeth a drud am dud am degwch
Taryf aergawt aergwl gadarnwch
Toryf eurgoryf eurgwyn gyuedwch
Kyuetach uorach uireinwch
Kyuetwalch kyuetweilch elwch
Elyf dreic dragon digrifwch
Alaf lyw lluoet amgelwch
Amgelet brython brythwch teyrnon
Teyrnas ynyalwch
Teilu rys teilwg gwrys gwryssywch
Gwrys arloes eiryoes eiryolwch
Chwi gennyf gynnifyeid sefwch
Mi gyndelw a gynnelw gennwch
Beirt wogawn bart vrtawn vrtwch
Vrtawl kert kan edifarwch
Angut but beirnyeid gyuradwch
Ongyr vrt angert uatholwch
Angertawl gretfawl grefyt vnhwch dywal
Am dywed llonytwch
Can dotwyf a digerytwch
Na dala uar casuar cas hetwch
Nam gwrthvrawd om gwawd om gwarwch
Nam gwrthrynn grannwynn greid wolwch
Nam gwrthod eiryf drauod aryfdrwch
Ny wrthyd mab duw dadolwch
Dadolwch llachar
Llacheu gyuarpar
Yn aeruar yn arueu
Llydw ysgor ysgwyd bytineu
Llid ysgwn asgwnn ys goreu
Y gymryd an kyd kyn bareu
Y gymmod an dyuod an deu
Dy uoli uilwr hyd angheu
Dy uolawd ystanwawd ys teu
Dy uart da dothyw yth oteu
Dy uar gwrt gortyfyn y vateu
Ti hebof nyd hebu oet teu
Mi hebod ny hebaf uinheu
Hir yth ardrethir ar dretheu o bell
Hil cadell kell kerteu
Hil coelig pergig pennaetheu
Hydyr am datyl kynnatyl kennadeu
Hil rodri gwesti gwystyluereu
Gwastad gryd gwystlon byd boed teu
Hil gruffut rwyf rwytuut radeu
Rwysc rynnawt morgymlawt mawrgleu
Hil maelgwn milcant adodeu
Hil tewdwr diwetwr deheu
Brwydyr orchwyt ny orchut tlysseu
Nac aryant nac eur yn adneu
Brwysc rwysc rwyf brolwyt bro seithbeu
Breisc am ged am gadeu [dyued
Preit preitwyr preitwalch gyureieu
Priodawr prydein prein preityeu
Pressennwr prysswr pres oleu
Preswylyawc uarchawc ueirch gwineu
Gwynnuydic wrthurydic urydeu
Gwynfyd cyrd ceinfyrd cyfedeu
Gwynnuyd gwyr gwrawl deuodeu
Gwynnuyd beirt beirnyad wyf uinheu
Gwr glewyd yn ergryd aergreu
Gwr gwledic ar wladoet nyd geu
Gwr g...wy gwrtrych ysgwydeu
Gwr gortrin golud geloreu
Gwrt uaran kyfran kyureidyeu
Gwr uannyar gwrt uar gwynn doleu
Gwr a dengys llat a llafneu rutyon
Llew dragon llyw dreigyeu
Dreic ehofyn ehag y deruyn
Dragon rwyf rwyt walch gygelyn
Dragonuart dragon ualch uytyn
Dragonawl dra ganwyf o dyn
Canaf wawd yr priawd ae pryn
Prif arglwyt brolwyt bron heilyn
Breise anlloet beirt borthloet berthyn
Brwysc brydeu brwydyr dechreu dechryn
Brad bryneich branes ae canlyn
Braw dachwet gyminet gymyn
Gwrys efnys dechrys dechryn y ongyr
Y angert nyd eduyn
Gnawd vch knawd knudoet ar gylchyn
Arllwybyr llawr neud llawer blwytyn
Llew llyssoet llysseit y deruyn
Llys ehorth llu adorth llewyn
Gwyt wossut llofrut lloegyr dilyn
Gwyr wosgo wosgort diergryn
Gwrd wasgar o wiscoet keinwyn
Gwyr ossed gwr goruod goruyn
Gwedy mydw a met gorewyn
Am hirwlet am hirwlad y hyn
Am gedawl am gadeu dylyn
Am gyrt wawr am gyrn mawr melyn
Gorpo hael haelonath wobryn
Hawl modrut hil mawrvut mervyn
Gwawr gwendoryf gwendud oe gylchyn
Gwennvlad nef gwir adef gwiryn

ARWYRAIN YR ARGLWYT RYS.

CYNDELW AI CANT.

Yn llyfyr arall hon yw wythfed Awdyl y Dadolwch.

ARDWYREAF dreic fwyr seleic ser
Ardwy kedernyd menwyd muner
Ardemyl ehagdoryf am ehangder
Am eurdal bual buarth hydyruer
Hydyr yd gert uyg gert ygkyflawnder
Yg gyflawn voli ri rwy dirper
Yn urtyant molyan mal yd glywer
Yn awen barawd awdyl burwawd ber

Yn anwfyn yn dwfyn yn dyfynder yd uarn
  Nyd bart ae daduarn beirt ae daduer
Yn taryf yn teruysc yn fysc fyryfder
Yn twryf yn toruoet hudoet hyder
Ynghyfragor glyw am eu glewder
Clos y clyw llawer
Yn agkyflwyth gwyth gweith nanhyfer
Yn agkyfle llwfwr llafur ouer
Yg kemeis yn treis yn traws ober
Peunyt oet newyt newid ruteur
Peunoeth oet pennaf gwedy pynner cad
  Can llary llawrotyad llad a llwyrder
Llowyt yw ganthaw heilyaw haelder
Hil gruffut hael ut hawl diaber
Kart wahan kadwan kadwalch nifer
Kert wetawl gedawl gadell ener
Kadarn vleit uleinyad cadyr neirthyad ner
Kadyr yt ym dengys rys yn racter
Rac twll y gylchwy pan am gylcher brwyd-
Nyd bradawc arglwyt yn yd wneler [yr
Kynifwr kynnif nid diouer
Kynnifyad kynnetyf Alexander
Teyrnas dinas dyn a gymer
Ymerawdyr llywyawdyr llyw amniuer
Teyrnuro a geidw o gadarnder
Teyrnuron heilyn haelon daduer
Teyrnet osgryn mal gwynn gwarther
Teyrneit gwreit gwr yn ygder
Teyrnweilch prydein gwedy pryder
Teyrnged kymry ef ae kymer
Kymeraf ut naf na uid ofer
Ym na uid ouid yggwenwynder
Pan gychwynws gwr gwrt yn trymder
Ny bu a gwalltan y gwrth gwallter
Oet fyscyad fleimyad flam gan ucher
Yn seith neid awyr yn seithwyr ser
Pan aeth sarf cadlan seint cloduan cler
Cletyfeu cochyon cochyn vriger
Ysgor ymdiffyn pan ym differ gwlad
  Nyd ef gwledic a orsauer
Pan amuc teyrn teifi aber
Nyd abar y gwnaeth nyd saeth salwder
Yn ran orfowys yd gynnwyser
Yg kynnwys rydid gleindid gloewder
Yg goleuad rad ry damuner
Yg goleu ureisc ure yn lle lleuuer
Yggoleuureint seint yt asswyner
Yg goleu adef nef yt noter

EGLYNYON MARWNAD Y RIRID VLEIT.

CYNDELW BRYDYT AE CANT.

RIRID rwyf gwrhyd gwrhaf o gyfet
  A gefeis y alaf
A duw ae duc y arnaf
A dwc pawb a vo pennaf
Pennhaf y treitem trwy ryuyc gwron
  Ffroen wynyon friw dyfryc
Lles beirt heirt oe hart wenyc
Lles kelynyn kelynnyc

Kelennic ruteur am rotei riryd
  Nym rotes a vei lei
Nyd aruanwl vut vytei
Nyd ar vanarch yn parchei

Nyd ar an perchis an peirch y weithon
  Or deon diheueirch
Yny kyrchem karcharueirch
Karcharoryon kecoron keirch

Gwnaeth goronw gwr anlew
  Gyflauan anhelediw
Adlat ririd rwyf anaw
A byth nys beitei bei byw

KYNDELW AE CANT Y RIRID VLEIT.

MAE ym vleit am car om caffael wrthaw
  Yn wrthep archauael
Nyd bleit coed coll y auael
Namwyn bleit maes moesawc hael

Cledyf clod wasgar a wisgaf ar glun
  Rwg uy llun am llassar
Cledyf cloynneu hygar
Cledyf ririd uleit vlaengar

Priodawr pennant pennaf uchelwr
  Uchelwyr uodrydaf
Nyd y uleit preit y prydaf
Namyn y vleit glyw y glewhaf

MARWNAD RIRID ULEIT.

CYNDELW BRYDYT AE CANT.

YM peryf digart bwyf dygen geinyad
  Yr mab yr mawrdad rotyad uy reen
Yr yspryd vchel or vn echen
Yr arglwyt gwlad lwyt gwledic moysen
Mor wyf gert geinrwyf hyglwyf hagen
Mor wyf hygleu uart o ueirt ogyruen
Mor wyf gwyn gyfrwyf nyd wyf gyfyrwen
Mor oet gyfrin fyrt kyrt kyrriduen
Mor eissyeu eu dwyn yn eu dyrwen
Aessawr andianc oes anien [doden
Mor wyf dirrwyn urwy nam urwydyr a
Breisc uab gorgeneu brydeu braduen
Mor debic uy mod megys gwydyen
Gogwytaw peb llawr ker llaw y benn
Mor nawd pob rahawd na byt ryhen

Mor wenwyn ym kwyn am yd ym ken
Mor wyf godedic dic disgywen
Mor uynych mor veith lleith llwyth pobyen
Gwyr yn auyrdwl gwyr gwerin vrten
Gwyr yn auyrdwyth gwyth yr gweith ueigen [gwet
Gwyr yn amwyn greid gretyf ychen yg Gwyr yn kywrysset gwyr gwlet gwlytyen
Gwyr yn kyd berchid uch gwid gwenen
Gwr an kyd barchei oe barch amgen
Gwyr y huam y gyd am ged orten
Nyd ym gyd am vut am vetu gwen
Ny threuyd hebof aghof aghen
Agheu ririd wynn wedy arthen
Kyn kanwyf o dwfyn o dofyn awen
Awyt neud aflwyt neud aflawen

Neud aflawen wyf neud aflauar drist
Neum rym cotes crist creawdyr trugar
Neud amrygwyn ym neud amrygar
Neud amrygyr kyrt kyd ymarwar
Neud am dragon dwfyn dyfneisy auar
Neud am dreic bennant bennaf galar
Neud gwaruet meuet mynwent uranar
Neud gweryd riryd rwyf uuelyar
Neud gordiuanw hoen hoetyl abar lledkynt
Neud gordiuynt hynt gwynt gwrth don-
Neud wy ae gouwy neud gordyar [nyar
Neut gordiwet gwr gwrt y uannyar
Gwr ny oet hygawt a oet hygar
Hygyrch y neuat kyn llat llachar
Gwr oet gyhaual diel dyar
Ar goreu a vu o veib gleissyar
Gwr oet ueirt aruoll kartgoll kertgar
Gwr oet vleit llyaseit llyssid y uar
Gwr oet rut y lauyn o lif gwyar
Gwr oet ruthyr aruthyr ar y escar
Gwr athrigyad aer gwr athrugar
Gwr athrist y ueirt oe vod yn war
Gwr am gwnaeth hiraeth hir ysgar ac ef
Yny del llu nef a llu daear
Gwr gweinnyad yg cad gwr gwanar yn yg
Gwr o dinodyng gwr bergig bar

Paraud oe adaf kyn noe adaw
Pareu post enweir peir pedrylaw
Pedryliw y lauyn y lat racdaw
Pedrylef kwynuan kyrt am danaw
Pedrydawc deifnyawc dyfneis y gwynaw
Kwynaf ym er moed hoed o honaw
Eil kwyn am tremyn tremid yrdaw
Eil gwr gwrt gorten arthen eirthyaw
Eduynt edryuynt wrth edriuaw rot
A geueis oe vot o vut ganthaw
Eryr glyw glewaf neuaf na daw
Edlid a berid oe bericlaw
Ernywed arnafy o uod arnaw
Deyerin derwin dir eu kutyaw
Er pan yw tawel ryuel rwyuaw

Rwyuan tan taerwres trachwres trinnaw
Rym gwnaeth yn athrist athreityw pennant
Ae phennyadur wedy syrthyaw
Priodawr dinmawr prutuawr preityaw
Preityn oet y gwyn kyn noe gwytaw
Prydein am galwant om gwarandaw
Prydyt ny hepcyr yr breyer braw
Pryder am danuer prydaf itaw
Prydeis y rwyf treis cyn treul athaw
Athal eur vual a vu eityaw
Ethiw hael hebofy athwy hepdaw
Nyd etiw om kof keissyaw uyg kyuet
Kyuoed oueret y uetylyaw
Y mywyd riryd wryd wognaw
Delw ym doeth anoeth ym doeth anaw
Delw yt oetwn vart y ueirt ganllaw
Canlles am rotes ruteur wallaw
Delw yd oreu duw y dewissaw
Dewissed y duw y dwyn attaw
Delw y doeth ataf alaf oe law
Delw yt oet wrthyfy yt wyf wrthaw

Wrth ar am carei caraf gymen gadw
Kerrynt aessawr bradw brad gyghallenn
Ruthyr aruthyr eirthyaw arthen vnbenn
Run venwyd riryd rut y onnen
Nyd oet dylaw dreic dragon woen
Nyd oet vleit amprut nyd oet ampren
Eurdwrn oet y lauyn yny loflen
Eurglet kymynet kymynei benn
Eurdorchogyon dewr deyerin lenn
Edlid ym dilid yw eu dilen
Aervleityeid vleinyeid vleitieu kyuaruod
Erlynassant glod yr bod yn benn
Ergrynynt eu bar seirff saffar senn
Ergyr waewawr treis traus y gynhenn
Eryron trychyon trychwyd orfenn
Yr yuassamny uedw vet y drefwenn
Ym buchet gwledic gwladoet berchenn
Madawc mur kyhoet niueroet nenn
Meidryad cad cadyr dor car cor kyuyrbenn
Medreis uot uy rwyf ar uy rwychren
Mechdeyrn metgyrn metgwyn pennyadyr
Medel gwyr gwaedvur oesgur asgen
Maws massarn cadarn callon yaen
Moes ysbwys ysbys echrys ochren
Mygedawc y hoedyl hoed ar orfen
Mygyr yd latei loegyr hyd lewdir trenn
Mynw traglew llew llawr mwynuawr mes-
prenn
Mur gwryd gwynnuyd gwenn eluyten
Nyd llawen uy mryd y mro gyngen
Ar llary llaw hyged gweled gwytlenn

Gwytlenn ae gortho gorthaw dristlawn wyr
Gwytlan ae gwerchyr gorchut gwythlawn
Gwytuet eu gwytua gwytuid estrawn
Gwytun am rotes butles botlawn
Gwytueirch eirch erchlyuyn erchliw
krychrawn

Gwytuiled gyfred gratyuyged grawn
Ymuchet mur treis traws y gamawn
Creshwyr fwyr faglawr fraethlawr frwythlawn
Can riryd rwyf cad kunyad creulawn
Callon oet agraff kedoet agrawn
O rotyon gwron gorun eigyawn mor
Madawc mur tewdor cor caswallawn
Gogyman cluduan cludueirt wogawn
Cludeisy alauoet llyssoet lleissyawn
Gwedy pargoch grym parllym peirllawn
Kyrchwn hael dinmael dinmawr nyd awn
Duw damnaut eiryoes einyoes einyawn
Mawruab ytnyued mawrged gyflawn
Nym golut mawrvut mal riwallawn
Llyw llafnawr llew llawr llystynwallawn
Ririd nym gochel am gochawn oe breit
Wedy riryd uleit vlawt haearndawn
Toryf aergoryf argoed hoed hiraethlawn
Twryf taerdreul taerdan yn gwan gwynawn
Aer daer deruysc daryf aryf aradryawn
Arth warth wrthodyad am nad am nawn
Tra vu vyg kyuet yg kyuoeth yawn
Nym llauarei y nep nam bei digawn
Nym ditolei y lary o lawer dawn
Nym goruc dewr wr deurut warthlawn
Ny bu warthlef kert kynverching werin
O benn talyessin bartrin beirtrig
Barteir om kyueir ny byt kyuig
Ym kyueteu breu brwydyr diedig
Handoet eu hachoet kyn eu hechig
Y merw derw duruet vuchet vethig
Or kedeyrn kedawl hawl hirdiuig
O gadell ener o gadelling
Or glan essillit gloew essillig
Or glyw glew dywal ny dal ny dig
O vonet koelig coelvut kertoryon
O arvon o uon o vaelgynig
Wedy cad wosut mawr mygyrvut mig
Wedy ced wosep neb nym deiring
Llew llawr llid enweir llydw beir bergig
Llwrw trylew llawr llew llurig deilig
Ym buchet arthen arthuar yn ig
Y mywyd riryd ruteur wellig
Rotynt rut a gwyrt rwyf kyrt kunig
Roted ardunyant ar dinodig

MARWNAD EINYAWN, M. MADAWC, M. ITON.

Cyndelw ae Cant.

Kywrysset brydein ysy bryder ynn
Y sy brid i lawer
Armes gwr gwythlawn y ober
Argleidryad vleinyad uleit niuer
Aervur uar aerbeir bar bynnyer
Aruod uygyr a vagei haelder
Digones pen glyw pan glywer hyd urawd
Peir fossawd fwyrnawd fer
Kymyrrws y hoedyl y hyder
Kg gorwyt glasure rac glasuer
Yn trymgleis yn treis yn trymder
Yn tromgad yn tramgwyt wener
Yg kyflaundal kyrt yg kyflaunder but
Ny bwyad diaber
Yny vyw ny vytei ouer
Yny varw y vart ae daduer
Teilwg ym talu a roter
Treth volawd traethawd nawd nawsber
Teruysc yn racfysc yn racter a wnaeth
Twryf tonn fraeth fraw aber
Ysgryd glud glewyd uyd valchder
Ysgryd gryd greidyawl hawl hydyruer
Ysgor gadw ny gedwis llyuyrder
Ysgwn walch ysgwyd deu han ner
Ysgawl gwyth gwaethaf nad anuer y hoetyl
Neud y hoed a gwyner
Kwyn kyrt kyuaenad na water
Kwytaw llary ar llau vart beuder
Kwyn kydneid keinyeid ae kymer
Cof colli a roti rif ser
Gwaethyl edlid om bron pan brouer kyurein
Yr kyuran y doter
Gwasgaud gwaud gwisgoet diouer
Gwasgarei gweiscueirch mei muner
Gwaedlann vlaut amnaut amniuer
Gwaedlyry vyry varan elifer
Gwae ni ueirt uyned yn dyuynder daear
Gwaur trydar traus lewder
Gwarth wrthrynn gwaewrut gwynn gwarther
Gwas a las o leissyawn ener
Llary einnyaun llyu lluyrdaun lluru ner
Llew doethlyw dothyw y amser
Amser ym perchis parch dillut berchen
Aerbeir benn preitnenn prut
Rwysc aches am rotes rwytvut
Rwyf cadeu yr cadw y deurut
Ny tholyes uy lles llyw rybut
Ny tholyaf a ganaf heb gut
Nym gwnaeth golut glyw golud am anaw
Nam gorthaw nam gwarthrut
Kertoryon kertassant rac dut
Ar llary uronn ar uryneich gystut
Kerteu dwfyn deifnyawc y sy utut
Kwyn kynran kyfran kyfryngthut
Oet eityaw eu kert oet eitut eu kadw
Or kadyrwalch nwy dihut
Diurad hael oet haelach no nut
Diuraw dreic dragon dadanhut
Dyuryd uyt uytaf drwy gythrut
Am ben cun kenetyl varedut
Dyurydet y veirt varw achlut einyawn
Dor breisclawn brwysc lofrut

Llofrut glyw glewdor gor gadwyd
Lloegyr dachwet gyminet gymwyd
Neum hirdeul hirdreit na atwyd
Hael kedawl hoedyl ureuawl ureutwyd
Pan ym daw anaw o annwyd uyg cert
Uyg kyeuillt neud adwyd
Neud adwyf o nwyf nad ydwyd
Ruthyr aruthyr eryr dihywyd
Ruthyr kynwan kynan ab kynwyd
Ruthyr kynon vab kul uanawyd
Ruthyr torredwynt gwrt gordyfnwyd ar
Ar breitin y magwyd [brein
Ef oe barth neud gwarth gwaredwyt
Gwaud volaud val y derllytwyd
Ef gunyad a gad ni gilwyd
Ef latei ef wanei wanwyd
Ef gwnaeth a gwaedwaew gwaed abwyd
y urein
O uryneich tra adwyd
Gwaew kynllew kynllat y annwyd
Gwaew kynulawt kynvleit kyn ulaen
rwyd
Gwaew ysgwn esgud ym plymnwyd
Gwaew gweinnyad gwenwyn y dysgwyd
Gwaew gwanar gwawr aeruar aer uwyd
Gwaew gwaedrwyf gwawr dirglwyf dor-
glwyd
waew yg koryf yn toryf yn tryfrwyd
wryaf
Y orssaf oet arswyd
Gwaew trwy vlwg trwy vwg truy uortuyd
Gwaew y dreis yn eis yn ysgwyd
Gwaew einnyawn creulawn creulanw
wyd o lid
A lithyei ganaw llywd
Llwytessid y uut y veirtyon llwybyr an-
Anaw prydytyon [ant
Llwyr ym treit tremid goualon
Treulgawt hoen[1] hoetyl uyrr gyueillyon
Treulyws vyg grutyeu
Cofyon kyueissyeu
Kyueteu kyuoedyon
Un am clwyf ar cletyf rutyon
Un a vu a dyvu deon
Un catgaut cadulaut uleit galon
Un kadkun val cadki aeron
Un a vu haelaf o haelon kymry
Un kymreisc y rotyon
Un mawr llary mawrllwrw kynreinon
Un mawllew mawrllyw kertoryon
Un mawrwalch mawrualch mur dragon
Un mab mawr madawc ab idon
Un llorrut prydein pryderwn y gert
Pryderus y kanwn
Bleit blaengar bar dyar dyrwn
Beirt ganllaw bart itaw oetwn
Ym pwyllad am braffgad bryffwn
Praff edlid ysid y saffwn

[1] Treulgadw hoed.

Dyfnasswn vreiscdawn o vreiscrot ein-
yawn
Da digawn a dygwn
Nyd oet nep a gynnhebykwn
A llew treis pan y treityasswn
Nyd oet llary mor llary lluadawn hynt
Handid kynt y kwynwn
Nyd oet drwc ar dreic valch gystlwn
Ad oet da y deduryd a wnn
Nyd oet nawd nebawd na bytwn
Yny bei am veirch mei meindwnn
Nyd oet ny gaffwn or a gaffai hael
Ydoet hael tra vu hwnn
Hunn oet digrif hael hun oet digraun
Hwnn oet lew o leissyawn [gleu
Aerdaryf taryf teruysc yg camawn
Aerdoryf toryf twryf goteith wrth gawn
Ar uyg grut am veirt uut valchdawn
Neud divwg[1] deigyr dillwg digllawn
Neud meu hoed am hoetyl anwogawn
Neud wyf gwyn gotedic digawn
Neur gyrcheis ar oestreis estrawn
Emys pasc pyscawdliw eigyawn
Dihauarch gyuran[2] a duc y gadlan
Ar gaduarch cann krychrawn
Dinac dreic a dragon kreulawn
Dinas gawr garwlym y waewdawn
Diwethaf y canaf[3] can yawn
Diwetgof Diwetgoll einyawn

ENGLYNYON

A Gant Kyndelw, y Ewein Kyueilyawc.

Gwirawd ywein draw dra digoll uynyt
Mor vynych y haruoll
O win kyuyrgein nyd kyuyrgoll
O vet o vuelin oll

Gwirawd am daerawd am daw gan rebut
Am rybuch oe wenllaw
Pennyadyr cad ked wallaw
Penn cor penkert wyf itaw

Gwirawd a dygyr a digawn atan
Gwin a bann rann radlawn
Yn llys lles glyw llyw lleissyawn
Yn llaw llew cad kyrn llad llawn

Gwirawd ywein llary llawen yd rotir
Yny tir tu hafren
A threul hygar yw hagen
A thraw y daw a dygen

Gwirawd ywein llary llachar y deruysc
Ar deruyn y esgar

[1] *Neu*, dwyng.—Ll. D. D.
[2] *Neu* gynran.—Ll. D. D. [3] *Neu*, Cadwaf.—Ll. D. D.

Balch y daw yn llaw lluchuar
Metw y thoryf met y thonnyar

Gwirawd an gwrthuyn gwrth syr a lleuad
Gan rwyf rad rut vyhyr
Am hiruryn hirvreisc eryr
Am hauren hyuryd gwen gwyr

Ar llaw ywein hael hawl dilin gwrualch
Y mae gorvlwch eurin
Anrydet gwymp arwet gwin
Anrec brifdec breyenhin

Vt yssym etiw ar geir
Nys arueit llew a dau lloer
Gwaew crwm yn dyt trwm trwy fwyr
Gwan fysc yn eurwrysc yn aer

DADOLWCH RHYS FAB RUFFUDD.

CYNDELW AI CANT.

ASSWYNAF nawdd duw diamheu dy ddawn
Ath ddoniawg wyf finneu
Ar dy wyr eryr aereu
Ar dy wlad wledig deheu

Asswynaf archaf arch vawr y beryf
A beris nef a llawr
Nawdd rac dy var car cerddawr
Ar dy byrth ar dy borthawr

Asswynaf archaf eirchiad ym gelwir
Nawdd cywir cyngwastad
Ar dy ddryseu aur drwsiad
Ar dy ddrysawr gwawr gwenwlad

Asswynaf awch nawdd na chelwch awch porth
Can perthyn attregwch
Gostegwyr llys gostegwch
Gosteg beirdd bardd a glywch

Asswynaf nawd hawd haelon deheubarth
Diheuborth cerddorion
Ath dwrf oth darianogion
Ath dorf ath deyrnfeibion

Asswynaf nawd hawd haeloned worsaf
Nith orseif teyrnedd
Ar dy dorf corf cywrysedd
Ar dy deulu teilwng medd

Meddgwyn eu gwirawd meddgyrn au gw
Au gwarcheidw yn eurdyrn
A gloyw y fed yn edyrn
A glyw dewr a glew deyrn

Teyrnweilch prydein prydaf awch prifgerdd
Awch prifglod a ddygaf
Awch bardd awch beirniad fyddaf
Awch porth perthyn yw attaf

Atteb a ganaf a ganwyf arglwydd
Erglyw fi can dothwyf
Lleisiawn llyw y llew glew glewrwyf
Llaesa dy far dy fardd wyf

Wyf cerddawr ym rhwyf rhwysg morgymmlawdd gwyrdd
Rhwysg ffyrdd cyrdd cerdd wahawdd
Aswyn aserw herw hirflawdd
Aswynaf ar udd naf nawdd

Am rhoddwy rhwyf nef rhwysg awdurdawd cerdd
Nim gwnel cardd o nebawd
I foli mab duw dibechawd
Dibechddoeth cyfoeth cyfundawd

Eil digabl parabl parawd per awen
Parhaus hyd frawd
Ar lles llawr llyw llafnawr llwybrawd
Arllwybr iawn or ddawn ym daerawd

Delu ym bo er bodd y drindaud trugared
Tros waredd tros wawd
I adrawdd aerflawdd eurflawd
Ei ysgwyd mal ysgwyd rhwyd rhahawd
Mur mawrgor treithitior traethawd
Traeth om bronn tra thonn tra thyuaud
Mur mawrdir mawrdorf amgyfrawd
Mur mawrdud uch meddud meddwawd
Mur mawrdarf mawrdwrf gorwyddawd
Mur maurdreis maurdraus gynnefaud
Ith gyfeir un cwbleir cablawd
Nis cynneil cennyf dy folawd
Molaf wr clydwr cludawd
I eirchion i eirchiaid ar blanhawd
I eryr eirioes moes medrawd
Ni welaf ni welir cydfrawd
Gweleis i udd nim gwarthrudd gwrthrawd
Gwrthfruydr cruydr creulaun dybyddawd
Gweleis i wledig dig diofnawd
Ofn i ofn i efnys giwdawd
Gweleis i gleis a threis a thrallawd
Gleddyfal hywal hw yrnawd
Gweleis i glod a rhod a rhawd
O beleidr a rheeidr rhudd o gnawd
Gweleis i hael o hil anarawd
Ai gweles gwelei ryfeddawd
Mal cadarn yn cadw ei briawd
Mal cadwr cadwei a ddywawd
Cedwis cyngwas maws maiestawd
Deheu duw o nef ai gwarawd
Gwr gwrthaw gwrthrych ys defawd
Gwrth uchyr gwrthrychieid ys gnawd

Gwrth eurdro eurdrull gno gnythawd
Gwrth eurdal bual bugunawd
Buclin oreurin wirawd
Buarth llad llonydd o fragawd
Buches cyrdd cerddorion wasgawd
Buchedd glyw gloew ystryw aestrawd
Burthiad cad cyrchiad cyrchnawd
Bud beirddion barddeir om tafawd
Briwgoch brig ongyr brythawd
Breithgad gwyr brydeu llyr lloegr difrawd
Bri brython breint saeson sangawd
Bre brondor bron ddewrdor ddurawd
Bryd gryd grynn granwyn greid worgrawd
Brisg risg reu rieu rad barawd
Brwysg rwysg rann gyman gymmendawd
Brwydr eurgrwydr eurgreir bedyssawd
Breisg rebydd yn rhydd yn rhuyddnaud
Y gwna rhys rhieddawg odlawd
Braw Bryneich branar eu beddrawd
Bro Brengyl brangoel yspyddawd
Bolch ei lafn o lafur ffosawd
Bwlch ei gledd balch ei gleddyfawd

Cleddyfrudd gwrfudd gwr a ddeffry
Clod gwrawl rod rodawg hy
Gwr cyrchiad cyrchwn ei fawrdy
Mawrdal cerdd nid cardd y felly
Gwr gwaedrwyf gwlad un rwyf un rhy
Gwr gwaedlan nid gwr gwan gweccry
Gwr golud gwaedcnud gwaedcny
Calanedd calenig a ddyry
Gwr creulawn creulan ai cyffry
Cyffro cad cadellig wely
Gwr a wyr yn nydd ffwyr na ffy
Gwr a wnn i a hwnn yw hynny
Gwr yn twrf yn torf arhyly
Gwr yn tarf yn terfysg wedy
Gwr yngryd gwyr gwrhyd gwr hy
Gwr greidiawl fal greid fab ery
Treis dreon trinheion nwy try
Traws trydar trydydd haiarnlly
Greddf eigiawn ni grawn ni grynny
Gormodd alaf rodd elyfry
Grym erddrym aerddreig ai dyly
Glyw fyged glew fugeil cymry

Cymry diffreidiad
Cymmrwyn i gywlad
Cymmwy cad cas wenwyn
Cyrdd waddawl cerdd ganmawl ganmwyn
Ced gyfred gyfrieu gadwyn
Cadeir cor cadeu dor dirrwyn
Car cerddeu cerddorion worllwyn
Gwrllyw glyw glewdraws maws meddgwyn
Gwr llwrw llu lloegrwys dygyflwyn
Gwr gwrddfan am adfan addfwyn
Gwrddfan gawr gwrddfar wawr wenwyn
Ef goreu fal gwr yn addwyn
Yn seint cler cleddyfal ar drwyn
Llathrei lafn uch afn uch afwyn
A llif creu a lliw ffreu ar ffrwyn
Lladdei dreig ar dragon drylwyn
Tryliw goch trylew droch drachwyn
Am eurfrwydr am eurgrwydr eurgwyn
Am eur fro am eurfron terwyn
Torf anwar trydar trydolwyn
Twrf taerfeith goddeith gwaeanhwyn
Teulu a thewlu a thewlwyn waewawr
A gwyr mawr ymasswyn
Ffyrf derfysg ffysg hyddysg hyddwyn
Ffwyr ffysgiad fal ffleimiad fflamddwyn
Ffrwyth welling wellfaeth ffraeth ffrawd wyn
Ffrawdd wallaw anaw anifwyn
Llwrw milfeirdd milfeirch dygyflwyn
Llwybr moliant meddiant medd ancwyn
Llyw cemeis oth goddeis ith gwyn
Llew cammawn cymmer y difwyn
Llawfrydedd am dwg om dwyn i wrthyt
Lloegr erfid brawlid brwyn
Brwydr asgen brwysg nen breisg addef
Brein borthiad achryfiad achref
Bradw ysgwyd bryd ysgein wrthlef
Bradeu tan treulwan trin oddef
Ys arglwydd ys arwydd ys ef
Ys cad ffyrdd ys car cyrdd cyflef
Gwledig deg cantorf a deg cantref rhif
Ar hugeint cyfaddef
Budd barawd baran gwynt hydref
Bugail byd biw gymryd gymref
Corf ceindorf can dothwyf i adref
Ith edryd ith adrawdd is nef
Par eurglawr erglyw fy marddlef
Peir prydein profwn ein tangnef
Tangnefedd am naud amniferch rhif
Rhiallu dihe'ddwch
Nid achar llachar llafarwch
Nid achles afles arafwch
Nid achludd eurgudd argelwch
Argel cardd cerddorion wolwch
Dor ysgor ysgwyddau amdrwch
Doeth a drud am dud am degwch
Tarf aergawdd aergwl gadarnwch
Torf eurgorf eurgwyn gyfeddwch
Cyfeddach forach fireinwch
Cyfeddwalch cyfeddweilch elwch
Elyf dreig dragon digrifwch
Alaf lyw luoedd amgelwch
Amgeledd brython brythwch
Teyrnon teyrnas ynialwch
Teulu rys teilwng gwrys gwrysiwch
Gwrys arloes eirioes eiriolwch
Chwi gennyf gynnifiaid sefwch
Mi gynddelw a gynnelw gennwch
Beirdd wogawn bardd urddawn urddwch
Urddawl cerdd can edifarwch

Angudd bndd beirniaid gyfradwch
Ongyr urdd angerdd fatholwch
Angerddawl greddfawl greddf unhwch dywal
Am dywed lonyddwch
Can doddwyf a digeryddwch
Na ddaly far casnar cas heddwch
Nam gurthfraud om guaud om guaruch
Nam gwrthryn granwyn greid wolwch
Nam gwrthod eirif drafod arfdrwch
Ni wrthyd mab duw ddadolwch
Dadolwch llachar llacheu
Gyfarpar yn aerfar yn arfeu
Llydw ysgor ysgwyd byddineu
Llid ysgwn asgwn ysgoreu
I gymryd ein cyd cyn bareu
I gymmod an dyfod ein dau
Dy foli filwr hyd angeu
Dy folawd ys canwawd ys teu
Dy fardd da dothwyf ith oddeu
Dy far gwrdd gorddyfn ei faddeu
Ti hebaf nid hebu oedd teu
Mi hebot ni hebaf finneu
Hir ith ardrethir ar dretheu
O bell hil cadell cell cerddeu
Hil coeling perging pennaetheu
Hydr am ddadl cynnadl cennadeu
Hil rhodri gwesti gwystlfereu
Gwastad gryd gwystlon byd boed teu
Hil gruffudd rwyf rwyddfudd radeu
Rhwysg rhynnawdd morgymmlawdd mawrgleu
Hil maelgwn milcant addodeu
Ail tewdwr diweddwr deheu
Brwydr orchwydd ni orchudd tlysseu
Nag ariant nag eur yn adneu
Brwysg rwysg rwydd brolwydd bro Seith beu dyfed
Breisg am ged am gadeu
Preidd preiddwyr preiddwalch gyfreieu
Priodawr prydein prein preiddieu
Presen wr pryswr pres oleu
Preswyliawg farchawg seirch gwynnieu
Gwynfydig wr frydig frydeu
Gwynfyd cyrdd cennyd ceinfyrdd cyfeddeu
Gwynfyd gwyr gwrawl ddefodeu
Gwynfyd beirdd beirniad wyf inneu
Gwr glewyd yn ergryd eurgreu
Gwr gwledig ar wladoedd nid geu
Gwrddfaran cyfran cyfreidieu
Gwrdd fanniar gwrddfar gwenddoleu
Gwr a ddengys llad a llafneu rhuddion Llew dragon llyw dreigieu
Dreig ehofn ehang ei derfyn
Dragon rwyf rwyddwalch gyngelyn
Dragonfardd dragon falch fyddyn
Dragonawl dra ganwyf ei odyn
Canaf wawd ir priawd ai pryn
Prif arglwydd brolwydd bronheilyn
Breisg anlloedd beirdd borthloedd berthyn
Brwysg brydeu brwydr dechreu dechryn
Brad bryneich branas ei canlyn
Braw dachwedd gyminedd gymmyn
Gwrys efnys dechrys dechryn
Ei ongyr ei angerdd nid etfynl
Gnaud uch cnaud cnudoedd ar gylchyn
Ar llwybr llawr neud llawer blwyddyn
Llew llysoedd llyseidd ei derfyn
Llys eorth llu adorth llywelyn
Gwyd wosudd llofrudd lloegr ddilyn
Gwir wosgo wosgordd diergryn
Gwyrdd wasgar o wisgoedd ceinmyn
Gwrdd wosod gwr gorfod gorfyn
Gwedy myddw a medd gorewyn
Am hirwledd am htrwlad i hynn
Amgedawl am gadeu dybyn
Am gyrdd wawr am gyrn mawr melyn
Gorpo hael haelonaeth wobryn
Hawl wodrudd hil mawrfudd Merfyn
Gwawr gwendorf gwendyd oi gylchyn
Gwenwlad nef gair addef gwir yn

Arddwyreaf i ddreig ffwyr ffeleig ffer
Arddwy cedernyd fenwyd funer
Ardeml ehangdorf am ehangder
Am en dal bual buarth hydrfer
Yr gerdd fy ngherdd ynghyflawnder
Ei gyflawn foli ri rhwyddirper
Yn urddiant foliant fal yt glywer
Yn awen barawd awdl burwawd ber
Yn annwfn yn nwfn yn nyfnder—yt farn
Nid beirdd ai dadfarn bardd ai dadfer
Yn tarf yn terfysg yn ffysg yn ffyrfder
Yn twrf yn torfoedd hudoedd hyder
Ynghyfragor glyw am eu glewder
Ynghyfragod clod y clyw llawer
Yn anghyflwyth gwyth geith nanhyfer
Yn anghyfle llwfr llafur ofer
Ynghemeis yn treis yn traws ober peunyd
Oedd neuyd neuid y rudver
Penoeth oedd o penaf gwedy pynier cad
Gan llary llaw rodiad llat a llwyrder
Kenyd yw ganthau heilyau haelder
Hil gruffud hael ud haul diaber
Kardwahan catwan catwalch nifer
Cerdd weddawl cedawl cadell ener
Carn fleidd fleiniad cad neirthiad ner
Cadr ydd ymddengys rhys yn rhacter
Rhagtwll ei gylchwy pan amgylcher brwydr
Nid bradawg arglwyd yn yt glywer
Cynnifyw cynnif nid diofer
Cynnifiad cynneddf Alexander
Teyrneidd gwyr theidd rhag gwynn gwarther

Teyrnfro a geidw o gadarnder
Teyrnfron heilyn haelon dadfer
Teyrnwalch prydwalch wedy pryder
Teyrnged cymry ef ai cymmer
Pan gylchynnwys gwr gwrd yn nhrymder
Ni bu a gwalltan i gwrt gwallter
Oedd ffysgiad ffleimiad fflam gan ucher
Yn seithfed awyr yn seithwyr ser
Pan aeth sarff cadlan seint clodfan cler
Cleddyfeu cochion cochyn onger
Ysgor amddifyn pan ymddiffer gwlad
Nad ef gwledig a orsafer
Pan amwg teyrn teifi aber
Nid abar y gwnaeth nid saeth salwder
Yn rhan orffwys yt gynhwyser
Yg kynnuys rhydid glendid gloeuder
Yngoleuad rhad rhy ddamuner
Yng ngoleu freisg fre yn lle lleufer
Yn ngolefeint seint ydd asswyner
Yng ngoleu addef nef yt nodder

D. S. *Mae hon yn dri chanu yn y* Ll. Coch: "Asswynaf ar udd naf nawdd," *yn diweddu y gyntaf;* "Gwenwlad nef gair addef giwr yn," *yn diweddu yr ail.*

MARWNAD ITHEL AP CADIFOR WYDDEL.

Cynddelw ai Cant.

Mab cadifor kat wormeil
Maurg ot adas mygrwas mael
Ysgwn bryffwn braff diwyl
Ysgwyt llathreit hyneit hael
Hael anuar guenuynuar guyn
Huyluleid[1] vleiniad ygkatlan
Perchennauc parchus luman
Peir glyv periglus unben
Unben daun amgen ni div
Unbenn balch bulch yn hediv
Rudei pan llatei rac lleu
Rud onnen oe lovlen lau
Llau hylat ar llafyn hylurch
Llunyei glot lleu[2] dihavarch
Mynu tonn tremit y dygyrch
Maengann wedy meingan veirch
Marchauc llauir lleith unbenn
Maurgof argychuedyl yu yn[3]
Kyt ragor a duc ragon
Catvab gruffud am rudlan
Yn rudlan rug deu niver
Pan gyfreing gwavaur a guyr
Lladaud a hi llith adar
Llavyngreu keneu kedivor
Mab cadifor, &c.

[1] Ysgwn.—Ll. D. D.
[2] Mynneu glod glew.—Ll. D. D.
[3] Ae glod ar gychwetyl gychwyn.—Ll. D. D.

MARWNAD IORWERTH GOCH AP MAREDUDD.

Cyndelw ai Cant.

Iorwerth aer gannerth eur ganhorthuy
Nyt kerdaur nyu moluy [kyrd
Nyt cablaut ys molaut muy
Moli hael mal y haeduy
Haeduys deifnauc ri devnyd vymbardaur
Lluru llavnaur llaur llauryd
Llary llit aerleu lleu lluyd
Lleissyaun llas y hynevyd
Hynevyd argluyd ar eurglaur powys
Porthes glwys gloes waewaur
Glyw lovrud geleurud gaur
Glewdrut golut geloraur
Bu gelyn bryneich branes gyvuyrein
Bard goelvein beird gyvles
Bleidgruydyr bruydyr brydeu aches
Bryt yn arvot a dodes
Ny dodes vygkerd ygkyvreith eryoet
Dreic argoet hoed hydyrveith
Hirwaur toryf coryf kyvarweith
Hirvalch gwalch gwae ui oe leith
Lleithicluyth hyduyth hyd wasgar o gat
Brwysc luchiat breisc lachar
Ef oed leu oed lyw trydar
Ef oed lary o lin gasnar
Kaswallaun eissyor eisseu y dyvot
Balch arvot bwlch arveu
O beleidyr reeidyr rudgreu
O beleidryat kat kigleu
Kigleu beleidyr briu brith o gyvergyr
O gwaet gwyr y ar wlith
A gwyach hylef hylith
A guydva bleid yn y blith
O blith guyrd a chyrd a chein amser guin
A guiraut wrth leuuer
Berth yt borthynt amniver
Am iorwerth amnwych nerth nêr
Aervlaud kyvadraud kyvadref kerdeu
Cledyr cadeu kat wodef
Ny tholyes bud beird achref
Ny tholyir guaut guedi ef
Ef oed gatvarchauc get verchyr am cluyf
Cledyvrud nyt etkyr
Gueilchlyu glyu gleudraus eryr
Gwalchlann gannerth gualchnerth guyr
Gur ygaur dyraur deryu ygkreulan
Hael am rann am ruythvyu
Bu truy lewyt voes gloes glyu
Nyt o lyvyrder y deryu
Kan deryu dor glyu glot diogan hael
Kann bu guael an guahan
Ny chel vygkerd vygkuyvnan
Ny chud vyggrud vyggridvan
Gridvan darogan drycyruerth am cluyf
Clotvan ruyf ruydget nerth
Aerualch balch bulch y darmerth

Aryf taryf toryf agor[1] yoruerth
Iorwerth aer gannerth, &c.

CYLCH LLYWELYN,

SEF BRWYDREU LLYWELYN AB IORVERTH.
CYNDDELW AI CANT.

CRIST celi poet mi om meithveint synuyr
Ae synnyuy kyn heueint
Crist kreaudyr llyuyaudyr lluru seint
Cret krevyd celvyd kyureint

Nyt kywreint y neb kywryssed am ruyt
Yn ryvyc guythloned
Tut glyu tir mynyu neus med
Tir torvoed tervyn guyned

Guyned ny ryssed yn rysswryaeth gluy
A glywant men yd aeth
Mai toryf nyw tervysc alaeth
Mal tonn treis trytlon tros traeth

Traethaf canmolaf kan mil gwyr ysgun
Haud esgyn eu heryr
Calchdoet seith rivet syr
Cylch vy ruyf yn y rechtyr

Rhechdyr croesoswallt cryssyassant onn
Amyl dragon pedrydant [dreic
Guyr gortho bro bryn a phant
Guir cymry cymhellasant

Pebellyuys rywr rywodic lluoedd
Llywelyn weithvydic
Ym bro loegruys diffuys dig
Ym bryn gwyth yn amwythic

Amwythic wledic wlat om hydyr y breint
Am ud breisc ny chyhydyr
Uch uch y dydd herwydd hydr
Yssic dyd osuyd oeswydyr

Godreis a ladaud o lu trycheit lloegyr
Llywelyn arhonneit
Ae bobloed cyhoed kytneit
Ae byll ae bebyll ny beit

2. Pebyll llywelyn llew cat a welet
Yn oleu arthanat
Yn llutwau llidum yn rat
Yn llu gorseddu gorwlat

3. Pebyllywys fy llyw yn llu hyvryt praff
Ar pryffwn o wyndyt
Gorthoei drei draws a hyt
Gorthir y gelwir gerwryt

[1] Aerdoryf.—Ll. D. D.

4. Pebyllywys vy rwyf yn uyt gurdgyn-
Gwyr gynnif ym plymnuyt [uygyn
Yggwendut glut yt glywyt
Yngwenweun bevyr bell o gluyt

5. Pebyllywys teyrn teu arnat y henu
Ef henyu o gancat
Llyw gwyned gwynvydic wlat
Llwyth llewdir ystwyth ystrad

6. Yn ystrat meuruc anystywell lu
Y am lyw bro hiriell
Ni savei racdun ruych pell
Nac aer na chaer na chastell

Petuar castell poeth peith ryuyc ystuyth
Y am ystrat meuryc
Lluyt usuyd nyt plyd nyt plyc
Clot gyhoed caeroed cerryg

Kerrynt a dugam ny dygerd ereill
Ar alltmor ae agerd
Pebyllva peir cyva cerd
7. Pennal dir engir angerd

Engiryawl rubeth am rybyd angerd
Ar gerd gerd geiryonnyd
Dybuant dybydant vyd
8. Dy walwern drywern drevyd

Tremynuys ryssur rossed diabret
Am diebryt gwyned
Lloegyr gylchwyn ae mynn ae med
Llywelyn llyw teyrned

Teyrndut leissawn accalassuy dir
Y deyrn deganwy
Kam yr Kymro nyu hoffuy
Kynnif kadwallawn nyt muy

9. Pebyllywys fy llyw yn llyssyn drevat
Am drevret wenwynwyn
Claur powys peues unbyn
Canmil canmoles duv hyn

Pebyll llywelyn pawb etwa ae gwyl
Val y gwelsawch chuy yma
Ygkaer ygkarrec hôva
Ygkaer vyrdin vyrdyoed bla

Pla oed ar gyhoed ar gytcam cynnygyn
Eu cynnif rywnaetham
Arthur gynt ffuyr luchynt fflam
Ae keissei val y kawssam

Kawssam ar bowys beues goeth gestyll
Eu gostung oed annoeth
12. Tri tryuan kynan kyvoeth
13. Pedwar enwauc peithyauc poeth

Peth ae dylyet gan dylyn breint
Bro beli ae medu
Kavas kyn lleas kan-llu
Keissyet pen tytwet pob tu

Tued a thired a thi neut haval
Neut hyvaul dy westi
Eang yw yt rydit ri
Ehovyn a golovyn geli

CYNDELW I WENWYNWYN.

Ysym argluyd gurd gordivung y var
Gorduy neb nyu hystung
Glyu diwreid gurdvleid gorvlung
Glew dyual ny dal ny dung

Yssit ym argluyd aergluyf ner nerthvaur
Aerlleu llaur llauch niver
Ny oleith lleith yr llyvyrder
Ny odef kam nyu kymmer

Yssit ym argluyd eurgledyfrud gaur
Breisc lavnaur bruysc lovrud
Ny daul wrth ae maul maurvud
Ny graun golut ny golud

Yssit ym argluyd argledyr anau beird
Am bardeir yn eidyau
Am karyat kadarn arnau
Am kerd am kynhelu o honau

Yssit ym argluyd argledyr cat a tharyf
A thervyn ar gyulad
Klotvaur llaur llau angkaeat
Korf torf tervysc oe aghat

Yssit ym uledic ulad ymdiffyn llary
Llauer dyn ae govyn
Gualchlan[1] wosparth warth wrthryn
Gwalpar[2] gwanar gwenwynwyn

ENGLYNYON MOLYANT Y WENWYNWYN.

Cyndelw ae Cant.

Detholeis o les o leissyawn uy rwyf
Yn rwytualch am y dawn
Yn hawl wrt ortyfyn camawn
Yn hael digraff yn digrawn

Detholeis uy rwyf yn rwysc aerllew toryf
Yn teruysc a thrylew
Yn anreith odeith odew
Yn wrt ortrud yn lud lew

Detholeis uy rwyf yn rwyt rad wasgar
Yn llachar yn lluchyad
Yn llary llawr yn llaw rotyad
Yn llew glew glyw difreidyad

Detholeis uy rwyf yn rwyd gelynyon
Gal ynal ym plymnwyd
Yn wawr glyw glew diarswyd
Yn walch balch bolch y ysgwyd

Detholeis uy rwyf yn rwyt am olud
Rwyt wan rut yn rodwyt
Yn rotawc vriw vreisc arwyt
Yn argledyr ym yn arglwyt

Detholeis uy rwyf yn rad wellig mawr
Llwythuawr llawr llaw derchwyn
Yn eurllyw glyw glew degyn
Yn eryr gwyr gwenwynwyn

Detholeis rwyf llu lluryglas deyrn
Llugyrn gyrn gyuadas
Yn doethgar kertgar cartgas
Yn dor cor coelig dinas

Dinas teyrnas teyrnweis ohen
Teyrnwalch din Emreis
Bu da dethol a geueis
Bu doeth mal y detholeis. Detholeis, &c.

ENGLYNION

A Gant Cyndelw i Wenwynwyn.

Gwenwynwŷn erchuyn eirchyeit yr molyant
Mur milcant maelgun greit
Haul waul wastat reinyat reit
Hael wael waret get gytneit

Kytneit kynnivyeit kynniviat argluyd
Didramgwyd o dromgat
Cas draus drablaud caud kywlat
Cadeu dôr car cor kyrchyat

Kyrcheis eryr treis tres oheb heb gud
Kat wossud ket wosseb
Ar wr ar wir y wyneb
Ar wyr waur wrach no neb

Gwrhyt diogel diogan fysgyat
Yn fysgyau biu garthan
Aerva vawr aerwawr eurwan
Eurwalch balch bolch y daryan

Taryannauc enwauc enweir anghynnuys
Aergoeduys bowys beir
A dyrr ongyr angerd weir
Ac ny dyrr y deyrneir

[1] Gwaedlan.—Ll. D. D. [2] Gwychuar.—Ll. D. D.

Feyrned orduy ordyvnyat gorllin
Yn gorlluyn duy gawat
Ynghyvaryf taryf toryf amnat
Ynghyvarvot kyvnot kat

Katuyn kyvreieu kyvruyd yn rodi
Ket westi wastadruyd
Gryt worllwyn a greit worllwyd
Glyw argledyr a gleu argluyd

Argluyd teithyauc tuythvaur yn ârveu
Yn arvruydyr bydinaur
Argae toryf rhac twryf aessawr
Argleitryat vleinyat vleid gaur

Caur beird[1] huysgun huysgein a vyd
Am vedul mab owein
Gaur valch rac preidualch prydein
Gaur vaur am breidyaur am brein

reid wasgar anwar anwas y gelwir
Enwir hir hydyr y gas
Enwauc dreic dragon wanas
Glyu dinac a gleu dinas

Dinas teyrnas teyrn orun toryf
Twryf aches anodun
Ruyf dragon rodyon reidun
Reidrud rodyat ruydrat run

Run gyggredyf gynnedyf gynnevaut oreu
Rud bareu rod baraut
A dal eur mal yr molaut
Ac ni beirch peiscveirch pascnaut

Gnaut gredyf ae ysguyt ac[2] ysgun teruyn
Ym prafduyn ym pryffun
Llit odrud llud llu gyngrun
Lluoed ortheu lleu llavyndun

Y lavyn ynghreulif ygkreulyn guyar
Ygkreulaun ymwrthryn
Gwychyr y gwylch gweilch amdifyn
Gwalch gwenwynvalch gwenwynwyn

CAN TYSSILYAW.

CYNDELW AI CANT.

Duw dinac dinas tangneved
Duu dy naud nam caud ym camued
Duu doeth i dœithi teyrned
Teyrnes uerin[3] uas uirioned
Duu am[4] dug im dogu[5] anryded
Yw wenulat yw rat[6] yw ried

[1] Gawrveit, *neu* gawrveit. - Ll. D. D.
[2] *Neu*, ar ysguyd ar. - Ll. D.
[3] Teyrnas wen.—Ll. E. D.
[4] An. Ll. E. D.
[5] In.—Ll. E. D.
[6] Wlad.—Ll. E. D.

Yn eluch yn heduch yn hed
Yn hodyat[1] yn haud varannhed
Ac eilrod[2] eilrot gyhyded
Areildec[3] eildec dryganed
A ganuyf ym ruyf om racued
Ragor nam rat ram rygyrwed[4]
Tyssilyaw teruyn gyuryssed
Parth am naud a draud a dryssed[5]
Peris nêr o'r niver nadred
Praff uiber uibyat amryssed
Mab gardun ardunic naured[6]
Mabolyaeth arvolyaeth wared
Mab Brochuael bron Hael haul orned
Gorpu nef yn eivyonyd duded[7]
Mat gyrchaud garchar allduded
Kyrch cyvlaun cyvle divroed
Mat gymerth arnau prau pruded
Prif obruy obryn trugared
Mat ganet o genetyl voned
Mauruledic maurulat tyllued
Mat goreu madeu marthoed
Ac yr duu diovryt guraged
Gureic enuauc anuar y throssed
Ae treidyuys bu truy enuired
Llanvechan vychot y byrthed
Llan[8] ymron y challed
Dynyaul[9] bobyl ny borthant iauned
Iaun i duu divanu eu reued[10]
Ar eu bryt ae bratauc vuched
Ae gueryt ac ef ae gommed
Cedawl ud cadell etived
Cadeir cor yn cadu haeloned
Ceduis dreic dragon gynnadled
Kassau caru creuloned
Karet baub ceraduy diued
Kerennyd cyn ceryd cared
Keritor vy ngherd ygkynted
Yn yt gar guyr guaner guinwled
Caraf y lan ar llen dan gadred[11]
Ger y mae gwydvarch uch guyned
Guitvile gluyde gleu deachued[12]
Guyd vynuent guydva brenhined[13]
Beird neuet niverauc orsed
Vreisc adorth ehorth ehovned
Breiniauc loc leudir cyvanned
Meivod wenn nyt meuvyr[14] ae med

II.

Nys med treis nys treid ysgereint
Nys daerét trevret y triseint
Mwy yndi guesti guesteivyeint y balchnaud

[1] Hoddiawg.—Ll. E. D.
[2] Neu, eilvod.
[3] Ac eilrheg.—Ll. E. D.
[4] Rhagor fan rhag rhan rhagyrwedd.- Ll. E. D.
[5] Adrawdd adryssedd. — Ll. E. D.
[6] Mab gardyn arddunig fawredd.—Ll. E. D.
[7] Dudwedd. - Ll. E D.
[8] Llam. Ll. E. D
[9] Daiarawl. Ll E D.
[10] Rheufedd.—Ll. E. D.
[11] Caraf y llan ar llen gangadredd - Ll. E. D
[12] Gwiddillegl ywdd glew ddeacuwedd. Ll E. D.
[13] Brenhed. -Ll. E. D
[14] Meiwyr.—Ll. E. D.

Noc amrawt amraint
Ae balchlann rug y balchneint
Ae balchvur ae balchuyr testeint[1]
Ae balchuys egluys eglureint[2]
Ae balchrad ae balchrot trameint
Ae balchwawr yn awr yn deueint
Ae balchgor heb achor echureint
Ae balch offeiryat ae hoffeiryeint
A pharaud[3] offeren hoffeint
Balch y bagyl baguy eur y hemyeint
Balch y lloc rac y llifeiryeint
Anhebic ir bleit a blyc heint[4]
Affleu ffreu a phryvet llyffeint
A than poeth porthoed digofyeint[5]
Uffern carn[6] ffurf y henneint
Kyn arnaf erniued uytheint
Uyth p't wythprif cymmeint[7]
Kyn ergryt penyt poenofaint
Porthuyr duu poet huynt vygkereint
Pan vo paub pan vuyf heb heneint
Yn oed deur dengmluyd ar hugeint
Pan dau[8] braut rac bron uchelseint
Am roduy creaudyr kyrreiveint
Kyn minneu kyn y buyf gyureint
Kyndelu uyf kynheluaf[9] o vreint
Kerd neuyd ym rebyd rygeint
Kein awen gan auel bylgeint

III.

Pylgeineu radeu am rodir
Rod ruydgall ruyd gatyr yt geuir[10]
Cann dreic prydein a brydir
O bryder berthvalch yt berchir
Berth y mae meivod ae rhandir[11]
Berth eluyd rac elved enuir[1]
Berth y lloc urth lleu[13] babir
Berth y chlas ae chyrn glas gloyuhir
Berth radeu rieu rygredir
Ae creduy creduch na thuyllir
Tranc ar duu traethaf na ellir
Traut ar dyn ae tremyn truy dir
Truy dir[14] periglus pellus pell dygir
Pall arnau puyllaf y dognir
Pressuylgoll truydoll egir
Pressent vradu vradauc y geluir
Pobyl byd yn an guyd yn geluir[15]
Paub o honam yn cam[16] yn cospir
A unel iaun ratlaun ry molir
A vyd ryd y dyd yt vernir
A fo gwyl goleu yd nodir[17]
Goluc duw arnau a dodir

[1] Ai balchwyr ai balchwir tessaint.—Ll. E. D.
[2] Eglurfraint.—Ll. E. D.
[3] Ai pharawd.—Ll. E. D.
[4] Blyghaint.—Ll. E. D.
[5] A than poen porthloed digofaint.—Ll. E. D.
[6] Wern.—Ll. E. D.
[7] Wyth brif wyth brifwyd cymmain.—Ll. E. D.
[8] Pan ddel.—Ll. E. D.
[9] Cynhelwyf.—Ll. E. D.
[10] Genir.—Ll. E. D.
[11] Hamdir.—Ll. E. D.
[12] Berth elfydd elfed enwir. —Ll. E. D.
[13] Llen.—Ll. E. D.
[14] *Nid ynt*—Truy dir *yn* Ll. E. D.
[15] *Neu*, guyd yn gueir.
[16] Am ein cam.—Ll. E. D.
[17] *Ban o* L. E. D.

A va guan urth uan urth iaunuir
Yn lluru puyll pell yt adrodir
A vo llary llauen rygyrchir
c a vo llachar ry llochir
A vo guar guell yt nodeir
Nac a vo anuar ac enuir

IV.

Enuir dyn a el yth erbyn
Enuauc vyd vegys y hervyn
Enu dreic dragon amdeffyn
Anuar var vedgyrn eissydyn
Tissiliau teyrned gylchuyn
Treis uenuyn teruyn toryf erchuyn
Pan aeth gur gormes uuelyn
Gweith goguy guythyat ymostryn[1]
Pan gyrchuyt ymlynuyt ruyt ryn
Yn pluyf plyninest ymorthryn[2]
Yn reidun orun oresgyn
Yndyd reit arodauc yggryn
Yn rotuyd ebruyd yn erbyn
Yn *rodle guyach guyarllyn*
Ygkyvrgein cyvuyrein cyverbyn
Ygkyvrgell tewdor dor dychlyn
Ygkyvranc Powys pobyl degyn
Ac Oswallt fab Oswi *a eluyn*[3]
Yn aele oval amovyn[4]
Oed aelau coel cuynau canvryn
Yn ryvel yn ryvaur disgyn
Wrth disgyr ketuyr kadyr uehyn[5]
Ygkynnif sarff unbyn
Sevis ef seint[6] duu gennhyn

V.

Kan vot duu yt vun y dilenn[7]
Tut uledic eluic Eluydenn[8]
Tir gureid goruyf rac unbenn
Tirion mon meillon y morbenn[9]
Tissiliau teyrned nenbrenn
Teyrnas dinas diasgenn
Teyrn[10] ae kan kadyr eurbenn
Teyrnuaut teyrnuyr kyngenn
Kynnyduys[11] kynnif kygorffenn
Kynuys glein kynglas[12] dyuarchenn
Kynadyl kerd kerennyd gymenn
Gein[13] uenuas heb gas heb gynhenn
Llann a wnaeth ae lauvaeth lovlen
Llann llugyrn llogaut offerenn
Llan Trallyr tra lliant uydrlenn[14]
Llan drallanu drallys Dinorbenn
Llan llydaw gan llytued uohenn
Llan benguern bennaf daearenn

[1] Gwythgad ymosgryn.—Ll. E. D.
[2] Ymhlymnaid ymwrthfyn.—Ll. E. D.
[3] Osswi aelwyn.—Ll. E. D.
[4] Am ofyn.—Ll. E. D.
[5] Wrth ddeigr cedwyr cad cadrwehyn.—Ll. E. D. *Gair cyrch ar goll yma.*
[6] Sefut.—Ll. E. D.
[7] Ydfu eiddilen.--Ll. E. D.
[8] Tadwledig elwig elfyddden.—Ll. E. D.
[9] Meillion y merbyn. —Ll. E. D.
[10] Teyrnfardd.—Ll. E. D.
[11] Cynnyddwyr.—Ll. E. D.
[12] Cyn glas.—Ll. E. D.
[13] Geni.—Ll. E. D.
[14] Wyrddlen.—Ll. E. D.

Llan bywys bare luys buruen
Llan gamarch llau barch y berchen

VI.

Perchen cor keid[1] wosgor wasgaut
Ketuascar eas llachar lluchnaut
Lluchvaran lluch van y volaut
Arvolyant urddyant[2] urdd enuaut
Keid[3] veivot o virein logaut
Lloc vaurveith am vedveith vedraut
Tervyn tec ym terwyn beidaut
A ueles ny uelir hyt vraut
Caer ruvein ryved olygaut
Caer uchaf uchel[4] y devaut
Caer ehang ehofyn y chiudaut
Ny chyvret y phobyl ae phechaut[5]
Caer ar heul caer didreul didraut
Caer bellglaer o bellglot adaut
Caer barchus barhaus baraut
A beryt y bererindaut

VII.

Pennyadury kergyl keressyt
Ket a chret a chrevyd y gyt
Periglaur periglus wyndyt
Gwyndaut[6] guynn guiryon ormodbryt
Pereit naut pernaut perheyt
Per volyant esborthant esbyt
Peir kyvreith kyvruyd yn kyuyt
Cyuoeth duu an dug ygguynuyt
Kyva vyd yr prydyd ae pryt
Prydest loyw pryder diheuyn
Diuahard y vard y venuyt
Diffleistor teutor tor divryt[7]
Diffyrth hael hir brochuael broglyt
Gradunel[8] greidyaul y urhyt
Guyrth a unaeth ny uneir hyt ennyt
Ny unaethpuyt eiryoet yr yn oes byt[9]
Oe ataf etuyn canllyt[10]
Y dyvu a deil ar y hyt
Guyrth arall guerthvaur y detvryt
Granyggre dybu dybryt
Gre yggredyf[11] yn lledyf yn llucvryt
Ygkarchar yn daear yn yt
Post Powys pergig kedernyt
Pob[12] argledyr argluyd diergryt
Porthloed bud porthloes oe vebyt
Yn eluyd Penn mynyd penyt

VIII.

Pennydur pennaf y grevyd
A greduys y duu deus dovyd
Cretet baup y peir lluossyd
Lluossauc y daun y detuyd

[1] Cerdd.—Ll. E. D.
[2] Arfoliant urddant.—Ll. E. D.
[3] Berth.—Ll. E. D. [E D.
[4] Cael uchel uchaf. Ll.
[5] A phechawd.—Ll. E. D.
[6] Gwyndyd.—Ll. E. D.
[7] Diffryt.—Ll. E. D.
[8] Gradifael—Ll.'E. D.
[9] Cyn oes byd.—Ll. E. D.
[10] Oe ataf etewyn tanllyd. —Ll. E. D.
[11] Gre yn neddf.—Ll E. D.
[12] Pobyl.—Ll. E. D.

Credaf da ny diva ny divyd
Ny diffyc onyt y diffyd
Credaf vi vy ri vy rybyd[1]
Vy Llyuyaudyr creaudyr credovyd
Credaf y auen[2] am reen am ryd
Mat gynnull maur weryd[3]
Credaf y post pressent pressuylulyd
Am peris or peduar defnyd
Credaf y peryf nef yn eluyd
Am gunaeth o buraur yn brydyd

IX.

Prydyd uyf rac Prydein dragon
Piaut kerd kadeir prydydyon
Glyu am ryd ragorveirch gleisson
Gleissieit liu glas ganoligyon
Meu detvryt meint guryt guron
Mal y gunaeth mechdeyrn haelon
Meirch ar geirch yn garcharoryon
Meith gerdet mygyr gydret geitryon
Y meivot y maent aruydon
Arureid y wreid vrythyon
Ymauruled ymed ymaon
Y thretheu yn traethaduryon[4]
Y deugreir gyueir[5] gyweithon
Y gyvyt yn gyvoethogyon
Y hynaf henu henyu oe thiryon[6]
Handit ryd rung y duy avon
Y sygynnau[7] gleu gloeu rodyon
A volaf, a volant beirdyon
Caraf i barch y harchdiagon
Caradauc vreinauc vreisc rodyon
Card oleith olud esborthyon
Periglaur perthuaur pebyllyon[8]
Delu yd ym yn diamrylon[9]
Am lugyrn am gyrn am geinyon
Yn untref yn untreul wledolyon
Yn undaut undat vrodoryon
Can trugar can war werydon
Can terwyn can toryf eglynnyon[10]
Can dorvoed niveroed neivion
Can vot duu can vot uiryon
Am rod vygguledic guleityadon
Drefret gulat waret worthordyon
Kyndelu ae kant
Terfyn cân Dyssiliaw

CANU I DDUW.

Deudengrad beu berchen brad briodaur
Deudengrad dyweirwlat mor vat mor vaur

[1] Rhebydd.—Ll. E. D.
[2] Credafi nen.—Ll E. D.
[3] Wawr ddull werydd.—Ll. E. D.
[4] Ei threthau i'w thraethadurion.—Ll. E. D.
[5] Ynwir.—Ll. E. D.
[6] Ei hynaf henyw oi thirion.—Ll. E. D.
[7] Ei sugn fab; *neu*, y sy gynfab.—Ll. E. D.
[8] Berthfawr (porthfawr) powysion.—Ll. E. D.
[9] Diamryson.—Ll. E. D.
[10] Engylion.—Ll. E. D.

Dun deuruir pellir pwyllaur on kynnhenn
Dilenn o bressen ban yn bryssyaur
Deu edryd y syd a synhwyraur
Deu erbyn agkeu anghychwiaur
Doethwlat ny adef adaf wychuaur seil
Uffern yu'r eil dureil dyraur
Over divuner llyther lleaur
Ofyd a chrevyd yt achrettaur
O ffyrfyoli tri o draethaut berffaith
Oe gwyded ieith oe gwydaur
Berthidau riau ryuasgaraur
Ny mat borthes mam mab nuy didaur
Pe rothit donyeu byt dynyaul o gaur nenn
Dynyadon betheu benn bob euaur
Parchus ruyf ratlaun daun deburaur
Porth yn guaut tavaut digarcharaur
Berth gyvoeth lluyrdoeth lleuychuaur beunyd
Am elyt vedyd am elvyd glaur.
Gwedy golodyd o dyuyllaur
Guedy goluc vrat goleuat guaur
Gurth keli yoli kynn neithyaur dacar
Guyl drugar dy gar vo dy gerdaur
Kyt uypuyf hediw haud vot uch llaur
Ny uyf yn hynny a uyf heuaur
Guyr reen ymreit ryd iolaur
Rac yn perigleu heb periglaur
Gudam yn gorlluc gwr lluyduc llaur
Gur hydyr veu gheu yggygellaur

II.

Rygolli maur duu mor dybryt y neb
Kyghall nuy goheb oe gynvebyt
Kyntoraur yssyd ys ef ancryd
Kyghallen dilenn orffen orffryt
Kygeudon adau o diovryd Crist
Kygavauc kyvrdrist kyvrdost benyt
Kanyu y dyn divanu y vryt
Kygreif diaul kygul kyuyd
Kygaus a vyd traus a ved tristyt meith
Kyvreith dioleith cyn lleith lletryt
Kywyrdoeth ryu gogel brat annel bryt
Kyvyrduyth kyvavyrduyth prifuyth prifuyd
Kyvarvaeth amaeth am arvedyt tuyll
Kyvranc geu gymuyll am pwyll ym pyt
Kyvrgnaut ymweudaut devaut hevyt
Kyvredec a chuec chueru hir ennhyt
Kyvreit oed ym pleit oed ym plegyt vot
Kyvragot dyvot tu vyggueryt
Yn lluru lluyth eluyd dovyd an dyt
Yn llaur lliwettaud anglaud anglyt
Yn llur yt yd guyd hyd yggueryt llaur
Yn lluru im kyvaur yd yn kyvyt.
O areu agheu aereu eigyt
O oerued poenued paub y vyuyt
O aruar daear dofn y gyt
O aruen pechaut lletraut lletvryt
Ny rygar trugar tra syberuyd
Ny rydau anau oe anwylyd
Ny rygoduyf ruyf rymgueryt o dygyn
Nyt ruyd uy gynnygyn gyndiebryt
Ny rygolluyf duw o deured byt
Ny rygolles nef ny bo ynvyt

III.

Anfydruyd auyd euyc lauur duun
An uedy y karun punn penyadur
Heb synyeit yn reit ruyd echlysur
A heb wybot bot byt mor ampur
Rybu *Erthyst* ynn rybu *Arthur* [sur
Gynt rybu amgyvraut guynt guan tra mes-
Rybu *Ulassar* keissassei *Eflur*,
Y gan *Ud Prydein* prît y hesgur
Rybu *Vran vab Llyr* llu ruym adur mat
Ygkamp ygkyulat ygkat ygkur,
Rybu *Erculff mawr* rwysc didaur dur
Ryvyc agredvaul greidyaul greidur
Rybu gamuedauc *Madauc* modur ffau
Rybud vu idau dilau dolur
Bu *Alexander* byt lywiadur
Hyt sygnoed nefoed ny bu segur
Pam na uyl pobloed paub yn dostur pla
Pob traha yn diva ac yn divur
Pob naf pob niver pob ner pob nur
Pob nenn ym pressen yn ampryssur
Gurthot ruyf hollawl holl ysgrythur eith
Gurthuyneb a ueith yu y wneuthur
Gurth auyd tragyuyd tra guyladur
Guarchedid eluyd dyspyd dispur
Gurthefin vrenhin vreisc pennyadur byt
Gurthladet om bryt pryt pechadur
Gorthywys nef oed nyued eglur
Gurthuyf ny bo trist Crist creadur

IV.

Creaduryeu nef naud dialaeth seint
Cyrreivieint gymmeint gymmedrolaeth
Cared ym ynni neut mi ae maeth
Caru a mynnu vy mabolaeth
Caraf yolaf tri truy drudannaeth ket
Carret om guaret yr auch guyrdaeth
Can ryd duu dovyd daun ehalaeth
Can ran goleudeur ffruytheu ffraeth
Can clyw am cenyw kymhuylluriaeth
Cein llyuyaudyr creaudyr credun ry wnaeth
Caud catuent pressent pressuylyaeth anhydyr
Canys breu mal guydyr hydyr hudolyaeth,
Y teir person byt bit yth arvaeth
Yr tri yn iaunuir iaun wrogaeth
Yr unduw undyn na vit hydraeth brat
Yr mab rat yr tat tec henavyaeth
Kan duc pumwhan Crist pumoes o gaeth
O yg o gyvyg gymmydogaeth
O angor teudor tut alaeth
Gymuyll otuyll ottuyll dyuyssogaeth
Yn dyn dit ympryt ymru pan aeth
Yn dolur ygkur ygkorforaeth
Kynnyduys maur ur maur vreuolaeth gnif
Yngkynnif y brif briodoryaeth.

Kyvyt vu vinheu heb suyseu saeth
Gan an duu vry vrenhinyaeth.

V.

Brenhined benn ban yth anet hael
Bro oed ysgavael ys govunet
Brenhin Pob ffin pob ffau dyghet
Brau kuydam ygyt yngkryt agkret
Yn uffern gethern goeth dreslet eruan
Yn affan poethvan peithauc druydet
Yn daffar taervar tan amgyffret
Yn arffaruyd[1] lle ny lluyd kerdet
Yn y daeth Kayn can y weithret
Cam ygkyueithas nam nym bo vynet
Gudam bob anuar daear dyret
Godef grun ysgun anysgoget
Godesun guydun-guaelaet arvan
Guyth gyman yn llan yn lluyr gywet
A mi am a vyd yngehevet
Yn avrinau Duu yn efrifet
Archaf danc cyn tranc truy eiryolet Meir
Hyt nam gunel kellueir koll agkyffret
Cyn dylau gychwyn tydyn tytwet[2]
Cen dalu y Duu y dylyet
Can lleng engylyon kein lliuet obeith
Cyn lleith rhac kyvreith kyvreithaet[3]
Caffuyf o yoli Crist Keli ket
Kaffel yn adef naud nef nodet Amen

KYNDELU AE CANT

VI.[4]

Un Argluyd kyvruyd kyvreithgar Uledi[5]
A uledych heb avar
Un mab Duu diffuys y daffar[6]
Un Dovyd tragyuyd trugar
Un rieu ruyf nef a daear
Un goron[7] guraul y daffar
Un af uen[8] o uedi glaear
Ym peryf kyn perigl buyf car
Om cared caravuy edifar
Ny bu dull vadeu dalv vydar
O dyn Duw a bryn yn brifgar
Ryverthir enwir yn anwar
Yn Argluyd Uffern wern wanar
Rygyrchant unpeir[10] teir trydar
Kynnadledd kenedloed ampar[11]
Llu Brithyon[12] brodorion bruytyrgar
Eil gurthlu[13] gordu gordyar
Trydydd llu nyu llud kyvarchuar[14]
Llu guynnyon guynvydic a gar
Yn huenyd naud yn huanaw nef
Buyf adef aduyngar

[1] Arffuruyd.
[2] Tytuet.
[3] *Neu*, kyveilhaet.
[4] *Yr awdyl hon yw dechreu y canu yn* Ll. E. D.
[5] Wledig.—Ll. E. D.
[6] *Yn canlyn y mae y ban hwn yn* Ll. E. D.—Un mab Mair meidrawl diarchar.
[7] Gwron.—Ll. E. D
[8] Afwen.—Ll. Coch: Addwyn.—Ll E. D.
[9] Ni fo dull faddeu dall fyddar o ddyn. Ll.E.D.
[10] Rhychyrchant un pair. —Ll. E D.
[11] Am par.—Ll. E. D.
[12] *Neu* Brython.—Ll.E.D.
[13] Gwytlelu.—Ll E D.
[14] Cyfarwar.—Ll. E. D.

Kyn buyf guan esgus guyn esgar
Buyf guas Duw gwesti dialar
Kyn buyf anghenauc anghenwar
Hoedyl hoedran hoen eban abar
Kyn aghen agheu athrugar
Arglywet gloes glasswed glar
Kyn dirvaur gyvwaur gyvysgar
Kyn nom duyn ym diued garchar
Kyn oergaud aglaud aglaear
Ygguasc ygguisc deru a guyar
Urden ren reithvaur guaur guar[1]
Iudex Rex rei[2] ovyd hygar
Yehedaul[3] kedaul ket wascar
O irchiat[4] llaw rodyat llachar
Iaun om daun doeth arllavar
Yaul heb daul heb doli arwar[5]
Yolyd uyf o nuyf yn avar
Yolaf y Duw y disuyn y var.

VII.[6]

Rac bar an peryt[7] pen haelonaeth
Dyfun deifnauc vyd y alaeth
Yn anoes y mae moes mauruaeth
Maur drygeu brydeu brauduryaeth
O agkret agkristonogaeth
Agkrevyd[8] yssyd yssyuaeth
Guell gobrit gobruyon eduaeth[9]
Heb heneint heb heint heb hiraeth
Kyn gortho guarther varchogaeth
Kyn guarthrud kythrud kythreulaeth
Nyt guallauc vradauc vraduryaeth
Mab Duu yr mab dyn dirparaeth
Pan gymmerth maur ur maruolaeth
Ym prenn crog an creaudyr ni a aeth
Ef an car an kyvarthaus ynaeth[10]
O uffern craunuern creulonaeth
Ef bieu radeu ratlonaeth
Uch nau torf[11] nau tyuyssogaeth
Ef is nef uch nef uch nautraeth yssyd
Ny symmut y bennaeth
Ef an ruyf yn ruyd[12] veidrolaeth
Guellivyat[13] guallovyat guellvaeth
Ef a ved[14] a vedyr oe arvaeth
Aryf haf naf nestic hynafyaeth
Ef yn vreisc yn vron ehelaeth
Ef a dau i dangos a wnaeth
Guaun[15] yrdau kyn brau breuolaeth
Dioheb wosseb wasanaeth
Erbyn braut brau vyd braduryaeth
Dovyd barnant ryd ar y gaeth[16]
Yr amser y ffruyner pob ffraeth

[1] Goar.—Ll. E. D.
[2] Rheg.—Ll. E. D.
[3] Iachw ddawl, *neu* iachwyddwl.—Ll. E. D.
[4] Eirchiad.—Ll. E. D.
[5] Iawn (iawl) heb ioli arwar.—Ll. E. D.
[6] *Yr ail awdyl yn* Ll.E.D.
[7] Perys.—Ll. E D.
[8] Angreddf.—Ll. E D.
[9] Etwaeth.—Ll. E. D.
[10] An cyrchaws yn aeth.—Ll. E. D.
[11] Terf.—Ll. E. D.
[12] Rhwyf.—Ll. E. D.
[13] Gwelligrad.—Ll. E. D. *neu* gulligiat.—E. E.
[14] Ef a fydd.—Ll. E. D.
[15] Gwnawn.—Ll. E. D.
[16] Dofydd barned rhydd a rhygaeth.—Ll. E. D.

Ni ueryt meuyt miluryaeth[1]
Guran guyl ni a gueledigaeth
Guelat vy guelitor yn aeth[2]
Muy yt gar guaur guyr gurdaaeth
Noc yt gar car cerd kebydyaeth
Llei yt gar llavar no llauvaeth
Muy yt gar llauryd no llaugaeth

VIII.[3]

Lleuenyd llu nef llawena vy mryt
Yth vynet[4] yth wynva
Mab Duw byu vy llyu am lleha
Om lle drwc am dyduc ym da
Daioni vy ni[5] am rydha
Ryd rybuyf gan vy ruyf[6] ruy gwna
Reen reithleu rieu rat gyva[7]
Ratlaun doethruyf kyvaeth koffa
O gan treigyl attreguch yma
Ac an cam an cymmer etua
Trugarauc Argluyt trugarha
Urthyf[8] y urthyt nym[9] pella
Pell yduyf o nuyf yn echua
Ar ny vo puyllauc nys puylla
Eithr oric ny thric ny threfna
Hoedyl etvyn hoen dyn dibarha
Hoetran hydyr hydreid ae treidia
Treul trydar am car am cassa[10]
Nam golud ym golychwyda
O gatwent pressent y bryssya
Dial blas aval blys Eva
O amraut amreint diara
O amryu amryvus vuyta
O bu chuant chuennychu trahe
O bu chuec bu chueru odyna
Chuerdit byt bradauc an diva
Yn divanu divant[11] y dâ
Yn chuetyl atveilyau[12] yt atveilya paup
O'r pobloed ny bara[13]
Peris ef peryf nef nodfa
Per adaut Paraduys Wydva
Pereit loc y enu yna
Y Adaf adef ny vuyna
Ffruyth luythlen wastadwen westva
Yn fruythlaun o fruytheu terra[14]
Terwynaul iechedaul iacha
Bard a'th yaul a'th vaul a'th vaurhâ

IX.[15]

Maur defnyd bedyd bendigeit rieu[16]
Ruyf eneityeu[17] rat volyeit
Molaut Duw molaf ae dyweit
Ae moluy nys molaf ofeit[18]

[1] *Neu*, mawrwriaeth.—Ll. E. D.
[2] Gwelant hwy (vig E. E.) gwelitor yn aeth. — Ll. E. D. [E. D.
[3] *Y drydedd awdyl yn* Ll.
[4] Ith wynfyd.—Ll. E. D.
[5] Fy rhi.—Ll. E. D.
[6] Gan rwyf.—Ll. E. D.
[7] Gynna.—Ll. E. D.
[8] Wrthyd.—Ll. E. D.
[9] Nam.—Ll. E. D.
[10] Nam cassa.—Ll. E. D.
[11] Yn ddifant.—Ll. E. D.
[12] Adfeiliawg.—Ll. E. D.
[13] Oi bara.—Ll. E. D.
[14] *Ban o* L. E. D.
[15] *Y bedwaredd awdyl yn* Ll. E. D.
[16] Piau.—Ll. E. D.
[17] Rheidiau.—Ll. E. D.
[18] O phaid.—Ll. E. D.

Am obruy am ebrit vy reit
Am Iessu caru cyrbuyllyeit
Caraf y dreth a draethant genyeit[1]
Traethaut ber i burau eneit
Rac oerveru uffern wern woneit[2]
Rac oervel uchel ucheneit[3]
Rac koryf agkyscot agkysceit kuynvan
Rac turyf tan taer yneit.
Rac auyd avruyd nyt avreit
Rac avrduyth avrdul gyuydeit
Rac buched gan bechaduryeit
Rac treul hoen yn hir boen yn huyr beit
Yn hirguyn guenuyn gueinivyeit
Rac gorthrud kythrud kythreulyeit
Kythreul-glas[4] gurthgas gurthgrivyeit
Rac gormeil yspeil yn yspeit pechu
Rac pechaut ordyvneit.
Gordyvyn vi goreu ri ruyf greit
Yn ruydvreint yn rann seint seinyeit
Yn ruylluyr[5] yn synuyr synyeit
Yn ruydhaul huyrdaul hir dodeit
Ym pridull cynnull kynheilweit
Ym pri doeth kathyl kyvoeth koethyeit[6]
Ym pryssur llavur llyvyr doneit
Ym pressent ym pressuyl eneit
Yn adorth ehorth ehovneit kyvrgein
Kyvuyrein glein gloewheit
Duw am rod ruyd vod vedylyeit
Rann didann gorchlan gorcheithleit
Turyf[7] eurin uerthevin urth reit
Yth gerdaur guerthvaur gurthfynnyeit
Rac braut rann baran[8] barn beirnyeit
Pan varner tri niver truy neit
Bernit[9] Duw an duyn i uenbleit nevol
Y nefoedd yn yneit. Amen.

X.[10]

Nyt ynat neb drut ny drevnuy
Guascaut cynn guiscaw avaruy
Avar maur ym bron[11] llaua bann lluythuy
Mor vyd lluyd llonyd llau daduy[12]
Mor attrec pob chuec pan chueruy
Mor advuyn[13] divuyn digonuy
Crist kuluyd poet ruyd ymranghuy[14]
Om rang[15] lles neges nam naguy
Duu am duc om druu y dramuy
Y tremyn y dremit o vruy[16]
Mor deduyd a dreid a draguy
A huyl[17] ar haelvron tra gyrchuy
Kan kyrchuy[18] Dews diarduy

[1] *Neu*, dreith a draethant geiniaid.—Ll. E. D.
[2] Wenaid.—Ll. E. D.
[3] *Mac y ragvlaenawl ar ol hon yn* Ll. E. D.
[4] Cythraul glas.—Ll. E. D.
[5] Yn rhwyddlwyr. — Ll. E. D.
[6] *Neu*, koelhyeit.
[7] Torf. - Ll. E. D.
[8] Rhag brawd rhag barnu. —Ll. E. D.
[9] Barned.—Ll. E. D.
[10] *Y bummed awdyl a'r olaf yn* Ll. E. D.
[11] Cymron.—Ll. E. D.
[12] Llawddadwy.—Ll. E. D.
[13] Addfwyn.—Ll. E. D.
[14] *Neu*, ynnanguy — Im rhagwy.—Ll E. D.
[15] Rhag.—Ll. E. D.
[16] *Neu*, ovruy, ovnuy.
[17] Ar hwyl.—Ll. E. D.
[18] Cyrchwys.—Ll. E. D.

Kyrch clotvaur am dirvaur diruy
Pumhoet pobyl[1] rhac pobyant orduy
Pumhoes byt a hevyt yn huy
Guae vab dyn dilyt y gamduy
Ygkamlit[2] eithr gobrit gobruy
Ysgeryd ysgared vuyvuy
Caru guyt yn ryhyt yn ruy
Yn ruy yd amuc ac amunuy[3] bryt
Ry benyt ny bechuy.
Pechadur pechodeu dirpruy
A dirper pryder pryt arluy[4]
Ar luyn cyn kystlun kestuy
Keissau nef guar adef guaruy
Kan goreu an Duu an datpruy[5]
Truy gethreu a chreu a chrymuy[6]
Can gueryt creaudyr ae crettuy
Kan gwaraut guerinwalch nevuy
Kan diffyrth Trindaut tri Maccuy o dan
Tri meib[7] glan glein ovuy
Kanys ef a ved a vynnuy
Kanys myn mynnaf a garuy
Keritor car cor caraduy
Kanret cret crevyd am roduy
Kan guledych guledic eur gylchuy
Kylch huan Kynnan nyu kannuy
Kynheilwat kynheilwet vuyvuy
Gan Gyndelu kynhelu kannorthuy. Amen.

CYNDELU AI GANT.

CYNDELW A GANT YR AWDYL HON.

Gweleis ar vorwyn vwyn vawr rydic
Golwc diserchawc syberw keinmic
Lliw goleu tonneu taenverw gwenic
Llanw ebyr ar llyr lle ny mawrdric
Mynych ymanuon dygyn gofyon dic yrof
Arien gannwyll ryuic
Mal ydwyf yn kelu kalon yssic
Ny mat gyrchawd gwenn gwely eidic.

LLYMA ELYNYON

A Gant Kyndelw y Ytnyued Beyf Crogen vab Madawc ab Gwallauc.

Etnyued aerllew a dan eurlliw claer
Ar daryan daer daluriw
Am danaw ny daw ny diw
Nym gad adoed hoed hetiw
Hetiw ym kyfliw yt ym kyflut gwen
Gwynn y kawt ar vygrut
Hoen am amdrei am draus lofrut
Hoed hydyr am hoedyl wydyr wodrut

Godrut uar anwar anwas ysgwytwyrt
Arwar kyrt kyn lleas
Gwisgeis glwyf am glod wanas
Gwisgws llid llew lliw glew glas

Glasuet y ortho y orthaw ym byw
Am ernyw yr na daw
Trwm ynof cof ced wallaw
Tristuart uytaf am na daw

Trist yw ynof cof kawt erbyn ymbryd
Yr brawduaeth llywelyn
Trwm a barthred yd berthyn
Y duc duw dewis ar dyn

Dewissws uyg kert dewis y enw
Y anaw rym kedwis
Bu wrth wruyrt kyrt keinis
Bu wrth uryd gwyr y gweinis

Gwenidawc rodawc rad wellig keinyad
Kyrchyad cad ken echyg
Kyrchws glyw bar glew bergyg
Kyrch ehofyn yn ofyn yn yg

Oet digyuyg mewn mynwent uyged hael
Beirt auael wael wared
Milyoet am gyhoet am ged
Mil uyrt molyant ydnyued
Ednyued, &c.

MARWNAD MEIBYON DWYWC UAB IORUERTH.

Kyndelw ae Cant.

Kertgar kyuarwar kyuaruoloet brwydyr
Bryd vchel yg kyhoet
Glewdraws kyghaws kenetloet
Glyw dinac ual dinas oet

Nyd oet amrylaw nac amrylon wr
Amryliw oet y onn
Ny threfyt brwynuryt om bronn
Nac om cof nac om callon

Callonvleit wreit wrt elyn yg gawr
Gwrtlew llawr llaw gymyn
Beirt ouynac dinac dyn
Breint archauael hael heilyn

Heilyn haul dechryn o dechreu y hoetyl
Y hoedran yssy veu

[1] *Neu*, pibyl.
[2] Ynghamlaid.—Ll. E. D.
[3] *Neu*, a camunuy. —Ll. P. P.—a damunwy. — Ll. E. D.
[4] Prif arllwy.—Ll. E. D.
[5] Dirprwy.—Ll. E. D.
[6] A chymwy.—Ll. E. D.
[7] Trineis.—Ll. E. D.

Haetad vleinyad vleit cadeu
Haelwalch balch bwlch y eissyeu

Eissyeu yssy veu yssy vawrdruc ym
Nym dawr dim nym diwc
Dygyn gofyon deon am dwc
Diua dewrblant da dwywc

Diuefylwyr frodyr urwydyr efnys yn trin
Yn trydar anuelys
Cad enwiret enwerys
Keidweid greîd grugunan lys

Grugunawc eryr grugunan gynnetyf
Ny gymysc am ogan
Glew lew lachar taeruar tan
Grym gyflym am gyflauan

Kyflauan trathan tratherwyn y haul
Traws gedaul gad orllwyn
Gwr goreuras gwas gwenwyn
Gwawr gwanar hygar hygwyn

Hwynwyf o dyrwyf o dyraur annyan
Am erwan am eurwaur
Ach gwynaf er ych gwynaur
Er ych gwynant kant kertawr
Certgar kyuarwar, &c.

KYNDELW

A Gant y Tri Englyn hyn, y Vab Eillt o Lansadwrn.

Tra fu uyw glyw bu glewgadyr trydar
Bu trydyt guaed raeadyr
Pergyng par gweilgyng gwaladyr
Pum dryll gunei pyll oe paladyr

Bed pyll pwyll enwir enwauc yn trydar
But wasgar beirt wisgawc
Dan llen dirgel oeruelawc
Yn llan diuradw gadw gadauc

Guaedlyd y lein gwanar seuyll lwrw
Gwaew aerfwrw gwan aerwyll
Guaedfreu gwaew diheu deudryll
Gwaedryd gwae veirt byd am byll

ENGLYN, A GANT CYNDELW?

Eurwas kyn lleas yn llyssoet enwawc
Mygedawc magadoet
O bob da defnytadoet
O bob defnyt deifnyawc oet

LLYMA EGLYNYON

A Gant Kyndelw y Hywel vab yeuaf.

Reitun am rotes hywel
Reitiawc veiniawc vannawc vil
Keueis gan dreth ortethol
Tarw tec talgarth yg gwarthal

Llef a glywaf gloew eilyrth
Llef eilon yn eilwyt uerth
Llef bon corn blaen cad ehorth
Lleis garw a llef tarw talgarth

MARWNAD ULETYNT VART.

Kyndelw ae Cant.

Yn aerdwryf yn aerdoryf yn aerdorvi aerdew[1]
Yn ardwy rac trylew
Y dan llafnawr lleith wotew
Y dan llassar glas llas llew

Llas gwas gwawd digart digabyl y gwynaw
O dis llas llys bennart
Bleit glyw glewyd diwahart
Blaengar bleituar bletynt vart

Bart hart ehelaeth bart ae meithuaeth met
A meuet marchogaeth
Y aruod oet y aruaeth
Y enw y anaw ry gwnaeth

Ban wnaeth y angert engy hynt yw glod
A glyw deifyr ae gwelsynt
A vnbyn powys pwy gynt
Ae flam ae bleitlam bletynt

Bletynt bleitadwy yn adwy yd las
Y dessid a vei hwy
Mabolaeth uetuaeth uaccwy
Mab o oed ae hoed yn hwy

Hwyaf ym athreit a threisuar y dwyn
Hawl wenwyn hwyl gwanar
Yny redei rut wyar
Raeadyr ar paladyr ar par

Oet parawd cletyf cleudaer ym bartrin
Yn dyt trin ger traeth caer
Llid ysgwn ysgwyd kanhaer
Llew keinllew kyn llofrut aer

Yn aerdwryf yn aerdoryf, &c.

[1] *Mal hyn hwyrach*—aerdaryf yn eurdoryf aerdew.

LLYMA EGLYNYON

A Gant Kyndelw. Y Dygynnelw y Uab.

Yg kynnossod clod claer dyleith bytin
Ny bytud wrth gyureith
Oet anawt llauyn adrawt lleith
Dygynnelw dy ganhymdeith

Tric yn hartureint seint senet gyd eurglawr
Arglwyt nef ath weryd
Dygyn yw hebod bod byd
Dygynnelw a duw gennyd

Gwr ae gwnaeth yn dyn yn delw boenedig
Pan aduc dygynnelw
Kan duw ny bo kwyn dielw
Cutuet keindiwet kyndelw

GWELYGORTEU POWYS,

Kyndelw ae Gant.

Auch rotaf arawd orawen gyffes
Auch rotes auch reen
Wrth awch bot awch bod yn llawen
Wrth awch bryd awch breint o ueigen

Auch rotaf arawd arovun a wnaf
Aruogyon gydyhun
Ygwythlid yggwythlawn orun
Yg gwaedlann yg gwaedle gwytgun

Auch rotaf arawd auch rotyon am keidw
Ked wallaw kaduaon
Bendith duw gennwch gynureinyon
Gnawd y vart vendigaw haelon

Auch rotaf arawd aerwosgryn bowys
Argoedwys dwys dengyn
Uy mawret uy mawreir ae mynn
Uym bareu uym bar an kychwyn

Auch rotaf arawd aerdihauarch wyr
Nym gwehyr gwahan arch
Neum kymwys dreic bowys trwy barch
Neum arwar neum car neum cyuarch

Cyuarchaf y duw cyfarchdawn volyant
Y vilyoet enwogawn
Eurdorchawc uarchawc ueirch agkrawn
Eryr gwyr gwelygort lleissyawn

Eil welygort vawr veirt wellig am peirch
Ar uygyrueirch ar uygyr uyg
Bleityeu toryf teruysc diechyg
Bleinnyeid kunyeid kadellig

Trydet welygort trydar ordiuwg
Treis wollwg vlwg vlaengar
Lloegyr lleityeid llofrutyeid llachar
Yorueirthyawn y vurthyaw esgar

Pedwaret welygort pedweryt molawd
Molafy ly ae dyrllyt
Mawr doryf daryf gyuaryf gyweithyt
Madogyon madawc essillyt

Pymhed welygort pymhedran om kert
Keritor yn eu bann
Aerwyr gawr aruod vawr varan
Arotyawn creulawn rac creulann

Chweched athrugar athraon cadwallawn
Eil llutyawn llafyn rutyon
Kyunewid eruid aruogyon
Kynnifyeid kunyeid caer eillyon

Seithued welygort oleugor tros wawd
Ae traethawd traethitor
Gwrt uytin veityeid yn tewdor
Gwyr weirnyawn gwrhyd diachor

Wythued iwyth gynnwyth gynwan eudety
Eu dewis gyflauan[1]
Llawen doryf am goryf am gyuyrdan
Llaurotyon llofrutyeid garthan

Nawued eu riued rut wet yg kyfranc
Kynn bu tranc eu trosset
Tygyryawn tyghed oruolet
Ny charws tyngyr tagneuet

Decued yw am klyw om clud eurdaun kert
Kenitor canys yawn
Toryf ysgwn ys gnawd yg camaun
Taryf rac cad rac kwcwll uyrryaun

Undec uad awen vndecued awyt
A weinyt vyn tyghed
Om gwawd rann om bann om bartged
O walch ualch o weilchyawn[2] giwed

Deudecued amgen am geinwiw garthan
Gyrth yn gwan rac gwaeduriw
Hydyr eu gwir or gwr ny diw
Hil gwryaeth ysgoew ysgwyduriw

Trydet yw ar dec a digawn raclod
Yn ragod ragor dawn
Flam luchlam y luchlat estraun
Faw gynghyr fwyr wyr fynudyawn

Pedwaret ar dec ardunyant a geiff
Ardunwawd diatrec

[1] Eu dewis gyflan.—*Ll. D. D. o'r Ll. Coch.*
[2] *Neu*, feilchyawn.—Ll. D. D.

Kynnifyeid cynnygyn ogywec
Cyndrwyn kyndelw ae hanrec

Auch rotaf arawd orawen gyffes
Auch rotes auch reen
Wrth auch bot auch bod yn llawen
Wrth auch bryd auch breint o ueigen.

BREINYEU GWYR POWYS.

CYNDELW AE CANT.

KERTAWR huenyt huanaw auch mawl
Kert hep dawl heb dwyllaw
Kert uchel antawel antaw
Nyd kasgert kosgort dyssilyaw
O dawn mawr mab duw dylyaf ardelw
Dull kynhelw kynhalyaf
O gerteu bleityeu blaen gwryaf
O ganon kertoryon kanaf
Canaon selyf seirff cadeu meigyen
Nyd meigoll y kigleu
Kynniuyeid kynneurawd oreu
Kynnytws brenhinet breinhyeu
Cynnytws powys per uolyant yr pell
Nyd pall yr digonssant
Dragon dwfyn deuawd a gadwant
Dreigyeu dewr deu prid ny dalyant
Ny thelir o wir o wreitrwyt breisc
A brwysgaw yn rodwyt
Ebediw gwr briw braw dygwyt
Yn dyt brwydyr rac bron y arglwyt
Ny thal gwyr powys penn reith ar gymry
Gan gymryd ag kyureith
Wedy treul trylew dioleith
Wedi trin traean o anreith
O anreith y dyvu dioual anree
Anrydet kyuartal
Ermydet terrwyn teyrnual
Eur hybarch hebauc a bual
Buant kyd yg gryd yg gretyf kyuaruod
Kyuaruogyon diletyf
Y wrthod annod ac annetyf
O greulan o greulawn gynnetyf
Cynnetyf gwyr metueith metgyrn ortyfneid
Metgwyn greid gretyf heyrn
Gwyllyoet gynt ny gedwynt gedeyrn
Gwyl bentan am dan am deyrn
Cynnetyf y aergun argoedwys werin
A warawd rac lloegrwys
Rann y vrawd y vreint ae towys
Rann y chwaer ny cheir o bowys
Cynnetyf y bowys benn ymadrawt gwyr
Veh gwiraud eur gymlawt
Yn nep llys yn nep lle anhawt
Nad ef daw ar eu llaw lledcawt
Cynnetyf y bowys kynnossod yn aer
Yn aros eu raclod
Ym blaen cadeu cadw aruod
Ac yn ol diwetwyr dyuod
Cynnetyf y bowys ban el ar dremyn
Y deruyn diogel
Na bo tro tramwy gyuarchwel
Na bo caeth na bo carr dichwel [ssaf
Cynnetyf ywch bowys ban wnaethauch gor-
Auch gorset na bei gaeth [waeth
Glyw gwyrthuawr gwyrthodwch chwi et-
Gwrthodes rywyr righyllaeth
Cynnetyf yr dreigyeu uegys dragon berth
Ny borthynt anetuon
Yn eu byw ar eu ryw rotyon
Na rennid ranneu kynytion
Cynnetyf a waraud y werin argoed
Nyd argel om bartrin
Nas gouwy gordwy na gortin
Goual tal teledic brenhin
Cynnetyf yr cedwyr ced ysgein y veirt
Cedweilch heirt hart yd uein
Eil gwerth gwarth gwrthodes kynrein
Eil gormeil gormesgylch riein
Gwrthodwch auch cam cenedloet—powys
Peues cyrt a chyhoet
Glyw kyrchuawr kylchynueirch nyd oet
Gwyl hebauc heboch neud adoet
Nyd adoet uyn dawn yn ouer—om gwlad
Am gwledic ae dirper
Nym gwna tro treigylueirt un amser
Nym twyll pwyll pam ym kyuarcher
Gwyr powys pobyl disgywen
Cad orllawes orllawen
Pedeir kynnelyf cadw cadyr vrten
Ar dec yr dugant o ueigen

CANU A GANT KYNDELW Y HYWEL M. EWEIN.

CADEIR beir beryf
Kannyad duw gennyf
Cadyr deissyf heb dissut
Dawn kyflawn digawn digyflut
Digart gert y ged diorchut
Diheueirch gystut diruawr vut gwrtulwg
Trin trablwg trablawt ut
Treis ormeil ormant ormes lofrut gawr
Gortwy llawr gorten ut
Rygallas rec dinas rac dut
Oe hygder ehagdud varedut
Pan wnaeth balch odrut bylchu flemissyeid
Fleiniyeid greid gryd lofrut
Brwysc auad o gad oet ganthut
Brwydyr a chrwydyr a chryd arnadut
Brwyngwyn gyuamwyn gyuamrut asyr-
dwyth

Gwyth beich bwyth bu eidut
Gwyth yt aeth traws bennaeth trostut
Gwrt eissor eissillit gruffut
Gwybu bawb heb gel
Gwyth gwrt hwrt hywel
Yn ryuel kyn rybut
Gwyt briw gleu a llafneu lledrut
Gwytuid gwyr yg weryd achlut
Gwyr y glyw trychyon rac tra chythrut gwaew
A gwedlin ar eu grut.
Grut vutic wledic wlad ohen
Grugunan rwyuan rut onnen
Nyd o nerth llaesgad yd geif llesgen—dir
Hy molir meint y lenn
Hud uriw calch am ualch eluyten
Hud wyf uart y ueirt kyghallen
Hud af yg kyntoryf yg kynhen—am kert
Am kynhelw om perchen
Hud aruoll archoll yn archlen
Hud arwet arueu ae loflen
Hud arueit tra chron
Treityaw y alon
Treul dragon saesson ssen
Hud ysgithyr y esgar yn dilen
Hud ymbyrth y ysgwyd asgen
Hud ymbraw am breityaw breisg nenn
Hud ymbeirch diheueirch a diheubenn —glyw
Deheubarch o gollen
Hud amnawt hirulawt hir wenn—y ysgor
Hir gor dor doeth gymen
Huan wrys hawl echrys ochren
Hual gryd kedernyd kyngen
Kyngen gywrysset am gywrys—deheu
Llary llacheu heuelys
Llathrei lafyn oe law ar gyuys
Llachar glaer yn aer yn dyrys
Ac ysgwyt yn rwyd
Rac ysgwn plymnwyd
Ac ysgwyd ar y ystlys
A phareu yn phyryf hyd enuys
Yn eis meirw a meirch yn cochwys
Ac ar gastell gwis gogwys yd orvu
Godwryf llu lluchyad gwrys
Arwr ualch ar uolyant ysbys
Ar uoloch dragon dreic efnys [yawr
Pan arurwydyr arurys arlwy blys—bleit-
A gwaewawr uch gwregys
Pan dineu gwyar greu ar grys
Arueu gwr gwron ae dengys
Aruod anwared enwerys—yg gawr
Angert llawr lloegyr echrys
Anlloet kyrn teyrn teir ynys
Anhawel hywel hawl gyfrwys
Antywallt y lys o liaws eirchyeid
Pan archant y emys
Emys fraeth yn frwynuawr am daw
O frawt vot ut heb lutyaw
Caffwn y radeu
Caffad an gwawdeu
Cathleu cleu kerteu caw
Karwedros cauas y ganthaw
Kadarn dan gwan trywan trwytaw
Camp ragod aruod arueityaw—ac aryf
Ac arhos heb gilyaw
Cas trymdras trymdreis ardwyaw
Kar kedyrn caen heyrn heidyaw
Kaereu divuryaw cad arllaw—aerllew
Arlleng glyw glew difraw
Cart wrthryn y wrth aberfraw
Canys tec teyrnas idaw
Teyrnet yntaw ynteu dayarglas
Ry allas rwyf anaw
Taryf taeruar trydar vawr yndaw
Tarw bytin dylin dyludaw
Taryf ar ysgwydaw terrwynyaw a dysc
Teruysc fysc festinyaw
Terrwyn ri yn torri arnaw
Teyrn dreic a dragon wrthaw
Twrwf tonn torchawc hael trwm oet y glywel
Tur kynuael yn kwytaw
A flameu odrum yn edrinaw
Ac angert ac ongyr yn llaw
A gwyr gyrth am byrth yn burthyaw—gorwlad
A bragad yn briwaw
A brwydyr a breis rwysc yn brwyscyaw
A breuolyon ewyn yn cwympyaw
Yn aber ystwyth yn ystrywyaw—gwyth
Gweith uadon ym dullyaw
Gosgort llawr kyn llat o honaw
Gwisgwys llary lluryc amdanaw
Gwasgawd gwawd gwaet nenn
Gwr yn gwisgaw penn
Gwasgarei bawb racdaw
Gosgort wrt a ordyfyn preityaw
Gosgrynwent kadwent ked wallaw
Gwallofyad alaf gollewin eryr
Aryf dewrwyr y dwyrein
Rutuoawc uarchawc uarch ysgein
Riallu ry allas yg crein
Pan ruthrws hil run ar rut grein—gwaew-awr
Gwawr gwryawr goradein
Raclydawt ae gletyf uch gwein
Raclym vu yn pannu penueein
Rac pareu rien rut gicwein
Rac teiui yn torri twr mein
Teyrn glyw terrwyn tyrrynt prein—yn drud
Y gwn knud uch knouein
Rygnassant ryf naw cant kelein
Kalanmei kelennic y urein
Kred a ched a chert ry chygein yth bleid
Yth blegyd y dichwein
Echel dor echdor gor goeluein

Vcheluar vcheluab ywein
Echrys par llachar lluch gyfwyrein—gawr
Lluoet gwawr mawr madyein
Gryd ortwy grym uwyuwy uirein
Glyw llywyaw llewenyt kyngrein
Glew otef gloes lef a glas lein—ar glun
A glywir ym prydein
Prydein par praf drydar dranhyal
Prydytyon gadeir gadyr ynyal
Pryduerthle kyhoet kyhaual—meruyn
Hawl edwyn hil Idwal
Pryssur dewr dragon dreic goual
Pryffwn gawr priodawr preitwal
Prydesteu kymry kymrodyal—kynhelw
Neud kyndelw ae kynnhal
Can amdaw anaw anwadal
Anhyet kyfred kyuartal
Eurdorchawc a ryt eurdal—ym yr kert
Am keinyon o vual
Frawt ystryw estronyon hual
Fysc dyfysc diffwysgad ardal
Fyryf deyrn rac kyrn rac carnyal—emys
Fwyr dyfynurys dyfneual
Kyssynhyws kysseuin dial
Ar dir caer yr cadw y aryal
Cletyfeu goruthur cletyual—ar wyr
A oruc yn difal
Hywel hael heuelyt eidal
Hywr glew gwledic diofal
Hwysgynt huysgwr—ysgwyduwrw ysgwn
Ys gwrtualch ymprennyal
Hwyl taerdan tra wan trwy wyal
Hwrt aflwfyr mal hirdwfyr hoewal
Hoewal hawl gadarn hart gedawl—y eir
Mal yd greir yd gredir
Greid gyfred gyfrawt nawt gywir
Gryd gyffryd gyffro ny foir
Grym gyffuryf gyfor a geffir—y vut
Ae vetgyrn wrth pabir
Gwryd hwylurys haeluron a honnir
Gwyr gwasgawd devawd divoir
Pan wesgir ar lloegyr pan gosgor teudor
Pan osgort wasgerir
Pan wasgar heyrn pan heir
Pan wesgrynn camawn camp enir
Pan llat yn lluchyad pan llochir—yn llym
Yn llachar yd vernir
Pan gymrwy ryuel ry hoffir
Pan gymer glewder yd glywir
Pan gymyn yg kad pan gymysc lluoet
Pan gyhoet gyhutir
Pan gychwyn arueu pan gochir
Pan arueit pan breit pan brouir
Pan wnel butugawl beteu ir—uoch uoch
Bytyn droch a drychir
Nyd allutyaw ri ry ellir
Nyd yr lles nyd erlleuessir
Traws trochyad kyrchyad pell kyrchir—y
ueirch
Ac y ueirt yd rotir
Taryf ar dres oe dreis a welir
Twryf yn toryf yn teruysc am dir
Trwm yt ergryner crynoder y uar
Y uannyar a uolir
Tryfrwyd wawd ym priawd prydir
Trefred uawr treul gawr y gelwir
Tryliw y ysgwyd ysgydwir—yn torment
Y gadwent yd gedwir
Trylwyn yw am glyw am glewhir
Trydar bar berchen a berchir
Trydyt hualawc huelir—yn dygyn
Y gynnygyn gan y dir
Trwst trathrwst tretheu a dygir
Trwy ortwy yd wrt gymellir
Ar digart gyngran
Kyn gorun gwaedlan
Y gloduan yd gludir
Cluduan clod yn cledrwy ysgwyd
Cleis o dreis o draws y annwyd
Creulawr gawr gyrchyad
Garw gymwyd gywlad
Yn kyflat ym plymnwyd
Kein uyged am drefred dryfrwyd
Kert gan gyrt amgylch y aelwyd
Keffid eu keinllith kwn kunllwyd
Keffynt veryon voreuwyd
Keffitor ymdwr am drwyd—heuelyt
Twrch teryt y ar vwyd
Caffawd beirt eu but yn yt wyd
Keffid noeth noted rac anwyd
Keffitor ym prafnad ym proffwyd—areith
Ym pryffwn waedwyd
Kenir ytt kenetloet gadwyd
Keinwalch gyrch reid y dotwyd
Keinnyad gryd grym llew
Keinnhyeid glew dew doryf
Am dy goryf dysgorwyd
Kedwyr dor am gor am gyrwyd
Kadarn prein yn pen yt adwyd
Ked ebrwyt kyn arwyt kyuarwyd
A llat a llafneu trwy vortwyd
Mor gyfran gyfred y donyon
Mur mawrgor morgant arwytyon
Mor gadarn y fwyr ar faraon—freinc
Ac ar frawt o wystlon
Am deu ystlys dwfyr dofyn auon
Ymdibustlynt gyn gyngreinon
Ymdibustlei lew ar lan aeron—berth
Pan borthes eryron

Ry dirwy dyrawr y hollyon
Ry dylawch eirchyad ac eirchyon
Ry dylat yn drud ran canaon—knud
Ry dylud alltudyon
Ry dyly dilein gwleidyadon
Ry dylif kynnyf cadnaon
Ryd erwyll rwyf dreic rodolyon eirchyeid
Ry dalant eu rotyon

Ry dysgaf disgywen veirtyon
Rym gedir y gadeir amrysson
Ry dirllid uyg cert yg keinyon—o uet
Yg kyntet teyrnon
Yg kyghawr gwrawr a gwron
Yg kyghest gorchest gorchordyon
Yg cantref emreis yn ymryuel gwrt
Yn ymhwrt am haelon
Yn aber muner meneiuyon
Yn anweir yn diweir deon
Yn enwoc yn anwar
Yn aerbeir yd aerbar
Yn erbyn ywerton
Yn tewdor yn aruor aruon
Yn aruod ac arueu rutyon
Pan wnaeth penn dragon pen drychyon o wyr
Pan drychws y alon
Gal ysgwn ysgwyd agkyuan
Garw esgar yn ysgor gaduan
Gnawd gan draws lyw maws luman—archauad
Yn aergad y ar gann
Gnawd rodawc rac marchawc midlan
Gnawd kynteiryf kyntwryf yn arnan
Gnawd yny gyman gymyrret am heirt
A glwysueirt vch glas pann
Gnawd ataw itaw a ruteur oe law
A rutueirch y danan
Gnawd ym ri rutueirt o uaran
A roti rut wisc am danan
Gnawd y gwna rut lanw amgylch rutlan—gaer
A rut liw ar dylan
Gnawd gosgo gosgort yn diflan
Ual ymosgryn mawr gawr gamlan
Gnawd canaf y volyant ual auan vertic
Neu uartwawd arouan[1]
A uo kert ny uo cart yny rann
Ny uo gwaeth no gweith y berllan
Am byrth caer uyrtin
Porthes gwyr gwaedlin
A gwawr trin bu trechaf
Gwal teilu tal ym a ganaf
Gnawd yw honn om bronn y brwydaf
Brydeu anaraf brythwch gaeaf—garw
Bytin darw deyrnaf
Brwydyr edrin breenhin breisc naf
Bryssws glew bresswyl a honnaf
Brwysc rwysc rwyf trydar
Bwrw lwrw lid anwar
Bwyd adar oe adaf
O voli peir deon pyr dawaf
O dor cor coelic kynnelwaf
O golofyn prydein y prydaf—yn geluyt
Or defnyt y dyfnaf
O prydest o dyllest a dullyaf
O dawn duw can dotyw attaf

[1] *Neu*, aronan.

Or mor pwy gilyt py gelaf—uy geir
Y gadeir a gadwaf
O gadwent o gadwyd eithaf
Athwyd uyth ath enw yn uwyhaf
Ath dir ath degwch
Ath elyf ath elwch
Ath wolwch ath alaf
Ath urondor ath vro gadarnaf
Ath uolchlafyn ath ualch ymorsaf
Ath volir ath welir ath welaf—yn uynud
Ath olud ym danaf
Ath uolant veirt byd ath volaf
Ath uo hael hil run a unaf
Ath orchymynnaf gan y mawr drugar
Pleid a gar plant adaf

CYNDDELW I LYWELYN

LLYWELYN heilyn haelaf—o undyn
O undawd plant Addaf
Nis gwna pawb na bo pennaf
Ni wnaeth Duw fwlch ar falchnaf
Naf ym mhressent yw ner wennwlad—rhwyf
Yn rhodd Duw ai garhiad
Trosti nid traws twyll na brad
Trois nyw llefaîs na lladrad
Ni bu ledrad cad cadr Aber—Conwy
Cyn nechrau fy udd ner
Cynnygn fy llyw oedd llawer
Cwyddynt yngnif seithrif ser
Rhif ser rwy cigleu cigwledd rad—i frain
O freisgwyr ardwyad
Cerhynt fy llyw nid lledrad
Cwrr gogof cyrrheidd coscad
Cadwent pan gyrchaist gyrch union—senig
Sangei bawb ei alon
Parthred gwyth mal gwaith fadon
Porth athwy myrdd ofwy mon
Ym Mon bendragon ban dreigiau—Prydain
Wyt prydfawr ith arfau
Cefeist a donaist yn dau
Cad anhawdd y coed aneu
Cedwaist cad orfod caen orferw—gwaedlin
A gwaedlaif yn ymherw
Cyd tan trwy wan trwy agerw
Ced hy cad fry fron yn erw
Erwan teyrnedd teyrn udd—Prydain
Pryder Lloegr ai cythrudd
Ai law braw bryneich gystudd
Alun rac hil run bu rudd
Rhuddgreu ei arfeu arfeidd erlyn—Lloegr
Lliaws bardd o'i gylchyn
Dawn fu pan ddyfu yn ddyn
Dydd llawenydd Llywelyn

[1] *Allan o* L. E. D.

LLYMA ENGLYN

A gant CYNDDELW gwedi anfon Mynach o Fynoich Yschad Marchell iw wrthod ac i ddywedyd nas cleddynt yn eu Monachlog.

CEN ni bai ammod dyfod—i'm herbyn
A Duw gwyn yn gwybod
Oedd iawnach[1] i fynach fod
Im gwrthfyn[2] nag im gwrthod.

MARWYSGAFN CYNDDELW

Y GELWIR Y PUM-AWDL HYN. I DDUW.

CYFARCHAF i Dduw cyfarchwel iawn
I foli fy rhi rhwydd rhadlawn
Un mab Mair a bair pyrnhawn—a bore
Ac aberoed ffrwythlawn
A wnaeth coed a maes a mesur iawn
A ffrwythau a doniau Duw ry ddigawn
A wnaeth gwellt a gwydd
A grug ym mynydd
A wnaeth dedwydd—yr dedfryd iawn
Ac arall ar wall ar wellic ddawn
Yn eissiwedig ac yn ddigllawn
Archaf i fab Duw canys digawn
Commod o'n pechod pechu nid iawn
A chynnwys yn naf yn arnodded
Ir wlad eidduned myned a wnawn
Cyfarchaf i Dduw cyfarchaf
Ceinfolawd ardraethawd i ti a draethaf
Neud milioedd ath fawl fodrydaf
O'th dorfoedd ith derfyn uchaf
Neud mi a fynnwn fy naf—o'th ganiad
O'th gariad i'th gredaf
Neud cennyd cerdd glyd cynnelwaf
Ced wallaw na ad wall arnaf
Neud oedd fwy no rhaid rhad mwyaf
Rhwyf oedyrn yn cadw ar eithaf
Neum dychryn meddwl a feddyliaf
O bechu a bechws Addaf
Neud wyf alltud drud o dreigl dy wendud
Ath wendorf am danaf
Neud beirdd yr eglwys egluraf
Neud eu porth a barthwyd attaf
Neud hyfryd ny llwrw y lle a gyrchaf
Neud gobaith wrth benrhaith rhin a geisiaf
Brenin pob gwerin gwared arnaf
Gwedi treiglaw byd budd arnaf
O ganiad y tad teyrneiddiaf
Ar mab ar yspryd glendyd gloywaf
Yngoleuder deddf dedwydd fyddaf
Yngwarf engylion gwirion gwaraf
Yngwenwlad wledig nef a archaf
Gwledig arbenig pan ith aned
Dyfu waredd ynn dyfu wared
Dyfu Addaf blant o blaid angred
O anghyfraith faith o gaithiwed
Dyfu yn gofwy un gofuned
Ry ddyfu wrhydri hydr afneued
Dyfu Grist ynghnawd priawd prifaed
Dyfu ym mru mair mab dymuned
Dyfu bumoed byd o boen galled
O dwyll o dywyll trydwyll trefred
O anghyffred gadwo gadarn—alar
O garchar esgar pan ysgared
Ac ef yw ein llyw an llwyr nodded
O farn wrth ein gwaith ar ein gweithred
Ac ef Arglwydd nef tangnef tynged
An dug o gyfrgoll pan archolled
Ac ef dwyre ynn ac ef daered—ei fudd
Ac ef Udd nin lluddan llessaed
Ac ef yn osseb yr ossoded
Yn hollawl meidrawl hawl huanred
A roddo i Dduw ei ddegfed—oi law
Heb luddiaw iddaw ei ddyled
Nid wyf fardd digardd ymdigoned
Ar helw fy nghreawdr llywiawdr lliwed
Mi Gynddelw geiniad rhad am rhodded
Mihangel am gwyr am gwrthfynned
Gwledig arbennig pan genais—honawd
Nid ofer draethawd a rydreuthais
Nid eissiwed ced man y cefais
Nid ef ym crews dews diffleis
I wneuthur amhwyll na thwyll na thrais
Nid ef digrefydd
A gretto Ddofydd
Nid ef ai cedfydd—clwyf defnydd clais
Nid ef ddihunaw ar handdenais
Nid ef rhoddir nef ir neb nyw cais
Nid rhwydd yr arwydd a weinyddais
Nid rhwy o obrwy ry obrynais
Nid perthyn ryfyg ryfegais—im bryd
Nid porthi penyd ryfeddyliais
Yn adawd rheen ry deiddunais
Rhyd im enaid rhaid rheolais
Gwledig arbennig erbyn attad
Er barch gogyfarch o gyfaened
Yn ddigabl ar barabl ar ei bariad
Fy ngherdd ith grybwyll canwyll canwlad
Can wyt priodawr can wyd meidriad—mawr
Can wyd cynhorawr—gwawr goleuad
Can wyd bronn broffwyd can wyd ynad
Can wyd rieu hael can wyd roddiad
Can wyd athro ym nam eithriad—oth fanu
Oth faran oth irein wlad
Nam diddawl oth fudd udd echeiniad
Nam gwellyg ym mhlyg ym mhlaid irad
Nam gwallaw oth law gwallus drefrad
Nam gollwng gan llu du digarad. TERFYN.

[1] Iawn.—Ll. P. P. [2] Derbyn.—Ll. P. P.

HIRLAS EUEIN.

EUEIN KYVEILIAUC E HUN AI CANT.

GUAUR pen dóyre gaór a doded
Galon yn anvon anvut dynged

Geleurut ein g6yr g6edi lluted tr6m
Tremid gov6y mur Maela6r Drevred

Deon a yrreis dygyhyssed
Diarf6yd ar vr6ydyr arvau goched
A rygot6y gle6 gogeled ragta6
Gna6d y6 oi dygna6 devnyt coted

D6yalla6 di venestyr gan vothaed
Y Korn yn lla6 Rhys yn llys lly6 ced
Llys E6ein ar brait yt ryborthed eirioe
Porth mil a gly6i pyrth egored

Menestyr am gortha6 nam ada6ed
Estyn y Korn er cyd yved
Hiraethla6n am lly6 lli6 ton na6ved
Hirlas i ar6yt aur i duted

A dyt6c o vraga6d 6ira6d orgred
Ar lla6 Wgan dra6s dros i 6eithred
Kena6on Goron6y g6rt gynnired g6yth
Kena6on hyd6yth hydyr ei g6eithred
G6yr a obryn tal ympob caled
G6yr ynga6r g6erthva6r g6rt ym6ared
Bugelyt Havren balch eu cly6ed
Bugunat cyrn met ma6r a 6na neued

Dy6alla6 di y corn argynvelyn
Anrydetus vet6 o vet gore6yn
Ac o'r mynni hoedyl hyd un bl6ytyn
Na dida6l i barch can nid perthyn
A dyt6c i Rufut 6ay6rutelyn
G6in a g6ydyr goleu yn ei gylchyn
Dragon Ar6ystli ar6ystyl tervyn
Dragon O6ein hael o hil Kynvyn
Dragon i6 dechreu ac ni6 dychryn cat
Cyvlavan argrat cymy6 erlyn
Ket6yr yt aethant er clod obryn
Kyveton arva6c arvau Ed6yn
Talassant i met mal g6yr Belyn gynt
Teg i hydrevynt tra vo undyn

Dy6alla6 di y corn canys amcan cennyv
Yt ymgyrry6 gly6 gloe6 ymtitan
Ar lla6 deheu ein lly6 gyvlavan
Lluch y dan ysg6yd ysga6n lydan
Ar lla6 Ednyvet lla6r diogan le6
Ergyr6ay6 tryle6 trei i darian
Tervysc dyfysc deu diovn anian
Torrynt torred6ynt uch teg advan
Teleir6 ynghyngrein ynghyvran br6ydr
Tal ysg6yd eurgr6ydr torrynt yn vuan
Tryli6 eu pelydr g6edi pen6an
Tryl6yn yn am6yn am6i6 Garthan
Kigleu ym Maela6r ga6r va6r vuan
A gar6 disgyrr g6yr a g6yth er6an
Ac ymgynnull am drull am dram6yan
Fal i bu ym Mangor am ongyr dan

Pan 6naeth dau deyrn heb cyrn cyvrdan
Pan vu gyvetach Vorach Vorvran

Dy6alla6 di'r corn canys myvyr gennyv
Men yt amygant met a'n tymmyr
Selyv diars6yt Orsav G6ygyr
Gogelet ai ca6t calon eryr
Ac unmab Mada6c en6a6c Dudur hael
Ha6l bleitiad lleitiad lluch ar ysgyr
Deu ar6reit deu le6 yn eu kyngyr
Deu arial dy6al deu vab Ynyr
Deu ryt yn nyt cat eu kyvergyr
Kyvargor diachor camp diachyr
Arvod lle6od g6rt g6rt6an ced6yr
Aer gunieid lunieid coch eu hongyr
Treiser6yr yn f6yr fa6 ehegyr
Trei eu d6y aesa6r dan un ystyr
Gorvu g6ynt g6aetvan uch glan glasvyr
Gort6y clau tonnau Talgarth ystyr

Dy6alla6 di venestr na vun angau
Korn can anrydet ynghyvetau
Hirlas buelin breint uchel hen ariant
Ai gortho nid gortheneu
A dyt6g i Dudur eryr aereu
G6ira6d gyssevin o'r g6in g6ineu
Oni da6 i me6n o'r met gorau oll
G6ira6d o ban dy ben vateu
A lla6 Voreitig llochiat certau
Kertyn hyn i glod cyn oer adnau
Dieithr vrodyr vryd ucheldeu
Diarchar arial a dan daleu
Ced6yr am gorug g6asanaetheu
Nid ym hyn dihyll nam hen deheu
Kynnivieid gyrthieid vleinieid vleitiau
Kynvaran creula6n creulyd vereu
Gle6 gly6 Mochnann6ys o Bo6ys beu
O gle6 g6net arnatunt deu
Achubieit pob rheit rhut eu harveu
Eched6ynt rag tervysc eu tervynau
Moliant y6 eu rann y rei g6ynnau
Mar6nad vu neud mi ne6id y dau
O chan Grist mor drist 6yv o'r anaeleu
O goll Moreitig mawr ei eissieu

Dy6alla6 di'r corn can nim puchant
Hirlas yn lla6en yn lla6 Vorgant
G6r a dyly g6a6d g6ahan voliant
G6en6yn y at6yn g6an edry6ant
Areglyt devnyt dioteviant llavn
Llyvn i deutu llym ei hamgant

Dy6alla6 di venestr o lestr ariant
Kelennyg edmyg can urtuniant
Ar lla6r G6estun va6r g6eleis irdant
Ard6y Goron6y oet g6eith i gant
Ced6yr cyvarvaeth yt ym6naethant
Cad ymerbynieid eneid dich6ant
Cyvarvu ysg6n ac ysgarant aer

Llas aer llosget maer ger mor lliant
M6ynva6r o garchara6r a gyrchassant
Meurig vab Grufyt grym darogant
Neud oet goch6ys pa6b pan atcorsant
Neud oet la6n o heul hirvryn a phant

Dy6alla6 di y corn ir cynnivieid
Cena6on Euein cyngrein cydneid
Wynt a dyrllytant yn He honneid
Glud men yt ant gloy6 heyrn ar neid
Mada6e a Meilir g6yr gortyvneid treis
Tros gyver6yr gyverbynieid
Tariannogion torv terfysc dysgeid
Trinheion vaon tra6s ard6yeid
Kigleu am dal met myned dreig Kattraeth
Ky6ir eu harvaeth arveu lli6eid
Gosgort Vynyta6c am eu cysgeid
Ka6ssant y hadra6t cas vla6t vleinieid
Ni 6naeth a 6naeth vynghed6yr ynghalet
Vaelor
Dill6ng karcharor dullest voleid

Dy6alla6 di venestr vet hidlaid melus
Ergyr6ay6 g6rys goch6ys yn rheid
O gy n buelin balch oreureid
Yr gobryn gobr6yei heneid
O'r gynniver anhun a borth cynnieid
Nis g6yr namyn Du6 ac ai dy6aid

G6r ni dal ni d6ng ni byt 6rth 6ir
Daniel dreig cannerth mor verth he6ir
Menestr ma6r a g6eith yd ioleithir
G6yr ni oleith lleith oni llochir
Menestr met anc6yn a'n cydrotir
G6rtdan gloy6 goleu g6rtloy6 babir
Menestr g6elud dy g6yth yn Llid6m dir
Y g6yr a barchav 6ynt a berchir
Menestr g6elud dy galchdoed kyngrein
Ynghylchyn E6ein gylch6y en6ir
Pan breit6yd Ka6res taer6res tr6y dir
Preit ost6ng orvl6ng a orvolir
Menestyr nam dida6l nim didolir
Boed ym mharad6ys in cynh6ysir
Kan pen teyrnet poed hir eu tr6yted
Yn i mae g6eled g6aranred g6ir Amen.

EUEIN KYVEILYAUC EHUN AE CANT.

Tywyssauc Powys yttoed: Owein Gwyned a Rys o Deheubarth au hymlityassynt oe ulat Anno 1167 *ynteu ai henillaud hi yn ol drwy gymhorth y Norddmyn ar Saeson dan Harri yr 2ed.*

EGLYNYON

A GANT TEULU YWEIN KYVEILYAWC I GYLCHYAU KYMRY.

TEULU ywein llary lluoet anhun—treis
Yn eu traws arovyn
Fyrt kyrt kyueteu duhun
Pa fort yt awn o vortun
Dos was yn ebrwyt heb roti—geirda
Yr gwrda y sy yndi
Dywan wan trywan trwydi
Dywed an dyuod y geri
Dos was o geri ac archwn wrthid
Rac an llid an llochi
Diwet y doetham i ti
Dywed y down arwystli
Dygychwyn gennad gan vawrrydic—doryf
Y deruyn keredic
Dywan ar wyllt ar wallt pic
Dywed y down benwedic
Dos o benwedic boen ouyt—gennad
Gan yth wna kewilyt
Dywan ar gynan gynyt
Dywed y down veiryonnyt
Dygychwyn gennad gyuyl mordwy—gwyrt
Gordyar y gylchwy
Dywan yr traean tramwy
Dywed y down Ardudwy
Dygychwyn gennad gein deruyn—y wlad
A wletychwys meruyn
Dos y west ar nest neuyn
Dywed an dyuod leyn
Dygychwyn gennad o gylch dragon—llary
Lluossawc y galon
Dos varchawc aruawc aruon
A dywed an dyuod von
Teulu ywein hael hawl dioleith—lloegyr
Lluossawc am anreith
A ennir wedy hirdeith
A annwny yn ros nosweith
Dos was y gennyf ac nac annerch—nep
Ony byt uyg gorterch
Dywan ar vuan veinerch
Dywed an dyvod lannerch
Dygychwyn gennad gadyr ardal—teulu
Teilwg met o vual
A dywan dyno Bydwal
A dywed an dyuod yal
Kychwyn yw theruyn pathawr—eu hoewet
Hirvelyn eu gwaewawr
Dywan diw calan yanawr
Dywed an dyuod uaelawr
Dos was na olut na oleith—dy lwrw
Dy lutyaw nyd hawtweith
Dywan o vaelawr vawrdeith
Dywed an dyuod gynlleith
Dos was a chyghor na chygein—an toryf
Ual teiluoet bychein
Dywan dwc rybut hytwein
Dywed an dyuod uechein
Teulu ywein rwyf rwystrassam—wladoet
Poed gwlad nef a welam[1]
Kyrch kyfrwyt kyflwyt adlam[2]
Kylch kymry kymerassam

[1] Ein adlam.—Ll. Coch. [2] Cyflam.—Ll. Coch.

MARWNAD YWEIN GWYNET.

DANYEL AB LLOSGWRN MEW AE K.

OCHAFY duw o dyuod y leith
Llyw gwynet ae gwyndyd obeith
Ochaf duw na daw ef eilweith
Ymyd ymydawl ossymdeith
Diouryd ewein dygyn a weith
Y vnbyn gwynet ae metueith
Nyd oet wr dwy awr dwy areith
Wrth neb ny thorrid gyfreith
Gwr a wnaei ar lloegyr llwyr anreith
A dwyn y dynyon yn geith
A chwytaw racdaw rif seith—riallu
Ny ellid y oleith
Oet gwr hael rac gwael rac gwynyeith
Oet kymreisc oet kymry dyleith
Oet ysgwnn oet twnn taleith—y daryan
Oet cadarn kyuarweith
Drwe y lliw y llaw oet benreith y luoet
Kyhoet kanhymdeith
Nym arwar na char na chyweith — nym arha
Aros agkyuyeith
Am retyf angor dyuynuor diffeith
Yd lysc vy ghallon yg cof meith
Mal y llysc gwynnawn gan oteith
Ny thawn pei bytwn keluyt
O uoli mab duw diwenyt
Kyn yn dwyn yn herw yn herwyt—daear
Yn herwr ar douyt
Moch gwnelwyf mal y gwna dedwyt
My a duw diheu gerennhyt
A welei Ewein yn lluyt—yn lloegyr
Yn llosci y threuyt
Gwelei doryf ar doryf y gilyt
Gwelei daryf ar dyrrua osswyt
Ny weled o gred a betyt—etwa
Y gynna gystetlyt
Ny wnaeth duw neb dyn dwywawl fyt
Ny maeth mam mab y heuelyt
Mi nyd wyf lawen o lewenyt—bryd
Am bryder yr vndyt
Am ewein am dwyrein dyrllyt
Am deyrn am gedyrn gyduyt
Am rotes meirch re rewyt a danaf
Neud nad ef ae dyryt
Mi nym dawr ken del dros eluyt
Llanw o uor a llif o uynyt
A mi bei gallwn ymgeryt—a duw
Yt oet ym y defnyt
Dwyn uy rwyf a dwyn uy rihyt
Dwyn uy ner uy nenn kyweithyt
Yny uwyf hynwyf hyneuyt—galar
Yn auar yn ouyt
Cof Ewein ym callon yd uyt
Diunner veher ac echwyt

GWYNNUART BRYCHEINYAWC

A GANT YR AWDYL HONN YR ARGLWYT RYS.

VYN duw vyn neirthyad uad rad rannu
Vyn nerth am cannherth ym kynytu
kynneir om cadeir cadarn ganu rys
Kymry wrys ysbys ysbyd wetu
Kynwan coryf rac toryf twryf elyflu
Kynrabad kyncad wlad wletychu
Kymhendraws kyghaws kygretyf morgynlawt
Kymhentawt canclawt uar ulawt ulaen
Kymhendreic penn eic yn pennaethu
Kymhenaf pennaeth yr wnaeth yessu
Kymhendoeth a choeth a chaeth yr molyant
Pebyrdor pedrydant pebror gylchu
Kymhenrwyt gyfrwyt gyfrwys tra haetu
Kymhenreith gyfreith gobeith pob tu
Kymhenvrwydyr am vinwydyr pan eurgrwydyr wasgar
Seri gyuarpar sathar sathru
Seith wyr ser gyfnifer am ner a vu
Seith cad a seith cant seith riallu
Wyth cad ac wyth cant ac wyth teulu taer
Cannhaer am cancaer kyn hetychu
Naw cad a nawcant gormant gorfv
Dec cad a dec cant deccaf a fv
Yscafyn niuer rys yn llys dinefwr fyrt
Myrt gyrth glydwr glod chwennychu
Fort wosgord diwosgort diwasgaru
Fort aergun odorun wadwryf teulu
Fyrt kerteu a threthau a thraethu molawd
Milyoet wawr wasgawd wennwawd wetu
Fwyr dra fwyr dra llwyr dra lloegyr vethiv
Frawt dra frawt dra chawt drachynhennv
Frwst dra frwst dra thrwst tretheu o lun dein
Traethadur prydein wyf yn prydu
Treis tra threis tra thraws tra threun gyrchu
Twryf tra thwryf tra thoryf tra tharyf racdu
Tew tra thew dra thro o dra thrychu trin
A gwaedlin am deulin yn yn gwanecu
Taer tra thaer am drom aer drwm gymynu
Am deruysc am deruyn am deruynu
Am biw deifyr dewr escor yt ysgymu hael
Ac am dreth dinmael trauael tri llu
Am deyrn am gedeyrn heyrn heu
Am degeigyl am dir eingyl yn ymdyrnu
Am gydurawd medrawd myrdin daroga
Am orwyr kynan kert echlyssu
Am dyfyrdwy am ordwy wrt disgynnu
Am hafren am orten am wrt luestu
Am hyfryd kymryd kymry ben baladyr
Am aber taradyr yn tremynv
Am byrth ysgewin yn goresgynnv
Am borth wygyr y mon yn menestrv

CANU Y DEWI.

GWYNNUART BRYCHEINYAWC AE CANT.

AM roto dyuot dedwyt deweint
Awen gan awel pan del pylgeint
Awyt boet kyfrwyt kyfreith bartoni
Kynnelw a dewi y deukymeint
Ny dyly corn met keinon metweint
Bart ny wypo hwn hynny dy geint
Nyd ef y canaf can digyofeint—uymmryd
Namwyn mi ae pryd kywyd kywreint
Ys mwy y canaf kyn no heneint
Canu dewi mawr a moli seint
Mabsant syw gormant gormes heint—ny ad
Na lledrad yn rad rwyd ysgereint
Yssid rad yny wlad a mad a meint
Yg gyfoeth dewi difefyl gereint
A rydid heb ofud heb ofyn amgen
Heb ofal kynhen kylch y beneint
Onyd bleit a dreit drwy y wythneint
Neu hyt goruynyt rewyt redeint
Ef kymerth yr duw dioteifyeint—yn dec
Ar donn a charrec a chadw y vreint
A chyrchu ruuein ran gyreifyeint
A gwest yn efrei gwst diamreint
A gotef paluawd dyrnawd trameint
Y gan vorwyn difwyn diwyl y deint
Dialwys peirglwys pergig dyfneint
Ar ny las llosged lluoet llesseint [vreint
Dyrchafwys brynn gwynn breinyawl y
Yg gwyt seith mil mawr a seith vgeint
Archafael kaffael gan westeifeint
Dyrchafwys dewi breui ae breint
Y freint wrth y vryd yn vreinyawc y ssyt
Ae eluyt yn ryt yn rietawc
Ar iwerton wlad ys rad rannawc
Ar deheu ef bieu a phebidyawc
A phobloet kymry a gymer attaw
Ac a ryt yn llaw llwyr deithyawc
Tra el yn erbyn yrparch nodawc
Padric ae luoet yn lluossawc
Ac ef an gwrthuyn wrth nad ofnawc
Ar drugaret Duw ar drugarawc
A garo dewi da diffreidyawc
A gaho ae caro ual caradawc
A garo ual Dewi deu eiryawc na vid
Na chared na llid na lleidyr difyawc
A garo dewi diofredawc
Cared efferen len lawerawc
A garo dewi da gymydawc
Cared ymwared ac yghenawc
A garo dewi ual difutyawc doeth
Ry gelwir ef yn goeth yn gyuoethawc
Deu ychen dewi deu odidawc
Dodyssant hwy eu gwarr dan garr kynawc
Deu ychen dewi vrterchawc oetynt
Deu gar a gertynt yn gyd preinyawc
Y hebrwg anrec yn redegawc
Y lasgwm nyd oet trwm tri vrtassawc
Edewid bangu gu gadwynawc
Ar deu ereill ureisc y orycheinyawc
Ban del gotyn arnam ny rybytwn ofnawc
Rac gormes kedeirn cad dybrunawc
Ar duw a dewi deu niuerawc
Yd gallwn bressen bresswyl uodawc
Amen.
Breinhyawl uyth uydaf ban delwyf yno
Ny byt yn eu bro a bryderwyf
Gwelafy offeiryeid coetheid canhwyf
Canaf eu molyant men y delwyf
Gwelafy wir yn llwyr a llewenyt mawr
A llen vch allawr heb allu clwyf
Gweleisy am vcher vchel eu rwyf
A gwraget rianet rei a garwyf
Gweleisy glas ac vrtas vrtedic haelon
Ym plith dedwytyon doethyon dothwyf
Ym plwyf llan dewi lle a volwyf
Yd gaffwyf y barch kyn nys archwyf
Ac o bleid douyt diheuuart wyf
Ac ar nawt dewi y diaghwyf
A digoneisy o gam o gyglwyf difri
Y duw a dewi y diwykwyf
Canys dichawn dewi nys dichonwyf
Gwnaed eiryoled ym am a archwyf
Archaf rec yn dec a digeryt wyf
Y erehi ym rwyf rwyt gerenhyt
Y duw gessefin dewin dofyt
Ac y dewi wynn wedi douyt
Dewi mawr mynyw syw sywedyt
A dewi breui ger y broyt
A dewi bieu balchlan gyfelach
Lle mae morach a mawr greuyt
A dewi bieu bangeibyr yssyt
Meidrym le ae mynwent y luossyt
A bangor esgor a bangeibyr henllann
Yssyt yr cloduan yr clyd ywyt
A maenawr deifi dioruynyt
Ac aber gwyli bieu gwylwlyt
A henuyniw dec o du glennyt aeron
Hyfaes y meillyon hyfes goedyt
Llann arth llan adneu llanneu llywyt
Llann gadawc lle breinyawc rannawc rihyt
Nys arueit ryuel llann uaes lle vchel
Nar llann yn llywel gan nep lluyt
Garth bryngi bryn dewi digewilyt
A thrallwg kynuyn ker y dolyt
A llann dewi y crwys llogawd newyt
A glascwm ae eglwys gyr glas uynyt
Gwyteluod aruchel nawd ny achwyt
Kreic vuruna dec yma tec ymynyt
Ac ystrad uynhid ae rydid ryt
Rotes duw dofyt defnyt oe voli
Dewi ar ureui uryn llewenyt
Ragor mawr vch llawr rac lluossyt
Penn argynan coned cred a bedyt
A bod oe gylchyn kylch y veyssyt
Haelon a thiryon a thes drefyt
A gwerin a gwin a gwirodyt

A goruod gwared lliwed llonyt
Llwyth daniel oruchel eu hefelyt
Nyd oes yn cadw oes a moes a mynudyt
Llwyth maryed mawretus eu merweryt
Gwell pob vn duun dewr noe gilyt
A dewi an differ an diffyn uyt
Ae wyrth an diffyrth rac pob diffyt
A dewi an gweryd rac kryd keryt pechawd
Y maes maestawd dytbrawd dybyt
A dewi ae goruc gwr bieifyt
Magna uab yn uyw ae uarw deudyt
A dewi ryweled yny rihyt
Ual kyfliw a heul hwyl ysplenhyt
Yssid a dewi da gyweithyt
Wrth wann a chadarn a chadw y prydyt
Ac itaw y mae mal y dedwyt
Dedwytyon breui yny broyt
O vedru canu coeth anrec y hael
Kefeisy archafael kaffafy ostec
O gyrchu breui breint ehedec
Dym gorden yn llawen llawer gosteg
Y voli dewi da gymraec ehofyn
O vot bryd a bronn o brydest chwec
O brydest dyllest dull ychwanec
Y vreui a dewi doeth gymraec
Diogel y nawt yr neb ae kyrcho
Diogan y uro diogywec
Rac creiryeu dewi yd gryn groec
Ac iwerton tiryon tir gwytelec
O garawn gan yawn gan ehoec
Hyd ar dywi auon uirein a thec
Or llyndu lled vu llid gyhydrec
Hyd ar twrch teruyn tir a charrec
Dothyw y dewi deheuparthec beir
Y dial ual diweir dwyn y warthec
Dothyw y dewi yn deheuec
Gan borth duw porth dyn yn diatrec
Dothyw y dewi diffreidyad tec
Rys mawr mon wledic reodic rec
Ry metylieisy hynn y honni vrtawl
Y vrtas anvedrawl a vedyr roti
Rwyt radeu bieu beirt iw voli
A llen a llyureu a llenn bali
Pan deuth o freinc franc o erchi
Yechyd rac clefyd rac clwyf delli
Wynepclawr ditawr dim ni weli
Pefychwys tremwys drwy uot dewi
Merch brenhin dwyrein doeth y vreui
A phryd a gweryd y gyd a hi
Wrth glywed dahed tyghed dewi
Ae vuchet wiryonet wirion ynni
A el ym medrawd mynwent dewi
Nyd a yn vffern bengwern boeni
A pheulin a pheunyt yggorelwi
Y geisyaw diffryd yd ecrwi
Ny allwys gwerin gwared iti
Hyd ban y gwarawd gwirion dewi
Ac adar ae haroy nyd arhoynt wy neb
namwyn dewi
Ar ef ae dytuc oll heb eu colli
Yn vn ysgubawr vawr ar llawr llenwi
Pan del ryuel a rwys fichti
Ros eluyt pob kelwyt geilw dewi
A gwrtheu a oruc gwerthuawr dewi
Bu obeith canhweith kyn noe eni
Danvoned itaw ditan perchi
O nef dec adef adwyn westi
Allawr dec ny eill dyn disgwyl arnei
Ychwanec kyuoeth kreuyt peri
Kredwch a glywch kedwch dewi
Yn ych llaw a llu y byd gyd a chwi
Ar uagyl eur y phenn ffowch recdi
Val rac tan tost yd wan tyst duw iti [peri
Ae vreich ureisc ae vryn gwyn vchaf vchel
Arllech dec dros wanec a thros weilgi
Ae dytuc dybu duw wrth y throssi
Ac nad bo yny uro breint a theithi
Eithyr tri mwc yn amlwc oe amlenwi
A uynn duw dybyt byth wy voli
A uynno noted kyrched dewi
Duw a volaf yr eiryoled ym
Kany allafy dim heb duw trined
Dewi yn ehag yn rann rwytged
Ac yn yg dietig dewi wared
Dewi mawr ar y mor mynych noted
Ry gelwir ar y tir rac dy wrthred
A gwestua y dewi gwestei roted
Ar pob sant gormant geugant goned
A dewi ae treitywys tros tydwed eluyt
Ar seint sywedyt dedwyt dyghed
Ac y uynyw ethwyf eithaf dyued
A theyrnet ethynt a theyrnged
Ar uab nonn haeluronn hawt ogoned
A dewi uab sant syndal duted
Dewi mawr myniw mad y gweled
Penn ar gynnan bedyt crefyt a chred
Ny chronnes rotes radeu wallofyad
Ruteur a dillad uad uerthideu
Ny cheffid gan naf nac oe eneu
Ny chaffad gwrthep namwyn gwyrtheu
Gwrthebed hyged y hygleu gertawr
Gwyrthuawr briodawr briawd detfeu
Or daw llyghes drom drwm y geiryeu
Y geissyaw kymraw kymryd preityeu
Rwg mynyw ar mor mawr a droeu
A uyt ar eu llu wy lliw dyt goleu
Collant ar llygeid ar eneidyeu
Ny welant na lliant nac eu llogeu
A chyghor a wnant a chennadeu
Y hebrwg itaw ebrwyt dretheu
Trydy pla wytyl aflwyt diheu
Try dybut mynyw mynawc bieu
Peufydwys trefnwys diffwys trefneu
Yn amgant hotnant ormant oreu
O anuot boia[1] bu diamheu
Y doeth ef y uynyw syw synhwyreu [eu
Keisswyd kythreulaeth gwaeth gweithred-

[1]Bora.—Ll. Coch.

Ny allwyd a uynnwyd methlwyd wynteu
Ellygwys gwraget eu gwrecysseu
Rei gweinyon noethon aethan vateu
Y gwerth eu gwrth warae gwyrth a oreu
Kertassant gan wynt ar hynt agheu
Edewis padric drwy dic dagreu
Lloneid llech llauar hygar hygleu
Pan aeth y werton y wyrth ynteu
Ac eigyl racdaw draw dra thonneu
A duw ae myunwys myniw y dewi
Kyn geni yn ri y enryueteu
Pan pregethwys hael pregeth oreu
Ual corn yd glywid gloyw y eirieu
Kyn syrthei urwynen ar urynneu o nef
Neuoet y gadeu oe hanoteu
Ny syrthei yr llawr uawr uilltireu
Namyn ar dyn vrtawl vrthynt seinhyeu
A dewi oet bennaf or pennaetheu
A duw yn gwybod y deuodeu
Ac ef oet vchaf yr yn dechreu byd
A hefyd kertynt ygyd a ninheu
Dewi differwys y eglwysseu
Dichones rac gormes gormant greiryeu
A phynnawn dewi ae phynnhonneu llawn
Llawer vn radlawn frwythlawn frydeu
Ac ol y uarch ae ol ynteu
Ys adwaen y maen y maent ell dev
Yssid hynn ar vrynn gwynn goleu vchel
Gan ochel drygoet drygweithredeu
Mynogi a pherchi a pharch beinkeu
Yn eglwys a chynnwys a channwylleu
Yssid gyfetach gan gyfeteu
A charu duw yn drech no phennaetheu
Yssid gan vnbynn vnbarch dynyolaeth
Yssid vnbennaeth vnbennesseu
Yssid escob llary uch alloreu dewi
Pym allawr breui breint yr seinhyeu
Ac y uoli dewi dothwyf yr deheu
Boed doeth uon am clyw am gwerendeu
Y gwr a volaf gwir ogonet
Ny wnaeth na gwaeth na gwythlonet
Namyn o bell dygymhell gwell gwiryonet
A dygynnnull seint yny senet
Seint angaw a llydaw llu edrysset
Seint lloegyrwys ac iwys a seint y goclet
Saint manaw ar anaw ac ynysed
A seinhyeu powys pobyl enryuet
Seint iwerton a mon a seint gwynet
Seint dyfneint a cheint a chynnatled
A seint brycheinyawc bro hywret
A seinhyeu maelenyt eluyt uannet
A seinhyeu present worment tiret
Dy buant y gyd yn vn orsset
Y ureui ar dewi da y vuchet
Y gymryd dewi dy gymrodet
Yn bennaf yn deccaf or teyrnet
Or digonsam ny gam o gymaret
Kyuodwn archwn arch diomet
Drwy eiryoled dewi a duw a uet
Gwae anad gwennwlad gwedy masswet
Drwy eiryolet meir mam radlonet
A mihagel mawr ym pob aruet
Dychyferuytwn ny lu am y laryet
Dycheferuytwn ninheu am drugaret

EGLYNYON

A Gant Gwilym Ryuel e Dauyt uab Ywein.

Hanpych well dauyt dawn gaffael fal turn
Teyrnged or israel
O duw deon archauael
Ac o dyn hawl erwyn hael
Hael vt cletyfrut clod ueith nam gwrthod
Mawr wrthyd vyg gobeith
Anaw dreullyaw drin wosbeith
Enw bell hanpych gwell ganhweith
Cannhweith mal vn weith enw bell o hanawd
Heneuyt bro hiryell
Hanbwylleis gemeis gymell
Hanbwyll o hanaf hanbych gwell
Hanbych gwell dauyt &c.

EGLYNYON DADOLWCH

A Gant Gwilym Ryuel e Dauyt vab Ewein.

Dauyt uab ywein bwyf vn uryd a thi
Yth dewruawr anwylyd
Cas cart kertoryon venwyd
On trydar trydyt hael byd
Dy vyd wrth dy vryd vranhes oborthyant
Wyd berthdud oddiwes
Dawn kyflawn kywlad ormes
Dauyt duw ytty ae rotes
Rotes duw dri dawn y drin wychyd naf
Nerth ercwlff ywr trydyt
Doethineb sselyf yssyt
A phryd adaf ar dauyt
Nyd gnawd yt dauyt nad ei bryd am vut
Yn votlawn y gennhyd
Gnawd ytt dreic dragon wynnuyd
Dygant rutaw am gant ryd
Ryuet eithyr gwynet gwenwyngawt kywlad
Kyn kyflechwyf rynnawt
Uym myw am uy llyw nym llawt
Uymryd nyd hyuryd hyd hawt
Hawt y bawb a thi yth wyneb am vut
Ymueitiaw am attep
Yth aruod ossod ossep
Yth arueu nyth arueit nep
Neb ny oruc duw wrhyd benlli gawr
Bannllef beirt yth uoli
Trin elyn tranc arglwyti
Treul metgyrn teyrn val ti
Tidi o mynny ym einyoes arglwyt
Erglyw vi yth gynnoes

Hebawc bryn brenhin eiryoes
Hebu ym hebod nid oes
Nyd oes ym dauyt dawn oruod ar bawb
Arbennigyawl hebod
Cadyr rwyf cadarn glwyf glybod
Can llonyt byw vn dyt bod
Can uod yn wirion wrhyd hywlyt hir
Y archaf ytt dauyt
Dygen vt llaweu llawryt
Dygant dreic py gerennhyt
Kerennhyt herwyt or ua (er na) heteis val
Ar vreyenhin kemeis
Y harchaf llary naf lledneis
Llyw gwryaf trin eithaf treis
Treis dwyn glyw asswyn glew essyng oual
Ofyneic maelgynig
Mab ywein coeluein coeling
Mawrad gwallouyad gwellyg
Gwell gennhyf arnaf ernyw elyn lloegyr
Wallofyad eur melyn
Noth uar uawret gar ganlyn
Bar y ssy ar y daear o dyn
Dyn wyt galon rwyd goleu y deruyn
Nyd arueit nep y teu
Duw ath wnaeth or pennaethen
Yn orofyn pawb yn oreu
Goreu vn goreu gerennyt y dyn
Yr honn duw tragywyt
A goreu eil gerennyt
Wedyn ronn duw ronn dauyt

HYWEL VAB YWEIN A GANT YR AWDYL HONN.

Karafy gaer wennglaer o du gwenylan
Mynyd gar gwyldec gweled gwylan
Ydgarwny vyned kenym kared yn rwy
Ry eitun ouwy y ar veiugann
Y edrych uy chwaer chwerthin egwan
Y adrawt caru can doeth ym ran
Y edryt uy lleduryd ae llet ourwy
Y edryt llywy lliw tonn dylann
Llifyant oe chyfoeth a doeth atann
Lliw eiry llathyr oeruel ar vchel uann
Rac ual ym cotidy yn llys ogyruann
Chweris oe hadaw hi adoed kynrann
Ethyw am eneidy athwyf yn wann
Neud athwyf o nwyf yn eil garwy hir
Y wenn am llutir yn llys ogyruann

HYWEL AB YWEIN AE CANT YR AWDWL HON.

Carafy gaer ualchweith or gyuylchi
Yny bylch a balchlun vy hun yndi
Enwawc drafferthawc a dreit iddi
Anwar don lauar leuawr wrthi
Dewisle lywy loyw gydteithi
Glaer gloew y dwyre o du gweilgi
Ar wreic a lewych ar eleni
Ulwyddyn yn ynyal aruon yn eryri
Ny dirper pebyll ny ssyll pali
Nep a rwy garwy yn uwy noti
Pei chwaerei y but yr barddoni
Nebawd nossweith y byddwn nessaf iddi

HYWEL AB YWEIN AE CANT.

Asswsiswny heddiw uarch gloywliw glas
A threiddyaw arnat geinwlat gynlas
Y haeddu daddyl ueith kyn lleith lleas
Gan hwn arlludyaw hoen arlludyas
Ac ym bei arwyd yr yn was etmyc
E lliw oed debyc gwenyc gwynlas
Hiraythawc vyg kof yg kyweithas
Hoet yrddi a mi genti yn gas
Kyt gwnelwyf ar ddyn vrdd o uolyant
Nym gwna poen rwydyant bodyan
ba dras
Tonn a gallonn honn oet a gavas
Yr twf mein riein rwdeur wanas
Nyt ydyw heddyw nyd hu adas vym porth
Yn ymyn yd oed vym perthynas
Or a vn mab duw o deyrnas nef
Kyn addef goddef gwae ui nam llas

HYWEL AB YWEIN AE CANT.

Pan vei lawen vrein pan vrysyei waed
Pan wyar waryei
Pan ryuel pan rudit e thei
Pan rudlan pan rudlys losgei
Pan rudam rudflam flemychei hyt nef
Yn addef ny noddei
Hawd gwelet goleulosc arnei
O gaer wenn geir emyl menei
Treghissant trydydyd o uei trychanllog
Yn llyghes vordei
A deckant kyman ae kilyei
Kyuaryf heb vn varyf ar venei

HYWEL AB YWEIN AE CANT.

Pvm vcher vchet pan achubet freinc
Pann faraon foet
Pan vu yryf am gyryf am galet

Pan vei aryf am varyf a wyryet
Yng goet gorvynwy yng gordibet lloegyr
A llygru y threfet
Llaw ar groes llu a dygrysset
A llad a lliwet a gwaetlet y lauyn
A gwaetliw ar giwet
A gwaetlenn am venn a vannet
A gwaetlan a grann yn greulet

HYWEL VAB YWEIN AE CANT.

Vyn dewisy riein virein veindec
Hirwen yny llenn lliw ehoec
Am dewis synhwyr synhyaw ar wreicyeit
Bau dyweid o ureit weteit wouec
Am dewis gydran gyhyd rec a bun
A bod yn gyurin am rin am rec
Dewis yw gennyfy hartliw gwanec
Y doeth yth gyuoeth dy goeth gymraec
Dewis gennyfy di beth yw gennyt ty ui
Beth a dewi di dec y gostec
Dewisseisy vun ual nad attrec gennyf
Yawn yw dewissaw dewistyn dec

GORHOFET

Hywel vab Ywein e hun ae Cant.

Tonn wenn orewyn a orwlych bet
Gwytua ruuawn bebyr benn teyrnet
Caraf trachas lloegyr lleudir goglet hetiw
Ac yn amgant y lliw lliaws callet
Caraf am rotes rybuched met
Myn y dyhaet myr meith gywrysset
Caraf y theilu ae thew anhet yndi
Ac wrth uot y ri rwysaw dyhet
Caraf y morfa ae mynytet
Ae chaer ger y choed ae chein diret
Ae dolyt ae dwuyr ae dyffrynnet
Ae gwylein gwynnyon ae gwymp wraget
Caraf y milwyr ae meirch hywet
Ae choed ae chedyrn ae chyuannet
Caraf y meusyt ae man veillyon arnaw
Myn yd ganas faw fyryf oruolet
Caraf y brooet breint hywret
Ae diffeith mawrueith ae marannet
Wy a un mab duw mawr a ryuet
Mor yw eilon mygyr meint y reuet
Gwneuthum a gwth gwaew gweith ar derchet
Y rwg glyw powys a glwys wynet
Ac y ar welw gann gynnif rysset
Gorpwyf ollygdawd o alltudet
Ny dalyaf diheu yny del ymplaid
Breutwyd ae dyweid a duw ae met
Tonn wenn orewyn a orwlych bet
Tonn wenn orewyn wychyr wrth dreuyt
Gyfliw ac arien awr yd gynnyt
Caraf y morua y meiryonnyt
Men ym bu vreich wenn yn obennyt
Caraf yr eaws ar wyryaws wyt
Yg kymer deu dyfyr dyffrynt iolyt
Arglwyt nef a llawr gwawr gwyndodyt
Mor bell o geri gaer lliwelyt
Esgynneis ar velyn o vaelyenyt
Hyd ynhir reged rwg nos ymy a dyt
Gorpwyfy kyn bwyf bet butei newyt
Tir tegygyl teccaf yny eluyt
Ked bwyfy karyadawc kerted ouyt
Gobwylled uy nuwy uy nihenyt
Tonn wenn orewyn wychyr wrth dreuyt
Cyuarchaf yr dewin gwertheuin
Gwerthuawr wrth y uod yn vrenhin
Kyssylltu canu kysseuin
Kert uolyant ual y cant mertin
Yr gwraget ae met uy martrin mor hir
Hwyr wetawc ynt am rin
Pennaf oll yn y gollewin
O byrth caer hyd borth ysgewin
Vn ywr vun a uyt kysseuin uolyant
Gwenlliant lliw hafin
Eil ywr llall or pall pell uy min y wrthi
Y am orthorch eurin
Gweiruyl dec uy rec uy rin ny geueis
Ny gauas neb om llin
Yr uy llat y a llafneu deuuin
Rym gwalaeth y gwreic brawduaeth brenhin
A gwladus wetus wyl uebin vab wreic
Gouyneic y gwerin
A chenaf ucheneid gyfrin
Mi ae mawl a melyn eithin
Moch gwelwyf am nwyf yn etein y wrthaw
Ac ym llaw uy llain
Lleucu glaer uy chwaer yn chwerthin
Ac ny chwart y gwr hi rac gortin
Gortin mawr am dawr am daerhawd
A hiraeth y ssywaeth yssy nawd
Am nest dec am debic afallulawd
Am berweur beruet uymhechawd
Am enerys wyry ny warawd ym hoen
Ny orpo hi diweirdawd
Am hunyt defnyt hyd dytbrawd
Am hawis uy newis deuawd
Keueisy vun duun diwyrnawd
Keueis dwy handid mwy eu molawd
Keueis deir a phedeir a ffawd
Keueis bymp o rei gwymp eu gwyngnawd
Keueis chwech heb odech pechawd
Gwenglaer vch gwengaer yt ym daerhawd
Keueisy seith ac ef gweith gordygnawd
Keueisy wyth yn hal pwyth peth or wawd
Ys da deint rac tauawd [yr geint

AWDYL

A Gant Hywel vab Ewein.

Karafy amsser haf amssathyr gorwyt
Gorawenus glyw rac glew Arglwyt
Gorewynawc tonn tynhegyl ebrwyt
Gorwisgwys auall arall arwyt
Gorwenn uy ysgwyd ar uy ysgwyt y dreis
Kereis ny gefeis gefeiawyt
Kecidwen hirwen hwyrwann ogwyt
Kyfeiliw gwenn wawr yn awr echwyt
Klaer wanllun wennlletyf wynnlliw kywyt
Wrth gamu brwynen breit na dygwyt
Bechannigen wenn wann y gogwyt
Bychan y mae hyn no dyn degmlwyt
Mabineit lunyeit lawn gweteitrwyt
Mabdysc oet iti roti yn rwyt
Mabwreic mwy yd feic fennedic rwyt ar wen
No pharabyl oe phenn aghymhenrwyt
Petestric iolyt am byt y eilwyt
Pa hyd yth yolaf saf rac dy swyt
Adwyfy yn anuedret o ynvydrwyt caru
Nym ceryt yessu y cyfarwyt

CANUAU LLYWARCH AB LLYWELYN, SEV PRYDYDD Y MOCH.

CANU

A Gant Prydyt y Moch y Dauyt M. Ywein.

Kyuarchaf duw naf neuawl dad keli
Keluytyd heb afrad
Y uilwr arwr arwein vad
Y voli ked westi wastad
Y uilwyr eryr aryf gwennwlad a gwaed
A gwytgwn ysborthyad
A dauyt lawryd lawr gyrchyad
Y deuawd eirthyaw detyf neirthyad
Priodawr pennwaet pan gaffad ut ner
O nerth duw ae cread
Prif deyrn kedyrn kydwet rad
Preityei bawb y bob digarad
Pendeuic fraw aber frawt cad
Prydein hydyr hudoet ymdiuad
Heb reith heb gyfreith heb gyfrad a gwan
Na gweini keleurad
Heb ysgor hygor hygarad
Heb ysgar ysgwyd ac aghad
Heb ysgarant blant yd blygyad kymry
Oet kymrwyn y delwad
Pan doues peir trachwres trochyad
Par trwy var trwy uyrt ysgwytyad
Por eissor aessawr weiniuyad
Pan racdaw bu faw bu fysgyad
Penn brynn keredic nyd karyad ae duc
Yn deyrn pymthegwlad
Namyn gwaew yn gwan oe aghad
A llafyn coch yn llaw gynnifyad
A brwyscaw a briwaw bragad
A brwysglet a breisc lat trwm yad
A bytinawr gwrt gortyfnyad kynnygyn
Yn kynnif ar ysdrad
Kedwitt duw an kedwis heb wad
Kadyr hetwch hytyn am winllad
Kad wyllyon dauyt da gyrchyad
Ked wallaw cad wallawn amhad
Ked orllwyt arglwyt argleidrad kymru
Kymreisclod dyrchauad
Y anaw a daw a dyfnad
Y anant y eni bu mad
Y eur rut yn rot oe geinyad
Ae emys ae amryw dillad
Y bali porffor parth nad a wyrthya
Ae werthuawr ysgarlad
Ef oreu rieu ry gread
Vt edmyc traws ryuyc treissyad
Ef yn wyl yn olud rotyad
Ef yn daer yn aer yn anllad
Ef vlawt kyfrieu ef vleityad yn dygyn
Ef kynnygyn kymynad
Ef ysgrud ef drud ef drussyad
Ef doethaf ef doethuawr ygnad
Ef goreu a vu o vab tad
A mab gwreic gwrygwys y pwyllad
Pwyllaf a ganaf a genwch veirtyon
Y vawrdawn a geffwch
Kert dauyt kein rebyt kenwch
Kor eissor hyfor kyfetwch
Kart wahart a wahan volwch
Ar dreicyeu dragon amdistrwch
Kabyl arnaw ut fraw a frouwch nyd oes
Nyd assw y gwelwch
Ef digawn dyhet a hetwch
Ef dwyre dewrueirt uireinwch
Ef dyrran dyt kalan cadrwch
Ked eirchyon yr kedawl erchwch
Ef dyryt heityt a heitwch anaw
Ef anant kyuolwch
Ef goreu aereu arafwch
Ef gorfu goruawr y clywch
Ef goruc am gerryc mor llwch
Am vuarth caduan cad arrwch
Ef gwnaeth tu pentraeth penn trwch cal-
Gal ac ef na cherwch

Gwyr yn digyn yn dygyrrydwch
Gwerin ner yn aerdawelwch
Gwar hywel hoewal kyuetwch
Gwrt yn llat a llafyn deu avwch
Gwyr hoetylwydyr gwr hydyr yn y hwch
Kyn noe vawr attregwch [ae var
Teyrnet prydein pryderwch
Rac teyrn gwynet yd gwynwch
Teyrnllaw uy llyw ryddygwch
Teyrnllw teyrnllid gennwch
Teyrnged heb rif hebrygwch oe lys
Ywch llessaf os gwnewch
Rac talu y agheu telwch
Rac talarw cadeu cwt uytwch
Rac diuei deyrn diuennwch
Rac dauyt awch kilyt kilywch
Ef uawrllyw mawrllid mallolwch
Chwi vawr wyr y vawr wr gwystlwch
Ef a daw y dwyn yr einwch
Ef ae dwc ac nyw diolwch
Chwi racdaw y gyd ny gedwch yn rwyt
Na rydewr ynyalwch
Ef y uaes y uaws gadarnwch
Chwi y goed y gad nwy beitwch
Ef y vrynn y vreinyawc kyfrwch
Chwi y bant diuant dyurydwch
Ef aer dyrch awch kyrch nys kyrchwch hyd
Chwi oe fawd yd fowch [urawd
Gnawd oe law lawrfeirt gyuradwch
Gwan o aer a gwin o evrvlwch
Gwaew a llafn yn llat yn deutrwch
Gwae ae cawt nyw dyhut dadolwch
Dadolwch teyrn tarw catvc pryduawr
Gwyr prydein rwy goruc
O vro echeifyeint vchelgruc
Hyd wynn urynn llundein lle clod luc
O Pennwaet dyfneint dim nyd fvc
Hyd pentir gafran yd gysyrduc
Alaeth y pennaeth ar bob engiryawl
O hir wawl hir aduc
Ef wrawl oe orofyn rwy duc
Hyn nyd feith yn faeth pob sarruc
Gwr goruawr gorflwg pan amuc
Gwyr gystwy gwrt gastell y ruc
Ef gwnaeth yn erthyst byst bochgluc
A glyw briw branes dy orlluc
Ef ae gwna nym gwnel gorchyfluc
Y wytgwn eu bod or wytgruc
Ef goreu rieu hyd y rudyc heul
Hwyl diruawr diffeithuc
Meith y ry yr hynn nym aduc
Meirch breischir vch brasgeirch hafluc
Mwth myggann hir llam haerlluc
Na bwynt gynt na rywynt vch ryd nuc
Mab ywein gyfwyrein gaduc
Mad ganed mad uam ae hymduc
Dauyt hael y haual nyd fuc
Dyn nys gwyr a duw nys goruc
Mam wyr ae colles kyllestricyawl wisc
Ae osget gorphorawl
O chwanta eua efnys hawl'
Y assen bu assw kythrawl o urys
Amryuys amryuawl
An hendad handym agheuawl
Dybu yr gwared gwr detuawl
Grist yg knawd an brawd bu breinyawl
Mab an tad an tud rwyf hollawl
Ac an teid ac an tad dwywawl
Y gwr a oruc wrawl deyrnllin
Breyenhin bron gedawl
Breisc dauyt o deuawd yth yawl
Brenhinet vrt vonhet vrtawl
Bre ganre geinrad ganhwynawl
Bro gynnyt ar gynnygyn breuawl
Meith oth rad heb reid eu heiryawl
Mythyon ueirch fwyr tyweirch fortawl
Mur gwerin goreu bedytyawl
Milueirt hynt mwyn mawrwynt meiryawl
Meu ofyneic dreic dragonawl prydein
Prif deyrn canhwynawl
Wrth uyn duw na vyn uy nitawl
Ac wrthyd orthywys greidyawl
Uy reen am rotes heb dawl
Rwyf myrtoet mawrdawn ysprydawl
Nam dod ut mandoet ym mantawl ac eur
Ac emys hyganawl
Ti deyrn derrwyn butugawl
Mi brydyt brydest annyanawl
Ti wron oreu eneidyawl
Mi digart dy vawrvart ath uawl
Ti aerwr arwr arwynyawl fossawd
Mi ath wawd ath watawl
Ti eryr ongyr angertawl
Teu yth lys lestri eurinawl
Teu vyg kert angert engiryawl
Meu dud ior ath cor ath canmawl
Boed teu ben rieu bot neuawl douyt
Balch dauyt da uydawl
Boed agored pyrth pedyr a phawl
Yth erbyn arbennic dynyawl
Bych gwr het yn hawturyd ar sawl
A geif tud an tad ysprydawl

BYGWTH DAUYT.

Prydyt y Moch ae Cant.

Kalan hyturef tymp dyt yn edwi
Calaf gan lloer uann llwrw uenegi
Kyntwryf yn ebyr llyr yn llenwi
Kyngyd gaeafawr hwyluawr heli
Keluytodeu reen rannwyd a mi
Megys na rannwyd am rieni
Kychwetyl am dothyw am dwythualch ri
Kywythyawn am dawn om dielwi
A gwrt uyt adwyn agwedi uyg kert

Agarw y angert engyr a hi
Annynetus vum vyr kadeithi
Enwawc orthywys om gorthewi
Nyd adawaf hael o hil beli
Na bwyf bwyll sarruc o bell sorri
Gwn yny ganwyf gwenwynic ui
Gwyth wastaawd tavawd nas tyf eli
Gwythlawn yw vyn dawn yn diuysgi
Gwaethyluann yg kyman yg kymelri
Gollycha dy uar ueirtyon westi
Gollachar y uar o vartoni
Gwyl dauyt lawryt lawr orthorri cad
Cedawl ar ogel uy ysperi
Gwyllon teyrnon tud amnoti
Golluthon dragon dreic eryri
Gollewin deyrn gwellaa ui
Gwellygyaw uyg kert yw uyg koti
Gwell ytt wyf hael rwyf no riuedi meirch
Marchogwyr hyd bell ar dy deithi
Gwell wytt vn edmyc treissyc nor tri
Mordaf nut ryderch yn detyf roti
Gwellynyawc deyrn gedeyrn gospi
Gwallaw ym anaw enw dy uoli
Gwallouyad eur rad rodri essillyt
A syll dy uy mody ym cuelli
Nam gyrr y wrthyd nam gwrthod ui
Nam gad ar gychwyn dytyn dewi
Gwyn deyrn prydein prawf vy llochi
Ath eur rut ath vut ath uynogi
Gwynnygawd dy glod hynod honni
O angert am kert am kymelri
Gweleis ueirt yn gryc nyd egrygi
Gal vlawt yn adrawt dy wrhydri
Keneis dy volyant val nas ry ganant
Milwr pedrydant pedrydawc ri
Gogwyr doethyon dwfyn nad ofyn tlodi
Doethgert lawr werthuawr yt wyf wrthi
Gogwn duw pryffwn y proffwydi
Nad advc oe dawn y daeoni
Gogwybyt dauyt detyf elifri
Na ryweilyt ny rwyoli
O chygein hael vt hwyl ym ynni
A chygor angor ym agori
Ny byt keladwy uod kaledi
Y men ym chwrwer yr chwant kronni
Teyrnuab ywein teyrnet aergrein
Teyrnas uirein varan benlli
Na gwna eryr gwyr gordiogi
Am dadyl ut trwyhatyl yn detyf troi
Na orsag dy lenn dy les wyf i
Na orssaf ar naf yr neb ynni
Nam arwerth yr eur y arglwyti ereill
Nym arwar arall yr uym perchi
Dym gweta vrtas dym gwadawl hi
Megys y dewrwr y dywedi
Dydotyw y dyt dauyt dyuynfri
Detyf hael ym kaffael neu ym colli
Dydel kyn ryuel y rott a mi
Engyl tagneuet tanc heb drengi
Am bo vt kedawl kyduod a thi
Ath uo hwyr hatlet a hir hoetli

KYUARCH GWELL DAUYT.

PRYDYT Y MOCH AE CANT.

HANBYCH well dauyt handid o deuawd
Gogyuarch teyrn gogwyr teyrnuart
Gogyfurt torment gogyfyaw toruoet
Gogawn teyrnueirt gogawn teyrnuro
Termud torment terrwyn deyrn
Eryres ormes eryron dyrrua
Eryr teyrnon yr yn deyrngein
Eryr dreic ormant ardunyant prif ueirt
Eurdwrn prydytyon arwynawl pryduar
Ar wyneb prydein
Hud wytt yth edryt hud wyf yth eduryd
Hydyrueirt oth edrych hud ynt yth adrawt
Eiryoed dy ang car aerawd dyt angkeu
Eurawc dy aghad eiryt ym anghen
Teyrnllu teyrnet teyrnllaw teyrnllin
Teyrnllyw teyrnas teruysc torment
Teruyn tir gadw terrwyn
Teyrn ar gedyrn eur gedawl dauyt
O devawd angertawl
Rwym kynnygyn kynnogyn ditawl
Rwyf prydein prydyt ath vawl

AWDYL

A GANT PRYDYT Y MOCH Y RODRI VAB YWEIN.

ANTYRRON daear antyrron
Ampryfleu donyeu dynyadon
Amryw uyd lle beynt urodoryon
Vu cain ac afael wirion
Ny bu bryd eisyeu absalon
Nac alexander na iason
Bu kedyrn or tri trinheion
Treul efrei afyrdwl groegyon
Ercwlff a samswn seirff galon
Ac echdor gadarn gad wyllon
Doeth vu or trioeth teir canon
Teir colofyn y keluytodyon
Marcwlff a chadw gadyr swysson
A selyl benn sywedytyon
Rannws duw dews donyon angkymwyn
Angkymhes veibyon
Ran y bawb o bobyl yadon
Rei yn drud eraill yn doethyon
Kei tra llwfyr tra llauar eu son
Ac ereill taerlew termudyon
Rei digart yn hart yn haelon
Mwy no rwy o rei kybytyon

Ym om dawn om daw kyflawdon
Am olud termud teyrnon
Vyn tauawd yn vrawd ar vrython
O vor ut hyd vor iwerton
Mi ym detyf wyf diamrysson
Or prif ueirt ym prif gyfeillyon
Neum roted gweled golygon
Tro orid trwy wyr a gweissyon
Gweleis uyrt o ueirt yn osson
Yn moli rodri rwyf dragon
Wynt kenynt nas kelynt pa hon
Keblynt or kwbyl an defon
Ef yn vawr yn llawr yn llyryon angert
Yn angut y rotyon
Ef yn wyl yn olud anuon
Ef diwyl diwyll gweidyaton
Ef oreu rieu nyd ron y gynna
Ef kynnif tud uoryon
Ef bu ryt or rwyt gorchordod
O amgant llys dygant uab don
Ef a vo gan vot egylyon
Yn naw grat yn dewret gwiryon
Ef ym myd ym mawruryd ym mon
Yg kemeis yg kymaws deon
Hil ywein prydein praf wron
Hil rodri yn helw rodolyon
Yn eryr prifwyr priodoryon clod
Yn cludaw anoethyon
Yn eurdud terrwyndrud tirion
Yn eurdwr yn eurdorchogyon
Yn eurdoryf kyntoryf kynreinon
Yn eurgoryf yn toryf antyrron
Antyrron daear antyrron

ARWYREIN RODRI VAB YWEIN

PRYDYT Y MOCH AE CANT.

ARDWYREAF hael o hwyl aches kyrt
Nyd kartwawd agkyfres
Yrdang nad plygyad plymnwyd bres
Ardwyad gorwlad a gormes
Aryfle ysgwyd eur yn armes kynnygyn
Yn kynnif ry dodes
Ar ysgwyt didramgwyt didres
Aryal hy ny fy ny foes
Ny chwsg y gywlad ny chyscoges glew
Glyw prydein rwy proues
Nyd kynna itaw eidol nes
Noc Arthur eirth dragon walhes
Nyd kynnwys y lu nyd kynnhes y lid
Y lochi nyd afles
Nyd ef rif kynnif kyuynnes
Ny wtant cwt ant rwy cotes
Yn dyrlid molyant mal yt es
Yn moli milwr uaranres
Ef yn atteb ny dywaes nac
Nac vchel na hanes
Ef milwr ar vilwyr didres
Ae uilyoet kyhoet kyuaeres
Ker aber congwy kynnognes dwy dreic
Deu dragon yn ygres
Deu dremud am dud ae dodes
Dwy uytin orllin orllawes
Deu deyrn derrwyn didorres yn llid
Llu daear ae hoffes
Vn ar dir ar doruoet ry dres
Yn aruon yn arwar trachwres
Ac arall mynawc y mynwes mawrvor
Ymawr uar agkymhes
Yn esguraw hawl hawt adnes
Yn esgar y bawb am beues
Yn yscwthyr trydar yn ysgwn darpar
Yn llachar nyn lloches
Ar draethell ny draethwyd neges
Mor orvlwg gyulwg gyuaeres
Ar honn rodri mon mwyn claearwres
Heul—hael dauyt ae rotes
Duc eil ruthyr troch aruthyr trachwres
Tir lleyn yr llithyaw branhes
Tu goror halluor holles ysgwytawr
Ar ysgwydeu gwyngnes
Dy gyuarth pob parth ef porthes
Dec am vn ef dygyuoryes
Deu cann waew terrwyn torres bar dygrwn
Pan ysgwn esgores
Kyn ysgar llew llachar lluchwres
Ae alon ae al angkymhes
Kynnifyeid bleinyeid bleidyeu armes cad
Bleityeu coed ae llewes
Kynna hwn neus gwn nas gweles
Dyn y myw or meint ry ganhes
Cart arnaw vt fraw frawt odiwes clod
Bei clywed oet eres
Mor wrawl y hawl pan holes
Mor gadarn yd geidw hyd reges
Mab ywein prydein priodes gwendud
Gwyn deyrn eryres
Mad gogant molyant rwy moles
Mal mertin ym marteir kyffes
Milueirt mawrurydic ryd anuones duw
Dyn ym myd ae gwares
Rodri mawr rwym llawr rym lloues
A ryt but y bawb y gymhes
Cafaf cor mawrnaf mawrnerth aches llydw
Handid lled uym muches
Cafant uyrt o veirtyon eu lles
O voli rodri ryodes

ARWYREIN RODRI VAB YWEIN.

PRYDYT Y MOCH AE CANT.

ARDWYREAF naf vt neirthyeid prydein
Prif deyrn kynnifyeid

Aerdoryf goryf gwrt derrwyn y neid
Y gynnif ar gynnygyn trechyeid
Ardwy cad argrad eurgreid teyrneit
Teyrngert ordyfneid
Llew trylew trylef y geineyid
Llwrw beirt byd esbyd esporthyeid
Llaw rodri gwrt ri gwrth amygeid gwlad
A gwr gwlyt wrth eirchyeid
Llary ysbar ysbenyt y neid
Llew wrth aer a llwfyr wrth eirchyeid
Llaw didawl gwrawl gwr ny dyweid nac
Uy neges yw synnhyeid
Yn eryr ar llawr wyr lleityeid
Yn adon medwon met kynteid
Yn ardwy beirt dwfyn dyfneid y alaf
Y elyff ueirch canneid
Yn erchlyfyn yn erchliw gleissyeid
Yn eruawr froenuawr friw eureid
Ym pob lliw keinwiw can ryuygeid dyn
Yn velyn yn voleid
Ef ae ryt yn rwyt eruynnyeid
Ef rywr ryweryd digreid
Ef gogel gogan gymhwyllyeid
Ef gogawn glyw kamawn keimhyeid
Ef gogwyt galon geleurutyeid aer
Y oruod y yspeid
Ef dreissyc ny blyc y blygneid
Ef dreissyad ac wynteu dreissyeid
Ef gyrchyad ragor wy gyrchyeid rac kwys
Wy loegrwys lofrutyeid
Ef ysgydw am ysgor y deid
Ysgwydawr llethriduawr llathreid
Ef eryr prydein priawd wy gwrthau gwrth-
Pan oruc keili keluytyeid daear [rychyeid
Dynyadon edeifnyeid
Ef goreu vn gwron ym pleid
Kymry vawr kymrwy gynnyrcheid
Ef mwyhaf y met adrotyeid
Ef haelaf ef teccaf teleid
Ef medrws modur henuryeid
Mal medru modrydaf ar heid
Yn wyaf balchaf bwlch liueid lafynawr
Yn wryawr ordyfneid
Yn gymynher ner nerth pob reid
Yn gymhen yn gymhan ygneid
Y gwnaeth duw deifnyawc ar honneid
Rodri hael ae hafal ny gwneid
O dwfyr ac awyr ac eneid a phrit
A frawtus tan ny pheid

AWDYL

A Gant Prydyt y Moch y Rodri.

Hael rodri ryodres edneint
Hawl gretuawl tra gwawl tra gwyneint
Hanbych well o duw diechwreint deyrn
Teyrnet westiuyeint
O wynet yn het yn hartureint
O Bowys o beues dyfneint
O ynys brydein briawd ureint
Ae their rac ynys rec hofeint
Teyrnas yth law lid gereint nyd chwith
Yr chwydad esgereint
Nyd bath llath yn llaw ysgereint
Ny byt byth bydawl y gymeint
A thrugar kertgar cad wytheint
Ath roto creawdyr kyrreiuyeint
Ath lwyto mawruro a mawrureint
Athro ked bych kydurawd a seint

EGLYNYON

A Gant Prydyt y Moch y Ruffut M. Llywelyn.

Graessaw anaw angut ym prydein
Ym pryduawr dadanhut
Engiryawl arwynyawl ut
Angertawl gretuawl gruffut
Gruffut gryd lofrut a lawurydet dygyn
Y dugost bobyl wynet
Bar gwanar y gwin ae met
Ae gwyr goruych or diwet
Diwet wyr eryr ar gymry hu bych
Hu byt bawb ae dyly
Wrth duw yt yolaf hynny
Wertheuin vreyenhin vry
Breisc deyrn kedeyrn cad ognaw llawhir
Gan llewenyt wrthaw
Metwl pawb porth uyt itaw
Metyant y grissyant graessaw

EGLYN.

Nyd yr da y hwfa hen
Namyn yr maws ym y hun
Y molafy vletyn vleit trin
Haelwas hwywys yg garthan

AWDYL

A Gant Prydyt y Moch y Ruffut M. Llywelyn.

Ardwyreaf dreic dragon nenn prydein
Llawer bart pryduawr yny ohen
Ardwyad cancad kyn ked oe benn
Ys kynt no rywynt uch rut wybren
Yr kertgar ysgar ysgarlad lenn
Ys gwyr vwrw yn uierien
Ys gwybuam gam am ganhunben
Gwrth herw dyt osswyt oes o yaen

Dillyngws keli ual kwlwm dolen
Eu carchar anwar amhar am penn
Ny bu haws udut ual trablut trenn
Noc anhawt gwahawt gwynt yg gwden
Neu wtam nad cam kymryd yn benn
Mab llywelyn hael hylwyt berchen
Ar wyneb prydein prif eluyten
Eryr huysgwr hyd ysgoen
Aer orun ual run rut y onnen
Eryr teyrnet y wynet wenn

BYGWTH GRUFFUT VAB KYNAN.

PRYDYT Y MOCH AE CANT.

ARDALY nef ardunya fyn dlid
Arglwyt duw yn dyn yth enid
Erglyw ui am vuner ossid
Yg canyad oth rad oth ry did
Na dos hael yn helw dy dwydid
Y wrthif na mi y wrthid
Am parabyl oth dawn ym perid
Parhawd o nebawd y nid y hael glew
Y gloduawr hu bid
Y gybyt y gabyl ae ouid
Rac beieu rieu yny rennid but
Dy rybut ruffut a rybuchid
A thitheu aryf kadeu kydlid
A thrugar kertgar kyuyrdelid
Ytt heu vyg cert nac ef uid
Mal heu rac moch meryerid
Ac ystyr brif vnbenn mor brid
Eur auya os ef ny erchid
Ny ystyr llythwyr uy llethrid ym kert
Gyrr di yr cart y wrthid
Ac onys gyrry di gyrraf wrid
Yth deurut ath dewrwarth ganlid
A glywo dy wyr wy erlid
Ath orwyr ym llamwyr ym llid
A hwde dewis or rydid
Cabyl neu glod om dyuod dybid
Dym dotyw edliw ac edlid
Am haelon haelder kynhenid
Llas ioruerth aernerth eur newid a char
Och yrdaw nyd odid
Mab madawc llaw deawc lleudid
Y uawr uyw y vawrueirt pob hid
Marw einyawn mawr anaw dibrid
Myrt ry wneith yn gyureith gymid
Mab Tegwared hael hawl dremid galon
Gal ac ef ny borthid
Ny llat bleit vch blaenwel gwituid
Nys dwc lleidyr uy llawrgert o did
Neud llei dy ouod neud dy ouid ked
Cadwgawn ry delid
Mab llywarch dihauarth dyndid
Mab duw nef boed nerth wy rydid
Ny mag nac neges amollid
Ny myc rot yn rann edewid
A minheu magator om dilid
Bot y duw a bod yg gleindid

AWDYL

A GANT PRYDYT Y MOCH Y RUFFUT AP KYNAN.

RAC rwy dygannwy dygynwyre glyw
O uon hyd uynyw llyw llu agde
Dy ryd y doryf dy re orwydawr
Hyd y llewych llawr gwawr gwymp vore
Dychymysc airffysc yn aryfle aesdur
Ae gledyf flamdur ay glot dyre
Mab medel vtkyrn heyyrn dy he
Gruffut teyrnud tut elisse
Mab cor dor dewred ef dwyre prifgat
Megys y hendat oe rat rodre
Molawt yw ygnif mal ym danure
Edeinueirch a seirch serygyl kynnwo
Moladwy y ryd rod y bore
Moidyd essillyd ny syll eurde
Moleis y rwyf kemeis hamre ysgaylan
Yn amwyn garthan gyrch y dando]
Moli haelder ner nyt aghyfle
Aghyflym uuner ueirch fer fyryfne
Pan divwng trawsulwng tros vre y dreiss-
Ysgyluyon ysgylue [yon
Rac colouyn lliaws maws mab nwyfre
Rac gelyn bryneich branhes dychre
Ny byd arodryd ar odre prydein
Prydydyon arwyre
Ef yw fenn fynnyant dibelre
Ef ae dwc oy dec werydre
Ef kymer hyder hyt uudugre lys
Ef dengys emys amyl eu gorne
Ef yn freu tereu tarole saysson
Mur eryglon mon mynestyr greude
Poet ef y orffen orffywysle
Arfedawc eirchyeit arch oe vnlle
Ygkyuaruot clot cludueird dyle
Ygkyurwys gynnwys gan wawr y lo

MARWNAD RUFFUT VAB KYNAN.

PRYDYT Y MOCH AE CANT.[1]

HAEL gruffut dilut dilawch teyrnet
Teyrnveirt neus gwtawch

[1] Llyfr arall a ddywaid mai Daniel ai gwnaeth ar pennill diweddaf yma sy gyntaf yno. Gruffudd ap Cynan ap Ywein Gwynedd ydoedd hwn. Bu farw Anno 1200 ac a gladded yng Nghonwy mewn cwfl abad neu fynach, Caradoc. 253.

Periglew glew a glywssawch
Peir prydein pryd nad oet rawch
Rychwynant anant anhawtgoll teyrn
Teyrnueirt kymry oll
Can y hoed hyd ynt aruoll
Cant callonn yn donn yn doll
Tyllon y alon y al a gedwis
O gadwent ac ynyal
Hoetyl ureu hydyr gleu gletyual
Hyd gaer ae aer ae eur mal
Molaf milyoet naf niuer eurdeyrn
Mor kedeyrn cadarn ser
Caeth faeth y feirt maeth mwth ner
Coeth doeth drud termud tyner
Tyner wrth lawer wrth lu byd yn llwyr
Yn llwry ysp a menwyd
Echel var vu an car kyd
Vchel goryf gwendoryf gwyndyd
Gwynet gwawr drosset gwr drud am deruyn
Am dyrua beirt akhnud[1]
Cwtant oll teyrngoll tud
Gruffut mynawc vt mynud
Mynud wrth uolud wrth uilwyr bu gwrt
Bu gordwy ar allmyr
Cadyr wrhyd bryd bran vab llyr
Cedawl arwynawl eryr
Eryr teyrnet teyrnwawr prydein
Pryder beirt neud ryuawr
Myned vt but bytinawr
Mynawc llary y mynwes llawr
Llawr gruffut llary ut llawen gymwyn ysb
Llawer osb nad ydwyd
Ethynt veirt er pan athwyd
Heb eur seirch heb ueirch heb uwyd
Bwyd y gnud a drud a dreic vu ruffut
Vt angut angert ueic
Agor cor cad o feleic
Ac or pennaetheu penn eic
Eigyawn mwyn terrwyn tyrua man a bras
Bu brys beirt kylch huan
Mawr llawr llwrw[2] prydein a chlan
Mab mad kynnifyad kynan
Kynan darogan derwyton dy daw
Ef dy diw o urython
Anaw kwynaw kertoryon
Vn oet well vt mwynbell mon
Mynawc arderchawc ardyrchauael beirt
Llawer bart llawn auael
Acrawd gwawd gwedy allael
Aer dalmithyr eur hylithyr hael
Hael Arthur modur myd angyt am rot
Hael ryderch am eur vut
Hael mordaf hael mawrdec nut
Haelach gretuolach gruffut

Hael gruffut dilut &c.

[1] *Neu*, achlud. [2] *Neu*, Llyw.

AWDYL YR HAEARN TWYMYN.

PRYDYT Y MOCH AE CANT.

CREAWDYR nef crededun y was
Credwn y hwn val y credwn yonas
Dur ynad detyf rad ry sswynas douyt
Dof wyf yt yn wanas
Dywynnyc dy wir dy wynnyas
Dy wynnuyd ym kywyd nyd kas
Edrych pan vernych ueint uyn tras
Creadur poethgur path greas
Archaf arch y bedyr o berthynas crist
A duc crog yn vrtas
Trwy eiryawl tec ymyawl tomas a phylip
A phawl ac Andras
O afleu uy llaw a llauyn wyn las
O afeith goleith galanas
Da haearn diheura pan llas
Lleith madawc nad om llaw y cauas
Noc ae ceif cain ae glas
Rann o nef ae naw ternas
A minheu mynnaf gyweithas
Bot duw ym a dianc oe gas

PRYDYT Y MOCH AE CANT

Y RUFFUT AB HYWEL AP YWEIN GWYNET.

DUW douyt dym ryt reitun awen ber
Ual o beir kyrridwen
Arwar ut gwetwar gorten
Eryr gwychyr gweith ueigen
Meu gynnelw yr elwyr alaf gan dreic
O dragon modrydaf
Heb pant molyant milyoet naf
Heb pannu gan y pennaf
Pennaf vt gruffut greid eryr prydein
Priodawr tud allmyr
Hydyr yt a clod rod rywyr
Hyd yt aeth hwyl heul a ssyr
Rif ser yn haelder yn helw kertoryon
Yn kerted oth artelw
Rwng dwnn y gwelwn a a gwelw
Rwyf byd rwyt gennyd gynnelw
Kynheilwad prydein wyd priodawr clod
Ac wyd clo byddinawr
Wyd ysgryd gryd greid gwryawr
Ac wyd ysgwyd rwyd rwyf llawr
Llawr deyrn kedyrn kedwis mawtryt ner
Nerth kymry ae gwrhyd
Pan dellid rac lloegyr llucvryd
Dellis dreic bowys bwys byd
Pan doeth byd y gyd goed engir keiryawc
Kyrch Gruffut ry honnir
Heynt loegyr liwed enwir
Heyrn am deyrn am dir

[1] *Neu*, di wir yn wynias.

Tir uy naf traethaf treth wynet dy doeth
O deithi teyrnet
A threth gaer genuyn ar het
A dwy o dir yr helet
Hawl adwn ysgwn ysgwyd yn lleis dreic
O dragon rut Emreis
O pob tir treth ath weleis
Ac o bei ameth treth treis
Treissyeu ardaleu ardwy trin ry duc
Ry digywys y gwerin
Y racwys o loegyrwys lin
Y rac bron y breenhin
Breenhin powys pobyl dost yn engir
Yn ongyr goruuost
Twr keurein twr brydein bost
Tad ced cadoet ry wnaethost
Gwneuthost gestyll twnn tud gynnadyl
Kynnygyn—kynnygeist ny bu hadyl
Ny wneuthost di nam y neb dadyl
Ny oruc duw dy gystadyl
Castell mathraual mwyth werin wythawc
Du peithyawc poeth ethrin
Oth gynnygyn gynnogyn bytin
Nyd vch wyneb neb noe lin
Glyned duw trined ym trugardawn ui
O vawr nen mervynyawn
Arf myrt aradyr kyrt kan yawn
Eryr gwyr llewyr lleissyawn
Lleissyawn berchen benn ban fv ystwng
Dreic—a dragon yn echwng
Hydyr wneuthost wr ar wyr vlwng
Dyt trawd trallawd or trallwng
Trallwng llywelyn llen brid yw berchen
Ae barchwyr yg gofid
Och ar ny llas yn llid
Yth garchar dolur deliid
Deliis gruffut mawr a maon prydein
Nyd pryduerth yw alon
Lle tec teyrnweith vt mon
Llys yr lles y veddygon
Metwynt llyw am vyw am valch wythuryn
Twr—bu tyno wrth an gwynn
Pan doeth oes aessawr yg grynn
Pan dyfu penn llu pennllyn
Penn llyssoet kyhoet keiryawc amgant
Glaer—a glywir dra lliant
Hud aeth eu naf yn diuant
Hud el rac gruffut out cant
Can ced ryt peunyt prif eurglaer yn rwyt
Am roteist ut didaer
Can cad tec torreist dreic aer
A gwedy cancad cancaer
Carws duw dy uod uyd ohen gymro
Ar gymry yt wyd nenn
Ar bob dreic dragon berchen
Ar pob hydyr hud wyd yn benn
Pan ym gwnaeth vulet nath uolwn uy
Rwyf—nyd ryuet na thawn
Peryf nef pyr dywettwn
Parabyl prif hyuryd hyd hwn
Hwnn a duc ragor ragoch wyr kymry
Kymriwei dur vochuoch
Pan vu lew loegrwys voloch
Pan oet llif ceiryawc lliw coch

Cochurynn keredic kyrcheist rysset gwrt
Yn gorddwy teyrnet
Ongyr gwyr gwyrynt yg gwet
Onn ger bronn breenhinet
Breenhin mawr llin mab gwlad a gwyr
Wyf gorwar am danad
Ath garaf wyf digarad
Ath garo duw dewr duw dy dad
Duw douyt dym ryt &c.

LLYMA EGLYNYON MARWNAT.

A Gant Prydyd y Moch y Ruffut ab Howel ap Owein Gwynet.

Chwefrawr mis chweiris chweddyl
Diargel mawr—marw gruffut vap hywel
Nym aele gne gnaws echel
Nym eilyw dilyw ken del
Dotyw ynn dilyw am dilen preitwalch
Prid uyt pawb or gorffen
Gwander coll aerner eurnen
Gwendud barch gwyndyd berchen
Perchen vo gruffut parch westi ar nef
Ar neillaw grist keli
Am lyw mawr gwawr gwrhydri
Am luchuar gwanar gwae ui
Gwae ui uod llawryt llawen vt gwendoryf
Gwyndeyrn heb datcut
Lloegyr ormes rotes eur rut
Rotyad gra dillad gruffut
Gruffut grym euruut adwyn llew
Yn lle bei gyuamwyn
Vnbyn detyf vn boen oe dwyn
Enbyd ym ergydy mawrgwyn
Cwynaf vleit gwryaf ulawt gwryawr
Kyfnod—kyfnewid glas waewawr
Einyoes drang llew gyfrang llawr
Anyan chwefrin dan chwefrawr
Chwefrawr mis chweiris &c.

AWDYL

A Gant Prydyt y Moch y Wenlliant Dec Verch Hywel.

Duw sul gwyn yw hyn hynt gynwyre
Glyw—hynt a dycco glew gloew dydwyre
Dygychwyn olwyn elwa[1] vanngre
Dygymer hwyl fer heul neud foure
Dos heb argysswrw ar llwrw yr lle

[1] *Neu*, elwawd.

Dossawc hytolawc hawt y belre
Heb dymyr Tudyr tud elisse
Enwawc kyueilyawc ys kof aele
Heb uerch gynuelyn gelyn gne unbynn
Ked boed vnbennes ys anebre
Nest a dywawd im dim gy dwyre
Gnawd y dyn dylaw dylif ny gwe
Llywarch ym gelwir llu dy ganre
Lloegyr dystryw distrawch dilawch dile
Dyfnwyd uy ysgwyd yn ysgarte
Dyfnant ysgarant gwaew oe hasgre
Y fort yd gertwyf gwrt yd gre branhes
Gwr yssy o varanhwc yny haryfle
Llawer vcheneid ym reid dy re
Llwybrant om nwyfyant vch nor nwyure
Neur arwet dyuret yn eu dyfyrlle
Gwisc gwyndeil gwyeil gwet a darre
Neud adneu cogeu coed neud attre
Neud adwen ar dyn ry dwyn uygne
Neur duc wysc cantwysc gan y godre
Dolyt caer llion deil lliaws bre
Neum duc meirch mygyruawr dyrawr
Dyre—ar hwyl ganmawl hawl ar heul orne
Caeroet gwynlliant gwynllywc se
Caradwy lywy lewych ystre
Can y daw ym bot om bod yn de
Am hyn gwar uorwyn liw gwawr uore
Klywaf uyg callon tonn val tande
Yn llosgi yrdi ar detyf kynne
Diameth osgeth o wisc eurde
Diamheu anuon grann wynyon gre
A chludaw y hawl y chlod a he
Hyd y daerahawd heul hyd y dwyre

CANV

A Gant Prydyt y Moch y Rys Gryc.

Crist creawdyr ymerawdyr an met
Crist keli kolofyn tangnheuet
Crist mab meir am peir pur uonhet
Synhwyr—kyn synhyaw enwiret
Caranhawc yessu car ym wet
Keiryonnyt kyrcheis uym buchet
Kyrchaf yn gynttaf kyntet deheubarth
Diheubenn teyrnet
Kycrhaf rys uab rys om rysset
Kyrchyad cad cadell ediuet
Kyrchynueirt kyrchant wy orset
Kyrchuawr llawr ys kyrchu llaryet
Kyrcheist ros ditos diuaet
A phenuro a phen goruolet
Torreist gaer uyrtin toruoet ar freinc
Llawer franc ar adwet
Ac aber tawy tref dyhet
Tyryoet briw a hetiw neud het
A seint cler ar claer wyndiret
Nyd saesson y maon ae met
Yn Abertawy terrwyn allwet lloegyr
Neud llwyr wetw y gwraget
Ny char eryr gwyr gorwet na chysgu
Na chosgort heb wnet
Gnawd ysgyn ac ysgwyd ar glet
Yn ysgor brondor brenhinet
Gnawd gwaewawr gwryawr gwythlon
Gwan trwywan trwydun gythrymet
Gnawd oe law y lavur cochwet
Y gychwyn allmyn alltudet
Gnawd y lu y lat eu tachwet
Y lwydyon canaon callet
Gnawd eryr ebyr abar gwet bangaw
Y bencnud wy gyuet
A chicurein kyuwyrein kicwlet
Kicytyon coelyon kalanet
Trydyt gnawd cannrawd kynrawet oueirt
Am y vwrt kyuannhet
Ae breitin ae wlytwin ae wlet
Ae breityawr goruawr gorhoffet
Ae eur rut ae uut ae ueuet
Ae emys hyweturys hywet
A minheu om donyeu dym het
Gnawd ym daw anaw anuedret
Or deheu yrdanc haelonet
Ardal hart y uart am uerthet
Por eissor vn eissyeu nym gwet
Penn elyf pan elwyf wynet
Vn llyssenw a run nyd ryuet uy mod
Yn mudaw am reuet
Reuet teyrnet ti bieu y dreis
Ar draws ualch gyfrieu
Rysva dygyn dugost wy goteu
Rusgleth gwrt nyd ymhwrt amheu
Riuet syr syrthyassant yg oreu
Oth gynnygyn oth gynneuodeu
Ros diuro penuro penn uateu pybyl
Pobyl uedyt rwy kigleu
Llys hawrfort y berw fyrt neud teu
Llwyr llosged y thudwed hitheu
Llutwyd kymynwyd kwbyl yn eu pobed
Pob kenueint yn ychreu
Kastell gwis kystyngeist yn gleu
Ac arberth gosymerth goleu
Anghen yn aghen yn agheu oth gas
Ath osgort rwy goreu
Rys uychan y galwant ys geu
Rys uawr ualch yg calch yg cadeu
Rys gryc y galwant golofyn peu
Nyd Rys gryc yn kynnyc kameu
Rys nys kil na deg mil na deu
Pan el rys yn rwysc y arueu
Arvawc kymynawc kymened osswyt
Oes vdut nyd tyghed
Aerwr syr syrthyws eu riued
Ar y law ae lafyn wyarlled
Arwr dinefwr dinamhed adaf

Neud athwyf ath weled
Yn bennaf yn bennaeth or gred
O gymro o gymry giwed
O bob teyrnas teyrnged yn rwyf
Nwy rotwy gogeled
Y eirchyon y eirchyeid ar lled
Ae eur rut ae vut ae vynwed
A minheu ked mynhwyf vyned
Am radeu ryeu ryn daered
Yssym eur ac aryant nyd fled
Ac emys grawthurys grawnvyged
Yssym wyr a thir a threfred ehang
Ac ehofyn ystlyned
Yssym vt digut digaled
Digryno digawn y doethed
Am rotes ryodres riued
A drych eur ar drychant tuted
Ef goreu rieu ry aned
Er Arthur llary modur lliwed
Ef dihytyl y eur yn arfed frawt veirt
Ual frwyth coed llawn adued
Llywelyn llyw bedyt a chred
Uab Ioruerth uy nerth uy noted
Y titheu vt deheu dyred
Clod wr llary om llwry yth drwyted
Ny bytud wrthut vut vyged
Yth eissor yth oes o haelhed
Wrth uordaf a nut pan roted ruteur
A rydderch afneued
Yth wrhyd yth wrt gadarnhed
Mal gwrhyd ercwlff ergrynhed
A Samswn gwytgwn gogoned achaws
Ac echdor pan broued
Ac or pryd y prouaf nad fled
Nath adws yessu eissywed
Yn hygant y tri yn tecced adaf
Neud adwyf yth ganred
Run gymrawt gymry ouyged
Rynn wrthyd llyw ryd llaw roted
Rys uab rys dilys dylyed prydein
Prydytyon eituned
Rys derllys dyrllytwn y ged
Rys rebyt ef dyrllyt dyued
Dyued rwyf dy glwyf dy glod dy gyn-
ygyn
Dy gynnif ys hynod
Dy gletyf ry glywssam arrod
Ath waew rut yn rynn ym wossod
Dy arwyt ech awyt vchod
Ys ar grad y gad y ganuod
Canhorthwy gordwy gordirod
Can wyr lloegyr ys llwyr adnabod
Dy ysgwyd rwygwyd ragod trychanweith
Trychangwyth gyuaruod
Ath eur ryt dilut diuyth od yth lys
Ath emys amgyruod
Ath breityawr yn dyrawr dyuod
Ath preitin ath braf dy ofod
Mal yt wytt yt wyf yth ganuod
Yth ganmawl ny gannwyf goruod
Mor huysgwr gwr yn gornod ar bawb
Or bobloet agkyduod
Cannhyad duw ys diheu y uod
Yth gannerth kyn darmerth daruod
Canyd oes yma amnod y drigyaw
Dreic prydein syll ragod
Pan vuttych oth uyd hart gyduod
Or bythwn ny hebwn hebod
Boed yn nef ath hendref ath hauod teyrn
Teyrnas duw vchod

MARWNAD HYWEL UAB GRUFFUT M. KYNAN.[1]

PRYD Y MOCH AR CANT.

HYWEL ddiogel diogan deyrn
Duw or nef nyth wyl han
Ae senet laryet lydan
Ae seint gloew ardonyeint glan
Gloewdid a rydid gan y rad boed teu
A bid duw yn ganhyad
Hywel hoewal pob eirchyad
Hil kynan hwyl kynwan cad
Cedawl arwynawl ar wyneb prydein
Prydytyon dioheb
Ny uagei uygwl atteb
Ne uaeth uegyuaeth y neb
Naf eryr teyrn rac tympestyl kedeyrn
Cadwei dud y dan destyl
Ner trymder tromgad diwestyl
Neun gwneir vegys gweir vab gwestyl
Gwystlid rac llethrid llathreidrut lafnawr
O loflen mab gruffut
Treis gymryd lewgryd lofrut
Tros gymry traws gymreisc vt
Ut adyen hywen hywel neud adneu
Nyd adwna duw a wnel
Gwr hydyr yn hoedran a del
Gwawr echen gwrhyd echel
Echig ynof cof neum cafas edlid
Am edlig teyrnas
Hydyr vt cletyfrut cloduras
Huysgwr gwr yn oed gwas
Gwastad yg cancad yg kyngwyt galon
Gal ouid yn rodwyt
Gosseb rotyad eur rad rwyt
Gwys eissyeu aergleu arglwyt
Ar deheu rieu rwyf goruchel nef
Yn adawd mihangel
Arbennic aer bynnac gwnel
Arglwyt boed hywyt hywel
Hywel ddiogel diogan deyrn &c.

[1] N.B. Hywel Fab Grufudd ap Cynan a fu farw An. 1216. ac a gladded yn Nghonwy meddai y Powel.

PRYDYD Y MOCH Y VADAWC AP GRUFFUT O VAELAWR.

Am vnic treissic y traws yolaf duw
A ddigawn yach o glaf
Milwr milwyr uodrydaf
Madawc law ddeawc lary naf
Naf ner rac trymder trist gythrud dolur
Dilys ym y eur rud
Mab duw nef noda vy vd
Gredeuawl greidyawl gruffud
Greit eryr milwyr maylawr a archaf
Y erchwyn nef a llawr
Vd dinac dinas gwryawr
Vn dinam vn mab mam mawr
Vn mab duw ehun oe heneint na lud
Gwr ny lwyd beird oe heint
Rwym galon nyt gelyn seint
Rwyf powys peues hoffeynt
Powyssed angheu powyssuc ae gwyr
Or goreu y hamwc
A edeu rieu ryddrwc
Ac a uo da ef ae dwc
Dvc ywein wynnuein ny wnn han ae hoet
Neut y hoedyl am erwan
Hil gruffud taer rybud tan
Teu angheu anghyflauan
Kyflauan vuan vu ar dreigyeu byt
A bedyd kyn bwyn teu
Kadyr grist rac cadwen angheu
Kadw vadawc uynawc yn veu
Meu bryder llawer llwrw klwyf ym
Deuryd—ym dewred nyt ydwyf
Am———

[*Englynion ar goll.*]

Llyw gwrawl breinyawl brenhineitaf
Llywyawdyr gwenndref nef nerth a archaf
Llwydyant pob carant caraf dy uoli
Llewychuawr geli ri rywoccaf
Llwyr ym kyfyd bryd brys ny gelaf
Llauur veith a weith aweinydaf
Llyryeid uawl trethawl traethaf o naw
Uan—llwydran ellylw gan a genydaf
Llawen eidun vun uyd diorssaf
Lleueir ry gwbl eir ny rygablaf
Lletyf dihol dethol doethaf or gwraged
Llaryed gluduawred a gloduoraf
Llawr mawr mebwynyawn dawn diwarthaf
Llewychdud meinhir ywr tir teccaf
Llu diurawd hyffawd hoffaf ker meuryc
Lliw gwynnblyc gwenyc gwen y hadaf
Leuuer eiry didreul neu heul yn haf
Lliaws ae canmawl or mawl mwyaf
Llin gwinuaeth pennaeth pennaf o gymry
Llun hy ae dyly ieith atalaf
Llwrw gwir nyw cenir ual y canaf
Llauar car kerdrod o uod uydaf
Lloer hynot ar glot yr gloewaf deurud
Llaesuerch uaredud a brud brydaf
Llederyd yw gouyn dyn diweiraf
Llit cant o volyant gwarant gwiraf
Llawer geir —— neir a wnaf ker aeron
Llif dragon vanon vonhediccaf
Llebliw ardal gwiw gwydyrblas yd af
Lle uym llwyd eilwyd arwyd araf
Lles uymoet eres evraf am tavawt
Llathreit wawt hyd urawt hut nawt hoet naf
Lliw cer enwysc riw rin dawl om tafawd
Neut diuethl anueidrawl
Llin arglwyd llary hylwyd hawl
Llun diweiruun dy wiruawl
Mawl ran ellylw gan gynyd gwyd hydec
Y gwawd hydyr ny deruyd
Milyoed dreul ne heul hafdyd
Molyant pwyll uedyant pell uyd
Ny byd amdlawd gwawd gwawr hynod
Ellylw—allwed dawn a gwybod
Nawd yw rac ran o dannod
Nwyf rieu glwyf rwy o glod
Cloduawr dwn kyrchwn kyrch dilud
Ueinuarch—ar fwynuerch varedud
Claer orne dwyre deurud
Clwyf cant uyrd uedyant veird uud
Buduawr yawn hydawn hediw hawl
Dylyn—yw heul dolyd hebliw
Bod rod rin diurawd wawd wiw
Bun laes wanllun lwys wynlliw

LLYMA VARWNAT

A Gant Prydyt y Moch y Iorwerth ab Rotpert.

Fyscyolin byddin bud achref kerddeu
Kerddwys hael yn tangnef
Carno vro vreinyawl addef
A gwedy carno caer nef
Nef yr gwr arwr eur ossep cerddeu
Ny duc card e wynep
Ny wn o wawt e wohep
Ny wybu nakau nep
Nep ny wyr yn llwyr uy lletvryt am lary
Am lury nul oespyt
Trydar wasgar wisg ermyt
Trydyd hael beird auael byt
Bydoed ygkyhoed ygkwyn a ethyw
Oe athaw yn amwyn
Post cadeu kedawldut vrwyn
Powys dir peues derwyn
Terwyn yn amwyn am nerth teyrned
Teyrnas oed y werth
Ysgwyt eurdrut balchdrut berth
Ysgemyt tewdor Ioruerth
Ioruerth gat gannerth gyt gynnor kynran

Kynreul eur a phorffor
Ef oed llew llew lu agkor
Dyhed teyrned tut yor
Yor drydar aerllary oerllawr ae gortho
Ny wrthit yndyd gawr
Mab rotpert rwyf byddinawr
Wyr aryfrud maredud mawr
Mawr a gwyn kymrwyn yr dwyn
Kymrawt dreic drwy ganhyat y drindawt
Car anwar llachar llwch gwawt
Llary llawfer fyryfder fossawt
Fyscyolin &c.

MARWNAD MARED. M. KYNAN.

PRYDYD Y MOCH AE CANT.

MAREDUT llofrut lloegyrwys diarchar
Diorchrawn orthywys
Y mer nef nota vt glwys
Ym parawd ym paradwys

Parawd ysbytawd y esbyd prydein
Vt pryduawr y wrhyd
Maredut marw yw heuyd
Mal modur arthur arthgryd

Greidyawl arwynyawl arwynebet glyw
Gloew eryr teyrnet
Clwyf dygyn deheu a goglet
Clywed y uyned y uet

Betrawd an daerawd pob deurut prydus
Pryderwn yn achlut
Daear vn kyuar an cut
Deon derw maredu maredut

Maredut gruffut grym aduan teyrn
Teyrnet ar gwynuan
Meibyon dewr derynt ychlan
Mur greid kynniuyeid kynan

Dwyn meibyon kynan cyn bu llwyd yr un
Arwynawl ym plymnwyd
Engyrt gyrt gwrthlys annwyd
Anghen agkyuartal wyd

Angheu an goreu gormeil kenetloet
Can edlid yn adueil
Nyd hawt ny nawt neb ynyeil
Nyd hyn hoes dyn noc oes deil

Deilyadon dyfrynt am defry hiraeth
O hiruod dreic kymry
Yth weryd hydyr wrhyd hy
Yth achles wales wely

Gwelytyn teyrn tud gynuan ae ceidw
Ae cedwis pob calan
Bro heirt y ueirt y ueirch can
Bronn gedawl uch bro gaduan

Caduan ner ener anaw kertoryon
Kertassant ar eityaw
Arwar trydar trin ognaw
Eryr gwyr frawt dymhyr fraw

Fraw gyrchyad cant cad kyn bu llawr y
Ae deyrn vytinawr [dy
Ny elwid rwyd ysgwydawr
Ry gelwir rann varw rann vawr

Mawr deyrn kedeyrn kyd gyuranno eur
Ac aryant ym pob tu
Milwr milwyr gynytu
Maredut mawr adwyn vu
Maredut llofrut &c.

CANU

A GANT PRYDYT Y MOCH Y LLYWELYN
M. IORUERTH.

CRIST creawdyr llywyawdyr llu daear
A nef—am notwy rac auar
Crist keli bwyf keluyt a gwar
Kyn dywet gyuygwet gyuar
Crist mab meir am peir om pedwar def-
Dofyn awen diarchar [nyt
Crist uab duw dym ryt ar llauar
Y uoli uy ri rwysc o dyar
Llywelyn llyw prydein ae phar
Llew a glew a glyw gyfarwar
Uab ioruerth yn cannerth an car
Uab ywein frawtyein frwyth kynnhar
Ef dyfu dreic llu yn llassar dillad
Yn dillin kyuarpar
Yn eruid yn aruod abar
Yn arueu bu keneu kynnhyar
Yn dengmlwyt hylwyt hylauar
Yn didranc y gyfranc ae gar
Yn aber conwy cein dafar uy llyw
Llywelyn a thrugar
A dauyt deuawd ul kessar
Diuei dreic dragon adwyar
Diuwlch ut diualch y esgar
Diuwg blwng blaen uuel drwy uar
Dybryd ynn veirt byd bod daear arnaw
Ac arnan y alar
Ef an llyw kyn llid gyuysgar
Ysglyuyon ysglyuynt llurw bar
Oet rynn rut ebyr or gwyr gwar
Oet rann veirw uwyhaf or drydar
Oet amliw tonneu twnn amhar eu neid
Nyd oetynt dilauar

Tonn heli ehelaeth trwy uar
Tonn arall guall goch gwyar
Pann orvu penn llu llachar llywelyn
Llyw alun athauar
Myrt bu llat llith brein gortyar
Or milwyr a mil ygkarchar
Porth athwy pan aetham y ar
Meirch mordwy vch mawrdwryf tonnyar
Oet ongyr oet engir eu bar
Oet angut gwaedrut gwaedryar
Oet engyrth yn hynt oet agkar
Oet yg oet agheu an kymhar
Oet amheu yr byd bod abar
O honam o heneint lleithyar
Mawr gadeu angheu angklaear
Meirw sengi mal seri sathar
Kyn plygu rodri rwyd esgar y mon
Mynwenhoet bu branar
Llywelyn kyd llatwy trwy uar
Ked lloscwy nyd llesc uuelyar
Llary deyrn vch kyrn kyuarwar
Llwrw cyduod yr clod ys claear
Ry lloues rwyf tres tros uannyar y ueirt
Oet vawrllwyth yr daear
Gwisci eur ac aryant nys car
Gwascwynueirch goseirch gossathar
Ysginawr goruawr goruynt par
Ysgarlad lliw fleimyad flamyar
Meirch mawrthic frwythyc fraeth anwar
Frawtus—a phreityeu cwiar
Mwth y ryt arwyt ygwascar
Mal arthur kein modur kybdar
Cann a chann a chein wyllt a gwar
Cant a chant a chynt noc adar
Adar weinidawc caeawc kynran drud
Dreic prydein pedryuan
Adod lloegyr lluossawc am pann
Adaf hir yn herwyt calan
Adwet teyrnet tir nys rann
A dan ser yssef y amcan
Adnes y uranhes y vrein bann dychre
Y dychrein gwyr ygkreulan
Gwrt y gwnaeth am deu draeth dryuan
Gwr hydwf gwrhydri ogyruan
Dygwyt gwyr heb leuyr heb lann
Dygoch llawr dwygad uawr varan
Vn am vro alun eluyt cann a freinc
Yn frawtus val camlan
Ar eil yn aruon aruor uann
Yn vndyt an vnduw ynn a rann
A dwy dreic feleic faw gyman
Ual deulew nyn dylochassan
Ac vn traws gadgun treis uaran ual gwr
Yn goruod ym pob uann
Llywelyn llafnawr agkyuan
Lloegyr diwreit llu rutuleit rutglann
Llu racdaw a llaw ar lluman
Llwybyr yn wybyr yn ebrwyt allan
Llwrw dawn cadwallawn uab caduan
Y mae am brydein yn gynuan
Llary ny del y law attaw attan
Llyryed tremyned tea mor dylan
Rac lleith anoleith anolo llann
A llafnawr lledrut uch grut a grann
Ninheu ueirt prydein prydus eiryan berth
Gwyr a byrth uy rwyf ym pob calan
Yr digabyl barabyl gan bawb oe uann
Digrifwch elwch elyf egwan
Oe aryant gormant gorym drudran
Ae alaf ae eur ae aryan cann
Can edwyn dechryn o dechreuho bleit
Vch blaenwel yn oed llo
Gnaws achaws yn ych kyn aduo
Gnawd y lat ny lwyt y abo
Caer lleon llyw mon mwyn pabo ath duc
Ef ath dwc yg godo
Llywelyn ef llosges dy uro
Llas dy wyr tra llyr tra llwyuo
Llwyrduc y wytgruc nyd fuc fo
Lloegrwys yn llucvryd ys ymino
Lleu dir teyrn llutywyd yn agro
Llas y glas y glwysdei neud glo
Llys elysmer bu fer bu fwyr gno
Llwyr llosged y thudwed ae tho
Llwrw gwelwch neud hetwch heno
Can vy rwyf nyd ryued ked bo
Hyd yt el y doryf ar dyno a brynn
Vt breinhyawc bieiuo
Llew ae duc ae dwc pan uynno
Yr trallwng trillu angosgo
Llys efnys afneued tra uo
Lles y uyrt o ueirt ae kyrcho
A duc y wytgruc ae dycco gwylywch
Gwelhator pwy llutyo
Llwrw uochnant edrywant a dro
Llwydcun llwyd llithwyd am honno
Lledkynt argoedwys gwys greudo
Llys a dwy neud einym yno
Edryched powys pwy uo
Breyenhin breisc werin brwysc ado (acdo)
Ae gwellygyaw pwyll ry twyllo
Ae gwell franc na frawtus gymro
Llyw yssyn synhywch ked tawo
Lloegyr gychwyn a uynn a uynho
Llwyr y dyd y uryd ar uro gadwallawn
Uab caduan uab yago
Llary ysbar ysbenyt y plo
Llwrw esbyd yspeid anolo
Llew pryduawr llyw prydein ae chlo
Llywelyn lliaws y vranuro
Llary deyrn kedeyrn cad wosgo ygcur
Ys fyg car a oruo
Gorwyt vt dremrut dra mor lliant y mon
Mam gymry y metant (bedrytant)
Gorllwybyr llu llenwis ewyngant
Gwarthaf brynn a phenrhyn a phant
Gorlleinw gwaed am draed a ymdrychant
Amdrychyon pan ymdrechassant

Cad y coed aneu cadyr anant borthi
Burthyeist wyr yn diuant
Eilgad trom yn tremynassant
Vt adyen vch dygen dyfnant
Eil milwyr milwyr dybuant
Eil yrth gyrth yn gwrthuynnassant
Eil agwrt ymhwrt am hart amgant bre
Bronn yr erw y galwant
Kynwan llu mal llew yth welsant
Kadyr eryr yth wyr yn warant
Kan hynny kynhennu ny gwnant
Kan wyllon kelydon kertant
Dugost y wytgruc a dygant y dreis
A dryssei kyfnouant
A rutglann yn rutlaw amgant
Run gannclawt adrawt edrywant
A dinbych wrthrych orthorryant ar uil
Ar voelas a gronant
A dinas Emreis amrygant
Amrygyr newenhyr naw nant
A chaer vn aruon acharant yg gnif
Yg gnaws coll am peityant
Neur orwyt dy orofyn nad ant
Yth erbyn yth erbarch vetyant
Neur ortwytt yg gorhenw morgant
Ar vilwyr prydein pedrydant
Mad yt ymdugost waew mad yth want
Arall—yn aruoll ysgarant
A chletyf a chlotuawr yth wnant
Ac ysgwyd ar ysgwyt an chwant
Mad tywysseist lu loegyr yrddant
Ar deruyn mechein a mochnant
Dy gynnygyn ny genhynt cwt ant
Ny cheif hoen na hun ar amrant
Mad yth ymduc mam wytt doeth wytt
Dinam—wytt ditawl o bob chwant
O borfor o bryffwn uliant
O bali ac eur ac aryant
Afy wrys[1] gochwys goch anant y veirt
Yn vyrtoet y caffant
A minheu om radeu rym anant
Yn rut eur yn rwyt ardunyant
O bob rif ym rwyf ym donyant
O bob ryw ym roted yn gant
Ked archwyf ym llyw y lloergant yn rot
Ef am ryt yn geugant
Lliwelyt llettrawd dy uolyant
Llywelyn a llywarch ae cant
Munerawd y marw ny mwynyant
Mal ym byw lleissyawn ryw run blant
Nyd gormot uyg geir wytt[2] gormant teyrn
Wyf tebic eliffant
Can oruod pob rod yn ramant
Can volawd a thauawd a thant
Kein deyrn kyn bych digreiuyant
Can difwyn oesgwyn ysgarant
Can duw ren yn rann westiuyant
Can diwet pob buchet bych sant

[1] *Neu*, O omys. [2] *Neu*, ytt.

AWDYL

A Gant Prydyt y Moch y Llywelyn M. Iorwerth.

Duw ren dym ryt kymwynas
Detyf dyfyndawn kyuyawn kyweithas
Deduryd dyt gwynuryd gwyn wanas
Dragon—dreic prydein ae hurtas
Detyf uy rwyf rynn wrthyd o lias
Dewr egin dwyreawd yn das
Llywelyn llary dyn llwyr dias galon
Gwyl hydwf ual pallas
Buost mab arab arueu dras
Drud cadeu dreic keneu kynlas
A gwedy hynny buost gwas
Clet eurin clo bytin cloduras
Neud wytt wr aerdwr ardwy euras cad
Kedernyd eneas
Dy gywlad nyd lledrad y llas
Dy gynnogyn ny gynheil y tywas
Dy gludawr waewawr goch leas kynnygyn
Yn kynnwyn galanas
Dy gludueirt ynt heirt yth hartglas
Dy gletyf dy glod ry seas
Dy arueu angheu angkywas galon
Gal ouyt rwy dyfnas
Dy orwyt dy oruawr adas
Dywedi teithi teyrnas
Ar ynys brydein briodas yn hir
Yn herwyt bod achas
Dy ystwng kedyrn kadarndras
Detyf gwystlaw yth law heb lutyas
Dygymer pob ner pob nwythas deyrn
Duw o nef yth swynas
Wytt priawd tir prydein ae thlas
Wytt prifwyr eryr arddyrnuras
Wytt chwyrn wytt teyrn wyt eiryas
Cadeu—wytt cadarn ual dinas
Wytt goreu vn gwron or uas
A wnaeth duw y dyt yn creas
Llym anyan tra than trwy gras a choed
A cheyrn oreuras
Llyw bydoet lled byd dwfyn a bas
Llywelyn llywarch ryth gauas

AWDYL

A Gant Prydyt y Moch y Llywelyn M. Iorwerth.

Ath uendiccwy duw deyrn werlin hael
Hil uletynt uab kynuyn
Aryf eryr gwyr llewyr llewyn
Aer gymid kyndlid kynuelyn
Aryal gortywal gwrdiuyn pennawr
Penn prydain ogyrthyn
Yth ysgwyd tebygwyd toryf wyn
Ysgwyd ball guall guhelyn

Geir uyg eir or penneir yn perthyn
Ar bawb—o bobloet dyfestin
Meu eur rut ym rotyon glyn
Mi lywarch titheu lywelyn
Mechdeyrn kedeyrn cad o mynn aryfrut
Eur dilut aer dylyn
Amhyl yth gylch galchdoed gymyn
Am dymyr gwaed gwyr gorewyn
Peithyawc dy alon dy elyn gwae ef
Gwaet a gwlad neuth ganlyn
Peth oth oed athwyd wy deruyn
Pymthengweith pymthengmlwyt bych
Hyn—mabddysc ytt dreulyaw treth en-
Y veirt—yn yrtyoet yth gylchyn [uyn
Dy law hir neu chredir na chryn
Yn roti eur rut a melyn
Dewr yth wnaeth vn duw yn vn dyn
Haelaf—hyd aeth heul oe gylchyn
Detyf dy dad daeoni ath glyn
Dadeni haeloni heilyn
Wyr ywein prydein praf dechryn galon
Gal ouyt hil meruyn
Wyr madawc vreinhyawc enwawc hyn
Mab Ioruerth mad ganed urtyn
Ath ogyuarchaf naf ny eduyn beirt
Megis bart ar dremhyn
Hawl gretuawl kedawl cad edwyn
Hael hywlyt lawryt lywelyn
Hanbwyf well o honawd wawd obryn
Hanbych well o duw ac o dyn

AWDYL

A Gant Prydyt y Moch y Lywelyn Uab Ioruerth

Neum bu dyt ker eluyt elwy
Eilywn wawd a deuawd a dwy
Neum bu aralldyt ym rydyd rwy
Ker moreb kein wyneb konwy
Neum bu tremyn tramwy rwng lleyn
Llewychedic eur ar uy kyfrwy
Ac eurawc aruon ac ardudwy
Ardal dwfyn hoewal dimilwy
Eissytyn gwylein riein yn rwy
Kalcheid y kaeroet kylchwy maelgynig
Milgieit eu gwyr ym pob tramwy
Nyd treid tra dilyn pell ouyn pwy
Py geidw yr gorddwfyr rac pob gorddwy
Llywelyn ae keidw llew yn adwy
Llyw gwynet ae met hyd y mawddwy
Llaw orthrech wrth rwyfan mordwy
Lloegyr wrthryn tra llynn llwmynnwy
Wyr madawc ermidet uwyuwy
Wyr ywein uirein y auarwy
Pryffwn y digreit praff y ddirwy
Ger eluyt mechyt a machawy
O lydaw o draw o drwy mor hafren
Hyfriw y peleidyr ym porthaethwy
O ddyfneint o neint o Nanheudwy
Or tir a uernir wrth efyrnwy
Gwychyrualch lywelyn erlyn arlwy
Nid kywiw a llwfyr dwfyr dyfyrdonwy
Kereist oth uebyd gwryd garwy
Karu bun weddeit lunyeit lywy
Eur didawl meidrawl y modrwy ae phall
Ny phell tynn riein rac a garwy
Yn ganmlwyt yn rwyt yn rwy ar gymry
Ath gymryd yn uwyfwy
Doeth attep duw ath attwy
Teir oes byd a heuyd yn hwy

PRYDYT Y MOCH AE CANT Y LYWELYN VAB IORUERTH.

Aele nadolyc yr ae dyly lloegyr
Dellis llew o gymry
Yn gert gytuod rod ryly
Yn ged gyhydyr gad hydyr hy

Hy bytei arthur eirthyaw hyn ae lu
Eilywoet oe gylchyn
Milwr gwlyt milwyr gryd gryn
Mal yt wytt hetiw hytyn

Hytyn lywelyn hytolawc y veirt
Ae vytoet lluossawc
Rwyf bedyt ny beit y rawc
Rwym lloegyr lliwed trahawc

Traha yw y neb na bo kaeth ym rwyf
Gwr ny rif kybytyaeth
Duw mal ef nef ner bennaeth
Dyn kynna nys gwna nys gwnaeth

Gwnaethost gad aerbost ged eurbar
Prydein—nyd pryduerth yth esgar
Y gymry gymryd gotyar
Lloegyr wales yn wores war

Gwrhydri benlli ban llocher ys gwlyt
Ys gwledic kymynner
Ys gwrt yny gordiner
Ys gordrud fwyr dylud fer

Fwyr fysc aer deruysc ar deruyn lleon
Llyw prydein llywelyn
Dygen rwyf ry duc dy hyn
Ducost vt dremrut dremyn

Tremyn llywelyn llyw rydyrch prydein
Prid y loegyr y dissyrch

Miluyrt glydwr glod neinteirch
Moes terrwyn maes twrr a gyrch

Cyrchyad tremynyad tra mor ut dy gas
Dy gosgort yn breinrut
Meu dy ged gad wychawc nut
Teu uyg gert angert angut

Angut uu dy gyrch angert lyr a bran
A briw goch dy ongyr
Traw y tremynaist benn gwyr
Trwy dyrn deyrneit eryr

Er pan y llywyeist lloegyr diwreit gymry
Gynniweir milcanpreit
Elyf dreic feleic fwyrdreit
Elysmer vt fer nyd furueit

Nyd fuc orwyt gruc wytgun ysgorua
Oes goruod y hil run
Tyreu poeth peithyawc pob vn
Tande fyryf foes alun

PRYDYD Y MOCH AE CANT Y LYWELYN.

Treisuawr lywelyn trossof nys rotei
Ef rotes wyllt a dof
Y winllynn dengyn da gof
Oe wennllaw heibyaw hebof

Hebof nyd anghof anghad glydwr llew
Llewelyn huysgwr
Hebawc teyrn varchawc twr
Heb ameu ef goreu gwr

Gwr gwrthod gwarthrut gwrt yn gwrthrynn lloegyr
Llywelyn ar gychwynn
Ym blaen caen cawad vnbynn
Ymbliant gwyrt ac vn gwynn

Arwynn yw gennyf arwein y vetwl
Ae veddyant hyd lundein
Aerwalch balch bolch y laslein
Eryr araf prif wyr prydein

Prydein anghyngein am gyngas galon
Ef golofyn teyrnas
Anaw pedyr ae nawt pa dras
Y gallwn val y gallas

Gallas arglwyt was aer gleis lywelyn
Lewenyt dwfyn a beis
Gwendud amryw dud emreis
Gwynet adrysset y dreis
Treisuawr lywelyn trossof &c.

Y CANU BYCHAN

A Gant Prydyt y Moch y Lywelyn vab Yoruerth.

Cyuarchaf ym ren cyuarchuawr awen
Cyureu kyrridwen rwyf bartoni
Yn dull talyesin yn dillwg elfin
Yn dyllest bartrin beirt uannyeri
Kymhwyllaf uy naf kymry uodrydaf
Kymro keluytaf ry wnaeth keli
Kymreisc lywelyn nys kymrawt neb dyn
Kymry y deruyn ae doryf drosti
Eryr teyrnet yr yueis y vet
Ar het ar dyhet ar deheu ri
Yr yueis y win o ualch uuelin
Ae wisgoet eurin ae uynogi
Yn llys aberfraw yn llochi bartrin
Yg kaer uawr vyrtin vyrtyoet beri
Yg kaer dygannhwy yn abertawy
Yn agwrt dramwy dref Gedweli
Yg kaer yn aruon ygkert gyflawdon
Ac ygkaer llion uy lliw dybi
Yg caer Amwythic yg cein dreui ner
Yg caroet aber tyner teiui
Yn llys fer elysmer yn seint cloduan cler
Yn llysseit aber hydyruer hodni
Yg castell baldwin ygkeri osgort
Yn hawrfort dref gort dref diuysgi
Yn rutlann deguann deiui drachas eingyl
Yn rutlan degeingyl tec a threui
Yn llys y wytgruc a lloegyr yc catuc
Llawer an goduc yn ymgoti
Yn llyssoet deheu yn lloegyr adodeu
Lliaws twr goleu yn golosgi
Ym pryffwn rywrys yn rwyoli gwrys
Ym prydein ynys gwys an gwesti
Ny chawsan droeduet heb wan heb wnet
O deruyn gwynet yny gweini
Anoethach powys ae thir amddyfrwys
Ae thoruoet diffwys nyw differi
Neu loegyr lu derrwyn ae llyw llid wenwyn
Ae lluoet trylwyn hyd tra gweilgi
Ny chawsan genhyn kymod kymeinthyn
Eithyrgwarth a gwrthrynn wrth ymbroui
Darogan mertin dyuod breyenhin
O gymry werin o gamhwri
Dywawd derwyton dadeni haelon
O hil eryron o eryri
O wyron ywein ar wyneb prydein
Vn vrtyein llundein o lan deithi
Yn lew loegyr gymyn yn yoruerth y hyn
Yn lary lywelyn o lin rodri
Nys kelaf honnaf hon yw beli hir
Ny chelir nae wir nae wrhydri
Am bob treis ryduc ar bob tarw caduc
Ac ar bob ssaruc yr eu sorri
Argynnifer gwaed amdrychyon amdraed
Ac am pob paraed parawd losgi

Ae gwbyl weithredoet ar gel ar gyhoet
Ar gadarn gadoet dyryoet dorri
Can kymery duw difwyn ynni dyn
Kemer lywelyn lyw kydeithi
Archaf ytt arglwyt yr arglwyti
Y eryr keinwyr kymod a thi

ARWYREIN

A Gant Llywarch vab Llewelyn y Lewelyn vab Yorueerth.

Mi ath arwyre vt bre breinnyawc
Breisclew anael hael o hil madawc
Arwr yn arueu aeruetawc deyrn
Eryr ar gedyrn eurged uarchawc
Llywelyn llary rwyf rwym kyuryawc
Lluyteu beri ri rutuoawg
Llyw kymry deruyn diryawc y harglwyt
Llwyr diruawr dygwyt y digassawc
Ry darueit aeruleit eurulaen rodawc
Aruogyon dragon dreic llys eurawc
Ry arueityaf naf nerthawc dygyrchu
Yn rwyuan teulu rwyf teuluawc
Am prydest dyllest ar dull donnyawc
Prydu nyd anoeth y gyuoethawc
Prydyt wyf ym rwyf rywawc lywelyn
Hil meruyn hytyn hytueirch gwiscawc
Teyrnuab ioruerth berth byddinawc
Uab Owein uur prein preitrwyf enwawc
Goreu wyd gorwyd am geiryawc dyffrynt
Gwrawl hawl hwysgynt pellynt pwyllawc
Mynneist gyfaruod yn gyuaruawc
A gwenwynwyn rynn rwyf lluossawc
Gyueillyeist ual drud gyueillyawc yth law
Gauaellus dreic fraw freic kymynawc
Y deheu neud teu ual teithyawc
Urehenin gwrt drin gwyr dreul uodawc
Keueist eluyden alaawc ynyal
Oth gleu gledyual goed gleuyuawc
Dy uart wyf dy uut ys anghutyawc
Dy ueirt ynt heirtyon vt mon mynawc
Dy uyrtoet kyhoet kyhoetawc beunoeth
Dy gertawr byt goeth doeth dauodyawc
Dy gert dy ganaf naf niuerawc
Dy gynny gyn dygwyt arwyt eurawc
Dy gy———ny bu bolchawc dy daryan
Dy gynnif nyd man nyd mal diawc
Dy gynnetyf dyuod yn oruodawc
Am benn gy gynnygyn kynnwryf gwythawc
A gwasgaru clwyf a gwascarawt clod
A gwisgoet arot yn uyd uodawc
Ac eur ac aryant wrth chwant chwannawc
A meirch mei meingrwn dwnn a dossawc
A lluoet ygnif a lluoetawc uaes
A lliaws dilaes aes asgethrawc
A ragod penn clod claer ysgwydawc
Escudwan garthan is garthynnawc
Gwaed am draed o drin a gwaedlid lain
A gwaedlauyn aduutyawc
A gwaedlwrw gwyr aerfwrw aruawc
A gwaedlenn am penn ym peithawc
A gwaed a bwyd brein
A bran ar gelein
A galon aduutyawc
A golo ker man ro meinnyawc
Gelynyon saeson sidanawc
A geloreu creu
A gwan a gwaedfreu
A gwaedffrwd redecawc
Am uochnant kein amgant coedawc
Am uechein yn uochdwyreawc
Am eiluann urychan urecheinyawc heuyd
Bu hiruryn berchennawc
Rac uy llyw yn llu diofnawc
Amherawdyr llywyawdyr llurygawc
Llywelyn llary rwyf rywonyawc
Berchen—barch wledic hiraethawc
Ath uolaf uilwr pedrydawc
Ath uolant pymtheccant caderyawc
Ryth uawl ar yssyt estronyawc
Nath orsseif na moel na myghawc
Boed dy wir ar dir tormennawc dyet
Can mlynet yn het yn hytolawc
Can dewis uuchet rinwet rannawc
Yn rann yth barthred rwyf ced cadrawc
Caffael trugaret trugarawc arglwyt
Trugar duw hylwyt rwyt rinwetawc

CANU

A Gant Llywarch Brydyt y Moch y Duw.[1]

Deng grat benn berchen barth briodawr
Deng grat dy wennwlad mor uad mor vawr
Duw dewrwir pellir pwyllawr on kynnhen
Dilen o bressen ban yn bryssyawr
Deu edryt yssyt a synnhwyryawr
Deu erbyn agheu agychwiawr
Doethwlad nef adef adaf wychawr seil
Vffern yw yr eil dur eil dyrawr
Ofer difuner llyther lleawr
O fyt achrefyt yt achrettawr
O fyryf yoli tri o draethawd berffeith
O egwydet yeith o egwytawr
Berthideu rieu ry wasgarawr
Ny mad borthes mam mab nyw ditawr
Porthid donnyeu byd dynyawl ogawr
Nenn: dynyaton berchen benn bob euawr
Parthwys rwyf radlawn dawn diburawr
Porth ym gwawd tauawd dy garcharawr

[1] Cynddelw ai k. ait.—Ll. C.

Berth gyuoeth llwyrddoeth llewychawt beunyt
Am elyf vedyt am eluyt glawr
Gwedy golo dyt o dywyllawr
Gwedy golwc vrad goleuad gwawr
Gwrth yoli keli kyn neithyawr daear
Gwyl drugar dy gar uo dy gertawr
Kyd gwypwyf hetiw hawtuod vch llawr
Ny wnn yr hynny a wyf henawr
Gwyr ren an reid ryt yolawr heb daw
Rac yn periglaw heb periglawr
Gwytam yn gorllwc gwr llwyrddrwc llawr
Gwr hydyrueu agheu yg ghyghellawr
Kygholli mawr duw mor ddybryd y neb
Kyghall nwy goheb oe gynuebyd
Kyntorawr yssyt ys ef an cryd
Kyghallen ddilenn orfen orfryd
Kygeuddon a daw o diofryd crist
Kygafawc kyfyrdrist kyfyrdost benyd
Cam yw y dyn difanw y uryd
Kygreif diawl kygwl kywyd
Kyghaws a uyt traws a uet tristyd meith
Kyfreith dioleith kyn lleith lleduryd
Kywirdoeth rwy gwel brad annel bryd
Kyfyrdwyth kyfarfyrdwyth prifwyth prifwyd
Kyuaruaeth amaeth am aruetyd twyll
Kyurancgeu gymhwyll am pwyll ym pyd
Kyuyrgnawd ym keudawd deuawd heuyd
Kyfredec a chwec chwerw hir ennyd
Kyfreid oet ym pleid oet ym plegyd uod
Kyfragod dyuod tu uy gweryd
Yn llwrw llwyth eluyt douyt an dyd
Yn llawr lliwed kawt anglawt anglyd
Yn llwyr yt yd gwyt hyd yg gweryd llawr
Yn llwrw vn kyfawr yt yn kyuyd
O areu angheu aereu ergryd
O oeruet poenwet pawb y uywyd
O arwar daear down y gyd dytbrawd
O arwein pechawt lleitawd lleduryd
Ny rygar trugar tra syberwyd
Ny ry daw anaw oe anwylyd
Ny rygotwyf rwyf rym gweryd o dygyn
Nyd rwyt wy gynnygyn gyndiebryd
Ny rygollwyf duw o dewret byd
Ny ry golles nef ny uo ynuyd
Enuydrwyt awyt ewyc lafur twnn
Anvedyr y carwn pwnn pennyadur
Heb synnyeid yn reid rwyt achlyssur
A heb wybod bod byd mor ampur
Ry bu erthyst yn rybu arthur gynt
Rybu amgyfrawd gwynt gwan tra messur
Rybu ull kessar keissyassei flur
Y gan vt prydein prid y hesgur
Rybu vran ab llyr llu rwym adur mad
Yg kamp yg kywlad yg cad yg cur
Rybu ercwlff mawr rwysc dyrawr dvr
Ryuyc angertawl gretfawl greitur
Rybu gamwete vc madawc modur faw
Rybut uu itaw dylaw dolur
Bu alexander byd lywadur
Hyd sygnoet neuoet ny bu segur
Pan ny wyl pobloet pawb yn tostur pla
Pob tra yn diua ac yn difur
Pob naf oe niuer pob ner pob nur
Pob nenn ym pressen yn am pryssur
Gwrthod rwyf hollaul holl ysgrythur ueith
Gwrthwyneb a weith yw y wneuthur
Gwrth awyt dragwyt dra gwylyadur
Gwarchedit eluyt dy byt disbur
Gwertheuin vrenhin vreisc bennyadur byd
Gwrthlated om bryd pyd pechadur
Gorthywys nefoet ny uet eglur
Gwrthyf ny bo trist crist creadur
Creaduryeu nef nawt dialaeth seint
Kyrreiuyeint gymeint gymedrolaeth
Caret ym ynni nyd mi ae maeth
Caru a mynnu vym mabolaeth
Caraf y olaf dri drwy drudanaeth ked
Canred omgwared yr awch gwrdaaeth
Can ryt duw douyt dawn ehelaeth
Can ran rad geleu dewr frwythav fraeth
Can klyw can kennhyw kymhwyllwryaeth
Kein llywyawdyr creawdyr credwn ry wnaeth
Kant kadwent pressent presswylyaeth an hydyr
Canys breu mal gwydyr hydyr hudolyaeth
Yr teir person byd bid ych aruaeth
Yr tri yn yawnwir yawn wrogaeth
Yr vn duw vn dyn na uid hydraeth brad
Yr mab rad yr tad tec hynafyaeth
Can duc pymwan Crist pym oes o gaeth
O yg o gyuyg gymodogaeth
O angor tewdor tud alaeth gymhwyll
O dwyll o dywyll dywyssogaeth
Yndyndid ym pryd ym bru ban aeth
Yn dolvr yg cur yg corffolaeth
Kynytwys mawr wr mawr vreuolaeth
Gnif—yn kynnif y brif briodoryaeth
Kynytwn vinheu heb sswysseu saeth
Kan an duw ury ureenhinyaeth
Breenhinhet benn ban yth aned hael
Bro oet ysgauel ys gofuned
Breenhin pob fin pob faw dyghed
Braw cwydam ygyd yg cryd agred
Yn vffern gethern gaeth drefred erwan
Yn affan poethuann peithyawc drwyted
Yn daffar taeruar tan amgyffred
Yn arfuruyt lle ny llwyt kerted
Yny yt aeth cain can y weithred cam
Yg gyweithas nam nym bo vyned
Gwtam pob anwar daear dyred
Gotef grwn ysgwn anysgoged
Gotefwn gwylwn gwalaed arnan
Gwyth gyman yn llann yn llwyr gywed
A mi am awyt yn geheued
Yn afrifaw duw yn efrifed

Archaf danc kyn tranc trwy eiryoled meir
Hyd nam gwnel kellweir coll aghyffred
Kyn dylaw gychwyn tytyn tytwed
Kan dalu y duw y dylyed
Kan lleng egylyon kein lliwed obeith
Kyn lleith rac kyfeith kyweithaed
Kaffwyf o yoli crist keli ked
Kaffael yn adef nau nef noted

Amen.

ENGLYNION

A Gant Prydyt y Moch i Lywelyn Mab Iorwerth.

Cyfarchaf i Dduw oi ddawn hunaidd
Hunaw ym gogawn
Arwr arwrwas cas crawn
Eryr mawrwyr merfyniawn
Merfyniawn lleisiawn lles arwar cerddau
Cyhyrddws am un car
Pendragon berion bar
Pum wregys dewrfrys daiar
Dy orwyf hael rwyf hwyl reuedd prydain
Hil pryd fawr teyrnedd
Llew torf llyw terfyn Gwynedd
Llywarch Llywelyn ai medd
Meddfaeth dialaeth diwyl hydd ab cad
Cadr ddragon gyfundab
Gwr fab Madawg gwrddfeirch arab
Gwrhyd pyrr byrr y bu fab
Mabolaeth fy rhwyf yw rhywoli cad
Cedwyr tud Feli
Ar bob terwyn torf am ri
Ac ar bob terfyn torri
Mab ddysg yw i'm llyw llu rif ser i'w
Oe galchdoed nifer [gylch
Tarf cynnygn can yd weler
Torri heb noddi heb ner
Mamynogi draig drud yw ei gymmwyll
I gymmell y wendud
Lleith breisgwyr llith brain a chud
Lladd Ryfu a channu golud
Mebyd rwyf gwrhyd rhwydd fu ei gynnif
Ny[1] gynnygn bu tramgwydd
Pen dragon draig yn ddengmlwydd
Pobl dwr neud gwr yn eu gwydd
Gwrhyd ri Addaf gwrhyd ferth bieu
Buddugawl fab Iorferth
Draig Brydain ei bryd ai nerth
Ai ddyall guall gannerth
Cynnorthwy dragon draig hirlwys filwr
Ath filwyr na phowys
Car cyrdd cerdda pob diffwys
Cant cynnygn yn ddygn ddwys
Dessyf llu elyf llew teyrnas wyd
Ny odyn neb dy gas
Bar llychwr gwr yn oed gwas
Beirdd byd yth gyd ry gafas
Cefaist Lywelyn olywiaw gwendorf
Gwynn deyrn Aberffraw
Cadarn gad drwsiad dreisiaw
Ced byd yth lewyd oth law
Llwyddid yt gymry llywarch

[1] *Neu*, Yw.

CANUAU DAVYDD BENVRAS.

AWDL

A Gant Dafydd Benfras i Lewelyn fab Iorwerth.

Gwr a wnaeth llewych o'r gorllewin
Haul a lloer addoer addef iessin
Am gwnel radd uchel rwyf cyfychwin
Cyflawn awen awydd fyrddin
I ganu moliant mal Aneirin gynt
Dydd y cant Ododin
I foli gwyndawd gwyndyd werin
Gwynedd bendefig ffynnedig ffin
Gwanas deyrnas deg cywrenhin
Gwreidd teyrneidd taer ym mrwydrin
Gwrawl ei fflamdo am fro freiddin
Er pan oreu Duw dyn gyssefin
Ni wnaeth ei gystal traws arial trin
Gorug Llywelyn orllin—teyrnedd
Ar y brenhinedd braw a gorddin
Pan fu'n ymbrofi a brenhin Lloegr
Yn llygru swydd erbin
Oedd breisg weisg ei fyddin
Oedd brwysg rwysg rhac y godorin
Oedd balch gwalch golchiad ei lain
Oedd beilch gweilch gweled ei werin
Oedd clywed cleddyfau finfin
Oedd clybod clwyf ym mhob elin
Oedd briw rhiw yn nhrabludd oi drin
Oedd braw saw saeson clawdd y Cnwckin
Oedd bwlch llafn yn llaw gynnefin
Oedd gwaedlyd pennau gwedy gwaedlin
Rhyw—yn rhedeg am ddeulin
Llywelyn ein llyw cyffredin
Llywiawdr berth hyd borth ysgewin
Ny ryfu gystal Gwstennin ac ef

I gyfeir pob gorllin
Mi i'm byw be byddwn dewin
Ym marddair mawrddawn gyssefin
Adrawdd ei ddaed aerdrin ni allwn
Ni allai Dalicssin
Cyn adaw y byd gyd gyfrin
Gan hoedl hir ar dir daierin
Cyn dyfynfedd ysgyrnwedd ysgrin
Yn daer dyfnlas ar lessin
Gwr a wnaeth or dwfr y gwin
Gan fodd Duw a diwedd gwirin
Nog a wnaethbwyd treis anwyd trin
Ym mhresent ym mhryssur orllin
Ni warthaer hael am werthefin nos
A nawdd saint boed cyfrin

TERFYN.

I LYWELYN.

HANBYCH well o Dduw eddewy
Eddewid ddilid a ddeley
Hanbwyf o honawd am wawd wedy
Hanbwyll dygymmwyll a gymery
Llyw Prydain prydydd ath ddeffry
Llywelyn llwyddid yt hynny
Mawr ith orug Duw dad Arglwydd fry
Myfyr yw mae mwyfwy fyddy
Dy faint herwydd braint ti a brofy
Dy fantawl nid hawl nid hawdd hynny
Dy far ys anwar y gossody
Dy uer a gwyner fal y gweny
Dy fudd ni oludd er a wely
Dy fedd ath refedd a ddoeth renny
Difuddiawg farchawg feirch ystry
Dy faddeu nid teu teg y rhoddi
Dy feddiant nid chwant a chwennychy
Dy feddwl nid cwl canys cely
Dy fod falch y rod ry feddyly
Dy fod herwydd clod mal y clywy
Dy fyddedd cyhoedd ti ai cely[1]
Dy fryd wrth dy fryd frenhin Cymry
Erwan yw ynni o mynny
Aerwalch balch balchu fyngwely
Arwar udd Kessar a'm ceissy am bwyth
Ys da beth ym ceffy
Traul caeroedd ciriega ymy
Trefad fy hendad ai hundy
Trais arnaf fy naf ni edy
Tros y gerdd a gannwyf cytty
Y mawr udd rhwyddfawr om rhoddy
Nid mwy no deg erw os a ddygy
Cymer a fynnych Cymry bendefig
Arbennig wledig i wladychy
Difanw son saeson sef a gery
Difwyniant fyddaf o'm difenwy

[1] *Neu*, coely

Na dilyssa fi y felly fy naf
Nid ef yt lessaf o'm dilyssy
A ganwyf dy geiniaid ai cny
A genais a genir wedy
Aerddryd tud or tu pan geffy
Erddrwg ys teilwg os tely
Ystyria wrthyf wrth om colly
Ystawd fy nullwawd nam hennilly
Ystyriws dews dawn ytty er gaint
Ystyr saint dy fraint frenhin Cymry
Can gwnaf dy foliant fal y heddy
O gwnai iawn om dawn nim diawy
O wythlonder ner nerth a gedwy
O eithaf pob caer taer y torry
Neu ry orwyd hael ydd hwyly
Ni ryorug Duw dyn fal tydy
A ddaroganer a gymmery
O bob darogan dawn a geffy
A ddarogenais a gynnyddy
A ddaroganwyf a gynhely
Wyt ddaroganawr gan a wely

TERFYN.

AWDL I DDUW AC I LYWELYN FAB IORWERTH.

DAFYDD BENFRAS AI CANT.

MAB Duw dylyaf dy bwyllaw
Mawr gwerthfawr gwerthyf gwrandaw
Mor iawn yw ydawn am daw ygennyd
Mwynair o'm plegyd heb plyg arnaw
Mur modur llywiawdur rhag llaw ymae
I'm meddwl dy geisiaw
Mor ddiriaid i ddyn eiddunaw oi gnawd
Er dygnawd bechawd na'i rybychaw
Mor deg y gelly di gall arwyddaw
Merwerydd echwydd ac ucherddaw
Mawrfryd gan ddyn byd er bod iddaw
Dda—na mawrair draha nid rhaid wrthaw
Mab Duw ai dyrydd yn eiddaw
A mab Duw ai dwg y ganthaw
A mab Duw ddyddbrawd a ddaw iw brofi
Beth fo ei ynni am ei anaw
Ni bydd a mab Duw diamadaw
Afo mynws byd yn ei bydiaw
Mab Duw dewiseis dewissaw a wnaf
Ef dewisaf naf nawdd y ganthaw
Diddestl oedd eu lle llu wrth sylliaw
Dydd y cymmerth Crist grog yn eiddaw
Yngwaelawd uffern affleu fraw einioes
Ydd oedd bedeiroes yn ymdaraw
A llu o bryfed yn eu briwaw
A llid llid boethfan dân yn eu deifiaw
A llys afraid gwrys na gwryfiaw oi plaid
A lliaws enaid yn direidiaw
A llwyr dywyllwg wrth odrigaw

A lleng gythreuliaid yn ei threiliaw
A llawer bwysti heb ystyriaw ced
A llawer sched trwydded trwyddaw
A lluoedd pobloedd pawb yn athaw
A llewod a rhod yn eu rhwydaw
A lle ydd oedd druan drwy adaw Cain
I werin wirin ei warandaw
Pan ddyfu y mab rhad oedd raid wrthaw
Er porth yn dannorth a dawn arnaw
I Uffern bydwern heb adaw ychwaith
Yn un boregwaith i'w hanrheithiaw
Achos pumoes byd ybu iddaw
Uchelwr mirain bêr drain drwyddaw
Ucheldad fab rhad rhac rhwydaw ei hawl
Gwae ni fo deddfawl y dydd a ddaw
Mihangel pan dêl i dalu drostaw
Yn erbyn cythraul cythrudd syniaw
Ac ymliw ac ef am ryluniaw gau
Ac angen dieu dyfod iddaw
Pam na char mab dyn Duw ai geisiaw
Pam na chynnyc ef nef yn eiddaw
O dda ni wyrtha wrthaw ny aned
Y gwr gogoned gweled gwyliaw
Gwr ni gaffad namyn dim arnaw
Gwr ni cheffir ffordd i ffo rhagddaw
Gwedi y gwr uchod uchaf llaw diau
Ar eil gwr goreu meu ymadaw
Llywelyn urddyn urddas iddaw
Llew gwaywdwn ysgwn ysgwyd gydiaw[1]
Gnawd fod cyfranc rhwydd rhagddaw pan brofed
Ai glywed ar lled hyd yn llydaw
Gnawd fod ongar gwyr wedy gwyraw[2]
A chledd gwawr Gwynedd a gwaed arnaw
Gnawd uthr fod rhuthr yrhyngthaw ai
Esgar—a gnawd fod gwyar o'r ymdaraw
Gnawd yw o'i elyn hylithr wylaw
A gnawd fod tafawd diwyd iddaw
Gnawd ysgafael hael yn hwyliaw oi du
Rhac ei llu i Loegr andaw
Gnawd Ffrangc rhag ffwyrdrangc a ffo
Arnaw—a pheleidr rheieidr wedi rhudaw
Gnawd Sais nis cwynais yn cwynaw oi ben
A gnawd o dduch Tren trin ymwriaw
Gnawd cleddyf gilyd yn ymgiliaw
Cuall ac arall yn ymguraw
Ac ar llwyth oswydd gnawd lleithiaw
Cigfrain—a chaer dew firain yn difuriaw
Gnawd gwayw ae arwydd gwedy gwyraw
A gwr yn gorfod a chlod iddaw
Gnawd seithgad o eingl yn syrthiaw ergyr
Ac eryr rhyswyr heb eu rhusiaw
Gnawd fod ysgwyd frwyd friwdoll arnaw
Ac unbyn dengyn dengwlad iddaw
A digawn o ddawn i eiddunaw rhen
A dygen llawen yn eu llywiaw
Llywelyn neud llew cywaethlaw
Llyw anaw llawenydd dreuliaw

[1] Geidiaw.—Ll. C. [2] Gwywaw.—Ll. C.

Ystyriawl ei hawl i hwyliaw yngryd
Ys digrif i'r bod y danaw
Ystyriws dews y dawn iddaw
Ystyried tad llwyrged rhagllaw
Dyn yn fyw ni fedd i dreisiaw Duw fry
Am frenhin Aberffraw

MARWNAD I LYWELYN FAB IORWERTH.

Dafydd Benfras ai Cant.

Meu foli Crist celi culwydd
Mawr foliant didrawd didramgwydd
Maith i'm gwnaeth alaeth ac arwydd
Arnaf—mi rydynnaf dan ei aflwydd
Mor draws fu Iesu am aes digwydd
Mor dreisiwr hagen am ren rhadlwydd
Mor drist yw ein byw bod glaflwydd derfyn
Ar rudd Llywelyn llaw gyfanrwydd
Mawrbeir cynniweir cynnif hylwydd
Mawr benn Cymru wenn ai chymmhenrhwydd
Mawr barch gogyfarch gogyfrwydd or hyd
Mae ysbyd y byd yn enbydrwydd
Cam y gorug Duw o dybygrwydd
Cyn bu drwch na bu drwchanmlwydd
Cymyrres angeu an ingrwydd attaw
A dygynt o'i law liawsogrwydd
Llywelyn haelddyn hwylddawn awydd
Llywiawdr gwynfydig gwledig gwladlwydd
Lladdawdd Duw arnam am ddwyn lleurwydd frwyd
Llawn rywydd ysgwyd ar ei ysgwydd
Llywelyn aer llyw taer am y teirswydd
Llwyddai a llithrai o'i helaethrwydd
Lleigiad fryd yn rhyd yn rhodwydd ongyr
Och awyr am wyr diwaradwydd
Och fawr a fwrir o ddirfyngrwydd
Och faith heb ychwaith o'i obeithrwydd
Och am naf am nêr diwydrwydd
Och am nêr muner mynogrwydd
Och ddygyn a ddognes goleurwydd
Och de am ddewrddrud ehangrwydd
Och nos o arhos yr arwydd
Och ddydd a ddoddyw o'i dramgwydd
Och Ddofydd ddifa gwreiddrwydd
Och Dduw o ddyfod i'n arglwydd
Wedi achadw cad fragad friwgwydd
Wedi echwng teg heb attregrwydd
Wedi addaf teg ar gartrefrwydd
Wedi tynnu Lloegr iw llawn archwydd
Wedi na wnaeth Duw diddanrwydd ym
Wyd—ni gaffei llew gryd greidiaw awyd
Gwedi llawer gwr a gorwydd iddaw
A ddeuynt attaw wrth ei awydd
Ni ri cedwesti cad wastadrwydd

Ni raid a warawd wyr yn hywydd
Rhydd fydd a ganwyf i'm rhwyf boed rhwydd
Rhan o deg addef nef yn ebrwydd
Ebrwyddws dews dawn ym plegyd gwr Gorehang ei wrhyd
Ebrwyddynt ebrwyddweilch o'i gyd
Ebrwyddwalch ceiufalch cymryd
Braw yw ynn deon diofryd ein llyw
Braidd yw yn ein byw ynghynnen byd
Wedi brys haelder muner menwyd
Mwyniant llu tra fu yn ei fywyd
Mai yw am doddyw yn anhyfryd wyf
Am fyned fy rhwyf yn rhwym gweryd
Golo hael galar yw y dedfryd
Goludd ei achludd gwayw rhudd yn rhyd
Goleu y dug Duw ein diebryd fry
Am freenhen Cymry cymrwyn ergyd
Gwir yw marw gwr garw am gaer eluglyd
Goreu oedd ynn ein marw i gyd
Gorofn y sy arnaf hyd nam gweryd dyn
Wedi Llywelyn llywiawdr gwyndyd
Gwarafun ni wnaf yn nydd creulyd
Gwrawl oedd ei hawl wrth ei hwylfryd
Gwaredid keli celfyddyd oleu
I wrth ei afflew poenau penyd
Cenais wawd ufydd-dawd yn ei fywyd
I'm arglwydd gwladlwydd gwladoedd oglyd
Canaf im arglwydd cof enbyd ys man
Rym gorug angeu dristyd
Am dreisddwyn terwyn tyrfa espyd
Am drosedd gwynedd a'i harfeddyd
Am drawsgar gwanar gwenwynfryd Prydain
Am drawswyr Owain drais syberwyd
Am drueni mawr dwyn gwawr gwyndyd
Ymdro rhiallu fu o'i febyd
Am drengi fy rhi rhwy ledfryd am bydd
Ni edych Dofydd ef y gennyd
Am drais Duw nid oes dinn gyhyd
Am drais dyn dinam gedernyd
Am dreiaw anaw anwylyd llawer
Am dramawr bryder ac ni weryd
Am drwm feddwl cost eurbost aer byd
Am drin wychydd rydd ruddlafn creulyd
Am dylwyth hydwyth yr hyd y buant
Amgylch gwawr dygant yn deg hyfryd
Ei deulu a delynt yngryd
Delweu aur ar cyfeuryd
Ei wyrda oedd dda oedd ddiwid pob un
Oedd anhawdd iddun ei ddiofryd
Ei weision o'i wasanaeth gyd
Ei feirdd byddyn heirdd byddyn harddglyd
Ei fyrddoedd cyhoedd cawsynt edgyllaeth
Am ei freuolaeth hiraeth hyd
I'm rhei y harchaf arch o'm plegyd
I'm rhiau gorau gwr i'm ennyd
I'm rhwyf y rodded rhan fawr o'r byd
Ef rhoddai i Dduw ei ddihewyd
Ys rhoddo fy rhen rhan yspryd addef
Ei ran o wlad nef iddaw hefyd

TERFYN.

MARWNAD RUFFUDD FAB LLYWELYN.

DAFYDD BENFRAS A'I CANT.

GWAE ni hael mor wael mor woleu
Weled yn nesad ein eisiau
Gwelsam ni gynt ai wynt yn oreu
Gweilch Cymru yn cymryd arfeu
Yn Lloeger yn llosgi ei thyrau
Ai gwelai eiliai yn oleu
Ai gweles gwelynt ryfeddau
Gwelsam ni wawr maelawr megys ynteu
Mygr fadawc wayw roddawc ruddgreu
Gwelsam ni faelgwn fawr fur cadeu
Cadr fab Rhys yn rhos ai ffagleu
Gwelsam ni Owein prain prudd ei ddoniau
Doniawg fab Gruffudd beirfudd bareu
Gwelsam ni fab Hywel yn rhyfelau
Cynan y gelwid cwyn a'n goddau
Gwelsam Rys falchgryg ryfyg reithleu
Yn rhuthr aruthr ar y dehau
Gwelsam Rys fychan darian daerglau
Ym mhyrth Caerfyrddin ai fyddinau
Gwelsam wyr dinam yn ddiamheu
Gwael yw nad ynt fyw neud ynt feddeu
Gwaent hwy ar a wnaeth eu pennaethau
Am Ruffudd gwewrudd gwae finnau
Am riff ner lluch hyder llachau
Am rym llym y lleinn fy nagrau
Am nwyf y darwyf ai neud areu
Amlwg yw custudd ar fy ngruddiau
Aml i'm gwnaeth hiraeth hir anadleu
Am leith gwr dewr dur ei lafnau
Am lew glew o'm glud feddyliau
Am lyw glyw glod hyd Fynnau
Bu gelyn dychryn o'r dechrau
Byth yn lladd Llundain ai thyrau
Bu erwan yr awr y cigleu
Bu oer ym aros y chwedlau
Na bum farw o fawr bryderau
Ac yn farw fy arglwydd diheu
Na dyn oni'm dug anghofiau
Am Ruffudd ni'm dyhudd nau dau
Gwael yw colli hael o hil eneu
Gwag yw byd bod yn ei faddeu
Gwirfab Duw gan dug ben rhiau
Gwae fi i'm poeni rhac pum edau
Ucher rhac pryder pryd i'm goddeu
Achaws gwalch mawrfalch mur cynnedfau
Uchel y dodaf am naf nid mau
Wych ragor och rhagod ti angau

Cyn y gwedd ini oedd goreu
Gwedi gwawr Cymru cymryd croesau
Cymmerwn iolwn o iawl seiniau
A syniwn ar beth o'r pregethau
Am ei ddwyn terwyn torf amrhyffleu
Ymddifaid y'm rai genau nid gau
Rhy draws fuam gynt hynt hir ddiau
Rhy drist i'n gwnaeth Crist creaduriau
Gwr a wnaeth yn llawn llenwi cibau
O'r dwfr deierin yn win gwineu
A wnel gorphowys rhag pwys poenau
I Ruffudd rwyddfudd yn ei raddau
Gwr an pryn prynhawn ddifiau
Gwir iddal o ddylaw affleu
Gorug dduw gwener rhwydd-der rhadau
Goddef pum harcholl o archollau
Gwedi llarydad Duw deg cyfreithiau
Llofrudd fab Gruffudd draul budd dreigiau
Llwrw y gwn gwenwawd bryddestau
Llary rwyf a ganwyf a'm geneu
Llew buwyf Llywelyn biau
Llyw Gwynedd diwedd a dechreu
Dechreuws dews hyd na'm dyhudd dim
Damwyniaw ym gythrudd
Dychryn mawr bod llawr ar llofrudd
Llyw meidrawl llew greddfawl Gruffudd
Mab meithyn Llywelyn llafnrudd
Mawr gwriawr gorwyr Maredudd
Traws gyngaws gyngor diachludd
Trais gymmell tri nawwell no Nud
Gwna arnaf hiraeth hir gystudd
Gwaith Saeson llid ruddion lledrudd
Gweryd ni'm ergyd ai mawrgudd
Gwae gwelsym cer mawrfryn morudd
Gwr oedd wr oedd orfawr ei fudd
Gwyr oedd wyr oedd orddyfn ganthudd
Gwyth oedd lwyth oi laith ni atgudd
Gwaith oedd saith ymy y oludd
Gwawr oedd fawr ei far yn ddyfn brudd
Gwas oedd gas ei geisiaw dan gudd
Gwalch oedd falch ei falchlafn uch grudd
Gweilch oedd feilch am ei falch ddeurudd
Gwn o ddwyn terrwyn torf angludd
Gwan anrheg anrhaith heb rybudd
Gwanar gar trimudfar trymrudd
Gwenwyn gwyn gennyf nid ymgudd
Gwyn eurdir ardwy dadanhudd
Gwr eurdwr ardwyad trabludd
Gwawr gwyndyd gwander ei orchudd
Gwyn Gwynedd gwae ni am Ruffudd
Gruffudd aur digudd ef dygnaf i gwyn
O genedl plant Addaf
Griff ner o'm pryder y prydaf
Prif farwnad ir mab tad teccaf
Greddf Echdor gwawr eurdorf gwraf
Graid synniaid synniais ei alaf
Grymus can gweled ei dy gwelaf
Gradd berchen ei barch am danaf
Hiraith y sy i'm dwyn am a gwynaf
Hir yd goffeir a goffaaf
Mor lle ym alar am a garaf
Mor llwyr y lladdawdd Llundain arnaf
Mor llwyr car am a garaf
Cyd a dragon byd o byddaf
Trugar hael pa hwyl a ddygaf
Am ddwyn draig dragor nas gwelaf
Drwg fab Duw y daethost attaf
Crist a wyr yn llwrw a ganaf
Na wn am fy rhwyf cwddwyf cuddaf
O mynnwch chwerddwch mi ni chwarddaf
Can mynnwn fy marw ni mawr wdaf
Cud ymguddioch chwi oll mi ni allaf
Ymguddiaw dan llaw ban fo lleiaf
Cyd ymguddio pawb beth a gelaf
Am farwnad Ruffudd nid ymguddiaf
Nid a eill cadarn yn cadw eithaf
A all gwan truan trist a allaf
O orchrawn deigr llawn a ollyngaf
O orchudd Gruffudd ail Nudd fy naf
O erchyll golled gall marw fyddaf
Ai Orchymmyn ef ar nef a wnaf. TERFYN.

DAFYDD BENFRAS AI CANT.

Ys gorwyn ewyn rhyn yn rhedeg
Ys gwrdd yn Ionawr mawr morgroeg
Ys gwae fi am iaith gwawdd faith gofeg
Yr goddau chweddlau imi a fai chweg
Ni wybum erioed medru Saesneg
Pan geisiais i eful o ennilleg
Cam oedd neud ydoedd yn wyndodeg
An rhoddwy fab Duw dawn arwaneg
Yn dwyn oc ei plith yn olithreg
Ei wladoedd cyhoedd cyfun hardd deg
Ar wledig lleithig llwythfawr urddreg
I wlad Dafydd rydd rwydd gymraeg

MARWNAD IR TRYWYR YNGHYD.

DAFYDD BENFRAS AI CANT.

NEUD mai neud lleilai llif yn afon
Neud maith i'm dyrraith dir ofalon
Neud mwyfwy galar gwanar gweinion
Neud mau feddyliaw hwyliaw haelion
Hwy hwyliesynt gynt hyd gaer llion
Owein prydain priodorion
Lleiddiaid gad fleiniaid o flaen arfon
Llywelyn glodfawr fawr ai feibion
Llyna wr arwr i argosbion
Llwyddedig gwledig gwlad orchorddion
Llawch ardawch ardwy rheidusion

Llaith arfaith arfod blathaon
Llywelyn llywiawdwr gwleiddiadon
Llary gynghaws drwy gyngor doethion
O fynyw hyd faen gaer lleon
Ail colli colled annhyrion
Ef cynnif canwyll marchogion
Hy ddyfryd ddyfrys gynfreinon
Hoeddyl Dafydd megis dydd dyddon
Naf ieuangc cyn trangc treuleirchion
Ni ballai i bellennigion
Ner muner mynych ei roddion
Neud ei hoed ar ei gyfoedion
Doeth esgyrn gwr chwyrn ei ymchwelion
Ymchweiliad tromgad trwm ei gofion
Dawn yr abad gwirdad gwirion
Ai dug oi olo i fro frython
Duw am gwnaeth hiraeth hir ofalon
Dyfod corf Gruffudd mwynfudd maon
Diafrddwl feddwl fyddwn ym mon
Pei yn fyw y delai i dal y bolion
Chwegwyr cynnifwyr cynnebigion
Eu cheddlau goreu gwir er Iason
Llywelyn ai blant pla gelynion
Dafydd a Selyf ac Absalon
Herwydd trymfryd byd bod tan Saeson
Wedi treisynt gynt ar y goron
Trydeydd rhyfedd llyfr llefesigion
Nid a gwyr Gwynedd gan y gwyllion
Am far trwm tramawr goffion
Am fod yn eu tud hwy alltudion
Am fawrweilch aerweilch arfogion
Am fawredd Gwynedd ganaon
Llywelyn hyddyn terwyn tirion
Gruffydd a Dafydd dywyssogion
Rhai difai yn difa galon
Rhan berthfan a borthyn greon
Pei yn fyw fyddynt o mmon
Perynt hynt hendref Wyrangon
Parawd gwawd gwedi eryron
Peris Duw eu dygngudd rhagon
Eny cyfred plyg gwenyg gwenion
Yny cyfrangc mor a mawr afon
I abar feddau rheiddiau rhuddion
I aber Conwy ceneddl frion
Tri goreu dreigiau sy or dragon
Tri a ddug Duw or dyniaddon
Tri eres armes trachwres trychion
Tri eraill ni eill oll eu deddfon
Tri araf pennaf pennadurion
Tri arwydd hyrwydd ar eu holion
Tri arwr eurdwr eurdorchogion
Tri eryr yn wyr ac yn weision
Tri chlwyf nad ydynt fal gynt Cynon
Tri chleu eu pareu fal peryddon
Tri chlo ar eu bro rhag bradogion
Trwy eirioledd Pedr pen porthorion
A mair oi gwyry air ai gweryddon
I'm tri Arglwydd byd boent cyfeillion
Mihangel angel ar angylion TERFYN.

MARWNAD DAFYDD FAB LLYWELYN.

Dafadd Benfras ai Cant.

Dygn i'n symmud Duw ein tad
Ysprydol ysprydoedd oleuad
Dydd ym gwna yn drist drais dyfnaid
Ar llall yn llawen o'i ganiad
Rhyfedd eu rhiau rym swynad
Rhyfeddaf o'm naf o'm neirthiad
Nid rhyfedd cyd bwyf o'm rhiniad
Gynnefin ar ganu marwnad
Ceniddum hon dra bron braidd ni mywad
Urddyn Lywelyn lyw y berfeddwlad
Ceniddum hon Ruffydd rudd ei ruad
Ac ni rygant dyn dim mor irad
Canaf hon Ddafydd cynnifiad ryfu
Ni wnaethbwyd gwar llu yn llaw gaead
Ni ddodai eirif ar ra ddillad
Na gwin grysgelo nac ysgarlad
Ni ddotto fy rheen fab rhad ei bechawd
Yn erbyn fy mrawd ddefawd ddifrad
O amlder o dir llawhir lleiddiad
Ac emys golchwys goachubiad
Na bu gystal dyn y danad Dofydd
Ac y bu Ddafydd gan ei ddiad
Mor rhyfedd rhac mor fu roddiad
Na roddes fy llyw y lleuad
Mor eawch ym ardawch ardwyad
Cyn ni fwy o Ddafydd yn ymddifad
Tra fu wr arwr gerddeidiad
No'r trithael haelach yd gaffad
Truan y gwnaeth Duw dwyn cariad
Cymru—ym mhlith prudd wely heb oleuad
Etifedd Gwynedd gwanar gyrchiad
Neud Duw a'i rhannws yr hael reiniad
Ysy fyw a fo henuriad
Y sy farw gaffas farwnad
Deu fab Lywelyn lew gymynad
Diofelynt fi o feirch ffysciad
Diofelyd Duw hwy ac eu tad
Yn y wenwledd fry yn y wenwlad
Gwlad fal cynheiliad y cynhelis
Gwledig ben perchen gwr am perchis
Gwyn esgar neud gwar ai gwerchedwis
Gwae ni oi drengi fal yr drengis
Llawer iawn oi ddawn a ddefnis attaf
Llwyr y coffaaf am coffes
Cyn angeu Dafydd cynnydd cannus
Cawsant or bobloedd pawb erchis
Nid dodi bareu a beris arnaf
Alaf a enwaf ym a enwis
Nid hebof ei alar car a'm cedwis
Nid heb meirch meithdew i'm hedewis
O eiseu Dafydd neud is yw meddwl
Ac neud afyrddwl oi orddewis
Nyd llew o dyrred yny dedlis
Nid llawrydd Dafydd a ddiengis
Gwael yw colli hael diwael dewis

Gwae ef a gyll nef er annilys
Dilys briodawr gwynglawr Gwynedd
Dolur yw nad byw llyw arllechwedd
Dygn yw i Gymru dygnedd ei dygned
Clywed ei fyned yn ei faenfedd
Dafydd hael ei hawl gywryssedd
Deheu a gigleu a gogledd
Dyfod hyd attaw dyhedd Iwerddon
I farchogaeth Mon dirion diredd
A llu o Brydain a llwrw hybrydedd
A llu o Ffreingc ffyr ffrawdd galledd
I goron Lundain er garwedd heiyrn
Ni roddes teyrn ty o wynedd
Duw ai dug rhagon deon diwedd
Dafydd fuddugawl gedawl gyfedd
Digawn o bregeth yw difaedd hael
Heb fryd i'w gael hyd frawd gyhedd
Ystruan ei ran rwyf marianedd
Ysdrwg heddiw lliw wedi llaryedd
Y llaw a gedwis erllynedd
Adwy yn Aber conwy cyn eu gorwedd
Wyr Brenhin Lloegr llu teyrnedd
Mab Brenhin Cymru cymraisg fonedd
Gwr oedd a hauoedd gorfoledd gwerin
O iawn deyrnllin y brenhinedd
Callaf yw imi beth ammynedd
Colleis gwalch mawrfalch mirain orsedd
Ni rygolleis dyn dygnedd ei awydd
Ni rygollo Arglwydd rwydd anrhydedd
Ef a'm talai aur ar fy myssedd
Nid ef a delid drwy dalwarwedd
A Dafydd dreisrydd drosedd cyn golo
Ni bu o Gymro ei gymrodedd
Bum y gyd a hael hwylglod ryssedd
Buarth eryr gwyr uch gwin a medd
Bum y gyd ag ef yd gefais ei wledd
Boed y gyd a'i Dduw fo ei ddiwedd

TERFYN.

CANU MOLIANT I LYWELYN AB GRUFFUDD.

DAFYDD BENFRAS AI CANT.

COLOFN nef dy nerth a archaf
Celi hael ir hwyl a ddygaf
Celfyddyd ym myd rymedraf
Cyflawn dawn danfoned attaf
Ar ddull llawnoed y dywedaf
Arglwydd fal Cynddelw a gynhaliaf
Llowarch a berchis mal ydd barchaf
Llywelyn urddyn urddas hynaf
Llawenydd Cymru cymrodeddaf
Llywelyn guall arall uraf
Gwedi y tri trydydd a enwaf
Nid oes is dayar od ystyriaf
Nac odduch daiar dyn o mynnaf
Heno a allo hyn a allaf
Dedfryd gwr goreu y barnaf
Dadfrawd gwedi a ganaf
Neud adwen i'm prifnenn prydaf
Neud i Dduw mal y dadferaf
Doethineb Selyf selwyd i'm naf
A thecced eidduned Adaf
A dewred yr undyn dewraf
——————[*Englynion ar goll.*]

CYNNYDD LLYWELYN MAB GRUFFUDD.

D. BENFRAS AI CANT.[1]

TRAETHWS fy nhafawd
Trwy nerth y drindawd
Traethawd om barddwawd mor ddibarha
Treisswr ai cymmer
Trosedd Eliffer
Trawswalch ner muner ai mwynhaa
Llyw glyw a glywir
Llyw doeth coeth cywir
Llawhir ni welir ei gywalha
Llym yngrym yngryd
Llawr gorfawr gwrhyd
Llwyr y dyd ei fryd ar fryn buga
Lloegrwys i gysgu
Lluddiwyd oi ddeutu
Lluoedd ai dyfu er ei difa
Canawon Cymry
Cuniaid ai deffry
Ceneddl ai dyly nid ymdolia
Ceinweilch cyffredin
Cynnifiaid werin
Llawer i breiddin llu ai breinia
Breiniwys gwr ai medd
Braint y teyrnedd
Breenhin Gwynedd canys gwedda
Breiniawc Lywelyn
Brenhinedd ei hyn
Brynaich a dreissyn dros glawdd offa
Brooedd ysgafael
Bryd arddyrchafael
I brifdeg caffael hael ydd hwylia
Braisg waisg wosgorddion
Bryd gryd grym lleon
Branar bar beirddion yn Saxonia
Llawnaeth gaeth giwed
Lleith waith waredred
Llosged eu trefred am eu traha
Tyrau twn eu mur
Terfysg eu llafur
Torfoedd disegur ai hyssiga
Teyrnfab Gruffudd
Teyrn dadannhudd

[1] Ex y.—Ll. C.

Teyrnas ddatgudd prudd y preiddia
Eurglawr Cymru fawr
Arglwyddi clodfawr
Arglwyddwas ceinfawr ai cynninia
Argledr gwarthfuddig
Arglwydd gwynfydig
Arbennig wledig a wleddycha
Cedwid unmab Mair
Ceneu cyniweir
Ceidwad y gadair gyd a gwenna
Y gwr gwrdd uchel
Ar gwaew gwaed awel
Pan el yn rhyfel nid ymgela
Lleiddiad gad gyrchu
Llafur gwr gynnu
A llu ni rhwymu yn rhyd chwima
Ar erlyd fal cynt
Ar ael y dyffrynt
Ar ail hynt gerrynt garreghofa
Trydydd hynt yddaeth
Drud fu ei arfaeth
Gwnaeth tyrau trefdraeth nad ynt trada
Pedwaredd i fro
Pennaf a gymro
Penfro oddyno rhos oddyna
Pummed Forgannwg
Parhaus gilwg
Er a wnel o ddrwg nis diwedda
Chweched i dramwy
Chwechad yn adwy
Yn aber Tawy teg esgorfa
Seithfed Gedweli
Saithgad iw llosgi
O ystrad Tywi tew ei haerfa
Wythfed hynt greulawn
O Garnewilliawn
O Geredigiawn y dug yna
Nawfed Frycheiniawg
Naw cad cyndynniawg
Fal Rhun rhuddfoawg fu ei drofa
Degfed digyssellt
Dug attaw Fuallt
Dibellt ai fflamwellt y fflammycha
Unarddeg diwraidd
Elfael fro hyfaidd
Arwraidd o flaidd ai harfeiddia
Deuddegfed yn iawn
Y dug Werthryniawn
Maelienydd oi ddawn a ddug etwa
Trydeddeg hodni (dogni)
Taerwalch Eryri
Arwistli keri ker caer ena
Pedwaredd ar ddeg
Pan ddug ychwaneg
Dwyn Cedewing deg Duw ai nertha
Pymthegfed Powys
Pan y cynnyddwys
Pennaeth ni wystlwys ef a wystla
Unfed ar bymtheg
I faelor Saesneg
Pan aeth ar osteg i dir penna
Dwy ar bymtheg drwg
A wnaeth yn amlwg
Pan gerddwys ei fwg am allt fuga
Deunaw dawn oedd fwy
Dug eu harfordwy
Gwynedd uch Conwy lle y cynnydda
Un eisiau o ugeint
Ar wynawl eu maint
A chwanegu breint ger bro Assa
Ugeinfed gan rad
Hendref ei hendad
Dug y berfeddwlad ac nis gwatta
Tros yr ugeinfed
O Alun drefred
Hyd waelawd Dyfed ydd ehetta
Mi yw ei bencerdd
Mawr yw ei angerdd
Mynegeis ei gerdd ffordd yd gerdda
Mwyfwy ei gythrudd
Mireinfab Gruffudd
Mae yn ei ddeurudd ddawn ni chilia
Cymmen Lywelyn
Cymyrth ei derfyn
Cymru o gylchyn a gylchyna
Gwystlws y dragan
Hyd ynghaer llion
Gwysloni rwyf mon rymynycha
Yr ungwr an pair
An gweithred an gair
Can eiriawl diwair fair ferch Anna

Can cafas eurwas air a lwydda
Can gaffed hir hynt byd bod yma
Can Duw nef yn ei fawr noddfa
Ys caffo drugaredd a diwedd da Amen.

EGLYNYON A GANT DAUYD BENURAS.

Pawb a ddaw yr ddaear long
Pobyl vychein druhein a dreing
A vacco treul gywro trang
Yn vnawr y llawr ae llwng

Llynguawr daearawr deruyn a garaf
A gereis ych hanlyn
Neut eddwyf yn oer dyddyn
Nyd oes dim einoes yddyn

Pob dyn oer dyddyn neut eiddaw aghei
Aghyueillwr iddaw
Y veddu dayar arnaw
Y uedd or diwed y daw
Pawb a ddaw &c.

MARWNAD RUFFUDD FAB EDNYFED.

D. Benfras ai Cant.

Gwyn ei fyd am gyd a geidw ei wir
Gwae ef Arglwydd nef ni fo cywir
Ar y fynno dyn rydarwir
Ond[1] a fynno Duw dim ni ellir
Rhyfawr o bechawd a rybuchir
Rhy afnam[2] o gam a gymmerir
Rhy anynawd o beth y pregethir
Gweleis i wr a gwr a gwynir yn feith
Fyth bellach ni welir
Gwelais i ddau a dau beth a dewir
Gwelais i dri a thri ni thremygir
Ni ryweles dyn dim mor engir
A gweled y byd ynfyd enwir
Y gwr ai meddai oll y meddir
Cyngor llyw mal aergwl llawhir
Mor ddiheid hynny mor ddihir druain
Dra fo byd ni cheffir
Gruffudd arfeu rhudd rydebygir
Greid barch i Lywarch fab Elidr
Ys dinam o was ys dir ei hepcor
Ym mynwent fangor a hepcorir
Kalan Mai calon a dorrir
Cof anwar galar pa gelir
Pan ddangoser gwyr eryr eurdir
Nad y gwr o Ros a ddangossir
Ar a fo goreu gwir y dygir
Ac a fo da nid edewir
Nog a adws Duw yny dognir ced
Hael fab Ednyfed neb ni edir
Neud rygwyn terrwyn tyrfa pabir
Neud rai am Ruffudd a ddyhuddir
Neud rhawch ei ardawch neud rhywir ei farw
Ei farwnad a glywir
A orug o ddrwg ni ddrugfernir
I Ruffudd oi fudd a faddeuir
A orug o dda oni ddywedir gau
Nid ai maddeu iddaw y meddir
Enaid hardd digardd dygyn yd gwynir
Cedwis fi ei fardd im gelwir
Cedawl Dduw ei ddawn a iolir
Ceidwad nef ei nawdd ni thorrir
Ai catwo cydymddaith cywir
Cyfarwydd roglwydd red[3] Riged
Cywirdad fab rhad rhifed ei wyrthiau
Ni wyrthia ryaned
Cof ynghar neud gwar neud gwaredred
Cyferyw[4] a mi mawr eisiwed
Cyfar a daear dygned ei achludd
Am Ruffudd digudd deigr hyd arffed
Am ddwyn gweilch terrwyn gwedi tyrred
Am ddifa rhai da ry ddigoned
Ys llawer blwyddyn yn lliwed or gwyr
Pob goreu a golled
Cefais a fynnais cyn ei fyned
Can Ruffudd o'i fudd ai foddhaed
Caffael iddaw nef iw nodded rhac drwg
Dragywydd ddymuned
Gwehenais ag ef nid gofyged
Gwahan hir a hwyr ymweled
Byddei praff heddyw y pryned oi fedd
Pei yn fyw y caffed
Enwog wr arwr aur ei dudded
Anwar ei alar a oloed
Enwir iw angeu angen drwydded
Anwas rygallas pan rygolled
Enaid hir cywir cyuwch weithred
Anant ai cwynant mwyniant mwynged
Anaw oi wallaw ry wallofed
Anhawdd yw ei ddyn ei ddiofred
Y gwr a'n prynws ni prydwerth galed
O Uffern gethern o geithiwed
A wnel iw enaid gwirnaid gwared
Amen.

[1] *Neu*, wrth.
[2] Velly.—Ll. C.
[3] Reed.—Ll. C.
[4] *Neu*, cyfarfu.

CANU Y LYWELYN FAB IORUERTH.

Einyawn vab Gwgawn ae Cant.

Kyuarch om naf om neuawl Arglwyt
Krist keli kulwyt kwl y ditawl
Keluyt leueryt o le gwetawl
Keluytodeu meu ny uo marwawl
Y broui pob peth o bregeth bawl
Y uoli uy ri rwyf angertawl
Ryuel diochel diochwyth hawl
Llywelyn heilyn hwylueirt wadawl
Llewenyt y dyt y detyf ae mawl
Llewychedic llafn yn llaw retuawl
Yn llat dy wrthlat y wrth lys reidyawl
Gweleis a gereis ny gar mantawl
Gwelygort lleissyawn llyssoet gwetawl
Lluoet arwoloet ar weilw didawl
Llawrwyr am eryr yn ym eiryawl
Llywelyn lleyn llyw arderchawl
Lluryglas gwanas gwanan a hawl
Gwenwyn yn amwyn am dir breinyawl powys
Ae diffwys ae glwys a glyw y hawl
Ef dynnyad yg cad eingyl urad ureuawl
Ef dande rutle rutlan is gwawl
Gweleis lywelyn eurdyn urtawl
Yn vrtas dreic was dragywytawl
Eil gweleis y dreis drosganawl dyfyrdwy
Eny trei tramwy llanw rwy rwyd hawl
Gweleis aer am gaer oet engiryawl
Talv pwyth dyt gwyth gweith canyseawl
Ny ryweleis neb na bo canmawl
Or dev y goreu a uo gwrawl
Mi ath arwyre ath arwyrein myuyr

Eryr yn ryuyr prifwyr prydein
Pryduawr lywelyn pryd dyn dadyein
Prydus diesgus esgar dilein
Esgynnu ar llu ar lle ewein
Ysgymod goruod gorualch am brein
Ysgymyn gwerylyn gwerlid gofyein
Ysgymyt klodryt kvlwyd a llwyuein
Llutedic edmic meirch mawrthic mein
A lluoet yg gwisgoet yn ymosgrein
Ar llimyn ar dynn ar dv kelein
A llinon rac bron rac bro eurgrein
Tyrrua klawt offa clod yn hoffyein
A thoruoet gwynet a gwyr llundein
Kyfrann tonn a glann glasdir gwylein
Golud mor yskrud ysgryd nortmein
Llywelyn terwyn toryf agkyngein
Bieu'r gwyr ae goreu bacheu bychein
Priodawr mwynglawr mon glod ysgein
Areul golut pentud pentir gwychein
Gwawr deheu goreu gwyr yn dyrein
Gwenwyn a gwanar y deu gar gein
Ae lyw kyueryw kyfwyrein a thrin
A thrychyad gwerin caer uyrtyn uein
Ny seuis na thwr na bwr bu krein
Nac argoed na choed na chadlys drein
A rac pyrth bu syrth saesson ygkrein
Oet trist maer oet claer cletyf heb wein
A chan llv pannu pen ar digrein
A chan llaw lludwaw llann huadein
Kilgerrann achlan a chlod goeluein
A chlwyr ar dyhet mawret mirein
Yn aberteiuy tew oet urein vch benn
Yny doet perchen parchus gyurein
Oet tew peleidyr creu creynt kicurein
Calanet gorwet gortyfnessein
Llywelyn boed hyn boed hwy dichwein
No llywarch hybarch hybar gicwein
Nyd keladwy dreic dragon gyngein
Nyd kalan kyman gwr y gymein
Hydwf yg gnif ae llif o lein
Hud el yn ryuel hyd yn ruuein
Ae raclod ae rod o riw uetgein
Hyd y dwyre heul hyd y dwyrein
Ysy my rwyt arglwyt argleidrad
Argledyr tir a gwir a gwennwlad
Ysymy or kynghor kygwastad
Kywesti peri peleidrad
Ysymy ri ryuel diffreidad
Diffryd gwyr eryr ardwyad
Ysymy rwyt arglwyt erglywyad
A glywir or tir ger tanad
Y symy glew a llew a lleityad
Yn ryuel aron orddyfynyad
Ysymy wr a weryd y rad
Y reidus galarus geilwad
Ysymy ner yn arwynn dillad
Yn arwein ysgin ysgarlad
Ysymy nut haelvut huelueityad
Ar lloegyr rwy llygrwys hep diwad
Ysymy ryterch rotyad eur melyn
Molitor ym pob gwlad
A mawrdud olud olygad
A mordaf am alaf eillyad
Ysymy run gadkun gydkam rad
Kydgaffael a hael a hwylyad
Ef ymy y metwl diurad
Mi itaw yn llaw yn llygad
Ny henyw o afryw afrad
Mi henwyf o henwyr y dad
Llachar uar aeruar eruynyad
Llachar uron o urydeu gwryad
Lluchyeint gweilch am walch gynniuyad
Ual lluchynt estrawn wynt ystrad
Hunyt nenn perchen parchus uad
Parch aryfawr aruon angoryad
Llywelyn dreis erlyn drussyad
Dros deheu agheu oth angad
Angor mor y mawr gymynad
Angawr llawr lluryc duw am danad
Ry chyngein prydein yn dibryder
Y briodawr llawr yn llawn niuer
Llywelyn gelyn yny galwer
Y gelwir am dir am dud tymer
Llewenyt lluoet llew yn bryder
Llywyawdyr amerawdyr mor a lleuver
Y dylif kynnif kynebyker
Y dylan am lann am leissyeid fer
Teruysc tonn dilysc dyleinw aber
Dylad anwastad ny osteker
Teruynt twrwf rywynt yn ryw amser
A rialluoed lluoed llawer
Toruoet yg kyhoet yg kyflawnder
Taryaneu goleu ual y gweler
Ry molant anant anaw kymer
Ry molir y wir y orober
Y vryd yn ryd yn reid niuer
Y orofyn gwraf yny deler
Y oruod goruod glod a glywer
Y wyr am eryr ny am parer
Y warae oreu pan waraer
Y waew a oreu yn deuhanner
Dinydyr yn dyt brwydyr yn yd brouor
Dinodyng perging pargoch hydyruer
Dinas dreic vrtas eurdawn haelder
Dinac o uynae pan ouynner
Dyn yw llywelyn llywyawdyr tyner
Doeth koeth kywrennin gwin a gwener
Ar gwr ae rotes ny rann or pater
Ae roto ef gwennuro gwynn uryn vch ser

AWDYL.

Eiddunyant i dyn y duyn ar voes
Y gymryt crefyd Cristyonic groes
Anuogaun woglyd o anneirioes
Kan ny uyr ae puyll pellet anvoes

Anreit ystyryeit ysbeit eissoes
O gadarn gadwent camp present poes
A vu oedauc doe henu nyt oes
Yn hir nynnuys Duw dynnyaul einioes

Einyoes enryded rac llu anniueir
Yn lle ernewit a wna cadeir
A geiff a gaffer yn diatneir
O gywyt a gueith a guych gellueir
Kan yttoed agheu yn agkyueir
Paub presennaul luyth leith agkyueir
Namyn y dyuettuy o Duu a mab Meir
Nyt oed iaun i dyn dyuedyt geir

Geir garuffraeth gwaeth gweith guyth-
Guae yt vuynt adref ac ef y gyt [gyuyt
Guae a goduy Duu druy syberuyt
Traha ae syrth ym poen yn pell deincryd
Guae ny llavur lles yn y yspryt
Yspeit vyrr vydaul vot ym penyt
Guae a el ygkam ygkymlegyt Kayn
Kynryveloc lygryat enbyt
Guae a vo yno diffro diffryt
Distaaed dolur dygyncur cymryt
Kymmeraud an Duu an diheuyd
Kanys ef an goruc ac an gueryt
Goruchel reen reol diffryt
Goludauc Argluyd goleuat byt
Gorpuyf greaudyr nef nerth y gennyt
Gobryt guelet guled yn hed ynhyt

Yn hyd yn heduch hawd buyf oe glas
Glan Mechdeyrn glein gloyw deyrnas
Guledic nef a llaur a lluyr dinas
Llary Argluyd llauer lleuyn gwanas
Gwae ni wna kynnil kyn noe leas
Kymmot ar creaudyr ae rygreas
Credun i'n Reen rybendigas
Dwfn dyfn y hunu honneit y gas
Galwaf ymeiryaul ar y wenwas
A holl gradeu nef yn eu hadas
Am eiryolo Pedyr per y euras
Ar pobloed guerin guanhed tras
Am eiryoluy saint Ezechias
Ar Veir vam i that y thec urdas
Am eiryoluy Meir ar y mab kuas
Nat eluyf yn llugyr yn lloc Idas
Nam gatto reen cyn deg pynnas
An reuin Kayn can Sathanas
Rac pobloed poen eu kyueithyas
Poet ef vyn Duu nef vo vyn Dinas

MEILIR AP GUALCHMAI AI CANT.

AWDL I DDUW

A GANT MEILIR AP GWALCHMAI.

KYVARCHAF i Dduu duyuaul ueini
Kyvarchuel a del y daeoni
Kyveiru cyvruyd cyvret am auyd
Kyvaruyd ym lluyd ym lluyr deithi
Traethaf arnaf ormeint ynni[1]
Arveid ym kyvreid ym kyffroi
Kyffret a lluted a llaud yoli Creaudyr
A lluyr grevyd i grynnoi
A llafur a chur a chorf torri
A chyfyau hoedyau hylau[2] heli
A chymryt y gan Duu diuyn vi[3]
A Chymro divro divrat wedi
Diureit a newid ni vei chwant a llit
Divanu pressent[4] presuyl gynhi
A chymrif[5] oed guell no gwallrei
Rybuchet trinet tra vu velli[6]
Pwyll am kyveiryd
Or creaudyr or cyd
Or mab or yspryd
O'r iaunvryd vri
O r drindaud undaud undras a mi
Un tra trugared unued ovri
Undec teir person
Uch Archegylyon
Un donyon neiuyon
Nerth heb drenghi
Undanc uynt urthyf urth eu moli
Un duu ynt uynteu a diheu tri[7]
Truan o annyan ynny o ampwyll
Tracharu pressent pres ganhyuyll
Tramoet om daun duu y gymhuyll
Tremynid uy mryd ym mrad a thuyll
Trugarauc douyt
Treiha uyg keryt
Hyd na buyf heruyt
Kreuyt kertdwyll
Credaf Crist neuoet neuct gannuyll
Cein vedyt uyn duu yn diu ystuyll
Ystwyll ystyryus deus defnyt
Dirnad digymrad gymryd bedyt
Delyessid yeuan yeuangc deduyt
Diheu uab Duu nef yn dufyr echuyt
Achaus y dyfu
Vchel vri ym mru
Meir yr maurhav
Llu llyuenyt
Llauen uyt reen yny rihyt
Ry cherir yn hir yny heruyt
Hi yn vam uy thad
Hi yn uyry heb uad
Hi yn hollaul rad
Yn rec ouyt
Hi yn uerch uy mab y mot yssyt
Hi yn chuaer y duu o duyuaul fyt
Hi a haut borthes lles llin yenhyt
Rac lluyth uyth bechaud priaud prifuyt
Prynessid mab Duw mad gerennhyt

[1] Traethaf ar mafor meint y ynni.—Ll. D. D.
[2] Hwylyaw.—Ll. D. D.
[3] Diwynhi-—Ll. D. D.
[4] Pressent dilid.—Ll.D.D.
[5] A chynnif.—Ll. D. D.
[6] Ny belli.—Ll. D. D.
[7] *Dyma y diwedd mewn rhai llyvrau.*

Ernuy goyguy gobruy gobryt
Pryderun gyfnod dyuod douyt
A dafneu oe greu ar y groguyt
Kredassant oe daun yn diuenyt
Deudec ebostol dethol doethulyt
Credun eu hyduod[1] ac nyd aduyt
Yn vndaud drindaud yn dragyuyt
Tragyuytaul Duu tra gyuanuyf
Traethaud o honaud a handenuyf
Or drun ry loueist ry lauaruyf
Yn affleu y geu a gyuytuyf
Ac yn rynnaut fraut fraeth yt aduyf
Yn vrdas heb dras dros a bryduyf
Am bryd ar gymryd gymraut am nuyf
Kyuarus mynnus men y kaffuyf
Ac yssy mi Dyu a diuykuyf om druc
Oe drugaret kyn mi traghuyf
Ac am gunel peryf pan berigluyf
Perfeith ueith ouec a dec daluyf
Teilygdaud adaud adef guirin
Treithitor tra mor tra maur deruyn
Tir ry gymyrth Crist o groes eduyn kethri
Truy am rygolli daeoni dyn
Duu am duc yno anau dremhyn
Tramuy caraduy kaerua urtyn
Deuissach gennhyf canys perthyn
Dyfnu diuroet no met melyn
Melus yu pechaud pan y herlyn digreid
Mor drum yr eneid yn yt eduyn
Ediuet masuet moes am kanlyn
Ediuar auar ef nys dechryn
Ediueiryauc da Duu ae keinmyn
Ef keif kerennhyt oe fyt fechyn
Erythyolaf ren rebyt enuyn ar hynt
Haut haetuy y fuysgynt huyl guynt gor-
uyn
Gorfyn oe dremyn dra myr drefred
Y dreiau caret caru myned
Myn yt ymdaeth Crist ar gein dyduet
Daear—kyn buyf abar am bo lluted
Lluytid uyg kyuyd yg cyuir gred
Yg kreuyt yn fyt yn fau ganred
Yn dytuyn om duu ym dylyed
O gaduent pressent pres euriued
Efryt uyt dechreu
Dyn deuret dyureu
Ae diuet ef diheu
Agheu ygged
Ac nys oes gochel gochueru druyted
Guely agklaear daear duted
A guae ni or neid yn rydoded
Yn rygnaud pechaud pall gynired
Rac an tuyllau byth o beth hebred
Y golli teithi tanc afneued
Ac yssy yn vetyc a vet guared an geu
A dodun yneu yn ymdired
Yssef argluyt nef a nerthaed
Y diouryd guyd guedy ryred

[1] Cyfod.—Ll. Coch.

Ac ym reen guynn guann ystlynet uyfi
Ac ys meu erchi arch geinmyged
Kyrreiuyeint or meint meith gyhussed
Ry uneuthym o dym o dryc ueithred
Am trugarauc argluyt trugarhaed
urthyf
A mi y urthau nam gurthudd
Am duu am diuyd arbed
Erbyn braud trindaud trined

AWDYL WEDDI.

Am bo gan Duu am bo trugared
Ny bo druc neued om gorvedho
Bod ar iaun am ddaun ymdiheino
Byt aun i gyt gryt gret a wellho
Bod Duu a haeduyf ruyf am rivo
Boed yn adef nef ym godefo
Bydawt nef dichleis yr ae keisso ryd
Brenhineid gynnyd crevyd credo
Brenhin myr a syr am synhwyro
Breinyawl yw y haul ar a holo
Breint gwlat baradwys am kynhuyso
Brenhinyaeth gyuiu gyuir honno
O brifluyr synhuyr y synnio vymryt
Brud gyt gelvydyt am kelvydo
Keluyd ny dygret a ddywetto
Nyt celuyd coelyd ar nytchoelo
Koeluyf a synnuyf a synno kywraint
Koelaf Duw ar seint a breint eu bro
Cristyawn uyf gan iaun dawn digyffro
Cristus bwyf dawnus yn y donio
Cristnogaeth vaeth am digaetho
Crist Geli vy ri am rydhao
Ac ef Vrenhin nef am nodho rac guall
Y ddaun ae ddeall am diwallo
Diuallus Deus nym dyuanuo
Diduyll y buyll ae krybuyllo
Divrat y garyat yn yt garo
Dinam ogonet y ae cretto
Duu llyuyaudyr creaudyr am diduyllo
Dedveu digamued am diuedo hyd
vraut
Devaut dibechaut ym a bucho
O buchiant maurvot ef am rodo
Rodyon ordywyll am diduyllo
Dedveu digamwedd am diwedo
Donyeu kyghoreu am cyghoro
Kynghorur ar ur yr ae mynno gwar
Kynghorvynt ny gar wrth ae karo
Karu ymyd ym am digaplo
Karyat ae buyllyat ym ny ballo
Car an dadyl dilys am deuiso
Kerennyd Dovyd beunydd am bo

MEILIR AP GWALCHMAI.

AWDYL I DDUU.

Oedaf oed ymi reithaf ym bywyt
Caru kymklegyt ygryt grymhaf
Caryat diduyll a grybwyllaf
Cared breint camued camhaf o gywyt
Om bryt cyn gueryt y guaredaf
Caru Duu i bawp oed bybyraf
Mal y car seint breint breinholaf
Canys caru Duu diatveiriaf gueith
Eilueith rac cyfreith y kyvrivaf
Ef yn diwael hael haul gymhennaf
Ef yn ddigard hard y vard vydaf
Ef divradu a chadu y dangnef uchaf
Ef a oruc nef adef Adaf
Ef yn un Duw guiu yn gyuiraf
Undeb dovn digraun digreulonaf
Ef yn dri a vu ni mynnaf ei var
Ef yn drugar guâr yn hegaraf
Ef yu'r Tat ef yu'r Mat muyaf
Ef yu'r mab ef yu'r pap pennaf
Ef yn yspryd glan gloywaf y defnyd
Ef rihyd ryd ni ryvedaf
Ef a gred y gret gret aduynaf
Cret argel dirgel a dirganaf
Credet baub i Duu deur naf gogonet
Cret yn eidunet a eidunaf
Cret vyvyr ystyr a ystyriaf
Cret yn heb ymgel diogelaf
Credadun yu ef yu eithaf drausgluyd
Crist Argluyd culuyd ac nys celaf
Credu camgyvreith ys dichweithaf
Cret dysget reit gan yneit anaf
Cret grevyd beunyd bennaf ysgogaun
Credu y Dduu ae ddaun ys cyfiaunhaf
Crettych[1] di vi y Keli kelvydaf
Crettuyf di vy ri pan vo reittaf

MEILIR AP GUALCHMAI.

AWDYL MOLIANT I DDUU.

Duw Arglwyd erglyu dy volyant
Duu a roddyat a rydd kyngueinyant
Duw terwyn torvoed gogonyant
Duu nefoedd dy nodva yn geugant
Duu breinyauc a brynuys y gerant
O'r poeneu ar pechaut a wnaethant
Plant Adaf plenhigyon fuant
Yn y pressen y pressuylyassant
Gan Dduu yn lleuver lleuychant
Llu bedydd lleuenydd a gaffant
Rac bron Meir muyaf y medyant
Guerydon guiryon vyd an guarant
A mihangel deg dygant yn ganllau
Yn canall———divant

[1] *Neu*, creffych.

Crevyduyr credu ryunaethant
Yr creaudyr ae creuys i credant
Ygkein ffaut y drindaut y trigyant
Yn prydverth guerth prifgerd a ganant
Reit i minneu le luru medyant
Parhaus baraduys yu vy chuant
O eiryol mîloed a milcant o'r teulu
Parth adu ym parthant
Gabriel Raphael am rivant yn gynmen
Vygymmodi a wnaethant
Yn y dydd ym priaut ym provant
Yr Unduu nyr undaut ymgaduant
Yn rhinwedd rhadau ymrodant
Yn uastat vygguesti a gatuant
Ygguynvyt rac lledvryt yn lluydyant
Teyrned teyrnulad ymdygant
Yn lleithic Duu guledic y guledychant
Un parch vy perchi a vynnant

MEILIR AP GUALCHMAI.

AWDYL.

Reen riedauc ruysc kyverthi
Rex ryngaf oth rob ruydvot voli
Riain eiryan araut traethaut teithi
Ym trugar Argluyd kuluyd Keli
Canys ef an da an doeth gweini
Duu guyl goludauc golychun di
Nat elom yn lloc yn lle kyni
Yn lluyr llu Malaen maledicti
Mat mynycha dyn duyuaul uedi
Neges yn kymmell kymrodedri
Yssym arsuyt maur mynet iddi
Mechdeyrn caeroedd na cheryd di
Kany unn vy fford nam ffurf erni
Ernyuyant y dyn y digoni
Ar Dduu yn gollug guall vynechi
Ae dyckuy yn gam ygkymhelri uffern
Affleu dihedd dihun grynu
Cymrodauc auyd cymradu y vri
Cymrodet vynet pan vo pont Deui
Duy reit tristyt wed treghi
Ir a vo divro yn y divri

MEILIR AP GUALCHMAI.

AWDYL.

Divri divroed dyhed diheu
Disgeuyt diffyt diffaut gynreu[1]
Diphara y dda y defodeu
Cam gymmydauc cas kessenydyl vreu
Kyntaf ae gestung gystud agheu

[1] *Neu*, gymeu.

Aghnoeth aghen eghif rageu
Rex rysgollychuyf ruyf ryvedeu
Cyn digones Duu oe defnydyeu
Duu a digones lles a llysseneu
Llyuyd lleveryd a llavuryeu
Llary a oruc lluyr enguyr angeu
Nym gattuy Reen yn ran vadeu
Rhodyssyt y Duu yn an dechreu
Rod per paraduys parha goleu
Ryn parassai Duu heb dim eisseu
Yn y unaeth an gunaeth an gueithredeu
Gwae a goduy Duu dogyn berthodeu
Duu a una denvryt phryt a ffruytheu
Diffruythuyt daear druy garedeu dyn
Dinam vuyat a vu ae goreu

MEILIR AP GWALCHMAI.

AWDY.

Goreu guaredret goreduyn ffau
Gobrynnu gobruy gobuyll o honau
Guerth ym rodeist dyn dynyaul andau
Ath rodaf gyssul heb gas yndau
Pan vynno Duu dy divuryau
O dyllest present a phresuyl vrau
Ket ath vo di golut goleu anau
Nath dynnit eldit er i adau
Na muy veru avar rhacdau
Na cheryd i Duu duyn yi eiddau

MEILIR AP GUALCHMAI.

AWDYL UARWNAD

A Gant Einyawn vab Gwalchmei y Nest Verch Hywel.

Amser mei meith dyt neud ryt roti
Neud coed nad keithiw keinlliw kolli
Neud llauar adar neud gwar gweilgi
Neud gwaethrec gwanec gwynt yn edwi
Neud arueu donyeu goteu gwedi
Neud argel dawel nyd meu dewi
Endewisy wenyc o wynnoui dir
Y am deruyn mawr meibyon Beli
Oet hydreit wychyr llyr yn llenwi
Oet hydyr am dylan gwynuan genthi
Hyll nyd oet y detyf hi hwyretyf holi
Hallt oet y dagreu digrawn heli
Ar helw bun araf vch bannyeri tonn
Tynhegyl a gerteisy gortwfyr deiui
Keintum gert y nest kyn noe tregi
Cant cant y molyant mal eliuri
Canaf can uetwl afyrdwl erdi
Canyad y marwnad mawr drueni
Cannwyll Caduan lann o lenn bali
Canneid y synnhyeid ger dissynnhi
Gwann wargann wyry gall dyall dogni
Gwreic nyd oet un urad garyad genthi
Gweryd rut ae cut wedi tewi
Gwael neuet maenwet mynwent iti
Golo nest goleu direidi
Golwc gwalch dwythualch o brif deithi
Gwenned gwawn ae dawn oe daeoni
Gwynet anrydet oet reid wrthi
Nyd oet fawd ry gnawd rin y genthi
Gnawd oet dal eur mal yr y moli
Ny ryvu docnach yr y docni poen
Penyd a uo mwy nor meu hebdi
Neum goreu agheu agkyfnerthi
Nyd ymglyw dyn byw or byd ual mi
Ny chyueirch aghenn yawlwenn yoli
Yr neb ry barther y ryborthi
Nest yny hadawd wennwawd weini
Yt wyf pryderus ual pryderi
Pryderwawd keudawd kyfnerthi ny wnn
Nyd parabyl yw hwn ny uo peri
Llenn argel issel ysym poeni
Llut gwen lliw aryen ar eryri
Archaf ym arglwyt culwyt keli
Nyd ef a archaf arch egregi
Arch yt wyf yn arch yn y erchi
Am archuein riein reid ymeni
Trwy diwyd eiryawl detuawl dewi
A dec kymeint seint senet ureui
Am vun a vudyt[1] y hamnodi
Ar gystlwn pryffwn y proffwydi
Ar gyuoeth duw doeth y detholi
Ar aghyueir meir ar merthyri
Ac yny goteu gweti a dodaf
Am dodes nwyf ym adoedi
Ny bu dyn mor gu gennhyf a hi
Ny bo poen otef peder wy noti
Ny byt da gan duw y ditoli
Ny bo ditawl Nest nef boed eiti

AWDYL

A Gant Einyawn M. Gwalchmei y Lln. M. Ioruerth.

Yssym ut aryfrut kystut kedeyrn
Estygyad kywlad kyflawn deyrn
Esgor difreidyad mad mychdeyrn
Ysgar ysgenetyl gychwetyl gychwyrn
Ysgwyd drud esgud esgyrn eliphant
Ys gnawd yn yrdant ar y erdyrn
Llywelyn llew glwys loegrwys lugyrn
Llary gryc ieitheuyc llosc y theuyrn
Twrwf torredwynt mawr mis chwef rawr chwyrn
Tud ammwyn terrwyn tir eurdeyrn

[1] *Neu*, vndynt.

A llafnawr dyrawr diruawr y dyrn
Arwynawl gwrawl nyd gwr anchwyrn
Nyd emyth nyd llyth yn llwyth heyrn
Nyd ef yn ardwy adwy edeyrn
Cochwet calanet kelern yg kynnhor
Kyueissor echdor aerdor eurdyrn
Eiryf drablut angut angert dinbyrn
Arbennic bennaeth mab maeth metgyrn

AWDYL

A Gant Einyawn vab Gwalchmei y Duw.

Duw dewin gwertheuin gwyrtheu
Dywallaw atan rann oth radeu
Dynyaton defnytyeist yth oteu
Dynyawl dyn donyawc wyf uinnheu
Dawn yssym yn yawn yn dyn ethrylith
A thrylwyn bwylladeu
Dyn wyf glan affan offerenneu
Duw douyt rec ouyt reithleu
Dryc uab wyf yd rwyf rym goreu
Bytwn da bytwn diamheu
Kyn mablan wythran weithredeu
Kyd bwyf drwc byt drugar ditheu
Herwyt da greuyt dagreu dadolwch
Dydelwynt yn hydyr hyd vyg grutyeu
Kan oruod kymmod om kamweteu
Kyn bwyf rawd bedrawd ym plith beteu
Kyn duod chwerw gyfnod chwetleu
Kyn aduant puchyant pechodeu
Duw am gad caryad y mywn caereu nef
Duw a glyw uy llef ymlluc urydyeu
Duw am gwnel gochel frawt oeruel freu
Ffrwd vffern astrus frawtus frydyeu
Duw am gwnel om gweith goleith gwelieu
Duw am gwnel goglyd selwyd sulyeu
Duw am difero om dafareu
Duw dwc ui atad y mawrdad meu
Duw nym kerytych om keryteu
Dyt y keryter y careteu
Diwet ny byt yt na dechreu ny bu
Ny bwyf trist yth datleu
Boed ef y talwyf hael rwyf rieu
Ar lann eurdonen yr y donyeu
Can gur a dolur ar dal glinyeu
Can gymryd penyd penn elineu
Ym muchet gorwac yr geiryeu masswet
A doeth eithyr messur ar vyg geneu
Portheist yr pumoes gloes glas uereu
Pym weli keli keluytodeu
Porthwyfy boen edryt mynyt mynnheu
Parthred a myned myn yth gigleu
Penn cred vu weled dy welieu
Pan yth archyllwyd oth archolleu
Can borth egylyon gwylyon goleu
Nyd perthyn yth tad mad vy madeu
Can pereist douyt dyt yn veu
Nam gad y gythreul yr dy gethreu
Dy groc croes wytin vrenhin vreinhyeu
Difyrth chwechoes byd rac pyd poeneu
Ymerawdyr greawdyr oth greu bu gwaedlyd
Godlawd ny bytaf oth gyureitheu
Gwyn eu hyd vyneich vywn eglwysseu
Eglwysgar hygar hygadw gloesseu
Diwetyn werin wiryon gathleu
Dynyaton dynyon diamheu[1]
Gwae ef ae peris perygyl vradeu[2]
Pan wanpwyd yessy yny asseu
Gwedy doeth ef yr dioteu
Duc anreith vffern yny affleu
Ac wedy hynny hynn a oreu
Gwir y pregethir y pregetheu
Gweled yn myned mynwawl detfeu
Gwyl gyuarchauael na chof amheu
Goresgynnws mab duw difyeu nef vchod
Gormot yw bychod o bechodeu
Yn vrten reen yn rann deheu
Yn wrawl kedawl kyda seinhyeu
Boed ef yn diben boed yn dibleu
Heli yn enlli hyd yn henlleu
Gwedy dywedwyd gan anwyd geu
A gwedy heuyd gwyd gortercheu
Gwedy kyssynhyaw kydyaw kadeu
Gwedy dwyn goruynt wrth y goreu
Gwedy gwydeu garu llu a lleeu
A lliaws achaws vcheneidieu
Gwedy cardu rwy gwedy certeu byd
Gwedy gwyd plegyd y plygeinyeu
Gwedy am daeru barnu brodyeu
Gwedy gwyth[3] omet senet swyneu
Gwedy gwasanaeth y pennaetheu
Gwedy kygauawc keigyeu y dyndid
Gwedy llid ymlid yn ymlateu
Gorpwyf y gan duw vry gwedy gwydyeu
Goruod gorffowys baradwys beu
Myn na byt dyn na hyn na yeu
Men nas trawt trallawd trallwybyr eissyeu
Archaf arch y duw ar doreu nef
Na dotto pedyr gloeu
Ym llutyas ym adas yr meu
Ym tref tad ym caryad kereu
Mihagel am del ym dwyn adneu
Mal y duc kwyuyen llen a llyureu
Mal dyuod Eluod eluyt geleu
Mal creuyt hywyt kynnyt keneu
Meir a Seinsilin Marthin Mattheu
Marcus a lucas yonas eneu
Ar duw uy eneid kyureid kyureu
Eiryolwch seuwch yn ych swyteu [heu
Medyr uy eiryawl Bawl pan del ym ag-

[1] Diamreu.—Ll. C. [2] Angeu.—Ll. C.
[3] *Neu*, gwynet.

Hael meidryawl nym dehawl om vn di-
Mi kyn bwyf araf nym bo areu [heu
Mywn creuyt a fyt a fawd radeu
Mynnid ymeiryawl gretuawl grateu
Men yd uet duw doeth yth gyuoetheu
Myned ym gwared gwar vetylyeu
Molawd yr drindawd mal gwetieu
Menhid ym gyrreiuyeint mwynyant
creiryeu Duw
A diouryd arueu
Aruod perfeith gweith goreu
Kyn gorwet y met poed meu

AWDYL

A Gant Einyawn vab Gwalchmei y Duw.

Peryf nef pura uyg keudawd
Par ym duw parablu o honawd
Parabyl gwir pan dreithir draethawd
Per uegys pur velys volawd
Perygyl yw y dyn y diwyrnawd
Pan uo yg caret buchet bechawd
Pan del rac yessy tri llu trallawd
Pawb a daw ataw pobyl uraw yr vrawd
Pobyl byd hyfryd eu difrawd a wneir
Ar ny wnel y gardawd
Ediueiryawc da duw ae kymerawd
A dynyon gwiryon yn eu gwyrdawd
Gwerin diwerin ny dyorgrawd
Gwae ef arglwyt nef ny uo parawd
Nyd oes darogan dyn truan trawd
Or gwr an goreu mateu metdawd
Cretti y daw rac llaw yn llwrw anfawd
Vn dyt a douyt ynni ae dywawd
Y cosbir enwir y cosbawd aer gyd
Ar genedyl uedyssyawd
Ac eissyoes kyn gloes glasuet tywawd
Penydywn gwetwn yn ynn gwetdawd
Crist eli keli can uveltawd[1]
Na chysbytwn uod heb ysbytawd
Gwennwlad nef yn aduwyndawd
Gwymp edryt douyt deuawd y radeu
Ny rydraeth nep tavawd
Ragorwn greuyt a fyt a fawd
Rac agheu lledrad brad bredychawd
Gwetiwn gwylwn bytwn barawd
Parth ar gwr arwr an ry warawd
Pan doeth yessu vry oe vrenhindawd
Yt oet pym hoes byd yn gyd gaethnawd
Yg gauael yg gwael yg gwaelawd uffern
Yn affleu oerwern yn erdygnawd
Ardunedic duw ardelw o honawd
A wnaf arglwyt naf nerth pob kiwdawd
Cadwn vreint deweint canys deuawd
Duw ner ny gymer gam esgussawd
Na chysgwn canwn canon arawd

[1] *Neu*, ufulldawd

Can nyd o gysgu y daw gwasgawd
Ar duw adef y nef uy llef llwyprawd
Yny edrinaw ury rac y drindawd
Y erchi ym ri rwyf vawrawd gwerthuawr
Gwrthuyn uy eneid pan ol om knawd
Boed ef y bytwyf gwedy bedrawd
Kyd ar vnduw mawr yn y vndawd

AWDYL

A Gant Einyawn. M. Gwalchmei y Duw.

Adef nef neirthyad oth rad boed rwyt
Erglyw om gweti keli kulwyt
Argledyr o honaf naf nawt hywyt
Argleidryad meidryad medyr om awyt
Ar eu pechodeu puchswn arwyt crog
Ym dwyn croes yr crist ar uy ysgwyt
Agheu yr eneid aureid aurwyt
A daw am buchyaw ambechrwyt
Bychod gouyged trwyted tramgwyt
Buchet anvedret o ynvydrwyt
Beich o bechodeu nyd bychodrwyt
Bychdid[1] dall aghall aghyuarwyt
Kyn glassu vyg gwet kyn glasuet gwyt
Glessin deyerin werin wogwyt
Kyn dyuod kyunod ny kyfnerthrwyt
Kennadeu agheu yn gyuarwyt
Kyn boed ym oerglat boed ym arglwyt
Ry dalwyf yawn yn radlawn rwyt
Kan edivarwch kyfrwyt ym yessu
Wedy kymynnv ym kymhenrwyt
Kyn del ar grutyeu dagreu dygwyt
Kyn gwerydre lann nyd gwaradwyt
Edwyn uyt treul dyn trugeinmlwyt
Aduyt hoetyl hitlaw rac llaw ny llwyt
Aduwyn[2] pob gorllwyn pan dy orllwyt
Aduwyn arall pall pwyllaw eilwyt
Aduwyn met a gwlet gwledic hylwyt
Aduwyn haf hirwyn kein llwyn canllwyt
Aduwyn march penhill ebrill ebrwyt
Aduwyn ym gware gwaew ac arwyt
Aduwyn uyt ysgwyd ar deur ysgwyt
Aduwyn huysgwr gwr a gorwyt
Aduwyn gwyr terwyn taer gyuannwyt
Cad—pan uyt kedeyrn yn ymorthwyt
Aduwynach kynach kennyf boed rwyt
Keinuoli keli kalonnogrwyt

MARWNAD FADAWG AP GRUFFUDD MAELOR.

Einion Wann ai Cant.

Neud rhaid am Fadawg trengi ciwdodoedd
Gwalch cadoedd cadrfalch ri

[1] Bychydig.—Ll. C. [2] Addwyn.—Ll. C.

Neud trai calon donn dug fi
Ac neud trwydoll oi golli
O golli Madawg edgyllaeth cofion
Gwyw calon gan hiraeth
Gwawr llawr llwyddedig bennaeth
Gwae ei fro ai frodyr maeth
Maeth Madawg mynawg mynudrwydd wyrth lyw
Ac wrth lew ymorchwydd
Arf tarf terfyn ehangrwydd
Aerwr oreu pei canmlwydd
Canmlwydd ydd oedd raid ruddelwch i fod
I fad gynnhal heddwch
Gwalch brynn brenin ynialwch
Gwael nad byw byd neud amdrwch
Trwch yw'r gwr arwr ardwyad gwerin
A goreu o fab tad
Ef oedd aerllew arllwybr cad
Ef oedd arlleng pymthengwlad
Gwladoedd ni debyg glud oeddliw[1]
Ymmyd—Madawg oedd cyn heddiw
Esgor oi dud nad ydiw
Ysgor gadw ysgwyd fradw friw
Briw galch ei rodawg o ryw tymhestyl cad
Cynnoer wely diddestl
Gwr a wnair fal gwair fab gwestl
Gwyr wawr yn llawr llynn Egwestl
Diwestl[2] ei ysgor yscwynais nad byw
Hael or rhwy rygollais
Blaidd blaengar blawdd trydar trais
Trei hoeddyl ei hoed yr borthais
Porthais alar trwm tramawr odrig gwyth
Am wawr llwyth a lleithig
Am eryr gwyr gwaith fuddig
Am ior aerddor urddedig
Arddas teyrnas teyrn arfrudd cad
Tringyrchiad tra fu fudd
Trymfryd byd bod yn achludd
Traws maws Madawg mab Gruffudd
Am fab Gruffudd lary lawch ynaid i'm ken
Nid mau wen wedd honnaid
I bob rhwyf rhwysg orddyfnaid
Diwedd nod rhuddfedd neud rhaid

EINGION WANN I FADAWG AP GRUFFUDD.

Sef yw teyrnllyw teyrnllaw Fadawg
Par enwawg pair anaw
Teyrnedd teyrn ganllaw
Teyrnas addas iddaw
Iddaw lu ganllaw geinllyw hyfag cyrdd
Cerddorion ofynag
Rhwyf ner by archer bynnag
Nid rhyw i'm ner rhoddi nag
Dinag Loegr arac eryres amwyn
Bardd gyflwyn beirdd gyfles
Dyn a'i mawl llwyr ganmawl lles
Dawn i'm rhwyf Duw ai rhoddes
Rhoddes Duw ym llyw y llafn waedlif
A'i ysgyr—ysgyrion yngnif
Rhwyd Brynaich branes wrthgrif
Rhad o'i genniad y gennyf
Yngbynnif Madawg anghynnwys ei dorf
Ai daerfar ar Loegrwys
Rhwydd y ceidw cad am ddiffwys
Rhwydd glyw tra fo byw Bowys
Powys nen perchen parch woddef espyd
Ys bo Duw gydag ef
Rhwym cad yn cadw ei addef
Rhwyf byd ys hyfryd os ef

[1] *Neu*, edliw. [2] *Neu*, Diddestl.

MARWNAD Y LEWELYN AB IORUERTH.

Einiyawn Wann ae Cant.

Mawr dilyw detyw am dirion vrtyn
Llywelyn llyw dragon
Gosgymon gwyth drwyth drudyon
Gorparth pybyl pobyl dynyadon

Dynyadon deon dyly am y dwyn
Dolur kwyn ae kyffry
Gwr gwrt blant hydyr uolyant hy
Gwyr vraw gwir vrenhin kymry

Kymry wawr warant yr werin nyd hawt
Nid heddwch tragorllin
Aer uyrt aryf kyrt kettennin
Aruoll brwyngoll breenhin

Brenin tir rywir ryuet yt etiw
Nad eitiaw uo wynet
Namyn sarn drumein vein vet
Namyn seith drudueith droeduet

Ny met llywelyn llyw mawrgoeth wynet
Adrysset dreis anoeth
Mab duw ae duc yw gyuoeth
Mab mam meir dinam mawr doeth

Doethon lleygyon lluduryd oes anawt
Ys einym oll y gyd
Treis duw dwyn hael o an byd
Ac wedy treis duw tristyd

Tristyd am ergyd mawrgerth na bu hyn
Llywelyn llyw arberth

Mab diuei difefyl y nerth
Mab diwan eiryan iorwerth

Iorucrth essillyd aruogyon y hil
Hael gynnil gynreinyon
Gwae ni wynet orchordon
Gweled llawr ar llyw mawr mon

Monwyssyon maon mawr kynnetyf awch llyw
Awch llywyawdyr rac annetyt
Modur vur parhaus ddetyf
—— heid mur greid gretyf

Gretuawl lywelyn grym g—r ber toryf
Teruynwyd y amser
Ysgrud uud dreic feleic fer
Ysgwn ysgwyd rwyd racter

Racter y niuer naf lledneis y hil
Hael ureenhin kemeis
Gwaew dur yn yt treul —— is
Gwan ——— gwyl ual y gweleis

Gweleis yn lawen lyw meith y deruyn
Gan lywelyn ganweith
——————— kanhymdeith
Ae lu o led y anreith

Anreithwyd mab duw dewin holl wybod
Llwybyr ehang y myddin
Am eryr gwyr goreuwin
Canllaw branhes trachwres trin

Trinhei on gwron goruawr vur drallawt
O drilliw ysgwydawr
Pan gwyddawd cad vlawd vleidgawr
Pan golles gwyr mon gwr mawr
Mawr dilyw detyw &c.

EINYAWN WANN AE CANT Y LYWELYN AP IORUERTH.

Llywelyn gelyn golofyn plymnwyt
Lew—ar les beird e magwyt
Roi e wann yw e annwyt
A rac pob cadarn catwyt

Cadw dduw lywelyn lyw ongyr aelaw
E alon nyw hesgyr
Cedyrn llu cadarnllaw gwyr
Cadarnloes eiryoes eryr

Eryr mawr dewrwyr mae y delw y gall-
Na byddwn a dy helw [wn
Hard e vard vod yth arddelw
Hawd yr byt gennyt gynnelw

Hawd kynnelw uy rwyf rwyd ouec
Mordaf—rwysc mawrdon wrth garrec
Gweilch beilch balchdawn rwydlawn rec
Gwalch gwreid teyrneid tec

Tec goryw uy llyw llauyn greulawn ualch gwr
Ar y gar ae estrawn
Peryf hael o lin meruynyawn
Prud yny ddeurud y ddawn

Yth dawn gyrch gynnyrch gynneddyf Emreis wrd
O orddwy franc a seis
Llyw glyw glewdrut yth weleis
Lloegyr goelkerth llwybyr draferth dreis

Treissyaw a oruc tros deruyn ual gwr
Ar y gar ae elyn[1]
Llawch kerd mawr angerd meruyn
Llyw kat leidyat lywelyn
Llywelyn gelyn golofyn, &c.

LLYMA DADOLWCH

A Gant Einniawn Wann y Dauyd Vap Llywelyn.

Brenhin kywrenhin kywir yny dyt
Hael dauyt hawl i tir
Bolchlauyn lut am dut am tir
Beilch ae geilw balch y gelwir

Ry gelwir ar tir ar teiror prydein
Gwr vrtein gwrhyd por
Yn hawl chwyrn deyrn tut ior
Yn hael ehelaeth gyghor

Kyghor a rotaf y rwyf mon llawryt
Hael dauyt hil doethon
Bid lary bid lawch kertoryon
Bid lew a bid lyw dragon

Dragon vt dremrut dreic emreis val
Prif gynnyt keuyn yr eis [prut
O neirthyad ner nenn lledneis
Ac o nerthoet kadoet keis

Na cheis vy ystwg om estygyt vr
Yn wiryon ym plygyt
Na chassa vi vawr dauyt
Ny chassa mab duw dedwyt

Dedwyt rwyf aerglwyf eurglet arderch-awc
Archaf yt yth laryet
Breinyawl hawl hylwyt orsset
Breenhin trin trugaret

[1] *Neu*, ef goreu o vab dyn.

Trugarawc dauyt tricyawt om mawrdawn
Uy mardeir om tauawd
Cadeu dor cor kymhendawd
Cedawl kadw vi yth gysgawd

O gysgawd dauawd da yr awr y medreis
Ymadrawt a duw mawr
Diwen dy uar lachar lawr
Diueuyl vt prut priodawr

Priodawr pryduawr prydein adlam gwr
Wyt goreu o uab mam
Na char a mi meith gytkam
Ac na chred guhuted gam

Nyd cam canmawl hawl hwyl gynnyt eirchyad
Y erchi kerennhyt
Tormennawc deifnyawc dauyt
Teu glod om dyuod ym dyt

Y dyt rwyt arglwyt argledyr gorllin llu
Y llochir pob edein
Kedawl budugawl bytin
Kadyr ryd kadw yth uryd urenhin
Brenhin kywrenhin &c.

AWDYL Y RUFFUT M. LLYWELYN.

E. Wan ab Cant.

Ket del y ruffud vud gynnan o dda
A ddyglut mor y lan
Peunoeth doeth dethol gynran
Peunyd y ryd ac y ran

Ym ran llit ogyruan llawer a archaf
A gaffaf ym naf ner
Dyn kymhen wyf ae kymher
Deu kymeint rif seithrif ser

A dan ser ny byd ac ny bu vn well
Vawr glot bell diballv
Oes ellwng bud rud rannu
Eissillyd wrth y ssyllv

Syller e hyder hydyr raen y ongyr
Vn angert a serlymaen
A braw gwayw gwisc haearngaen
A dreid val bleid yn y blaen

Bleinyat gat hwylgat haelonaeth a geidw
Heb gytuot bygylaeth
Ardwy llu llaw ehelaeth
Eurdeyrn medgyrn ae maeth

Ny maeth bygylaeth bu gelyn y freinc
Boet frawdus y deruyn
O haelon haelaf mab dyn
Hawl llu haeluab llywelyn

Mab llywelyn hael hawl gyua eirchyeit
Erchwyn greit grym tyrrua
Wyt rwyf cat cetwyr ddiua
Wyt rodyat rudeur afya

A gaffo fy llyw llaw fodyawc o vud
Ef a uyd gwasgarawc
Ar lles beird bwrd digudyawc
Ar llet byt boet hirhoedlawc

Hirhoedlawc vor gwas gwisc eurduddet
Hard—gnawt yw vard ouyget
Ny lleueir geir gorchalet
Ac ny llud cat wossud ket
Ket del y ruffud &c.

ENGLYNION

A Gant Gwgawn Brydydd i Lywelyn fab Iorwerth.

Rhuthr a ddug fy llyw llew diarswyd
Traws—tros Gymry y clywyd
Fal rhuthr ereyr aur ysgwyd
Cynon fab Cul fanawyd [glod
Rhuthr a ddug fy llyw aeth tra llyr ei
Ei glybod bu myfyr
Rhuthr gwydd glyw gwythlawn ongyr
Llyna ruthr aruthr eryr
Rhuthr a ddug fy naf nawell yw or gwyr
Nor goreu or dilyw
Rhuthr cadarn cedeirn ddistryw
Cad gyfamrudd lledrudd llyw
Rhuthr a ddug nid ffug er ffossawd fy
Llangollen ddiwarnawd [llyw
Rhuthr didangc aerdrangc aerdrawd
Arf glyw a glywir hyd frawd
Rhuthr a ddug nid ffug ffwyr ddylyn
Bryneich—braw uddudd a ddychryn
Angeu goleu pob gelyn
Angad leiddiad Lywelyn

AWDL FARWNAD IORWERTH FAB OWAIN.

Seissyll Bryffwrch ai Cant.

Chwedl am daw dolur ei gofiain
Chweddl dirfawr dirfarch gyfrwynein

Chweddl rhyhir rhyhydr ei ysgain
Chweddl agarw marw mawrfab Owain
O newydd yn neheu a dwyrain
Yn ormodd yn armes Prydain
Llaw-wag cyrdd gwedi car dilain
Llawer cof canthudd a ddichwain
Ar ol erbylu cyrdd nid coelfain ei ddwyn
Oddyma hyd Rufain
Canys marw Ior cor cywrain
Chweddl mwyfwy garw dramwy drumain
I Faig ni bu ddadwyrain
Bychan hudd ei fedydd a fain
Oer gywasg gywisg pridd a main
Llan dutchyd[1] am glod orwyrain
Rhwyfiadur dygenrad digain
Rhwyf Arfon Iorwerth fab Ewain

MARWNAD OWEIN GWYNEDD.

Seissyll Bryffwrch ai Cant.

Duw gennyf Duw peryf perffaith
Duw dofydd Duw parchrydd parchraith
Duw gwerthfawr gwerthefin gwniaith
Duw drindawd bwyf priawd prifiaith
I edmyg dinag dinas mawrfaith clod
Cleddyfrudd yn anrhaith
Cerdd farwnad i'm rhwyf om rhwylwaith
Cwbl ddigable barable ber araith
Mur gwyndyd mad gwynfyd gwyniaith
Mab Gruffudd ced fawrfudd fawrfaith
Gwae eirchiaid erchi gossymddaith
Gwae feirdd byd a bedydd oi laith
Am borthloedd miloedd mil canwaith
Am borthi galar nwy golaith
Gwedi Owein mon mor ddiobaith cyrdd
Cerddorion mor ynt gaith
Twr dygyn diganwn oi angrhaith
Tranc or ddraig ar ddragon oddaith
Gwedi bod fy naf yn nef ym mhressent
Nid oes pryssur affaith
Gwyr Prydain ym mhryder hirfaith
Eu gweled neud gwala diffaith
Neum gorchudd gorchoddion
Neud gormail gormodd o ymddaith
Neud afrwydd neud efrydd gobaith
Neud Cymru cymriw ei chyfiaith
Cymreith gar llachar lluchryfig Arthur
Gosgordd dor am gor am gynnîg
Gwasgarei gweisgfeirch mai mawrchig
Ced hyrwydd friwlwydd frwyn dyfig
Colofn clwyf nid oedd clod fenffig
Rhac traeth caer yn aer yn arfod gweilgi
Cil gwri cil wellig
Bu y gwyr cylch llyr yn llewig
Gan ei lladd or llew gosgeiddig
Rhif trychan celain o drychion camawn
Oedd cymmaint un mestig
Bar anwar wanar wenwynig
Bu estrawn i ystrad Meurig
Gwae werin Addaf addoed mab Gruffudd
Geleurudd galar dig
Dwyn Owain fwy coelfain ceinmig
Dygant graig aerddraig ar ddrussig
Oedd casnar post trydar treisblyg
Oedd castell hiriell hwyr wellig
Oedd meidrawl meddwl oedd myddig
I wan—I warad ei ddiffig
Oedd rwyf eli feirdd heirdd hirddrig
Oedd rebydd coel rydd celennig
Oedd cwyn trangc pob tra a diffig
Oedd colofn yn ofn an dyfnig
Oedd terfyn cardd oedd car ddeuddyblig
Oedd calon calan Nadolig

[1] *Neu*, dutclyd.

CAN I'R ARGLWYDD RYS.

Seissyll Bryffwrch ai Cant.

Duw rym roddwy
Rheiddun arlwy erlid cyngor
Rhodd fodd fedru
Rhif brif brydu bryddest ragor
Rhwych wych wenwawd
Rheg deg draethawd a draethitor
Rhod glod gleudaer
Ym mhedeiraer ym mhedeiror
Rhudd brudd breon
Rhos dros drychon alon elor
Rhygn dygn disgyn
Rhwysg wrysg wrysgryn wosgryn wosgor
Rhys wrys wrysiad
Rhyw lyw lychiad gad gywangor
Graid haid hygar
Grym lym lachar gwrddfar gynor
Clod gyfragod
Corf gyfarfod rhod glod gludaw
Cardd gyfarwar
Car gyfarbar gyferbyniaw
Gwanai drwy wrys
Gwanai drwy frys Rys rwyf anaw
Gwanai drwy gorf
Ynghyfaerdorf ynghyfaerdaw
Gwenydd gwrthlawr
Gwenydd aessawr osswydd gwyddaw
Gwân yn aer rain
Gwyr yn aergrain yn ergrydiaw
Gweilch yn aergrwydr
Gweilch yn aerfrwydr gweilch yn aer fraw

Coelcwydd celain
Coelfain i frain ni faith adaw
Yn llawn llunwerth
Yn llc coelferth Lloegr ddyludaw
A glyw tra glyw
A llyw tra llyw trillu rhagddaw
A thref tra thref
A llef tra llef trallan llywiaw
A barf ar farf
Ac eingl ar darf godwrf giliaw
A llyry tra llyry
A llwrw tra llwrw aerfwrw urthiaw
A llafn tra llafn
A llid tra llid tremid treiddiaw
A gwr tra gwr
A thwr tra thwr yn trachwynaw
A gwyth tra gwyth
A gwaith tra gwaith daith derfyniaw
Rhyn wyn wenwyn
Rhad tad terwyn torf ymandaw
Rhod fod falchrydd
Rhad fad fedydd—heidydd heidiaw
Rhys rhos gyffro
Rhag pyrth Penfro yn pebylliaw
Ni lefais neb
Amgylch moreb mor anhuniawg
Na thwyll na thrais
Rhag rhwyf Kemeis camp ardderchawg
Cawsant warthrudd
Gan fab Gruffudd prudd prifaerawg
Rhag twr Gwallter
Blaidd traidd trymder tra niferawg
Rhac pumieirll taer
Oedd ef yn caer yn gadfarchawg
Un iarll Cernyw
Rhac ein aerllyw eurllaw roddawg
Ail iarll Brysteu
Rhac post cadeu oedd cadwynawg
Trydydd iarll gwent
Trydydd torment torf gymrwynawg
Pedwerydd dig
Oedd iarll padrig rhac pedryddawg
Pumed iarll Clar
Rhag gwalch gwanar oedd gwareddawg
Lliwgoch tref Ual
Llid brid brenial braidd wasgarawg
Llan Ystyphan
Llyry byry boethfan llwrw bwrw beithiawg
Teulu ryn rys
Teulu taer wrys llys lliosawg
Teulu talfriw
Aessawr fflamliw rhiw rhuddfoawg
Gweli gwyar
Gwely dayar gwar gorweiddiawg
Gwerin aerlyw
Gwaith gyfeilyw gwaith gyweliawc
Gwen wlad Ewain
A bro brydain a Brycheiniawg

AWDL Y RUFFUT MAELOR.
M. MADAWC.

LLYGAD GWR AE CANT.

Y SYT yn argluyt eurglet ganllau
Yssaut y gynnelu ardelu vrthau
Ys da y gampeu heb guympau yn afyr-
Ysyaun difygul oe uygythyau [dul
Grymus vthyr yn ruthyr yn anreithyau
Greddyf ddiletyf ddilesc urth gymrau
Gruffut eur dilut duylau egored
Guaur maelaur drefred ged gyfluytau
Goreu kyrchlam ym kyrchu attau
Kanyd hart y uart uod y urthau
Guraul yu y haul yn huylau y gryd
Gur hyfryd yr byd bod y danau
Nyd anamyl y vut heb orchutyau
Nyd etiu heb da dyn y urthau
Nyd anheirt yu ueirt uyrtoet uallau
Nyd annaud tafaud diuyd itau
Araf toruoet teruyn achubau
Aruyt coeluein brein bryneich dreissyau
Ar oleu ys mev myuyryau y gert
Arureit angert ongyr uriuau
Ruyf kyuir ker tir Tyssilyau
Ruythaus deus diofyn racddau
Ruysc aerlleu tryleu yn treulyau arueu
A guyr dros uylcheu yn ualch arnau
Ruyl carrec oua cauas yndau
Raud saesson lladron yn eu lluduau
Ys dir oe uareu ddifuryau pob tur
Ys anaut i ur y arueityau
Drud a glud guladoet ymandau
Doeth a choeth kyuoeth kyfunau
Duys aerguys pouys poed eityau
Detfeu teg tygu oe eurllau
Dinam ddreig dragon eitunau
Diryad cad kedeirn ordduyau
Daun yssyt yn seuyll ganthau
Duu o nef a uo nerth itau

LLYGAD GWR AE CANT

Y LYWELYN M. GRUFFUT. M. MA. AP GR. MAELOR.

HANBYCH well o bell bwyll ardderchawc
O duw yn gyntaf naf niuerawc
Heneuyt dedwyt odidawc dy bar
Anescor dy uar uur tormenawc
Ys byt yt arglwyt rwyt rutuoawc
Llywelyn lluyt ueirch aruawc
A chlod a goruod am geiryawc ddyffrynt
Gwrawl hawl hwysgynt hynt hirlidyawc
A rechdyr ae wyr bynt waretawc
Yt ddreic y weun wayw kyndynnyawc

Ar drewen yn boeth genhyd beithyawc rwyf
Ac ar elsmer glwyf glud uygedawc
Rugyl eryr ongyr angert vreinyawc
Rac ulaen cad cadarn dywyssawc
Ragod gynhossod kyhoetawc colofyn
Ef a dyf gorofyn hyd gaer efrawc
Mab gruffut gleifrut glod wasgarawc
Mawrddrud afael hael o hil madawc
Mawr beir kyghyweir kynuarchawc yghad
Mawretus dy wlad rad redegawc
A mi mal athro ethrylithawc
Myfyr yw ynof cof cadeiryawc
Prydaf yn ddyfnaf ytt ddeifnyawc powys
Pryduerth dy gynnwys gennhyf nerthawc
Ys keffych ys kyffuryf enwawc
Wrth dy uot uod yn gyuoethawc
Ac yn y gorffen gorffawc anrydet
Trugaret gan duw trugarawc

LLYMA DEIRAWDL

A Gant Llygat Gwr y Ruffut uab Madawc.

I.

Hanbych well ruffut ueirt uut uydked
Hael cloduawr eurwawr arwymp gerted
Hyneuyt powys peues uyged hir
Perchen gwir a thir a theyrnged
Post prydein vrtein wrt gyhussed
Pennyadur llafyndur llaw egored
Pendeuic gwledic gwlad amgyfred naf
Kawssam ny ut pennaf pan yth aned
Pan uei urwydyr eurgrwydyr aergun dyged
Yrhod ath alon pan yth holed
A thitheu yn gwychaw pan goched dy par
Ny chaei dy esgar escor lluted
Kiliaw ny uynny yr nep caled
Colofyn cad cadarnuleit lliwed
Kellennic frwythic frwythlawn gored
Kyrt—kertoryon eiduned
Ti goreu rieu rut wisc ar lled
O gywan amws ar y ganued
Ti ureiscaf mab dyn o dir cred a wn
Ym prifgyrch pryffwn praff dylyed
Gnawd yt dreic dragon ymddired
Grym ysgwn ysgwyd wyarlled
Dyuod a goruod a gwared ath doryf
Ath deruyn yn lledled
Gnawd yth lys lysseit gynnired
Gorulycheu gan valch gyfyued
A metgyrn teyrn tec haelged yn llawn
A lliaws galch doed
Llwyr y gwyr gwrawl dy weithred
Dy uod yn arglwyt eurglawr treured
Y nep ath welo wrth weled dy dawn
Y gan duw gogoned

II.

Gogonyant frwythyant fraethlew gwaewrut
Gogyflawn o dawn yw dy deurut
Gorwymp heirt dy ueirt dy uut neud adwen
Nad ydyw y dan gut
Gorawenus dreic ar dragon prut
Gwreitrwys emreis dros dreis drablut
Gwrawl hael kedawl cad lofrut arglwyt
Vn eurglod wyd a nut
Eryr teyrnet teyrneit vt
Ar fyrt kyrt kertoryon duhut
Aer yrdang kyfrang kyfrannut
Gwryaf gorofyn lloegyr ae chythrut
Aryf toruoet teruyn heb warthrut
Aruthyr goeluein brein bryneich gystut
O vertun gwawr gwychuawr dy gochrut uylchlafyn
Dy ualchlys nyd ymgut
Anwer lyw luoet dirybut
Enwawc wyr madawc uap maredut
O honawd henyw dadannut
O honaf hanpych well ruffut

III.

Dewissaf arglwyt didramgwyt dro
Dywyssawc breinyawc brynn a thyno
Da gwyr dewissaw ae dewisso ef
Gwr a gynneil nef ae nerthao
Grym erdrym aerdreic yn deffro
Gretuawl hawl hwyl gynnyt pabo
Gruffut ged ddilut a dalyo powys
Gwrtuar a gynnwys vrowys vranvro
Goruolet y uyrt kyrt ae kyrcho
Goruynt chwetyl kenetyl ae canlyno
Gwr a obryn faw heb fo vn troeduet
Nyd mawr oe drosset neb ny dreissyo
Rwysc goteith pan lwyrweith losco
Rwyf diuefyl douyt ae gatto
Ry byt urtedic a vrto uy ner
Ny chymer hyder ae adawo
Bolchlafyn lud am dud a derllyto
Balch eryr dewrwyr doryf anosco
Beilch yw y gadweilch gadarnglo maelawr
Breisclym orwytawr rotyon ymo
Cloduoraf fy naf naws a gryno
Ny byt angloduan y bann y bo
Gwiw yw clod hynod a honno tauawd
Yr aerllew parawd ae dirpero
Diflisc wisc wascawdueirt ymdro
Detueu hael wrth pawb ae holo
Dilesc eurgrwydyr brwydyr bryd ar gyffro cad

Dioual wlad a wledycho
Dinac loegyr a rac wrawl flamdo
Dewrwalch teyrneit urenhineit uro
Donnyawc yw uy llyw llafyngoch gymro
Ny dwc duw y dawn a roto

LLEMMA BYMHAWDL

A Gant Llygad Gwr y Lywelyn vab Gruffud.[1]

I.

Kyuarchaf y dduw dawn oruolet
Kynnechreu donyeu dinam vawret
Kynytu canu canyd ryved dreth
O draethawd gyuannet
Y uoli uy ri rwyf arllechwet
Rutuoawc vreinyawc o urenhinet
Ryuyg ut kessar treisuar trosset
Ruthyrlym grym gruffut etiuet
Rwysc urwysc ureisc o ureint a dewret
Rut bareu o beri cochwet
Ryw itaw diryaw ereill diret
Rwyt galon golofyn teyrnet
Nyd wyf wr gwaclaw wrth y goclet
O arglwyt gwladlwyt glod edrysset
Nyd newidaf naf vn awruet a nep
Aneprwyt dagneuet
Llyw yssy ym ys amyl anrydet
Lloegyr diua o diuefyl uonhet
Llywelyn gelyn galon dachwet
Llary wledic gwynuydic gwynet
Llofrut brwydyr brydein gywrysset
Llawhir ualch gwreitualch gorsset
Llwry hylwyt hael arglwyt eurglet
Llew kemeis llym dreis drachywet
Lle bo cad uragad uriwgoch rysset
Llwyr orborth hyborth hep gymwet
Gnaws mawr draws am ardal dyhet
Gnawd itaw treityaw trwyddi beruet
Am y wir byt dir or diwet
Amgylch dyganwy mwyfwy y met
A chilyaw racddaw a chalanet creu
Ac o duch gwatneu gwaed ar darwet
Dreic aruon aruod wythlonet
Dragon diheueirch heirtveirch hartet
Ny cheif seis y dreis y droeduet oe vro
Nys oes o gymro y gymrodet

II.

Kymrodet uy llyw lluoet beri
Nyd oes rwyf eryoes aer dyuysgi
Kymro yw haelryw o hil Beli hir
Yn herwyt y broui
Euruut ny olut olud roti
Aeruleit arwreit o eryri
Eryr ar geinwyr gamwri dinam
Neud einym y uoli
Eurgoryf toryf tyryoet o loski
Argae gryd greidyawl wrhydri
Arwr bar taeruar yn torri cadeu
Cadarnurwydyr ystoui
Aer dalmithyr hylithyr haeloni
Aryf lluoet eur wiscoet wisci
Arwymp ner hyder hyd teiui uetyant
Ny vet nep y gospi
Llywelyn lloegrwys ueistroli
Llew breinnyawl brenhinet teithi
Llary deyrn kedyrn yn cadw gwesti kyrt
Kertoryon gyflochi
Koelvein brein bryneich gyuogi
Kelennic branes berthles borthi
Kilyaw ny oruc yr caledi gawr
Gwr ehofyn y gyni
Parawd uyt metyant met beirt ym ri
Pob kyman darogan derui
O bwlffort osgort ysgwyd gochi hydyr
Hyd eithaf kedweli
Kan gaffael yn da dra heb dregi
Gan uab duw didwyll gymodi
Ys bo y diwet dawn berchi ar nef
Ar neillaw krist keli

III.

Llyw yssyn synnwyruawr rihyt
Lliwgoch y lafnawr aesawr uswyt
Llyw deifnyawc llidyawc lledled uyt y blas
Llwyr waeth yw y gas noe gerennyt
Llywelyn gelyn gal ouyt
Llwyrgyrch darogan kyman keluyt
Ny thykya rybut hael rebyt racdaw
Llaw drallaw drin wychyt
Y gwr ae rotes yn rwyf dedwyt
Ar wynet arwynawl dreuyt
Ae cadarnhao ked hywlyt yn hir
Y amdiffyn tir rac toryf osswyt
Nyd anwiw nyd anhof gynnyt
Neud enwawc varchawc ueirch gorewyt
Y uod yn hynod hyneuyt gymro
Ae gymry ae heluyt
Ef diueiaf naf ry wnaeth douyt
Yn y byd o bedwar defnyt
Ef goreu rieu rec ouyt a wn
Eryr suawtvn aer gyfludwyt
Cad a wnaeth cadarn ymgeryt
Am gyuoeth am gefyn gelorwyt
Ny bu gad hwyllyad heuelyt gyfred
Er pan vu weithred weith ar deryt
Breisclew mon mwynuawr wyndodyt
Brynn derwin clo byddin clodryt
Ny bu ediuar y dyt y kyrchawt
Kyrch ehofyn essillyt

[1] I Lywelyn ab Iorwerth, medd Ll. P. P.

Gwelei wawr ar wyr lluossyt
Ual gwr yn gwrthlat kewilyt
A welei lywelyn lewenyt dragon
Yg gymysc aruon ac eityonyt
Nyd oet hawt llew aerulawt lluyt
Y dreissyaw ger drws deuvynyt
Nys plygawt mab dyn bu donyawc fyt
Nys plyko mab duw yn dragywyt

IV.

Teruysc taerllew glew glod ganymddeith
Twryf torredwynt mawr uch mor ddiffeith
Taleithawc deifnawc dyfynyeith aberfraw
Terwyn anreithyaw ruthyr anoleith
Tylwyth frwyth fraethlym eu mawrweith
Teilwng blwng blaengar ual goteith
Talheithawc aruawc aerbeith dinefwr
Teilu huysgwr ysgyuyl anreith
Telediw gad gywiw gyfyeith
Teleto balch a bylchlafyn eurweith
Talheithawc mathraual meith yw dy deruyn
Arglwyt lywelyn lyw pedeiryeith
Seuis yn ryuel diymgel deith
Rac estrawn geneddyl gwyn anghyfyeith
Seuit brenin nef breinyawl gyureith
Gan eurwawr aerbeir y teir taleith

V.

Kyuarchaf y duw o dechreu molyant
Mal y gallwyf oreu
Kloduori or gwyr a geiryeu
Ym penn y pennaf a gicleu
Kynnwryf tan lluch uaran llecheu
Kyfnewid newyt las uereu
Kyuaryf wyf o rwyf rut lafneu yg gnif
Kyuoethawc kynnif kynulaen cadeu
Llywelyn nyd llesc devodeu
Llwybyr ehang ehofyn uydd meu
Llyw yw hyd gernyw aed garnet y ueirch
Lliaws ac kyueirch kefei nyd geu
Llew gwynet gwynueith ardaleu
Llywydr pobyl powys ar deheu
Llwyrwys caer yn aer yn arueu
Lloegyr breityaw am brut anreithieu
Yn ryuel frwythlawn dawn diameu
Yn llat yn llosgi yn torri tyreu
Yn ros a phenuro yn rusuaeu freingc
Llwytedic y eingc yn lluyteu
Hil gruffut grymus gynnetueu
Hael gyghor wrth wrth gerteu
Hylathyr y ysgwyd escud bareu gwrt
Hylym yn kyhwrt kyhoed waedfreu
Hylwry vwry uar gymell tretheu
Hawlwr gwlad arall gwledic rieu
Hartet o uonet uaen gaereu dreisdwyn
Hirbel ual flamddwyn y flamgyrcheu
Hwyluawr dreic dragon gyueteu
Heirt y ueirt yg gylch y uyrteu
Hylithyr y gweleis dyt goleu y unt
Ae uetgyrn wirodeu
Iddaw y gynnal kletyual cleu
Mal arthur waew dur y deruyneu
Gwir urenin kymry kymreisc donyeu
Gwrawl hawl boed hwyl o deheu

DADOLWCH I LYWELYN FAB IORWERTH.

ELIDIR SAIS AI CANT. O L. E. D.

GNAWD yr yfawdd glyw gloyw win—ofual
O fuarth buelin
Gnawd cathleu cogeu cyntefin
Gnawd y tyf tywys o egin
Gnawd y doeth cyfoeth cyfyewin
Ni nawd nid llonydd a llwyfin[1]
Hiraeth am ry wnaeth rewin
Braint brodyr gwellwyr gollewin
Broder de braw aele elin
Duw a mair a chwair yn chwerthin
Chwerthid bryd o bryder chweurin
Dothyw llew a lluchyg gorddin
Detholwalch buddugfalch byddin
Llywelyn llyerw freyenhin
Llary ddefawd llyw gwyrddrawd gwydrin
Nid wyf gynnefawd gynnefin amchwyf
Ni rybum gerddennin
Edrych cyrdd cerddau Taliessin
Edrych ni mor wyf eddein
Ry ddarfod brau gyfnod Breiddin
Ry ddywawd oi farddwawd Ferddin
Cyssul ath roddaf oth rin wyd goreu
Gorofn tra nierin
Ystyrych pan dreisych dros ffin
Ystwng pawb hyd ben ei ddeulin
Bydd wrth wann gyfran gywrenin
Bydd iawn llary[2] wrth gorddau iownllin
Bydd wrddrud aer ddylud ddilin
Dilein Loegr a llwgr oi gwerin
Trugaredd ath fo oth feinin gaerwedd
O garu Duw ddewin

KYNGOGION OR DADOLWCH.

Llywelyn hyddyn haedd am par cywlad
Cyfluddion Udd kessar
Om rhoddud rwysg ufeliar
Da rodd dy fodd heb dy far
Dy far Llywelyn a fu fawr i drwm
Ei drymed am diddawr

[1] *Neu*, allwynin. [2] *Neu*, iownllary.

Eurdreth o drymyn pob llawr
Aerdrange gwr ieuange gwriawr
Gwr gwraf gorsaf gwersyll Afarwy
Ei fareu am erchyll
Aerflawdd Lloegr lluoedd erfyll
Arfrudd er cyhudd nim cyll
No cholled alaf elw freuner om ta.
Tebygach ym lawer
Heb eisieu neb neuom[1] ner
Oes wogawn[2] hwyldawn haelder
Haelaf oedd Fordaf ath fawrdad am ged
Nym gedynt arallwlad
Eryf llu arwr lleiddiad
Eryr ar gedwyr nam gad
Nam gad i wybraw eb obryn dy far
Oth fawr chang derfyn
Glew llawr cenedl fawr Eerfyn
Glyw liwelydd Lywelyn

ENGLYNION MARWNAD

Ednyfed Fychan a Thegwared ap Iarddur. Elidir Sais ai Cant. O L. E. D.

Uwch ben bedd newydd Ednyfed y bum
Ym bu deigr hyd arffed
Cymraw Lloegr cymrwyn lliwed
Cyman ced wychran weithred
Gweithred Tegwared gynt y gweryd llawr
Llawen beird oi wynfyd
Gnawd oedd ei wayw yn waedlyd
O waedlan rhuddai wan rhyd
Rhodwyt ar gymryd oedd ar gyman llu
Llary Ednyfed fychan
Oedd Bann Gawr am ben garthan
Pan gafas aerwas eurwan
Erwan ym galar galan hyddfref ddwyn
Meu ei ddwys ddioddef
Tygiant eidduniant addef
Tegwared Ednyfed nef
Nodded nim rhodded rhag rhysgyr arfeu
Arfod Cai a Bedwyr
Yngorofn trai trais fynyr[3]
Y gwriawr cadwawr cedwyr
Om cedwyr lary ni lawag daer
Duw a wyr eu manag
Gwresaic[4] pybyl pobyl ofynag
Gwers y mal arall y mag
Or a fag daear hi ai dwg ai phlant
Ai phlaoedd am gorllwg
Bu ron ym am dragon drwg
Dreigioedd amlaen oedd amlwg
Oedd amlwg aerlladd cyn orllen gwyddfedd

[1]*Neu*, neuo. [2]*Neu*, gwogaw. [3]*Neu*, nynyr. [4]*Neu*, gwresain.

Fal gwyddfid cylch gwrysgen
Glyw parchfawr ameu perchen
Ai peirch Duw dofydd uch ben
Uch ben ys———

AWDL MARWNAD HYWEL AB ARTHEN.

Elidir Sais ai Cant. O L. E. D.

Hoed an cyferyw cyfarwydd
Yw duw am ein diheurwydd
Hoeddl dewrwr can deryw ymgwydd
Hydr ei wir am ei waradwydd
Neud oerfedd haulonedd hylwydd
Hylawch cerdd oedd ef yngherthrwydd
Neud araf hywyl peri parodrwydd
Pur wohen diben dibechrwydd
Cyn tewi rwyu tywarch glaswydd
Gloes angeu nid anghyfarwydd
Yspaid hir haelon yn ei orllwydd
Yspyddawd oes barawd barthlwydd
Ys bwyf yn oed dyn dengmlwydd ar hugain
Rhag deulin fy Arglwydd

MARWNAD

A Gant Elidir Sais i Rodri ap Owein. O L. E. D.

Da ym goreu Mair fal yn maeth culwydd
Celfyddyd wasanaeth
Colofn nef nestig meidraeth
Meidradur llafur pob llawnaeth
Lleha fi fy rhi yn rhyolaeth nef
Ith nodded frenhiniaeth
Bendigws Dews dialaeth
Diwolo ei weledigaeth
Y pum torth ar pysg pysgaduriaeth gwyr
Gorober ehelaeth
Cyfran deg ei dygiaw a wnaeth
Cyfri llu llydan o bennaeth
Cyfraithgar ni gar neginiaeth[1] cyfren
Cyfryw seint yn lywedyddiaeth
Cyfoethau fy rhen nis rhydraeth tafawd
Tan awyr ny hiraeth
Hir ydd wyf oddnwyf yn alaeth
Gwae brydain am briodoriaeth
O golli rhodri neud rhygaeth eirchiaid
Am parchai llu meddfaeth
O golled ym galled mawrwaeth

[1]*Neu*, negyfiaeth, *neu* ueginaeth.

Gallas drais diredd catraeth
Rhoddiad mad ym prydoedd pan aeth
Rhoddi seirch a meirch marchogaeth
Echwng Lloegr lledgynt farwolaeth
Och Dduw a ddaw ef etwaeth
I ystwng treiswyr treiswriaeth cynnygn
Ynghynif pryssuriaeth
Dyn yn fyw ni fedd oi arfaeth
Duw a fedd oi fuddugoliaeth
Ernywaf gallaf edgyllaeth ir gwr
Am gorug hynafiaeth
Arglwydd nef nodded ddarparaeth
Argledr hwn ith arglwyddiaeth

ELIDR SAIS I DDUW.

O L. E. D.

Rhaid yw ym dillwng tylluedd pressent
Canys pryssyr ei hoferedd
Rhedais o bechawd nid bychodedd
O buchiant trigiant i'm trugaredd
Trindod am dycco o'm dygnedd[1]
I'm dogn eidduned wared wiredd
Teirffordd y deuant etifedd ar Dduw
Yn y ddyfydd pawb i'r frawd gyhedd
Uchaf gwyry achaws gwirionedd
Llwry gwyrdawd cyboedrawd[2] rhinwedd
Ac ail yw priawd enw pruddedd
Tros fwyniant trigiant trugaredd
Tri da an goreu trydydd iw adaw
Edifeiriawg da Dwy nyw gommedd
Gomeddws Efa afal ddiwedd
Afar fu iw char ei chywryssedd
O Ddofydd y traethaf trwy gyhydedd
O Iessu y traethws iossedd
Am doethdwy[3] Dafydd am dudwedd yr
Israel
Oesran y delwy i dangnhefedd
Dydd y parcher rhai yn rhagyrwedd
Y perchir eraill y parch argledd
Cynadl a wna Crist wedi crogwedd
Cynnadloedd pobloedd pawb i'w orsedd
Cymhennaf yw i ddyn cyn ei ddiwedd
Cymmodi a Duw cyn mud ym medd
Cymryd oedd einym cymodlonedd cwbl
Cyn cablu o Ddw ar ein buchedd
Pechu yr digonsam o gam garedd
Am gyrwyf drindawd dy drugaredd
Messur a ddodir ar bob maswedd
Moesen ai dywawd a Duw ai medd
Goreu yw i ddyn diw ynyd peri
Periglawr ei gymryd
Canys goreu Duw diwyd
Gwared plant rhag pla a thristyd

[1] *Neu*, diguedd. [2] Brawd.—Ll. C.
[3] *Neu*, dothyw, doethyw.

Gwr darpar y dirprwy lu byd
Garawys cymmerth pwys penyd
Dirfawr fu o feddwl ympryd
Dirwest Duw bu deugain pryd
Am Ddiw merchyr y brad dybu bryd
iudas
Bredychu ein yspryd
A difiau ynn dyfu ledfryd
Daly Iessu managu mwynglyd
Duw gwener bu crau bu creulyd
Crog ein tad an creis i gyd
Gwnawn erddaw arddewl[1] enenyd
Gwnaeth bob rhyw yn fyw oi febyd
Duw Sadwrn ys aeth ys eithyd ym
medd
Maddeuaint anhyfryd
Trannoeth y goreu ail gwryd
Gwirfab Duw dangos ei fywyd
Duw Sul dwysaf cof awr y cyfyd haul
Cyfodes oi weryd
Chweddl mawr an deffry nid ef dyff-
ryd
Deffro Crist celi ein celfyddyd
Culwydd an goreu ni ac an gweryd
Argleidraid fab rhad ryhyd o garchar
Bu ef a gyrchws ei arfeddyd
Dug mab Duw o dân ac ergryd
O oerwern Uffern wern wechlyd[2]
O gyffro daear o gyffryd
O garchar anghlaear anghlyd
Aml syrthiasant blant oi blegyd
Am greawdr ai grog yn waedlyd
Wyth brifwyd y sydd ys enbyd
Or wyth gwyth gwaethaf syberwyd
Rygelwir fy naf can gan naf gennyd
Galwaf difro pob dyfryd
Ni bydd dadwoddeu dedwyddyd mab dyn
Gan fab Duw oi wynfyd
Yn oleu ys bo bu fy anwylyd[3]
Ar nef ar nawdd Duw[4] ai ddifryd

ELIDR SAIS A GANT YR AWDL HON I DDUW.

O L. E. D.

Dir fydd ym brofi cyd coed breuawl byd
An bedydd anianawl
Duw Iewin breyenhin breiniawl
Breiniawg wyd bro gadwyd gedawl
Llehaa fi gan llu bedyddiawl
Nam llea yn lle engiriawl
Nam gossod om gosseb fydawl
Yn gosson dyniaddon dyniawl

[1] *Neu*, arddelw. [2] *Neu*, gwecklyd.
[3] Ys bo yn anwylyd.—Ll. P. P. [4] Ar nad oedd duw.—Ll. P. P.

Crist a ddaw yn war yn wrawl dyddbrawd
Ir dirprwy presennawl
A fo da ef gelwir dwywawl
A fo drwg a drig yn ddidawl[1]
Yn nhaerdan affan uffernawl
Uffern dywyn[2] ddyfnas ei chanawl
Llawer un a ddaw eneidiawl yn gwasg
Yn gwisgoedd corphorawl
Mau ddyddwyn morwyn ymeiriawl
Mair a phedr Maria a Phawl
Meu adrawdd ymadrawdd meidrawl
Udd meidriad medrwyd o waddawl
Y gwr a oreu awyrawl ednaint
Ac adneu daearawl
Erglyw fi arglwydd canhwynawl
Erglywed gwawr nyned[3] nefawl
Tu y bwyf y bo dy ganmawl
Tud yspryd an tad ysprydawl
Ir tad cyfarchaf rhwydd af fy rhen
Ac ir mab ar yspryd gloywbryd glân
Nid trawdd im cofiau can ym cyfun
Nid rhaid yn amau llyfrau llen
I Crist y canaf ar fraint canon
Ceinwawd om tafawd ar draethawd drwn
Llathraid fy marddair wedi merddin
Llethrid a berid o beir awen
Bar ochel uchel uch engylion
Bardd fyddaf i Dduw hyd tra fwyf ddyn
Archaf nawdd mab mair crair crededun
Creawdr ymerawdr llywiawdr llawen
Rhac oerwern gethern Uffern affan
Affleu a nodeu lle annoddun
Lleha fi Dofydd huenydd hyn
Llawer a wna Duw ir dyniadon
Rhwyf nef a daear rhac taerfar tan
Y rhwng dy ddwylaw rhac dy ddeulin
Gorugost wormes nith warafun
Gorfawr Dduw gorfod o Iuddewon
Am fedd Crist creawdr cred ysangen
Ys angraiff angred yn ei gylchyn
Tros elfydd yn byd bid yn erwan
Trais Ierusalem gan sy ladin
Ac ail dirglais drais draw a ddygen
I'm ddigawn galar om car cadcun
Dwyn Dofydd oi du ac oi dirion
Dyfrydedd dyrawr hil mawr maelgwn
Hyd ymdeu gwynedd am ei gwynfan
Neud amddwll awyr neud hwyr hinon
Gallaf ith garaf ith gaer urdden
Gellid pob defnydd froydd frenhin
Can wyd tri nid rhaid yt amgen
Can wyt Dau pell goddeu ac un

DIWEDD.

[*Mae yr awdyl yn dechreu yn* tu dal. 244 *yn ddarn o hon, neu y gwrthwyneb.*]

[1] Ddhawl.—Ll. C. [2] *Neu*, ddofn.
[3] *Neu*, nyfed, fyned.

ELIDR SAIS A GANT YR AWDL HON I DDUW.

O L. E. D.

Mawr o wr ei ddawn a ddyfu ym rhyd
I fryd mab kwas Mair o Iesu
Mad ganed ei fronged oi fru
Oi freiniawl ganmawl gynnyddu
Ef yn llwyr an gwyr ef an gorwu
Ef goreu gorwyrain a fu
Ef wnaeth daear cyn dywu i fron
Fry o nef i'n canwu
Ef gwnaeth haul hwylfawr lewychu
Ef gwnaeth lloer a llewych or du
Ef gwnaeth trai a llanw a llwyr feddu byd
A bydoedd wledychu
Mor gyfiawn ei ddawn ddarparu
Mor ddigwl i feddwl fynnu
Mynnesynt fradwyr fredychu Crist
Creulonedd heb allu
Rygellynt galleu anghredu
Yngryd byd ryhyd ryfeddu
Gwnaetham nam arygam rywu
Rhyfeddoed rhyfedd ei adu
Ceisiaw rhag culwydd celu
Plant Addaf rhag addef i bechu
Ac Efa ac ef ai gwybu
Gwybid Duw gwybod a ddarfu
Goreu ym o'm rheen rhagfeddu
Rhwydd araith o brifiaith brydu
Pryddestawd wawd or trindawd traethu
Cymmhennaf yw ynn cymmhennu a Duw
Diwydwr ym nerthu
Nerthoedd gwyth gweithredoedd am bu
Gwaith dedwydd yw dadolychu
Cyn cystwng clwyf cyfrwng claddu
Cyn gweryd gorober digu
Cyna nnaws tywaws tywarchu fynghnawd
Tywarchen o bobtu
Bwyf gwas Duw cyn nom gostegu
Gwst angen angeu riallu
Bwyf unfod wossod wassau
Oe weision iw wasanaethu
Am dyfynno Duw ym dyfynnu nef
Ar ei nawdd ai deulu

AWDYL DDUYVAUL.

Elidir Sais ai Cant. O L. P. P.

Brenhin gogonhet breinyaul y ueithret
Ny cheit oe barthret na phlet na phla
Pei na unel —— hei vegys y harchei
—————— rei ryvaur draha
Torri ygguahardon a chynnal lladron
A threissau gueinon gun nath dykya
Druc vyd or diued dirper y gamued
Druy valch oer reuued ryvic nyt da
Ystyr di enuir heruyd a treithir

Gan dduu ny cheffir dim cynirha
Eithr guiryoned a guâr tangneved
A guir drugared val y gueda
Edrych dy vuched kyn myned ith ved
O gunaethost gamued na ryveda
Bot yn dir talu ger bron yr Iessu
Lle y guelo trillu y trallaut a una
Guae i'r saul a gredan os camued a unan
Yr tuyll nyt truan a divlanna
Ac ny medylio a ruy dirpero
Y ruyf a gaffo nyt ymgoffhâ
Cyt boet gyvanned bydaul gymmyrred
Guledd guneir enrhyded uned a una
Gueleis Lyuelyn luoed eil Mervyn
A chymry tervyn yn y tyrva
Gueleis bennaetheu guyned a deheu
Colofynnan cadeu cyd orsedfa
Gueleis uyr yn trin a meirch mysterin
A guin a guerin a guaruyva
Gueleis liossyd a chyved beunyd
A byt ar gynnyd gynnif guyrda
Hynny aeth heibyau mal ymchoel dylau
Mae paub yn adau oet dibarha
Ny cheiff cyvoethauc vot yn hir hoedlauc
Vuy no chynwinauc na chynhenna
Ystyryeit pan vo rac poeneu a gro
Ba beth a geisso beth a gassa
Keisset pob detuyd y uled ny dervyd
Lleuenyd llonyd ffyd a ffynna
Na cheisset hocket truy gam gyhudet
Nef yn y thecket kan nythyckya
Pan luyr vedylier penyt pryt pryder
Pan gam edyllder over Eva
Nat oe gammoed ef yd aeth Argluyd nef
Y pren diodef edyl traha
Guae nyt mat anet bechodaul ueithret
Tosted vyd guelet goluc luyrdra
Dangos ffrouylleu ae holl archolleu
Ae gethreu ae greu ae groc a una
Hynn a unaethum i beth a unaethost di
Med Crist Celi rhi reid oed yna
Bod gleindyt paraut yn erbyn Duydaut
Rac trallaut pechaut devaut diva
Guae uynt y kebydyon ar hocket dynyon
Ac camvedylyon nyt adola
Guelet eu madeu dros eu camuedeu
Yn uffern boeneu benyt gudva
A guelet mynet i nef ogonet
Y saul a gaffet ar gyffurf da
Y gan leuenyd y uled ni dervyu
Yn dragyuyd ryd rat gymanva Amen.

AWDL I DUW.[1]

ELIDIR SAIS AI CANT. O L. P. P.

Er mab cyfarchaf ruydaf vy reen
Ac yr tat ar yspryt gloyubryt glan

[1] Ac i gofio Angau Dafydd ap Owain Gwynedd dybygwn: ebai E. Evans.

Nyt haud yn kofyau kan ym kyvun
Nyt reit ym ammeu llyvreu llen

Y Grist i kanaf arureint kanon
Keinuaut om tavaut ar draethaut drun
Llathreit vy mardeir uedy Myrdin
Llethrit a berit o beir awen

Barochel uchel uuch Engylyon
Bard a vydaf i Duw tra vuyf dyn
Archaf un mab meir creir credadun
Creaudyr amheraudyr llyuyaudyr llauen

Rhac oeruern gethern Uffern aphan
Afleu anodeu lle anodun
Lleha vi Dofydd huenydd hyn
Llaur a una duu yr dynyadon

Rhuyf nev a dayar rhac taerfar tân
Y rug dy deulau rac dy deulin
Gorugost ormes nych warawn
Gorvaur Duu gorvod o Idewon

Am ved Krist creaudyr nef ys aghen
Yr agkreiff agkret yn y gylchyn
Tros eluyt ynvyt yn erwan
Treis sersin pan Sylatin

Ac eil dirgleis treis trau a Dygen
Ym digawn galar am kar katgun
Duyn Davydd oe dud ac oe diryon
Dyvryded dirvaur hil maur Maelgun

Nyt ynteu Guyned am guynfan
Neut amdull auyr neut huyrmon
Gallaf yth garaf yth Gaer urden
Gellit bop devnyd vroyd vrenin

Kan wyt tri nyt reit itt amgen
Kan wyt deu pell godeu ac un

II.

Reit yw ymddillung tyllwedd
Pressent canys pryssur y hoveredd
Redeis o bechaut nyt bychodedd
O vuchant trigyant ym trugared

Trindaut am dyeko om digued
Yn dogyn eiddunet waret wired
Teirfford y deuant etived an Duw
Yn y dyvyt pawb yr vraut gyhedd

Uchaf guyry achaus guiryonedd
Llury guyrdaut kyt boet braut rinuedd
Ar eil yu priaut enu pryded
Tros vuynyant trigyant trugared

Tri da angoreu tryded yw[1] adaw
Ediveiryawc da Duy[2] nuy gommed

[1] *Neu*, ir. [2] *Neu*, Duw.

Gomeduys Eua aval diwed
A warvu wychar y chywryssed

O Davyd y traeth truy gyhyded
O Iessu y traethwys Iossed[1]
Am doduy Dofydd amdudued
Yr Israel oresan y deluyf y dangnefed[2]

Vyd y parch rhei yn rhagyrwed
Y perchir ereill y parch Argled
Kynnadyl a wna Krist wedy crocwed
Kynnadloed pobloed paub yw orsed

Kymhennaf yu i ddyn y diued
Kymmodi a Duw kymmut ymed
Kymryt oed einym kymotloned
Kwbyl cyn o cablu Duw ar aubuched

Pechu yr digonasam o gam gared
Am gyruyf drindaut drugared
Mesur o dodir ar bob maswed
Moesen ae dywawt a Duu ae med

Awdyl ar ei phen ei hun yw o riv II. *o hon yn.* Ll. E. D. *ac yn dechreu val hyn—Rhaid yw ynndillwng tylluedd pressent—Canid dim (ym) pryssur ei hoferedd.*

AWDYL I'R GARAWYS.[3]

O L. P. P.

GOREU yw y dyn div ynyt peri
Periglaur y gymryt
Canys goreu Duw diuyd
Gwared plant rhac pla a thristyt

Gwr darpar y dirpruy llu byt
Garawys cymmerth pwys penyt
Dirfaur vu o vedul impryt
Diruest Duu bu deugeinpryt

Am Duw Merchyr brat dybu bryt Idas
Bredychu yn yspryd
A difieu yn dyvu leduryt
Daly Iessu managu muynglyt

Duu guener bu creu bu creulyt
Croc an tat an treis y gyt
Gunaun yrddau ardelu enenyt
Gwnaeth bob rhyw yn vyw oe vywyt

Duu Sadwrn ys aeth ys eithyt ymedd
Maddueint anhyvryt
Trannoeth y goreu eil guryt
Guiriaw Duu dangos y vyuyt

[1] *Neu*, i ossedd.
[2] Am doethdwy Dafydd am duedd yr Israel—Oesran y delwy i dangnhefedd.

Duw Sul duyssaf kof aur i kyvyt heu
Kyvodes oe ueryt
Chuedyl maur an deffry nyt ef deffryt
Deffro Krist Keli ankelvydyt

Kuluyd an goreu ni ac an gueryt
Argleitryat vab rat ryhyt
O garchar bu ef a gyrchuys y arvedyt
Duc mab Duu o dan ac ergryt

O oerwern uffern wern weglyd
O gyffro daear o gyffryt
O garchar angklaear agklyt
Aml syrthiassant blant oe blegyt

An greaudyr ae groc yn waetlyt
Wyth brifuyt y syd ys enbyt
Orwyt guyth guaethaf syberwyt
Galwaf vy Naf can gannaf gennyt

Ni byd daduodeu deduydyd mab dyn
Gan vab Duw oe wynfyt
Yn oleu ys bo yn anuylyt
Ar nef ar nad oed Duu ae diffryt

E. SAIS.

AWDL I DDUW.[1]

O L. P. P.

GOGONAUL Argluyd gogonaul
Gogonet vrenin Deuin duyaul
Differ vi vy ri ruyf ysprydaul
Deui Argluyd bu drigaul[2]
Divei dat rac brat breuaul gymlegyt
Dygn enbyt benyt boen uffernawl
Donyauc didrist grist groes rinuedaul
Didlawt ynguaraut dyd gueneraul
Diuyt luyd aruyd eiryaul ydyttuyf
Na buyf arnaf[3] ruyf ruym engiryaul
Arbennic lyuyaudyr brynyaudyr breinyaul
Erbynieist llyuieist llu bedydyaul
Erbyn vi vy llyu yn lle dedvaul
Guyrtheu yr dy dost gethreu ath dyst gythraul
Argluyd Nef a llaur guaur guerinaul
Ardeluaf o'th nawd rac taud tanaul
Eiryf gynnuy[4] gorduy angerdaul Uffern
Oer hagyruern gethern gaethraut varuaul
Yr dy gur dolur modur meidraul
Argledyr gogonyant guarant gwraul
Erglyu dic tlaud[5] yn gnodaul erchi
Trugared itti fy rhi reuvaul[6] E. SAIS.

[1] *Gualchmei a'i cant, medd rhai.*
[2] Dewr arglwyd hylwyd hael budugawl.—Ll. D.
[3] Arnad.—Ll. D. D.
[4] Gymwy.—Ll. D. D.
[5] Tlawt gnawt.—Ll. D. D.
[6] Roduawl.—Ll. D. D.

MARWNAD CEDIFOR AP GENNILLIN.

LLYWELYN FARDD AI CANT. O L. E. D.

CEDIFOR eurgorf o Argoed pan oedd
Arf cyhoedd cyn addoed
Ynghydwedd gyfedd gyfoed
Ynghydfoes eirioes erioed
Erioed i'm dyfu dyfal dreth angau
Un diau diameth
Hoedl breyr breuawl o beth
Bron wala ei wahalieth
Gwahalieth wosgedd wasgawd prydyddion
Pryderus ywn defawd
Fy ngherdd yn ôl fy ngheudawd
Ynghaniad marwnad mor nawd
Mor nawd i'm dyfu diofaeth gofion
Y tirion oed hiraeth
Yn cwynaw braw breuolaeth
Breyr breenhin a faeth
Magyssai erfai ar ruddion trydar
Trydy ran fy nghofion
Edlid hil gwythlid gwaethlon
Edlaes maes wedi maon
Maon Meirionnydd mor ddihaidd eich bod
Heb arfod heb aerflaidd
Ac eich byd byth ar ddiwraidd
Mal y bydd beinw wedi baidd
Wedi Cedifor cad farchawg a saif
Sefid Duw gan Fadawg
Hirwalch balch bwlch ei rodawg
Hil hoedliw boed hir hoedlawg
Hoedlfyrrion haelion hil Bleddynt
Trwm arnaf eu lletcynt
Fal y deryw y derynt
Fal y derfydd gwydd rhag gwynt
Gwen ysgor Feirion Feirionydd hygar
Ai hygor gyweithydd
Hoed a'ch dwg ŷch digerydd
Haid heb fodrydaf hu fydd
Ni hu wyf lawen o lawer achaws
O achwyson pryder
Am ynghof ynghwyn ofer
Am ynghymmwyd ynghymer
Cymmerais i aur a'i ariant attaf
A'i atteb ardduniant
Ni'm oes nawdd rhag cawdd coddiant
Nid oes neb yn y bu gant
Ni bu digyflu digyfludd am rodd
Am rwydd fodd am rwyddfudd
Tad mad magawd gwawd gwaywrudd
Tad maeth myged Maredudd
Maredudd gardd gudd gerdd gor gynnifiad
A fu dâd y dâd îor
Neud gwydd-fedd gwedî gwydd fod
Neud gweryd cyd Cedifor
Cedifor eurgorf &c.

LLYWELYN FARDD A GANT YR AWDL HON

I YWAIN AP GRUFFUDD AP GWENWYNWYN. O L. E. D.

CLOD ysgain Ywain clod ysgain
Ysgwyd ddrud dylud dyliffain
Clwyf iddaw ni ddaw ni ddamwain gorofn
Cleu eofn golofn aur ei goelfain
Clud gamlan cynran ofil cynrain
Mal cludno eiddin prif gyfrin prain
Cler ysgwn llafndwn orofn Llundain lawr
Arwr mawr[1] prydfawr warant Prydain
Aer bybyr eryr dewrwyr dwyrain
Aer-gyfrwy gyfrwydd orwydd arwain
Arwydd na elwir yn eain feddiant
Arddelwawg hydd gant cwbl foliant cain
Erddrym ced wychrym cadoedd achwrain
Urddud ni blygud yn awr blygain
Wrth ofwy arlwy eurlain teyrnedd
Eurgledd gwr gywedd gwyar gywain
Mab Gruffudd didyb Udd dadiain
Myfyr nad didraul molawd didrain
Wyr Gwenwynwyn wyn a wna rhain gorpheu[2]
Bleiddau y gogen[3] ain ei gigwain
Ef Nudd ced ddiludd cedyrn ddilain
Eur-frenhin cywrennin cywrain
Ef ddeddfau gorau goradain cenedl
Pan ddoeth cychwedl am lwyth Cichwain
Rhysswr parch perchen march archfain
Rhyfedd balch cyflymwalch celain
Rhwysg eurgor cyngor yn y cyngain ddawn
Rhydd alaf ddigrawn alon ddigrain
Rhi rhuddbar cyfar cyfwyrain
Ryn ddiorddin Brynaich ran orddawn brain
Rhifir i ddewrllwrw rhyfel ddarllain gledd
Rheufedd nid rhyfedd hyd yn Rhufain
Rhif pybyr eryr arwyrain
Rhwyf ddifradw rhwym achadw mechain
Rhybudd drud ardud golud gwylain blaid
Mal y daid i'n rhaid yn rhyd angain
Rybo Duw rebydd ddadwyrain
Rhy garawr daerwawr darywain
Rhwydd ynni roddi main ei anwyd
Clwyd ysgwyd clod ysgain
Clodysgain ywain &c.

LLYMA ENGLYN

A GANT LLYWELYN VARDD CYWRYD I OWAIN VYCHAN AP MAD. AP MAREDD AM DYBIAW ARNAW ORDDERCHU EI WRAIG. O L. E. D.

Os hŷn fyddaf naf neirthiad
No thi Fechain ri roddiad

[1] *Neu*, wawr. [2] *Neu*, gorphen. [3] *Neu*, gogeu.

Arfaeth yw gennyf arfau gyrchiad deuryd
Dodi dwfr ith farwnad

Yna dodes Ywain ei anfodd ar Lywelyn fardd ac y cant yntau yr englynion Dadolwch hyn.

Ni hepgoraf fy rhwyf hyd Rufain ygwys
Goreu gwas ym Mhrydain
Na dal nad elwyf Fechain
Er delw aur deulu Ywain
Teulu Ywain lain lonyddwch i'm cerdd
I'm cynnelw yd fyddwch
Diriaid ni hawdd baid heddwch
Dedwydd a gar dadolwch
Caraf neirthiad naf a nertho fy null
I'm dillwng arallfro
Ni wna draig dragon wylo
Ni wnaeth drwg ai diwycco
O dywedais drwg o dramgwydd synwyr
Oawyr ymawydd
Dywedaf o'm diwydrwydd
Difwyn ei far i'm harglwydd
Galwaf Dduw arglwydd am arglais Ywain
Llyw coelfain Coblingdrais
Heddwch ym am a genais
Heidding Fair fal y haeddais
O haeddais ai clais ai clwyfiant rhyfedd
Ai rhyfel am peiriant
Haeddaf o'm cerdd cyrreifiant
Gnawd i hael haeddu moliant
Moliant a ddyly aur ddilydd roddiawg
Hil Madawg medel glyw
Hael Merfyniawn leisiawn lyw
Had heb ladrad heb ledryw
Ni bu yn lledrad ar lledryddion wyr
Yr orwydd ar Saeson
Yngharnial meirch marchogion
Yngharneddau tau teon
Neud tau or barau a berydd ymplaid
I'm plygu heb ddefnydd
Ai Cardd ai Cerdd o newydd
Ai cabl ai cwbl garennydd
Cerennydd ydydd y daeth Mair yn wyry
A wared a'm an pair
Archaf ytt atteb diwair
Eryr ongyr er ungair
Eryr arbennig ar ben aneirw wyd
Neur orwyd neu wyr meirw
Bydd lary wrth lys Demteirw[1]
Na littia wrthyf wrth adrodd dy glod
Dy gleddyf o drithawdd
Na'm gwrthfyn wrtheb anhawdd
Nawdd Duw yn eich cylch calchdoed
Ywain—eirchion Cain eich Canred
Erchwch ym pair can air ced
Archafi udd naf nodded
Archaf i'r goreu ungwr nid ofer
Cyfrwng nef ac elfydd

[1] *Neu*, deinteirw.

Caranfael[1] hael hefelydd
Carannawg walch carennydd
Cerennydd fy Rhwy nid rhawch ei erchi
Gnawd gan rhi rhwydd ardawch
Gwaed gan lu ar lafn dwynwch
Gwae a gawdd llew ac nyw llawch
Llochiad gwlad hygad bydd hygar wrthyf
Nai'n gwrtheb yn anwar
Am rhodd fedd feiddiad trydar
Am rhodd fawr fawr fodd na'm rhodd far
Os bar hir esgar hwyr esgor a fyn
Hebawg brynn a bronddor
Ni hebaf gan ei hebgor
Ni hepgyr gleisiad glas for
Ni hepgoraf &c.

AWDWL

A Gant Llywelyn Vard y Lywelyn vab Iorwerth. O L. D. D.

Handid uyg gystlwn nas gwn nas gwys
O veirt yspydeid yspeid yspys
Handwyf huawdyl was a wys yn llys
Val ymarwar llut a lleuelys
Handid uy arglwyt kyfrwyt kyfrwys
O ryw diamryw diamryuys
Handwyf mor ehofyn diofyn dilys
Or nennbren a deily y deu ystlys
Handoet dy achoet o vchelwrys
O echen lawen wrth lef a gwys
Handoetud or llin ar llyfyn emys
Kyuarwyt uy llaw yn eu llewys
Handoet im om kert nyd cart vegys
Nyd dawn angyflawn nac angyflys
Handyuyt eryr clwyd clod enwerys
Rieu diamheu diamebys
Handythuagwyd peuyr yn penn erchwys
Yn oreu keneu kynon vegys
Handym veirt heirtyon haelon hwylurys
Am hil ywein mawr mae ae dengys
Handwyd lywelyn lwrw ddiechrys
O lary uab casnar llachar lluchvrys

ARWYREIN OWEIN.

Llewelyn Vard ae Cant. O L. D. D.

Ardemyl gwir ar tir ardwyreaf
Ardymyl gwyr eryr yt yth uarnaf
Ardwyad cadeir cadyr yth welaf heno
Arwreit gymro gymradw mordaf
Arwred a wed aweinydaf
Arwyrein ywein a gein ganaf

[1] Caranfael oedd fab i Gynddylan mab Cynddwyn Lys-tynwennan yn Mhowys.

Arwymp vyn trasserth
Ar uy ner uy nerth
Ar orwydawd berth yd ymborthaf
Ar porthloed toruoed achoed vchaf
Ar pyrth agoret trwydet treidaf
Treideis a gereis ae[1] garaf heuyd
Hawd y vyt y pryt a bryderaf
Hawd y bo balch gymro a gymrofaf
Hawd bwyf heb uy rwyf ny rybydaf
Yssit im eniwet aeiniwaf wrthaw
Y liwaw rac llaw rys llauassaf
A heno hynny ny gyffroaf
Nys kerydo duw nys kerydaf
N. keryd a ryuyd ny ryuedaf y uot
O gyfanot clot yr clut alaf
O gouynnir pwy py ryd vwyhaf
O ssaffun as gun nas guaedaf
Saffet attaf ys daw attaf y dawn
Ot wyf anuodlawn bodlawn vydaf
Bydinawc varchawc ueirch anaraf
Bod duw a gaffwy a goffaaf
Twryf torof traeth llychwr milwr molaf
Mal yth rygeiseis yd yth geisaf
Na chredet pen ket kadarn gyhudet
Credet y tecket y dywedaf
Credadun gatkun orun wraf
Cret ve geir om peir perit attaf
Parawt vyn traethawt nys gnawt traethaf hebot
Trethtumot trosglot trawsglwyd vwyhaf
Dothwyf eithyr gwyned a ryued pa ham
Heb digoni cam heb nam arnaf
Dygyrcheis i powys pennes teckaf
Ar uadawc mynawc mynyt caraf
A mi neud ethyw llyw glyw glewhaf
Yn rin hael uron urenhin or llin llaryaf
Esgor dor durdor diar
Ysgwn cwdedyw ny uu cwdaf
Dothwyf attat uat a gatwaf
Y gyrchu kyghor goror gwraf
Py arglwyd gwlatlwyd y gwedychaf idaw
Pa le dros anaw yd asswynaf
O chaffaf dewis hyt y guassaaf
A dewiseis gynt a dewissaf
Y gwr a dewisir os teir geir taf
Hyt yn y gartref yn trin penhaf
As dewisso duw y diweiriaf or gwyr
Eryr porth wygyr wychyr uchaf
Eryri getwi gat olyscaf
Eryres ormes trachwres trechaf
Eryueis dy win oth wen adaf diwed
Eryuaf dy ved dy uod a wnaf
Eryuant anant
O eur o aryant
Yth lys les milcant
Yd ant yd af
Dragon dreic wyned

[1] *Neu*, ao; ao af

Dragon a uonhed
Ar hed ar dyhed
Nyth gomedaf
Mi a uum genhwch can awch barnaf
Ar tir deheubarth diheubyrth naf
Mi a uum genhwch
Ny haedeth i hedwch
Ynyt uydei trwch
Ny bei trechaf
Pan uu gyfaruot ymodrydaf
A lluoed lloegrwys pwys diffwyssaf
Or sawl y doethant
Seithmil a seith cant
Syrthyasant cnwssant
Anant anaf
Hanpych guell anaw pell guellwell yth wnaf
Hanpwyf gwell inheu nyth amheuaf
Ny bo guaeth en ran y rei eithaf oth lyw
Nor rei ar deryw or toryf nessaf
Ath wyr yth orchymynaf
Yr haeluron vchot vchaf

CANU Y GADUAN.

LLEWELYN VART AB CANT. O L. D. D.

GWERTHEUIN dewin duw ym gwared
Gwerthuawr briodawr gwawr gwaredred
Wrth y uot ym rwyf am roted awen
Awdyl dec dygheduen amgen ym gred
Am gyrwyf caru canu kanred
Can am rotes uy reen rec eituned
Kan am ryt douyt dogyn nothaed ym ran
Y uoli caduan kedwyr noted
Kedwis gwir y dir ae deyrnged
Kedwis gwr arwr arwymp drefred
Kedwis duw vrtas
Yn wr ac yn was
Y uab Eneas
Eurwas uyged
Kedwir nenn vab gwenn a vad weled
Kadwent nerthnawd nerth[1] am kanherthed
Poed kanhorthwy duw ym dyhuted anyann
Envysc dysc ditan wahan weithred
Y wneuthur llafur bo lluted
Myn na lleueis treis trasglwy uyned
Myn na lleueir dyn dwyn eishywed or llann
Ger glann glas dylann oe dylyed
Myn na lleuessir dir oe daered
Men y llauassaf oes darymred
Teir allawr gwyrthuawr gwyrtheu glywed
Yssy rwg mor a gorwyt a gwrt lanwed

[1] *Neu*, uerthnawd uerth.

Allawr veir or peir hygreir hygred
Allawr bedyr yw vedyr ydyrvolhed
Ar drydet allawr a anlloued o nef
  Gwynn y uyd y thref gan y thrwyted
Gwynn y uyd a uyt • nothaed
Men y tric gwledic gwlad ednywed
Gwyn y uyd y uryd a vawrhaed yndi
  Ual eglwys dewi y digoned
Eglwys gadyr gaduan gan gynweled
Eglwys wenn wyngalch wynhaed
Eglwys fyt a chreuyt a chred a chymun
  Ual wrth duw eu hun y dyrlunhyed
Llunywys y dews dewisedryd itaw
  Pan doeth o lydaw ar lydu bedyt
Bendigedic uab ny uaeth keryt
Ys bendico duw dwywawl weinyt
Bendith nawrat nef yny drefyt
Bendigedic uro ureint gynnhewyt
Bendigeid a deith oe gyweithyt
Pan doeth yr kyuoeth beunoeth beunyt
Pan dyfu chwant syllu ar essillyt
Ymher aber menwenver vcher echwyt
Vchel wawd yw honn y veiryonnyt
Vcheluart ae pryd uegys prydyt
Vchelwlad gaduan myn yd gyduyt
Bresswyl vchel euegyl nwyl[1] ouyt
Ar vagyl uerth werthuawr wyrtheu
  newyt
A llut yr gelyn lat y gilyt
Ae harglwyt gwladlwyt gwlad lewenyt
A wna y notua yn da diwenyt
Eil osuran gyfan aeswan oswyt
Aessawr hael orwawr ar hawl oruyt
Ae habad rotyad rad ry dyryt
Attann rydyrrann oe lann lluossyt
Ry dylyf kynnyf kan uot douyt
Rod gynuan voruran rwysc dydaudyt[2]
Ry goruc duw dev heuenyt oe ffleid
  Effeirieid hyneid hynaws yssyt
Ny deffryd y uot a dan glodryt
Dyffrynt diledkynt di ledkreuyt
A chadw croc ached a choydyt
Achor mor ae aruor a goruynyt
Mor elw uy ghynnelw yghyuor lliaws
  Yn llwybyr maws achaws vchel dymhor
Vchelloc yw honn rac bronn breisc yor
Vchellann gaduan ger glann glasuor
Ny chollir oe thir nac oe thewdor
Annhet: troeduet yr dyhet dihawt hepcor
Ny lleueis nap treis tros y ysgor
Ny chymwyll nep twyll tyllu y dor
Ny chymu rwyf llu allaw gyghor ygawr
  Ny chymyrth aessawr vn eisgyor
Na cham leueryt ar lid echdor
Ny chablwyd ysgwyd ar ysgwyt yor
Ny chablaf uy naf yny achor uaran
  Bangeibyr gadw gaduan uegys bangor
Y chreiryeu ban-gleu bann glyhwitor

[1] *Neu*, uwyl. [2] *Neu*, dydan dyt.

Y chert y chynrein y mein marmor
Y gwyrthyeu goleu gwelhator beunyt
  Y gwerthuawr edryt edrychator
Y gorthir y gwir yny goror
Y chlod y haruod yny haruor
Mor yawn yw om dawn ac om dirnad
Dedwyt goffau douyt om newyt nad
Can rotes ym rann ueirch can kynwad
Can am coffawys pan rannws rad
Koffav yessu yssy bwyllad ym bann
  A moli caduan gan y gannyad
Molawd a dyrllyt kedwidyt cad
Yawn yw moli ri a uo rotyad
Moladwy vn duw vn diffynyad yssyt
  Y meiryonnyt ryt rot gygwastad
Molidor y chor ae chelyfrad
Ae chert ae chedwyr ae llyr ae llad
Ae llann ger dylan ger glan dylad heuyd
  Llwytyd y gweryd ae hyd ae had
Llwytyd gwir a thir yn y threfad
Llwytyd gwlet a met a menet[1] mad
Llwytid pob amhyd a phob amad yndi
  Llwytid ym uoli uilwyr neirthyad
Llutedic uyghert yghynrabad
Lluvydon a berthon parth ac attad
Llawen duw douyt dyt yd gaffad caduann
  Agored y wann y wenn aghad
Ef goreu gwyrtheu wrth y gennad
Dillwg tan yman y mewn dillad
Ef warawd ball a gwall a gwad
Bendigaw gwynnyr ae wyr ae wlad
Ef a wnaeth y uaeth ual ygnad adef
  Ef gymerth nef dros dref y dad
Deu wr a volaf ual ym kennyad douyt
  Deu dec deu dedwyt deu ryt rotyad
Deu doeth yghyuoeth yghyuaenad
Deu gu deu gyueith deu wyn ueithad[2]
Deu a wna gwyrtheu yr goleuad racdud
  Deu dilut y but yr bot eirchyad
Deu gefynderw oetynt ny verwynt urad
Caduan y gadw llan ef a lleudad
Kadyr y keidw kaduan glann glas weilgi
Kadyruab eneas gwanas gweti
Kadyruryn yw tywyn nyd yawn tewi
  ac ef
  Kadyr adef nef eil y athreui
Kadyr ydy kedwis ger dissynny
Kadret a llaryet a llary roti
Kadyr hwysgynt oruynt oruyrthi tewdor
  Kadyr ysgor aruor arnot[3] yndi
Aruetyd yw ym bryd prydu iti
Aruaethwn dyffwn dyffrynt dyui
Ar a vynnwy duw nyd egrygi itaw
  Arueitaw treitaw trac eryri
Aruaeth chelaeth wrth y holi
Arueu o deheu bareu beri
Arwyn oe drwyted kyn noe dreghi ydoet

[1] *Neu*, menet. [2] *Neu*, neithad. [3] *Neu*, aruot.

Yn cadw rac kyhoet anlloet enlli
Vnllogawd yssyt herwyt heli
Lleudad a chaduan yny chedwi
Llyre werhydre wrhydri lliaws
Hydraws hydreit maws a mynegi
Yssyt lann landec y menegi
Y meiryonnyt wlad mad y moli
Molaf duw vchaf archaf weti itaw
A threitaw kyn taw a chyn tewi
A threitlan gaduan gadyr a threui
A threitle haelon haelach no thri
A threuyt herwyt herwyr wrthi nyd moes
Ac nyd oes eissyoes eissyeu yndi
Namyn heirt a beirt a bartoni
Namyn het a met y mewn llestri
Namyn hawt amrawt yn ymroti a bart
A gwyr hart heb gart heb galedi
Ac eurgrawn a dawn a daeoni
Ac eurgreir kyweir kywiw a hi
Ac angert a chert a cheinyedi llawen
Ac amgen yw yn llenn a llann dewi
Ac am gylch y chlawt y chlas gofri
Ac amgyrn o dyrn adurn westi
Ac amgant lliant yn llenwi aber
Ac amser gosper gosbarth weini
Gwenifyad ny[1] nad am rad am rann
Gwenniueid oe bleid keinyeid kaduan
Kedwyr o du myr o du morlann
Vchel yn cadw eu ryuel nyd ymgelan
Deon meiryonnyt eluyt eiluann
Daw gantut eu but parth ac attann
Dewisseis uyghert yghynuaran kynnif
O dv llanw a llif a llef dylann
Dewrwr a uolaf a uolant veirt byd
Dewrwyr a weryd penyd pob gwann
Donnyawc bedrydawc o bedrydan
Donnyeu damheu detueu ieuann
Ytra uo ef yn nef yny wengan gadeir
Yn ben ban lleueir yn beir eiryann
Cadwedic uygwawd yw logawd lann
Cedwid duw dewrdoeth cyuoeth caduan

[1] *Neu,* vy.

ARWYDDION CYN DYDD-BRAWD.

LLEWELYN FARDD AI CANT. O L. E. D.

GWYN gwarandaw di ar synhwyr
A draetha y llyfrau mor llwyr
Gwyrthau golau gwelhator dyrchafael mor hyd awyr
Morudd meidrawl ei ddefawd
Oblegid Duw ai dywawd
Maint yr arwyddion a fydd pumthegfed dydd cyn dydd brawd
Y pedwerydd dydd ar ddeg
Yd gyrch mor mawr attreg
Yn nyfnder daiar dremynt
Fal nas cyrraedd gwynt gwaneg
Trydydd ar ddeg trwy deithi
Mawr uthredd gweled gweilgi
Pryd pan eler i'w sylli
Nad ym men yd fu yd fi
Deuddegfed dydd Duw digawn
Anifeiliaid mor mawr ddawn
Y daw pob pysg o'i odeb
Hyd ar wyneb yr eigiawn
Undegfed dydd certh ceugant
Creaduriau yd grynant
Rhac ofn diliw diarchar
Adar daiar dirwestant
Degfed dydd herwydd anian
Ni aill dyniaddon diddan
Mor ddiffaith ni's ryddiffawdd rhag maint ffrawdd ffrydiau tân
Nawfed wedi degfed daw
Duw ei hun yn ei luniaw
Ufeliar tân drwy ysgyr ergyr or sŷr yn syrthiaw
Wythfed dydd dybydd dyar
Deddfau diau diarchar
Dygn ddangos aros erfyn
Fal yd gryn dyn a daear
Seithfed dydd dydd darogan
Main mwyaf oll a holldan
Gwyrthau Duw a ddangosan
Rhag arynaig brawd briwan
Arwyddon chwerw chweched dydd
Y daw gwaed or gwellt ar gwydd
A'n Arglwydd ein argledrydd
An rhoddes ni cred a bedydd
Pumhed dydd elfydd aflwydd
Rhyfel nid argel arglwydd
Pan fo briwa brwynan[1]
Eglwysau diau digwydd
Pedwerydd dydd drwy dristyd
Arnaid anifeiliaid byd
Yngwylltoedd cyhoedd cerddant
Can gwddant nad ant i gyd
Trydydd dydd drueni
Rhag arynaig brawd braw fi
A rygollo pawb o gar
Ar wyneb daear Dyfi
Eildydd cyn no dydd dilyw
Pobloedd drist Crist a'i cennyw
Yngwylloedd cyhoedd cerddant
Can gwddant na byddant byw
Undydd Dofydd dybydd oll
Pobloedd plant Addaf o bell
A mud a drud a drythyll
Yn llwyr yn eu llawn ddeall

[1] *Neu,* brwynau.

CANUAU BLEDDYN VARDD.

MARWNAD Y TRI MEIB GRUFFUT UAB LLYWELYN.

BLEDDYN UART AE CANT. ● L. D. D.

NEUD amser gaeaf gwelwaf gweilgi
Gweilgig moradar hwyluar heli
Neud arllen aryen eryri weithyon
Neud vchel gwenndonn gwyndir enlli
Neud wyf hoed fwyfwy drwy dreueni
Neud wyf hoen hyboen heb arglwyti
Trywyr a golleis tri dyledogyon
Brodoryon haelon o hil rodri
Ry draws fuam oll kyn eu kolli
Rydrist yn gwnaeth crist croes oleuni
Ry drwm fu eu bar am beri lluoet
Y gynhal toruoet teruyn hotni
Gwyr hoedlwydyr gwyr hydyr eu gwrhydri
Gwyr hydreit gwreit am uro geri
Gwyr kyrchyad yg kad yg galedi blwng
Ny edynt ystwng ystrad Tywi
Ywein uab gruffut uut uynogi
Awytawc uarchawc ueirch ddigronni
Eryr fraw ny ddaw yw ddaeoni neb
Am glod ac wyneb gwynet lochi
Llas gwr ge—nt hynt haelyoni
Llywyawdyr llv kymry hy y henwi
Llywelyn teruyn toryf gymelri ualch
Llafyngoch yg galch yg caer fili
Dauyt glod gynnyt gyn y dreghi
Deuodeu drystan daryan dorri
Dyurydet gwynet gwae ni ry allad
Gwalch ffyscyad rotyad rut a phali
Gwaed raeadyr baladyr o lin Beli
Gwaewddur ual arthur wrth gaer uenlli
Gwawr aruthyr gwychruthyr am gochi
eurglet
Pan oet gwyr gwynet tuet teiui
Dreigyeu rwyc arueu yn ragori
Dragon ddieitil uil uanyeri
Drwc yn gwnaeth hiraeth hir dewi trywyr
Uegys meibyon llyr llwyrglod ynni
Y dduw yt archaf naf eu noti
Eir egored rotuyged ri
Y gwbyl or seinhyeu y gybi ureinyawl
Y hael ysprydawl dedduawl dewi
Y ueir uawr gadeir gadyr y gweddi
Yr gwyr a wnaethbwyd yn broffwydi
Ym plwyf mad gwastad gwesti kynr—rfeint
Ym plith hartureint saint senet ureui

EGLYNYON

A GANT BLEDYN VARD Y DAUID AP GRUFFUT AP LLEWEL. O L. D. D.

VY arglwyt cludlwyt clod adas vchel
Och uab duw dy leas
Am eurdawn mawrdygyn y llas
Am arddelw tec am vrddas

Am vrddas adas eiddunvryd kymry
Doeth kymraw a thristyd
Am ddauyt dyt dihyfryd
Ap Gruffut grym gythrut gryd

Och am ryd esbyd oesboen dagreu rwy
Ry duc lliw vyg gruddyeu
Och veith och vyth hyd angheu
Och veir am y mawreir meu

Meu rac dolur eur kyr vy mron rac dic
Dygy adnabod[1] weithyon
Yt hyll goual vyg callon
Val yt hyll tec erchyll tonn

Oer donn yg allon angheluyt oet ym
Eryr llym llvossyt
Aros clybod dyuod dyt
Eur golofyn diofyn dauyt

Kyn no llat dauyt deuawd einawn yrth
Nerthawclym mervynnyawn
Oe vreisc ueirch maeth fraeth frwythlawn
Ae wiscoet ym dotoet dawn

Arwymp dawn kyfyawn oeraf kofyon vyt
Llat dauyt llyw deon
Eur disserch rydderch roddyon
Aruaeth llyr aryf mawrwyr mon

Gwae von ac aruon goruod kolli rwyf
Rwysc angert eliuri
Gwayw gwaed fyscyad gad gyni
Gwawr deifnyawc rutuoauc ri

Llat y ri ymi mawr o dramgwyt hwnn
Hynn am dwc yn ebrwyt
Llyw dragon llym roddyon rwyt
Lleityad argleidrad[2] arglwyt
Vy arglwyt cludlwyt &c.

MARWNAD DD AP G. AP LL.

BLEDYN VARD AE CANT. O L. D. D.

DUW dy nawd rac tlawd tan llachar vffern
Yny may kethern kaeth ywr karchar
Yny may trallawt berw barawt bar
Yny may perued dygned dayar
Yny may mawrway marwar kyllestric
Yny may godric dic dilauar

[1] *Neu*, dygyn atnabod. [2] *Neu*, arglwytrad.

Colleis a gereis o gar ac arglwyd
  Erglyw ew tramgwyd trymgwyn anwar
Colleis chwech tyyrn kedyrn kytvar
Chwech eryr ketwyr kadyr eu darpar
Llewelyn ay blant blayngar vrodoryon
  Ay haylyon wyryon oer eu galar
Diwethaf ym bu buduawr wasgar
  Dd. glot derllyd arllwybyr casnar
Dewr o was pan llas yn llassar arueu
  Val e llas llecheu is llechysgar
Esgutuab Gruffud barawt rud bar
Ysgwn y dryllywyt ysgwyt esgar
Ysgor digyuor dic auar obeith
  Oysgawd e orrlleith gweith gwythlongar
Gwr heird e uilueird uolyant kynnar
Gwr harddeddyf ddileddf ar dal branar
Gwr a wnayth a gwayw gwyar yn cochi
  Vch aberteiui ri ryuelgar
Gwr gwrd yn ymhwrd emys lluchuar
Gwr gorddin nas byw llyw lluosgar
Gwr bolch y daryan dayr var yg kyni
  Gwr balch yn holi seri sathar
Gwr beilch e ayrweilch arwymp drydar
Gwr bwlch nat ydiw gwayw briw brwyd-
  yrgar
Gwr a wnayth adaw adar ar gynrein
  Val kicvrein ywein awyd ddaffar
Gwr val kadwallawn dawn diarchar
Llawhir oed ddauyd lluoed auar
Gwr oed anysgavyn ysgar ae ganlit
  Gwr am gwnayth edlit gouit gouar
Gwr a gynnheil nef gwir oddef[1] gwar
Gwawr gwerthuawr gwrthaw boet trugar

EGLYNNYON

A Gant Bledyn Heuyt y Owein vab Gruffut O L. D. D.

Dothyw am Oweyn doethwawr oe gollet
  Gnawt gollwng deigyr hyd[2] lawr
Aer gymrud vud vyddinawr
Oer gymraw ar gymry vawr

Mawr a dristyd byd[4] bot hir orchud oer
  Ar ywein vap gruffut
Nef neud ethyw llyw llafynrud
Ner niver naw haelder nud

Gwell no nud am vud vu'r llyw a gollet
  Ergyllaeth am dothyw
Gwawr gwayw dur dolur dilyw
Gwael neut bed gwae vi nat byw

[1] *Neu*, addef.
[2] Ys ef Ywain goch ap Gr ap Ll.n.
[3] *Neu*, hyt.
[4] *Neu*, o dristyt byt.

Nyt byw gwalch trawsualch treis anoddeu
  rwy
  Ry duc duw oe gartref
Arddelw keyn fyrd kyrd kyflef
Vrddedic wledic wlat nef

Gwlat nef oe addef edyw frwythlawn ddreic
  O dragon mervynyawn
Glew lew o lin Gadwallawn
Glyw lyw ganyt byw ba wnawn

Noc a wnaeth agheu aghyffret avael
  Am ddwyn hael wael weithret
Ny weles uolud am get
Ny weleis dreis gyn drymet

Trwm golli arglwyd oerglad weryt yw
  Tramgwyd llyw llawch espyt
Trimut aerwalch valch vawrvryt
Trymaf treis vwyaf tros vyt

Yr byd[1] ys tristyt treisddwyn damwein
  dreic
  Drwc a chwedyl y arwein
Eryr cat breisc borthyat brein
Aerwalch awydvalch ywein
  Dothyw &c.

LLYMA AWDYL UARWNAD

A Gant Bletynt Uart y Ewein Goch. M Gruffut. M. Llywelyn. O L. D. D.

Aghall o dyall yt ym yndaw
Aghwbyl vu yn pwyll am yn twyllaw
Yg draa eua a vu vraw y dyn
  Aual bu dechryn dechreu arnaw
Agheu pob rieu diheu y daw
Egyrth ry gymyrth y gam racdaw
Aghof gwr hebof heibyaw nyd etiw
  Aghadyr yw uy myw uy mod hebdaw
Am ywein gyfyrgein gyuyrglod itaw
Am aerwalch haelualch hawt yw wylaw
Am eryr kedwyr kyduraw meruynyawn
  Mor digllawn digrawn deigyr yn syrth-
    yaw
Am deyrn eurgyrn aergwn lithyaw
Am deyrnwawr llawr llu vytinaw
Am dihiruut prut yn preityaw gormes
  Teyrnlles branhes bryneich syrthyaw
Hil gruffut waew rut rotuawr eurllaw
Haeluab llywelyn llyw Aberfraw
Hil yoruerth cannerth kein wallaw reuuet
  Hil ywein gwynet haelon gwynaw
Hil gwrawl breinhyawl brenhin manaw

[1] *Neu*, byt.

Hil madawc uodawc nyd[1] eitunaw
Hil maredut draws hawt drostaw ledkynt
Hil eduynt bletynt bleit ymwryaw
Hirgwyn yssym dwyn urwyn vreutwydaw
Hirgawt nyd anhawt im ym danaw
Hir dewrllew traglew yn treiglaw ysgwyd
Hirwaew vn annwyd ar hwn nynhyaw
Hiraeth am gwalaeth gweled arnaw flwng
Hirhebrwg echwg och or cutyaw
Hir darpar galar heb gilyaw yssyt
Hir defnyt a uyt oe uetylyaw
Hirdetyf gynnetyf gynn noe orthaw
Heirt oet y uilueirt uolyant itaw
Hart ywein virein var lluchyaw yg cad
Haeluab rad y tad ae duc attaw

LLYMA AWDYL UARWNAD

A Gant Bleddyn Vart y Lywelyn vab Gruffut. M. Llywelyn. O L. D. D.

Crist vawr arglwyt rwyt rad a archaf
Crist uab duw didwyll hanbwyll honaf
Crist ddetuawl cedawl cadarnaf arddelw
A porthes y ddelw ddolur ddyknaf
A perthyn am ddyn a ddywedaf
A bortho gouid bid bwyllokaf
A uo gnaws achaws vchaf y vetyant
Y vetwl bid leihaf
Crist a ddoeth yr byd rac bod adaf
Ae bobyl yn vffern gethern gaethaf
Y amlenwi nef amgylch naf vchel
A golles angel angheluytaf
Kolles kymry vawr gwawr gwreitaf
Gwreitlafyn esgud gloewddrud glewaf
Gwreitlyw nyd byw ba wnaf oe golled
Gwreitlew hyged rotged rwytaf
Gwr a las drosom gwr oet drossaf
Gwr oet dros gymry hy y henwaf
Gwrawl lywelyn gwraf o gymro
Gwr ny garei ffo yr fort nessaf
Gwr gwrt yn kyrchu llu lledeithaf
Gwr gwyrtliw bebyll gwerssyll gorssaf
Gwreituab gruffut ddigraffaf am rec
Yn deddyfeu mawrdec nut a mordaf
Gwr gwaewrut gwr prut uegys priaf
Gwr gwiw yn vrenhin vyddin valchaf
Gwr hylwyt y glod gwr haelaf am dreul
Hyd yd gertei yr heul yr hwyl bellaf
Gwr dic y ddistryw llyw llysseitaf
Gwr dygyn y alar kar kywiraf
Gwr kywirgoeth doeth detholaf o uon
Hyd yg caer llion y lle teccaf
Gwr vu lywelyn ger teruyn taf
Gwawr kyhoet wisgoet wasgaroccaf
Gwr oet arbennic bennaf o uilwyr

[1] *Neu*, uyd.

Hyd ym porth wegyr eryr ar
Y gwc a gymyrth eghyrth yghaf
Agheu dros bymhoes drymloes dromhaf
A gymero uy rwyf rywoccaf vonhet
Yn rann trugaret vawret vwyhaf

LLYMA AWDYL

A Gant Bledyn Vard y Rys am Maredud ap Rys. O L. D. D.

Ardwyreaf naf neirthyat tyyrnet
Tyyrnvud llaw rodyat
Tyyrnas addas iddaw boed mat
Tyyrndrut ordrut wrd beleidrat
Tyyrnwawr trawsuawr tros ystrat tywy
Tyyrnwyr lochi gwesti gwastat
Tyyrnwr uilwr ual eliwlat
Tyyrneid luchynt hynt e hendat
Teyrn yn heyrn yn hard wisgat balch
Teyrnwalch ygkalch ygkylch gorwlat
Ar wymp emys rys ros achubyat
Ayruab maredud rud e ruat
Aruaeth ehelaeth hwyl gyrchyat brwydrin
Eryr caer vyrddin vyddin veiddyat
Aruot peredur drymgur dromgat
Aruawc ab eurawc[1] cadyr uarchawc cat
Aryf prydein ysgein ysgarlat wasgar
Ysgwyt tan llachar car kynnifyat
Esgut waew weith i wir[2] ovynnyat
Ysgwn baladyr cadyr cadarn leidyat
Ysgauyn oed gennyf ysgarat pob dyn
Wrth hwn llewelyn llyw beruedwlat
Ysgor kor kymry diffreityat
Aesgur val Arthur ethryst ladyat
Ysbydd gnawt berthwawt barth ac atat rys
Om tavawt ysbys oesbell garyat
Ys bo dy orffen gymhen geimhyat
Ys bych neuawl hawl hwyl oleuat
Yn ran drugared yn rat y drindawt
Yn ryd oth bechawt ddeuawt ddiurat
Dewrddreic deheubarth warth wrthotyat
Dawn adlam dinam duw am danat

MARWNAD DD AP GRUFFUD AP O. AP MADAWG AP MAREDUD.

Bledyn Vard ae Cant. O L. D. D.

Duw a ddwc ataw bud waelaw byt
Deduawl vreyenhin dewin diwyt
Dewrddreic edeirnyawn gadernyt frwyth-
lawn
Doethwalch o leissyawn dawn dileturyt

[1] *Neu*, efrawo. [2] *Neu*, ron.

Dd ab gruffud grym gythrud gryt
Vab ywein[1] virein vawr syberwyt
Vab madawc vynawc venwyt diorchud
Vab maredud vud valch e ddetryt
Gwr rybu dd diveuyl blegyt
Gwrawl y verroes einyoes ennhyt
Gwr hyvriw e wayw gwr hyuryt e vyw
Gwreid eurllyw glyw glew oe vebyt
Gwr goleu e arveu airgreu ergryt
Gwr gelyn e ddyn e ddiovryt
Gwr golut esgut oysgyt byddinawr
Ysgwn ysgwydawr buduawr beddyt
Gwr balch yn eurgalch ayrgwn waytlyt
Gwr bwlch y eurgled yn arueddyt
Gwr bolch y daryan dewr wryt bedwyr
Gwr beilch e uilwyr eryr ayrvryt
Gwr hygyrch e lys esbys ysbyt
Gwr hyget hygar car card oglyt
Gwr am gwnayth hirayth hirhyt ys rynnawd
Gwr hawd e adrawd kawd am kyuyt
Y dduw yd archaf naf nym enhyt
Llehav dd yn lle diwyt
Lle may'r vn ar tri twy anwylyt mat
Lle may'r mab ar tad ar tec ysbryt

MARWNAD ORONWY AB EDNYUET.

Bledyn Vard ae Cant. O L. D. D.

Kolli goronwy gwr diemyth vu
Gorofyn llu llafyn dilyth
Llew hael or llin wehelyth
Llawir uyd dorvydir vyth[1]

Byth am walch rwydvalch ryndoeth
Treis galar—bu traws golofyn kyuoeth
Arwr dwr eryr ddewrdoeth
Eurwawr karueddvawr koeth

Dewrgoeth lluyduawr yn llu arallwlad
Dinydyr gad gynydv
Dinas esbyd gyd gyrchu
Dinac———uain vanac vu

Bu aruthyr gwythruthyr yn nyd gweithret
Traws haeluab ednyued [trin
Byd wir bud gywir am get
Bu gwawr hygyrch lawr hyget

Kedawl oronwy kat uorgymlawd hard
Kard wahard kerd wahawd
Kas kabyl kwbyldoeth ymadrawd
Keissyaw bot hebdaw nyt hawd

[1] Ywein Brogeintum ydoedd hwn
[2] *Neu*, Llawir ni orfyddir vyth.

Nyt hawd am yn kawd kan aeth oe dymyr
Non damwein yssywaeth
Hyt vrawt herw ddevawt hiraeth
Hoet vraw damweiniaw dim waeth

Gwaethwaeth yn tragwnaeth treghi mur
kiwdawt
Traws uar gwenwynwar gwae ni
Treis pobl trist pawb oe golli
Kolli Goronw &c.

MARWNAD HOWEL AP GORONW.

Bledyn Vart ae Cant. O L. D. D.

Rym goreu agheu anghen ordwy dreis
Am draws uab goronwy
Rym dirwaen duw rym dirwy
Rym dirwnaeth rann hiraeth rwy

Pwy y roddei vor a orwu e glod
Ym pob gwlad yrywu
Rinveirch rytveith eu kyrchu
Rut val nut rotvawr vut vu

Hylithyr vu y lu lawer rec dy uyw
Hwylva glyw glod redec
Hylwyt wawr llawr llary ostec
Hil doethyon hael tiryon tec

Tec yd gauas gwas gwayw hynod amlaen
Dec amlwc y ganuod
Llyw glyw gleif anesgymod
Llew llavyngroch kledyfgoch clod

Arwymp glod oruod aryf kyhoet hywerth
Vu hywel oe pobloet
Eryr triuawr aryf toruoet
Aer ysgwn eur ysgwyd oet

Oet gleifruthyr aruthyr aryf ryuel oet hae
Oet hwyluawr glod vchel
Oet glew oet llew kyn llenn gel
Oet glwys digart hart hywel

Gwar hywel vchel och or grwnn y mae
Nyd vy mot nas gwelwn
Gwawr gwreitualch gwalch gwaewdwnn
Gwae wynet hir orwet hwnn

Hwn oet draws gyghaws ac angeu ae dvc
Dic am gwnaeth ac eisseu
Hwyl cad cletyf gyrchyad cleu
Hael gwrawl or hil goreu
Rym goreu agheu &c.

EGLYNYON

A Gant Bleddyn Vard y Ruffut ap Ioruerth ap Maredud o Von. O L. D. D.

Gro a gut deurut dewrwas gwael y varw
Yn y vawrglod gaffael
Grym erddrym aerddreic auael
Gruffut hil maredut hael

Ar hael gruffut cut can drauod angheu
Yng achweddyl y glybod
Gwayw gwrt ragor yn goruod
Gwawr dragon gwae uon y uod

Bod heb walch keinvalch kynhebyc drys-
Ayr gynnwann eur gynnyc [tan
Detholew glew glod edmyc
Doeth y lwyth hwva pla plyc

Oet plyc dwyn terrwyn yny tyrrei bobyl
O bob man ay kyrchei
Oet dilyuyn eur a dalei
Oet dilut but myn y bei

Myn y bei ayr uab ioruerth yn ryuel
Kyn ryuawr drygyruerth
Oet kadarn dreic benn eic berth
Oet ked gynnyt kad gannerth

Cad gannerth mawr werth mor wae ym
Nym gad deigyr y warae [digiwyd
Gryd esbyd oesbell warchae
Gruffut y maengut y mae

Lle y mae argae ar gymro dinam
Detyf dunawd ap pabo
Llavyn llidyawgddur kur kyffro
Llew prut neud llawn prit a gro
Gro a gut deurut &c.

MARWNAD

A Gant Bletynt Vart y Dauyt Benuras. O L. D. D.

Mae gwyrda gwynet gwae ni yr eissywed
Yssywaeth yn treghi
Pob deu pobyl dygyn eu colli
Pob awr poen dramawr pob dri

Oet tringar an car cof newyt an peir
Perygyl hiraeth peunyt
Oet cwyn dwyn difefyl dauyt
Oet coeth gwr a doeth y dyt

Tra vu ddyt davyt difefyl ddylif cad
Oet cadarn y gynnif
Oet kedawl oet cadyr yg gnif
Oet koeth digrawn doeth digrif

Tros nad digrif ym am was hael difei
Hwyl ddifefyl gyweithas
Trist wyf treis Duw ry gallas
Traws dauyt lawryt ry las

Llas vnmab llywarch llew afael yn reid
Llary deleid honneid hael
Car coeth doeth dygyn y allael
Cywir nas gwelir ys gwael

Mor wael myned hael hwyl gyffro galar
Yn rwym gwely manro
Llawr gwerthvawr llan ae gortho
Gadawc gadarn vreinyawc vro

Em bro dewddwr gwr gwrt yn argae trin
Trist achwetyl heb warae
Vthyr gwynuan chwerw herw hirwae
Eithyr gwynet ymet y mae
Mae gwyrda gwynet &c.

MARWYSGAWN

Bledyn Vard e hun ae Cant. O L. D. D.

Erbyn vi vy ri rwyf bedydyawl
Erbarch vchelseint breint brenhinyawl
Erbynneist keueist kyuawl eneideu
Yr agheu gethreu y gan gythrawl
Erbynyat pym oes o groes greuawl
Arbennic wledic wlad gynveithyawl
Arglwyd dat nam gat gyllestrigawl dan
Yny may poethuan peth uffernawl
Yny may mawrway heb ymeiryawl
Yny may mawrwall eneit marwawl
Yny may kynigyn yn kanmawl kelwyd
Yny may peunyd poen angerddawl
Kyn mynet o'r byd bryd breuddwydawl
Kein vynwent brouent bro gorfforawl
Kyn maynved diwed bwyf dwywawl gyffes
Kyn nom goddiwes bwyf gweddiawl
Kan gwneuthost veithrin brenhin brein-
yawl
Kan gwneir yr dy eir veir vuddugawl
Gwna dan gof yrof eiryawl ym dangnef
Yn teyrnas nef naf ysprydawl

MARWNAD HYWEL. M. MADAWC.

Llygad Gwr ae Cant.[1] O L. D. D.

Gwae ui duw or diruawr golled
Ry golleisy[2] nym gellir gwared
Gwannder y lawer eilywed tramgwyt
Ry doeth am arglwyt eurglawr trefreu

[1] Dylasai yr awdyl hon vod gyda chanuau ereill y bardd, yn dechreu tu dal. 237.
[2] Yr golleis. – Ll. P. P.

Gwalch gwrawl gwrhyd gwalhafed[1]
Gweilch oet veilch yny valch gerdded
Gwyr golofyn ehofyn pan ehaget fot
Am drefgort drwy galed
Gwac yr byd bod heb y hawtged
Gwael dwyn hael hwylvawr y weithred
Galar yw gennyfy gweled ar lachar
Golwc agklaear daear duted
Hywel am[2] madawc ny mad doded
Y mywn mynwes llawr mygyr wawr myged
Hir yw byth bellach belled bod hebdaw
Hiraethlawn gymraw gymrwyn goted
Hydoryf kylch y goryf gwrymseirch ar lled
Hydyr glodryt gynnyt gynulaen lliwed
Hygyrch oet y lys les trwyted oy fut
Ae uetgyrn kyfyved
Arwyt teg am rec ban riued gant seint
Breint brenhin gogoned
Ar deheu mab duw bo y dyghed ef
Drwy gaffael porth nef yn agored
Aghall yw y dyn ny del y gred
Ar y gwr goreu a aned
Agheu yn[3] edev yn noted racdaw
Trwy benn an treissyaw yw an tristed
Trist yn gorug Crist kred nyd ymchwel
Treis dirgwyn ac nyd treis dirgel
Am draws walch aerualch oruel y golli
Nyd ryuet ochi yn yawn vchel
Neud etiw[4] ynofy cof kyuarchwel
Am lyw cletyfrut heb gut heb gel
Neud meu y eisseu neud issel uy mryd
Yw ueirtyon oet clyd clod diargel
Neud aelaw kwynaw neud kynhawel
O uerrwyn hyd uawr hirddywel
Am yr dwyn terrwyn twryf uuel am riw
Ae bar oet gwaedliw ual gwaed awel
Och am rwyf aer glwyf eurglet echel
Och am diliw mawr nym dawr ken del
Och am arglwyt rwyt rutuedel vtkyrn
Och am wawr kedyrn cad diogel
Och yr uyned gwr gwrtlew ryuel
Och ueith byth bellach ny dychwel
Och pa wneir och ueir och uihagel
Och hyd attad duw yr dwyn hywel
Eryr gwyr gwarant heb ochel
Ar wiryonet yawn dawn ytymdel
Erbynnyed arbennig agel
Yn barchussaf naf ar nef yt el

MARWNAD RUFFUT FAB KYNAN.

GRUFFUT AP GWRGENEU AE CANT. O L. D. D.

GWR a gynneil y lloer yny llawnwet
A genniw pob tra trwydi beruet

[1] Gwahaved.—Ll. P. P. [3] Ni'n gedy, *neu* nynedeu.
[2] Vab.—Ll. P. P. [4] Ytyv.—Ll. P. P.

Oe gannayd oe rad oe rinwet yn llawch
Llewychedic heul yny gynted
Ac ynteu an dwc on diwet
Oe dyg ——— trigyant yn drugaret
Edry ant trachwant trachywet an knwad
Yt yn knyny daear yn y diwet
Drwg yw ynn dryked an buchet
Eil drwc yn kyflwc an kyflyet
Trydyt twyll herwyt kymwyll camwet
Pedweryt rewyt pymhed ryuet
Chwched am galed amgelet am eur
A mireinwch byd ae anrydet
Seithued bwrw gwythlwrw gweithlonet
Geir syberw a berw yny beruet
Wythued yw llat a llafneu cochwet
Kelein a chathyl brein ar y bronnwet
Nawued yn ryred nyd yn anryuet
Lleidyr na all edrych crist yn y grocwet
Decued anwaraed yw anwaret anwar
Dall uydar kynn tylluet
Dreic anhuenyt herwyt haeret
Hiruod heb gymod yny gamwet
Duw a uynn dyuod yw orset
Hydyr a llaw nyd llai yw omet
Dadwyrein o uein o uet an dylyt
Y an diburyaw o an camwet
Treisswr yw agheu ar bob trosset
Trameint nyd kywreint an kywrysset
O Ruffut gwaewrut goruolet ym ken
Am kynnygyws eur a meirch hywet
Hil kynan erwan erwydet
Hael y wan hil ywein gwynet
Hil madawc hydyr uynawc vonhet
Mwynnyant kert nyd cart y diwet
Kyuetach uorach uawret oruchel
Or achwet oreu o deyrnet
Neum bu oe agad mwyndyad met
Ny bu oesdlawd beirt oe ystlynet
Ysgereis a gwr nyd yw goruolet
Ysgar byw a marw garw argywet
Am arglwyt diwyd am diwet ysgar
An ysgafyn a wr y vreuolet
Ny byt kyuoed pawb pymcan mlynet
Noc y bu gyuyg gwlyd teilyg gwlet
Ny bo kyuyg duw ym kyuet yg kyuawr
Synnhwyr vawr Senet

GRUFFUT VAB GWRGENEU

A GANT YR EGLYNYON HYN OB GEDYMEITHON. O L. D. D.

MARW merwyd hirwlyd am hirwlych
Dagreu—digrawn ynt a mynych
Nyt heneint gwr ae gwrthrych
Nyt hyn oes dyn noc oes drych

Ystyrywn kwynwn ketwyr aruoll naf
Ny ad duw yghyuyrgoll
Marw myrd mawred kyrd kardgoll
Marw merwyd meirw uydwn oll

Pell yw o Bowys pwyll argel y dyn
Y ddial gwaet auel
Gwaelawt ty tywawt tawel
Gwely rud gwilim ryuel

Gweleis le am de am danaw heddiw
Hawd y gallaf wylaw
Rudued werthuawr wed wrthaw
Ac edenawc y danaw

Kanys marw mawred a grym
Griffri y treghi oed trwm
Marw vyd einawn dawn dinam
O dyna ny byd da dim

PHYLIP PRYDYD

A Gant yr Awdwl hon y Rys Gryc. O L. D. D.

Gweleis Rys yn llys eissidlo
Gelurud gelyn yn alluro
Hyuoluawc hael mynawc hawd bo
Glot edmyc kymhengryc kymro
Dragonllyw lluoed anwosgo
Dreic vnbyn a vynn a vynho
Hir y wir y wr dra sauo
Hydyr y dreis y dreth o benuro
Gwalch gwylwalch golut anghryno
Gwawd uyuyr gwawr gwhyr gortho
Enw y uard y uarn a welho
Kediuor kadeiryawc artho
Baran llew yn lluryc eurdo
Brenhin beird breinyawl a ganho
Gorwenn tonn tued porth gwydno
Garw y llenn a grann wenn y gro
Gnawt rygwyd rygeis ny allo
Gnaws gaeaf alaf yng godo
Teleis y ueirch y uarchawc mwydno
Teilwng yng talv an rodho
Ys ymi vd lwysrud kas a gro
Fyddyawc fodyawc y ymdro
Hael hir lew hir llew hir llwydho
Hil catuan kynan vab iago

LLYMA KYGORYON DADOLWCH

A Gant Phylip Prydyt y Rys Gryc Gwedy Sobri wrthaw am Brydu y neb namyn itaw ef. O L. D. D.

Pa gessidy ui uodrydaf kreugar
Kroewgoch gwaew oth adaf
Pa ham veirt adlam vleit naf
Pa gam a gefeisty arnaf
Arnaf kymeraf kymhennrys atteb
Hyd attaw yny lys
Myned dylyed dilys
A mawrglod ym arglwyt rys

Rys uyg loegyr westyng lary westi toru-
Taryan ystrad tywi [oet
Rac dy uar kar kert lochi
Mal gwiryon gwared dduw ui

Mi ath fum borthwr borthyad riallu
Ny ellir y ddiwad
Pan oet lyw kyhoet lew cad
Ym pob riw ryuel arnad

Ar dy uawluar par pymllyg nam gwartha
Nam gwrthod yn dduruyg
Eryr llewyr llaw bergyng
Erreityeisty ehang o yng

Ys yng yn ystwng ystic vara rys
Rutuoawc cadurua
Ys anilys im ddim da
Os am carwys am cassa

Nam cassa pwylla pyllyawc eduynt rys
Y rwng ros ac eppynt
Bart vum itt trimud tremynt
A chedymddeith kanweith kynt

Kyntaf achubaf echel ureint rac bar
Hil casnar cas wytheint
Nawt duw mawr dengwawr deweint
Gyda nawt naw mil o seint

Synnya di roti rwyf gwawr carannawc
Kerennhyt yth gertawr
Rysua kyrt kalan yonawr
Rys rut bar rwysc moruar mawr

Mawr fwy y credaf no chreir ked
Neirthyad—echel kad ked adneir
Gwr yssy ym kadw ym kadeir
Gwn itaw goreuraw geir

O dywedeisy eir ar wekrei heb porth
Parth eurgolofyn kymry
Diwygaf honnaf hynny
Difwyn a gymer duw ury
Pa gessee dy &c.

EGLYNYON Y RYS IEUANGC.

Phylipp Prydyd ar Cant. O L. D. D.

Rys rwysc chuel ryuel rwyf naf deyrn
Rwym kedyrn cat worssaf
Eithryat brat bron eilyassaf
Eithyr kenyt kynelw ny wnaf

Ys gwneuthum ytt glot glut rwyf gawr ygwrys
Gwawt vrys rys rwysc ddiryawr
Llyw ior llew tewder tutwawr
Llawer echaws tat maws mawr

Mawr yw ym dreic wawr fawr faw fwyr
Fysclew cat ket wallaw [fyscyat
Bot addef nef yn eiddiaw
Ar byt achlan y danaw

Dan Rys vab greifwrys grufut ysgwytwyrd
Oes ket kyrd kard wosgud
Llwrw llwyrglot wawt rot wotrud
Llyry drauyn llawer llauyn lletrud

Lletrud parvrys rys rwysc hiryell yn aer
Yn arueu agkysbell
Hawl toryf teyrnvro gadell
Hydyr auael hael hanbych gwell

Hanbych gwell hyd bell bellawc lluchurys cat
Kedernyt enwerys
Aryfrud prud prydein ynys
Eryr aer glwyf arglwyd Rys
Rys rwysc &c.

AWDWL

A gant PHYLIP PRYDYD yn Llys yr Arglwyd Rys ieuanc yn Llan Padarn Vawr pan vu amrysson yrygthaw a Beird ysbydeit pwy gyntaf o honynt a delei a cherd Dduw Nadolyc. O L. D. D.

Bu dioual ny bu diofit
Gan golofyn kymry camp ddiodit
Pan wu yn ryuel gat chwel chwerwlit
Myny adeigei neb ar y newit
Peunyd yn rwyddryt ym rodit anoeth
Peunoeth a rygoeth ym anregit
Ac yn llys hil tewdwr tec ym hurdit ynaeth[1]
Ac attoeth etwaeth nam gwnaeth wneit
Pei achwir volawt
Y dylwet fossawt
Dyrllydwn i wirawt
Kyn bydwn i ermit
Moladwy uleidriw nym rodey brit
Mawr y afael hael hawd y erlit
Ny thraethaf i gelwyd nyd ef gelwit
Hwn cledyf ysgwnn twnn twyll y gwndit
Disseirch meirch a seirch osseddrit borfor
Diachor ysgor ysgwyt turnit
Kadyr wychawc varchawc mynawc mwynlit
Kat elling ener wener wenit

[1] *Neu*, y uaeth.

Kadeir vaelgwn hir a huberit y veird
Ac nyt yr goueird yt gyuerchit
Ac am y gadeir honno heddiw bei heiddit
Bod se ynt herwyd gwir a breynt yd ymbrouit
Bydynt derwyddyon prydyon prydein
Nes gwaew yn adein nyt attygit
A bei gwnawn or dawn a dadenit
Penkerd o digerd ny ddigonit
A bei ef gennyfy yd gennelwit
Atvyddaf naf arnaf y dorvyddit
Eudusswny uot rys rwysc ddiednit
Tra vei dywawl duw yny dwyodit
Ar y llenn valchwen ny vylchit y breint
Yd ysgarawd heneint ac yeuegtit
Rwng y prenn frwydlawn
Ar tair prif ffynnawn
Nyt oed ar hirgrawn
Yd ymborthit
Yn hyrgan vann vawr y rydit
Yn hyngaer glaer yn yt glywit
Yn heyrn adef yn nheyrnas nef
Gwr ys yn godef y goreilit
Kywot dy was assaf essill ervit vawr lawr
Gnawt o synwyr vawr varn drybelit
Ae kymraw treidaw tra mynyd gwidawl
Myny ret redyawl o elenit
Ae gwallus yghof yghyuyrdelit
Ae gwaeth mynac nac noc eddewit
Kigleu y doroff ath toroff a thwryf ysgwyd awr
Nos galan ionor mwynwawr medwit
Ac ambyrth clot wasgar llyry daear divrisc
Llawer march a gwisc wesgerit
Wedy cat dramawr agawr d—mit
A chyuaruot pybyl penn yn eruit
Rac me vei kyued kyuedach hedyrn
Rac bronn eurdeyrn kyrn a genit
Bann ket ban rodet pan rodit eur coeth
Pan vei parabyl doeth a dywettit
Pan rei ankwyn med yn medwit yn llys
Ym hadawssei rys nam diddolit

AMRYSSON PH PRYDYD AR GOVEIRD YSPYDEIT.

O L. D. D.

ARGLWYD nef a llaór maór a ryued
Val y keissyr cam o bop kamóed
Andaót ud góayórud góaór teyrned
Y goueird ar beird yn kyóryssed
Yr pan vu elffin yghyóryssed vaelgón
Neus porthes pepprón pell dyfryded
Llauar merinnyeu góynnyeu góraged
Llaóer chóedel anoeth a doeth óyned
Kyny deley hónn o achened

Geuveird aghyfróys y beryf ac henryded
O góuaeth golydan gyflauan diryeit
Bit ar y eneit yr en6ired
Tara6 kad6aladyr colofyn elyflu
G6r oed yn gallu y dyualied
Ac eissoes eissoes yny dygned
Divreinya6 da6n du6 nyd dyn ae med
Mor dyga6n y mae digymroded
Wedy penkeyrdeth kymry yghamryssed
O byd argl6yd g6ir g6yned dy6yssa6c
Essillyd mada6c ry6ya6c reuved
Lle6elyn lle6 g6a6r clotva6r cleddyfir
Pell yd etmygir y atch6edled
G6r ny uarn kamvarn kadarn yt ved
G6r a vyd y en6 yn edryssed
G6r biheu tretheu trathued llundein
Diffeithdir prydein ae chyvanhed
G6r yn ll6yr a 6yr synn6yr sened seint
G6r a 6ys y vreint o vrenhined
Goroeu y6 gennyfy gor6ed neuada6r
Llyó ll6yth Te6d6r ma6r g6a6r g6aradret
Kynnedyf y6 kennyf y k—derganed
Kanu kerd am borth am byrth neufed
Hengerd talyessin y teyrned elvyd
Hi a vu ne6yd na6 seith mlyned
Ac onym agheu y aghenved daear
Kyn an6ar kyfar kyflauared
Ny dervyd a6eu y ar dar6ed treul
Tra vo lloer a heul ar y rod6ed
Ac onyt trech kel6yd na g6iryoned
Neu darvot da6n du6 yn y di6ed
Ys my a vefla6r or gygheussed
G6eryt yr g6agveird y g6aghoffed

AWDWL VARWNAD Y RYS IEUANC.

PHYLIP PRYDYD AE CANT. O L. D. D.

GORUCHEL arglwyd goreythoylaf
Goruedawt vyn tauawt gwawt a ganaf
Goroyr vyng callon goruch atdaf llys
Goruc angheu rys anghen arnaf
Gorwlychawt vyng rwydeu om dracgeu mynych
Neud val drych gwrthrych gwrth a welaf
Neud ethyw glyw gloew orsaf byddin
Hoedyl egin vrenhin hoet a borthaf
Gwenwynvar gwanar kerdgar kyrd vyget
Gwae ui oe vynet vyn nas gwelaf
Gwedy mab gruffud gwaewrud gurhaf
Ysgwnn vyng hystlwnn ny wnn py wnaf
Och hyt attat ti duw a dotaf yn dde
O welet vy lle ar llet eithyaf

CANUAU Y PRYDYDD BYCHAN.

MARWNAD RYS IEUANC

Y PRYDYT B. AE CANT.[1] O L. D. D.

COLLED gwr arwr aruawc chwyrn yg cad
Yg cadarnwisc heyrn
Mur toryf aerdoryf eurdeyrn
Mygyr bennaeth mab maeth metgyrn

Mab metgyrn teyrn tawel ut mwynuawr
Kyn maenuet y orchut
Mab mad mygyr lleityad llauynrut
Brwysc breinyawl gretuawl gruffut

Mab gruffut llauynrut lluoet ros gyrcheid
Rys gyrchyad tra moroet
Gwrt am deruyn amhyl doruoet
Gwr bytin gwawr bytinoet

Bytinoet hartoet dyt y hyrtei rys
Kiwdawd ros o hanei
Lleith kynnygyn kynnetyf gwalchmei
Llew gawr ysgwyduawr ys gwnei

Ys gwnai Rys ar urys arlwy gwlet branhes
Kyn prynu tangnhefet
Par tridryll gwerssyll gorsset
Penn clod kyn noe vod yw vet

Y met argyuet nyd gouyged teith
Doeth y ueirt oe vyned
Am ysgwyt gawr vawr vur ked
Am ysgwyd vriwdoll golled
Colled gwr arwr &c.

[1] Rhŷs Ieuanc a ɿ farw yn y Flwyddyn 1222 ac a gladded yn Ystradfflur.

EGLYNYON

A GANT Y PRYDYT BYCHAN Y VAREDYD VAB YWEIN. O L. D. D.

MAREDUT aestromrut troch
Par awchlym wych lith gwyach
Eurwawr llew yg gawr llauyndrwch
Aerwalch eiryf ny theiryf ny theich

Ny thechei ner fer frawtus
Mab ywein bro goeluein brys
Gwychyrlym dreic eil meic myguras
Gwychwlad o gad a gedwis

Cadw varedut cadyr eurdoryf
Cadoet gyman cad gynnwryf
Bolch glet yn dewret yn eiryf
Balch glod ac aruod ac aryf

Aryfrut balch teyrnwalch tec
Eurvro gadw gadarn dinac
Armes ros bla ddangos blyc
Aeruleit gwreit ae goruc

Goruc fy llyw llew amgoed
Gwyar am aer drydar draed
Oesawc varchawc veirch gydneid
Aes valchliw rut eurvriw rwyd

Rwyd ysgwyd ysgwn eurwlet
Ruthyr rynn ny geis rann o vot
Rugyl yawn y dawn yny dyt
Rutbar vawruar varedut
Maredut aestromrut &c.

EGLYNYON

A Gant y P. B. y Varedut vab Ywein. O L. D. D.

Maredut ut prut praflu
Kefeis nyd kyfyg dy vro
Gwledic doeth kyuoeth kyfa
Gwlad roc diofyn colofyn kymry

Kymry varedut kymer
Kymreisc walch balch bennadur
Dreic vnbynn aervyn arwr
Drud llaw esgud lluosgar

Car gymhell treitbell trethoet
Mab ywein mawrdwryf arraet
Llyw glyw glew yn ymorchwyt
Llwytdud llew gwrtrud gwreit

Gwr yw uy llyw gorllawen
Gwyr a gar gwawr trydar trin
Gwrt yn ryuel ae elyn
Gwrth gas wrth y gassogyon

Digassawc franc frawt anvot
Dugost vawrdost uaredut
Diffeith pob gwlad gad gynnyt
Dewr gyuran ae chyfannet

Kyuannet walch dy ualchgorn
Ar tir ynyal dywalwern
Eurbost cad aerbyst kedyrn
Eryr cadyr dewrwyr kadarn

Kadarn kedeirn gywrysset
Y keidw glew gwlad yr anuot
Bolchlauyn yn aer daer deryt
Balchgoeth uawrdoeth varedut
Maredut vt prut &c.

EGLYNYON

A Gant y Prydyt Bychan y Varedut M. Ywein. O L. D. D.

Oesuyrr dy alon aesuriw varedut
Trawsualch ut treiswlad wiw
Pwyll mab vthyr rwyf aruthr riw
Pwyllawc par dryllyawc drilliw

Yn lliw gwyar bar beir vetu prydein
Hil ywein hawl fynnu
Pob gwlad barawd gad gyrchu
A diuarn ae gadarnllu

Yn llu yth weled yn llithyaw branhes
A bryneich yn cwytaw
Llyw dragon llafneu dreiclyaw
Llew ehwybyr o lwybyr dy law

Llaw ar bar anwar enwawc varedut
Dreic rwytuut rutuoawc
Kynnyt blas dy digassawc
Kynnwalch muner ner nerthawc

Ym neirthyawc breinhyawc brenhin
gwyr toruoet
Teruysc lloegyr y gelwir
Kymreisc wystlon a wystlir
Kymry ae dyry roc dir

Roc dir y rotir rwyf gofyneic prut
Maredut mawrvut meic
Ardwy llu lloegyr eryneic
Eurdretheu dreithyeu ym dreic

Dreic agkynnwys dwys nyd oes ath veito
Yth uytyn diarlloes
Ath gynnhwan gad veityad voes
Ath gynnhar wlad yth gynnhoes
Oesuyrr dy alon &c.

EGLYNYON

A Gant y Prydyt Bychan y Uaredut. M. Ywein. O L. D. D.

Gwalch yssym amyl y niuer
Gwalch eurgalch aergun gyuor
Gwalch dewrualch o lin dewdwr
Ac am walch dewrualch dewrwyr

Gwyr rit syr yssyt yn y gad
Gwrthrut varedut vur gryd
Twn y bar dreic anwar drud
Didwn y eir ual creir cred

Cred pan aeth dreic hydyrfraeth hy
Yr goteu goteith bennuro
Oet amhyl am amlaen deulu
Heyrn traws teyrn trosti

Trosti yr treisdwyn gwendud
Aeth mab ywein prein prifglod
Ny bu le ar lawr dyued
Ny bei sathyr gan y seithgad

Cadyr uab ywein cadyrualch gwlet
Kedeyrn wostwg rygylvlwg ryt
Dyfrys brwydyr bryd ar ymlat
Difraw y law ar lafyn rut

Llafynrut uaredut llyw drinc
Llew ny ad lloegyr yny wnc
Nys arueit aerulawt frawt freinc
Nys geill seis na threis na thranc

Tranc ar bob franc frawtus gylch
Gwnaeth uy llyw llew ysgwydvwlch
Meic kyhaual aryal aerweilch
Mut mwynfut mygyr gwaerut gwalch
Gwalch yssym &c.

EGLYNYON

A Gan y Prydyt Bychan y Varedut vab Ywein. O L. D. D.

Kyrch a duc uy llyw llew gwyth
Kad vt uaredut valch deith
Oet aerdreic penn eic pann aeth
Oet agro pennuro pan doeth

Doeth brut varedut
[*Englynion ar goll.*]

MARWNAD UAREDUT. M. YWEIN.

Y Prydyt Bychan ae Cant. O L. D. D.

Am varedut vut vawrged
Gwae y genetyl gwawr gogoned
Doeth oe gyuoethcoeth kerted gwenyndro
Gwenwyndrwm a golled

Colled llyw llew huysgwr
Maredut mur dineswr
Dunawd gynnefawd gynnilwr ar ros
O lin rys ab Tewdwr

O dewdwr aeth gwr gwrtlaw hir bolchlauyn
Balchwlad dreic bu kywir
Maredut men na welir
Mygyrdrud gwae y dud ae dir

Tiriawc rywawc ros wrthrych uu uy rwyf
Rwysc ywein urych
Vn oe deruyn doryf lewych
Yspys yspadaden ddinbych

Dinbych y kyrchws kyrch diatrec prut
Gwalch gwawdvut rwytvut rec
Hwyl diwyl dyfyndref saesnec
Hael awyt hil ywein dec

Oet tec rwyf rwysc oliffer
Oet cleu darpar clod dirper
Oet glew maredut oet gloewner esgud
Yn ysgwyd deu hanner

Oet deu hanner ber bar gwythrut yn
Gwr ual llew digythrut [llaw
Oet erwan gwaew preitwan prut
Aruoll mawrgoll maredut
Am varedut vut &c.

EGLYNYON

A Gant y Prydyt Bychan y Ywein uab Gruffut uab Rys. O L. D. D.

Ywein rutlein rot edmyc
Ged ysgein gad ddiysgoc
Teyrnet leith dudueith dec
Teyrnas dinas dinac

Dinac ywein rutlein lafyn
Doeth id yth wlad leityad leifyn
Trethoet tros uoroet uar dwfyn
Treul ked rwyf dyfed rac dy ofyn

Diofnawc uarchawc ueirch fraeth
Yw hwn ut gwaedwn gwawdueith
Lloegyr distryw cadarnllyw coeth
Llid anwar llew gwrtuar gwyth

Angwyth lew arglwyt gwythawr
Ywein borthyad brein bronddor
Dragon a volafy naf ner
Dreic ddiogel y gelwir

Gelwir hwn llu gystlwn llyw
Lloegyr gyrchyad cad ced aelaw
Teruysc eingyl eghyrth pob glew
Teruyn gadw taryan vradw vriw

Briw ragod ragor anvedyr
Bradw yscwyd hud blymnwyd hydyr
Aergleis glwyf rwyf rut beleidyr
Arglwyt gwawd rwyt gwaed raeadyr

Raeadyr gwaed am draed am drwyn
Ryw rac uy llyw llew aryein
Rwym bryneich branhes terrwyn
Rwyf gawr awytuawr ywein

MARWNAD Y EWEIN. M. GRUFFUT.

Y P. Bychan ae Cant. O L. D. D.

Gwr kymrwyn y dwyn gwawr kymry
neud marw
Ywein prein neud prit wely
Aruod uygyr aerwalch hydyr hy[1]

Vy hy arglwyt rwyt rut glet ry golleis
Rym gellir lledurydet
Vy llyw oet vur glyw a gwlet
Vy naf poed nef y diwet

Oe diwet vaenuet uwynuawr aruaeth
hydyr
Hidyl uyt deigr o hiraeth
Ardelw dyued ged gyduaeth
Aerdreic oet benn eic ban aeth

Ban aeth gwawr gwinuaeth gwenwyn a
golled
A golleis oe adwyn
Doeth y ueirt byd y gyd gwyn
Diua gwalch tyrua terrwyn

Oet terrwyn ywein tyrua rec eurvut
Kyn oervet gyhydrec
Oet amhyl oet amlwc gostec
Metgyrn am gylch teyrn tec

Oet tec eurbost rec rwyf adas prydein
Traws ywein treis leas
Oet aergwyn oet oergwyn was
Oet eurgoryf toryf teyrnas

Teyrnllv y law teyrned alar
Gwawr gwanar gwin a med
Teyrnllew glew gloew voned
Teyrnllyw nyd byw neud bed

[1]*Neu*, hydw vab hy.

Neud bed dewrwalch gwlet daear dyw-
archen
Nem[1] gorchwy rwy trugar
Nyd am llud am uud y var
Nym llwyd goleurwyd galar

Meu alar llachar mur traeth llychwr
gwychyr
Llew gwychddrud dineuwr
Mwyth doryf dervyn ehachdwr
Meith blas yn was ac yn wr
Gwr kymrwyn y dwyn &c.

MARWNAD Y RYS GRYC.

Y Prydyt Bychan ae Cant. O L. D. D.

Llawer deigyr hydyruer ar hynt
Hityl am rys ryssua mynwent
Llyw dinefwr gwr gwychblant
Llew trin ae brenhin ae breint

Breinyawc rys brenhin kyuoeth
Brein borthyad cad kanhymdeith
Neud ethol walch weilch hydwyth
Neud ethym am dreic neud aeth

Athwyf ym brwyn gwyn geithyw
Ethym heb vt llauynrut llew
Aeth rys uab rys ros breityaw
Yw diwet uanuet vyniw

Ger myniw llyw llew hawrfort
Y gweleisy rys ros ymhwrt
Teyrnwawr yg gad uawr uyrt
Teyrn yn heyrn yn hart

Hart llys rys ros geithiwed
Rwyf llu tra vu y vywyd
Balchgryc barabyl bolchglet drud
Bar dwys aghynnwys yg gad

Cad gyrchyad llauyndrochyad llew
Vu rys rugylvar rutbar riw
Eryr deyrn loew eurgyrn lyw
Creir oet y luoet y law

MARWNAD Y VORGANT. M. RYS.

Y Prydyt Bychan ae Cant. O L. D D.

Morgant achvre cant mor echrys myned
Llyw llwytged llwrw na wys

[1]*Neu*, neur.

Oet argledyr gwir dir dilys
Ar eurglawr yr arglwyt rys

Mab rys eurbost llys aerbeir yn arueu
Duc angheu dygyn o eir
Ae law oet lw ym pob kyfeir
Fal kyuun grededdun greir

Creir nyd amharchei creulawn y volch-
lauyn
Ae valchlys yg carawn
Rwyf blwng rwyt ystwng estrawn
Rot digraff rotyon digrawn

Digrawn ar uyg grut dagreu am vorgant
Neum kynwant clwyfyant cleu
Hael enwawc hoetyl uradawc vreu
Hydyr nenn kyn aghen agheu

Duc agheu rieu rwyf ehagdwr llu
Llurycwalch dinefwr
Llew tir teyrnuro dewdwr
Llaw esgud llwybyr gwrtrud gwr

Gwr glew oet vorgant gwrt glet gogoned
O genetyl teyrnet
Gwawr llawr lluossawc vonhet
Gwalch kein aerualch kyn oeruet

Der ym daw treisuraw tros diuant dragon
Ar pob dreic ys ramant
Erwan dolur mur milcant
Aruoll mawrgwyt goll morgant
Morgant achvre cant &c.

MARWNAD KYNAN VAB HYWEL.

Y P. Bychan ae Cant. O L. D. D.

Dyfed llwyr y gwyr gwrhyd frawt kyf-
yrdan
Marw kynan kynhwan cawt
Dawn degwlad cad vleinyad vlawt
Dwyn yn llyw duw ryn llatawt

Llwyr yn llatawt cawt kwyn uetu galar
Gelyn lloegyr a darvu
Bod gwr arall yn gallu
Ym adolwyn ae deulu

Teuluoet kyhoet kwynyant eu heurglawr
Eu harglwyt collassant
Dwys ym bryd beirt byd ba wnant
Disgyr gwyr am eu gwarant

Gwarant gymry blant bla diochel mawr
Marw kynan vab hywel

Kein wlad nef boed ef yt el
Cannos gwnaeth yn ros ryuel

Ryuelnaf trossaf wyf treisdic oe goll
Gallwys beleidr yssic
Brein lithyaw breinyawl leithic
Mur gwladoet marw an gwledic

Gwledic mwyn uawr kwyn kynan kyrch
breityau
Preityad lloegyr ae phoethuan
An llyw aer aryf taer ual tan
Llew gretuawl llawer grituan

Grituan uarw kynan kynnyt seithuc bla
Plygu lloegyr a oruc
Dragon gyrchyad gad gaduc
Vu duw an dreic ny a duc

Duc agheu yr goreu goruc coted bron
Peir rotyon par ruted
Pennyal beirt llawr keinwawr ked
Pennyadur dewrvur dyued
Dyfed llwyr y gwyr &c.

MARWNAD RYS VOEL A SAMSUN M. MEURYC.

Y P. B. ae Cant. O L. D. D.

E am rys uab rys ryuyc ny dalywn
Aeth samswn blyngrwn blyc
Mur llauyndur lluoet edmyc
Mwyndud llawr mab mawr meuryc

Kyn plyc vab meuryc mawr anosbarth
llys
Kolli rys rwystud barth
Colled rwy ym rwyf diwarth
Coll mawr ar wawr llawr llannarth

Gwalch o barth llannarth llaw agor ys-
gwn
Oet samswn kystlwn cor
A gwalch rwyt eurvalch ragor
Hydwyth cadarnllwyth caduor

Cadarn an diuarn kyd a mateu rys
Cadwalch llys lles kerteu
Cwyn dwyn deifnyawc oe dechreu
Cof meith anghyfreith angheu

Agheu ry diheu egy— seithuc pla
Plant adaf ry amuc
Hityl deigyr diuryd am goruc
Hoetyl ureu hydyr a deu a duc

Oe dwyn kynnetyf brwyn kwynassam
Samswn—llyw llauyndwn llew dinam
Collyssant oll coll kyflam
Cenetloet eu kein adlam

Adlam gweilch dinam gwychlys
Kyn ystwyll—can ystyn meirch dilys
Anwar yn aer urwydyrdaer urys
Enwawc rutbar votawc rys
E am rys &c.

MARWNAD RYS UAB LLYWELYN.

Y P. B. AB CANT. O L. D. D.

DUCOST rys ar urys oe uro
Dic ym oe dwyn gwyn gyfle
Da y dewisseisty hwnnw
Yth uytin grist urenhin vry

Wrth dduw vry vreyenhin coeth
Rys —yl urys ureiscuawr dylwyth
Llawer kertawr gwawr gwawdueith
Ar uar am dy uarwolaeth

Marw rys dreic enwerys drud
Am gwnaeth drwy hiraeth dristyd
Rwg gedymddeith cludueith clod
Am arglwyt mawrglwyf golled

Colleisy rys colled nym peisc
Vab llywelyn llew aerffysc
Gwr am parchei parch dilesc
Ac am rotei rut eurwisc

Gwiscawc varchawc veirch hywet
Oet rys rwysc llew yn ymlat
A drud geir dreic gwynnyonyt
A distein gwawr prydein prut

Prut alar am rys nym roesy hoen
Prifwalch cadarn haearngaen
Chwetyl oer y euruab ywein
Ae gyfoeth a doeth oe dwyn
Ducost rys ar urys &c.

MARWNAD MADAWC MON.

Y PRYDYT BYCHAN AB CANT. O L. D. D.

MADAWC mon mal kynnifywr
Bu gwletawc oe nerthawc ner
Ae daeran ae daerlew bar
Bu briw ger bron y eryr

Oe eryr bu oer golled
Dwyn madawc dreic vodawc drud
Oe dy digart hart hyuryd
Oe wayw nyd oet waeth y glod

Oet cloduawr clutueirt otef
Madawg mon kein rotyon cof
Oet tauawd coeth doeth digrif
Ar lles pob neges oe naf

Kyd ae naf cadarn yg grym
Madawc leif aerdurywc lem
Oet pargoch yn aes droch drom
Oet glew lew o lwyth y cam

Llwyth y cam keimyeid dinydyr
Ae colles colled anvedyr
Llary vadawc brif enwawc brwydyr
Llew gwrthgloch burgoch baladyr

Oet briw baladyr cadyr cadcun
Oet brwysc y rwysc rwyd gelyn
Oet gwrt yg cad treifyad trin
Oet llew gawr madawc mawr mon
Madawc mon mal &c.

MARWNAD VLETYNT. M. DWYWC.

Y P. BYCH. AB C. O L. D. D.

O DWYN bletynt o duw nef
O goll kywir aruoll cof
Glud yw herw hiraeth arnaf
Glyw deigyr am wr glew digrif

Digrif a gar gwaewbar gwaed
Vletyn vleit trin tra adwyd
Oet kywir y eir erioed
Oet hael talym ddiwael teleid

Teleid yn reid yn rin gwrys
Vu vletyn vlygddrud neges
Ragor glod rugyl y kedwis
Rac bron balch naf y kafas

Can kauas kyuet dichwant
Gan vab dyn dawn ym pressent
Mab duw naf drwy nerth seint
Boed gwar wrth vlaengar vletynt
O dwyn bletynt &c.

MARWNAD WEN VAB GORONWY.

Y PRYDYT B. AB CANT. O L. D. D.

MARW am wên lawen lawch kyrt
O hiraeth oi uaeth i ueirt

Marwnad heb plyc hirddryc hart
Bellach a ballaf oe gert

Kertoryon kerteu diuwlch
Gwen lawen lyw ysgwyduolch
Oet tec am rec am rwyf gweilch
Oet tew amlew glew gwlet valch

Balch yn yscwy — loew galch laes
Vu wen wenwynic wrth seis
Vnbenn — vynnei nyvoes
Vnben o vnbyn powys

O bowys be —— dihagyr
O dwyn gwen dilawen deigyr
Gof am daw — llaw am llwgyr
Am goll gawr am wawr mawr mygyr

Mygyrddrud wen hydyrlawen hy
Mygyrveirt magwyd oe voli
Gwawr destyluawr distein tr —
Gwalch kenneytylualch kynnatylua

Kynnatyl —— bei beilch ddoethon
Yn ymaruoll mawrweilch n—
Y lw ny lithid ar wen
Y eir oet creir crededun

A grettei wen walch syberw
Creded y vyned y ———
Erwan y ddwyn gwyn gannhwryf
Eryr mur mawrwyr neud marw
Marw am wen lawen &c.

MARWNAD LYWELYN VAB RYS. M. IORUERTH.

Y P. B. AE C. O L. D. D.

COLLI llywelyn llew argae mwynvawr
Maenvet trwm ae gwarchae
Oe genetyl nyd chwetyl chwarae
Ae blant os gwytant ys gwae

Gwae ui oe golli drwy edgyllaeth hydyr
Hityl uyt deigyr o hiraeth
Aerwalch aruod ualch aruaeth
Eur — dwylann frydmaw — fraeth

Oet fraeth y aruaeth aerulaen gynghor llu
Llywelyn anhepcor
Tawedawc breinyawc brondor
Tauarn llwyth cadarn cediuor

Caduarchawc pyllawc pwyll agglaear
Gwrt—gortwy y esgar
Llawch kyrt kertwys y alar
Llew traws ny wneid treis ae gar

Oet carannawc walch weilch gylchyn yn
Yn llyw coch a melyn [llu
H——— gludhawd glod obryn
Haelrwy lawryt lywelyn

———————————

———————————

Llywelyn llyw ———

——— ——— colles
Colli llywelyn &c.

MARWNAD BLEGYWRYT.

Y PRYDYD BYCHAN AE CANT. O L. D. D.

MARW blegywryt bla wrthot galon
Wyf galar anoruot
Aerwalch balch bolchgled aruot
Eurwawr hoeddyl ddiruawr ddaruot

Deryw Bleg. deurud arwyd hoew
Neum doeth hoet oe tramgwyd
Drutwalch hylwybyr ualch hylwyd
Dewr argletyr da wr arglwyd

Arglwyd neit mawrgud neud mawrgwyn
Dwyn gwrda penadur [gwyrda
Blewgy. llew gryt llafynddur
Llew oestrawt llan ystrat flur

Ger flur yr dolur dilen saeth detwyd
Oe dytwed olo ydaeth
Dwyn gwawr trylwyn trwy hiraeth
Duw ury dewr urenhin ae gwnaeth

Gwnaeth — law aeruraw aurcol bryneich
Briwlan riw a heol
Gwawr cadarn yn cadwyt ol
Gwr coeth gweryt doeth dethol

Neut dethol gwalch nef neut aeth ble-
Oe gywreint wassanaeth [gywryt
Llyw gwled gwin a med ae maeth
Llef gawr oe vawr varwolaeth
Marw Bleg &c.

MARWNAT GORONW AP EIDNYUET.

PRYDYD BYCHAN AE CANT. O L. D. D

MARW goronw mur gwyndyt
Gwychyr — uab ednyuet
Arueu —— cleu —— clot
——————— wlat
[*Englynion ar goll.*]

EGLYNYON

A Gant y Prydyt Bychan o Deheubarth y Owein Goch vab Gruffut. M. Llywelyn. O L. D. D.

Gwynet kein reuet cann rad nyth arllut
Mab gruffut mawrvut mad
Gorvlwng walch yg calch yg cad
Goruolet y beruetwlad

Gwledic gwychyr hydric gwychnaws yw ywein
Clet lith brein clod liaws
O lyw glyw glewddrud gynghaws
O lin breyennin trin traws

Trawsuar yn trydar yn tro dygythrut
Mab gruffut breiscut bro
Caer daer terwynwalch gymro
Dygant yth uetyant ath vo

Bo gwalch bro breint teyrnas
Drwy rad y rwyf cad nyd cas
Yn ddiofyn ehofyn ehangblas arglwyt
Oe eurglet ry cafas

Kawssawch goruuawch gwrhydri angut
Angert ueibyon beli
Mwynvawr weilch beilch westi
Mon eryron eryri

Eryr eurdreth myr aerdranc yw ywein
Gweilch goeluein gwalch gyfranc
Drud yn arueu yn yeuanc
Dreic llys fraw drwc ar lles franc

Ffranc uyth ueit kyfranc kyfrwysgar gwersyll
Rwym pebyll bumddryll bar
Cad aerulawt uorgymlawt uar
Cadarn ddilesc wrth esgar

Hyddysc y esgar escuduryd ywein
Gwawr llundein llew yg gryd
Hydoryf walch hydyr or mebyd
Hyder gwendud ner gwendyd

AWDYL

A Gant Einyawn vab Madawc ab Rahawd y Ruffut ab Llywelyn. O L. D. D.

Arddwyreafy hael hwylglod ellwg
Arddunyant toruoet tyrrua eitwg
Aruod ysgymod goruod gorflwg
Arueu briw trilliw trillu gyhwg
Eryr gwyr gwynet gwn nad echwg
Ked ef ddigoner ny chymmer vvlwg
Yr yn uab ym rwyfy ry gwnaeth ystwg
Ar y estronyon ys drud echwg
Pendefic crukyeith meith mygyr ddifwg
Pennyadur prydein prydest deilwg
Pennaf yw gruffut pennaeth rwg deu uor
Penn eurddor bronddor breint a hebrwg
Pannu a uyt dir rac dewr gorflwg
Pan uo dyt gorwlad a chad yn wg
Pennyal pob aryal crev allwg branes
Amgylch llyw didres dwydreul gyfrwg
Gnawd yd gyrch kynnygyn oe gynnif pwg
Mal pan gyrch fflamdan flamdo yspwg
Gnawd yd goch a glew gleif gan vwg gor-
Gnawd goches rodwyt ruat ostwg [wyt
Gnawd taw treissyaw tros bob ethwg
Nyd gnawd oe ardal na thal na thwg
Gwnaeth drwy einc ar freinc frawt anheil-
Ac ergryd a chryd a chreu ddillwg [wg
Gwnaeth drallif gwyar vch trallwg Eluael
Pan fu ymdrafael drud ac erdrwg
Gwnaed dduw y ddiwet ef ddifefyl hebrwg
Yny uo y orffen ar ffort deilwg
Yn dygyant trigyant dreic diystwg
Yn tec adef nef nawt orddillwg

EGLYNYON

A Gant Gwernec vab Clyddno. O L. D. D.

Kwddedynt lletkynt llit anoeth goval
Gnawt gouyn chwedel y ddoeth
Mawr dduw a ddyckych beunoeth
Mor wael na welir dranoeth

Tranoeth or pan el trwm ddylyn ys gwaei
Nas gwyl neb yr gouyn
Dolur adrawd gawd ganlyn
Diuancoll dygyn hirgoll dyn

Y dyn a ddyckych o ddygyn troua poen
Or pan el o ddyma
Hawl ddidawl ddidwyll wrda
Hael iessu kwd cv kwdda
Kwddeuynt &c.

HOWEL VOEL VAP GRIFFRI AP PWYLL GWYDDEL

A gant yr Awdyl hon. i Owein Goch ap Gr. ap Ll. yr hwn oedd yngharchar gan ei frawd Llywelyn ac a ollyngwyd yn rhydd 1277.[1] O L. D. D.

Duw mawr amerawdyr dynyadon
Dillwg dy walch terrwynualch tirion
Dewr ewein deurutliw fion

[1] Ef a garcharwyd yn 1254. bu yn garcharor 23 blynedd.

Dur goch bar llachar llawch deon
Dinegyf neges rodolyon
Digaled am ged am geinnyon
Diffrwythws daear oe uod ygharchar
Aed ae car gan wyllon
Dilwfyr gwych gweithfutig dragon
Digrawn eur digrifwch dynyon
Diafyrdwl yn aer yn aruon diwet
Rwyf gwynet rwysc lleon
Difro wyf hep rwyf hep rotyon
Hep ewein hebawc kynureinon
Diarswyd ysgwyd ysgyryon ygnif
Ysgwthyr llif llid dryon
Digart hart y uart ae vaon
Ae uyrteu ae uyrt aruogyon
Digabyl wawr gwryawr ual gwron
Gwreit bleit bliant arwyton
Dilut but ual nut y netuon mordaf
Pryd Adaf prif haelon
Diofyn cad kedeyrn doruogyon
Difefyl ner fyryfder faraon
Dinam hael o hil eryron
Dinac dreic dinas kertoryon

HOWEL VOEL AP GRIFFRI AP PWYLL GWYDEL

A Gant yr Awdyl hon i yr un gwr.
O L. D. D.

Gwr yssyt yn twr yn hir westi
Gwreit teyrneit teyrnwalch ri
Gwr am dotyw gwall oe golli o uyw
Gwreitlyw a glyw y gloduori
Gwr teleid teiluoet lochi
Gwr teilu teilwg y uoli
Gwr y gryd yn ryd gwr ual rodri mawr
Gwr eurglawr aessawr vsswyt holli
Gwr yn rwym gan rwyf eryri
Gwr pei ryt ual run uab beli*
Gwr ny adei loegyr y losgi y deruyn
Gwr o hil meruyn mawruryd benlli
Gwr toruoet gwr gwisgoet gwisgi
Gwr gwasgawd kiwdawd kad weini
Gwr cadarn cadoet reoli
Gwr cadwent kedwis haelyoni
Gwr eurfut dilut heb doli

* Bell, 176a. 201a. 214b, 217b, 230a, 239a, 251a, 266a, 299a, 300a, 300b, 322b, 334a, 340a. Bell, f. of Run, 267a.
Bran, 155b. 205a, 211b, 214a, 216a, 238b, 339b, 340a.
Branwen, 367b
Casnar, 161a, 161b. 166a, 174b, 252a, 257b, 283b.
Dethal, Caer, 151b.
Don, 202a, 278b, 318a, 320b.
Dylan, 250a.
Gwern Gwygyd, 141a.
Gwydyen (? = Gwydion), 167b, Gwydion, 367a.
Henfelen, 162a.
Llyr, 153b. 155b. 157a, 162a, 165a, 214a, 216a, 251a, 251b, 294a, 294b, 300a, 303a, 367a.
Matholwch, 166a, Mallolwch, 200a,
Pryderi, 230b, 267a, 322b.
Rianon (sic), 333a.
Teyrnon (!), 153a, 189a, 201b, 202a.

Gwr diletyf prifddeddyf pryderi
Gwr oet ewein hael ny wnei holi mach
Gwr nyd oet lyfrach noc elifri
Gwr a beris lloer llwry goleuni
Gwr a beris heul nyd treul tregi
Yr gwir dduw yt wyf yn erchi
Yr gwyr nef om neuawl weti
Ar oed byrr os tyrr torri glas euyn
Gan uot llywelyn llyw kedwli
Ga uod hir gymod heb gam ynni
Gan ddidwyll gymwyll gymodi
Gan uadeu o dduw y dodi yg crocwet
Gan uyned yr bet bu bot keli
Gan gredv penn llu llwry kyuodi
Gan holl ddifryd byd oe bym weli
Pam na vadeu brawd y brovi arall
A uyt wrth ddyall guall gospi
Ny uet namyn duw digyuoethi dyn
Digart lywelyn lew tra gweilgi
Dewr dragon berywon borthi
Dreic arueu pebylleu pali

MARWNAD ARGLWYDD LYWELYN

A Las ym Muellt yn y Flwyddyn 1281.
Gruffudd ap yr Ynad Coch ai Cant.
O L. E. D.

Oer galon dan fron o fraw allwynin
Am frenin dewin dor Aberffraw
Aur dilyfn a delid oi law
Aur dalaeth oedd deilwng iddaw
Eurgyrn aur deyrn ni'm daw llawenydd
Llywelyn nid rhydd i'm rhwydd wisgaw
Gwae fi am Arglwydd gwalch diwradwydd
Gwae fi o'r aflwydd ei dramgwyddaw
Gwae fi or golled gwae fi or dynged
Gwae fi or clyyd fod clwyf arnaw
Gwersyll Cadwaladr gwae saf llif daradr
Gwas rhudd ei baladr balawg eurllaw
Gwasgaroedd alaf gwisgoedd[1] bob gauaf
Gwisgoedd am danaf oddi am danaw
Bucheslawn arglwydd ni'n llwydd yn llaw
Buchedd dragywydd a drig iddaw
Ys mau bid wrth Sais am fy nhreisiaw
Ys mau rhag angau angen gwynaw
Ys mau gan ddefnydd ymddifanw a Duw
Am edewis hebddaw
Ys mau ei ganmawl deb dawl heb daw
Ys mau fyth bellach ei faith bwyllaw
Ys mau i'm dyn hoedl am danaw afar
Can ys mau alar ys mau wylaw
Arglwydd a gollais gallaf hirfraw
Arglwydd teyrnblas a las o law
Arglwydd cywir gwir gwarandaw araaf
Uched y cwynaf och or cwynaw
Arglwydd llwydd cyn lladd y deunaw
Arglwydd llary neud llawr ei ystaw eiddaw

[1] *Neu*, gwisgawdd.

Arglwydd glew fal llew yn llywiaw elfydd
Arglwydd aflonydd ei afluniaw
Arglwydd cannadlwydd cyn adaw Emrais
Ni lyfasai Sais ei ogleisaw
Arglwydd neud maendo ymandaw Cymry
Or llin a ddyly ddâl Aberffraw
Arglwydd Crist mor wyf drist drostaw
Arglwydd gwir gwared y ganthaw
O gleddyfawd trwm tramgwydd arnaw
O gleddyfau hir yn ei ddiriaw
O glwyf am fy rhwyf y sy'mrhwyfaw
O glywed lludded llu bod faeaw
Cwbl o was a las o law ysgeraint
Cwbl braint ei henaint oedd o honaw
Canwyll teyrnedd cadarn llew Gwynedd
Cadair anrhydedd rhaid oedd wrthaw
O laith Prydain faith cwynllaith canllaw
O ladd llew o an coel lluryg na'ncaw
Llawer deigr hylithr yn hwylaw ar rudd
Llawer ystlys rhudd a rhwyg arnaw
Llawer gwaed am draed wedi ymdreiddiaw
Llawer gweddw a gwaedd y amdanaw
Llawer meddwl trwm yn tomrwyaw
Llawer mab heb dad gwedi ei adaw
Llawer hendref fraith gwedi llwybrgodaith
A llawer diffaith drwy anrhaith draw
Llawer llef druan fal ban fu'r Gamlan
Llawer deigr dros ran wedi'r greiniaw
O leas gwanas gwanar eurllaw
O laith Llywelyn cof dyn ni'm daw
Oerfelawg calon dan fron o fraw
Rewydd fal crinwydd y sy'n crinaw
Pam na welwchwi hynt y gwynt ar glaw
Pam na welchwi'r deri yn ymdaraw
Pam na welwchwi'r mor yn merwinaw'r tir
Pam na welwchwi'r gwi'r yn ymgyweiriaw
Pam na welwchwi'r haul yn hwylaw'r awyr
Pam na welwchwi'r syr wedi syrthiaw
Pam na chredwchwi Dduw dyniadon ynfyd
Pam na[1] welwch chwi'r byd wedy byd-iaw
Och hyd attad Dduw na ddaw mor dros
Pa beth i'n gedir i ohiriaw [dir
Nid oes le y cyrcher rhag carchar braw
Nid oes le y triger och or trigaw
Nid oes na chyngor—na chlo nag egor
Unffordd i esgor brwyngyngor braw
Pob teulu teilwng oedd iddaw
Pob cedwyr cedwynt y danaw
Pob dengyn a dyngynt oi law
Pob gwledig pob gwlad oedd iddaw
Pob cantref pob tref ynt yn treiddiaw
Pob tylwyth pob llwyth y sy'n llithraw
Pob gwann pob cadarn cadwedd o'i law
Pob mab yn ei grŷd y sy'n udaw
Bychan lles oedd ym am fy nhwyllaw

[1] Poni, *yw dechreu yr* 8 *ban rhagvlaenawl, mewn rhai llyvrau.*

Gadael pen arnaf heb pen arnaw
Pen pan las ni bu gas gymraw
Pen pan las oed lesach peidiaw
Pen milwr pen moliant rhagllaw
Pen dragon pen draig oedd arnaw
Pen lln. deg dygn o fraw—ir byd
Bod pawl haiarn drwyddaw
Pen arglwydd poen dygngwydd amdaw
Pen fenaid heb fanag arnaw
Pen a fu berchen ar barch naw Canwlad
A naw canwledd iddaw
Pen teyrn heiyrn heid oi law
Penteyrnwalch balch bwlch ei ddeifniaw
Pen teyrnaidd flaidd flaengar ganthaw
Pen teyrnef nef ei nawdd arnaw
Gwyndeyrn ortheyrn wrthaw
Gwendorf gorf gorfynt hynt hyd Lydaw
Gwir freiniol frenin Aberffraw
Gwenwlad nef boed addef iddaw

DIWEDD.

GRUFFUDD AP YR YNAD COCH.

O L. E. D.

Och hyd ar frenin freint ucheldaw
Haeldad goleuad llygad a llaw
Na chred pechadur ei ddifuriaw[1]
Yny el i bwll i bell drigaw
Na phoeni gau galon dreuliaw
Na myned o Ghrist ir grog erddaw
Ac na wyr yn llwyr llabyddiaw ——'n harglwydd
A thrwy waradwydd ei wir adaw
Bei meddyliai ddyn ei feddyliaw
A fu o ddolur ar ei ddwylaw
Gan gethri parawd yn cythruddaw cnawd
Ef ni wnai bechawd nai rybuchaw
Bei na bai undydd dofydd an daw
Dyddbrawd yn barawd i'n diburaw
Ar gwaed gyn ired[2]
Ar dydd y croged
Ai ddwylaw ar lled
Wedi'r[3] llidiaw
Ar gwaed yn ffrydiau ynghylch ei fronnau
Ai holl weliau heb eliaw
Ai goron yn ddrain ac yntau'n gelain
Ai ben yn anghrain wedi'r greiniaw
Ac ol ffrewyllau ar ei ystlysau
Er gwneuthur angeu a phoen iddaw
Er prynu mab dyn or tan ufelyn
Y gan ei elyn oedd yn aelaw
Er dangos i'r byd ei boen ai benyd
Er ein[4] dwyn i gyd o gidwm law
Ac yna y dywaid y dydd uchenaid
Mae ef y diriaid oi eneidiaw

[1] Diuryau.—Ll. P. P.
[2] Uedy.—Ll. P. P
[3] Yn giret.—Ll. P. P.
[4] Er y. - Ll. P. P.

A cham gyhuddwr
A cham usurwr
A thwyllwr bradwr
Bradawg ddwylaw
A lleidr annoniawg a dyn dau eirlawg
A glwth a diawg dial cymraw
A gott[1] a chelwydd a geuawg grefydd
Can nad eiddynt ffydd ffoynt rhagddaw
I blith y gethern i waelawd uffern
Yn lle mae mygn wern wedi' mygnaw[2]
A chynnau o dan a defni brwmstan
A phob marchdaran yn ymdaraw
Rhag tragwres y tan a gormodd poethfan
A wnaeth Barabban[3] i benydiaw
Er cythruddaw cnawd er dial pechawd
Perchen drwgddefawd a ddel attaw
Archwn i'r ysprydd Celi oth blegyd
Cyn pridd a gweryd ein gwarandaw
A chaffael angen a goleu[4] a llen
A chymmod a'n rheen cyn no'n rheiniaw
A nefol orsedd a rhan drugaredd
A Christ o'r diwedd i'n dwyn attaw
Amen.

CERDD GRUFFUDD AP YR YNAD COCH 1280.

O L. E. D.

PONID gwan truan trymder pechadur
Pechodeull annifer
Na wyl dyn dyfod ei amser
Na welydd cywilydd callder
Na chryn llaw yn llyniaw salwder
Na chred i Dduw ddewin ffyddlonder
Na chrynai bob pryd rhad pryder cwymp-
Y mewn cwymp Luciffer [aw
Yn ddiledfryd byd bod yn ofer
Nid da na thraha na thra-balchder
Nid digywilyd pan weler ddyddbrawd
Ddarllain pob pechawd fal y pecher
A Christ ymrhen crog er creulonder
Yn y boen y bu dduw Gwener
Ar pumffrwd pumffrwyth nid ofer
Ai bannai am ben y nifer
Ac anheilwng lu gan Luciffer
Ac yn nhal pob sant ei galander
Ac angylion nef niser carannaid
Yn crynu rhag pryder
Deallwn syniwn trwy synwyr ber[5]
Dielwed fydd dyn y dydd y ganer
Ef yn fab yn febyd ofer
Ef yn was anwastad gallder
Ef yn oed yn edrym llymder

[1] Ac ot.—Ll. P. P. [2] Bar aban.—Ll. P. P. Y llo y mae miguern [4] Ac oleu. - Ll. P. P. guedy'r vignau.—Ll.P.P. [5] Ver.—Ll. C.

Ef yn wr yn arial pryder[1]
Ef yn grwm yn grymman gwillmer
Ef yn rhwth yn rhuthraw gwener
Ef a rhwngo yrhwng ei ddwyfer
Ef heb gof ynghyf brif aeredd
Ef yn wan truan law tryfer heb nerth
Ef heb gannerth heb gynnifer
Llwyd ei benn ban henyw ei falchder
Llygad briw heb liw heb leufer
Lle'r dannedd yn dwn pan geisier
Lledr y grudd yn grin pan deimler
Llwm ei groen crinfrych ysgeler
Lle rhyfedd rhyfyg a balchder
Na fid un llysenw a Luciffer
Ni bydd brychwen llen llawanycher
Ni bydd brychwyn dyn dydd cladder
Nis canlyn oi dda oi ddifer ymdro
Eithr ei amdo amdlawd biner

Nawdd y tad ar mab rhad rhof am galon
Nawdd y glan ysprydd cywyd cofion
Nawdd y Iesu caru coron tangnefedd
Caredd disgybledd ai ddisgyblon
Nawdd y grog ddehau ddoniau ddanfon
A gymmeraist Dduw er dy ddynion
Rhag Uffern gethern geithaw anffyddlawn
Ai chreulawn ddigawn ddigasogion
Nawdd y cariad rhad rhof am galon
Nawdd myr a mair ai morwynion
A nawdd a archaf archengylion mawr
Arglwydd nef a llawr fal y llwyddon
Nawdd pedr arbennig lleithig llithion
Oreu porthoriau or porthorion
Nawdd y pedwar gwar gwyryddon wyr-
yaid
Angelystor plaid cywaid Canon
Nawdd Ieuan liw bann ben diwydion
A fendigawdd Christ croes arwyddion
Nawdd addfwyn cysswyn cysson eu gwedd
Prophwydi celi cylwyddogion
Nawdd undawd Trindawn y tri pherson
Nawdd yr holl seiniau senedd wirion
Nawdd canmawl hollawl holl angylion
nef
A gwir addef y gweryddon
Nawdd arnaf dodaf y dedwyddion
Nodded oi parthed am perthynon
Nawdd merthyri Duw Deon tragywydd
Nawdd y sydd ufudd afael wirion
Cyn goddef angeu engyrtholion
Am bwyf gan deuhael cael cyfeillon
Mihangel Gabriel gobrwyon ganmaw.
Ysprydawl gedawl gydymdeithion
I reol dehol y gwyr doethion
I rydd-did addef nef i'm noddon
Yn rhydd i'm henaid rhoddion goleuder
Yn rhwydd-der lleufer i'm llehaon
Amen.

[1] *Neu*, prudder.

AWDYL I DDUW.

GR. AB YR YNAD COCH AE CANT.[1] O L. E. D.

Y GWR an rhoddes[2] rhiniau ar dafawd
Ac arawd a geiriau
Am troses i gyffes nid gau
Am troho i'r trohedd[3] goreu
I guriaw gorwisg[4] y gruddiau
I garu mab Duw yn ddiamheu
I gymryd penyd rhag poenau Uffern
Ac affeith pechodau
Gwae ddyn a ddilyn camlyau
Gwae leidr ai ladrad ynghloddiau
Gwae dwyllwr ai dwyll nis maddau
Gwae gyfrydd[5] oi gabl amryffrau
Gwae ott oi drafod yn y dyddiau
Gwae syberw ar subed angau
Gwae lwth oi lithiaw[6] yngwenerau
Gwae fradwr oi frydion feddyliau
Gwae ni chyrcho ffair offerennau Christ
Croes dolur archolleu
Gwae a goddo mam o gam nid gau
Gwae a goddo tad nid rhad rhiau
Gwae ef oi eni ener cynghorwr
Cynghorfynt ai geingiau
Saith brifwyd pechawd yw pechodau'r bobl
Mae yn y Bibl eu henwau
Am saith briwyd nid gwyd gau
Saith weddi y pader arfer oreu
Seithrad mad medrwyf eu dechreu
Saith lleufer enwer eu henwau
Saith wers cymman glan cyn gloes angeu
A gant Christ ai enau [crog
Ystyrieint pumoes byd eu bod ym maddeu
Pan aeth unmab Duw y dydd goreu
I ddrws porth Uffern gethern gaethau
I wân heb annog ai grog oi grau
Y sarph aflawen yn ei enau
Ydd oedd yn berwi wb or barau
Saith canmil peiriad o eneidiau
A glaweir ac ot[7]
A seirph a llewod
A phawb heb annod[8] yn ei boenau
Ar cethri osglawg
Ar cythrawl cerniawg
Ar cyrn llym sodlawg
Ar ei sodlau
Ar llygod pengarn
Ar gylfinau carn
Ar llech las haiarn
Ar sarn saethau
Ar ffair yn hirddrwg
Ar ffwrn dywyllwg
A phawb ai olwg
Ar ei balfau

[1] O L. E. D. eithyr o L. P. P. y mae yr enwad hwn.
[2] A rodes.—Ll. P. P.
[3] Am trosso yr trossed.—Ll. P. P.
[4] Goruest.—Ll. P. P.
[5] Gebydd.—Ll. P. P.
[6] Tuth oe tithiau.—Ll P P.
[7] A glau eira ac ot.—Ll. P. P.
[8] Ammot.—Ll. P. P.

A phob rhyw hirddrwg
A phob cyfriwg[1]
A phob eiddiorwg
Ar hen doreu
A phob rhyw ddefawd er doluriaw cnawd
A phob cigweinawd ar cigweinau
A phawb yn ubain
A phawb yn germain
A phawb yn llefain
Nas lladd angeu
Nis adrodd tafawd
Nis traetha ceudawd
Onid y Drindawd
Undawd oreu
Poenedig gethern
Pobl[2] mewn mygwern
Poenofaint Uffern
Gethern gaethau
Archaf arch i'm n-[f
Y dewin doethaf
Nid ymarwerthaf
Heb ei wyrthiau
Or llethri arhaul[3]
Or lle cyfyd haul[4]
Na'm rhoddo i gythraul
Er ei gethreu
Er ei gyd arfoll
Er ei bum harcholl
Yn ei arch friwdoll
Ai archollau
Er car Absalon
Er cur ei ddwyfron
Er gwaed ei galon
Ai fron friwgreu
Ydd archaf im tad
Ei yspryd a rhad[5]
Ran o wir gariad
Fal i'm goreu
Cyn ysgell beddrawd
Ysgar am pechawd

Modawd nid mau
Penedy cynnes
Caffael gorddiwes
Cymmun a chyffes
A lles llyfrau
O lew ac angen
A chymwyll amen
A chymmod am rhên
Yr hyn goreu
Ni bwyf lwth diawg
Ni bwyf lesg ofnawg
Ni bwyf weithredawg
Camweithredau
Ni bwyf gyhuddgar
Ni bwyf ymladdgar

[1] A phob ryn kyvruc.
[2] Pobloed.—Ll. P. P.
[3] Er lethri araul.
[4] Ar cyvyt gwenheul.—Ll. P. P. [P. P.
[5] Yspryt a mab rhat.—Ll.

Ni bwyf anhygar
Yn hogi gau
Ni bwyf hoedyl gywall
O weithred arall
Ni bwyf wr angall erbyn angeu Amen.

AWDYL I DDUW.

GRUFF AP YR YNAD COCH AR CANT.
O L. P. P.

DUU yn gyntaf
Y kyvarchaf
Bennaf bieu
Nef a daear
A gwyllt a góar
Góaór ysprydeu
Mor a dyfredd
Mur teyrnedd
Reitued raďeu
Ar ffurvaven
Ar holl bressen
Bryssur donieu
A Pharadóys
Ef ae prynóys
Pryn godeheu
Ar holl bobled
Ac nyt ryved
Róyf synhóyreu
Iessu Iessu
A vyd a vu
Tróy vud gethreu
Mae yn vedyant
Maór ogonyant
Góarant goreu
Y mae'n canvot
Ac yn góybot
Holl óybodeu
Nyt oes Vrenin
Deus Domin
Ynn yn eisseu
Pam nat ystyr
Y parch sóydóyr
Percheu sóydeu
Nad an dros gof
Y óyllt a dof
I daó agheu
Ac na óydant
Rac a glyussanť
O glevytieu
Bryder diryaó
Pa bryt y daó
Eu dóyn hóynteu
Ac nyt góell barn
Eurgledd cadarn
Arglóyd kadeu

[1]*Yn* Ll. E. D. *yn canlyn yma, heb yr un enwad, y mae yr awdyl nesav; ac hevyd un o eiddo Elidyr Sais, yn dechreu yn tu dal.* 351, *yn ol* Ll. P. P. *ac yn ddiwahaniad.*

Nor dyn góann
A distadlaf
Yn y datleu
Prudyon[1] vydant
Duó[2] y barnant
Am eu barneu
Heb dim nevaól
O róyf bydaól
Byt gyfreithieu
Kyvreith hocket
A chyhudet
Baned beieu
Ac enóired
Heb drugared
A dryc eirieu
A góylltineb
Haól ac atteb
Gattel poeneu
A dóyn reidus
Yn gamlyrus
Lóyr ovityeu
Y dyd a daó
Ni byd divraó
Góyraó geiryeu
Ar óan gristiaón
Yn anghyvyaón
Digraón dagreu
Yr neb ae góuel
Gormot ryvel
Ryvaór gammeu
Ny byd un vreich
Heb vóy no beich
O bechodeu
Góae hockedór
Góae gyhudór
O'r gohodeu
Ar ďalch gyved
Heróyd trossed
Tryssor obreu
Pan óir varner
Yngoleuder
Ser a sygneu
Geyr bron Dovyd
A syóedyd
Nyt oes óadeu
Nyt oes allu
'N erbyn Iessu
Na syn droeu
Nac esgussaó
Na chydyaó braó
Brat vedylyau
Yna y telir
Agheu ystir
Enóir eneu
Y bob tuyllór
Ac athrodór
Eu gueithredeu
Pan órthotter

[1]Drudion.—Ll. E. D. [2]Drwg.—Ll. E. D.

O 6rth y niver
Nef obr6yeu
Y dyg6ydant
Eisseu g6arant
G6ae'r eneityeu
Ym p6ll uffern
Gyt a'r gethern
Uern 6elyeu
Lle mae trist6ch
A thy6yll6ch
A ll6ch a lleu
Ar kythreulyeit
Eu herbynyeit
Oeron boeneu
Pob cam6eda6c
Pa6b ys ofna6c
Rac eu sasneu
Yn disgyrnu
Danned arnu
Orn ymly6eu
Llidia6c vydant
Llym i g6anant
A'r cigueinyeu
G6en6yn atneir
G6ed agky6eir
Me6n peir poeneu
Ac eu cronni
Y hir goethi
G6aeth noc agheu
Ac odyno
Uel dyna tro
Dryc dam6eineu
Eiry a rhe6
A rhuthr6ynt gle6
A gla6 dineu
A g6aeth hevyt
Oed odef kryt
My6n cra6nbylleu
Y neb ny chret
Eu kyvryntet
Bryvet broveu
Wel dy yna
Perchen traha
Tra hir gammeu
Yn hardymer
Gan Luciffer
Bryder bradeu
Oed g6ell mynet
Yn lle caffet
G6elet goleu
G6ylva6r vrenin
Y gorlle6in
Lle6ych drefyneu
I gymrye g6led
Va6r enryded
Rydit gerdeu
Geyr bron Dovyd
Yn dragy6yd
Gy6ir donyeu Amen.

Y BRAWD FADAWG AI CANT I DDUW.

A. D. 1250. O L. E. D.

GWARED arnaf naf nawdd am rhoddych
Gwan wyf im nerthwyf fy neirthiad fych
Gwareder llawer lle gwaredych raid
Gwaredwr gweiniaid gwae ni gerych
Sef yw gwander ner nid nas gwypych
Salw ym gelu pan y gwelych
Gwander gwir pryder brad fynych cywyd
Anghadernyd bryd wrth a bredych
Bradychwr yw'r byd ai gyd gywrych
Ar Satan truan hyd tra ettych
A wyl cnawd chwannawg a chwennych ynhawdd
Mawr gawdd diadrawdd daw iw edrych
Rhac tri gelyn dyn Duw am noddych
Rhugl gyd eu cyngyd a'i cemwrych
Rhac eu llu cad-ddu i'm cedwych Arglwydd
Rhag ebrwydd cyfrwydd am cyfrennych
Ffalster byd ai wyd a weherddych
Ffoaf os gallaf ei asgellwrych
Ffoawdyr yw ei ryw rewindrych fyned
Un fyged gerdded a gardd fressych
Ceisiaid gythreuliaid a gythruddych
Cas wybraid crwydraid rhwystraid rhwystrych
Cawsant gennyd farn nid adfernych fyth
Na thrangc eu hoernyth nac eu hirwych
Caer fras eu dorau fal daear sych
Corph ai bum synwyr llwyr y llywych
Caeadau parau perych yn eu bronn
Gwirion borthorion a berthynych
Tithau yr enaid paid nam pedych
Tro o ffyrdd didro yd tra geffych
Tyn droed dy feddwl tra feddych dy bwyll
O blith maglau twyll tywyll eu rych
Dyfodiad gwastad gwir ystyrych
Dy fonedd ar wedd y harweddych
Dybyed aeddfed faddeuych[1] yn gall
Dy anian ddeall a ddyellych
Gloyw degach no'r aur yngwaith[2] eurych
Ath luniawdd creawdd hawdd y crettych
Ei eilun ei hun honnych ei arddelw
Ac oi deg wirddelw yr arddelwych[1]
Arfollaist ynof cof y cedwych
Anffawd a phechawd cyn ni phechych
Achaws reidwlych un oedydd fowych
Angheu Dofydd Duw a folych
Ryssyniaist wedi cais nas gwedych
Ar cnawd wall ddefawd a well ddofych
Nid unwaith na dwy dolurych bob awr
Namyn yn rhyfawr a ryfynnych
A wneych o ddrwg a ddiwygych[3]
Gwedi cant cymmod cymyddych unwaith!
Herwydd cariad maith hyd na methlych

[1] *Neu*, maddeuych, fettrych.
[2] Ith wnaeth.—Ll. C.
[3] *Neu*, o ddiwg na ddiogych.

Disgwyliaw yr awr elych o'r cuawd
  Na fydd amharawd pan ammherych
Gwaed Iessu a fu gwaed cu cwynych
Gwirdda ystoria pan ystyrych
Griddfana ocha fal uch yn beichiaw
  Pan fo yn cwynaw gwae ei gydych
Iessu deg Iessu im dangosych
Dy wyneb ni heb a ohebych
Na rhudd dy ddeurudd diddorych oth was
  Gwae'r neb a gas a gassych
Tro fi fy rhwyf celi am calonnych
Attad y troaf attaf troych
Nad fi iwrthyd i wrthrych maswedd
  Gwagedd breuoledd a ddiweddych
Amherawdr creawdr cryf i'm gwnelych
Ym ffydd ym crefydd i'm crytheych
Daly fy llaw ith law a lywych yn iawn
  Ar hyd ffyrdd uniawn im harweddych
Ath folaf Duw naf nefoedd lewych
Pwy nith fawl or sawl a ry seilych
Ith foliant soniant son clych a llyfrau
  Cerddau telynau cras dannau crych
Nef daear uffern pan y bernych
Dod nod im hwyneb am hadneppych
Parth clet i minnau ni mynnych fy mod
  Parth yr oen gorfod im gossodych
Pan ddel y trillu trallawd berych
I leaws yn draws a drais boenych
Ith lu di difri difrych gwynoleu
  Ar y llaw ddehau i'm lleheych Amen.

I GRIST.

Y Brawd Fadawg ap Gwallter ai Cant
Fl. A. D. 1250. O L. E. D.

Mab an rhodded
Mab mad aned dan ei freiniau
Mab gogoned
Mab i'n gwared mab goreu
Mab fam forwyn
Grefydd aeddfwyn aeddfed eiriau
Heb gnawdol Dad
Hwn yw'r mab rhad rhoddiad rhadau
Doeth ystyriwn
A rhyfeddwn rhyfeddodau
Dim rhyfeddach
Ni bydd bellach ni bwyll enau
Duw i'n dyfu
Dyn yn creu creaduriau
Yn Dduw yn ddyn
Ar Duw yn ddyn yn un ddoniau
Cawr mawr bychan
Cryf cadarn gwan gwynion ruddiau
Cyfoethawg tlawd
An tad an brawd awdur brodiau
Iesu yw hwn
A erbyniwn yn ben rhiau
Uchel issel
Emmanuel mel meddyliau
Uch ac assen
Arglwydd pressen preseb piau
A soppen wair
Yn lle cadair yn[1] llwycadau
Pali ni myn
Nid urael gwyn ei gynhiniau
Yn lle syndal
Ynghylch ei wal gwelid carpiau
Eissoes mai ef
Dangos o nef a wnaeth gwyrtheu
Oedd fab Duw ren
Or hwn y Cen llen a llyfrau
A dewinion
Synhwyr ddoethion ddethol gampau
A darogan
Prophwydi glân glaer barablau
Ei leferydd
Wrth fugelydd gwylwyr ffaldau
Engyl yd fydd
A nos fal dydd dyfu'n oleu
Yna y traethwyd
Ac y coeliwyd coelfain chwedlau
Geni Dofydd
Ynghaer Ddafydd yn ddiammau
Son angylion
A glyw dynion a diolchau
Llawenydd mawr
A llawer gawr o ganeuau
I Dduw gloria
Pax in terra i'n terfynau
Heddwch i'r byd
Iechyd i gyd gwedi angeu
Gwilynt er cynt[2]
O gof hir hynt herwydd tadau
Gwilwyr cywrain
Gwyr y dwyrain ar Dal bryniau
Pawb ol yn ol
Gwnaent trwy reol rann wylfaau
O nos i nos
Fal chwant aros cyfarossau
Gwelsan seren
O liw amgen ac amgylcheu
Ac amgen nôd
Nôr ser uchod uch eu pennau
Geni yna
Y brenhin da arwydd dihau
Un gyssefin
Gan dri brenhin fawr eu breiniau
Yna y credant
Yna y cyrchant cyrch goddehau
Ac eu manag
Seren oi rhag yn rhoi goleu
Caerusalem
A chaer Vethlem nid yr methlau
Daethant yn chwydd
Ar feirch ebrwydd wiw ebrannau

[1] *Neu*, i'm. [2] Myo gynt.—Ll. O.

Disgyn yn ffysg
Seren ai dysg wir[1] ei dysgau
Ir ty iddant
Heb ddor heb gant gwynnawg ddrysau
Y mab ydoedd
A anydoedd dan ei nodau
Ai fam ar llawr
Ai bron werthfawr wrth ei enau
Dyn a welant
Duw y credant da eu credau
Ef addolant
Ni ohiriant ar heirdd liniau
Swllt agorant
Aur anrhegant a rhagorau
Myrr ac ystor
Arddunant cor certh rinweddau
Trwy ffordd arall
Troant yn gall heb golledau
Rhyddun ai gwlad
Rhag twyll a brad y brenhin gau
Rhwystrwyd Erod
Greulod arfod ar ei arfa
Lladdwyd meibion
Gwirion gweinion gwae eu mamau
A nid gwae nhwy
Gwyn eu byd hwy bod yn seiniau
A merthyri
Achaws ei rhi yn eu rhwymau
Cyn bod etwa
Ewyllys da dial eisiau
Na gwneuthur da
Na thraethu da ar dafodau
Hynny a wnaeth
Ganedigaeth deg fy nerthau
Un mab Duw gwir
Od edrychir ar y dechrau
Nos nadolig
Nos annhebig i ddrygnosau
Nos lawenydd
I lu bedydd byddwn minnau
Bendigaid fyg
Yw'r nadolig deilwng wleddau
Pan aned mab
Arglwydd pob pab pob peth piau
O arglwyddes
A wna ynn lles an lludd penau
Ac an gwna lle
Yn nhecca bre yngobrwyau Amen.

YR ENGLYNION HYN

A Gant y Brawd Fadawg ap Gwallter. O L. E. D.

Mihangel uchel och rhag gelyn mawr
Mae y sarph i'm dilyn

[1] *Neu*, wiw.

Dyd ym nerth canys perthyn
Balch dywysawg doniawg dŷn
Dyn can wyf oth blwyf ni oblygant
Fihangel fy mabsant
A thi yn drech no chwechant
O gethern blin Uffern blant
Plant Mihangel sant y sarph
Yw drygwedd lliwen Cen Cyrph
Hagr a llawn yw llun ei gorph
A hwy a mwy no mân seirph
Y sarph pan[1] sethrych seithuchig ei gaen
Gain angel urddedig
Gwan drwy ei safn ai sefnig
Dyrnawd uthr bigawd ath big
Ath big fawr yn awr yn y rhyfel taer
Torr danhedd rhwyf Babel
Ni bu awr rhag twyll cawr cel
Fwy ei hangen Fihangel

LLYMA ODLAU Y MISOEDD

A Gant Gwilym Ddu o Arfon i Syr Gruffudd Llwyd o Dref-Garnedd a Dinorweg yn Arfon. O. L. Coch Hengest.

Neud cynnechrau Mai mau anrhydedd
Neud aeth ysgwaeth a maeth a medd
Neud cynhebyg ddig ddygn adrossedd drist
Er pan ddelid Crist weddw athrist wedd
Neud cur a lafur im wylofedd
Neud cerydd Dofydd nad rhydd rhuddgledd
Neud cof sy ynnof ys anwedd ei saint
Neud cywala haint hynt diryfedd
Neud caeth im dilyd llid llaweredd
Neud caith Beirdd cyfiaith am eu cyfedd
Neud caethiwed ced nad rhydd cydwedd
Nudd
Cadrwalch Ruffudd brudd breiddin tach-
wedd
Neud cwyn Beirdd trylwyn meddw ancwyn
medd
Neud cawdd im anawdd menestr canwledd
Neud carchar anwar enwiredd Eingl-dud
Aerddraig Llan Rhystud fynud fonedd
Neud nim dyhudd budd bum arygledd
Neud nam dilyd llid lliaws blynedd [glyw
Neud nam dawr Duw mawr maranedd nef
Neud nad rhydd fy llyw llew trefgarnedd
Neud trwm oi eisiau dau digyfedd
Neu'r wyr Beirdd canwlad nad rhad rheu-
fedd
Neud ef arwydd gwir neud oferedd gwyr
Wrth weled fy eryr yn ei fawredd
Neud truan im gwân gwayw lledfrydedd
Neud trwydded galed im amgeledd
Neud trymfryd Gwynedd gwander dyedd
braw
Neud hwy eu treisiaw am eu trossedd

[1] Ban.—Ll. P. P.

Neud trahir gohir gloyw babir gledd
Oed trablwng echwng Echel ddewredd
Neud trai cwbl or Mai mawredd allwynin
Neud Mis Mehefin weddw orllin wedd
Neud Mis Mehefin mau hefyd gystudd
Neud nam rhydd Gruffudd wayw rhudd
yn rhyd
Neum rhywan im gwân gwayw cryd engir-
iawl
Neud am Ddraig urddawl didawl im dyd
Neum erwyr om gwyr im gweryd Crist
Ner
Neud arfer ofer Beirdd nifer byd
Neud arwydd nam llwydd lledfryd im calon
Neud eres nad tonn honn ar ei hyd
Mau ynnof mawrgof am ergyd gofal
Am attal ariel Urien yngryd
Mal cofain cywrain Cywryd fardd Dunawd
Meu im Dreig priawd gwawd ni bo gwyd
Mau gwawdgan Afan ufuddfryd ffrwyth-
lawn
O gof Gadwallawn brenhinddawn bryd
Ni wn waith gwaywdwn gwawd ddihewyd
clod
A thi heb ddyfod pa dda bod byd
Neud wyr pawb yn llwyr lleyrfryd gynnal
Nad hylithr aur mâl mal oddiwrthyd
Nid oes nerth madferth ym myd oth eisiau
Gwleddau na byrddau na Beirdd ynghlyd
Nid oes lys ysbys esbyd neud dibeirch
Nad oes meirch na seirch na serch hyfryd
Nad oes wedd na moes massw ynyd yw'n
gwlad
Nad oes mad eithr gwad a gwyd
Neud gwagedd trossedd traws gadernyd
Môn
Neud gweigion Arfon is Reon ryd
Neud gwann Wynedd fann fenn ydd ergyd
cur
Neud gwael am fodyr eglur oglyd
Neud blwyddyn i ddyn ddiofryd a gar
Neud blaengar carchar grym aerbar gryd

GWILYM DDU O ARFON

I Syr Gruffudd Llwyd pan oedd Yngharchar Ynghastell Rhuddlan. O L. E. D.

Rhen trindawd a rawd eirf ynghystudd
Rywnaethost am bost neddeirgost Nudd
Rhiau rhad barau beri gorchudd llew
Caer galchdew glew glyw ddadannudd
Rhy flin yw attal llwydd arial lludd
Rhy flwng yw echwng echel ddeurudd
Rhy flaengar aerddar urddawl roddfudd
hael
Rheflac wael rwysg Mael er cael cyhudd
Rhyfedd yw yn fyw feirdd ni'n dyhudd
Ei fod reiniad clod cledren flaen rhudd
Rhi Dinorweg deg dygn ryfudd Gwynedd
Gan Saeson gogledd mawredd Morudd
Lle ym am walch grym gryd oleurudd
Lledfrydedd mynych greddf hirnych grudd
Llwrw gohir llawhir llawer cudd gan Eingl
Ar llawr caer Degaingl dygn o gystudd
Lluoedd a wyddiad llaw roddiad rudd
Llwybr drud aer ddylud aur ddioludd
Lle delid llid prid prifudd eidduned
Y rydelid ced cyd a Gruffudd
Llwyr ynn feirdd anheirdd anhoyw drab-
ludd
Lliaws eisiwed am nodded Nudd
Llwyddid ei rydid o rad ufudd
Llawenydd nawcant prif foliant prudd
Llithiwyd o'i wenllaw bodd wallaw budd
Llafn Flamddwyn fal brwyn brain ar goludd
Llwybrged llawfrodedd llofrudd gelynion
Llew di ymryson o fon forudd
Neud digerydd Duw neud digarad cyrdd
Neud llai gwyrdd i fyrdd o feirdd yn rhad
Neud lliaws frwyn cwyn canwlad ynghys-
tudd
O'th attal Ryffudd waywrudd roddiad
Neud llid fy llethrid llathrad o'th adaf
Llathrwyrdd am danaf oddi am danad
Neud lledfryd fymryd fy mrad o ddyfu
Pan ddarfu ri llu roi llaw arnad
Neum laddawdd trymgawdd llew tromgad
py wnaf
Pam na ddoi di attaf neu fi attad
Neum llwydd tristyd prid prif wrthrychiad
wyf
A thrigwy fy rhwyf mewn rhwyl gaead
Neum llwyrgur llafur llifiad fyngorhoen
Neum lludd dygnboen hoen hun ar lygad
Nam llestair fab Mair mawr arnad fy mar
Ellwng ym fy aerddar cadarnbar câd
Mowrglwyf a orwyf eryr gyrchiad glew
Mor oedd ryw ym llew llywiawdr dengwlad
Am eurglod hynod hyn a ddiwad Eingl
Ym mowrglawr Tegaingl Tegyr bwyllad
Am argledd trosedd treisiad ynghyni
Am erglyw Dewi gwesti gwastad
Am arglwydd hylwydd hwyliad yn aesawr
Ar fraint carcharawr cyrch oer irad
Pei mau pibl ddiau ddyad Talyesin
Pan gyrchawdd a ffin[1] par trin trychiad
Pwyll uudd Ruffudd bydd beiddiad yn
heiyrn
Pen teyrn cedyrn ced wallofiad
Pybyr eryr gwyr Gwriad yn yngorsedd
Pobl orfoledd medd wledd wledychiad
Post catgun eiddun ef a wyddiad byd
Parch esbyd pair gryd greidiawl ffysgyad
Na'th oedid rydid rad ymadroddau

[1] *Neu*, Elffin.

Na'th edau ddoniau ddinam bwyllad
Na'th arfail buail bwad gwyn ddofydd
Na chadwyd ith ddydd cynnydd cennad
Na'th adwn od gwnn guniad pennadur
O fewn caear falchfur fy modur mad
Mad amddiffynniawg ceidwad ciwdawd
Modur gwayw ddur mur Merfyn ddefawd
Mydr eirian rhiau rhaawd ail Morgant
Mygr foliant Rolant ffyniant ffawd
Mirain Ruffudd budd byddin wasgawd
Morien ddysg rodd ffysg reidd-ffyrf yng-
nhawd
Myfyr giried ced Cedrawd calchfynydd
Mwyfoy gynnydd rhydd rhoddion didlawd
Meddw ym gwnaeth hiraeth herwr ceudawd
Maddau fy rhiau ddau ddiwarnawd
Meddwl lledfryd bryd modd brawd edifar
Meglyd draig llachar llachynt medrawd
Muner clyw clod ryw llyw llewychwawd
Maig un arynnaig prif ddraig priawd
Medd wleddau doniau Dynawd ai gyfarch
Myfyr barch Llywarch llywydd ciwdawd
Mi a wyr fy rhi rhwyf o ddifrawd
Maith fôd mîs hebod ehebawg ffawd
Mygr naf ddiffwysaf dy ffossawd yn aer
Menestr gledd-glaer taer tarw gaeafrawd
Mor wael attal hael hwyl Anarawd
Mor wann byd trymfryd wedi tromfrawd
Mor wae ym y mae medrawd gyflafan
Ynghastell Rhuddlan rhieddlwy walstawd
Archaf i Grist naf araf arawd
Er ei galon donn o'i fron friwgnawd
Allwedd nef senedd son undawd Trefi
Ellwng ym fy rhi Dduw tri trindawd
Rhen trindawd arawd &c.

MARWNAD TRAHAIARN BRYDYDD AP GRONWY.

GWILYM DDU AI CANT. O L. E. D.

FFRWYTHLAWN a chyfiawn a chyfoeth y
gerdd
Gwrdd Drahaian eirgoeth
Ffawd gwyr oed nawd gwared noeth
Ffraeth dafawd detholwawd doeth
Doeth ynn gwyn o'i ddwyn o'i ddawn
gynnydd
Detholrydd brydydd brawd ffydd ffydd-
lawn
Doethfab rwy Goronwy gair uniawn syberw
Doeth dichwerw ei ferw hyd wlad Feiriawn
Dyhir na welir waladr nawn cerddau
Dihau iw anghau dagrau digrawn
Da fu ffawd y wawd i Wiawn ddewin
Da Fyrddin a'i lin o lwyth Meirchiawn
Da Lefoed erioed da radlawn arddelw
Da arddelw cynnelw Cynddelw ceinddawn
Da Elidir gwir gwarant iawn ganon
Gwr o ddoethion Môn mynweseigiawn
Da Lywarch cyfarch cyfenw iawn urddas
Da Ddafydd Benfras digas digawn
Da o Ddyfed ced Cadwgawn Ruffudd
Da or iaith ddigudd araith Wgawn
Da oedd rhwng caeroedd Ceredigiawn rym
Phylip a Gwilym aethlym wythlawn
Da gyfnun un Einiawn ap Gwalchmai
A ganai ffynnai fal berw ffynnawn
Da Gneppyn warthryn o Werthryniawn
dud
Oedd gerdd esgud lud Ladin gyfiawn
Llygad gŵr oedd dŵr Edeyrniawn artal
Odid ei gystal ynial uniawn
O dudwed fawr lled hyd fôr llawn yngwy
Hyd Gawrnwy fudd rhwy ar fedd Rhuawn
Trahaiarn o'm barn em beirniawn cerddraid
Oedd blaid pencerddiaid ceimiaid cammawn
Trindawd tros folawd fal y gwnawn i'th
fraint
Trwy eirioled Saint ceraint carawn
Tro raid iw enaid i uniawn gymwys
Trefred Baradwys ffraethlwys ffrwythlawn
Ffrwythlawn a chyfiawn &c.

GWILYM DDU ARVON AI CANT.

LLEWELYN BRYDYD HODNANT AE KANT Y IEUAN AP GR. VOEL.

O L. P. P.

KYUEILLT grym yssym nys amheuir
Kyueillt beirdyon yw uy llyw llauynhir
Kyueillt hynot glot a gludir vwyvwy
Kyueillt arlwy rwy ny ry geblir

Kynheilyat diurat gwaredeat gwir
Kyhoed dewr llyssoed nyd arllwysir
Kerd —awt ud hyffawt yd hoffir ieuan
Kyhaual anyan Drystan dreistir

Kyn uab gruffud ud a odeuir
Kynnyd yawn oy dawn ny diuenwir
Kyuoethawc toruawc nyw teruir y gled
Kyuet edryssed ef ny dreissir

Karaf ny wadaf vd ny wedir
Koron glan aeron glyn a eurir
Kynnetyf gwen lawen lwybyrdir nae oed
Kanoed oludoed wyr elidir

Kadarn uyt peunyt pan gyuerchir
Kedawl arwyrein a gein genir

Kyfyawn gwalch karawn keryr y gyngyd
Kyvyd oe blegyd dedyf ny blygir

Keinyon am rotes lles nym llyssir
Kyuedach uorach uur dienwir
Kar dawnus parchus perchir orwyron
Kanon atebyon ef nyw tybyir

Kyueillt wyf ym rwyf nyd arwydir
Kyueillt ym uy rwyf rac herwnwyf hir
Kyueillon dragon dreic tir a ffedyt
Kyueillach diwyd kywyd kywir

I IEUAN AP GR. VOEL.

O L. D. D.

KYUEILLT grym yssym assawd y alon
Ay aelaw ny chronnawd
Kedawl wirawt wawt wahawd
Kadyr fysc rwyd hydysc rod hawd

Kyueillt grym yssym ysyd ker aeron
Kor beirdyon rodyon rvd
Kyrd uolyant cadyr ffynnyant ffyd
Kar ket gynnar kat gynnyd

Kyueillt grym yssym seil glyw glut gyfranc
Kadyr yeuanc ieuan yw
Grymus uab lafyn arab lyw
Gruffud griff gwaywrud gwiwryw

Kyueillt grym yssym ny ssomir ri ffyrd
Yn ryw fford pan brouir
Kad gyfles yw llyw llafyn hir
Ked gyflwyd gwaranrwyd gwir

Kyueillt grym yssym nyd som gaffael walch
O weilch hydyr goafael
Koryf melwynyawn dawn diwael
Kyfrwyd mawl hylwyd moel hael

HILLYN AE CANT

I IEUAN LLWYT AP IEUAN AP GRUFFUT VOEL.
O L. D. D.

KLOT vuan ieuan ieuang dirion hael
Walch ehelaeth rodyon
Kludeis o uat vawrwlat von
Klot ys yrot is Aeron

Pereis glot yrot eur gofyon ieuān
Vriw darian vro dirion
Parableu a donyeu don
Peir tes eureir is aeron

Hytlit hael greir meir mur beirdyon dinac
Donyawc ieuan dirion
Hydyr geirdoeth synhwyrdoeth son
Hyder gloyw ner glyn aeron

Haelaf ac euraf dan y goron yw
Ieuan llwyt am rodyon
Ys wyr y ruffud rud ron
Ys irioel ieith is aeron

Lle bo y hoywuro hyuryt y winwlet
O wenwlad y gwyndyt
Llwyttec ieuan brifdec bryt
Llawered llu a weryt

Llys hyspys y gwys nit gwyt ker aeron
Karwreid gymlegyt
Lloegyrwys dachwed aruedyt
Llauyn awchlym ygrym ygryt

Llwyr attaw y daw diwyt y genyf
Gynedyf nud or mebyt
Llawen eir llew vn wryt
Llyw kynnyd vyw kan hawd vyt

AWDL

I IEUAN LLWYT AP IEUAN AP GR VOEL.
O L. D. D.

MAE yn gyueillt grym grymus val kei
Molyant ymadrawd hawd y haedei
Milwr hu ysgwr ysgwyt dryllyei ygnif
Mawl ddyrrif kynnif kynnyd gwalchmei

Milwreid aerueid aryf a bylei
Mal arall deall diofyn y gwnei
Meidrawl llew didawl lle dodei y vryt
Mireinbryt ygryt ygrym hwylei

Medwl dewr frwythlawn oe dawn yd ei
Mywn kyfrang ieuang ieuan diuei
Mab ieuan daryan a dorrei yntrin
Mab gruffud heilwin uydin uydei

Gwawr llauyn escut klut klot a uynuei
Gwalch or adwynryw llew llyw lle bei
Gwarant kyndwrwf twrwf taruei estronyon
Gwiw ron llit alon yn lle delei

Ger bydin brenin y gobrynei
Gorhoffer a ffarch ar llyuynuarch llei
Gwr didramgwyd llwyd lladei eingyl gawat
Goreu ergyrchgat veidyat vydei

Gorwyd a hylwyd hwyl uarchogei
Gorhoffyon neidieu vch klodieu klei
Gwaew onnen rethren gwae ruthrei rac
ouyn
Gwir eofyn golofyn gwyr a giliei

Llywiawdyr vrdaseid deyrneid dei
Llym ron isaeron ys aer gyrchei
Llawen uyd a ryd a rodei daoed
Lluoed ar bunnoed a erbynnei

Lloegyr vryneich ae vreich a vrein borthei
Llaw gadarn dichwith dros nith dros nei
Lliwgoch gadyr baladyr llew ny bylei yghat
Lleidiat gwir giliat gwyr y galei

Llwyr ym gwnaeth aruaeth aruer hep uei
Llewenyd beunyd ban ym gwelei
Llew tadawl nefawl naf pob rei or byt
Llwydo iechyt hyt hoedel didrei

Costes kun bardles beirdlith
Ieuan ran rwyd dy diueth
Naduein a gwyngalch valch uath
Neb ny cyst y ryw byst byth

AWDYL

A Gant Iorwth Vychan ap Iorwth ap Rotpert. O L. D. D.

Medwl a dodeis medwid vy kofein
Am twf mirein mein kein kyfyrdelid
Medyant pob nwyfyant naw gofid am treul
Nym llut lliw gwenheul gwan edewid
Medweis prydereis pryd tonn eruid
Madeu dyn goreu nym goruygid
Mwyuwy ym tramwy tramawr edlid
A meinoeth ym doeth o detholiad nep
Lliw ar uy wynep ny llwyr edid
Mynawc dawedawc dec kyfnewid
Meingan wedeidwan huan hownid
Mynygylwen yn llen yn lle rhennid gwyrd
Mynychsathyr miluyrd milueird ganlid
Morwyn a weleis mor drybelid
Mireingall o ball a bell glywid
Mawredus veinus ven yd vernid kreir
Mor wen y hesgeir vch y hesgid
Yn arllwyd arwyd ar a boenid
Yn eurllenn yn wenn yn wann obrid
Yn orlliw eiry riw rettid ym pwyllad
Yn orllat kariad men y kerid
Yn arllauar war wawr diodid
Yn orllawen wen aweinydid
Yn orllut hoen grut gredyf dodid rac poen
Yn orllifyant hoen hwn ny geisid
Yn arllawt hirgawt a hwyr geblid
Yn arllaw anaw yn e rennid
Yn erllyt kynnyt kynnyenid riein
Yn arllwybyr arwein mein mererid
Pan vu gymry lu o gymrwynlid
Yn kymryd kydkof am eu gofid
Am brydu kanu kerd a trethid
Y pryduawr gwenuawr llawr llewychid
Am bryd ewyn gwyn ym gweindid am
gwyl
Am brydest weiruyl yd bryderid

IORWTH VYCH. AE CANT.

O L. D. D.

Neut wyf digeryd neut wyf digeryd
O garu nwyf llu neut lliaws dyd
Hawl hyuawl ganmawl ganmwy beunyd
Hawd vu y charv oe chaer newyd
Hwyl orne heul ure ar vrohyd glasuor
Pan vyd gloyw goror gorwymp lethryd
Llifawd vyg keudawd uyghyd hoet dyd
Llofrud uy neurud yn awr echwyd
Lleuver ebyr myr morveyd dylan
Pan llewych huan ar vann vynyd
Llywy vun wy hvn aeth oe hedryd
Llywyawc law eurawc liw eiry bronnyd
Lleueris wrthyf lleueryd didaer
Llawenglaer uy chwaer chwedyl am
deubyd
A addawssei hoet a hut beunyd
Om hoen drwy hirboen hirbell gynnyd
A ddygei kyn mei merweryd gyfliw
Gne gwynn gyllestyr riw rin dieduyd
A chyn meheuin hywyn glotryd
Hi dygawd yn hawd hediw oe fyd
Hoew wannvein riein na wenyd hawd wen
Yny wnel orffen vynihenyd
Kalan gorffennaf gorffwyll am byd
Gorffwyf gwedynwyf rwyf gan ryhyd
Gorffenneis kereis ker elvyd ffydyon
Ar gefyn rutheon ruthreis y drefyd
Gorffynnyant llivyant llu gwyndodyd
Gorfarant y phrifwawd gan y phrydyd
Gorferygyl ym cof nam kein vygyd hon
Gorffurvyd gwenndonn gwyndir mechyd
Gorffurveid wedeid lunyeid lonyd
Gorffurvawr glotuawr wawr wir hafdyd
Gorffeigyawd trymgawd tragywyd ym dwyn
Nym gorffeirch morwyn mor wyf vuyd
Gorflamliw kywiw kyheuelyd
Gofflyc rawt wenyc ryt derwennyd
Gorflemych llewych llenn avallwyd kann
Gorffowys am gran ae bann nym byd
Gorffwyllaf molaf mal awenyd
Gorffwyllawc enwawc deifnyawc defnyd
Gorffell ym kymhell kamre iolyd kein

Gorffysc dadwyrein gwawr ddwyrein dyd
Gwynnlliw aryen briw bric huenyd
Gwynnlluch eiry vchuch aches dolyd
Gwynnllat wat vagyat vegidyd pobloed
Gwenn gannwyll llyssoed a lluossyd
Gwanlledyf dedyf didawl y hieythyd
Gwenlloer vawrth adoer adwyr wescryd
Gwanllun wawr anhun veiryonnyd y daeth
Gwenlliant am gwnaeth rygaeth o ryd
Escor y hepcor nyd mi dorvyd
Yscauael valch-hael vylchawc keiryd
Escut am olut am dilyewyd rwyd
Yscwn am eylwyd molyant derllyd
Yskennyf y mae mawr hiraethyd
Ysgwn na aned ych cystedlyd
Yskenyey ys kmuoet ar yskwydyd kyrd
Ys gelwir yn wyrd rif miluyrd ryd
Ys mwy gan y beird heird bob hirddyd
Na fan gant myrddin mawrddysc gwenddyd
Meith arwyrein kein kynedwyd forwyn
Mein wyf yn gorllwyn gorllewenyd
Ys mawr uy angof na bum ouyd
Ys mi ysy yn merwi mor angheluyd
Ys blwyddyn am ne ysblennyd gawat
Kyt bwyf digarat wyf digeryd
Neut wyf digeryd &c.

LL. DDU AP Y PASTARD

AR CANT Y LYWELYN AP GWILIM AP HOWEL. O L. D. D.

GWAE vi arglwyd rwyd rwyf goleuat
Gwelet mawr giwet val mor gawat
Gwirodau gwledeu a gwlat ar hwntan
Kwhwuan truan yw eu troat
Gwyr hediw yn wiw yn weilch fyscyat
Gwawt gny a vory yn varw heb wat
Gwenwyn rent present bryssyat yw aruaeth
Waethwaeth hudolyaeth oe hadeilyat
Gwar amkar am ken uy ren reinyat
Gwir hir mordehir eu marw deat
Gordyfneis mygeis magyat llwyth katuor
Goror y glasuor a gar gleissyat
Gwedy llywelyn hyn hy neirthyat
Gwedy Gwilym lym lys kynheilyat
Gwedy chwedyl kenedyl kunyat diogel
Gwedy pensel hywel digel dygyat
Gwae a gar na gwar na gwyllt ffrystyat
Gwawr tref dieithyr nef tagnef yn tat
Gwatwar cwbyl gynnar cabyl gennat dybryt
Gwyt yw carv yr byt hyt ehedyat
Gweleis wennllys valch gweleis winnllat
Goror trefynor geir gor garyat
Gweleis wled a med a mat wrhydri
Gweilch ac eurllestri gwesti gwastat
Gwelei ae gwelas kedawlblas kat
Gwelwon arwydon rydyon rodyat
Gruffud cledyf rud ruhat kyflauan
Vychan daryandan ae diryondat
Gwedy eu gwelet gwawt a gwiw wlat
Gwedy eu colli rieni rat
Gwae ui aros dros dref nat kydecket
Gwelet llaes kiwet a llys kayat
Gwedy hyn duw gwynn gwenwyn borthyat
Gwedy byt breuawl ae hudawl hat
Gwedy ruthyr goruthyr girat pob kerdawr
Gwedy nat oes awr heb vawr varwnat
Goreu yn geissyaw heb vraw heb vrat
Gwr a gynneil seil seithrad prelad
Goruoled gwinwled gwenwlat tragywyd
Lle bvd hael llywyd heul a lleuat

ENGLYNNYON

A GANT LLYWARCH LLAETY Y LLN. AP MADAWC AP MAREDUD. O L. D. D.

GOUYNNWYS nebun ny bu raen gan rei
Kyn rudaw haearngaen
Pa was a wisg e lasgaen
Pa walch yw y balch or blaen

Lleissyawn werennic o ranned dyall
Nyd arall ae harwed
Llyw glyw glew anhangnyued
Llywelyn gelyn gwyned

Pieu yr ysgwt egutwal[1] kynwan
Ar kanwaew am y thal
Pwy 'r glew llew llit aer ddywal
Ae deily kyfrwg dwy brennyal

Ysgwyt lywelyn lyw kadeithi bro
Eu honno yw honni
Ysgwyt ac ysgwyd yndi
Ysgwyt ac ysgryt recdi

Pieu y cledyf cleu a drauodir
Klwyf hir diamheu
Klotuawr klywitor nat geu
Kauas llad ar llaw deheu

Yssef ae treuyt treuat amdiffyn
Am diffwys gymynat
Gweilch argae yn dyd aergat
Gwalch mechein gorwyrein gwlat

Pieu y rodawc rud naran aerule
Ae haervleid gyr y ban
Pwy briw vch browysuarch can
Pwy y henw hynot gyurann

Yssef y gelwir llawhir llywelyn
Llyw teruyn teruysc dir

[1] *Hwyrach mai* – Ysgwyd esgudwal.

Llawr gawr goruchel y wir
Lloegyr ddiua ddiueuyl gywir

Pieu yr arueu aruot heb gilyaw
Ny gilyant hyt agheu
Pwy wr pennaetheid geneu
Rac pawb pieu y dechreu

Yssef yw hwnnw honneit nud or glyw
Ef yw glew a llofrud
Mygyr gawr uar trablawr trablud
Mab madawc vab maredud

Pieu y katuarch catulaen ae gorueid
Ar goruot dihauarch
Ar gwr ar gwyr am y barch
Ar gwaew ar gwan anghyuarch

Yssef yw hwnnw honneit ganllaw draws
Dra sauo duw ganthaw
Gwyr oruod gwrd glot gludaw
Gwr rac gwerin dyssilyaw

Yssef ae herly arlwy garthan dyn
Llywelyn gwawtwyn gwan
Gwyr eryr aer darogan
Gwr yn gware llawessan

Dygychwyn gennat ar vreint keinyat kall
Ath dyall ath dyat
Kyrch uarch yr llywarch llew cat
Ar llywelyn llaw rodyat

Dos a duw gennyt yn hyuryt yn hawd
Ar gatulawd gatulaen gryt
Poet hwyl y holi diwyt
Poet ef enw dy rod bod byt

O dyuydyd uyth o ueith dremyn hwyr
Ar fwyr lwyr loegyr gymyn
Annerch ——— ac yr dyn
Y gan lywarch lywelyn

Tremytyat mynyd manot tew nyth lud
Nyth losgo eiry na rew
Annerch was hirlas hirlew
Annwyl dyn llywelyn llew

Llwydit mat a rat[1]———

AWDYL.

Nis Gwyddis pwy ai Cant. O L. D. D.

Cadarn uyd ysgwyd esgudvrys brwydyrd-
Gwalch ymhwrd gweilch emys [wrd

[1] *Y diwedd ar goll.*

Carw mawrdrafyn rudlafyn rwydlys
Cadyr helmuriw keinrodwiw Rys

Clo dodwyd beirdlwyd bwrdlys y wrdurvyg
Diruawr brydein ynys
Cart waywgrwydyr trawsfrwydyr treisfrys
Cud taryan rud tirion Rys

Gwneuthost aerurys rys ros gyurein
Gwawdlwyd a gwaedlafyn ym prydein
Oth ysgwyd rod glod gloywgein
Ath ureich leith bryneich lith brein

Cadarn rys cad urys ced uryd vrwydyr
dreis drafyn
Gwayw eurllauyn gwyarllyd
Carw rodlym cadyr wayw grym gryd
Coryf llew gwendoryf llyw gwyndd

AWDYL.

Nis Gwyddis pwy ai Cant. O L. D. D.

Tra vuam yn seith triseith nyn beitei
Nyn kilyei kyn an lleith
Nyd oes yssywaeth or seith
Namyn tri trin dioleith

Seithwyr y buam dinam digythrut
Digyflut eu kyflam
Seithwyr ffyryf ffo diadlam
Seith gynt ny gymmerynt gam

Can etiw hywel hwyl diotef kad
Kyd vuam gyd ac ef
Handym oll goll gyuadef
Handid tegach teulu nef

Meibyon kediuor kyd ehelaeth blant
Yn y pant vch pentraeth
Buant brwysgyon breisc aruaeth
Buant briw ger eu brawd uaeth

Yny berwid brad brython ag cristyawn
O cristin ae meibyon
Ny bo dyn y myw y mon
Or brychuaelyeid brychuoelyon

Yr a del o da o dala tir pressent
Presswyluod aghywir
A gwaew gwae dauyt enwir
Gwan gwalch ryuel hywel hir

Caradawc vab kediuor
Gwalch bydin gwerin goror
Hebawc teulu ku keinmynn
Anhawd genhym dy hepcor

AWDYL.

I Nis Gwyddis pwy ai Cant. O L. D. D.

Llyw gwrawl breinyawl brenhineitaf
Llywyawdyr gwenndref nef nerth a archaf
Llwydyant pob carant caraf dy uoli
Llewychuawr geli ri rywoccaf

Llwyr ym kyfyd bryd brys ny gelaf
Llauur veith a weith aweinydaf
Llyryeid uawl trethawl traethaf o naw uan
Llwydran ellylw gan a genydaf[1]

Llawen eidun vun uyd diorssaf
Lleueir ry gwbl eir ny ry gablaf
Lletyf dihol dethol doethaf or gwraged
Llaryed gluduawred a gloduoraf

Llawr mawr mebwynyawn dawn diwarthaf
Llewychdud meinhir ywr tir teccaf
Llu diurawd hyffawd hoffaf ker meuryc
Lliw gwynnblyc gwenyc gwen y hadaf

Lleuuer eiry didreul neu heul yn haf
Lliaws ae canmawl or mawl mwyaf
Llin gwinuaeth pennaeth pennaf o gymry
Llun hy ae dyly ieith atalaf

Llwrw gwir nyw cenir ual y canaf
Llauar car kerdrod o uod uydaf
Lloer hynot ar glot yr gloewaf deurud
Llaesuerch uaredud a brud brydaf.

Lleduryd yw gouyn dyn diweiraf
Llit cant o volyant gwarant gwiraf
Llawer geir — neir a wnaf ker aeron
Llif dragon vanon vonhediccaf

Llevliw[2] ardal gwiw gwydyrblas yd af
Lle uym llwyd eilwyd arwyd araf
Lles uymoet eres evraf am tavawt
Llathreit wawt hyd urawt hut nawt hoet naf

Lliw cer — enwysc riw rin dawl om tafawd
Neut diuethl anueidrawl
Llin arglwyd llary hylwyd hawl
Llun diweiruun dy wiruawl

Mawl ran ellylw gan gynyd gwyd hydec
Y gwawd hydyr ny deruyd
Milyoed dreul ne heul hafdyd
Molyant pwyll vedyant pell uyd

Ny byd amdlawd gwawd gwawr hynod
Allwed dawn a gwybod [ellylw

[1] *Neu*, canaf. [2] *Neu*, *Llebliw*.

Nawd yw rac ran o dannod
Nwyf rieu glwyf rwy o glod

Cloduawr dwn kyrchwn kyrch dilud ucinuarch
Ar fwynuerch varedud
Claer orne dwyre deurud
Clwyf cant uyrd uedyant veird uud

Buduawr yawn hydawn hediw hawl dylyn
Yw heul dolyd lleblaw
Bod rod rin diurawd wawd wiw
Bun laes wanllun lwys wynlliw

AWDYL.

Nis Gwyddis pwy ai Cant. O L. D. D,

Thomas vab rotpert rwyt par gwersyllyc
Rwyf ryuyc ryuelgar
Ruthur aruthur areithran[1] esgar
Reithon gawr reithawr llawr llachar
Rot kynnygyn kynnif diwatwar
Rwyn kedeirn kadarn y ouar
Rwysc tan a gwynawn ual twryf gwynnyar drud
Molut klut klot wasgar
Moli ri rybuch yn arpar
Molawdyr maws nyd moes y gytpar
Molyant llew lletawt om bannyar
Milwr coeth traws doeth tros dayar
Mal molawt dunawt gan rif tonnyar veird
Tynuegyl heird hir dear
Tadawc gwent torment termyd gwar
Tadmaeth myrd mawr dawn y daffar
Tud menwyd mynud wrth wangar
Tu brwydyr glyw ef glew anhygar
Tuoed wysc yn wysc yn yscar torvoed
Ac eu teiryf mal adar
Adwyn llew yn llat yn anwar
Adwen llyw yn llawch yn hygar
Ac edif gynnif gnawd llychu amar
Edern llit pan llud y arwar
Edyrn trin vedgyrn trydar erchwynyawc
Trawd varchawc veirch amar
Emyrd kyrd kerdoryon llauar
Amlwc seif y safwy ual dar
Amwlch gled gloywdrut yg wyar
Amorth cart nyd kerdawr nyw kar
Amyl y rod oe uod y uar ys rydrwm
Ys rydraws kein wanar
Cnuyad cad kedernyd elgar
Kyneil vrwydyr ar vreint tanllachar
Kynor trin nyd rwy ediuar
Kynwrwf gweir kyniweir kunyar

[1] *Neu*, areithrau.

Kynheilyant anant auar anelyf
Aer gledyf glew digar
Glud a drut ar drawt a thrugar
Glyw y ryw ef rwyf uuelyar
Glew ual rew rudgrys brys brwydyrgar
Gleif hywan ac nyd gleif hywar
Ae glod gueir ae eir y ar y trihael
Neb traha nyd achar
Lleawr gwawr gwedy bo abar
Lle mae seint yn sant diauar
Y dechreu oed wychuryd casnar
Y diwet boed y duw trugar

CANUAU CASNODYN.

CLOD I WENLLIANT VERCH GYNAN.[1]

O L, P. P.

Molaf ia6n y da6n[2] gne g6a6n gwawthwec
Eiliw ewynriw gwynwiw gwanec
Eilieis hynot[3] glot gloywdec Wenlliant
Eilia6d y molyant[4] mil ych6anec
Eilw[5] dreidyaw nym da6 tra6 truy gystec
Elvyd twf glodryd dyd na deudec
Eil kein galet ret ym reitrec okeith
Oleuveith hoew dreith[6] breint ehedec
Aryal bugethal[7] brif dial brec
Ar hoy6vun lu[8] hun hoen gynwanec maen
Pan wisc tonn vr6yscvlaen gaen am garec
Eirgall diwall gall bwyll ogywec
Eiryoet yr difoet[9] hoet gyhydrec
Eur mal am bu dal dolur attrec vra6
Yn lla6 6yl anda6 gan eil Indec
Eiryan verch Gynan kynran kanrec
Eryr tymyr gwyr gweilch disaesnec
Argl6yd cul6yd r6yd r6yf groec rugylch6yrn
A ellwng heyrn[10] y teyrn tec
Meu geiryeu goleu g6yl wyndodec
Mi a wyr moli hil ri ha6l rec
Meithir y cludir clot anrec tava6t
Mor ddidlawt ygg6aut[11] yggwenh6yssec
Meua6t[12] mola6t gna6t gne tonn waedgrec
Manar[13] wisc lassar avar 6osec
Mil[14] ae ma6l heb da6l diledyf ch6ec l6ysieith
Ma6r da6n ganhymdeith oesdeith ostec
Mein virein riein gein Gymraec
M6yn vor6yn hund6yn hoendygyn gystec
Mynych lle lle6ych lli6 ehoec ym
Meu y duc gwenlym[1] ar rym redec
Mynet yr gwelet gwennet gwanec
Manon wawr Arvon govyon govec
Maengaer glot belldaer glut balldec mygyrvan
Meingan dyn eurwan[2] y Dinorwec

CASNODYN AE CANT.

[1] Awdyl a gant kasnodyn y Wenlliant m. gynan, yw yr Eowad yn Ll. D. D. *Gwenlliant verch Gynan ap Maredudd ap Rys ap Gruffudd ap yr Arglwydd Rys oed honn; Gwraig syr Gruffudd Llwyd ap Rhys ap Gruffudd ap Ednyfet Vychan.—Yngharchar yr oedd syr Gruffudd.*

[2] Aelw iaun yw dawn.—Ll. D. D.

[3] Erot.

[4] Dy voliant.

[5] Elw.

[6] Hoewdeith.—Ll. D. D.

[7] Bu gethal.—Ll. D. D.

[8] Lud.—Ll. D. D.

[9] Yn dioed.—Ll. D. D.

[10] Ellwng o heyrn.—Ll. D. D.

[11] Mawr didlawt uyg gwawt.—Ll. D. D.

[12] Menhawt.—Ll. D. D.

[13] *Neu*, Manaw.

[14] Myrd.—Ll. D. D.

[1] Man ymduc gwelwlym.—Ll. D. D.

[2] Erwan.—Ll. D. D.

AWDL I IEUAN ABAD ABERCONWY.

O L. P. P.

Vy ruyf geyr Kon6y goreu kanyat mydyr
Vy un eneit hydyr vy ia6n ynat
Vygket vynkiriet vynkaryat perffaith
Vy meith va6r obeith vy Ior abat
Vy argl6yd modl6yd medlat walla6gyrn
Vygg6i6 rodyon ch6yrn vygwaredyat
Vy mra6t ffyd gynnyd med keinyat gerda6r
Vynkynorth6y ma6r vynkein neirthyat
Vyghartrevr6yd ru6d rodyon diffael
Vyng6ir gymorth hael vygg6a6r geimyat
Vygholovyn diovyn rac dyat lletpei
Vynghynn6ys a wnei gan vyghennat
Gwa6r lla6r Maenan va6r mewn ia6n vyryat ha6l
Gwedy heitya6 ma6l g6a6t ehetyat
Gweilging klot arvot g6a6l eurvat heird-dai
Gwylyei vud g6estei gan vod g6astat
Bedaf y barnaf wyf beirnyat kyvyawn
Barn ae trossa da6n Bernet drwssyat
Beuno bwyll didwyll dodyat enryded
Balched ber6 vudwled y berved6lat
Rydd ffyd ffa6t traetha6t nyt truthyat gogan
R6yd ia6nllythyr gan gauryd dianllat
Rec dec dal aryal r6yf vyryat ieithrym
Ry diengis ym rod oe anghat
Ieuan 6r divan ar dyvyat kanlla6
Ion a barchei dra6 wyneb eirchyat

Ener yu'n hydyr yn hoyódat crevyd
Ar dóys ganneit ffyd eur disgynnyat
Llaryeiddóyn dillyn llaón dullyat Moesen
Llwyddei gyhoed llen llaó ddigaead
Llyó byó berth maórnerth nyt murnyat
ygóneir
Llathyrgreir lles bartheir lliaós borthiat
Maured enryded un redyat Machreith
Meith[1] mynych obeith mwyn achubyat
Myrdd gyrd gael ryael med ruat beirddoryf
Maórgoryf mygyr wenlloryf magóyr winllat
Kelvydgoel Giryoel egorynt deall
Kovyon Dyvric kall kyvyaón divrat
Kampeu kein hóylyeu kynheilyat kiódaót
Kymorth y drindaót fo ym keimyat
Kat keimyat divrat dyvrys eirchyeit
Eur eneit yr ynys
Róyd wenllan rydd y winllys
Róyf pab rywyau doeth vab Rys
Ysbys hil Rys heilyór rod
Ys boet vyw barch esbyt vyd
Amlóc yw hoyólyó hyóled
Oe ganneit beis y gynnyd
Kynnyd ae dyvyd kein davaót Bedaf
Aml wybodus geudaót
Kynnwys wyr kynnes wiraót
Kynnull ffyd kannóyll y ffaut
Kyvlóyd ffaót salym dalym dylóyth
Karyatvaór byrdvaór beirdvaeth
Kedyrn dut kadarn a doeth
Kar purffaót kywir perffeith

CASNODYN AR CANT.

AWDL I IEUAN AB GRUFFUDD.[2]

O L. P. P.

Llyu yw'r meu goreu góreid kanllaó
Llyó llaóer haelder ffer ffuryveidyaó
Lleuychvab arab y euraó clot prud
Ieuan vab Gruffud vud vedylyaó
Llyó nym gwneit teleit talym damunaó
Llewenyd a neb tra veón[3] hebdaó [eith
Llyó am dysgaóel haód hodyaó gerd berff-
Nyt val sothachieith beird keith Caeaw
Llóyd ragores les luossyd vraó
Llóydgar rac ieueinc veinc vydinaó
Llym gyngor ragor yn róygaó darpar
Lladgar rac escar deró rac yscaó
Llathyrwaór nyt[4] oed vaór eiryf góaór[5]
Llóró vri[6] daeoni dieu anaó [gurya6
Llóybr digaeth y yarllaeth y eurllaó Ieuan
Llóyt llydan daryan llit yn[7] duryaó

Llóybraód ehaónffysc adysc idaó
Llóybra oe[1] nerth vreich i Vryneich vraó
Llit erdyrn kedyrn Keidyaó neu Wrleis
Lleis llógyr dinas treis Lloegyr dinistryaó
Llam Lloegyrfflam llógyrfflwch drysswch
dreissyaó
Llit duraót dur huaódur[2] Hueil vab Caw
Llwybrdórf Morgynnórf maór gannait[3]
nerthwir
Llanó enwir am dir yn ymdaraó
Lliaós gystlón hón honneit gyvyaó
Llaóchblas a gavas adas eiddyau[4]
Llys hysbys dyvrys divraó ósasanaeth
Llys uchelóryaeth llary ffraeth ffróythyaó
Llavurón[5] kanón keinyeit hebdau[6]
Llavarveird digeird dygón attaó
Lle mae meón kur llaór ker llaó llys haelnat
Llann ran rymussaf goethaf Geithyaw
Kyrcheis ór klydór klot tavarn a thref
A thravot med o garn
Kar kaeth y var koeth y varn
Katvalck kadyr eurwalch kadarn
Kadarn y eirvarn ae ervit ae haól
Hael Ieuan eil Pebit
Keitwat rhac brat bróydyr ymlit
Katol[7] eidyol i lit
Llit vróysc tan chueivróysc chóevrin yó
Ieuan
Llavyn Garthan gyrthyór trin
Llydan ryd[8] y góeinyd góin
Llat lleó beidyat llyó bydin
Bydinlet hirget hóyrgard yó Ieuan
Baed róydgan rudgoch dard
Bodlyv croyó heilhoyó haelhard
Budlaón oe vaórdaón y vard
Bard óyf i im Ri rif llóyr ar vaórgerd
Aryf aergat estraónffóyr
Bard ynteu goreu ae góyr
Beird loeógerd bórd oleugóyr
Góyr Ieuan divan devaót ffróst bróyscdreth[9]
Gór breisc-dreul med amóst[10]
Erddeint[11] Gereint a Goróst
Górdvri eur gosti er góst
Góst gynnal heildal haelder góyr Ieuan
Gar ieuanc Nud arver
Gosgedic Nur eilic Ner
Gosgord loyófford Eliffer
Ercóllf[12] gryf[13] Selyf seil wledic Ryderch
Róyd Ieuan wayw yssic
Aryf aer didaryf urdedic

[1] *Neu*, Meich.
[2] Fawn.—Ll. E. D.
[3] I Ieuan Llwyd ab Ieuan ab Gruffudd o Ogerddan.—Ll. E. D.
[4] Llathrawr uyd.—Ll. E. D.
[5] Gawr.—Ll. E. D.
[6] Bri.—Ll. E. D.
[7] Ei.—Ll. E. D.

[1] Ei.—Ll. E. D.
[2] Ddurawdr huawdr.—Ll. E. D.
[3] *Neu*, gamraw.
[4] Iddaw.—Ll. E. D.
[5] Llafuriwn.—Ll. E. D.
[6] Heb daw.—Ll. E. D.
[7] Cad ôl.—Ll. E. D.
[8] Llydawrydd.—Ll. E. D.
[9] Brwyscdrech.—Ll. E. D.
[10] Am wst.—Ll. E. D.
[11] Erddraint.—Ll. E. D.
[12] Mae y Cyrchgymmeriad yn hynod yma, ac yn dangaws yr achaws o vod y sill gyntaf o bennillion Tawddgyrch Cadwynawg yn govyn bod yn dechreu val y maent.—*Iolo Morganwg.*
[13] Gyrl.—Ll. E. D.

Ar glot y tri glut y tric
Trigys ma6l haed6ys mal haedu o ia6n
I Ieuan gan veirdlu
Adysc glot ffysc heb vysc vu
Ud kard gorchud kerd gyrchu

CASNODYN AE CANT.

AWDYL MARWNAD MADAWC.

CASNODYN AE CANT. O L. P. P.

Bu oerchwedl cenedl cwyn enwa6c[1] tristla6n
Kamp Meirchya6n kwymp Marcha6c
Bud a vyd rygud y ra6c
Bit heb vyd bot heb Vada6c
Madaôc oed marcha6c meirch sarruc kein
Ail Kynva6r katgaduc [wr[2]
Dy6an gar6 Du6 an goruc
Dan sygn poen dygn pan y duc
Duc Du6 dat bost kat kytvaeth heird eirch-
yeit
Oe orchud neb ni ch6eirdd
Dygei yng6ylyeı digeird
Diga6n oe va6rda6n y Veird
Beird wisca6c Vada6c o vot a6r hebot
Y hybarch Grist nym da6r
Der6 her6 hirvaeth maeth meithva6r
B6r6 naf o l6r6 nef i la6r
I la6r Vada6c va6r vur ervit Trystan
Ban dra6staer ordinit[3]
Trralla6t Eingl giwda6t gedit
Dryllyeu aelodeu oe lit
Llidya6c oed Vada6c Ved6yr na6s garthan
Gyrthyei Eingl yggygha6s
Llet kadoed lluoed lia6s
Llit Kedic lla6 dreisic dra6s
Tra6s Vada6c arva6s eiryf sathrsarn aerllu
Tra vu tu to hayarn
Trech oed y nerth truy verth varn
Tr6ch ad6y no'r tri chadarn
Kadarnbleit eirchyeit y orchud bu trist
Tra6sdec Vada6c eil Nudd
Kadarnvalch[4] llu tra vu y vud
Ket yn eurllet anarllud
Arllud y6 yn bud bed anglad mada6c
Modur Beirdd a neuad
Arll6ysyat hy6lat[5] rat rad
Eurlly6[6] helym aerlle6 hylad
Hylad Beird digeird digu[7] oe d6yn
Hyl6yd c6yn cyn darvu
Ha6l va6l vil6r t6r tyryflu[8]
Hyla6 rod heil vod hael vu
Bu oerch6edyl &c.

[1] Cenedl enwawc.—Ll. E. [D.
[2] Ceinfwr.—Ll. E. D.
[3] Ordmid.—Ll. E. D.
[4] Cadrwalch.—Ll. E. D.
[5] Cywlad.—Ll. E. D.
[6] Eurlliw.—Ll. E. D.
[7] Wyf digu.—Ll. E. D.
[8] Torflu.—Ll. E. D.

Dreic llu kan darvu deurvur
Drut Vada6c arva6c arver
Dr6c na doeth ma6r anlloeth mor
Dreigyl brys dreis dyrys dros dir

Dir6yn k6yn keinyeit l6yr6ys
Dery6 lly6 lli6et aros
Dur br6ydrdorf kerdgorf kardgas
De6r nenbren perchen parchus

Parchus Vadauc deivna6c doeth
Pob kynhalya6dr lly6ya6dr ll6yth
Pibyl yr lla6r llu ma6r lle meith
Pa6b gynt y dethynt y daeth[1]

Aeth mada6c en6a6c anwat
Uthr gyvlam Vargam va6rget
Athraw br6ydyr draw gyffra6 drut[2]
Uthr escutruthr ysc6ytrot

Roda6c Vada6c vodur lleng
Rat winllat wenllys ehang
Rudgled kyn der6ved durvyng
Reid yrth aervleid Arthur vl6ng

Bl6ng eingl est6ng eisd6ng[3] oed
Blodeu kampeu k6ymp Lloegr6aed
Bla6d galar am gar g6reid
Blingur eirf blaengar ar6yd

Ar6yd ff6yr nafl6yr nefly6[4]
Ar 6naethost hoedyldost hedy6
Aer gattra6s yr lia6s lla6
O'r Goettref dan llef d6yn lle6

Lle6 gle6 gloywlan gan Gynwyt
Llavur naf a6dur nef aet
Lla6 ana6 yr lly6[5] eneit
Lle6enyd lly6 bedyd boet

Boet lla6en reen r6yf llen ll6yr
Wrth Vada6c bur en6a6c beir
Byt am walch gryt bryt br6ytrdaer
Bei tes nyt eres neut oer

Oer vu y gyrd vyrd veirdroec
Aros dyd ketryd katuryc[6]
Arf aergled afnved evnvaec[7]
Eryr tut murdrut ma6rdreic
Dreic llu kan daru &c.

Amdrist wyf gorph6yf ym gorphen
Ymdro call cyn dirwall derwen
Ymdreigl brat ymbryssyat[8] bressen

[1] Ydd ethynt ydd aeth.—Ll. E. D.
[2] Athro brwydr gyffro drodrud.—Ll. E. D.
[3] Eiddwng.—Ll. E. D.
[4] *Neu*, na ffiwyr neu ffiyw.—Ll. E. D.
[5] Pr llew.—Ll. E. D.
[6] Katruyc.—Ll. E. D. [D.
[7] Arweddeurwaeg.—Ll. E.
[8] Yw brysiad.—Ll. E. D.

Ymdra6t ffa6t ny pheit vyggohen
Amdylan[1] am d6ylan Havren
Am d6yn k6yn kynhebic Maxen
Am vedru canu kyn aghenn
Am Vada6c deivna6c dovyn a6en
Am Nur pur val peir Keritwen
Am ner per paroded Pascen
Am nerth berth a barthei ychen
A meirch eirch y arch6yr aren
O'm kyvoeth amcandoeth[2] ym ken
Am cyveillt ceveis wrth angen[3]
Am kovya6dr am llу6ya6dr lla6en
Am kyvarch am parch am perchen
Am kyved ymaenved y men
Nym kyuyt tristyt treis diwen
Am koryf toryf tyrvahoed[4] ohen
Am kar rac escar rac ascen
Am gystal eirf aryal Uryen
Am gwst[5] Gystennin vab Elen
Am vydroed mesuroed moesen
Am veidra6l kymuna6l[6] kymmen
Am vodur val mab mur Moryen
Am Vada6c bryt voda6c Brat6en
Amyl na6d Du6 y de6in adyen
Amled hed o rin6ed y ren[7]
Ren llen a llyvreu goleu galar
R6yf gl6yf o glevyt lleu bryt br6ydrbar
R6ym did6ym dodi ri r6ng daear
Rebyd ryd r6yd6in a de6in dâr
Reda6d ca6d ym cof dof divevylgar
R6y a m6y y mae no g6ae hyt g6ar
Rydranc ieuanc ia6n da6n diwat6ar
Reit ry6 lly6 lleas oescas escar
R6yt ysc6yt escut drut wrth drydar
Rot arvot arveu keneu kynnar
Redyat kat kedyrn deyrn diuar
Ryt byt b6yt vyrdoed wiscoed wascar
Ryngwellyng walla6 heilya6 h6ylyar
Rif llif llu vueil eil Ulkassar
Reid arveid arvot 6edy clot clar
Redet vet veidra6l dreigya6l drugar
Trugar g6ar g6ir trioet hoet hir k6ynir keinud
Trist Grist groy6 vra6t ym uyr 6ylna6t am wa6r eil Nud
Tr6mgoll oll y6 tramg6yd yn lly6 trymga6d ny'n llud
Treid-ffraeth maeth med treis y de6red tra6s y deurud
Trossed Mervyn treissi6r gelyn gerdbryn g6rdbrud
Tryssa6r oed ym tra vu walch llym gwi6-rym gwaywrud
Trossed y glo manar amdo mynor ymdud
Traethu oe d6yn tretheu ad6yn hirg6yn hwyrgud

[1] Amddylyn.—Ll. E. D.
[2] Am can ddoeth.—Ll. E. D.
[3] *Ban o.*—Ll. E. D.
[4] Torfaoedd.—Ll. E. D.
[5] Gost.—Ll. E. D.
[6] Cynmawl.—Ll. E. D.
[7] *Dyma dervyn yr awdyl yn* Ll. E. D.

Traetha6t en6a6c trathec Vada6c a vedyr Gruffudd
Tra reit ymi rac tra phrovi costi cystud
Tr6y ar6yrein treidya6 o6ein dihein duhud
Tr6y hir bara y Du6 donya y datannud

Datannuda6l ha6l yw hywled Owein
Dig6yllgein ysgein d6yrein de6red
Dedveu tra6s geneu treis g6ned gyrchyat
Da6n y tat rodyat borthyat berthed
Du6 g6ae vi d6yn Ri dyn ryved y vy6
Am r6yf r6ydly6 nyt by6 neut bed
Dyvrwledic eilic y wyled amget
Dyvet y drosset oed et ryssed
Divei val G6alchmei gweilchmaeth med a g6in
Divlin sarff bydin yn rin ried
De6r dyvyant Rolant rul daered plyml6yt
Diars6yt ysc6yt eurgl6yt aergled
Dur eil Arthur mur ma6r alued ar lu
Darvu lle ryvu lla6er reuved
Dor ior dygyvor da gyved enwa6c
Defnya6c oed vada6c vyna6c voned
Dar doethyon ganon Gwyned a Deheu
Y llug6yr a gigleu Lloegyr a gogledd
Dir y6 ar gy6ir argy6ed Derwin
Daearawl yscin Dewin diwed
Dyrys d6yn oe lys l6ys gyvanned llynn
Dyra6r g6a6r g6ay6ryn kyn kannmlyned
Dyro Dat yn rat enryded divra6
Deurud Ud ida6 a hodya6 hed

Hed wled sened y seint
Hael di6ael Vael veint
Hy dyly vry vreint
Gyt ar Vraham
Hyn6yf gl6yf 6yf oll
Honn galon donn doll
H6yr g6yr ff6yr ffoll
Getkoll gytkam
Hiraeth ffraeth maeth meu
Hut drut lut lityeu
Her6 ver6 ch6er6 ch6etleu
Godeu g6dam
H6rd d6rd b6rd beird6in
Hoed6ysc vr6yn r6ysc rin
Her wiscner ffer fin
Goflin gyflam
Hyd6r mur cur caer
Hydysc ffysc mysc maer
Hoet adoet oet aer
Ffloyw diglaer fflam
Hyder ffer ver vu
Heit greit bleit blygu
Het haelet llet llu
Trychu tracham
Hydir 6ir hir haf
Heb atteb neb naf
Hynt g6ynt kynt k6ynaf

Mab mwynaf mam
Aeth ffraeth vaeth Vangor
Uthrla6n da6n ia6n ior
Oeth doeth goeth gyngor
Ma6rgor Margam
Avar bar kar Ca6
Uyf r6yf gl6yf gluta6
Ef nef dref dreidya6
Rodla6 r6ydlam
Amdrist 6yf &c.

CASNODYN AE CANT I'R DRINDAWD.

O L. P. P.

I.

TRINDAUT dibecha6t Du6 bych diwahan
Am ri r6ydlan am kan kenffych
Mab diatneir meir mor vynych ym byd
Aeth saeth seith brivwyd[1] ffyd am ffurvych
Ymd6yn om gwenwyn nym gwenych uffern
Affeith geith gethern surwern nid sych
Lle mae llawer gwae waethwrych anescor
Llu du diyscor ffylor ffoldrych
Differ vi vy ner rhac nyeh uffern gnut
Ar tan br6mstan brut rut rydunnych
Ar pydew llenrew llawn rych kyllestric
Ar peir geir gar6dic peithvric poethvrych
Ar pryvet kalet kolya6c6rych synya6c
Afr6yd s6yd salla6c treisgla6c treisglych
A phob ry6 distry6 tr6y distrych flamda6d
A ffwyr l6yr loesga6d adra6d edrych
Diryeit nyt teleit talgrych wythlonder
Dur aer vur arver ar ny gerych
Direidyon dynyon ny rydoniych dat
Dirryd ffyd ffoat brat ae bredych
Tyro ran i'th wan wynvyt wrthrych ha6l
O'th wlat vat vreidrya6l yr ma6l mynych
Yth wled lly6 buched lle y bych dragywyd
Lla6r ma6r mireinddydd llywydd llewych
Llys didos a nos da6n wledych raclla6
Llen ot not neidya6 na gla6 nym g6lych

II.

Trinda6t dibecha6t nyt da bychan
Troi bryt attat tro gloywrat glan
Tri ac un cyvun mor yw cyvan
Trugar gerennyd Dovyd divan
Trugared ried reuved r6yvan
Tragy6yd y byd nyt dyd diflan
Traha ni phara ni pheir didan
Trahir dielir dir darogan
Treis dyn a obryn ennyn anyan
Trist gosp gost ffurndost g6st ufferndan
Trinheion dynyon danyal ogan

Briwyd.

Traffalst cyn amdo gro a graean
Tru mo'r angall dall dull aneiryan
Trossed tr6y gymwed a gymeran
Trannoeth heb gyfoeth heb gyvr6ynan
Tra6t angeu vereu vedeu vydan
Tra hy y6 pob sy6 na synh6yran
Trymder Luciffer ae loes affan
Tros y gam arvaeth kynvaeth k6ynvan
Trymg6yda6d heb ne6d y gla6d nyt glan
Travael nam oe gam gwaelflam ae gwan
Trachywed llech6ed lluch a tharyan
Trevyna6dyr ll6yr hua6dyr lloer a huan
Trevneist a ffurveist o ffyrf amkan
Trevneu ampryleu geneu a gan
Treul gyvadef nef naf pob atvan
Trengit ae collo ll6r6 tro truan
Traetha6t o'th vola6t vilyoed gyman
Trenneist syr a myr mora6l dylan
Trevneist dayar va6r ae chla6r achlan
Trefneist wern uffern affeith Sathan
Trevret i bryvet lle yd ymbrovan
Troch heol ysgol esgar boethvan
Tralla6t yr gi6da6t nyt ymgad6an
Tra6s y vu Iessu pen llu llydan
Tra6 yr ymdara6 ar doryf Sudan
Treul gyvor tros vor kyngor kyngan
Treidle yd ethy6 ffraethly6 ffr6ythla6n
Traetloes yn y groes Grist e hunan
Treit ym erchi mal am orchan
Trar6yd vyd kul6yd am bob kalan
Trugaredd a hedd haedd6yt amkan
Tr6y eiryola6r ma6r Meir a Ieuan

III.

Trinda6t dibecha6t Du6 ni becha6d
Treidwyf i nef yn adef y na6d
Trist vyd tragywyd truy ga6d ae collo
Tristyd vryd vradvro vr6ydyr gyyvanna6d
Treis6yr nyt ystyr am dost ansa6d
Trossir pob enwir yn hir yn ha6d
Lle i trosset kiwet kawatsa6d niver
Tru Lu Luciffer aergler oergla6d
Gwae a dyt y vryt mewn byt ae ba6d
Gwae duc rac gwan y ran rynna6d
Gwae dic gwir dreissic dryssa6d dy amcan
Gwael dravael dryvan g6ayw tan ae ta6d
Gwae a vo crettffo tro tr6ydevla6d
G6ae div6yn g6en6yn carg6yn curga6d
Gwae a divreint seint a seilya6d temleu
Gwawr mawr mur gradeu gredyf ymadra6d
Gwae a vyn gobryn gobyr ufferndа6d
Gwae divia6c llidia6c lleidyr tra alla6d
Am berchen o brenn a bryna6d pumoes
Per ffer ffurveidvoes ffrowyll-loes ffra6d
Er penyt bywyt hoedyl vergyt ha6d
Wr glan diwahan yn y waha6d
Yr wlat vat veidrya6l a vedra6d Andras
I'r wled hed haedblas heb gas heb ga6d

[1] *Neu*, ffrwythlan.

Anturyón hóylóyn heli a thonneu
A thynnón ved yn rhi
Ynat pob gólat rat roddi
Un ion athraóon a thri

IV.

Trindaót yn gwaraót an gwarant
Tri unyaón unnerth gogonyant
Tevy y tat a rat yn reityant
Tróy y mab gwnaet bawb bob grymyant
Tróy'r yspryt y gyt y gadant
Trindaót yn undaót undu6 gwediant
Trist vu Grist yn y groes dygyant
Travael hael hóylaód ar volyant
Traót góener bu ffer y ffynnyant
Trydyd dyd dodyó o divant
Tros dyd deugeinvet ket katwant
Trev nev afniver ef gwelsant
Treidyom ni a mi a Morgant
Treu deuvor kyngor kyngharant
Treith ymdeith yn veith anvethyant
Traeth a brynn a phenryn a phant
Treu ny ludd tryleu eil Rolant
Traó yr braó ar bryvet gormant
Trethóyf Duó a diwedd vy mant
Tra vóyf travoiór un amrant
Tramynut tróm ynnof y chóant
Tremynu treislu tros liant

V.

Trindaót ffaót ffer tref nef nifer gwarder gwirdat
Trech wyt no neb tróy daón atteb treidiwn attat
Tra vóyf vy myt y troych heb óyt ym bryt rac brat
Treul benydyaó ardóy guryaó yr dy garyat
Travel a chur gyta dolur góedy dalyat
Tróm gymmereist traós yn pryneist or pren crociat
Tróy dy hoelyaó draet a dóylaó drut adeilyat
A gwayw dan vronn a góaet góirion góerin bryniat
Ar byt paladyr yn diangadyr am dóy angat
Ar dall a'th want o'th vadeuant nyth vu diwat
Creest Deus dilywygus y deulygat
Credaód ynteu yr góyrthvaór greu goleu gwylyat
Ae gwnaeth golóc o dywyllóc a diwallat
Ac ae góaeth vyd o divedyd y dyvodyat
Cryt y gymmyrth rac ovyn mawróyrth mur góynnieithyat
Cret ae góaraót oe vaówr bechaót beich oed anvat
Ceir pob tervyn credón dyscyn credo dysgat
Credadun eir Crist ym bru Meir maór oleuat
Brenin ar gret oed pan anet yn pen ynat
Breinyaól escor breint seint seil cor dor deggradwlat
Kenevinglot mab kyn bot na phab na ffyryf avrllat
Kant egylyon gein egluryon glorya ganyat
Doeth trywyr tec a their anrec anrydedyat
Eur Tus a murr yr gwr nyt byrr yn y perffeithrat
Seren bu róyd bu kyvaróyd bu kyveiryat
O vlaen y tri y vynegi yn ri rodyat
Eraót greulaón ny bu gyvyawn ny bu gov yat
Ar addoli y Grist Keli kolovyn lleuat
Archón yr hael a lud travael ymhob troyat
A beris llen ac offeren ac offeiryat
Ar dóvyr yn win a phob ryó hin a phob ryw hat
A nos a dyd a gwellt a góyd a vyd[1] ffuryfrat
A gwyllt a góar mor a dayar maór ardóyat
A deudegrad nef a diodef da a wydyat
Yr y haelder yr y niver vy ner neirthyat
Bot yn diwed yr trugared yn tro garyat
Amen.

VI.[2]

Trindaót dibechaót buched wiryon
Trugar tróm y var kar gwar gweddwon
Tri yw Duw Keli kolovyn Deon
Truy rat ac un mat keinyat kanon
Trech yw ef tat nef naf gleinyon radeu
Nor creaduryeu goreu gwron
Gwr dinam digam dygyn y alon
Gwr dawnveith gobeith reith reidussion
Gwr didic gwledic gwlat engylyon
Gwr dedvaól gwraól bieu'r goron
Gwr a gynnyd dyd dydon ymdangos
Gwr a gynnu nos dros dreissogyon
Gwr a gynneil seil seith urdolyon
Gwr a gennyw yw awyd dynyon
Gwr kymmen penn llen y llenodron
Gwr kymwys kynnwys kanwyll deillyon
Gwr kyvunot a chlot a chleivyon ovóy
Gwr kymorth govóy dróy dravaelyon
Gwr ny chud y vud y vedygon
Gwr ny chel a wnel o dichwelyon
Gwr ny char murnvrat lletrat lladron
Gwr ny cheinmyc treis cleis cledogyon
Gwr ny chymmwyll twyll tyllod hoelyon braó
Y draet a dóylaó dolur calon
Gwr a aeth yn y gnaót gaethraót gethron
Gwrddal góyn ddial gan Ideon
Doeth oe greu purgoeth perging drudyon
Yr pumoes pumloes pumlif cochyon
Duw mab meir yw kreir Cristnogyon
Da y góyr goglyt mebyt meibyon[2]
Rhae caffael travael tri anwirion

[1] *Neu*, ffydd. [2] *Neu*, meibon.

Kaiffas Sudas Sudan Babilon
Kyffess6n keiss6n o rat kysson
Kyffes dr6g benyt a ia6nbryt Iôn
Kaffom lwys gynn6ys gan orchestyon nef
Kartref gwir adef y Gweryddon
Selyf ynat tat tec
Seilyeith nyt g6yrieith gorwac
Seith drwy obeith veith vedic
Salym wraul seilym a oruc

VII.

Gorugam ryrret puret peryf
Gormod o becha6t ar llyvyrgna6d llyt
Goreu oed vadeu orneu oernyf
Gorwakter y gler over a yf
Gorwac bechadur gleudur gledyf
G6thrus y eir a chweir ny chwyf
Gyrrir y benyt detryt didryf
Gared sa6d garthga6d yr gwerth g6dyf
Gorwed hir ysdir ystor hybryf
Gorwisc graean poen da6n pan dyf
Gormeil pridlad nyt nad nedyf
Gormes yw cluda6 aela6 elyf
Gwr hybwyll kymwyll i wyryf
Goreu da wyrtheu yw Duw wrthyf
Gorff6yf deith didrist neut Crist ud cryf
Gorffen digynnen da yw gennyf
Gymm6yll dysc ffysc ffer nyt ker Kaerdyf
Gem Garusalem geiryeu Selyf

VIII.

Trinda6t para6t pur
Traus ma6s moes eglur
Tr6y rat mat modur
Mur mereinwch
Tro vi Ri ratla6n
Trafnidr dinidr da6n
Tref nef naf kyfya6n
Diga6n deg6ch
Treidiwyf rwyf rwydwynt
Tros vor kor kerrynt
Groec dec dervynt[1]
Haedynt hed6ch
Tir gwir gweringret
Tymyr gwyr gwaret
Tat rat reit nodet
Get gadarnwch
Tnt lut lud dram6y
Tec rec ren ov6y
Tcith veith vaeth gobr6y
Tr6y attreg6ch
Am gynnal gwal gwyd
Seith braweith bri6yd
Peth braweith briv6yd
Kyn trechdyd tr6ch

[1] Derwynt, *neu*, dewynt.

Llunyaf naf neges
Llunya ym lym les
Llydan lan loches
Gwares gwarwch
Llogeil seil Selyf
Lle nyt prifde pryf
Llawn nerth berth beryf
Gryf digrifwch
Llyw gwlat vat vedyd
Ll6ythbeir creir crevyd
Lleithic Gwledic gwlyd
Dyd didanwch
Lleuat rat rinwed
Llyna da diwed
Lle yd aeth ffraeth ffrwythwled
Y med medyrwch
Llaryed hed hodya6
Lle g6yl h6yl heilya6
Llawr nef dref dreidya
Aelaw elwch
Llys vry hy hoywblwyf
Lles gne de digl6yf
Ll6yd r6yd r6yf del6yf
Dr6y dadolwch

IX.

Can digones Du6 an divlan verroes
Yn eiryoes yn eiryan
Gwr a'n gwnaeth ae gwnel am danan
Trugared kyn meued mablan
Gwr a'n peir an peryf glotvan
Gwr gwychdoeth gwych gyvoeth gyvan
Gwr an gwyr an gwara6t oe ran pumoes byt
Yr bedyd y Ieuan
Gwr ygkret ygkrevyd nyt gwan
Gwr ygkroc ygkroes bedryvan
Gwr a wys a vrys y vra6tlan
Ef a da6 nyt atta6 ef attan
Pan wnel Duw dangos y varan
Dyd6yre dy daeret arnan
Dychryn t6ryf torvoed yn eban
Dychyrch hynt dychre g6ynt gwaetvan
Dychymri6 tonn amli6 am lan
Dychymer uvelyar bar bann
Dychrys gwrys gwres tande allan
Gwedy kelennic g6edy kalan berth
Pan borther gly6 am ban
Gwedy serch a seirch meirch meingan
Emys llys llysseid uch ebran
Gwedy treth mal tretha6t Ieuan
Kyn glasved kyn glassu vyggran
Duw am ryd om reidun ovan
R6yd obeith o weith y winllan
Ac yna daw bra6t braw gyman
Ar deheu vy rieu vy rann

CASNODYN AE CANT.

RISSERDYN AE CANT RACLLAU.

I Hywel ap Gruffudd. O L. P. P.

Rygud llew aryfrud llyw eurvro gwingost
Ynghongl gwyngor Beuno
R6yf clotnerth ryvic Clytno
Rydewr greir rud derw a gro

Cud gro teilwng Gymro tec
Kyt den6r br6yd[1] ket dinac
Kael ann6n y6'n kelennic
Calonnus is Kelynoc

Lla6r Kelynoc va6r a ved gorchud
Gwae eirchyeit o'r diwed
Llif greu aer g6a6tglaer g6aetgled
Ll6ybyr Par[2] travyn bar is trevyn bed

Kaenved a gud Nud nedair
Kynvyn eil neut kwynvan aer
Kytkam prit trillit trallwyr
Katkun oed lith katcun aer

Aer daradyr cadyr delltór coedyd on
Annwyldoeth fab Gruffud
Ad6yn kyn noi d6yn iw dyd
Oed eneit Pobyl Eiddionyd

Eidyonyd loryf koryf karyat oed Hywel
Grym Echel gry———
Aneird yn ei veird oe vot
Yggraen ved yggro yn vut

Os mut lle6 aerdrut lly6 urdrec llithyrwaet
Llathyr walch pobyl Wyndodec
Wysc r6ysc ra6t 6a6t wiwdec
Ys u6ch y g6yn no dôyn dec

Pob dec ae k6yn ad6yn oed
Par durvlaen para6t aervleid
Prif ruthyr yng durvyng de6rvaed
Prid6r serch Paredur swyd

S6yd r6yd rodyat vat sudei vedel gyryf
Ni duc aryf na phensel
Ar ysgwthyr brat kat nyt kel
Saer hoy6ach no syr Hywel

Uchel o d6yn Hywel doe
A ch6yn g6yllt ochein a gwae
A chadarn oed dyroed dei
A chyd6r br6ydyr uch ad6y

Gar6y ar ad6y g6ra6l redyat ffuryf
Taer bri6gyryf tar6 bragat
G6ys g6ae oe var6 ar6 irat
G6yssi6r kerd g6ae assa6r kat

[1] *Neu*, brwydr. [2] Dar.

Llithyr am ud kat rat redec
Lla6n 6yla6 lleuon ol6c
Lly6 ar dadl lle6 urdedic
Ll6ryf ch6alu trin lloryf ch6iloc

Chwiloc benn ae nenn y ninneu y roet
Lle y redant oe eisseu
Ch6ylgar6 clot vydindar6 cleu
Chwyrn digruthyr chwerwon dagreu

Dagreu tros vadeu llyw tra6s vydin dra6
Da6 en6 dreig eurlla6 yn dra gorllin
Drut lut lavyn hard dravyn dor hirdrin torvoed
De6r bor gna6tl6yd oed durbar g6aetlin
Dedyf redyf rein o vlaen dyd arwvlin gymmysc
De6rffysc duc daerdysc d6ygat ordin
Dyed yn diued de6in ymladdgryf
Drutlyryf dal traffuryf deulit Tryphin
O glywet mynet ymeinin argae
Amneit gor6yllt g6ae ym neut ger6in
Argl6yd yr ar6yd oreurin le6ych
Ard6ys gythrud gwych oer dyscethrin
Aryf lithaereu br6ytreu bratrin kerda6r
Yn lla6r rhoi hael6a6r a Ri heil6in
Och c6ympa6 kanlla6 a6ch keinllin G6elydyr
Echel de6rweisc hydyr u6ch ael der6in
Tra6s dar6 br6ydr agar6 brad6r egin Ffreinc
Taer vedylffyrf einc torvoed Elphin
Travyn llavyn ll6ybyr vryt gryt digrin baladyr
Taradyr t6r eurgadyr hyt tir Ergin
Treul6ed cost anned Cwstennin gynut
Tyrveu myvyrdrut toryf ymevin
Tava6t un ara6t Aneurin g6a6tglaer
Tec kyffrylty6r aer tei kyffredin
Hy6el gaen uvel aryf gynnevin bla6d
Ha6d y glut delffa6d 6yr g6ladoed Olphin
Hael heilgost eurbost Erbin ysg6yt[1]
Hard arveu v6lchvur hyrdeiryf vylchvin
Hydyr aervathyru hoe6der veithrin cle oed
Hyder lla6er oed hyt orlle6in
Hynt r6ym byd llonyd heb all6ynin 6ed
Hepcor dor de6red hy6led hoy6lin
Hut kur r6yf Arthur ry va6rthrin deigyrd6ysc
Kaf am urdda6l r6ysc koveu Myrdin
Kud prud pridla6r g6a6r g6erin bendevic
Klut i aros dic clo daëerin
Cl6yf dyed at6ed Et6in digonyant
Cly6 cant ma6r russyant am ior iesin
Kein ll6yr garyat rat yn rin yuchelbraw
Kanlla6 nef ida6 eil naf eidin

[1] *Mae yma vai yn y cyrch.*

II.

Unyawn bill hirda6n o ball harded
En6a6c valch vyna6c o veilch voned
An6ylgein virein o va6red did6yll
Un ny v6r6 y bwyll yn overed
Ma6l y hir6en doeth mil ae har6ed
Manon eur hoy6dal mynn anryded
Myvan6y ly6y oleu6ed prifl6ys
Mygyr hoy6lamp Bo6ys mag6yr hy6led
Govynnei va6lgerd yn gyvanned
G6enl6ys eurs6llt bobyl g6inlys orsed
G6asca6t inseil6a6t ansal6ed arver
Gymmar hy Ener gem rianed
Llythyr ae dysga6d vun llathraid osged
Llunyat diorneir llun teyrned
Lli6 divrisc llu6ch-6isc eiry llech6ed maen-
a6l
Ll6ydei ammot ma6l llaw diommed
Kerir y ma6rd6f nyt er kared
Kadeir y va6leir ket orvoled
Kymenda6t tava6t etived l6ydyant
Kwbyl iawn waret kant keibyl enwired
Ku vynaucwymp wawr kyvya6n ag6ed
Kluda6d ewybr da6n clot o diwed
Koeth y gwnaeth y maeth a med bueil-
sathyr
Klaer eurvreisc gorff llathr cler ar vr6ys-
ged
Bit ar hyffa6d hoedyl byt orhoffed
Bu vlaen nodet beird byw vlynyded
B6ryat geir divrat geir6 dyvred glut
Bylchem y golut balch amgeled
Digloff i molyant hyt 6lat ogled
Dec morof Môn digymared
Dyat dyvyr dr6ssyat divar drossed coeth
Deall aela6 doeth diell wyled
Goluta6c kymar haelwar heulwed
Goron6y vychan g6ron vuched
G6ymp clot da6n hynot dianhuned deigyr
G6iwry6 groy6 eigyr g6a6r y g6raged
Clytno Eidin
Glot ar6yd drin
Gleudur detryt
Cynlluc durdoryf
Ceinlly6 g6indoryf
Canlla6 G6yndyt
K6ynen kepkor
Ar un Elor
Yr An6ylyt
Kolovyn Gwyned
Eur varanned
Ar vyrr enhyt
Koeth oet Hywel
Kyn noi dirgel
Kynnyd ergyt
Kadyr vab Gruffudd
G6awr Eiddyonydd
G6eiryd unyt
Kymro ad6yn
Kaf oe dreisd6yn
Kof o dristyt
Kyn6yl Garthan
Rod wiw g6a6tlan
Rud6ay6 g6aetlyt
Kyvr6yd galon
Ochein tromvron
Ach6yn trymvryt
Klot urdolyon
Am y govyon
Ym a gyvyt
Kolli kyrchva
Honneit utva
Hynn neut atvyt
Kantref digeird
Doeth y wanveird
Deith diwynvyt
Keir oe dramcwyd
Eureit ar6yd
Yr ae deiryt
Kynnwryf Bryneich
Kynon hoy6vreich
K6yn anhyvryt
Kalon uchel
Oed i Hywel
Ud dihe6yd
Keith gyvlymliw
Dur ysg6ytvriw
Dar escutvryt
Krist un mab Meir
Radeu wertheir
Reit yw wrthyt
Kynn6ys Hywel
Eurnaf uchel
Ar nef iechyt

Iachaet Meir creir croywrad
Eneit g6alch b6rdvalch beirdvod
Och vynet uchaf voned
Ion ym min cor yme6n cud

III.

Lly6 gly6 gle6na6s tra6s tr6ssyat kerdor-
yon
Lleon ar6ydyon lla6 ia6n rodyat
Lloryf koryf ket kiryet karyat G6yndodyd
Lly6yd meu hyl6yd ym Mon hoy6lat
Llym rym redyf gynnedyf gan gennad
Iessu
Lles veird a6enllu llys v6rd winllat
Ll6ybyr r6y Oron6y eir ynat ieithvydyr
Lle6 yn haelvab hydyr lla6en heilyat
Tudyr yn ongyr ennyngat Eingylgr6ydyr
Tryle6 g6r 6ydyr br6ydyr treul egoryat
Trydar aer lavar erliviat g6aetffreu
Trevneu clot oleu cleu adeilyat
Teyrn g6alla6gyrn a llygat G6yned
Taervur bri6dur[1] gled tyrv6r bragat

[1] *Neu*, briwgur?

Forret6ynt luchynt t6rf dilechyat ffra6d
Frostan yghyrch bla6d Trystan anghat
Peleidyr g6aetreeidyr nyt g6yt ruat serth
Prudust ang6y nerth preid ostyngyat
Par trydar banyar erbynyat pob rei
Parcher bell 6estei oe b6yll 6astat
Pennaf a'r trechaf trychyat Elivlu
Prit ae le6 leif vu pryt Eliwlat
Por kyngor ragor parhau r6ygyat trin
Paun g6irotyon win penn g6aretyat
Kadyr golovyn diovyn yn kad6 dyad balch
Kein diwacieith walch kun diwygyat
Kyvya6n gadarn varn divurnyat gyngor
Kadeir glotryd ryd ket argleitryat
Keid6 6arant ll6ydyant lleidyat ygghytrud
Kara6d ell6ng bud keir y ddillat
Kynnedveu Llacheu lluchyat g6yarlavyn
Keinde6r weisc dravyn kaendur wisgeat
Rec dec dal ardal ry6 eurdat perffeith
Rethren aros keith ruthyr ia6n irat[1]
Rewin y vydin gan veidyat ygga6r
Rydaer ar aessa6r ri dirussyat
R6ysc br6ysc breisc lut drut neut rat y vraga6t
Reid a grennya ra6t rod digronnyat
R6yd Ion kerdoryon kaerdiriat didaryf
Rud aer gama6n aryf rydeur geimyat

Dar ymleidyat uthyr dor ymladeu
De6reir y giwda6t dar ar gateu
Diagyr Oron6y geyr deau aessa6r
Dyry rodyon ma6r dur y reidyeu
Da vreisc geda6l goryf difr6ys oedeu
Dyvyrys[2] ad6yth llu dyvyr ossodeu
Daret angerdruthyr 6rth dyreu gorllin
Da 6rthholy6r trin di6arth heilyeu
Llew a charyat myrd llyw iach oryeu
Lla6 a chiriet mon lle6ych eiryeu
Lluchynt creula6n vr6yd Llacheu gyhaval
Llydan 6ra6l dal llit yn aereu
Llathyrber eur groy6 ieith llithyrbar irgreu
Llany6n vardeir naf llawnyon vyrdeu
Lleveiryant g6yar y6 llavuryeu keink
Llawen orvot Ffreinc Llew yn arveu
Kat 6i6 sudaer hydyr kad6 y s6ydeu
Kymen var6n doeth kama6n vereu
Kanon kywirdeb yw keneu Tudyr
Kadarn g6ympy6r gwyr kedyrn gameu
Kara6d valched treis kaeroed vylcheu
Karyat tewglot aml kiryet hygleu
Kyvar6yd y g6naeth kyveiryeu dragon
Koetkun ol6ythyon katkaen latheu
Egyr didla6t la6 nyt gar6 datleu
Ag6rd atlam va6l am gerd otleu
Anyan Eidya6l gynt un anwydeu mael
A racl6ydod gael eur a g6ledeu
O v6r6 karchar g6yt Evra6c kyrcheu
Y va6r geryd gryt ef yw'r goreu

[1] *Neu*, iscat. [2] Dyvrys.

I ar vratruthyr y g6naeth eirif vr6ydreu ymgnith
Aer veryon lith ar vorëeu
Ron ar dervysc greit Run aer dyrveu
Rydglet aela6 lys r6ydglot oleu
Ryvel rud6r drut ry6 va6l radeu Nud
Rydeur waetffra6d Ud reid ar waetffreu
Reit y bydoed y6 rat wybodeu
Rydec ema6c loryf ri digammeu
Rygara6d 6isga6 ragoreu eglur
Risc odida6c dur r6ysc y deidyeu
Murel dil6ryf vu mawr el6 daleu
Mirein le6braff vreich Moryen l6ybreu
Mord6ya6d yn eirif maerdyeu g6inllat
Mur ar ag6rd gat mor yr eigyeu
Mae'n aruyd y vot rug manereu
Ma6l6r da adv6yn gorff mil6r dedveu
Mynnoed dra gorvot hyt ym manneu byt
Ma6red ragor bryt muroed dreigyeu

Arvot uthyr dreic
Wrth gastell greic
Aer arynneic
Eur Oron6y
Arveu kylch6yrn
Ervei Deyrn
Eryl Gedyrn
Aryal Gad6y
Eryr G6yned
A ryf gyved
Eirgras hoffed
Irgreu saff6y
Eneu digabyl
Anant v6rd-dabyl
Ynyal barabyl
Yn ael Ber6y
Aml6c dr6ydyet
Amlyn[1] weithret
Ym y yvet
Am y ov6y
Wythrif drossedd
Uthraf lymgled
Aeth y va6red
Ieith Avar6y
An6yl Dudyr
Einyoes ysgyr
Eirget Eryr
Aergat aer6y
Ion kenhetloed
Ynyal 6latoed
Ana6 lyssoed
Enw lass6y
Hydyr galondit
Hydaer de6rllit
Heilyeu dibrit
Hylut obr6y
Heird y esbyt
Hirda6n g6yndyt

[1] *Neu*, amlyu.

Hyder diwyt
  Hyd ar Dawy
Helym di esgur
Hylyon natur
Hael brif a6dur
  H6yl brovad6y
Hyr6yd varcha6c
Hardlevyn durya6c
Hir6ay6 truma6c
  H6yruyt dram6y
Korff trybelit
Kaeroed gliffit
Karyat erlit
  Kiriet arl6y
Kamp Oliver
K6ympei ygg6er
Kant oe le6der
  Kun talad6y
Keimyat G6yned
Kymorth Gorsed
Kyman de6red
  Kama6n dir6y
Kroewles vedrus
Kreulif dirus
Ket eur gostus
  Kat argyst6y
Lliwrad llavyndur
Llawrod eglur
Llawen A6dur
  Lly6 yn ad6y
Lluchynt Mel6as
Lla6chveird winblas
Llydan solas
  Lly6 Dinsil6y
Ll6r6 i gorvud
Llyr Penmynyd
Lle b6r6 geryd
  Ll6ybreu Gar6
Llym dan heyrn
Llevei utkyrn
Lludet erdyrn
  Lleidyat Ord6y
Llonn Bendevic
Llinon yssic
Llun ffenedic
  Llin ffynad6y
Ll6ybyr kat odeith
Llavur drutleith
Llwryf da6n doethieith
  Lloryf Dindaeth6y

RHISSERDYN A GANT Y TEIR AUDYL UCHOT Y RONUY VAB TUDYR.

CANUAU G. AB M. AB DAVYDD.

I DUDUR VAB GRONWY.

O L. P. P.

Trosses ym Grym Grist
Oe deith veith vaengist
Trwm eidilgorff trist
  Tra meddylgar
Treigla6d ka6d kyffro
Tr6y'r vron hon heno
O vot clot Clytno
  Dan do daear
Trist 6yf murngl6yf ma6r
Trin erwin aerwa6r
Roi gle6 lle6 dan lla6r
  Ga6r gorddwyar
Tost gost gystudya6
O boen hoen hebda6
Ym da6 ffr6t wyla6
  A phrit alar
Treissynyt[1] Von unweith
Tros ruthyr uthyr anreith
Treisiei bum triseith
  Mewn gweith gwyar
Tr6m wnaeth maeth meithi6
Yggryt ryt a ri6
Trom aergr6ydyr vr6ydyr vri6
  A lli6 llachar
To gro maendo mur
A gud Nud nattur
Tudur wayw aergur
  Wiw a eurgar
Ter6yn g6yn br6yn bron
Nys kel na6s kalon
Treigyl y ov6y hon
  Tragleu avar
Tra6s Ud Nud na6ell
Treul mil hil Hiriell
Travyn Tref y Castell
  Vedgell vudgar
Trystan gleudan gled
Oe geith deith dyt6ed
Trist ia6n y6 G6yned
  Treistwyn Gwanar
Tervyn dioer oer oed
Toryf lloryf coryf cadoed
Toryvoed aer viloed
  Awr uvelyar
Twryf lletvryt bryt br6yn
Teirieith g6eith g6en6yn

[1] *Neu*, treisiwyd.

Tervysc mysc ma6rg6yn
Dioerd6yn de6rdar
Lle6 lly6 llu orllin
Llavyn eurdravyn aerdrin
A lly6y6r bydin
Kyn llawr bydar
Llawer blyngder bloed
Oe d6yn k6yn kyhoed
Lle6 oed Llyr getoed
Lluric odar[1]
Ll6r6 alaeth g6aeth gud
Lla6greir nedeir nud
Digra6n hywlych grud
Deigyr anhalar
Lloryf oed Llyr veidyat
Kyn maen caen ka6at
Llu blanc dranc dromgat
Lluchyat llachar
Lluny6yt breud6yt bryt
Am doeth koeth kerdglyt
Lla6 dreis dasg6yr gryt
Ll6yr drist ysgar
Llen gel da6el do
A gud grud a gro
Ll6ybyr kyffro Ffrollo[2]
Me6n tro trydar
Lla6r llyt6ed ved veich
Llein llithvrein ll6ythvreich
A llithr6r Bryneich
U6ch llethyr branar
Lla6ir 6eisc vreisc vreint
Lle6 doeth coeth cywreint
Llit Gweir geir gereint
Oed veint y var
Neut tost gost gym6yll
Am goeth doeth did6yll
Divrat gat gannwyll
Eurbwyll aerbar
Neut cor mynor maen
Glas g6as g6isc durgaen
Ir grud glo gro graen
Ger taen tonyar
Neut ma6r a6r ochein
Am loryf kynnoryf kein
Neut af i levein
Nyt 6yf lavar
Neut diledyf gredyf grann
D6yn g6a6r dann lla6r llann
Nyt adavel g6an
Neut edivar
Neut ch6er6 her6 hynt
Oe vard hard helynt
Neut lletkynt llechynt
Llacheu darpar
Nym da6 dydd lla6en
Na geir gora6en
Na g6en na g6yngen
Am ior gwingar

[1] *Neu*, o dar. *Neu*, Ffroio.

Ner ffer gle6der gly6
Nertha6c lytwa6c ly6
Ny 6elaf ym by6
Y gyvry6 gar
Naf nef na6d na6kant
Ae ryd ffyd ffynnyant
Gytac Edeyrn sant
Trigiant trugar

G. M. AP. DAVYD AE CANT.

G. M. D, I DUDUR AP GORONWY O BENMYNYDD.

O L. E. D.

Awdur hael eglur haul ogledd a lloer
Oer yw cwympo dioer campau dewredd
Eryr cyrchiad cad cydwedd Peredur
Arf Eingl Dudur dadl diomedd
Arwydd yw tramgwydd trymgof gyfedd bronn
Oer fydd calon donn dan lledfrydedd
Aruthr gynnygn dygn dognedd o hiraeth
Aros marwolaeth eurfab maeth medd
Iôr ciwdawd hoywffawd orhoffedd dangnet
Oedd ef wendref nef naf brenhinedd
Ai frawd ffydd fyth a fydd yn agwedd drist
Y drwy giried Crist i drugaredd
Annhebig mewn dig dygnedd uchenaid
Nid heb ladd enaid fu'r blwyddynedd
Un da iawn hirddawn harddedd llawenydd
Diarw a llonydd oedd erllynedd
Ai law pan fu draw edrywedd eurdorf
Y gwnaeth llorf catgorf coetgwn dachwedd
Eleni gwae fi gwiw feuedd blygu
Drwg fu dwyn draig llu llyr gymrodedd
Nid adwen roddi y dan dudwedd llawr
Llew glew mor glodfawr gwawr gywrysedd
Neud Edyrn teyrn hyd lan tuedd draw
Ac mal hwn gwynaw braw breuoledd
Neud ydyw heddiw hawdd gymyrredd cad
Dan ddor cor caead rhad anrhydedd
Neud adfoes einioes annedd a masarn
Neud adfarn cadarn cedawl serthedd
Neud udwaedd i fardd neud adwedd cerddawr
A hoyw eryrwawr yn hir orwedd
Neud adfail buail buangledd yngryd
Neud adfyd Gwyndyd gwindai sylwedd
Neud odfa trofa trafn canwledd beirddion
Neud atborion Môn mau gyfannedd
Neud adwyth balchlwyth bylchlafn drosedd llyr
A Thudyr ben gwyr is gwerydd fed
Ner ffer ffyrf eurgyrf aergyrch rysedd glyw
Ta fu fyw fy llyw llew gyfluedd

Nid oedd raid oi blaid blodau Gwynedd dud
Nac ammau golud nac amgeledd
Neur aeth trwm hirfaeth trwy gymmherfedd bron
Y boen ir galon hon anhunedd
Neud mynny Duw fry o ddifröedd mawr
Gwyn dwyn dor gawr gwawr gwirionedd
Ni'm dorai syrthiaw amserthedd galar
Nef ar y ddaear nifer ddyedd
Neu ddyfod trafod trefn alldudedd hir
Y mor dros y tir enwir anwedd
Neu frenin dewin diwedd gorthrymmaf
Tros fradawg auaf traws frawd gyhedd
Neu ddifa traha terfyn chwerwedd garw
Am eurgarw ei farw yn ei fawredd
Trwm oi ddwyn yw cwyn cyn hywedd farwddydd
Yn llys Benmynydd oedd rhydd rheufedd
Trylew gwarant cant uch cyntedd beirddlu
Gwledig eurswllt fu gwlad a gorsedd
Traws iawn ail Meiriawn mawredd un ofeg
Trafn mawrdeg difreg dyfr gymyredd
Trefnau aml frodiau am lawfrydedd heirdd
Diryfig yw beirdd a diryfedd
Tirion hil beilchion hwyl balchedd cadwr
Tarian lwyth Tewdwr gwr gorfoledd
Torf plymlwyd ysgwyd osgedd ardderchawg
Tarf eurwawg lydwawg fynawg fonedd
Trwy wyrthiau gorau digaredd Dudno
Beuno y tyfo ei etifedd
Tref Ner deng nifer dangnefedd gadair
Ai pair pefrlwys grair mab Mair ai medd

G. M. D. I DUDUR. MARWNAD.

O L. E. D.

Arglwydd Didrist Grist gwirdrist gwarder
Eurglawr nef a llawr a lloer loywder
Oeraf maith fawrdaith fu ar fyrder
Arwydd yw na'n llwydd llwyr eddyllder
Aerdrangc llew cadau parablau per
Eur drafn erfai lafn arf Olifer
Aruthr ar un rhuthr a maith drymder
Aros adfail ail Alexander
Och a barus wyf drwy glwf glewder
Fod hyn o ddychryn ail gwynn gwarther
Och elawraidd bryd gryd grymmusder
Elcel arwyn farw fawreir doethder
Ucheneidiau mau Mab Mair uch ser
A chyn daw glaw gloywddeigr lleufer
A chan llewyg trist a chwyn llawer
Achaws traws treisglud heildud haelder
Echwng ior Gwen llys ffyrf emys ffer
A charu gwindai och or gwander
Gwnaeth Tudur aerfur arfod lymder
Cyn rhuddglawr llawr llan ei ran ratter
Gwyarllaith trisaith traws ehofnder
Gwayw irllwydd adwydd Edyrn gryfder
A chad fragad fraisg am waisg wychder
A chammawn yn llawn llid a blyngder
A chau heiyrn chwyrn chwerw naws digter
A chorf dorf dirfawr mewn gawr gyrdd-der
A chryd gryd ar grwydr a brwydr bryder
A chrau deifr gan frain crain creulonder
A chrair Gwynedd wenn yn ben balchder
A chriaw iddaw eiddun ddewrder
A chynnefin drin am dri amser
A chynafon glew a chain nifer
A chlod a gorfod i'm gwir falch-ner
A chlybod ei waith uchlaw aber
Dar o fonedd aml dewr ofuner
Daered fraisg waisg walch eurfalch arfer
Diwraidd ei faendy dor addfwynder
Dirwy rybudd tost dur orober
Deryw Ector nerth diorwagter
Darfu am ddraig llu llwyr orthrymder
Dogn gur poen ddolur pan feddylier
Dogn gawdd am hudawdd am fy hyder
Dihagr oedd glybod ei glod pan gler
Deheu ceimiaid brwydr Duw ai cymmer

YR UN GWR I DUDUR. MARWNAD.

O L. E. D.

Aer[1] fy nghwyn och ar gyhoedd Fair
Farw blodeu cenedloedd
Deryw clod y ciwdodoedd
Dor o hil iôr dewr hael oedd
Aml wylaw glaslaw glwyslen ai mawrgudd
Am eurgorf rhudd[2] onnen
Emrais barch am ras berchen
Aml ddeigr a llef iôr nef nen
Gwiwdwf iôr gwae fi dy fod
Gwawr gweilch Gwynedd ym medd mud
Durdorf cai ar daerdorf cad
Dewrder grym dordor a gryd
Galar calon a golwg
Am gwna yn drist Grist ym grog
O'th roi ddoe mae wythryw ddig
Dan gaen maen mur Dudur deg
Gwainyddoedd fy mron gwayw anoddau trist
Treistwyn ior bryn byrddau
Gwae ei genedl o'r chwedlau
Gwaith tra galar maith yw'r mau
Trafu traul ongyr gwyr trefn gwawr doethwlad
Trin gyrchiad gwriad gawr
Treigl i'r fron hon hoed tramawr

[1] *Neu* A ar. [2] *Neu*, rhyd.

Traglew rym llew dan rwym llawr
Rhoed dan faen glasgaen glwysgorf heirdd gedoedd
Hardd o giwdawd digeffeirdd
Ynghôr llên gwên am gweheirdd
Ynghudd llysty bûdd a beirdd
Gwann fry yw Cymry cymawredd dyfr
Gwenwyn Deifr ei fflamgledd
Gwan llŷs a llan gwan Gwynedd
Gwan Môn am iôr gwin a mêdd
Rhwydr didarf brwydr rhoed ar Dudyr hael
Hil Ywain neu Fedwyr
Goreu eurddraig a geryr
Gweryd ni'n gweryd nen gwyr
Ponid rost dogngost dygngudd
Pefr drafn par eurllafn aerlladd
Pann Môn am ddraig Penmynydd
Pen cenedl pen aig Gwynedd

YR UN GWR. I DUDUR.[1]

O L. E. D.

Doeth i blaid eirchiaid erchyll
Hir annerch a hwyr ynnill
Brwydr gwirlafn trev Castell
Brwyn a dogn gwyn oi dygn goll
Rhagorawl pob rhyw giried
Oedd fy Arglwydd Udd fawrglod
Traws ofyn tir treisyfiad
Tra sefis cyn trais ofid
Gwae fi lorf eurgorf gwawr aergur cyfarf
Gwayw didarf gwiw Dudur
Gwasgu llew gwas glew gleifddur
Gwaisg haearngaen ym maen mur
Aml uch grann o'i hynt Fangor
I'm didyr deigr am Dudur
Aelaw ynof ei alar
Elyn gryd Alun gryfder

YR UN I DUDUR PAN OEDD GLAF.

O L. E. D.

Claf yw nêr nifer nefawl aur anaw
O Ronwy rwysg Greidiawl
Caer ar aer car arwrawl
Cedyrn ostwng deilwng dawl
Cadw hyfryd iechyd Echel greddfawl câd
Ucheldad mâd meidrawl
Er dy donn fron frenhinawl
A'th boen gulwydd hylwydd hawl
A'th greuloes ath groes ath grog freiniawl
Ystyr raid ath ganmawl [râd
Canhorthwy Fair fy eiriawl
Canwyll hardd ath farth ath fawl
Cadarn uchaf naf cêd nefawl arglwydd
Erglyw llef negesawl
Am lorf corf ciwdawd gwawd gwawl
Am lew gawr am le gwrawl

Oth hireint[1] eurfraint aerfrad arynaig
O Ronwy frwydr gyrchiad
Nid oes na berth nerth neirthiad
Na hydr fudd na rhudd yn rhâd
Na nen na pherchen na pharchiad ar fardd
Rhoist i feirdd dy ddillad
Na chyngaws bwyll echyngiad
Na chyngor mydr ragor mâd
Tra sych naf yn glaf gloyw guniad hoywlorf
Hywlych grudd a llygad
Traws ein gawr gwynllawr gwinllad
Trosedd gwledig orsedd gwlad
Och fi eryr gwyr gwriad pennadur
Fod poen Edyrn arnad
Iechyd a hyd hoedl gariad
Athraw nefawl goeth doeth dad
Och wael drymglwyf rhwyf rhodiad budd fawredd
Byddaf farw am danad
Och wisgoedd gwymp ath wisgad
Oth wasgawd ni fu wawd wâd
Dyfod dewr arfod aerfawr ffysgiad trin
Mewn trist ofal gwaffad
Mur dur dewr darpar car cad
Mair a wyr mawr a irad
Oth hirhaint hoyw fraint nid hyfryd yr un
Oronwy lafn creulyd
Oth air ath arf gedernyd
Ath glod faith nith ddaw gwaith gwyd
Oth wengred giried gwryd annirgel
Yn aergad ddihewyd
Ath ddawn ath ddinam lendyd
Ath ofeg ath brifdeg bryd
Och ner fod gwander Echel Gwyndyd traws
Ni'm gwnêl treis diofryd
Erglyw Grist fy mawr dristyd
Arglwydd grym am eurgledd gryd
Rhen rhwy folaf naf nefawl wryd gwir
Gwared boen a chlefyd
Rhad ysbys budd rhaid espyd
Rhudd baladr ger rhaiadr rhyd
Rhyfedd yw fy myw fy myd am harglwydd
A mawrglwyf i'th blegyd
Rhaith rhuthr brwydr aergrwydr ergryd
Rhywiawg difradawg dy fryd
Rhyhael eurgrair Mair mawredd lendyd hydr
Ath ro hoedl ac iechyd

[1] *Canlyniad yr awdyl ragvlaenol yw hon yn* Ll. L. M.

[1] Hirhaint.

Rhi rheufedd rhuddgledd rhoddglyd
Rhi rhwysg heirdd rheufedd beirdd byd
Os claf Modur mur mawredd garannawg
Goronwy grair gorsedd
Gwiw enaid beirdd gwae wynedd
Gwawr gwindai ni haeddai hedd
Na wna ddig tremmyg trwm ledfrydedd
Fair
Er dy fawr drugaredd
Am gar am giried rheufedd
Am gain edmig wledig wledd
Ucheneidiau mau och na medd fy mryd
Haint fy mrawd cyfannedd
Uchel ddar Echel ddewredd
Iechyd i'w weddeiddbryd wedd
Anhyfryd ir byd bod anhunedd clwyf
Ar fy rhwyf nid rhyfedd
Arf golofn eirf ymgeledd
Eryr teyrn meddw-gyrn medd
Oer yw hirfod clod clo rhysedd Gwendorf
Mewn gwander yn gorwedd
Eurllyw o haelion fonedd
Aerllew balch glew bolch ei gledd
Och fi Arglwydd rhwydd rhwysg natur
ywain
Awydd dewrder Arthur
Nad ystyr Mair dy dostur
Ath glefyd frwydr fawrfryd fur
Iechyd wrth fy mryd fy mrawd eglur
Y gan Dduw bennadur [ddawn
Ath ddêl oth haint ath ddolur
Ath ddileddf anawdd gawdd gur
Arwyrain madiain modur aur anaw
Oronwy fab Tudur
Arfod air pair paredur
Arf yn ing aer ddirfing ddur

TERFYN.

Yna canlyn Awdl i Dduw gan yr un gwr—ysef—Lleddf ddeddf ddoeth eurgoeth &c.

GRUFFUDD AP MAREDUDD I DUDUR FAB GORONWY.

O L. E. D.

LLEW glew gleiflym grym gryd fflemmychu
Llorf corf cad ceimiad camon[1] dasgu
Llaryeiddwalch geirfalch gorfu abrwysgl-
dyrf
Llyry byrffyrf briwgyrf bragad fylchu
Llid prid prif yngnif yngnaws cyrchu
Llyw glyw glwyd ysgwyd esgar bylu
Llyr ofn aer frwysgddofn ar freisgddu
fronndor
Llawch feirdd iôr angor Eingl dachweddu

[1] *Neu*, cammawn

Llwyr ddarogan bran i'm brawd y cu
Fab Dyfnwal arial gal ddigelu
Llwyddiant rhuthr llin uthr aeth lle bu
ffrolo
Llafn gelyngno clo clod enynnu
Llun Rhun gun Gwynedd fedd fenestru
Llyr gedwisg eryr gad wasgaru
Lluniaf wawd tafawd er tyfu ym byd
Lluniaeth dihewyd bryd o brydu
Luch fflamddur Dudur dadl ddiblygu
Llachar dar bar berth fawrnerth farnu
Llachau glod oleu yn glew dalu gwaith
Pan fai wyarllaith pum saith sathru
Lleiddiad digiliad galon grynu
Llaw rodded nodded Nudd gystadlu
Lliwrudd wayw diludd wiw deulu ffyrn-
fael
Llawrudd hael diwael Duw iw adu
Lladwin wrawl grair borthair barthu
Llyd wawt wawr byrddwawr[1] beirdd gar-
trefu
Llawn gyflawn hoywddawn llwrw haeddu
om brawd
Ni wnaeth trindawd ffawd ffordd iw
gablu
Tarian lwyth Tewdwr gwr iw garu
Tremyniad saeth gad seithgant alltu
Twr gwr gwrdd blaid greid grym car cu
yn gadoedd
Tarw ar arw aeroedd dorfoedd darfu
Trystan hir am dir yn ymdaeru
Traws maws mawrddrud clud clod ennynnu
Terfysg llew dewrddysg llid arddu gatgun
Tarf cun rhwyf Alun yn rhyfelu
Trachwerw ferw fawrdorf lorf corf coethlu
Trychiad bryd gryd grwydr frwydr fredychu
Troches goelfain brain uch bru gwyarllif
Trech yngnif no rhif y rhiallu
Tryfer cad neirthiad nerthawg allu
Trefn heilrwysg huailrisg heiyrnblu
Treiglawdd clud ddattawdd clod hyd
ddeutu afn
Trafn llu egr ai liflafn Lloegr elyflu
Treigl om bronn annerch serch disyrchu
Traglew llew lleiddiad gad gymmynu
Taerlaif gwyargnaif gwayw irgnu gwaedlin
Twrf tarf tan chwefrin drin dremynu
Trwy frys oi lys lwys ddwys ddeisyfu
Trwy frawd y geudawd trwy ffawd fynnu
Trwy lithiaw branes trwy lethu North-
mein
Trwy lathr arwyrain gain ganhiadu
Trwy rad mawr gwawr gwaisg i'n braisg
brynu
Trwy rodd trwy fodd foes trwy oes Iesu
Trwy aur borthair Mair maethlu Mihang-
el
Pawl Pedr Gradifel y del oi du

[1] *Neu*, byrthwawr.

YR UNGWR I DUDUR NEU RONWY

MEDD Y DR. DAVIES F'ALLAI MAI I YWAIN GLANDWFRDWY. O L. E. D.

LLACHAU Gwynedd llyw dwyorsedd llew diarawyd
Llucheden bar wrth aer ysgar Arthur ysgwyd
Llafn trafn treigliad deo cynheiliad deucan haelwyd
Llwybr gryd bryd brwysg lliaws gedrwysg lleas gadrwyd
Llyr osgorddion wythlaith galon nithlyth gilywyd
Lluryg frwydr-chwant o'th ddewrfeddiant ni'th orfeiddiwyd
Lliosawg drafn ergryd lym lafn aergreu blymlwyd
Lluniaist orfod o lewder clod hyd loywder clwyd
Lloegr ddeifr goddi arawn ynni Urien anwyd
Llorf corf canwledd eislath ddurgledd aeslwyth ddorglwyd
Llyw llym grym gryd o'th ddewr blegyd ni'th hir blygwyd
Llew llyw orllin milwr dorch trin mal aerdwrch trwyd
Gwnaethost yn aer catgun eurfaer coetgwn irfwyd
Llithiaist ath ron aer feryfon ar fore fwyd
Gwnawn glod yntau oth draws gampau n'ith drais gwympwyd
Gwas yngarthan a thrwm ogan ni thremygwyd
Gwayw gwaith liwed hyloyw giried hael yw gorwyd
Gweilging ongyr yt teg eryr etto geiriwyd
Gwaywawr trymffysg mal o'th eurddysg mal i'th urddwyd
Gwersyll porthfrain o'th arwyrain i'th oreurwyd
Gorsafwr trin dewrdwrf Cunin durdarf Cunwyd
Fy ngwalch balch berth da oth fawrnerth doe ith farnwyd
Fy ngwelygordd coed-dur osgordd cad taer ysgwyd
Fy mhôr llawged tirion drefred tarian dryfrwyd
Fy nghydymaith aesawr eurfraith oeswr aerfrwyd
Fy nghariad gwrdd cymmen agwrdd cain a wnegwyd
Fy nghyfwyrain fy nghâr durllain fy ngharw dewrllwyd
Fy nghorf torf taer fy nraig yn aer fy nragon wyd TERFYN.

GRUFFUDD FAB MAREDUDD I ORONWY FAB TUDUR.

O L. E. D.

CYFARCHAF i'm naf nefawl rinwedd
Cyfarch parch parawd ffawd ffyddlawnwedd
Canmawl fy rhiau modd-wleddau mêdd
Ceinmug rhoddfudd rhudd Rhun gymroddedd
Cyfun Oronwy rhwy rhwysg mawredd
Cofiawdr ffrwythlawn ddawn ddinam falchedd
Cyfarf arf eurgrair gair gorfoledd
Cyfiawn frawd tafawd deifr gyfrysedd
Cyfiawn frawd tafawd deifr gyfrysedd
Cadarn farn feirniad gwenwlad gwinwledd
Cadernid Gwrlais aerglais eurgledd
Cedyrn wysg gyrddfrwysg gwrddfrwydr dachwedd
Cadarnfab Tudur mur marannedd
Cystal Nudd am fudd fedd gorhoffedd
Cystegwr byddin drin drachywedd
Castell gawr clodfawr cludfalch fonedd
Cystwg brwydr aergrwydr eurgrain gorsedd
Canwyll pwyll ddidwyll am ddadl gwyledd
Canllaw lliosydd mewn dydd dygnedd
Cannrwysg tonn erfid llid llawfrodedd
Cynrhain brain breiddfawr gawr goruthredd
Cedawl yw fy llyw llaw ddiommedd
Cadr ŵryd Gwyndyd gwendorf gyfedd
Cyd fryd frwydrglwyf rhwyf Rhuon ddewredd
Ciwdawd ffawd ffyniant farant fawredd
Ciried ced cadrblas gwanas gwnedd
Car dor ior eurwyrdd cyrdd cynnadledd
Car dar dewrfryd gryd greidiawl ddewredd
Corf torf llorf lliaws o draws drosedd
Cynnadlfa anant borthiant berthedd
Cenedlfawr eryr gwyr gwirionedd
Colofn llwyth Cynwrig ryfig reufedd
Coelfain byd esbyd ysb gynnadledd
Cydles plaid cynhaid rhaid anrhydedd
Coeth lwybr cad fragad friwgur gochwedd
Cynnydd aur roswydd cain ei rysedd
Cannwyll cerddorion clod Fôn a fedd
Parch meddfawr aerwawr eurwalch cenedl oedd
Cain adlam caer wengalch
Parawd lorf torf tariandalch
Pair gwaed ddafn par bylchlafn balch
Rhwyddwalch arf cyfarf cofau beirdd Prydain
Rydd arwyrain cain Cai ddefodau
Rhodd ehofn ddïofn ddehau ciwdodoedd
Regoedd cenedloedd au cynnadlau

Rhydderch ganmawl hawl i wyliau ymgyhwrdd
Rhun agwrdd ymwrdd aml laddfäau
Rhyfig urddedig ar ddadlau milcant
Rholant un ffyniant barant beiriau
Rhyfawr giried ced cadau ystyngiad
Rhyfig cariad mad modur gwleddau
Rhyfalch aerwawr gawr goreu ith fenir
Rhi cywir llawhir llyw brynn byrddau
Rhuawn hynt lluchynt rwysg llachau
Rhyfwr rwysg Tewdwr tydi biau
Rhysfa clod orfod arfau dân llachar
Rhysedd Ul Cesar par peryglon
Rhagoraist Ronwy ragorau amlder
Rhag balchder nifer fy naf hyglau
Rhagor rhugl aerfor eirf ddoniau llathrfrwysg
Rhag llif llafur dwysg uch rhwysg rhydiau
Rhwydd wawr cynnyddfawr cynneddfau diwag
Rhwyf cyrdd fyrdd feirddfag ddinag ddoniau
Rhyhael aerllew glew gleisiau cann weli
Rhuthr ynni Beli beleidr gwaed ffrau
Rhyhydr ffyrfder ner nerth gwydneu yn gawr
Rhwol gosgordd fawr gwawr gwirodau
Rhwyl giwdawd parawd parau Llychlyn ddur
Rhwyf natur aerfur erfid brwydrau
Rhyfelgad neirthiad nerthau Cadwaladr
Rhudd baladr oesgadr ysgwyd ddrylliau
Rhugl ffossawd wawd riau ardderchawg
Rhywiawg ddigwympawg dda ei gampau
Rhuthr ddychryn gelyn golau gyhydreg
Rhysgyr môr-waneg îor teg yw'r tau
Tau ——— fonedd o faint cenedloedd
Twr cadoedd cadr ith wnaint
Cymryd gwr cymrawd geraint
Cymro braisg Cymry ai braint

Breiniawl Oronwy bryd cyd cad ardwy
Brys lys les ofwy rhwy rhwyf Eudaf
Brawd eurwawd aerwawr bryd gryd gwrhyd gawr
Brad cad ced waywawr dramawr drommaf
Brwydr lorf corf cadfyrdd braisg gwaisgawd wyrdd
Brwysg rwysg rwyf myrdd cyrdd cerdd waesaf
Beirdd heirdd hardd ddatcan budd rudd ruth osbran
Bodd rodd rod fflamdan darian daeraf
Dadiain gain gyngor didarf arf Ector
Difreg reg ragor dor derwynnaf
Didawl fawl foliant dadl frwysg rwysg Rolant
Dedwydd cynnydd cant gwarant gwraf
Dawn llawn llawch meddgyrn doethbost cost cedyrn
Deddf chweg deg deyrn gwiwchwyrn gwychaf
Dewrwr twr torfoedd dar car cenedloedd
Dor cor ciwdodoedd achoedd uchaf
Aerlud ddrud ddragon erfid llid Llion
Eryr mwynwyr Môn roddion rwyddaf
Eilnerth gerth gedawl eurddraig Maig meidrawl
Erddrym grym greddfawl hawl hael adaf
Eur air pair penrhaith arwymp tymp pobtaith
Aergorf lorf Loegrlaith gwaith gwythlonaf
Eurgledd rhyfedd rhad arglwydd rhwydd rhoddiad
Aerglais trais trom gâd mad modrydaf
Crair gair gorwyrain creuddafn llafn llithfrain
Cedlorf corf cynrain cain cyfiawnaf
Cyfarch parch parthryw cyfarf gloywarf glyw
Colofn eofn yw llyw llawenaf
Cedawl hawl heiliaw costwin drin dreiddiaw
Cant anant anaw aelaw alaf
Ciried oesged wysg corf torf llorf llifdwysg
Car par parawdwysg rwysg rywioccaf
Nod clod cleddyfal naws maws moes Dyfnwal
Ner ffer ffyrf arial mawrdal mordaf
Nawdffawd ffyddlonrwydd Nudd budd boed canmlwydd
Nerth berth certh cedrwydd hylwydd haelaf
Neud mael hael hynod a nudd prudd prifnod
A nen pen pob clod orfod arfaf
Nis arwedd gwedd gwawd angerdd cerdd ceudawd
Nis traeth maeth meithfrawd fafawd hyd Tâf
Gwr twr tormennawg unrhwysg brwysg breiniawg
Am llyw rhyw rhywiawg niferawg naf
Naf a ŵir folaf orfoledd ceudawd
Ni char cadw na gommedd
Ner nerth clod ffraeth modd faith mêdd
Nen urddas gwanas Gwynedd
Gwynedd amgeledd fêdd fenestri
Gwanas ciwdodoedd rwydd wisgoedd ri
Gwr addwyn terrwyn yn torri aergad
Gawr fleiniad feiddiad wastad westi
Goreu yw fy llyw llafn rhuddweli
Gwarant hawl anant o haelioni
Goruthr fryd ennyd ynni llawrodded
Gwawr clodred llawged Lloegr folochi
Gwâr wrth wâr hygar hoyw gerdd hoffi
Gwrdd wrth wrdd ymwrdd aml ddaioni
Gwr wrth wr milwr mal Elifri lewgorf
Helmdew glew ——— gleisiau gochi
Gwir fydd iddaw glod hynod henwi

Gwrdd digrawn oi ddawn ai ddaioni
Gorwyn ffawd tafawd ger Teifi gylchwy
Goronwy ardwy aerdorf sengi
Gwryd bryd gryd greddf dileddf doli
Gwrawl hawl hwyl Nudd budd rudd roddi
Gwrdd ffyniant Rolant yn rheoli cad
Gwrdd ffysgiad rhoddiad rhudd a phali
Gwayw ddur bar aesbar espyd lochi
Gwiwddoeth farn cadarn cedeyrn ddofi
Gwaed raiadr baladr gwiwder Beli hir
Gwalch cywir llawir llawer borthi
Grymmus diwael hael hwyl didrossi
Greir torf corf ciwdawd gwasgawd gwisgi
Gwr greddfawl gwrawl yn egori gryd
Fal rhyfelfryd gwyd gwynt ar dderi
Gwaith fy naf balchaf rywioccaf ri
Gwneuthur brwydr dostur bradwyr dosti
Gwychr ddysg fel terfysg taerfor gweilgi gann
Gwenyg fann am lann yn ymlenwi
Gwasgarawdd alaf braint uchaf bri
Gwasgawd cyrdd i fyrdd o farddoni
Gwasgawd braisg cydwaisg cydwedd Benlli gawr
Gwr clodfawr yngawr yngwrhydri
Gosgordd falch eurwalch aerwŷr gospi
Gosgorddion Cynon yngreddf cyni
Gwaisg arglwydd culwydd celi cyn addef
Gwaesaf aur dangnef nef iw noddi
Nawdd Crist arglwydd rhwydd rhwysg gwyr hael addfwyn
Ar hylwydd fab Tudyr
Neirthiad ffawd llwyr cymrawd Llyr
Nerthawl arwrawl eryr

ERFYN.

G. M. D. I ORONWY PAN OEDD GLAF.

O L. E. D.

GWAE fi fod arfod arfaeth goddi par
Mewn haint perygl borthi
Gwae fyrdd gwae gyrdd gerdd lochi
Gwae anheirdd gwae feirdd gwae fi
Dod wared lyw cred crair pumweli nef
I naf clod haelioni
Aur golau orau geli
Ardderchawg drugarawg dr
Armes fu rodres Rhodri ar wyneau
Oronwy gad gospi
Arwymp ei fudd rudd roddi
Eryr gwaisg aruthr fraisg fri
Aros trymglwyf rwyf ryfig Benlli gawr
Eurwawr mawr mur cyni
Aer baladr arfau Beli
Arf gwinwledd Gwynedd gwae ni
Os gwan glew anian gloyw ynni Rhydderch
Roddiad gwyrdd a phali
Mur dur dar dewrfrwysg rwysg ri
Mirain Nudd Mair iw noddi
Boed hir hoedl fraisg vaisg gwasgawd cenedloedd
Cain adlam noeth a thlawd
Arf ddeufin araf ddefawd
Ail Rolant uthr ffyniant ffawd
Os claf ner dewrder awdurdawd mordaf
Mawrdeg bwyll gymmendawd
Och rhag gofal mal molawd
Am eryr mawrfudd Nudd nawd
Uchaf geli tri wyd trindawd arglwydd
Erglyw feirdd bydyssawd
Am achub clwyf nwyf nychdawd
Am iechyd i'm bryd a'm brawd
Eurwawr cywir gwir gwarawd Oronwy
Aur enaid ei giwdawd
Argae gawr ergyd gwawr gwawd
Aergad bair eurged barawd

Hoyw-gyfarch erbarch aer bar Goronwy
Garannawg glew digar
Hylithr ei wyrdd cyrdd cerddgar
Hawl fynawg ddwyrëawg ddar
Hoedl hawsder i'm ner yn oer esgar drom
Un dremyn Ul Cessar
Hydr neidiad gwengad gwingar
Hoywdeg wawr hygost fawr far
Hir ym cyfyd bryd brwydrgar echwynwr
Uchenaid anghlauar
Herwydd gofal anhalar
Hiraint hwyl Geraint hael gâr
Hoyw Oronwy rwy rywiawg farddair beilch
Bwlch greulyd wyar bair
O'i gedawl fudd a'i gadair
A'i ged oi giried a gais
Haint a'th glwyf fy rhwyf ail rwysg Gwain fab Gwestl
Gwastad drin digyngrair
Gwared gwir lawgred loywgreir
Gwyry eurwawr gwirion fawr Fair
Dod ym mrwydrwawr gawr gwraf Oronwy
Aeradwy aur adaf
Gwir iechyd Grist goruchaf
Gwâr ysprydawl nefawl nâf
Mael hael hail fuail oi fwyaf dostur
Ai ddolur ydd wylaf
Meddgyrn mawr deyrn Mordaf
Maith fod mur y gled mor glaf

TERFYN.

MARWNAD ORONWY FYCHAN A FODDODD.

G. M. D. ai Cant. O L. E. D.

Ni chlyw na chalon na chlust
Ni thraeth tafawd tromfrawd trist
Murn dig a mab Mair yn dyst
Mawr far no marw da mor dost
Llawer o nifer anafu Gwynedd
O'i ddirfedd a ddarfu
Ai arfau ymrwydr a orfu
A wyr ddrwg llwyr am ddraig llu
Bu dygn bid ogylch dolur
Am fleiniad gwengad gwingar
Boddi draig bleiddiad ragor
Baedd yn aer byddin eryr
Llawer och ior llawhir oedd
Llwrw galar am flaengar flaidd
A gwae a thrymgwyn a gwaedd
A hidl ddeigr oi hoedl ddigwydd
Rhyfedd ym fyw llyw llawged
Gan gyfar o gwyn gofid
Aros chwedl iawn irad
Yn ôl ior ynial wryd
Echaws bod clod clo marmor
Ochl brwydr-waith ail Beredur
Echwng dan ais trais trahir
Ochrog helm och rhag galar
Chwedl maith gaith gyfrangc trangc trai
Chwerw trist ym maengist y mae
Ior torf corf coeth a ddoeth ddoe
Ar Wynedd am Oronwy
Tristawyd beirdd tros daear
O sarw ffrwythlonaf eryr
Tromgad fugail ail Ector
Tramgwydd brwydr trymgawdd bryder
Trefnodd ynof cof cofl dra girad dig
A beir deigr ar lygad
Trafn aer dorf trefn ei eurdad
Trahiraeth farw cydfaeth câd
Cawdd am gorthrymmawdd no thramwy galar
Am golofn Dindaethwy
Mau gofion am Oronwy
Mab Mair ni wnaeth hiraeth hwy
Penyd oer poenau a dig
Plaid genedl Gymry fu'r plyg
Pell Grist farn drist a furn drwg
Pallu o'r pwll du pwyll deg
Pan ddoeth poen ddethol ofid
Tramgwydd am arglwydd mawrglod
Ys aml ar bobl a sommed
Yn Lloegr am ei hun llygad
Doeth am ddraig mil hil hiriell
Dygn dramgwydd deugwyn drymgoll
Dibwl y gorug dubwll
Am orchudd llew ymerchyll
Nim try hoen rhag poen pennydd
Marw eryr Penmynydd
Nim treigl gwên o lawenydd
Neu'm trig nawd dig nôs a dydd
Caiff ef yn nef naf osgordd
Llawenydd eglur mur myrdd
A hiraeth gwr medd-faeth gwrdd
A fydd a'i farw-ddydd iw fardd
Gwelais yn gwyngor gwiwlethr
Erfai helm arfau hoywlathr
Gronwy ddidarf arf aruthr
Gryd gyrchiad oesgad ysgwthr
Aerllafn dau finiawg eur llythr
Irllawn fy neigr o'i oerllithr
Rhoed yn ael rhodiwn alar
Menai mewn rhwym bedd mynor
Gwas glwysdewr mewn gwisg lafdur
Gwaith uwch gorwydd braisg breichir
Gwiw ei lafn gwayw Olifer
Gwawd hydr o lin gwaed Tewdwr
Dygn oedd roi post cost canrodd
Diriai Ffraingc mewn derw a phridd
Car glyw llyw llŷs Benmynydd
Cor brodyr troednoeth a'i cudd
Corf ced eurllorf câd aerlladd
Cwyn trais wenwyn tros Wynedd
Dod fab Mair lle ni wnair nag
O blas ni ddel arnaw blyg
Hwyl oth wlad hoywlwyth wledig
Heliwr gryd hael ior ygrôg
Hwyl ddoeth a roi hail a ddug
Helm ddur hil i Dudur deg
Drud fu dawl rhuthr mawl maelgwn
Neddair dyfr yr anoddyn
Aruthr gedernyd Aron
Arial milwr gorph Urien
Ar llwybr rhyfel frwydr orllin
Ar llew dewr eurlliw darian
Dioer bu or iawn a llawn llid
Diwraidd draig mewn dewredd drud
Dieidd graig da oedd ei gred
Dewr a grym yn diriaw gryd
Duriol gledd dirwol glod
Dar ymlaengar ymlyngad TERFYN.

G. M. D. I Sr. HOWEL AP GRUFFUDD. MARWNAD.

O L. E. D.

Gwelais lewddoeth hael gwiwlys wleddau
Ai loywfeirdd yn cael ei alafau
Yn rhefnant winllys yn'rhefnau clodfawr
Tra ydoedd ein gwawr cyn trai oedau
A chynadlu beirdd a chain odlau
A chenedloedd ysp oi chynadlau
A chwyn udlef wyf och yn nadleu lid
A chael a fynnid a choelfeiniau
A gwyr ieuaing beilch a gwaryau

A gwir awdur beirdd a gwirodau
A gwar gwmpas, clod mewn gwir gampau
Nudd
Ar ail eurfudd eiriol arfau
A rhoddi yn ymwng rhuddion emmau
A rhwydd orchwylion Rhydderch heiliau
A rheieidr o win ynghylch rhiau hydr
Mewn aur a gwydr muner gwawdau
A chyrdd adeiniawg a cherdd dannau
Uch y neuadd deg a chynneddfau
A chain addwyn-walch a chynneddfau
heirdd
A chyfeddach beirdd och oi faddau
Echwyn yw a dyf a chwyn a dau
Ochain Edyrn bron ucheneidiau
Achos galar iôr ni chwsg goleu gnif
Llefain annigrif llif yn nagrau
Uchel roddaf wyf achul ruddiau
Och ar ddayar naf uch eurddyau
Achwyn girad fu och un goreu Iôn
Echwng hoywrym Môn a chynghorau
Echyngawdd deigr bardd uch uch ei enau
Och anawdd yn ddig gyd a chwynau
Echyngawdd ym boen a cheingiau hiraeth
Och yngod a wnaeth anwych angau
Iawn alarus wyf ynial oriau
Un oleurwydd trist yn noluriau
Am oleufryd cadw aml lyfrau da
Am eiriau Beda mawrwybodau
Am giried a mawl am gar nid mau
Am gariad Gwynedd am ragorau
Am guddiaw Howel i'm goddau tram-
gwydd
Am gwyddaw f' arglwydd rhoi gwaedd
fawr glau
Trafaeliawdd fy mryd trwy ofalau
Treiaw buarth clod un tri biau
Trwm o ddolur fydd tra meddyliau car
Am lyw ac eurddar amlwg urddau
Tri mwy yw'r goglais tra mawr giglau
Tri phenyd galar rhac tra phoenau
No chwerw alaeth bron gan chwarelau dur
Trymfryd ar lafur tromfrwydr lifiau
Trech y llidiawdd hon tra cholledau
Trwy hanner y fron er traheiniaw
No dryganian fflam y drwy gynnau derw
O gymmell hirerw gain alloriau
Trist y gorug Duw trawsdeg eiriau
Tros lawr daear Môn treislwyr diau
Trefn hyglod y doeth trafn hyglau nid byw
Trwm eryssedd yw tri mwy'r eisiau
Can aeth amlwg iôr cain ei themlau
Lwys gyfoeth mab Mair liaws gofau
Gwae ddaear Wynedd gweddiau gydfod
Gwiw fynnai pob clod a gwae finnau
Er gwyar grog Leyn ar gwayw irgrau
An rhaid brynawdd yn rhad a breiniau
Ath ddiwarthaf daith a'th hoyw wyrthiau
grair
O ragor pwyll Mair iôr yr eigiau
Dwg heb lyfiant Duw deg ei blasau
Wyr i Dewdwr mawr aur ei deidiau
Uniawn rydid nef anian radau llwyr
O glod a synwyr gwlad y seiniau

G. M. D. I HYWEL AP GRUFF. AP TUDUR. MARWNAD.

O L. E. D.

GWISGAWDD bedd eurgledd aerglo lluryglas
Yn llawr eglwys Feuno
Gwr duriawl rod clod Clydno
Gwae ei ryw na bai fyw efo
Irllawn oedd farw trwy oerllid
Orllwyn deigr orllin dwygad
Aerddar glew eurddor y glod
Urddawl ail Greidiawl ael gryd
Màb am gwnaeth alaeth ddolur
Mair fawrgoeth os marw f'eurgar
Mau lefain am Olifer
Yn rhwygaw brwydr yn rhagor
Llywiwr hyfrydwch llawen
Pei byw llyw llid mab Alun
Drud y dial ar alon
Draig brwydr rhag drwg o Brydin
Aml am eryr gŵyr gwaywrudd ar dromgad
O dramgwydd Mab Gruffudd
Uchel gost achul gystudd
Och a llef groch a llif grudd
Cad arnam oerwall cedernyd Cymry
Farw Cymro hael cerdd glyd
Treisdwyn ior Trystan ŵryd
Traws yngawr trais fawr tros fyd
Achaws dwyn llorf corf canmil
I'r ddaear gynt ar ddëol
Echwng is fy mron achul
Och hywyllt am wych Hywel
Gwae fi farw rhi Rhun osgordd
Gwerin garw Gwair o angerdd
Gwawr trin a roes gwin a gwyrdd
Gwalch urddawl balch arddelw bardd
Neud hiraeth oergaeth argel mynor
Myned balch-ddrud Hywel
Nattur un galon ottiel
Naf oedd ddewr i nef ydd êl
Ni bu falch haelwalch heilwin awdurdawd
No marw dewrder Elffin
Na thrais na gwaedd baedd byddin
Na thrangc aerddraig brwydr a thrin
Gwae fi Howel na'th welaf
Yn fyw llyw llew cadarngryf
Gwnaed Crist trist treisdwyn cwyn cof
Gwawr nerth ymhlith gwerin nef
Clwyf trymgwyn treisdwyn tristed f'uch-
enaid

Och wynedd o'r golled
Trin cynnefin cynyfed
Clodfawr yn nydd gawr Nudd ged
Och farw rhyw fawl garw rhyfelgar aesawr
Echeidw llawr gwawr gwaywdaer
Eurddwrn rif myrdd cyrdd cerdd glaer
Urddawl Arthuriawl wrth aer
Cwbl fu cain deulu cyn diloyw ddaear
Prudd ysgar pridd osgoyw
Clo cadau aer-gran ir-groyw
Clo clod rhyfel Hywel hoyw
Corf Gwynedd cyn bedd cain baingc orchaead
Ennyngad uniawngaingc
Brwysg-lym lafn eurdrafn aerdraingc
Brwydr drom a wnaeth ar ffraeth Ffraingc
Llorf didwyll Llyr bwyll llawr bedd a'i cynnwys
Canwyll gwlad a gorsedd
Llyw yn rhaid llaw anrhydedd
Llew oedd ddewr glew a'i ddur glêdd

TERFYN.

GRUFF. AP MARED. I RONWY FYCHAN AP TUDUR.

O L. E. D.

NEUD trist im gwnaeth Crist croes dangnhefedd
Neud tros ofid llid a lledfrydedd
Neud rhyfawr golled nid rhyfedd am clwyf
Neum try yn hynwyf tra anhunedd
Neud trymfryd penyd poen ddifäedd
O gyfrangc trangc trafn llafn llawfrodedd
Neud tromfrawd tafawd am etifedd llew
Erfai cychwyrn glew arfau cochwedd
Neud truan i'm gwân gwayw irllonedd
Neud trahir maddeu glew lachau gledd
Neud amlwg i'm dwg dygnedd galarfrwyn
A feirw orwyllt gŵyn oi farw orwedd
Neud trwm hepgor îor dor y dewredd
Neud trom anrhaith faith gwaith gwythlonedd
Neud trais trawslorf o ael tiredd Meig
Myned eurfalch ddraig mewn daearfedd
Neud braidd yw ym fyw o'i farw dudwedd
Neud braw ein treisiaw am ein trosedd
Neud bron don yw hon o'i hannedd a dry
Am golofn Gymry a'i hamgeledd
Neud breuawl chwedl tost farw cost canwledd
Neud brwyn cwyn can-myrdd am gyrdd Gwynedd
Neud breuddwyd arswyd orsedd gynheilliad
Am lawhir ynad loyw wirionedd
Ni'm daeth na gwyngen na gwên na gwêdd
O'i ddyfrys angau dan lifddyfredd
Ni'm daw eithr wylaw uthr ddialedd chwedl
Dros firain genedl am draws fawredd
Neud hiraeth am gwnaeth gaeth gynnrygedd
Neud herwydd tramgwydd tromgad gydwedd
Neud tra Edyrn chwyrn chwerwedd gwenwynig
Afreolus ddig o'i farwoledd
Neud bu am nad byw llyw llaweredd
Colled fu dostur mur maranedd
Er pan las gwanas Gwynedd berfeddnod
Hydr deyrn a'i glod hyd ar duedd
Cynhebyg fyddai ni haeddai hêdd
Twrw torredwynt graen am gaen gogledd
Cymrwd mawrair glod cymrawd muredd daer
Ynghymynad aer ynghyminedd
Cwyn golau yw'r mau mi ai harwedd
Treiaw Goronwy trafn mordwy medd
Côf garw o'i lwyr farw ei alarfedd oedd
A bair filoedd heb orfoledd
Cynnydd ewybr oedd cyn noi ddyedd
Colofn osgorddfawr llawr arllechwedd
Cadflaidd teyrnaidd teyrnedd ener
Eurlliw ei faner o ieirll fonedd
Compod clôd cludfeirdd o heirdd harddedd
Cwympai grau angau Eingl galanedd
Cein dduriawl ei bar uch cynddaredd gryd
Yngwyth gerwin fryd yngwaith garwedd
Corf îor dor durgrwydr frwydr ddifrodedd
Corf torf llorf lleiddiad o'r wlâd i'r wlêdd
Cun Reged unllid mewn cynrygedd blin
Cariad rhyfel trin ciried rheufedd
Cwyraint oedd ei fraint fraisg anmynedd
Cywair oedd ei air aur gymyrredd
Cywir oedd ei wir o wiw rysedd beilch
O genedlawg weilch oi gynnadledd
Cefais alaeth hir enwir anwedd
A galar dar doeth coeth cyfannedd
Ac udwaedd dan fron ac adwedd tristyd
A bylchu fy mryd o farw balchedd
Cefas râs urddas eurddawn fuchedd
Cennyw ddewin nef cyn noi ddiwedd
Caffo gariad rhâd anrhydedd allu
Un rhagorawl fu yn nrhugaredd Amen.

G. M. D. I WENHWYFAR O FON. MARWNAD.

O L. E. D.

HAUL Wynedd neud bedd nid byw unbennes
Heb ynnill ei chyfryw

Henw gorhoffder a dderyw
Hoen lloer hun oer heno yw
Dygn ymyrraedd gwaedd bu gwael ymylchlawr
Tros mwyalchliw ddwyael
Dyn aur a fu'n dwyn urael
Deune haulwedd heil-fedd hael
Gwisgawdd llun cain main maendo
Gwasgrwym llawr ar ol gweisgra
Gwâr ddeurudd hoen gwawr ddwyre
Gwydn oedd ym hir fyw gwedy
Adeilwyd bedd gwedd gwiwder
Fenaid i'th gylch o fynor
Adeilawdd cof dy alar
I'm calon ddilon ddolur
Treigl i'r galon hon hoen geirw creignaint glwys
Gloes alar ofeiliaint
Tros orwyr deg traws Eraint
Tristyd bryd brwyn mwy no maint
Gwaith blwng oedd echwng och Wenhwyfar deg
Dygn ynof dy alar
Glwysaf corph dan bridd glasar
Gloes fawr llawr llann dwf gwann gwâr
Gwn feinwas a las o loes hiraeth mawr
Marw eur-ganwyll Bentraeth
Gwan yn ol gwenwyn alaeth
Gwawn wedd gwin a medd a'i maeth
Ni roed ymryd bryd bronllech
Oerllawr dygn eurlloer degwch
Ar ail cwyn ar ôl can-och
Erddrym deigr ar ddrem degach
Tristyd a'm cyfyd cofion llef a deigr
Am degwch try chantref
Can aeth i wlad tad tanguef
A'm curiawdd ar nawdd iôr nef
Echwng gwenlloer oedd oer ddoe
Ymaengist fawrdrist farwdrai
Aml gwedd yn ymylau gwae
Am ddyn doeth Ddindaethwy
Llawer dyn hydr elyn hoed
Lliw bas ewinblas wenblaid
Am fun dawel uchelwaed
O drais a dristawyd
Lle bu ra a gwyrdd lle bu rudd a glas
Neud gloes angau gystudd
Lle bu aur am ei deurudd
Lle bu borphor cor ai cudd
Gwisgwyd haul gwindraul ger gwyndraeth Cyrchell
Mewn carchar glasfedd caeth
Gwae ef i gain nef gan aeth
Ai carawdd rhac dig hiraeth
Gwae fi lwysgrair Mair mawr i'm cyffry deigr
Am eurdegwch Cymry
Myned mewn argel wely
Meinir dwf is mynor dy
Un a thri cyfyn uthr y cyfyd
Gwayw trwy'r alarfron hon ar ei hyd
Ymachludd hoen grudd hun gryd a'm dychryn
Am falchliw ewyn glasddwfr rhyn rhyd
Och hir dir diffwys rhac pwys penyd
O'i dyfrys ferhoedl ai diofryd
Och aros un-nos ennyd ai maddau
Angau bun olau bu anwylyd
Och ffer ner nawradd neum lladd lledfryd
Galar Gwenhwyfar gwn gwyn hefyd
Achos goglais trais tristyd o farwddydd
Fy Chwaer glaer glodrydd ni'm bydd bywyd
Pan aeth mau hiraeth herwydd trymfryd
I glaer gaer Gybi fro rhi rhoddglyd
Llun difreg prifdeg yn ôl pryd gwennwawr
Llawer llef a gawr uch llawr lleuryd
Llawer och ym och aml ddihewyd
Llawer deigr uch grann ger glann glafryd
Llawer arraedd gwaedd nid gwyd ei chwynaw
A llafar wylaw llif oreilyd
Ni'm dawr o hoen gwawr yn hun gweryd
Is glasgor mynor manon ei phryd
Cwyn yw can deryw ni'm deiryd gortho
Canlliw aur gwenfro can ni bo byd
Porthwyd fy nyn llwyd mewn llawr anglyd
Porth iddi fo Mair ddiwair ddiwyd
Poen dof pefr eurgof ergyd galar chwerw
Rhoi yn rhwym irdderw lliw berw basryd
Pallawdd i'm ddisgwyl am hwyl hyfryd
Pwyll nid mau oi dwyn gwyn gymhlegyd
Pall arael ydoedd cyn pell wryd gro
Dan ruddglo maendo meindwrf cerddglyd
Gwedi lloer Gymry lliw eiry gymryd
Bod bun yn hun hir gwir na'm gweryd
Rhyfel diargel a ergyd ym yw
Rhyfedd gan a'm clyw fy myw fy myd
Er dy goron ddrain gain gedernyd
Ath ddolur fab Mair uch crair creulyd
Erbyn gymmen wenn wynfyd enrhydedd
I'r wledd a'r fuchedd ddiafiechyd
Neud afiechyd bryd a bryderir
Neud wyf achul hoen poen am perchir
Neud afar galar ni rygelir
Neud ofer hyder am hoedl drahir
Ni'm doeth llewenydd eithr dydd dyhir
Am fun deg ei llun lliw nif gorthir
Neud trwm farw rhiain gain a gwynir
Neud trom anrhaith faith fyth nas gwelir
Teg oedd cyn diwedd daearfedd dir
Y tal dan aur mal am ael meinir
Lluniaidd a gweddaidd gwiwddyn llawhir
Oedd hoen blaen gwelwgaen gweilging saphir
Diwair oedd a doeth deddf goeth gywir
Hael o fewn urael yn euraw gwir
Trefnawdd hon arnawdd cawdd nyw cuddir

Troi'r iyrchell ymhell a gymhwyllir
Trafynidr tost gwingost gwengaer bapir
Trefnad oedd irad a ddidorir
Truan yw gweled trwydded trahir
Trefnadau angau angen ys dir
Lle bu cyn pallu pwyll a hoffir
Sirig a syndal mal y molir
Lle bu fflwch degwch deigr a wylir
A phorphor a rhudd neud grudd grodir
Rhyfedd yw o'm byw mewn byd enwir
Rhyfel dygn ar gam pam ym poenir
Ar ôl dirwyol ym dirwyir
A ddirfawr gerais gwenwyndrais gwir
Gwae ddig boenedig a benydir
Gwae angall fal dall a rydwyllir
Gwenhwyfar wylwar a elwir
I drugaredd Duw draw a gerir
A minnau hyd tra fwyf clwyf a'm clywir
Yn rhyfaddaw hon ni ryfeddir
Hithau hoen gwendon lon don am dir
Ei gloywdwf euraid a glodforir

Uchenaid fan
Gelain deir-ran
Galon dorri
Am wenhwyfar
Gwn drais galar
Gan draws guli
Am deg ei gwedd a haul wynedd a haelioni
Am ddiweirdeb am loerwyneb aml rieni
Bardd hardd hirddysg eurglyd addysg ar glod iddi
Bum i'w chanmawl fy nedwydd hawl f'enaid oedd hi
Gwae ef ym myd o fewn penyd a fai'n poeni
Yn ôl bun deg hoen morwaneg henw mawr weini
Mygr win-defeirn miloedd a feirn mal ydd wyf fi
Oedd grudd gwrel cain a thawel cyn n'oi thewi
Oedd ddrem deccaf cannaid adaf cyn noi dodi
Ym mhell ddyfn fedd i dreiaw gwedd o dra gweiddi
Nid oedd bwyllfas i ddihunwas ddoe ei henwi
Nid oedd anwiw fath em eiliw fyth ei moli
Nid oedd ryfedd a chlud fawredd ei chlod-fori
Och o'r gyfrange gweled oerdrange gwiliaw derdri
Och o'r golled am ail Luned em oleuni
Och o'r trymfryd a llwyr dristyd fod llawr drosti
Gwnaethost ath was fawr alanas Fair oleuni
Gwisgo riein is glaswe fain ys gloeswae fi
Gorchudd hoen blaen gorlliw gwelwgaen garllaw gweilgi
Gwaneg loywder gwynfrig aber gwenfro Gybi
Gwae a roddes ac ai colles bryd eiry celli
Arnai gariad o dro girad mau dra gewri
Mawr Dduw dwyfawl Mair ith eiriawl a'r merthyri
Er dy gystudd ath hir gythrudd ath ddur gethri
Arail bryd nyf aur eir-gleddyf ior arglwyddi
Dwg hon ith wlad ettonn oth rad wyt un a thri

TERFYN MARWNAD GWENHWYFAR.

GRUFFUDD AP MAREDUDD I FERCH.

O L. E. D.

Mau ddogn gur Arthur o orthir Prydain
I'r dyn prifdeg llawhir
Arwydd ei chlôd a eurir
Eiry hoen am ferch Arwy hir
Eiliaf o'm iaith gwaith gwenglod
I liw Geirw o loyw gariad
Oleune dyfr neu Luned
Elynes gwedd ail Enid
Rhoddais gariad gwad gwydn ym doeth hirglwyf
Ar ddyn hwyr glaer bwyll ddoeth
Olew boen alaw beunoeth
Ail fflur a dyf cur-dwf coeth
Cerais ddrem gwalch falch fanwyl
Myn saerym sant a Seirioel
Ynghaer deg Angharad ail
Liw eiry caen law eurawg hael
Rhyfeddawd ceudawd cadarn yw llifiant
I'm nwyfiant glwyfiant glyw
Gloywddrem riain arglwyddryw
Glud hud hun am fun ym fyw
O gariad eigr deg eirian
A chariad glwysferch Urien
Echwynawdd bardd ar harddlun
Uchenaid Uthr a Chynon
Hylithr nwyfiant i'w hawlwr
Haul y geilw hael ei gwyl war
O Bowys gyfoeth bowyr
A Gwynedd ni ogenir
Nid oes liw heddiw haeddaist gampau dyfr
Difai bwyll ddefodau
Cymryd a'r tawelbryd tau
Cymawd eigr came degau
Eigr eurfoes einioes anwyd diheurwydd
Dihareb a draethwyd
Na roddir ferch llawir lwyd
Gwlad i fud gloywdwf ydwyd

Megeist boen i'm hoen henw merch a'm dihun
Ieirll anhun eiry llannerch
Mau drennydd medru annerch
Madws oedd bum mud o serch
Lliw geirw rhyd o bryd a wnaeth brâd i'm gne
Gnawd serchawg ymlyniad
Lladd gŵr ydyw lleddf gariad
Lloer y glôd haul llawr ei gwlad
Ni chwsg drem hoen gem gyfwlch
Am wawr gain tŵr main mynfylch
Ni chaf hun am fun em falch
Ni chair y fun oi chaer folch
Trawsdaer serchawl fryd Trystan
Ar Esyllt-wedd a roeswn
Priawd olwg pryd Elen
Luddawg ferch loyw eiddun
Magawdd i'm hwyrnawdd hirnwyf dy gariad
Teg orhoen tonn am rwyf
Megaist ym boen hoen hunglwyf
Megais gwayw dan ais gwydn wyf
Hael ddidaer wenglaer haul winglawr Môn
Hoywliw manod Ionawr
Hun am lludd dewrnudd[1] dyrawr
Hoen ton ogledd wynedd wawr

TERFYN.

G. M. D. I FERCH.

O L. E. D.

Molaf gain riain o ryw arglwyddi
Arglwyddes fy hoedl yw
Mawr hirglod mil ai herglyw
Mau hoen a nwyf tra fwyf fyw
Ith foli fraisg waisg wandwf
A thywyn haul ni thawaf
Tra fo hoen ewyn llyn llif
Fy enaid yn fyw ynof
Ni wnaf cyd bwyf nwyf nawtal
Tewi a chlud dyn tawel
Ni maddau bryd na meddwl
Ganmawl gwawr wyth ugein mil
Molaf ferch falch ddoeth goeth gain
Tra fwynt i gyd traul bryd brwyn
Yr enaid uchenaid chwaen
I'r corph oer mewn cur a phoen
Aelaw anhun hun hir yw i'w gwanfardd
Aros gwenfun lawhir
O logawd serch serch feinir
Ail eigr dwf o Loegr dir
Teg om pwyll ofeg im pall afael hun
Oedd wenfun hoywlun hael
A gerais dan frig urael

Neu, dewruudd, *neu*, dourudd.

Ac aur mal uwch ei gwrmael
Gwelais a gerais yn rhagori pryd
O fewn prifdeg sentri
A phall syndal a phali
A phwyll oedd ei hirdwyll hi
Gwelais symud sud sidan ac awmael
Ac urael ac arian
Ac asur drwg a gusan
Ac aur mal am hoen geirw man
Gorhewg am dwg deg orfeddfa Gaw
Gywirferch ni phalla
Ail y cethin ni flina
Cyflym i'r llun grym llawn gra
Bryn Caw brwyn-hunaw brenhinaidd froydd
Ail rhuddfreon duthflaidd
Bryd aurwryd arwraidd
Bron dorf farch tref Llywarch traidd
Cyrcher bun wanllun wenllaw anrhydedd
Un rhediad carn aflaw
Brysg wyl er hoen braisg alaw
Brwysg rwysg rydain bryn cain Caw
Ceirch orddyfn archlyfn cyrch erchlas dossawg
Deisyf neidiaw fferlas
Car farwain carw main myngfras
Caer feinir glaer fynor glas
Mau drymglwyf am Wenhwyfar
Morwyn loyw mirain leufer
Mawrair am erddrym oror
Mwrog ddyledog loywdir
Wyr Iarddur wr gwayw-ddur gwych
Am gwnaeth gaeth gwyn frwyn fronllech
Ac wyr Ithel uchel ach
Gam o Degaingl gam degwch

Yna canlyn yn y Ll. C. Awdl i Dduw—ir pedwar angelystor—i Dduw. Awdl gyffes G. M. D. ueu Iolo Goch—a Dychanau G. M. D.

TERFYN.

ENGLYNION Y SUL.

Gruffudd ap Maredudd ai Cant.
O L. E. D.

Duw sul eurllyw byw bywiaid arwyrain
Oriain[1] gain gannaid
Uthr wedd[2] anrhydedd i'n rhaid
Yth aned benrhaith enaid

Duw sul rhad iaith fad ith fedyddiwyd
Mawliaith ior mal ith eurwyd
Mab y wyry fair o air wyd
Nef a daear broffwyd

[1] O riain.—Ll. P. P. [2] *Neu*, Uthrawedd.

Deu sul eur grair Mair mawredd y
Y daethost lyw Nasredd [doethion
Gwerthefin ddar trugaredd
Gwyrth fawr ior buddfawr o'r bedd

Disalw ner duwsul i nef
Deg eiddun y dug Addaf
O drais gwyn o draws gynnif
O dramgwydd Uffern drymgof

Duw sul un eiddun addef y creawdd
Creawdr rhad a thangnef
Ynglain[1] hydr ynglyn hoywdref
Ynglân[2] air engylion nef

Duw sul deg anrheg unrhin o gariad
Y gorug nef ddewin
Dwywawl wawl waisg fraisg frenin
Difurn waith y dwfr yn win

Duw sul arglwydd rhwydd rhoddiad dug
O deg fesur cariad [Voesen
O leas[3] raid o lwys rediad
A'i lu o'r Aifft o'i lwyr rad

Daeth manna Alpha eilffawd rhen o nef
Yn rhaid nifer Moesen
Duw sul duw gwir gorawen
Saint braint bryniawdr llywiawdr llen

Or pumtorth hawddborth heiddbal
O'r[4] ddeubysg ior oedd dibwl
Ryborthes meus deus duwsul
Rhadau heb ammau bummil

Duwsul goeth y doeth[5] daith wir adeilad
Gwedi dilyw dyhir
Fudd rhad gan gawad gywir
Fodd rheg falch noe deg i dir

Sar[6] nef a daear diagr briawd[7] ddawn
Dor eigiawn ffynawn ffawd
Dwys olwg ri tri trindawd
Duwsul y bydd brwydr ddyddbrawd

GRUFFUDD AP MAREDUDD AP DAFYDD.

I'R GROG O GAER. O L. E. D.

CARAF benrhaith cor arianwaith carai rinwedd
Crair gair a gad y drwy gariad y drugaredd
Crog calfaria faerdy gratia fawrdeg rysedd

[1] Ynglann.—Ll. P. P.
[2] Ylân.—Ll. P. P.
[3] O laes.—Ll. P. P.
[4] Ar.—Ll. P. P.
[5] Goeth doeth.—Ll. P. P.
[6] Dar.—Ll. P. P.
[7] Brawd.—Ll. P. P.

Creded unben hael forwyn wen hawl firain wedd
Cred bendefig lys wyrennig lwys wawr annedd
Cannaid wyrthiau canon radau cain anrhydedd
Cadair ffair ffydd cedawl ufydd ced alafedd
Cyflawn ddawn ddar i rwym galar ar ymgeledd
Coelfain Elen eurai Foesen ar ei fysedd
Celennig rad cadarn wenwlad cedyrn winwledd
Corf ardderchawg caer deg eurawg cor digaredd
Coron euraid cariad nwyaid ciried neuedd
Ceinllun teccaf brenin hynaf y brenhinedd
Coed berfeddnod cain ei fawrglod cun nef eurgledd
Cael ym grym grair rhad oi borthair rheidiau berthedd
Culwydd ener a dyng nifer oi dangnefedd
Colofn llu cred a ran wared or enwiredd
Coel engylion o lin fanon o lân fonedd
Dylan natur fawrdeg eglur fordwy gogledd
Delis arwain o ddwfr dwyrain i ddeifr diredd
Dyddug mordon ar ei ddwyfron arwy dyfredd
Dyfrdwy waedd greg arial gwaneg ar ael Gwynedd
Delw werthforaf a glodforaf a glud fawredd
Dadl ysprydawl or geiriau mawl i'r gwr an medd
Dor cor ceinmyg Duw yw'n rhyfyg dewin rheufedd
Dar eneidiau dilyd frodiau diledfrydedd
Dawn tlawd anoeth daear wiwgoeth diorwagedd
Dinam loywder diwair ener Duw'r wirion edd
Da yw ei borth a diamorth a diommedd
Delw fyw f'arglwydd eurlliw arwydd ior llaweredd
Dysg ffysg ffynniant a gwir foliant y gorfoledd
Deddf leddf loywddoeth euraid gyfoeth arod gyfedd
Doeth Gaerlleon deg anrhegion digynrygedd
Didrai foliant Duw da farant dioferedd
Didrist Grist groes organ hoedl-loes eur gynhadledd
Delw firein ryw er prynu'r byw or pren ar Dug morwaneg deg o du gauaf [bedd
Llys llawr lleon gawr llun gwawr gwympaf
Difai Ion erfai arfaf ei ganmawl
Delw fyw fab dwyfawl Duw nefawl naf
Diwarth drysor cor por perffeithiaf
Diwyd grair i Fair fawredd hoffaf
Dewin cain Iessin cyn isaf fedrawd

A Nudd ddiwyrnawd ei nawdd arnaf
Doeth dros frig tonniar car cadarnaf
Detholwalch balch byw llyw llawenaf
Dogn fedydd grefydd digrifaf dra nwy
Drwy fordwy Dyfrdwy deifrdir eithaf
Dwywawl hawl haelwawr a fawr folaf
Defawd wawd wiwder ffer ffurfeiddiaf
Dofydd lun ei hun henw goruchaf nen
Fab Mair wen ar bren brenhineiddiaf
Didwyll bwyll bellwawd ffawd ffyddlonaf
Dadiain cain cynnydd dydd diwaethaf
Didawl faith ei daith doethaf bendefig
Wyrennig feddig fudd iach a chlaf
Doddyw nod eurglod Ior gwlad bellaf
Lloegr llwyr i'n gweryd fyd fodrydaf
Duw Iesu arglwydd dewisaf gynagr
Dihagr eirw llinagr ar llun gwympaf
I ddelw unmab Mair ydd addolaf
O ddilys araith gwaith gwerthforaf
I ddal ynof cof cyfiawnaf dremyn
I ddylyn tyddyn llwyth plant Addaf
Eryr engyldorf hoywlorf haelaf
Ior didwyll o nef euraid adaf
Arddelw Moesen hen hynaf ei gynnydd
Urddas llin Dafydd gwydd gweddeiddiaf
Anfones canlles caen llanw breisgaf
Anrheg Lloegr fawrdeg fordwy gloywaf
Anrhaith a gobaith gwbl ffrwythlonaf Ior
Ys briw dylan mor ysprydolaf
Enwi ei farddlef Ion nef a wnaf
Enwant llythr deccant llathrediccaf
Enwawg ardderchawg archaf ei nodded
Rhodded trwy giried tri a garaf
Arwr arwydd mab Mair o air araf
Arwrawl cedawl cadair deccaf
Eryrod eurglod arglwydd pennaf yw
A llyw marw a byw rhyw rhadlonaf
Arwyrain croes Crist a oreuraf
Ac oror cor Caer glaer egluraf
Elen ai cafas alaf ysprydawl
Trydydd dydd deddfawl awr hawl or haf
Doeth delw fyw fy llyw llyryon prif obaith
Praff adeilad iaith proffwydolion
Dawn a phlaid gweiniaid uch gwynion foroedd
A ffriwdeg[1] lysoedd ffrydau gleision
Darogan dylan deil geirw gwelwon mor
I fyddinfawr gor fu ei ddanfon
Dug o gaeth alaeth faeth alon ofid
I bobl eu rhyddid beibl a rhoddion
Dehau rybudd mad diharebion mawl
A naf arwrawl nef eryron
Dor cor coeth cyfoeth dar cofion arllwybr
Gwawr yngoleu wybr gwir engylion
Gwerthfawr eurllorf torf tirion ei bleidiau
Da i eneiddiau dianudon
Gwared a roddai gwirion goludawg
A gwawr dyledawg ir gwir dlodion

[1]Phrifdeg.—Ll. C.

Cruplaid didwyllaid deillion cynhwynawl
Budd awr ammodawl byddair mudion
Clefyd anianawl cleifion difrawbwyll
Neu anfedydd bwyll o ynfydion
Gwyr berffeithiaw draw dragon gogoned
O euraw gwared i rai gwirion
Gwareddawg fynawg fanon brenhinbryd
Gwaisg urddas y byd ai gosgorddion
Gwynfyd oi febyd i feibion Addaf
Ai ddifai alaf i ddwyfolion
Gwymp arwyrain cain Canon berfeddnod
Ac awr araith glod y gorwyrion
Llyna anrheg dda ddeon ei gwyrthiau
O fyw allorau efyll aeron
O ryfawr goelfain ger afon Dyfrdwy
O lawen obrwy o lynn Ebron
O luchynt helynt holion dwyreinfor
Ac o lynn Tabor lan attebion
O awr geudawd ffrwyth o ergydion mad
I ddwyn addurn rhad i ddyniaddon
Llithraw'r waneg deg dogn arwyddion ffydd
Llywydd merwerydd llin mair wirion
Llathraid blaid enaid Ion y gogoniant
A deheu foliant diofalon
Llwybr berffeiddrwydd rhwydd rhoddion goludawg
Llydwawg gwareddawg llydw gweryddon
Llun llawnrad cariad ceyrydd côr dangnef
Ar fôr lluoedd nef o Gaerlleon
Dug mor cor cywir delw fyw llyw Llawhir
A nenn ni phlygir nawn na phlygain
I lys lwys farddlef i Leon wendref
Llun amerawdr nêf gan llanw mirain
Eryr pum weli traws hael tros heli
Eur fawredd geli ar fwrdd gwylain
Anrheg brifdeg brŷd i roi budd ir bŷd
I Fair y deiryd o fôr dwyrain
Credadun un yw creir Mair marw a byw
Croesdeg eurawg lyw Crist a garain
Ceidw rad ysgrythur cadarn bennadur
Creadur modur creawdr madiain
Cor iôr aurdrefnad cywraint wneuthuriad
Mawr uchel fab rad Mair ai choelfain
Cof gwaneg deg dist cofion diathrist
Cyfarawdd a Christ mewn cyfwyrain
Llathr grôg o fanaig llythr arawd ffawd ffaig
Lluryg arian ddraig lliw'r goron ddrain
Llyw byw buddygawl llawhir ysprydawl
Llawen arwrawl lleir arwyrain ‖hyfryd
Llwyddiant nerth berth byd llw gwir hir
Yn trosi iechyd rhac traws ochein
Lloer cor ior arab llwyr gyfarch parch pab
Llun ei oreu mab llawn aur a main
Doethineb Elen a'm gwnaeth gorawen
A hirwaith Moesen fu ei arwain
Dwywawl wawl wahawdd Dafydd a'i hurddawdd

Duw a'i goreurawdd deg arwyrain
Delw ysprydolaf dogn rad tad teccaf
Da wiail Addaf diwael oeddain
Dor cor por pefrlwys a doeth goeth gynnwys
O lys Baradwys i lwys Brydain
Rywnaeth saer glaer glod delw loyw hoyw hynod
Er didwyll orfod o ior dadiein
Rhadlawn ddawn a ddaeth ri tri trichyfoeth
I loywgaer gaer goeth o fro Loegr gain
Rhywogaeth cedrws rhwydd swydd Sipressws
O geingiau pinws ar ei gyngain
Rhinweddawl fawl fudd ni faeth gaeth gythrudd
Rhoed Duw oi deurudd rhad dadwyrain
Bonedd medd moliant bydd ysydd o sant
A naws gogoniant nis goganain
Balch ddelw elw eiliad a naf nef wenwlad
A ner oedd wirdad naw radd wardein
Braisg diwair grair grym braint y saint ni'm sym
Bid ei arddelw ym byd ai hurddain
Amen.
Doeth delw ner Aber wybr uchelfaer nef
Naf gwerthfawr mireinglaer
Dwfr dir cor eglur wir caer
Dyfrdwy or mordwy mawrdaer
Mor a ddysg mab Enair a ddug
Mawredd daith gwaith gwynfydig
Olygawd grair loywged grôg
O Loegr dir oleugaer deg
Llyna gain goelfain fu gael yn Lloegr
Llawged grair ar Israel
Llanw ai dug oi deg afael
Llun Crist ei hun Croes Duw hael
Llanw llwybr glud llwybr dud y dug
Llun llyw pumoes ar groes grog
Mawr chwedl llawen gan wenyg
Marchog bronn mordonn mawrdeg
Doeth delw wenn ar brenn breiniawl nef
Yn ei gwbl ddioddef [ac wybr
Ni ddoeth rheg o deg dangnef
Duw byw gaer ei debyg ef
Daeth croes o wial Moesen
A delw ar frig mor dylan
Ner o Dduw nawradd ddewin
Naf ger llaw nef Gaerlleon
Creawdr llun eiddun Addaf lyw o nef
Ni wyl neb ei gyfryw
Crair Caer mawrglaer am erglyw
Croes deg dan eurddelw Crist yw
Teg fu dro to tonn welwgaen
A thu i fro gaer ith ddwyn
Torr grair gwerthfawr fy mawrboen
Terra Calfaria firain
Lles hynod llin clod llun claer llyw nefawl
Llawn afael llwybrwaith saer
Llethr Dyfrdwy mordwy mawrdaer
Llithrawdd mor llathrgrair cor Caer

Yma canlyn yn Llyfr Mr. Walter, i Fair i Dduw, ac ir tri doethion. Cerddi o waith yr un G. M. D.

AWDYL.

O L. P. P.

Kyn b6yf g6as grudlaf gredyf anvon b6llvra6
O bellvro Gaerllion
Da6n obeith kyvyeith covyon
Dyn g6yl y6 van6yl o Vôn
G6ae bieu madeu medu govyon dogyngud
Meu dygynga6d ovalon
G6angein[1] riein rud ffion
G6edus hael Veinus haul von
Tec dygaf ar haf ar hoe6 vanon d6f
Y dyvu ym govyon
Ta6l ha6l hyl6yth ovalon
Teith hydor meith hoe6dir mon
Gweleis pan gerdeis gord6fyr avon rin
G6yl riein dianvon
Gwir diseml a gwar dison
G6a6r hirdyd ma6r harded mon
Ryd hydneit ym reit by ron vy nigya6
Car h6ylya6 cur hoelyon
Ran oval lann rin avon
R6yl y mae meinwyl a mon
Mygyr6enyc a blyc am oblygyon mein
Meu ymaen vynkovyon
Myrd yn wyrd o Iwerdon
Mor a'u g6lych mewn[2] amgylch mon
Gwiw a 6eith g6a6tieith g6yt vanon riein
Y rieu a doethyon
Gwir voli g6yr ovalon
G6ar drem walch g6a6r v6ynwalch von

AWDYL I AWD.

O L. P. P.

Synhuyrus Deus Duw goruchaf
Sywedyd Dofyd divei haelnaf
Sef 6yf yt vy r6yf r6yd araf geinyat
Sef 6yt ucheldat mat modrydaf
Synh6yrya da donyeneu attaf
S6yd ditla6t o wa6t a weinydaf
Syrcha6d gly6 vy lly6 r6ng Taf a Thawy
Serchir yach Kon6y val y kanaf

[1] *Neu*, gwengein. [2] *Neu*, maur.

Saethvarch kein dravnidyr dinydyr danaf
Seri eglurvryn kyn kynhayaf
Sy6 dymma6r r6yva6r yr haf arbennic
Torredic eidic elwic alaf
Am verch Ruffudd ud addysc Mordaf
Fab Ior6erth kannerth kynn6rf gorsaf
Neut ad6yf o gl6yf yn glaf huyr dianc
Neut adoet gyvranc or tranc trymmaf
Poen rya6t deva6t ot a adevaf
Pan vu berigyl wann am gann gynaf
Peunyd p6yll berthyd pell borthaf yt hon
Penyt bronn dilonn delw y nychaf[1]
Hybarch dyno vro vreint talheithnaf
Hyboen y6 vy hoen ny hunaf o bleit
Hebogeid lygeid eureid araf
Heb vy chwaer wenglaer mor 6yf wanglaf
Hebu gre nyt lle nyt ll6r6 arnaf
Hyb6yll glot did6yll dodaf ar esyt
Heb wyt y loer bryt a l6yr brytaf
Hir y keinmygir kerd wir waessaf
Her6yd da6n diga6n val y dygaf
Hwyrda6 oe heilya6 hwylaf ar veidvyrd
Y vyrd dros gainwyrd a drawsganaf
Hoen eglurvan kann kyn eiry gaeaf
Hi a wnaeth keli ac ny6 kelaf
Hylwyd wa6t deva6t yn diveiaf bun
Hoy6lun hael eidun o lun adaf
Wythgant annerch da6nserch dyn
Uthyr vrys vro Henrys vrenhin
A aeth dros ved 6ed 6ahan
A Thawy ar lywy lun
Llywya6d ll6yd ranga6d llud rin
Llathyrvun geingann vann valchlun
Trossof cof pob cyvry6 dyn eithyr aut
Aeth am gwa6t am gwên
Pereis ffysc glutdysc glotdull
Perigyl hun yr bun o bell
Peris g6en yghyvyrgoll
Para6t y a6t geinwa6t gall
Ot ergyt bryt bratvoll
Y bob riein vein vyndull
Ran a6t om gwa6t a vyd gall
Ne ryn eir6 no ran arall
Ym dyd ef a vyd oveddа6t traserch
Treisic y6 vy nivra6t
Ym dic katwetic keuda6t
A mi kyvoedi kof a6t
Ry h6yr ym ll6yr kael ll6r6 ffa6t om serch
Os archaf yn bria6t
Rya6d y bum eil rya6t
R6 hir ym oedir am a6t
Ys breinva6r liw g6a6r ale g6a6t hirdric
A h6yr dry om keuda6t
Ys breid ym vy6 gly6 gl6yvna6t
Ys bra6 pell ada6 pall a6t
Llyna Lys nyt a diwyrna6t om bryt
Am bryder vyn divra6t
Lle lloer wiwne ll6yr wae6na6t

[1]*Ban ar goll yma.*—Iolo Mor.

Llifg6yn llas ad6yn llys a6t
Kigleu kynn divieu deva6t gyntevin
Kant avar vyvyrda6t
Kyrd etneint gl6ysneint glasna6t
Kerdgar kat adar koet a6t
Y kof ys ynof ys anyna6t y try
Tragywyd om keuda6t
Anghenwyd her6yd hir6a6t
Angeu ym edeu am a6t
Dan gyngor ragor rac vyn divra6t ym
Am nas kaf yn bria6t
D6yn h6yl dyn g6yl goleuwa6t
Dyn vric y goetwic ac a6t
Erchi merch vy ri rodna6t ys gwneuthum
Ys g6naeth gwyt tros vola6t
Ar6yd nat ratl6yd rytla6t
Eres ymoedes am a6t
Trav6yf ry hirgl6yf rya6t y wrthi
Hoet beri hut bara6t
Nym dywan didanded yvna6t[1]
Nam da6 kyvada6 kof a6t
Llawer Annerch verch Leilya6t brat acle
Dro Deilaw ae loga6t
O Wlat veith glutweith glotwa6t
Vorgant a redant ar a6r.

AWDYL.

O L. P. P.

Bryt ar olut byt o byd ma6rdodaf
Bryssyaf lle y g6elaf brys llu g6eilyd
Breint nef hun adref vat[2] ryd y keit
Breinya6l ha6l henbleit ganneit gynnyd
Gwyved breisc adurn divurn neut uvyd arber
Brenhines haelder gloywder gwledyd
Br6ysc vydaf od af y dyd ym gwelo
Bro yu amyl yno am lawenyd
Bydaf a llunyaf oe llonyd valchdut
Parau ala6 olut or sut y syd
Per dattiein koelvein kelvyd lavarwa6t
Para6t berth dava6t gan borth Dovyd
Prif deg6ch dil6ch eiry dolyd kynn glaw
Pra6 n6yf gyryf ana6 nyt gorvynyd
Pria6t oleuwa6t eilewyd hyvryt
Pryt gein ar deuvyt gynnar Davyd
G6awr gerdgar h6yrwar her6yd adnabot
Gorvot ar hoywglot g6iw i reglyd
Gorhoffder lla6er med llywyd kerdeu
Geiryeu amyl vwryeu[3] ymleveryd
Gwir gymm6yll y ph6yll y ffyd ae champeu
Goreu ffuryf brudyeu gan ffyryf brydyd
Gwaret y6 r6ydet y ryd oe g6ytriu
Gwin orlla6 iessin yr lluossyd
Ragores kares keryd ny haedei
Rei ae ryvolei lla6r huvelyd

[1]*Neu,* Didan dedyfnawt, *neu* diddan deddfnawd?
[2]*Neu,* rat. [3]*Neu,* vuryeu.

Rac breint merch wyndeint llen dyd 6yb-
odeu
Or mor bu goleu ma6r bwygilyd
Rodyat Angharat ynghaeryd g6yngalch
Rieda6c dremwalch wylvalch elvyd
Riein loy6 virein leveryd g6astat
Rat hyluys blannyat heul ysblennyd

Mae peth ar goll o'r awdl uchod: nid oes enw ai cant wrth yr awdlau, o'r un yn dechreu.—Kyn bwf gwas grudlas gredyf anvon hyd yma—ond y mae achos i veddwl mai G. M. D. a'i cant: os natef, rhyw fardd o Forganwg; tebygid.—IOLO MORGANWG.

I FAIR.

O L. P. P.

MEU ymoral6
O b6yll disal6
O bell d6ysa6l
A meir geirgoeth
Eiryan wiwdoeth
Eur rin6eda6l
Goreu y6 Meir
Glandat bortheir
Gleindyt bertha6l
O berffeithr6yd
Ar bob ar6yd
Awr bybyra6l
Seren y6 hi
Not goleuni
Nyt gelyna6l
Lloer egylyon
A g6erydon
Eic wareda6l
Mam tagneved
A thrugared
Yeith ragora6l
Temyl yr mab rat
Neuad garyat
Na6d ac eirya6l
Hyna6s vor6yn
Hynot adv6yn
O hen6 dedva6l
Hoyvvam Iessu
Ha6d y charu
Hed6ch eirya6l
Hil gweilch Gröec
Hoy6l6ys brifdec
H6yl ysbryda6l
Heul y d6yrein
Honn oed riein
Hoen d6yrea6l
Gabriel Geuda6t
Ac eur dava6t
Ac eir d6yva6l
A vu gennyat
Ymell dodyat
Ym6yll dida6l
Pan gat mab meir
Henu o vardeir
Hynaf urda6l
O deilyngda6t
G6ir vor6ynda6t
G6ryf vireinda6l
Goreu ave
Doeth ar6yre
Deith oreura6l
Gweith g6ynvydic
D6yn o ffurnic
Dan uffern a6l
Adaf ae blant
Oe div6ynyant
O d6y vaena6l
Dayar a nef
Kyn peen odef
Kun penyda6l
Aeth gwawr y glot
Ar brenn hynot
Ior brenhina6l
Yr llawenyd
Rat a bedyd
Reidyeu byda6l
Yeithyd ffyd ffyrd
Wyth ugeinmyrd
Aeth ae ganma6l
Am y greivyeint
Diodeveint
Du6 adeva6l
Kyrcha6d Crist naf
Tros veich Adaf
Treis vucheda6l
Pumoes o ffwrn
Y bau gymwrn
Ny bu gama6l
Isgynna6d la6r
Llathyr niver6a6r
Llethyr nef eurwa6l
Ar deheu'r tat
Un tri meidryat
Yon tra medra6l
Brenin didla6t
Ar bob kiwda6t
Eurbab keda6l
Bit ef nef na6d
Byt a bryna6d
Bu Du6 breinya6l
Da vu yr Annerch
Y Anna verch
O ynni va6l
Ar les pobyl gret
Yr ll6yrwaret
Or lloer wyrya6l
Gorffowys rat
Deon garyat
Dienguryа6l
Ym mru'r weryd

Gar llewenyd
Gorllewina6l
Ior seint breint breisc
Yn Du6 va6rweisc
Yon divar6a6l
Yn vab ffr6ythla6n
Yn vy6 diga6n
Yn vuduga6l
Yn Ysbryt bud
Deheu rybud
Diharebya6l
Yn un a thri
Tric y 6edi
Tragy6yda6l
Yn vrenhin wybyr
Hael doeth ewybyr
H6yl deithïa6l
Yn vra6t ffawt ffyd
G6iryon ufud
G6erin neva6l

II.

Merch mam Meir o di6eir6aet
Ch6aer yth dat o rat eiryoet
Eva 6yr y ave wyt
Regina a roes eneit

Mammaeth bron vaeth brenhin vu
Mor wybyr hir nef tir terra
Meir an geil6 Mor6yn Geli
Meu amovyn mam ave

Tist ar6yrein y gleindyt
Ti veir vu'r diweir waret
Tec o'th gaer glaer y6 dy glot
Temyl y Grist teu aml6c rat

Rat mat Meir geir ragori
An d6c on dygyn an ymdro
Gras oessoed ar groes Iessu
Ar Annerch tec wyr Anna

Meir vam y Argl6yd y Mor
A Naf a that nef a thir
Ym kad6 rac r6ym brad6 bryder
Oe brat tr6y garyat trugar
Tec rec rat t6f mat mam g6ir broff6yt nef
G6ell no neb yth varn6yt
Temyl yth vab maeth yth wnaethp6yt
A neuad ys vy na6d 6yt

III.

Ar l6yr waret
Grist yth anet
Naf nef drefret
Na6s gogonet
Nys goganein
Ar dysc ar da
Y l6yth terra
Rac murn ma6rbla
O ben Eva
Y boenovein
Ar volyant greir
Ar vilyoed greir
Ar va6l i veir
Ar va6r na6deir
Ar varn adiein
Ar berffeithvryt
Hoy6vreich hyvryt
Ar deheu byt
Ar Du6 deiryt
Ar dad6yrein
Ar da6n k6plaf
De6in doethaf
Pan gyrcheist naf
Lluoed Adaf
Lle yd oedein
Ar drevyn ord6y
Ar dres dram6y
Oerleith arl6y
Yggloes dir6y
Ygglas dyrein
Ar groes irwyd
Ar gadeir ffyd
Ar gedyrn groc6yd
Ar get gelvyd
Ergyt goelvein
Argynhyrcha6l
Radeu d6ya6l
Ar goeth gama6l
Ar gof eura6l
Ar gyv6yrein
Ar da6l ma6l mat
Ar demyl garyat
Ar deil6ng rat
Ar dut y kat
Eur dadoc kein
Ar glot gyhoed
Ergly6'r pobloed
Argl6yd ym oed
Ar glaer diroed
Ar gla6r d6yrein
Ar gatholic
Dyd nadolic
Eir ma6rhydic
Aur wynvydic
Ir wen vadye
Ar b6yll leindyt
Ar bevyr ysbryt
Ar borth yr byt
Ar les blegyt
Ar l6ys blygein
Ar dangneved
Rat anryded
Ar drugared
Ar wir va6red
Ar wyry virein

IV.

Archaf Gul6yd
Di6arad6yd

Dy 6i6 radeu
Ac i Veir dec
Hael o Röec
Hil o rïeu
Ach6byl a ll6yr
Ynnof synwyr
O nef seinheu
Ac eggylyon
A g6erydon
A g6i6radeu
Yt v'Argl6yd dat
Yr dy garyat
Eurdec eiryeu
Roi na6d yth 6as
Rac bra6t ogas
Rac brat a geu
Rac barn kedyrn
A baich edyrn
O bechodeu
Rac kebydyaeth
Rac tra6s arvaeth
Rac treis arveu
Rac kynghorvyn
A vyd elyn
I vedylyeu
Rac kreulonder
Yn y dener
Anudoneu
Rac murn a th6yll
A dogyn gymmwyll
A dygyn gammeu
Rac g6ae6 dan vronn
Rac g6yth galon
Rac g6eith g6yleu
Rac d6fyn lesged
A digassed
A dic eisseu
Rac treis arll6ybyr
Och amyl e6ybyr
A chamlyeu
Rac tralla6t byt
Rac traphenyt
Rac triphoeneu
Rac tan uffern
Ae dryc gethern
Ae dr6c hitheu
Ae chassoveint
Ae goveilyeint
Ae geveleu
Ae chaeth6en6yn
Ae choec6an6yn
Ae chicweinyeu
Ae chynydyon
Ae ch6n duon
Ae ch6yn dieu
Ae phyrth hëyrn
Ae thanllyt gyrn
Ae thin ll6yt geu
Ae tharth ae ll6ch
Ae thiryonn6ch
Ae tharynneu
Ae rhost brynnic
Ae restr ffyrnic
Ae r6ystr ffyrneu
Ae breveryat
Ae bront baryat
Ae brwnt beiryeu
Ae kot[1] genllysc
Ae hin dervysc
Ae hoer dyrveu
Ae g6ythlonder
Ae g6anniver
Ae g6anaveu
Ae dygyn gymm6rn
Ae duoerff6rn
Ae daearffeu
Ior degradwlat
Ya6n a brynyat
Ion y breinyau
Yno kyrcheist
Ar a gereist
O rei goreu
O'th heneivyaeth
Enydigaeth
Eneit eigyeu
O'th vod yth ved
O'th enryded
Aeth yn reidyeu
O'th vaeth a'th va6l
O'th del6 d6ya6l
O'th ddal divieu
O'th vynedyat
Eur dy dyhat
Ar dy deheu
Pevyr Vihagel
Kun gl6ys aghel
Kyn gloes agheu
Pen kymhenda6t
Y6r penn didla6t
Pan vo dadleu
Por kor karyat
Per y vredyat
Pur y vrodyeu
Par ef nef naf
A diwarthaf
Y6 d6 6yrtheu
Y d6yn v'yspryt
Rac hoedyl deugryt
Rac hidyl dagreu
Yth 6lat rat rec
Yth windei tec
Yth wyndut teu
I'th le aml6c
Yth l6ys ol6c
Yth lys oleu
Amen.

[1] *Neu*, hir.

V.

Baltassar gynnar gennat duc anreo
O dec ia6nry6 garyat
O ar6yd ia6n gyvla6nrat
O eur ta6d i eir y tât

Digystud anrec am dec yst6yll rat
Duc yr hydyr eur gann6yll
Iessus vab koeth doeth did6yll
Iaspart or Myrr nyt byrr b6yll

Gwnaeth Melchior eurior ar6yd govec vod
Uniaónrod yn anrec
Y Ioseb dat rat redec
Y Iessus d6yn tus da6n tec

Baltazar durbar de6rbor a wnaethant
Oe ma6lsant a Melsyor
En6a6c Iaspart eurwar Ior
Anvon anrhegyon rhagor

Doeth o'r d6yrein kein ceiff bob a6r eurglot
Y Argl6yd Nef a lla6r
Ar6yd y vot yn glotva6r
Eur myrr a thus wedus wa6r

Y tri a roes yt tr6y rat
Teir anrec Veir yr kreir kret
Seren heb la6 lys Erot
A rodes gyvar6ydyt[1]

I DDUW.

O L. P. P.

Argluyd Du6 ergly6 eurglaer vannyeu
Argl6yd llan6 a threi rei on reidyeu
Argl6yd lluchynt gwynt a gwylt ffrydyeu mor
Mawr dy rat a'th wyrtheu
Argl6yd eglurder ser a sygneu
Argl6yd g6yllt a g6ar daear diheu
Argl6yd Gwendref nef naf dervyneu wybyr
Obeith rat vedylyeu
Argl6yd mor a thir gwir gwaredeu
Argl6yd nos a dyd kynnyd kanneu
Arglwyd tervyn dyn donyeu goruchaf
Goruchel nodväeu
Tydi a anet get gret greiryeu
O Veir wir eureir va6r wyry oreu
Tydi a ved vry vreinyeu yspryda6l
Ysprydoed gwedyeu
Ti a da6 dyd bra6t ditla6t datleu
Yr barnu trillu trall6yr bynkeu
Ti vab Meir wyt kreir kreaduryeu Du6
Heb di6ed heb dechreu
Tydi Reen llawen llen a llyvreu
A dygyn werthwyt gynt dr6y dogyn wyrtheu
Yr dec y byt tec bu teu ar ugein
O datyein a dotyeu
Tydi Argl6yd r6yd rinwedeu bob a6r
A rodet dan lla6r va6r v6ryadeu
Tydi Du6 g6edy g6a6deu cof ydy6
Kyvodeist y'th radeu
Am hyn wawr pob lla6r lloryf eneidyeu
Wrth veibyon dynyon dragon dreigyeu
Dilitya Argl6yd dy aeloteu ym
Amyl rätla6n vedyanneu
O gwnaeth am eurlly6 byw bechodeu
A cherydus dr6c a charedeu
Breisc dewin brenhin breinya6l senyeu
Nat dy var arnam am gam gwympeu
Yr dy gythrud loes yr dy gethreu
Yr dy goron drein 6r da goreu
Oeda vi vy ri rinyeu tystolyaeth
Rac tost dolur agheu

Lloryf brenhina6l
Doeth de6ina6l
Gorlle6ina6l
Garlly6 unyon
Lly6yd ranneu
Hyt vedyanneu
Llew hydyr canneu
Lly6yodor keinyon
Llym lavurya
Nam dolurya
Na thosturya
Ieith d6ys diryon
Lle digared
Gyvlavared
Yn rugared
Yn ri gwiryon
Lle didöstryd
Llys lluossyd
Lle dangossyd
Lladin gysson
Lle rieda6c
Digamweda6c
Lle gwareda6c
Llu Gwerydon
Lle cyvanned
Llu Rhianed
G6a6r varanned

[1] *Nid yw enw* G. ab M. ab Davydd *wrth yr awdyl uchod yn bumran i* Vair. *ond nis gallav lai na chredu,* mai eve ai cant. *Ac onid wyv yn camsynied, y mae ei enw wrthi yn Adysgrif y* Dr. Davies *o Vallwyd; etto* y mae efe dan y gair *Gwyryf* yn ei eirlyfr yn *rhoddi yr Awdyl hon i* G. ap yr Ynad Coch; *ac yr wyv yn rhyveddu yn vawr iddo* VE *wneuthur hyny, ac eve yn deall* rheolau, *ac yn drallwyr debygol,* hanes *y gynghanedd y sydd ar yr awdyl; sev ei bod o'r rhyw ni welwyd erioed yn y Gymraeg cyn yng-hylch y vlwyddyn* 1330, *neu ychydig, a hyny yn ych-ydig iawn, yn ebrwyddach.*—IOLO MORGANWG.

Gwyry voryunyon
Lle nevolaf
A dedvolaf
Duw a volaf
Diovalon[1]
Lle canmolut
Lla6r ma6r olut
Eang olut
I engylyon
Llit a chasseu
Ym pop plasseu
Y vaflassau[2]
Eva vlyssyon
Lliaws gurya6
Llym dolurya6
Llu divurya6
Lladva wiryon
Llawr wa6r warant
Lluoed barant
Llethyr 6a6t garant
Llithyrwaet gwiryon

Cor eurdor urdas diwyllic
Car kyvar kyv6lch barnedic
Coryf gwendoryf Gwyndyt arbennic
Kaer eurglaer Argl6yd bonhedic
Krea6dyr Amera6dyr mor g6enic a thir
A thervyn wybyr llithric
Kyn mynet ir maenved hirdric
Kyn gwelu gwaela6t prynyedic
Kyn gwelet gwales nychyedic
Kaff6yf Crist vy r6yf vy ryvic
O'th wlat ac o'th wled ny diffic
Kyn pallu pump synwyr p6yllic
Kyn pwll d6fyn pall divalch etmic
Kyn provi o'r pryvet ffyrnic
Pechodeu tremygeu tremic
Kyriedus Argl6yd b6yf karedic vry
Yn y vro dewissic
Yr dy groes ar loes livyedic
Ar kethreu bu kythruddiedic
Ar g6ayw ar gwyar llithredic
Ar[3] galon glaervron eglurvric
Ar bedla6r wyt g6awr gwyrennic
A'th eni aeth yno lle y tric
O'th anet ny bu deith unic
A'th deith Argl6yd r6yd rod brovyedic
A nef damunedic [ner
Ar wara6t o ffa6t ffynedic
Ar warant Eva blant blennic
Ar waret y werin boenedic
Ar wyry eur wiryon llithryedic
Ar weryt yr byt bendigedic rat
A roet du6 nadolic
Kyn gwnaethost nyt kost kystudyedic
Vi Geli yn golovynedic
Eur dec rec ragor deudyblic

[1] *Awdl foethus*, ar y ban yma a bai ydyw.—I. M.
[2] *Neu*, va flasseu. [3] *Neu*, O'r.

Ard6y r6y r6ysc canma6lyedic
Ardal mal molyant sein Syric
Ar dy del6 ardel6 urdedic
Keli Naf pobloed yn kelennic dec
Duc vi wlat ni diffic
Molaf ar6yraf ar eiryeu pria6t
Ma6r dat y mab rat mat amodeu
Molaf hefyt bryt brotyeu diatneir
Un mab Meir diweir o'r geir goreu
Molaf yn ffraethaf yr ffr6ytheu'r hollvy5
Y glan yspryt pryt pria6t wyrtheu
Mor un Du6 a dyn donyeu credadun
Un a thri dëun a thri dieu
Mor undat un rat reityeu purffa6t
Mor un vra6t un gna6t in g6neit ninneu
Ma6r grea6dyr brynya6dyr ar brenneu
gloewgroes
Pumhoes o bum loes o lys angeu
Myvi vy ri tri tr6y nertheu vy naf
A tynghet bennaf bob anaveu
O awyr diwyr a deheu dayar
Ac uffern varwar bar berw bylleu
Ae chas ae chwmpas ae champeu meddaut
A phecha6t y cna6t cnut anaeleu
Ae brat ae retyat ar r6ydeu duon
Ae hir eissyngyon ae harsangeu
Kyt na allont ym am vyn kammeu wed[1]
Neb ry6 argy6ed dyed dieu
Tr6y gyffes tr6y les tr6y leissyeu hed6ch
Tr6y ediveir6ch rac ll6ch llycheu
Tr6y'r tat ar mab rat yn reityeu hyvryt
Tr6y'r glan yspryt pryt pria6t wyrtheu
Tr6y di6eir loy6 Veir alaveu eglur
A vu em antur y vam ynteu
Tr6y eggylyon llonn llunyeu eur na6ta6d
Ny syrthya6d yr cla6d yr claf dyeu
Tr6y ebystyl r6y r6yd bregetheu llon
Tr6y'r archeggylyon diryon dyreu
Tr6y'r proff6ydi ri riedeu dysgeit
Tr6y y henavyeit bleit y blodeu
Tr6y y pet6ar g6ar gwiroteu ragor
Angelystor cor kaer y sygneu
Tr6y Ieuan galan goleu y gyvl6r
Vedydy6r y g6r an gwyr ninneu
Tr6y ar6yd gloesswyd tr6y egl6ysseu'r
ffyd
Tr6y vedyd kynnyd kyn no bedeu
Tr6y ffyd tr6y las6yd tr6y leisseu rin6ed
Tr6y wed ffeir anned efferenneu
Tr6y hinda va6rda vyrdeu diletrith
Tr6y wenith tr6y wlith rith aureithyeu
Tr6y wyn tr6y wenyn tr6y wineu win-
Tr6y baradóys l6ys leis organeu [b6ys
Tr6y vreint y loy6vreint ae lyvreu kyva
A 6na y bara yn bur gorffeu
A una y bara yn bur gorffei
Tr6y gret tr6y giryet tr6y geiryeu Lladin
A wna'r gwaet o'r gwin rin yn rieu

[1] *Neu*, kam meu wed.

Tr6y dy varn gadarn a'th gadeu dydbra6t
Tr6y dy bria6t ffa6t na6t eneityeu
Tr6y vy r6yf y b6yf heb evynneu dia6l
Tr6y eirya6l y sa6l a seil gynneu
Cartrefaf trevnaf travneu goleuni
Tr6y voli vy ri tra v6yf inneu

Nid oes hael Iesu ny bu ny byd
Digus[1] dudlew yw dy gystedlyd
Neirthyat g6i6 retyat g6aredyd pumoes
O drymloes eurgroes irgreu ar6yd
Agen dervyn y dyn y dyd[2]
A gward vyd galar 6rth y gilyd
Agenn dy vr6yn g6yn yn y gynnyd balch
Mal hoedel huda6c walch y ehedyd
Ergly6 vi vy ner uch ser yssyd
Eurglo ni cœlo med seilym Davyd
Argledyat trevnat travyn bröyd G6ynvyt
Am try o gywyt ym tragywyd
Yn kreir wyt vab meir morach gynnyd
An llawen awdur a'n llunyedyd
Yn nen an perchen parch llonyd para6t
An deau deva6t an Du6 dovyd
Yn ner reit hyder an rat ded6yd
Yon gwira6l ewybyr an gwir ly6yd
Yn tat unya6n rat an riyd didrist
Eurloy6 Iessu Grist ar luossyd
Nat na th6yll na brat ar dy brydyd
Nat vrec uyt wiwdec ar dy wewdyd
Nat anghallder ner yn dyd ym kreifyeint
Na digya6 y seint yn dec yssyd
Ayssyoes nyt oes na nos na didos dyd
Alpha hebot clot clo llu oedyd
Un a thri a ri a rybud a rat
A that digronnyat dy gerennyd

GRUFF. AP MERED. AP DAVYD AE CANT.

GRUFFUD FAB MAREDUD AE CANT I VEIR VORUYN.

O L. P. P.

I.

LLUNYEID Veir gyweir digywyt riein
Y naf o dd6yrein nef a deiryt
Llawen oet eryoet rat vebyt ovec
O b6yll gyhydrec o brifdec bryt
Llunyet ma6r a get meir y gyt ar seint
Lle6enyd grivieint borthvreint berthvryt
Ll6ydyant eur vedyant yn ll6r6 arvedyd
Yn lla6r Barad6ys rhac p6ys penyt [gl6ys
Llaryeid Veir o'r geir heb gyt y ganet
Y mab gogonet get gedernyt
Lludya6d dervyn dyn y da myglyt hir
Llewenyd pob tir gwir y gweryt

[1] *Neu*, digas. [2] *Gair cyrch yn eissieu.*

Llwr6 rec oes bri o'e ysprvt radla6n drem
Lla6r wa6r va6r Vethlem lliw gem gymryt
Lliw ll6ybyr g6anec dec am dyt llewenyd
Lloer lla6r ll6yr gynnyd llu bedyd byt

II.

Meir ma6r dristyt byt bryt a bryderaf
Meir ma6r da 6yrtheu oleu alaf
Meir a mam a chwaer glaer egluraf
Wyt i Grist didrist didranc waesaf
Mireindec ovec uvyd c6plaf
Mor6ynda6t ffa6t ffyd dyd dedvolaf
Meir dr6y haulder ner nerthoed hyttraf
Ath radeu ditheu doeth yth varnaf
Meir vat ervei ——————— af
Meir neut tew va6leir tir a volaf
Meir hoen haul hirdyd hevelyd haf
Meir nym gat heyrwat hir6ayw tostaf
Dan vron liviedic me6n dic dycnaf
Meir o ved6l rat Meir uvydaf
Meir o vedyant nef os mar6 vydaf
Meir windei gadeir wendec adaf
Meir dyro bortheir barth ac attaf
Meir gein kyn yd6yf o gl6yf yn glaf
Meir loer wendref nef nerth a geissyaf
Meir o'r Israel hael heul oruchaf
Ma6red vyrd voned a Meir ad6ynaf
Meir werthva6r glotvaur Meir wawr
Meir a lonyda6d Meir lin Adaf [gwympaf
Myna6c uvuda6l mam neva6l naf
Manon d6f gwiryon g6aret arnaf

GRUFF. AP MARED. AP DAVYDD AE CANT.

I DDUW.

O L. P. P.

ARGLUYD r6yd an ryd tangneved
Eurglo bro breinyawl gymmroded
Ergly6 vi wyt ri pob rhin6ed
Argledyr Pedyr peidyaf am masswe
Arglyt vyr vodur teyrned
Arglein[1] kein rac keithyaled
O cheveist orchyvic amved
A chur o lavur eilawed
Yn prynu o'r pren a'r dyvynved
Na vyd na ved6l vyggomed
Na vit lit gan ly6 brenhined
Na vadeu vedyant gorhoffded
Dy brit6erth arnaf Naf Nazared
O chereis becha6t a chared
A cheryd a charat wraged
A threissaw gweinyeit a thryssed
A thrysor athreissic salwed
A bylchu vyggeir a balched
Heb olchi balch ved6l symled

[1] *Neu*, Ar glein.

O gamlu ac amyl digassed
Ac ymlan6 o gymlith[1] ryved
Ac amlaf gaml6ybyr divroded
Ac ymlwgwr o gaml6r6 gwaged
Am aml6c gamlas cnwired
Ac ymlit morgymmla6d chwerwed
Kyn g6isca6 mewn g6asca6t maenved
Kyn g6isc risc r6ysc gaen dytwed
Kyn g6as wher6 irder6 oer dyed
Kyn gloessyon kyn glassu'r danned
Kyn glassar diwedar diwed
Kyn gweithla6r kyn g6ythla6n gynted
Kyn g6ythleith seith drutveith draetved
G6ir lawhir ly6 mor a thired
G6a6r daear dehau a gogled
G6ediaf g6iw diagyr verthed
Ymot ymatyein drugared
Yth winlla6r yth winllat orsed
Yth winllan yth wenllys anned
Teith wledic y medic an med
I'th wenwlat argl6yd yth winwled

GRUFF. AP MARED. AP DAFYDD AE CANT.

I DDUW.

O L. P. P.

ARDUYREAF naf a ner egylyon
Clot Ion gwerydon gwareda6c ffer
Ar6yrein matyein medr ia6nder keuda6t
Ard6yrea6r wa6t ffa6t ffydlonder
Eura6c a myna6c muner deggradwlat
Argl6yd r6yd rodyat gwirdat gwarder
Ef an g6naeth o gaeth gerth vlinder weinyd
Yn ryd bu uvyd dr6y ffyd ffyryfder
Ef a roes ar groes grysseu gollet brec
Y waet y redec bu chwec chwerwder
Ef a divan6 llan6 llinagyr dyvynder ffraeth
Ei a wnaeth uch traeth trei ac aber
Ef a wnaeth arvaeth pob arver diveth
A phob ry6 unpeth treth lle traether
Dyn dil6fyr o d6fyr d6vyn loe6der glan
A than un anyan pan ennyner
A ry6 a6yr ll6yr ll6r6 ad6ynder ffyd
A oruc Dovyd ac nyt over
A Du6 y6 vy lly6 lle mae doethder mawr
A dayarlla6r g6a6r g6a6t a dirper
Adar gwyllt a gwar gwir doethder vrodyeu
Wybyr eigya6n ffrydyeu sygneu a sêr
Yn lle y bu yn medu bud hoewder achles
Ac yn y lle y colles y lles lla6er
Ystyryet d6ysgret nat oes gryvder
Na nerth dida6l berth dadyl a borther
Nat oes hebda6 pra6 lle prover
Diwed na dechreu parableu per

[1] *Neu*, gymlit.

Nat oes rat na mat Metrum amser ffa6t
Dieithyr ri tri Trinda6t uthyr wa6t wiwder
Gwae a gretto bro breuolder vuched
Gwae a wnel trossed yn lle y treissyer
G6ae ef Argl6yd r6yd yn lle roder nac
G6ae ef dyn gor6ac a vac valchder
Un6ed ha6l dida6l huda6l vyrder dervyn
Yn hoedel dyn tremyn tr6m orober
Ac adeilat brat bryt sal6der dryd6
A deil o d6r bed6 nyt arbeder
Neu hyd a6r ech6yd yn ochor creicver levyn[1]
Neu leissyat ae gwyn mewn trwyn tryver
Rac hirdilyt prit pra6 uvullder bryt
Ri y byt am dyt dysc a challder
R6y gaff6yf vy r6yc r6ysc didrymder hed
Kyn bed seith droetved a g6ed gwander
Ragor r6ym kyngor keingheu bader Grist
Regeu di athrist trist lle tyster
Ryd ym g6nel Dovyd rac diver dramc6yd
R6yd Argl6yd hyl6yd ha6l gyvr6ydder
Reen lleen llathyr dref nef naf d6yolder ch6ec
Rex DS. na6sdec a Deus noster

AWDL FOLIANT I ESCOB BANGOR.

AC I YMLIW AC EF AM ESCEULUSSO BEIRDD A MAWRHAU CERDDORION.

ARGLWYDD Crist culwydd calon gyflawnrad
Argleidriad neirthiad nerth engylion
Erglyw fi fy llyw penn llywodron cred
Eurgrair gogoned gwared gwirion
Erwan fu gennyf Arfon fu seithuc
Athrist in goruc Athro Canon
Ban wisgawdd urddawdd arddwelwon dannau
Dwrdd clustiau cerddau cerdd ymryson
A gadael gafael gofion diannoeth
Y gwyr digrifddoeth yn rhynoethion
Rhyfedd gennyf gan arwyddion plaid
Yn Rhen rhy danbaid aniweidion
Lle rhoed ar ddifrawd barddwawd Beirddion
Tra fu Llywarch parch perchennogion elw
A Chynddelw arddelw urddeledogion
Gwilym Ryfel ryfig anfon urddas
A Dafydd Benfras ym mawrblas Mon
Ni wnai Arglwydd rhwydd rhoddion ddigronniad
Neb rhyw gonglad brad ar brydyddion
Tra fu'r prifeirdd heirdd hardd weision cuddawn
Cyflawn o driddawn ymadroddion

[1] Twyllodl yn y Gair Cyrch: llwyn?

Nid ef a berchid berchyllson debic
Grwth Helic terric torr goluddion
Wrth glywed tecced ton englynion
O waith prif Deifriaith y prydyddion
A garw oedd glybod eigion telynau
O gau gwisc fleiddiau tannau tynnion
Pan aeth Maelgwn Hir o dir mab Don duedd
O wledd Gwalch Gorsed i Gaer Seion
A dwyn gydac ef gofion dan orchest
Oedd o gerdd arwest ar gerddorion
A pheri uddunt ffyrfeiddion lawer
I bawb or nifer nofio'r afon
Pan ddaethant i dir terfyn mor ar drei
Dimei nis talei'r telynorion
Tyst yw Duw ar hyn tystion ai gwybydd
Herwydd hardd gynnydd gynneddf doethion
Cystal i prydai'r Prydyddion a chynt
Er a nofiesynt helynt haelion
Gan rwyf Bangor gor goron urddedic
Pendefig gwledic gwlad y Brython
Gwiscoedd a gafodd gosgorddion diffrwyth
Gosgryn dylwyth llwyth llethedigion
Tudur Wiawn lon lun eidion myngus
Reidus ys digus i ostegion
Am wybod saesneg seisnic don drygwas
Gwisc a gafas las laes odrëon
Cafas costog cas nid cysson damwein
Yscymun filain cog brain breision
Yn dwyllawr cornawr Ceirnion drwg araith
Yn dryllio breithiaith dillad brithion
Gwehelyth nis car gwehilion cerddau
Tabyrddau swyddau iangwyr saeson
Truan oedd gweled gwaelddynion
Rhoi dillaid iddyn ns bai'n dyllion
Pan na wyddiad pennrhad Cennad Canon
Mal nad cerdd Dutcyn sain erfyn son
Ydd ai nod anglod englynion digudd
Gwr prudd o for Udd i for Iwerddon

IERWERTH BELI AI CANT.

CANUAU G. AB D. AB TUDYR.

G. D. T. I FERCH.

O L. E. D.

Aur a main coelfain cael y cae melyn
Dau efyn dwy afael
Arwyddion mad i adael
O rodd dawn hoyw fodd dyn hael
Rhodd hael rheg afael rygafas am wawd
Ei dafawd y difas
Unllythr llath waith cyweithas
Un lliw ac aur gwiw gae'r gŵas
Y gŵas ai cafas cofain rhodd argais
Rhudd eurgae teg riain
Gwaethaf na wyr arwyrain
Gwaith eirian maith aur a main
Budd difeth mwynbleth manblaid main sidan
Mewn arian maen euraid
Bun ai rhoes rhan einioes rhaid
Bu yn cylchynu cylch enaid
Gwae rhag ofn Duw dyn o'r fann y bo
A geisio gwregysan
Gwaneg deg gofeg reg ran
Gwead gosodiad sidan
Nid meu reg adnau rhac adneir dilys
Roi gwregys gwreig ddiwair
Doe ym doeth cyfoeth cywair
Da o fewn gra a fu yn grair

G. D. T. I FYNON CEDIG.

O L. E. D.

Dug gwledig Cedig o du coedydd Rhos
Nid nawd rhus ar ddedwydd
O rwym garw o'r ymgerydd
O'r anoddun Rhun yn rhydd
Doeth Rhun hir i dir dewrair a bell drig
Gan Gedig gain gadair
Lle y gwnaeth Rhun gyfun gyfair
Aberth o fawr werth i Fair
Trwy nerth gair mab Mair eiddun cadoedd
Gwnaeth Cedig credadun
Amlwg fodd o'r annoddun
Ymddangos i Ros o Run
Run goeth fal y doeth o daith geintach gyrch
O garchar ddieiriach
O ras bwyll i Rôs bellach
Y delwyf o nwyf yn iach
Yn iach eryr gwyr gwawr bendefig rhin
Y doeth Rhun fonheddig
I Rôs nid er dangos dig
O rwym cadr o rym Cedig
I'm naf a garaf a fedr gwyraw glaif
Ac a saif heb syrthiaw
Aer gledd radd eurgledd ruddaw
Arglwydd boed rhwydd y byd draw

GRUFFUDD AP DD. AP TUDUR I HOWEL AM FWA.

O L. E. D.

Erfid newid nwyf arfer cler a'm clwyf
Erfyniaid i'm rhwyf ydd wyf ei dda
A rhwyddwawd erfyn ar oed un flwyddyn
A warawd toppyn felyn fwla
Arwyddion rhoddi a wna haelioni
Caledi cronni crynu a wna
Eraill a roddai arwydd rhwydd fydd rhai
Ped fai ai dyrrai mor i derra
Eryr gwyr gwarant arwyrain moliant
Arddunant ffyniant ytt y ffynna
Edrydd gweinydd gwawd adneu cerdd dafawd
Arawd o'm meithwawd ytt ni metha
Er mwyn mirein son morwynawl ddynion
A sôn llatheion ai llettya
Er mwyn llif ddwyn llaith gwawr geinllawr gynllaith
Gwawd obeith gweniaith a'm gweinydda
Er lliw lluch Ianawr er nef llef a llawr
Er mwyn gwawr Faelawr na'm gofala
Er cof dof dyfrwys bun loywlun liw lwys
Canwyll Bowys lwys a'm dilyssa
Fy rhwyf a'm rheufedd o roi'r gair gommedd
Rhianedd Gwynedd a'th ogana
Celi a droses wrthyd fy neges
Culwydd ath roddes lles nyw llaesa
Colofn Prystattun coelfeiniau Awrtun
Catgun cain eiddun ail Cunedda
Calan ddydd dan ddel celennig ddigel
Howel aer drafel ni wyr drofa
Cydwedd buelin cadwedig Ladin
Cyfrin car iessin mewn côr Assa
Ciried nawdd ged Nudd car prudd far preidd fudd
Can nid eirch Gruffudd na'th rudd na'th ra
Cadair air eurbost cadarn lawfarn lost
Cadr ffrost da fuost eithr dy fwa
Cynnal gywirdeb ac enw ac wyneb
Er neb rhyw atteb na'm rhy oetta
Dos genad teithfad tuthfa poen dethol
Poni ddoethosti etwa
Duw a rydd i ddedwydd dda
Dïau mi bïau'r bwa

G. D. T. I FERCH.

O L. E. D.

Gwyl fun a dry hun drwy hud cur ortho
Car wrthyf ddywedud
Nid diboen na'm attebud
Nid hawdd ymadrawdd a mûd
Mûd a balch hil gwalch gweilch nwyf ith welaf
Oth farnaf iaith fawrnwyf
Mônoedd henw men ydd henwyf
Minnau llacs gofau llesg wyf
Gwanllesg wyf hud rwyf hoed drwg am un-
O du maengaer amlwg [gair
Gwannach a digiach i'm dwg
Gwenllys hil gwan-llaes olwg
Dy olwg treiswg trosof wyf alltud
A a filldir hebof
Dyn a rydd gefyn ar gof
Dywed air diwyd erof
Dywed air cywair yn ôl cawad nwyf
Can gorwyf cwyn girad
Ai er gwerth cannerth cennad
Ai o'th fodd enw rhodd yn rhad
Ym ni chad yn rhad rhaid atteb eilwyd
Eiliw gwendon moreb
Nac er gwerth nac er nerth neb
Y gan hon etton atteb
Atteb dihareb hir orchwyl enaid
A ddywaid hawl-blaid hwyl
Ys addef feingan anwyl
A deu brâd goleu bryd gwyl
Ni'm bydd dydd llonydd a llun llary gwan-llaes
Ar llawr gwen llys Eittun
A minnau hydr yn anhun
Mau nwyf cur rwyf uch caer Run
Cymmered haeled hoyw-lun o'm dolur
Am dalu pwyth fy hun
Ar blaid glas glwys lawr Eittun
Ar blaid ei henaid ei hun
Ni'm gwnaeth gwayw alaeth gwiw eilun hyd hyn
Onid hon yw Eittun
Na chof na chawn arofun
Na chawdd uthr anawdd eithr un
Gwyddwn na haeddwn haddun hygerais
Hoyw gares yn Eittun
Gwyddai agwyddor anhun
Gweddaidd elynaidd wyl lun
Wythnos ymannos o'm anhun gyffro
Aeth etto wyth Eittun
Wyth atteb a aeth attun
Aethant dan gudd heb fudd fun
Aml drwy hiraeth ydd aethan
Ammod rwydd awydd awen
O'm genau eiriau eirian
Erddylad attad Eittun
Yt oedd cam llwrw cytgam llif
Nad anfonud hud hoyw-dwf
O Eittun gennad attaf
Hyd tra gaid enaid ynof
Dïau y cymmer nêr nêf
Y ddau enaid ddianaf
Enaid yw hirwen gennyf
Ar enaid a wyr ynof

Hoffder fydd doethder deithdud a ddvsger
I ddysgawdr ddywedyd
Ar goreu geirioel fynud
Y gein pwyll hydwyll a hud
Trwy hud bwyll astud a bell ystyr gwenn
Tu a'i gwan a'i hepgyr
Tro mwyfwy traha myfyr
Trech o dwyll no gwirbwyll gwyr
Gwyr nwyf gwir gannwyf gwawr gannwyll llethrid
A'm llithrawdd i'm gorphwyll
Deith wyl-boen dyn dethol-bwyll
Doethion mal deillion a dwyll
Twyll a symud pwyll pell ddefnydd meddwl
Mal dyn meddw diawdrydd
Hoen gwaedd grêg gwaneg gweunydd
Hun am neb un ym ni bydd
Cyntaf fu Addaf o ddyn
A morwyn wyl am aeron
A dau gymmar trydar trin
Y gelwid gofid gyfun
Un fu Addaf am afal
Ac Efa cyd bai goful
A roes oi merched fedel
I'w meibion doethion dethol
Yn ôl Addaf naf nwyf radd
Cyn cyfraith Pâb mai drabludd
Y gorug pawb ei garedd
A'i gares yn ddigerydd
Digerydd fydd rhydd rhwydd gael
Da y gwnaeth mai dai o'r dail
Deu-oed dan goed y dan goel
I minnau mi a'm anwyl
Gwylia bwyll hir-dwyll hwyr dwf
Golwg cyd modd dîoddef
Ac ynnill dysg ac ynnif
Ac antur bedd yn gyntaf

EDD.

G. D. T. ETTO I FERCH.

O L. E. D.

Nid lle ym geisiaw llasur brwyngur braw
Rhof a phryd alaw fal grwd wylais
Lluniaw tangnefedd llifran gwahan gwedd
Braint cyflafaredd cyflafuriais
Llidiawg fu genti llidiant rwyddiant ri
Beiddiaw ei henwi pan y henwais
Llithged breinged brwyn llaes firain forwyn
Llyma fy mawr gwyn nid am eurgais
Rhag lliw tonn ertrai mae fy llaw arnai
Rhai ai rhyfeddai na's rhwyfeddais
Llifiaw fy ngruddiau am lladd heb arfau
Minnau ei maddau ni's meddyliais
Yn y llun cyntaf o ddechrau gaeaf
Pan fydd anaraf tonn safaf sais
Yr unfed flwyddyn o oed a therfyn
Iawnder yw gofyn hynn a honnais
Ar ddēg rwymdeg rin trwy lid a gorddir
O oed y brenin breiniawg Cemmais
Yn llygrant i'm grann yn lle y gelwir llann
Yn llogawd fodfan hoedran hydrais
Yngheindref Aber angau draul lawer
Lle bu nêr nifer naf y gollais
Ynghymmwd pennaf Arllechwedd uchaf
Y dyn a garaf nis digerais
Yn seryddiaeth don yn Sir Gaernarfon
Lle bu ron dragon dreigiau Emreis
O mynnwn fy nghlwyf gan liw tonn wrth rwyf
Rwyf nid esgorwyf can dwys gerais
Er deugein swllt nôd o ysterlingod
Fynn anaes amyd[1] ai sommais
Ys gwyr fy nifa ys gwan ym adwna
Os gwenn ai gwada gwydn ydd holais
Mae ym fraw glywed gwybod a gweled
Carwed Ednyfed Ednowein Sais
Gwenn a hoyw yw hon gyfliw ertrai tonn
Pan fydd eglur fronn a llonn ei llais
A'i gwahodd yn faith i'r llys dyfrys daith
Cam ac anghyfraith gwaith gwythlawn drais
Fy nghwyn fu gynnau dy ladd heb arfau
A llafnau geiriau gwyrion llednais
Am llw be ith lleddid o gair llesmair llid
Yn fyw na'th welid edlid adlais
A byw ith welaf i bawb ytystaf
A brawd a archaf ac a erchais
Na ddilynwch dlawd ni ddilynwy wawd
Ar ec eur dafawd lliw eiry difais
Dedlis bed[2] yn haf didlawd ith welaf
Dadleu ni allaf ac ni ellais
A diallu wyf a deallwr clwyf
A diellfyd fwyf[3] can diellais
Dealled doethon dyfod dialon
O gwnaeth Pendragon drwg i Wrlais
Nid eilhaws dignaws dygnais ddawn dadlau
Ar ddyn didlawd cwrtais
No myned hwyrged hirgais
I Werddon o Fôn o fais

[1] *Neu*, mi. [2] *Neu*, bod. [3] *Neu*, nwyf.

The poems of Madog Dwygraig, which have been here omitted, illustrate in an extreme form the bardic vocabulary of satire and abuse, which was the counterpart of their vocabulary of eulogy. The two phases of this verse gave them great social influence in Wales, and after the loss of Welsh independence poetry tended to acquire side by side with an interest in nature (as in Dafydd ab Gwilym) a marked social character, and the zones where it flourished had generally each a social centre.

PRYDYDD BREUAN AI CANT I FAREDUDD.

O L. E. D.

Ardwyaf profas prifwawd nis cyll
Eurged rhaith yfed nid rhwyth efyll
Aerddrud aeth esgud wrth esgyll ongyr
Eryr rhodd bybyr mewn rhwydd bebyll
Gwr gwrawl fydd ef pan fo'n sefyll
Gwr gwawd llwydd gyllid gwaedliw gyllill
Gwr a ddaw oi law lafn estyll awch grai
O'i wanas difai win ystefyll
Nid gair anghyfan difan defyll
Nid gwr cyfagos gair cyfegyll
Nid gwerthfudd pwystudd pistyll gwin andawl
Nid gwarthfar f'antawl gwerthfawr fentyll
Glew llew llad merfyn is bryn bryd cyll
Gloyw deyrn cedyrn cadoedd a hyll
Glaif trabludd cystudd cestyll rhos helcud
Gludrwyddbair tradrud ruddbar tri-dryll
Un gynnyd beunydd gwinwydd gwyn wyll
Un profiad angad Eingl wyr a dyll
Un ddeddfau arfau o erfyll prydain
Yn rhyfedd Mechain a Rhys mechyll
Maredudd cydfudd cydfod a syll
Mawr adail cynnail cynnydd fferyll
Marannedd bonedd bennial ffyll gystlwn
Mur gwaywdwnn ysgwn ysgwyd wëyll
Rhag pob drwg amlwg amlaen drythyll
Rhwyg aerflawdd llwgrgawdd Lloegr-gad ddistyll
I noddi fy rhi rhwyf gwersyll pennaf
I'm naf a archaf er ei erchyll
Llawr ynys Derllys nid arlludd i'r byd
Bod yno ddadannudd
Llaw egored Faredudd
Llary ffysg un addysg a nûdd
Nûdd unfryd yngryd yngraid rhyfel trais
Traws ddeddfau mab Echel
Niferllwydd rhwydd rhôdd nis cel
Naf cerdd uchel cardd ochel
Ni ochel rhyfel rhwyf argae moliant
Bwrdd warrant beirdd warae
Torfoedd barch nid clod warchae
Tyrrwyn llyw mwyn y lle mae
Lle mae cadair gair gwrawr maeth ardwy
Maith eurdeml pob cerddawr
Anant mwyn arddunant mawr
Fewn ynys Derllys derllawr

LLAWR YNYS DERLLYS &c.

I TOMAS AP HOPCYN.

Y Proth ai Cant. O L. E. D.

Hoywlyw ryw ras rysedd edlym
Edlau cyflym coflyhr hylwydd
Coeth doeth Domas dymyr erddrym
Urddrad grym llym llaw Duw ai llwydd
Cyflwr gwr gwych gwledd medd mynych
Gwin hoyw edrych gwynn ehudrwydd
Cannawdd cennych arnaw llaw llych
Noddiau tlau clych eurwych arwydd
Arwyddion ion iawn ener diball
Dwbl cwbl cuall cyhoedd bensel
Abl digabl dawn doniawg ddeall
Deongl arall eryr digel
Yw ar bobloedd ac ar luoedd
A niferoeddd wiwnwyf uriel
Ior cenedloedd a golu doedd
Iawnrad torfoedd unrad derfel
Derfel sel sant saint ogyfarch
Gafael mawrbarch alarch eiliw
Gwawl mawl moliant mal dihafarch
Hoywfodd ar farch wedd llywarch wiw
Hil madfil mawr Hopcyn wyn wawr
Hael wrth gerddawr ffraeth ffaglawr ffriw
Wyr beirdd eurawr dros briaflawr
Yssig aesawr frwydr gatgawr friw
Briwgad rad rwysg rysgyr mordaf
Mawrdeg adaf ydyw Thomas
Beirddfyd bryd brwysg braisg rodd alaf
Eilun Addaf addysg melwas
Gorwyr geirwir Einiawn dawn dir
Mawr a gerrir mur gywiwras
Clau y clywir clod hynod hir
Cludnawd wawd wir cenir nid cas
Nid cas fas fodd fudd arddunant
Ddaniel rymiant rwymiad cyfraith
Nudd ffydd rydd rodd rwydd ogoniant
I gynnal cant cyntedd llys faith
Erglyw Arglwydd nef tref trawsglwydd
Ymyr madrwydd am wr mydriaith
Ehud syud swydd euraid arwydd
A hael hylwydd paun rhwydd pennrhaith
Penrhaith gwaith gwrdd gwyrdd ei roddion
Bwyddaf calon celi a'i nawdd
Penllad fad fydd feirdd whoddion
Hoywdda ddynion ddoniawg ansawdd
Lliw-lafn trafn traws lluoedd lliaws
Llyfr hoff unnaws llwyn y ffynnawdd
Bo hoywdro haws bellnot glod glaws
Lle ni bydd anaws llynn byddinawdd
Byddin drin draul drylwyn cadau

Cedyrn bleiddiau blodeu yn ryw
Dyn hy dan haul hylwydd gerddau
Gyrddaf gampau gwympaf gwr yw
Molawd ffawd ffydd mewn rhwyl mae'n rhydd
Mawl a'i cynnydd mal y cennyw
Irloes foes fydd ion awenydd
Hirawdl mal hydd helydd hoywlyw

DAFYDD Y COED I HOPCYN AP THOMAS.

O L. E. D.

ARGLWYDDIAIDD traidd tr6ydded g6yr Cymru
B6rdd cymr6ysg g6in yfed
Y6 Hopcyn hoy6 loy6 la6ged
Mab Thomas crair urddas crêd
Cred a 6yr yn ll6yr ym'hob llun o'r dawn
Aur dinag lorf cyfun
G6r yng'Hymru hy hoy6gun
Gof na6d aur ac ef nad un
Nid un lle6 modd gle6 medd glas a hepcyr
A Hopcyn fab Thomas
Da6n eur ddull nid un urddas
Nid un rym ac nid un ras
Grâf y6 mab Thomas me6n tymmyr ei dda6n
Ys o ddyn yng6hyr
A'i harf ym mr6ydr a'i heryr
A'i hen6 a'i pharch ai h6n pyrr
H6n pyrr g6yr g6hyr g6ay6 blaenaf ynghad
Ynghy6i6d6rn de6raf
Lyr nerth loy6 oreu naf
Lary g6rol a l6yr garaf
Ll6yr garaf naf na6 can-punt
Lle6 cyrchiad ar Eingl gadbont
Llyw Gwhyr gwell no gwyr Gwent
Lla6n orfl6ch ffl6ch ffloy6 aur brint
Llathr ben cun y dymuniant
A llath bla6dd holl l6yth Bleddynt
Ll6yth Bleddyn 6inllyn 6ynlly6 iôn eill-gad
Ynnill gerdd Hopcyn y6
Llyr harddrym ail llyry heirdd-ry6
Llary Gymro hir y bo by6
Nid by6 lly6 beilehry6 bylch-rondi-hepcor
Mal da Hopcyn ddragon
Ef y6 ystor cerddorion
O for Morgan6g hyd Fôn
Ef y6'r naf m6yaf a fag mäon byd
Bid a6dyr y Brython
Eurfeistr myna6g sercha6g son
Ior dethol ar y doethion
An6yd Nudd pryd Udd prydyddion a faeth
Ar faith heiliau trymion
Un adlam a Thalamon
Eneid-ly6 teg difreg dôn
Ar a6duriaid blaid blodau cofion mydr
Meidra6l Gymry gysson
O farn byd ia6n leindyd ion
Fur g6ay6rudd ef y6'r goron
Coron y6 Hopcyn cy6i6 ŵryd Cai
Ca6 fâb Erbin unbryd
Rheol g6indai rh6yl G6yndyd
Rhyla6n barch ar haelion byd
Byd doethder arfer eurfad ma6r e6ybr
Mi a ro6n fy llygad
Ma6l aur en6 mal yr ynad
Os dy6aid un is Du6 dad
Is du6 dad yn rhad ion rh6y aml-gylchlyn
I'6 galchlys ger Ta6y
O 6in ac aur en6 Gar6y
Ni roes neb fael 6yneb f6y
M6y a rydd cynnydd cynneddf g6a6r tr6yadl
No'r tri-hael i gerdda6r
Walch trahydr clud-fydr clodfa6r
Way6 ennyn aer yn un a6r
Yn un a6r hyfa6r ddihafarch hoy6bost
Deheubarth ben cyfarch
Ynad lle6ych por g6ych parch
Nid lla66ag un na6d Lly6arch
Na6d Lly6arch cludbarch clodbell cledd na6ddgâd
Coeth geiniad caith gymmell
Nen cedyrn anian Cadell
Naf balch ni 6nn 6alch ei 6ell
G6ell ymmhell dîell deyrn lla6ch-bobl r6ydd
Hyd yn nrhef Gonstinobl
Ail Elffin 6ay6 lli6 synobl
Y6 na neb am 6in a nobl
Ei noblau yn fau fy6 ddifri facc6y
Ai f6g c6rn a'i sendri
Ai gariad oreu g6i6ri
O'i ras mawr a roes imi
Mi a glodforaf feistr llys m6yeilch hael
G6nai helmau yn fri6deilch
Dros barch rhagora6l g6a6l g6eilch
Harddfur a'i wisgoedd heirddfeilch
Ei heirddfeilch 6isgoedd harddfoes y6'r g6aladr
G6el6yf idda6 hiroes
Ffyrf ia6n y6 me6n ffurf einioes
A phob da ai ra a roes
Rhoes ym ly6 hylym le6 helma6g ruthrdar6
Llary rygar6 llurya6g
Ei fedd a'i 6in ffyll drin ffa6g
Ai f6nai Hopcyn fyna6g
Myna6g Hopcyn lynn loy6glos
Mur heil-dd6bl ced-g6bl cad-gis
M6nai la6 mae yn ei lys
Eur ddar y Lucidarius

A'r greal ar yniales
A grym pob cyfraith a'i grâs
Y gras a gafas y g6r
A chlod teilyng-brif Ifor
G6yndodig fonheddig fur
G6inau did6yll feistr p6yll pêr
G6i6 ail G6alchmai ap G6yar
A g6ay6 a tharian G6yr
G6yr 6arant ffyniant ffin
Y gerdd tra f6yf fy6 y g6nn
G6a6r ma6r mad bedeircad ben
G6aladr cadr coeth y doethion
G6alch a gar argl6ydd a g6ann
G6yrdd a hepcyr g6rdd Hopcyn
G6rdd Hopcyn loy6-6ynn le6aidd lary gleindyd
G6r arfa6g yngryd 'n y byd n6y baidd
Fab Thomas falchras fylchraidd ynghamma6n
Fab Einia6n fyrddla6n drin greula6n draidd
T6r tir Ta6y rh6y rhiaidd rhugl ddidarf
Taer y6 aï ddurarf tyrau ddi6raidd
Tarian i'r hollwyr mewn anturiaidd grwydr
Wrth aros ym mr6ydr 6r Arthuraidd
Ceing hiraer orfod cynghoraidd nen gŵyr
Cy6iriaid eryr mygr car6raidd
Ca6r aesa6r g6a6r ma6r mireinaidd beilchry6
Car6 h6yrfar6 hir fy6 eurlli6 iarllaidd
Helmfellt lorf g6ay6ddellt g6rddaidd an6yd Ga6
Ha6l caerau ddiria6 hael cerdd6raidd
H6yl deil6ng brisgfl6ng breisgflaidd yn aergr6ybr
Hyl6ybr Uthr e6ybr ac athröaidd
G6ir 6yneb Cymry g6erinaidd fyrddau
A g6a6r y dëau a g6rdäaidd
Da lyfr y gyfraith dilyfraidd ynghad
A d6yfil ynad difileiniaidd
Di6edd6 olud ma6r di6yddelaidd ia6n
Da wedd aelaw ddawn dieiddilaidd
Doniawg calon hael dienciliaidd blaid
Digrinarf yn rhaid digrynŵraidd
Di6y6 aesa6r hydr 6r de6isaidd d6rdd
D6ys oesen6 ag6rdd disaesnigaidd
Difreg Hopcyn dêg didaiogaidd dwr
Da 6i6 uchel6r diachulaidd
A dlyeda6g ia6n a di6ladaidd ly6
A dy6ynnig y6 a de6iniaidd
Bri6 aerau a'i ron breyraidd ei radd
Byrdd-6in eu neuadd barddoniaidd
Bronn hynaif beilch-lin brenhinaidd erfai
Buan dd6ygamp Cai boneddigaidd
Por ior g6ineuddor G6yneddaidd eglur
Pur fur praff a6dur fer6 proff6ydaidd
Par br6ydr daer mael ael mil6riaidd 6aladr
Paun difygwl cadr pendefigaidd
Prvd berth certh taernerth teyrnaidd digabl
P6yntus6alch doethbabl parabl peraidd
Parottaf lle6naf lluniaidd helm ddurgaen
Peryf ragorflaen g6a6lch6aen g6alchaidd
En6a6g naf ffyrfaf ffurfaidd ll6yth Bleddyn
Yn ei lys 6inllyn ef ni fynn faidd
Eurgadr fu'ng6aladr engylaidd difrad6
Ion m6yn eiddun cad6 enmyneddaidd
Eryra6l Hopcyn ar6raidd diofn
Ior gloy6ddu eofn argl6yddiaidd
Argl6yddiaidd traidd &c.

DAFYDD Y COED I RUFFUDD AP LLEWELYN AP IEUAN O UCH-AERON.

O L. E. D.

CEREDIGIAWN walch balch bylchron
Cryfdrafn clodgar rhwysg barwn
Yw llathr Ruffudd law Nudd lan
Llew olwg fab Llywelyn
Llawch-lu eryr llewych lin
Llwyddiant holl wyrion Llowdden
Wyrion Llowdden ben beunydd y dyry
Yn dirion ail Mechydd
Aur i'r gler ger merwerydd
A medd gwledd gloyw fy hoyw hŷdd
Teyrnaidd lluniaidd llonydd a gloyw-deg
Yw Gwledig Mefenydd
Trech no'i gas fawr ei ras fydd
Trychdrin diawdwin dedwydd
Dedwydd dieiddil dilaes
Dynion gynnydd dawn gynnwys
Dewr cain gwell no thrugein sais
Diwg yw fydd deg ei foes
Ei foes yw rhoi 'bawb ei fudd
Ei feirdd cânt ei win a'i fedd
Ei fawl yng Hymry a fydd
Ei fyd a gaiff wrth ei fodd
Modd pablaf medd y bobloedd
Mil a'i gwyr mawl a gyrraedd
Mur iawn rym mewn mireinrwydd
Mynawg llaw eurawg llaryaidd
Llaryeiddfab arab eirian llaw olud
Llywelyn ap Ieuan
Llurygawg calonnawg glan
Llew trawsdeg unllid Trystan
Llid Trystan dewrder ner nerth
Yw Gruffudd Nudd naf di-swrth
Dihyball myn Duw hoywborth
Deheubarth feddbarth fuddbarch gyfoeth beirdd
Byrddau brwysglawn beunoeth
Dioer yw Gruffudd lyw loywgoeth
Drafn diddig di Seisnig doeth
Doeth ail Uthr gwayw-ruthr yn gywrain iawnfarch

O anfodd Eingl Llundain
I'r morfa coeth wrda cain
Eryrawl walch arwyrain
Arwyrain mirain morudd un urddas
Wŷn arddwrn plymlwyd-ludd
Eurgarw clodbell naw'ell Nudd
Aergyrf oreuffyrf Ruffudd
Gruffudd Nudd uddair grym llym llafn disglair
Gwynngrair hael myn Mair am y gwingrawn
Gyrfa mawrdda maith gyrrbrwydr dewrgrwydr daith
Gwyr distryw Einglgaith garw diestrawn
Gwawl hawl mawl mil-cant gwych llych llawch anant
Gwarant glud ffynniant eurglod ffynnawn
Hardd ffrwst wst wayw aestalch hydrdaer ar gaer galch
Hyn Llywelyn walch iôr coethfalch iawn
O werin lin lwys glod byw gwlad Bowys
Hael ynad gleifddwys o hil Einiawn
Emyr ail hail heirdd aml-ba da digeirdd
Emyn Cirig beirdd yw myn Carawn
A chel ferth nerth naid uch Aeron ron raid
Un cymmurth Lloegr-blaid yw iôn cammawn
Elw sal ail Selyf arf mael darf mawldyf
Eryraidd aergryf a rydd eur grawn
Ei fardd ryhardd ryw wyf tra fythwyf fyw
Fy llyw cymmen yw nid cam a wnawn
Arfaeth maeth maith ner aerfaidd rhaidd rhuddfer
Aur oleuged clêr ar ael eigiawn
Draig trin lynwin law dragon calon Caw
Drylliwr caer aelaw dreill-aer creulawn
Bugail cad mad mawr baedd gwnedd gwedd gwawr
Bryd uthr cadruthr cawr byrdd-lawr beirdd-lawn [sedd
Breyr gwyr myr medd brenhin gwin gwên
Bryd byd hyd hydrgledd mawredd Meiriawn
Balch gwalch gweilch loywnen barchus glod berchen
Budd ffrwyth llwyth Llawdden doeth ben y dawn
Braisg waisg wysg brwydr-dwrdd brys emys ymwrdd
Bwrdd ciried agwrdd Ceredigiawn
Ceredigiawn walch &c.

DAFYDD Y COED ETTO.

O L. E. D.

Cystuddfull bawddull baddwm y pechod
Yw'r mab bychan iad-lwm
Cest gawl garl fol tombarlwm
Gystegawr clawr amner clwm
Caeth arial-sur dwrch cythreul swm soegfa
Ci hir-bla cehyr-blwm
Collais o'i werngoffr offrwm
Cylla diawl mewn cenawl cwm
Calonfaen cyff graen caiff grwm ni hyrthgwymp
Mal hurthgen Siacc fâb Twm
Corph pydew trum Iddew trwm
Ci ŵyr cedi yw'r cidwm

Lle ni's gwneath o faeth fethiant ryff erioed
O rodiaw gwledydd hyff
Harddged oesgred heb ysgryff
Heirdd brydyddion prifion pryff
Llyma wneuthur pur pefr ysglyff ryged

O ragor geiriau cryff
Englyn o farn gwyr anghlyff
O ddau gwys nad gau ei gyff

Cafas Cadwgawn llawn llef
Llawer nos dig annigrif
Wrth din ci wrth dan calaf
Yn tynnu drwy wrysg o brysg bryf

Ffo a wna'r Bedo oer badell ddrewson
Ffed gweision ffad gyssellt
Ffugiol ei waith fal ffagl o wellt
Ffiloreg ffleiryn
Ffosydd fydd fawddyn
Ffod anglod englyn bawyn Buellt

DAFYDD Y COED AI CANT.

I Ieuan Llwyd ap Ieuan ap Gruffudd Foel o Ogerddan. O L. E. D.

Ieuan Llwyd eirian llew dewredd
Yng'winllys o'i emys ni ommedd
Brŷd uthr ddrud em golud amgeledd
Baedd brwydrchwant falch fwyniant feilch fonedd
Braisg hir-laif bron hynaif brenhinedd
Rhull Garwy rhaid gofwy rhâd gyfedd
Rhwyll Arthur rhwydd lwysfudd rhodd lâs-fedd
Hail fyrddged hawl gwared hwyl gwiredd
Hardd gariad Cai oesgad Caw osgedd
Hil Einiawn glud uniawn glêd annedd
Fab Gwallter ni fylcher ei falchedd
Croyw Rydderch Pâb geirferch pob gorsedd
Cryf Selyf gwiw hoyw-dyf gyhydedd

Crair geirgall dda ddyall ddi-ddyedd
Credigiawn ail Meiriawn elw mawredd
Enw clodfawr un aesawr ynysedd
Dilaesdof da lwysgof dilesgedd
Drud ddurnawd mael ddignawd mawl ddognedd
Drafn aml-blaid mawr-enaid marannedd
Draws gyngrair anghabl-air ynghwbledd
Dur friw fron annhirion yn nhaeredd
Dull Bedwyr deg eryr digaredd
Dwf Rolant enw mwyniant anmynedd
Dewr gynnwrf câd ymyl-wrdd ced amledd
Diruthr darf mur durarf mawr diredd
Udd gampau iôn rhadau anrhydedd
Anwyd clyr anghysur ynghasedd
Gwawr faelewr gwir filwr gorfoledd
Glan eryr eur-clerwyr wr claerwedd
Glynn Aeron da ddragon diddrygedd
Gwyr Rydderch enaid-serch anwydsedd
Ein heuraw a'n hurddaw enw harddedd
A'n dysgu nid ysgyg o'i drosedd
A'n puraw a'n breisgaw i'n brwysgedd
Aig eur-barch ac arbed pob salwedd
O'i giried ac euraw trychan-wledd
Ac eiriach rygaru dim serthedd
O'i gyrbwyll ac erbyn clêr wynedd
Ac arail y geiriau cymrodedd
Ac aros mal Geraint yngwnedd
A gorfod ac aerfin fflam ddurgledd

DAFYDD Y COED I RAYADR GWY.

O L. E. D.

Rhaeadr oergri cadr a'r crwcedau bach
Bychain geiniawg werthau
Rhugl ffugl ffagl magl mwygl refrau
Rheglwern i gwm Uffern gau
Cau gosostig dig dygn gyrbwyll asgen
Du gynnen diganwyll
Caeth Raeadr ddiwaladr-bwyll
Clafres bres taeoges twyll
Twyll dwng rwng duslwng diflas lle ceusoeg
Lle ceisiwyd fy llëas
Trist chwedl blin doed i'r dinas
Tanfflam drwy Raeadr Gwy gas
Cas yw anghadr Raiadran
Casaf unhwch trwch lwch lun
Cas drachus-ffrom sawr tom tin
Cas cas cas cas cas cas cwn
Cas digarw i'm cystegiyn
Cwys dewgur i'r costogion

ENGLYN I DD. Y COED.

O L. E. D.

Dafydd y coed hoed hydr sant
Dyn wyt cerddlawn radlawn rent
Ffo'r bore o'r brithle brwnt
Ffi 'Lanymddyfri ddu front

ENGLYNION YN Y MABINOGION.

O L. E. D.

Clywais aran a lefai ym mhwll
Ym mhell oddiwrth dai
Ar na wrandawer tawai
Ys id yn y boly hwn blawd
Ceiniaid cynnifiaid disgynnaid yn nhrin
Rhag cadwyr cad barawd

Pan aeth Bendigeidran ap Llyr i Iwerddon i ddial sarhaed ei chwaer Branwen yr heddychodd a'r Gwyddelod a rhan o'r heddwch oedd iddynt wneuthur iddaw dy y gannai ynddo can nas gannasai mewn ty erioed. A'r ty a a deilwyd ar gant colofn ac ystryw a wnaeth y Gwyddyl dodi gwanas o bob parth i bob colofn a dodi boly croen ar bob gwanas a gwr arfog ynto. Yna y daeth Efnysien brawd unfam i Fendigeidran i edrych y ty o flaen ei frawd a'i lu a gofyn i'r Gwyddyl beth oedd yn y boly. Blawd eb hwythau. Yna y gwasgai Efnysion a'i law ben pob un o'r gwŷr trwy'r boly nes eu lladd ac yna y canai yr Englyn uchod.

TRAHAIARN BRYDYDD MAWR AI CANT.

I Hywel o Landdingad yn Ystrad Tywi 1350. O L. E. D.

Diofryd dor gryd grym arwyriaith
Dewr Howel ddigel ddygn o dreiswaith
Draig balchlyw canllyw cunllaith Gelynion
Dragon gan gofion gwn gwyn gyfiaith
Gweled ar giwed eur argywaith
Gwedi gwalch rhoddiad gad gedymdaith
Gwaed reieidr beleidr heb olaith yngryd
Gwae fy mryd ym myd fy mod noswaith
Llettawd greddf bythawd gruddfan hyd beith
Llastr gwyn gwenwyn dirrwyn dyrraith
Llafar llu daffar lle diffaith heb ri
Llawr Tywi tewi llwrw nad hywaith
Llinon ysgyrion llew aes gwyriaith
Llefain ac ubain am ddwyn gobaith
Llugyrn braisg deyrn brwysg daith morgymlawdd
Llwybr sawdd Lloegr-dorf gawdd llwgr dwrf goddaith

Lleon ddewrder ffer ffwyr annorraith
Llam drin breenhin Brynaich angraith[1]
Llwyth Tewdwr tresiwr trisaith brenhiniaith
Llary llawffraeth bennaeth feirddfaeth fwrddfaith
Llid anian dylan tarian teiriaith
Llaw rudd-lein ysgain ar wain eur waith
Llew prudd ced ddiludd cad ddylaith Caeaw
Llawr llwyrfraw lludwaw llid llyr llediaith
Pwyll Cai pyll Myddfai par pall meddfaith
Pyrth pybl-fag ddinag ddawn ganhymdaith
Por gryd lles esbyd llys oesbaith nad byw
Par glyw digabl ryw deheu gwbl raith
Parhawd molawd mil ossymdaith
Paun gwyr mawr eryr o'm aur araith
Prudd budd udd diludd oedd dalaith trydar
Par galon esgar gelyn oesgaith
Bid iddaw anaw ynad cyfraith
Baradwys tadwys tud pob gwyniaith
Parawd rodd unrhodd anrhaith ni dderfydd
Cerennydd perydd purffydd perffaith
Duw ddewin brenhin breiniawl neirthiad
Doethfab Mair a bair oi bur gennad
Dawn hysbys dyfrys difrad gerennydd
Ei brif awenydd herwydd hirwad
Gan wyrion haelion hwyl ddigranniad
Arf creulwan cammawn Einiawn ynad
Ardal aur bennal erbyniad anant
Ardeml blant moliant miloedd borthiad
Ni wadaf barnaf can wyf beirniad
Na waisg ar glod braisg brwysg ddychaniad
Ac ymhlith ynrhith anrheithiad ni'm ceir
Heb grair dilesgair[2] ac offeiriad
Cywyr wyf haeddwyf heddwch arad
Cyffredinrodd bodd byddin gyrchiad
O bwyll mur didwyll mawr dad didramgwydd
Arglwydd culwydd rhwydd rhwyf goleuad
Anfonaf traethaf treth o gariad
Eur chwedl i'm cenedl canon brydiad
Awen yn llawen rhac lliwiad celwydd
Nis bwyf goll gynnydd gan gall gennad
Eisiau synhwyrau mydr eiriau mad
Oedd imi golli gwesti gwastad
Peiriau ffrwyth wleddau ffraeth wlad pêr heilgyrn
Pyr lafnau erddyrn pyst cedyrn câd
Gwae biau maddau medd a gwinllad
Gwerinoedd llysoedd llês pob eirchiad
Gwahoddion rhwyddion a roddiad dreigiau
Gwiw gawadau tau Tywi ystrad
Da gyfoeth peunoeth poen ymbwyad
A golleis i drais drosedd ffysgiad
A gallu ceinllu canllaw had Merfyn
Ac ysgeir-loyw lynn ac ysgarlad
Gwir folir yn hir gywir gawad

[1]*Neu*, annraith. [2]*Neu*, dilestalr,

Gweich hirfryn terfyn torf gymmynad
Gwaed werin o lin lleiddiad am eryr
Gwyr bleiniad ongyr o blwyf Dingad

TERFYN.

TRAHAEARN BRYDYDD MAWR A'I CANT.

I GADWGAWN[1] A'I DDAW AC Y LLOSGES EI DY Y CALAN NESAF WEDI EI DDYCHANU NOS NADOLIG AC Y LLAS EI DAW. O L. E. D.

TRALLAWN Gadwgawn gyd ogan a'i ferch
A'i farch ddaw grabidan
Angall a nifer mall man
Ar gronwledd fuchedd fechan
A gwilio fawdro ef oedd fwdran llynn
Llan Gynawg fab Brychan
Mudfa oedd dda dduw Calan
Lle y bai llanw ei dai o dan
Ulldach ewingrach ei wan a rhudd-gledd
Oedd rwydd glod gyflafan
Alltud secreulyd succan
Ail breiniad albrwn gwlad gwlan
A chynnheig-nest gest gwst ogan celfi
A'i rhagci'n ei rhoccian
Gwys arnai nid bai bychan
Gweision a chleifion achlan
Ar offeiriad brad braint llawchwethan brwnt
Maint[2] cadfarch lefhrchan[3]
Nid gweddaidd blaidd bloedd cigfran
Nid iaith o geiniaith a gan

ENGLYNION

A GANT GORONWY GYRRIOG. I WENHWYFAR FERCH MADAWG GWRAIG HOWEL AP TUDUR. O L. E. D.

RHOED llen gudd uwch grudd greddf drais
Rhiain barabl groyw loyw lwys
Rhyfyr ir byd hyd ei hoes
Rhwym caen llenn faen yn Llan-faes
Llanfaes fann uch marian môr
A gudd Gwen hoywfudd hwyfar
Lletty saint a braint brodyr
Llawr-gudd-fun llwyr-gawdd hun hir
Hir yw ynof cof cyffro
Herwydd trais Dofydd trosti
Hawdd ym urddawdd a mawr-dda
Hael hoendeg liw haul hundy
Dy hir hun-dy gwedi gwedd

[1]*Neu*, Cadwgan Ficar. [2]*Neu*, maint.
[3]*Neu*, lewhrchan.

A phryd a guddiwyd a phridd
Dygn gofion rianon rodd
Digofaint bun deg ufydd
Ei llu fydddawd ceudawd cof
I hardd Wenhwyfar araf
Bun deg o bwyll didwyll dwf
A'i haelder a dal ner nef
Rhen nef rhan ofid ddygngoll
Ei hun bun byd ni's ynnill
Rhoed llawr ar lloer hardded hyll
Ni rodded llawr ar wawr well
Gwell fu bwyll ganwyll gwenwyn
Gwenhwyfar haul daear hoen
Gorchudd gwawr yw llenn fawr faen
Garw chwedl iw chenedl ei chwyn
Mawr o gwyn dwyn dinag rodd
Merch Fadawg rieddawg radd
Gro heddiw maenwiw a'i medd
A gra a wisgawdd ei grudd
Rhoed lenn gudd &c.

SEFNYN A'I CANT I ANGHARAD.

O L. E. D.

Bryd olud byd o bydd mawr dodaf
Brysiaf lle ygwelaf brys llu gweilydd
Braint nef hun adref hoyw fad rydd y caid
Breiniawl hawl henblaid gannaid gynnydd
Braisg addurn difurn neud ufydd arber
Brenhines haelder gloywder gwledydd
Brwysg fyddaf od af y dydd i'm gwelo
Bro aml yw yno ym lawenydd
Prydiaf a lluniaf o'i llonydd-falchdud
Paraw aelaw olud or sud y sydd
Perddadsain coelfain celfydd lafarwawd
Parawd berth dafawd gan borth Dofydd
Prif degwch dilwch eiry dolydd cynglaw
Praw nwyf gyrf anaw nid gorfynydd
Priawd oleu wawd eilewydd hyfryd
Pryd gem ar ddeufyd gynnar Ddafydd
Gwawr gerddgar hwyrwar herwydd addnabod
Gorfod ar hoywglod gwiw ei rheglydd
Gorhoffder llawer medd llywydd cerddau
Geiriau aml fwriau ymleferydd
Gwir gymmwyll ei phwyll ai ffydd
Gorau ffurf brodiau gan ffyrf brydydd
Gwared yw rwydded y rhydd o'i gwydrin
Gwin o'r llaw iessin i'r lliossydd
Rhagores cares cerydd ni haeddai
Rhai a'i rhyfolai llawr hufelydd
Rhag braint merch wynddaint wenddydd wybodau
O'r môr bu golau mawr bwygilydd
Rhoddiad Angharad yngneirydd gwyngalch
Rhieddawg dremwalch wyl falch elfydd
Rhiain loyw firain leferydd gwastad
Rhad hylwys blaniad haul ysblennydd

DIWEDD.

SEFNYN AI CANT I LYWELYN.

O L. E. D.

Crist celi poed mi o'm meithfaint synwyr
Ai synniwy cyn henaint
Crist creawdr llywiawdr llwrw saint
Cred crefydd celfydd cywraint
Nid cywraint i neb cywryssedd a'm rhwyf
Yn rhyfyg gwythlonedd
Tud glyw tir Mynyw neus medd
Twr torfoedd terfyn Gwynedd
Gwynedd yn rhyfedd yn rhyswriaeth glyw
A glywant men ydd aeth
Mal torf nyw terfysg alaeth
Mal tonn trais trodlonn tros traeth
Traethaf canmolaf canmil gwyr ysgwn
Hawdd esgyn eu heryr
Calchdoed saith rifed sŷr
Cylch fy rhwyf yn ei rechdyr
Rhechdyr croes Oswallt crysiasant am ddraig
Aml ddragon pedryddant
Gwyr gortho bro bryn a phant
Gwir Cymry cymmellasant
Pebylliwys rhywr rhywodig lluoedd
Llywelyn waith undig[1]
Ym mro Lloegrwys diffwys dig
Ym mryn gwyth yn Amwythig
Amwythig wledig wlad anhydr ei braint
Am Udd braisg ni chyhydr
Uch uch y dydd herwydd hydr
Yssig ddydd oswydd oeswydr
Godrais a laddawdd o lu trychiad Lloegr
Llywelyn ar honnaid
A'i bobloedd cyhoedd cydnaid
A'i byll a'i bebyll ni baid
Pebyll Llywelyn lle cad a weled
Yn oleu arthawad
Yn lludwaw llidwm yn rhad
Yn llu gorfeddu gorwlad
Pebylliwys fy llyw yn llu hyfryd praff
Ar pryffwn o Wynedd
Gorthöai drai draws a hyd
Gorthir y gelwir gerwryd
Pebylliwys fy rhwyf yn rhwyd gwrdd gynnygn
Gwyr gynnif ym mhlymnwyd
Yngwendud glud yd glywyd
Yngwenwen befr bell o Glwyd

Pebylliwys teyrn tew arnad ei henw
Ef henyw o gan-câd
Llyw Gwynedd gwynfydig wlad
Llwyth lleudir ystwyth ystrad
Yn ystrad Meurig anystywell lu
Oddi am lyw bro hiriell

[*Diwedd yr Awdyl, mewn hen lyfyr, y sydd yn canlyn megys y darn olaf o Awdyl gan* GYNDDELW, *yn dechreu*—"Ym maes brynn Actun."]

Ni safai rhag dim rhwych pell
Nac aer na chaer na chastell
Pedwar castell poeth paith ryfig ystwyth
Oddi am ystrad Meurig
Clwyf uswydd nid plydd neud plyg
Clod gyhoedd caeroedd cerryg
Cerrynt a ddugam ni ddygerdd eraill
Ar allt mor a'i ogerdd
Pebyllfa pair cyfa cerdd
Pennal dir engir angerdd
Engiriawl rubeth am rybydd angerdd
Ar gerdd gerdd Geirionnydd
Dybuant dybyddawd fydd
Dywalwern drywern drefydd
Tremynws rhyswr rhosedd ddiabred
Am ddiebryd Gwynedd
Lloegr gychwyn a'i mynn a'i mêdd
Llywelyn llyw teyrnedd
Teyrndud Leisiawn ac Alaswy dir
I deyrn Deganwy
Cam i'r Cymro ni hoffwy
Cynnif Cadwallawn nid mwy
Pebylliwys fy llyw yn Llyssyn drefad
Am drefred Wenwynwyn
Clawr Powys peues Unbyn
Canmil canmoles Duw hyn
Pebyll Llywelyn pawb etwa a'i gwyl
Fal y gwelsawchwi yma
Ynghaer yngharreg Hofa
Ynghaerfyrddin fyrddoedd bla
Pla oedd ar gyhoedd ar gytgam cynnygn
Eu cynnif ry wnaetham
Arthur gynt ffwyr luchynt fflam
A'i ceisiai fal y cawsam
Cawsam ar Bowys beues goeth gestyll
Eu gostwng oedd anoeth
Tri tryfan cyfan cyfoeth
Pedwar enwawg peithiawg poeth
Peth o'i ddylyed gan ddylyu braint
Bro Feli ai meddu
Cafas cyn lleas canllu
Ceisied pen tudwed pob tu
Tuedd a thiredd a thi neud hafal
Neud hyfawl dy westi
Ehang yw ytt rydid ri
Ehofn a golofn geli
Crist celi &c.

SEFNYN ETTO. MARWNAD IORWERTH GYRRIAWG.

O L. E. D.

MYGR-DDUW hardd mae bardd balchffawd cyfannedd
Mewn bedd modd buchedd maddau ei bechawd
Moes râs molt pariad parawd ddigrifiaith
Maith mawrddwyn gwindaith Myrddin geudawd
Maccwy mau fordwy myfyrdawd garwfloedd
Mad oedd mau wisgoedd mwrai wasgawd
Medd cyhoedd miloedd molawd Aneurin
Maer gwin mur gwerin Mair a'i gwarawd
Dysgais gur dwysgur nid ysgawd terfysg
Dysg dyrrwyf addysg diryfeddawd
Dygnaf Duw eurnaf diwarnawd dygnddu
Fu ddoe gan dri llu ddogn o drallawd
Dwyn eurwas difas defawd diweccry
I dy dirwely daear waelawd
Diaingc tros fawrgaingc fargawd grudd prydydd
Deigr rhydd diefrydd dau auafrawd
Gwiw fydd ger broydd i briawd deigr gost
Garw ffrost gan gwaedd-dost gwynaw gweddwdawd
Gwneynt draw gwarandaw gwr undawd feddgyrn
Gar chwyrn ger tefyrn goreu tafawd
Gwae nifer glewder gloywddefawd pobloedd
Draws fywyd oesoedd dros fedyssawd
Cafas cwbl urddas rhag cabl orddawd hawdd
Cawdd cain ymadrawdd cyn no medrawd
Cyfiawn cathl fawrddawn farddawd diletpai
Cof rhai ced ddifai cadw addefawd
Ceingau coeth ddadleu caith ddidlawd ddarmerth
Cyngerth cwyn Iorwerth canon eurwawd
Cuddiawd llawr cwymp mawr am arawd gwyrain
Cor saint corff haeddfraint cywyr ffyddfrawd

Brawd ffydd pob prydydd pab priodawr gwawd
Gwydn yn fyw bedeirawr
Bod ar Iorwerth gerth gerddawr
Byddar gudd bedd lliwrudd llawr
Llawr du oer yw llai'r dëall
Lletty Iorwerth ddawnferth ddull
A garwbwys cwynfain geirwbell
Ac irbwynt derw ac oerbwll
Pwll a gudd ei rudd o rif pencerddiaid
Gwlad gannaid glod gynnif
Pawb a'i gwyl llyd dyn fyl llif
Pelled deigr pyllaid digrif
Digrifwch diau grefydd
Dwy grefft bardd urddedig-rodd

Doded yn gaeth doe dan gudd
Dogn trafael dig nid rhyfedd
Nid rhyfedd trosedd traserch trais galar
Tros golofn cerdd brydferth
A marw ein bardd mawr enw berth
Ym arwain deigr am Iorŵerth
Eurawdd Iorwerth geinferth gân
Erllynedd gwir gyfedd gwin
Arawd têg o orau tôn
O rodd Duw a eurawdd dŷn
Dyn doethbwyll didwyll dodais floedd gyngerth
Dwyn Iorwerth lwysferth lais
Araf i dref oer fu drais
I waelawd llawr a welais
Gwelais am fardd hardd hylithr
Gwedi darllain gwawd eurlythr
Baradwyswaith berw disathr
Bridd a derw breuddwyd aruthr
Aruthr alaeth ruthr o lithraw prophwydi[1]
Meddyliwyd modd wyliaw
Dinidr dagrau am danaw
Defni glud deufwy no glaw
Glaw bryd wylaw brad alar
Gloywon ddagrau a glywir
Nychwyd anafwyd nifer
Na chawn ragorddawn gerddor
Da gerddwr hawlwr haelion a guddiwyd
Gwyddiad ffyrf amryson
Dafodiawg beirdd difudion
Didlawd traws fwynwawd tros Fôn
Gwae ger Môn o feirddion fyrdd
Gwisgaw o gorph gwisgi gerdd
Gwead diffest gwawd hyffordd
Gwasg llawr gwaisg gerddawr gwisg hardd

TERFYN.

IORWERTH AP Y KYRRIAWG I FERCH.

O L. E. D.

Mi a baraf i ddyn araf
Or a garaf ryw ogerydd
Am foniwaw wyf fron friwaw
A'm diliwaw ym duw lywydd
Mae dy warant mawr dy farant
Mewynfeilch garant maenfylch geurydd
I lyfasu fy lliw lasu
A'm lliasu em lliosydd
Gwant fi'n druan gwayw nwyf buan
Gwynder huan gwindai rhydd
Gwen addwynaf gwyd ddirwynaf
Gwedd gain gwynaf gwedd gwawn gweunydd
Gwn na'm cery gwan y'm pery

[1] *Neu*, proffwyd.

Gwas a'th ery gwys ith ddyrydd
Gwawd foliannus gwaith lwyddianus
Gwae dygianus gwiw dy gynnydd
Heais eiriau haul cadeiriau
Hafal creiriau hyfawl croywrydd
Hyn a wneddyw yt y deddyw
Gair yt eddyw gorwyt hoywddydd
Yt feidduned wyt ddamuned
Eilwedd luned wylweddw lonydd
Uthr ddoluriais oth serch curiais
A llafuriais fy lleferydd[1]
Llywiaf awen llwybr per awen
Efa lawen yw feilewydd
Lleddf eaglynion llyw rhos gwynion
Lloer morynion llawr Meirionydd
Gwawr ddydd Meirionydd mawr anawdd
I'm nwyf gwyn bryd nyf cyn dattawdd
Gwyd a gofal am talawdd
Gwawn lliw och heddiw o'i chawdd

ENGLYNION

A Gant Llywarch y Nam. i Lywelyn fab Madawg mab Mareddudd. O L. E. D.

Neud mau melynddwn
Orchfain cyngrwn
Ceirw cyd bai ef ni roddwn
Bodd bryd ar ei hyd yw hwn
Fal y cefais y ceisiwn
Goddeu budd gwyddiad fy lles
Gwyddant negyf gant neges
Ni aill gwaedd awel goddiwes
Llyfn gwn Llywelyn ai rhoddes
Or dyfyddi syth ar faith dremyn hwyr
Lwyr Loegr gymmyn
Annerch er Du ac er dŷn
Y gan Lywarch Lywelyn

I HOPCYN THOMAS.

Iorwerth Llwyd ap y Gargam ai Cant. O L. E. D.

Hawdd fyd im por parawd foliant
Filwr dyfiant difeth frwydrgledd
Hylwydd Hopcyn hylwybr ganlyn
Heirdd a'i gofyn hirdda gyfedd
Hael fab Thomas teml gwynedd seirdd
Fyrddau digeirdd degan o wedd
Hyder Rolant heirddgler fabsant
Hael ogoniant hoywlew gwnedd
Hil i Einiawn ener Cymry
Cymro trahy trwyadl fonedd
Hyawdl doethfin hofion Myrddin

[1] *Neu*, llyferydd.

Heiliai rawnwin hael o rinwedd
Hopcyn glaerwyn glerwyr frenin
Freiniau Elffin wylffawdd gloywedd
Hoedl hir iddaw hwylddawr fâb Caw
Hydr yn llywiaw llin teyrnedd
Heafi fawl filwr aerau
Yr ein rheidiau ar anrhydedd
Hwyl Peredur hebawg gleis ddur
Hoywdeg eglur hyd y gogledd
Hopcyn arglwydd eurglod warant
Wiwri anant wawr rhianedd
Hydr arglwyddlyw hir y bo byw
Hael o wiwryw hyloyw wiredd
Llewpart y gwyr gwyarliw lafn
Liaws hoyw drafn hydrum osgedd
Llafn ymmrwydrgad llyr undrwsiad
Llywiwr gwenwlad llawhir gwinwledd
Llorf deheubarth hybarch freyr
Freiniau bedwyr byd orfoledd
Lluniaf glod gwalch llyw llys gaergalch
Llew dewr hoywfalch lle diryfedd
Lleyg yw pawb pybyrlew gwyn
Gwir wrth Hopcyn hepcyr ganwedd
Llwyr wybodau llen a llyfrau
Llawr y deheu ai llwyr duedd
Llidiawg wrth frwydr friwdorf aergad
Eurgarw gwenrad gwynrwydd elifedd
Llorf cleddyf hir lleon falchedd
Llathr y cynnail cannyn beunydd
Bennaeth dedwydd didwyll wyledd
Lliaws barlmant llonydd anant
Llyr ddigoniant llwyr ddigonedd
Dyly foliant filwr unfraint
Iawn fryd Geraint gwrawl ryssedd
Dihagr drwsiad doctor cerddfad
Deheu fwriad dioferedd
Dydd da iddaw addas gariad
Wawr ei hoyw-wlad wiwri hywledd
Darian gwyr degan clerwyr
Doethder eryr ar gymrodedd
Dysgawdd lyfrau loywfraint dowuus
Lucidarws lwys ei daerwedd
Cor holl Gymry diwael haelhy
Da yw ymy a diomedd
Dygaf ei glod gloywdwr hyder
Hoywder ener hyd ar wynedd
Dyly amlwawd dewin dafawd
Dewr da hyffawd dewr dihoffed
Difefl bennaeth bumoedd roddi
Rwysg mab Beli baladr dewredd
Dor tariandalch digrif dremwalch
Dewr a haelfalch dyry heilfedd
Duw a'i rhoddo rhwydd hyawdlfryd
Hoedl ac iechyd gwychaf orsedd
Da y hadwaen deyrn chwyrn chwaen
Drech enw ymlaen drychan mlynedd

TERFYN.

MEURUG AP IORWERTH AI CANT I HOPCYN AP THOMAS.

O L. E. D.

DIGABL wr y dwg ei blaid
Dor dursaf dewr diarswyd
Difai rad da fu erioed
Diornwalch o deyrnwaed
Teyrn hil cedyrn cydwiw faedd gwawr brwydr
Briwdon wayw ar aesawr
Teml beirdd byd bryd briodawr
Tad y gerddwriaeth fad fawr
Mawr Hopcyn aer-gryn eurgrair pwyllig teml
Fab Tomas wyndodig
Braint gwyr yw llyw llyssig
Baredur ddysg mewn brwydr ddig
Eryr uchelwyr diochelwig hael
Hylathr farn gadwedig
Breiniawl hawl hoywlys diddig
Braisg fyfyrdawd fragawd frig
Dragywydd y bydd barnedig mawl sail
Mal Selyf wynfydig
Ei drwydded bendigedig
A'i dra myfyrdawd a drig
Myfyrdawd ceudawd cerdd blethedig
Mawrfawl swllt didawl cyssylltedig
Modur maith awdur nid methedig
Mal gwasgarfudd Nudd nyw roi'n oddig
Mur gwayw-ddur gwiwddoeth coeth catholig fryd
A —— mawrwell no dyn byd hyd ym Merwig
Synwyr a orug alwyssennig
Sef ydyw naid syw yn safedig
Syth wrth syth trasyth ac arf treisig
Serth lorf doeth loywdorf detholedig
Selyf un-nawd wawd Wyndodig brofiant
Sant swydd a alwant y sydd elwig
Hopcyn iôr gwinllyn gwenllys foesig
Hopcyn wynn wanar trawsdar treisdig
Hopcyn ail Merfyn mawrfar pwyllig
Hopcyn harddwyn hyd deufryd Dyfrig
Hopcyn yn dylyn Nadolig beunoeth
Hopcyn eirgoeth doeth wrth ymdeithig
Hylym arf yngryd fal hwyl amig
Hoyw olud addef hwylau diddig
Heliwr aer friwdwr arferedig
Hael o wir anian hawl wyrennig
Heilwin da wydrin diodrig cadarn
A heiliau masarn wr helm ysig
A gair yn ei lys ym delw Gwrig
A gwraidd ydyw ac urddedig
Y gler a a nifer nefol leithig
A glân a difan yw'r peudefig
A gloywdeg synwyr dirgeledig iawn
A gwinfwrdd yn llawn i bellenig
I Arthur loyw deml wrth aur wledig

A'i lwysgall awen lys Gelliwig
Ein Udd o fwy fudd a fu feddig
I dlodion ddynion a ddywynnig
I Feda a Chadw gynnefodig iôn
Am ei attebion y mae tebig
Caeth awdur mesur moeseu Ffrengig
Caith ostyngiad mad yn rhwymedig
Cystal ac Eidal yw neud cedig
Costiad ddyfodiad addefedig
Cymmaint yw ei fraint fro ni ddiffig nawdd
Ar mwyaf yn hawdd o fonheddig
Clau aergarw trafel cler gartrefig
Clywed ein awdur clod enwedig
Cedlym cleulafn grym greddf ffynnedig
Clwyf rhôn a'r dynion a'r diennig
Calander masw ener a miwsig beirddion
Coron y doethion tra dwythedig
Cymro ydyw ef cymmeredig
Cyfraith erbyniaith wr arbennig
Camber rymuster o rwym ystig
Calon ein brudion yn buredig
Cwyn a mil adar canmoledig hail
Cai ail a gynnail ac a gynnig
Cwrseriaid euraid eirf bedestrig
A chadoedd emys nyd ychydig
Cyfoethawg lludwawg nid colledig
Cadr-lyw yw uniawn dawn diunig
Cerddau mwy radau mawredig a fedd
Cwbl awdur mawredd nid cabledig
Digabl wr &c.

MARWNAD GRONWY DDU AP TUDUR AP HEILYN.

O L. E. D.

Da lafurfa dawn ni dychia dyn o'i deched
Nac oi gynnydd nac oi grefydd nac oi gryfed
Nac oi fawredd nac oi fonedd nac o'i fwyned
Nac oi gadair oi gydarnair ei gaderned
Ac nad arfaidd neb ei ddiwraidd rhag ei ddewred
Cyd cawn ddynion ymadroddion ymadrwydded
Henym o dwyll daear orffwyll dioer arffed
Hen a ofal prudd y dial pridd ein dued
Ponid rhyfedd rhag dialedd ein dielwed
Nad ystyriwn oni faglwn o haid[1] fygled
Nad oes o ddyn daear dyddyn duoer dudded
Ond tywarchen dymig bruddlem domog briddled
O weddiaw a modd wylaw pawb meddylied
Ydaw angau dan gau beddau dyn gwybydded

[1]*Neu*, hain.

O du'r elor i dir mynor mad yr myned
Och nad ystyr y dialwyr eu dielwed
Doe'n cyhuddaw heddiw'n treisiaw hawdd i'n trosed
Heddiw'n ddidraink heddiw'n ieuainge heddiw'n neued
Heddiw'n feilchion a doe gysson ni dangosed
Ac afory pridd yw'n gwely prudd yw'n gweled
Duw dwywawl naf dig a ganaf Duw gogoned
Rhag diawl elyn Duw an herbyn Duw an harbed
Duw gwir arglwydd diau gulwydd diogeled
Doniawg fab Mair dawn yw ei grair i ddwyn ei gred
Dug Pharaon y dyniadon y dan noded
Dug nefawl ddraig gair gofanaig gwr gofuned
Holl bobl yr Aipht o fawr angraifft o ferangred
Felly Duw ren da offeren ni ddiffered
O ball heiniau o daw angau i'n dianged
Un Duw doniawg tri trugarawg i'n trugared
Trugaredd fab Mair ytt roi gwared coeth
Rhag caeth bobl geithiwed
I'n rhoes ar loes groes greuled
Ar grog er dwyn pobl or gred
Credaf y dodaf ein dwyn cyddyn[1] prudd
I'n pridd wely ———— Dyn
Mor wir y daw dir derfyn
Mor ddielw dy myn delw dyn

GRONW DDU AI CANT.

GORONWY DDU I FERCH.

O L. E. D.

Goror maendór góir benydiór góael fy 'nghyflór
Góae ryfelór góyr ofalu
Góaón 6edd neud tau góynbryd Tegau góan a'th faddau
Góenn a golau góon ei gelu
Góen laes chóerthin góeheniaódr góin góeilging eurin
Góaór loyó iessin góyr leassu
Arien decced eirian drefred aróydd codded
Aur dy giried er dy garu
Góaón bóyll enid góen drybelid góyr faór edlid
A dogn lóyth llid góyr dygnllaith llu
Na óna feinóar ne beró tonniar góenóen hóyfar
Nid góyd oth far neud góaód ath fu
Berigl a ddel baraód ryfel budd ni'm ymgel
Bórdd iaón uchel bardd i nychu

[1]*Neu*, tyddyn.

ENGLYNION AC ODLEU

A Gant mab Clochyddyn i Wenhwyfar ec' Madawg gwraig Howel ap Tudur ap Gruffudd. O L. E. D.

Hunudd mar6gudd neud ma6r gur
Enid unrh6yf Wenh6yfar
Anrhaith eil6aith a el6ir
Yn droednoeth 6yngoeth 6ingor
G6asg6yd côr o fynor faen
G6asgarai 6yrdd cyrdd ai c6yn
G6asga6d g6a6d g6indraul haul hoen
G6isg ryoer uch g6aisg riain
Rhieiu gain gynneddf ddeddf ddoeth
Rhyhoy6 falchloy6 o feilchl6yth
Rh6ol en6ir o hiraeth
Rhoi mein6ar me6n rh6ym maen6aith
G6aith anhyfryd bryd a bronn
G6ythla6n dymp am d6f g6ymp g6ynn
Gradd fein faes greddfa6l laes Lann
Grudd g6a6r a gro lla6r ei llenn
Llen a gudd d6yrudd d6yre
Llun haelaf ger llan6 heli
Llega6d gyfunda6d faendy
Lle ceid6 saint ei braint a'i bro
De6id ger bro tonn gro grêg
Dan lla6r ael dyn llary ol6g
Dinam o aur oedd dinag
Deune haul dyno helyg
Ael bro helig tremmig tr6m
Adeu o nad-lais drais drom
Hyloy6 dra6s hoy6li6 drem
Haul a garai draul ger drum
Lloer drym llary dremyn gwalcheido
Llawr wisg ai cudd neud llwyodd
Llun balch hael llin beilch hylwydd
Lliw ———————— oedd
Oedd g6a6r ger lla6r llary fechyll
Oedd g6ael ei d6yn g6yn gynnull
Oedd g6angain lleddf ddeddf ddiell
Oedd g6ingar 6enn oedd g6enn gall
Call o'i phyll ei ph6yll oedd ddoe
Cyn colled ddaered ddir6y
Can6yll gaen hoend6yll hundai
Can aeth neud anrhaith g6eith g6ae
G6ae fi ddodi ddadl anfodd
G6aisg l6ysfun me6n g6isg lasfedd
G6a6r fa6r fireinddysg ffysg ffydd
G6yd am ergyd oi maurgudd
Hunudd mawrgudd &c.

Lliaws ofalon i Fôn a fydd
Lleufer haul ucher hyloy6 ech6ydd
Llafuriau poenau peunydd o ddarfod
Lli6 g6i6 g6ymp o gyfnod mânôd mynydd
Llafar mor h6yr6ar o'i mar6 her6ydd
Lla6er deigr is grann oedran edrydd
Lly6 nefa6l d6yfa6l dofydd oi dygiad
Lle yw ynn arnad girad gerydd
Llathr-6edd g6enn 6a6r fa6r fore hafddydd
Llithraw merch Fadawg ddeifnia6g ddefnydd
Llaw roddfrys o'i lŷs lliosydd edlid
Llym ddygn ofid prid pob prydydd
Lly6y gymmenb6yll ddid6yll dded6ydd
Lla6en ei g6yngen g6ingar ufydd
Ll6r6 eisi6ed cêd i'm cydfydd galar
Ll6yr dd6yn G6enh6yfar llun g6ar g6a6drydd
Llefais llafuriais fy lleferydd
Llafurus groy6 mal g6aith G6enddydd
Ll6yr hiraeth arfaeth ni orfydd cerdda6r
Am 6a6r drem 6yl6a6r o drym elfydd
Llun a roed dan llen orphen eurffydd
Yn lle6ychgor saint creifiaint crefydd
Llary enaid llathraid ger llethrydd morfrig
Lla6r tyno helig trig tragy6ydd
Lledfryd can dery6 i'm by6 am bydd
Lli6 lloer pan dd6yre bre a broydd
Llaryaidd a lluniaidd er llonydd riain
Lluniais ar6yrain coelfain celfydd
Lly6ia6dr amera6dr môr a grôydd
Lly6ied ail Elen i le6enydd
Lle mae didla6d ffa6d a ffydd ymgaru
Rh6ng llu ni ddarfu ac ni dderfydd
Un ni dderfydd iawn digerydd ion digaredd
Ener g6yrthau a thri gorau a thrugaredd
En6 gogoniant a gar foliant a gorfoledd
Araf riain enaid firain enid fa6redd
Eirian gangu a ddug Iesu o ddigasedd
Oedd ardderha6g a hael en6a6g a haul Wynedd
Oedd urddedig a hoen g6enig a hen6 g6ynnedd
Oedd urddas blaid a ry enaid i rianedd
A'm rhoes gan6aith g6in-ne gl6ys faith g6in a glasfedd
A'm rhoes edmyg a phob rhyfyg a phob rheufedd
A roes i fyrdd ac aur a g6yrdd ac eiry ei g6edd
A wnaeth boddiant aela6 ariant i la6eredd
O fe6n ysgrin a main ger6in y mae'n gor6edd
Llathrferch Fada6g llun balch fyna6g llin beilch fonedd
Ll6yr oleu-ne llary drem d6yre lloer drym diredd
Llithr o'i darfod llefain hynod llif anhunedd
Aeth G6enh6yfar i gaen daear o g6yn dyedd
Eigr fun anian o ga6dd gruddfan a gudd graddfedd

Ynghor crefydd ei llun ded6ydd neud
Llandud6edd
O gyfyngd6r angau dreis6r yng adrossedd
Y mae rhiain yn ei har6ain yn ei heur-
6edd
Yn en6 cyfia6n yn ei hirdda6n yn ei
harddedd
Yn rheinia6l yn rhagora6l yn nhrugar-
edd
Yn rh6y gariad ein naf 6en6lad yn nef
6in6ledd
Gwledig urddedig air ddidwyll glaerdwf
Eglurder eiry yst6yll
Cymman y gellir cymm6yll
Cymmhenda6d ei ffa6d a'i ph6yll
Mygr b6ylla6g fyna6g fanon 6ann hoy6-
fun
Wenh6yfar rudd ffion
Ma6r doeth dial gofalon
Mar6 g6raig ofynaig o Fôn

AWDL I FEFANWY FECHAN O GASTELL DINAS BRAN.

O L. E. D.

NEUD wyf ddihynwyf hoen Creirwy hoyw-
A'm hudodd fal Garwy [ged
O fan o'r byd rhwymgwyd rhwy
O fynor gaer Fefanwy

Trymmaf yw cariad tramwy hoen eur-nef
Hwn arnaf dy faccwy
Dy far feinwar Fyfanwy
Ar a'th gar ni bu far fwy

Gofyn ni allaf namyn gofwy cûr
Dug[1] mewn cariad fwy fwy
Fynawg eirian Fefanwy
Fuchudd ael fûn hael fyw'n hwy

Eurais wawdd ddidlaw ddadl rhwy eglur-
llwybr
I glaerllun Myfanwy
Euraf i haul amaerwy
Er ei mwyn o eiriau mwy

Nid hawdd ardeml cawdd ardwy adneuboen
Adnabod Myfanwy
Hoen a'th gar afar ofwy
Hoed brwyn i'r ddwyn yr ai'r ddwy[2]

[1] Dyn. – Ll. E. E.
[2] *Darnau y ddwy englyn ragvlaenawl a wnant un yn* Ll. E. E. *fal hyn :* –

Eurais wawd ddidlawd ddadl rwy adneuboen
Adnobod Myfanwy
Poen ath gar afar ofwy
Poen brwyn ei ryddwyn i ddwy.

Gorwydd cyrch ebrwydd ceirch ebran addas
Dwg dristwas dig drystan
Llwrw buost farch llary buan
Lle arlloes fre eurllŷs Frân

Gwnn beunydd herwydd herw amcan ddilyd
Ddelw berw Caswennan
Golwg deddf amlwg diddan
Gwelw freichfras brenhinblas Brân

Gyrrais a llidiais farch bron llydan hoyw
Er hoen blodau firian
Gyrrawdd[1] ofal i'r Alban
Garhir braisg ucheldir Brân

Lluniais wawd ddefawd ddifan traul ofer
Nid trwy lafur bychan
Lliw eiry cymmar[2] pen Aran
Lloer bryd lwys fryd o lŷs Frân

Mirein wawr drefawr drofa[3] brad i'm dwyn
Gwarandaw fy nghwyn frwyn freuddwyd-
iad
Mau glwyf a mawr-nwyf murniad hun oheb[4]
Gwrtheb teg atteb tu ag attad
Mi dy fardd digardd dygn gystuddiad Rhun
Gyfun laes wanllun wrth[5] lys winllad
Mynnu'dd wyf draethu heb druthiad na
gwyd
Wrthyd haul gymryd gamre wastad
Mynud hoyw fun loyw oleuad gwledydd
Glodrydd gain gynnydd nid gan gennad
Maïnt anhun hael-fun hwyl-fad em cyfoeth
Ddoeth fain oleugoeth fy nau lygad
Medron hoen goroen wyf[6] digarad was
Heb ras mau drachas o'm edrychiad
Magwyr myr wydr hydr hydreiddiad lwysle
Mygr wedd haul fore eurne arnad
Megais llwyr gludais llawer gwlad yn ddwys
Dy glod lwys cynnwys pob atceiniad[7]
Mal hy oedd ymy am wyl gariad graen
Myfanŵy hoen blaen eiry gaen gawad
Meddwl serchawl hawl liw tonn hwyliad
welw
Arddelw dygn elw[8] heb dy gynheiliad
Modd trist ni wnaeth Crist croesdeg[9]
nerthiad llwyr
Wanwyr o'i synwyr drwy lud synniad[10]
Murn boeni a mi o'm anynad hawl
Serchawl eneidiawl un fynediad
Mul y bwriais trais tros ddirnad Duw
gwyn
Tremmyn ar ddillyn porphor ddillad
Megis ti ferch rhi rhoddiad gymyrredd

[1] Gyrrawd.—Ll. E. E.
[2] Cynnar.—Ll. E. E.
[3] Dra fo.—Ll. E. E.
[4] Huno heb. Ll E. E.
[5] I'th.—Ll. E. E.
[6] Nid. Ll. E. E.
[7] Datceiniad.—Ll E. E.
[8] Dygynnelw.—Ll E. E.
[9] Im gwnaeth Crist croes-
dog.—Ll. E. E.
[10] Senniad.—Ll. E. E.

Mwyfwy anrhydedd wledd wledychiad
Marw na byw nwyf glyw gloyw lunird cyngaws
Hoednaws nid anhaws i'm am danad
Meddwl ofeiliaint braint braidd o'm gad llesmair
I gael yr eilgair wrth offeiriad
Masw imi brofi brif draethiad a wnawn
Lle ni'm rhoddi iawn ne gwawn na gwad
Mesur cawdd anawdd i ynad eglur
Adrodd fy nolur ddwysgur ddysgiad
Modd nad gwiw fy lliw[1] lleuad rhianedd
Na'm gwedd hud garedd gan[2] hoed girad
Meinir nith'[3] berthir gwn borthiad poenau
Yn nen hoen blodau blawd ysbaddad
Medraist aur delaist er adeilad gwawd
Ym nychdawd ddifrawd ddyfrys golliad
Meddylia o'th ra a'th rad i'th brydydd
Talu y cerydd Duw dofydd dad
Meddiannus Ddeus ddyad ffyddlonder
Ner dreisgwyn bryder droi gain brydiad[4]
Brydydd wyf tros glwyf trais glud hoen gwaneg
Iaith laesdeg ith lwysdud
Fynawg riain fain funud
Fun arlludd hun eirllwydd hud
Ym neud glud dy hud llydr riain wanlleddf
O'r wenllys ger din-brain
Aml yw gwawd gynnefawd gain
O'm araith i'th dwf mirain

HWYEL AP EINGION LYGLIW AI CANT.[5]

LLYWELYN GOCH AP MEURIG HEN I HOPCYN AP THOMAS.

O L. E. D.

GOGYFARCHAF naf ini a rodded
Yn llaw egored weisged wisgi
Gwawr ystrad diwad Tywi o'i dechrau
Gwrdd foesau llachau yn ein llochi
Goroff gadr baladr Beli am osgryn
Gwellyniawg Hopcyn waywryn wiwri
Llin Domas ddifas llawen ddofi cler
Llin Einiawn ener llew un ynni
Nid rhaid i eirchiaid erchi im canllaw
Ei law o'r eiddaw a wŷr roddi
Gwyrdd-las o'r dinas daioni gofeu
Gwin a phiolau gwynn a phali
Eryr glewddewr iawn arglwyddi gydfaeth
Uwch goror hoywdraeth awch gwrhydri
Eofn llwyr y gwyr egori hyd frawd
A ddywawd praffwawd y proffwydi

[1] Gwiw lliw.—Ll. E. E.
[2] Nam.—Ll. E. E.
[3] *Neu*, neuth.
[4] *Nid yw y ddau fan rhagvlaenawl yn* Ll. E. E.
[5] Edrych ai ewythr i Ruffudd Llwyd ap Dd' ap Einion lygliw oedd yr Hywel yma.—Dr. DAVIES.

Nid rhyfeddwael cael celi a'i berthwnaeth
O gampau luniaeth gwymp haelioni
Diodydd ynn rhydd ein rhi Rydderchnaws
O faril gyngaws rhydraws Rhodri
Hwyliaf addefaf o Ddyfi ardal
Trwy ochel pennial tryfal trefi
Dyyrrais[1] goethynt dros Gothi ddulas
I Fedyfnych blâs heb fod ofni
Trwy lychwr at ŵr ni ad torri ffydd
A thraw i'w geirydd[2] ni thry gwyri
Hebawg goludawg galedi wrthryn
Hopcyn goreu ynn gŵr ei eni
Lle mae draw iddaw drwy weddi ffaglawr
Croesdai neuaddawr Crist iw noddi
A lliaws draul mêdd a llestri ariant
A hir ogoniant a hwyr gyni
Gwyr a gwbl hygyrch i Gaer Gybi sant
A he yd fwyniant hyd Efenni
Gwawr gwhyr hoyw lawr ger heli amrwyf
Glywed ei fawr rwyf iw glodfori
Gael gorhoff einioes Gilgwri fwyalch
Falch ym eryrwalch uwch mawr erwi
A diwedd hywledd yn holi a wnair
Un gredadun grair uthr air a thri
Tri ac un tro ym gun gael
I luniaw cerdd aelaw wyl
Wrth ei rym wiw Arthur ail
I eryr Gwhyr gwiw hael
Haelach no neb or hoyw-lu
Heiliawdd ym win uwch heli
Hwn a orddyfnawdd hynny
Hopcyn gyttyn lygeittu
Llygatgall diball debyg
Lle mae gair oth nawdd grair grôg
Llew durwayw llyw diorwag
Llywy rydd-dal llaryeidd-deg
Leg yw oronlyw ar alarch unlliw
Wahen-lliw palffrei-farch
A hael megis mael am arch
Ac ufudd fy ngogyfarch
Gogyfarchaf naf &c.

LLYWELYN GOCH I LYWELYN FYCHAN AC I RYDDERCH EI FRAWD.

O L. E. D.

HENYNT o le ni hunir
Heol y glyn hail y glêr
Hedd hawdd ddiommedd ammor
Hirdda fawl heirdd ddau filwr
Milwriaidd gorph mal Urien
Mygr Rydderch gaethferch goethson
Meinlew ail mwyn Lywelyn
Meddgell difachell fychan

[1] *Neu*, dieres. [2] *Neu*, geurydd.

Bychan yw fy rhan o'r rhad a'r echwyn
A'r uchel ysgarlad
Hyd pan ddycco cyffro cad
Duw o Loegr ein dau lygad
Llygad ei hael wlad yw hwn
Llaryaidd Rydderch luniaidd lonn
Ail llygad y winwlad wenn
Yw fy llawlyw Llywelyn
Llywelyn uwch y glynn glwys
Rydderch gwrferch hygarfoes
Deuwr yn arwain dwyaes
Dau gyfaillt deg a gefais
Cefais iawn redais yn wirodau gwin
Yn gaened yn dlysau
Yn rhuddion feirch yn rheiddiau
Yn ra ran o dda y ddau
Dau o gennadau gwynnion ydynt dir caeth
Lloegr a aeth boed ffraeth ffrwythynt
Diwasaidd yngherdd ym dewissynt
Dewisaw gwiw ddyn dwys y gwyddynt
Rhieddawg farchawg a gyferchynt
Rhuthr milwraidd fraisg mawr-waisg morwynt
Rhydderch wrth hir-ferch ddigynghorfynt
Rhi deutu Aeron ein rhaid yttynt
Rhwydd rhag Llywelyn fo hyn o hynt
Fychan ddiymgel echel uchynt
Rhai o drumydd Lloegr bob rhyw dremynt
Rhoed y ffawd i hwn rhydiau a phynt
Gosyml y barnai er a geisynt
Rhai a'i gommeddai gemmau oeddynt
Gwerin gynnefin gwin a yfynt
Gwŷr drythyll eu byd gwir a draethynt
Braisg eu cyrph a gwaisg gwedi y gwisgynt
Brenhinedd y serch byrr iawn hunynt
Breiniau negesau a ddangosynt
A gwin y brenhin a obrynynt
Y nifer o glêr a eglurynt
Awen yn llawen iawn y llywynt
I dlodion ddynion a eiddunynt
Gael eu lles gan hael llaes gynhelynt
Deallu barddlyfr da a ellynt
Dillynion cysson ni'm atcessynt
Dechreu a chanawl hawl a holynt
Na diwedd cyfraith nid edewynt
Rhwydd bererinion rhudd a brynynt
Meirch ar ol dwysgeirch wedi dysgynt
Arfau o'r gorau aer a gurynt
Gwyrdd a rhudd-aur coeth gwrdd y rhoddynt
Pybyr Lywelyn hyn a honynt
Pabl Rydderch loyw serch ni'n dilyssynt
Par Iessu fab Mair rhag pyr ryssynt
Pob un o honun i'r lle yr henynt
Henynt o le ni hunir &c.

I LYWELYN FYCHAN AP LL'N. ABAD YSTRADFFLUR.

Llywelyn Goch ap Meurig hen ai Cant. O L. E. D.

Credaf ytt Iesu fab y croy6-dad
Crea6dr hael lly6ia6dr haul a lleuad
Credadun nef gun naf ac ynad
Crair o ddilys Fair ddeules f6riad
Can6aith ragoriaith pob rhyw gariad
Cynnorth6yaist fi geli gwyliad
A'r a6r hon etton Du6 ren attad
Rhed6n o'r di6edd ith 6lêdd ath 6lad
Y nerthaist fyfy megis neirthiad
Am argl6ydd-ly6 ym a mur g6leddólad
Am 6r eresdrefn a'm 6a6r Ystrad
Fflur ai phennadur a'i modir mad
Lly6elyn 6i6barch lluniaidd Abad
Fychan g6r difan gar6y dyfiad
Llin lly6 cynnefin lle6 cynnifiad
Lly6elyn arall ded6yddgall dad
Heiliaist ddofydd g6ynn h6yl bryn a brad
Haint a'i arwyddion hynt da roddiad
Anobaith fuam am ia6n Abad
A'th nerth a'n diffyrth a'th 6yrth 6yrthiad
Cly6ed a 6naethost dost destuniad
Fy llef qyd y nef ehud nofiad
Ac estyn hoedl heb gus dyniad
Ym llayaidd obaith lla6-rodd Abad

AWDL I DDUW.

Gruffudd ap yr Ynad Coch ai Cant.

Duw sul un hyder gwn y ganed
Mab Duw—ag i doeth i'n gwared
Braint y saint ar y seithfed
Bedydd a chrefydd a chred
Duw Llun naf gwiwlun aber gleu lles
Llys Uffern a orfu
O'r dydd y codes Iessu
O farw yn fyw da farn fu
Duw mawrth coeth[1] ydoedd wr diwael yngaillt
Yngwydd pobl yr Israel
Yn un Duw Tad iw adael
Yn dri Cun drugarog hael
Duw Mercher archer arch adreg o'r nef
Pan ddaeth nâf aur anreg
Gwnaeth Duw bob dwyfol oddeg
I gwnaethpwyd brad y tad teg
Duw Iau mab da rad diwradwydd da lw
I dylawd yn ebrwydd
Gwir wared Ior reged rwydd
Gwawr eurglod yn gwir Arglwydd
Duw Gwener pryder pryd egwan Sawd wyr

[1] *Neu*, coedd

Gwnaeth Suddas a chusan
Diau gwnaid gloyw enaid glan
Dihenydd Duw ei hunan
Duw Sadwrn wiw dwrn o ddihenydd hael
I helaeth drugaredd
A dywed yn y diwedd
At yn tad iw wlad ai wledd

I wledd annherfynawl Ior
Y sydd uwchlaw haul a ser
A ddarparawdd rhag cawdd cur
Duw i holl ddynion daear
A byt deg a bywyd hir
A gawn o charwn y gwr

Y gwr a rannodd ini i reiniau
Ar dafawd gwarawd a phob geiriau
A'n crëodd o bridd a phrif Sugnau
A'n prynodd ar waed ei draed ai fronnau
A'n troes ni i gyffes heb air gau
A'n trosso ni i bob trossedd gorau
I foli 'r Drindod drwy gardodau
I garu mab Duw er ei fyw ddoniau
Ifoli braint y Saint ar Santessau
I erfyn gweddi Mair er i mawr radau
I gymmeryd penyd rhag y poenau Uffern
Ag affaith pechodau
Gwae ddyn a dyngo oergam leau
Gwae a ddiflas glas yr eglwysau
Gwae ni chred mewn llen ag mewn llyfrau
Gwae ni chretto bob peth o'r pregethau
Gwae ni ddylyd rif prif weddiau
Gwae a wnel balchder o gam arferau
Gwae gynfigennus rhag petrusau
Gwae lidiog creulon ai ddrwg ddoniau
Gwae ddiog ni ddywaid weddiau
Gwae gybydd ni rydd rann o'r gorau
Gwae lwth a lithir ar Wenerau
Gwae ef wybod ddyfod ei ddyddiau
Gwae dwyllwr ai dwyllwaith ai gammau
Gwae leidr ai ladrad yn y cloddiau
Gwae a gâr y ddaear yn ry ddiau
Gwae a dreulio'n ofer ei amserau
Gwae a frawdwr a frawdio gam farnau
Gwae raglaw ai ruglon ddirwyau
Gwae ringyll hir sefyll yn ei swyddau
Gwae ef oni saif yn y swydd orau
Gwae a gollo i dad ni rad riau
Gwae a gotto i fam ai gam gwynau
Gwae ni chyrcho ffair offerenau
Dros y saith bechod anglod anglau
Saith weddi'r pader arfer orau
Pan ddoeth un mab Duw ar ol dioddau
I ddrws porth uffern gethern gethrau
Ar gwaed drwg annog ar y grog ai grau
A'r Sarff aflawen a'r tan o'i enau
Yr oedd yno yn berwi o bob perirau[1]
Saith gaumil beraid o enaidiau

[1]*Neu*, peiriau.

A berw hyddrwg a phob yddwrwg
A phawb ai golwg ar ei boliau
A chwerw yn boeth dan ag ennaint brwmstan
A lle gwelw Sattan suttiwr ffyrnau
A llyffaint llidiog a'r tir oerfelog
Ar nadroedd cribog oer i cribau
A Chythrau corniog a chethrydd osclog
A chyrn gofyllog ar i sodlau
A phob dychymig i druanu cig
A phob cog ffyrnig o'r coeg ffyrnau
A phob ryw ddefawd i ddolurio cnawd
A phob cigweiniawd ai cigweiniau[2]
A phawb mewn deincryd a phawb mewn
penyd
A phawb mewn clefyd a phob clwyfau
A phawd yn druain a phawb yn germain
A phawb yn llefain ..as lladd angau
Adolwg a wnaf im dewin doethaf
Nam gyrro i'r eithaf er i wrthiau
Er myfyr degmain Er i wylofain
Er i goron ddrain ai wiw gadeir
Er a oruc Mair oi mawr wrthiau
Er lle i cyfyd haul hyd y lle i machlud haul
Nam gatto i Gythraul er i gethrau
Er cur i galon er Caer Apsalon
Er gwaed i ddwyfron ai fronn freiniau
Er i wiw arfoll er gwaed i fronn oll
Er i bum archoll ai archollau
Na bom gythruddgar na bom athroddgar
Na bom anhygar erbyn angau
Mihangel im raid a mair wen gannaid
A fo erbyniaid ir eneidiau
Archwn ir Drindod drwy wir ufuddod
Roi ini lwyr gymmod on pechodau
A pherffaith fuchedd a phurlan ddiwedd
A chwbl drugaredd o'n camweddau
A chael goddiwes cyffredin hanes
Cymmun a chyffes a lles llyfrau

Llyfrau llaswyrau yn n sâl
Llwyr obaith heb araith bôl
Credu a charu pob chwŷl
Crist creawdr ymerawdr mîl
Mab mair o bumgair heb gel
Y Sant a aned Duw Sul

HYWEL YSTORYN AI CANT I ADDAF EURYCH.

O L. E. D.

CYFARCHAF i'm naf nefaól oesdrig hwyl
Hael frenin góyrennig
Cyfran ran rinóedd gotholig
Cyfarf arf euróaór arbennig
Cyfiaón argióydd rhóydd rhóymedig breidd-[gardd
O bruddgerdd enóedig

[2]*Neu*, cigwenau.

I Addaf addail g6y6edig
Adda6d na6d ne6yn heb ddiffig
Addysg mysg ymysg6fl ffyrnig
Addurn murn ym marn crogedig
Addoed gynfyl ch6yl ch6aledig
Y bydd buddel6 tân cyllestrig
Eurych brych breich-gul llosgedig
Afr6ydd s6ydd y sydd anel6ig
Afraid naid nidyr gerdd r6ystredig
Afr-f6ch tr6ch trach6ybl rhostiedig
Efrydd dall cybydd ceibr prynig
Rh6yll grin rull gry6 cledr ysgyrnig
Car an6ar en6ir tridyblig
Ca6r trilla6r trall6ng rheibiedig
Corf breith-lorf brith-leidr g6en6ynig
Cyrf anffyrf anffa6d cad6edig
Cyrfyll hyll ch6edryll ch6ydrefr pennig meirch
March glerm6nt bremienig
Ch6er6lys flys heb flas de6isig
Ch6yrn esgyrn esgyll lli6iedig
Ch6efris mis mysseing diennig
Ch6er6 draber6 o'i drabudr sefnig
Ch6are nid dyre teir6 p6yedig pla
Plant Addaf gryniedig
Llys dyfrys difra6d heiriedig
Lles armes ermain anodrig
Ll6s myn6s menestr annheilig
Llestrau llau ch6aennau ch6ein-wig
Lleisgla6r yn nhymma6r annhymmig frys-6lydd
Heb fras6ledd Nadolig
Ll6ybr cyfl6ybr cyfle dif6ydig
Ll6r6 pasgiad nid pesgych seisnig
Lloriaid rhaid rheidusion debig
Llyngcler ser sarphod b6ytteig
Llyngaid rheidysiaid rh6d yssig rheithgun
Rhythg6n cynnefodig
Lle diflan calan calennig
Lle diflith difl6ng godroig
Lle difloedd difla6dd enderig
Lle diflas teulu6as talmig
Lle direufedd g6edd goddedig h6ngyr na6s
Heb henga6s heb hengig
Lle llafar glas adar gloesig
Llefain brain branes fediedig
Lle rhy6an garan wyl gurig
Lle rhe6ydd haul ma6rth ddydd marthig
Lle rhe6ydd cethlydd cathl-ddig herythlom
Hiraethla6n ddif6ydig
Lle y g6nair dadlau i'r dryd6 llud6 lletto-llig
Lle bydd uchelydd ar ychydig
Lle mae tylleuan g6rach fegr-6an fig
Ll6ytben anlla6en yn y lle6ig
Lle ar di6an6e ar dy6ynnig bod
Bed myn tla6d sychedig
Lle anhardd lle anaml selsig
Lle anhoy6 lle anosgeiddig
Lle aela6 eil6ydd pellennig
Lle dile dila6ch adfydig
Lle dïoluda6g dioledig noeth
Nyth h6nggyrdla6d rynniedig
Lle dine dyna6l flotteig
Lle dena6l dynion hirbrydig
Lle dire dir6ydd adreisig
Lle dirodd dir6ydd g6rthnysig
Lle difenwant plant plennig Lusiffer
Llys uffern 6en6ynig
Lle y brysir bresych wyl Badrig
Lle y ber6ir barf y b6ch cyrnig
Lle difudd i dafa6d blysig
Lle diffaith lle diffoddedig
Lle difra6d rh6ys6a6d rhyfig nis daliant
Noes dyl6yth trangyedig
Lle di6en pob unben p6yllig
Lle di6e lle di6estl mennig
Lle diheirdd prifeirdd profedig
Lle dyhir poenir pendefig clyttwyr
Clytti6r pedyll benffig
Lle heb foes llom arloes lleithig
Na mynud na menestr rhestrig
Lle heb win cynnefin ceinmig
Na medd ymmadull gwaeddedig
Lle heb g6rf na th6rf na thorf diyssig rygul
Rhac ne6in bob orig
Lleas oersar6yl g6einiedig
Er cyfle nid cyfl6yddiedig
Ar marygyl[2] merydd llygredig
A'i i fodd g6edd g6aeddan gynnhebig
Medd6 gr6ban lloppan lleipr-frigt6ll fyrci
T6yll farcut ystyfnig
Lle anghryf pob pryf pryd anel6ig
Lle anghredadun bun bengyrnig
Lle y mae dryg eurych brych bri6edig
Drygof dryg cynnyrch llemffyrch llymffig
Llif daradr paladr plygeidig creifion
Llifion bri6yssion nid bro6yssig
Addaf grin gribin g6rbach dig
Addaf glaf gleiriach troedig
Addaf dincyr danc6d ch6yddedig
O ddôf ddefna6d nid Afan fyrddig
Addaf g6ynn anaf gwenwynig ei b6rs
Bors-lynga6l ad6ythig
Addaf leidr l6ydedd pren gellig
Addaf gr6m grymman ffugiedig
Addaf cnâf cnifddelph pysgodig
Addaf ddrych dallgrych ddulliedig
Addaf rasgl t6yll-gasgl tyllgorn prynig lledr
Lleidr arian clippiedig
Addaf ddel6 ddil6r plygiedig
Addaf bryf crinr6yf croen-ch6ysig
Addaf hyll pebyll pobiedig
Addaf gul galon 6asgedig
Addaf gau ni thau iaith enid frith-gyrdd
A'i freithgerdd ddre6edig

[1] *Neu*, clottwyr. [2] *Neu*, marugyl.

Can ni thau garrau goriedig
Can ni phaid tar6 diriaid terrig
Can ni myn emennydd yssig
Ymada6 a'i ffrost ffennugl-fost ffig
Bore oer ceilioer clo caedig cyff
Am ben Addaf ddyff ryff r6ygiedig
Goganaf Addaf wddf gieu lledr
Lieidr arian careglau
Gogul arch gogr cywarch cau
Gaga6g craff daea6g crefftau

ENGLYN.

O L. E. D.

TRIPHETH[1] dirgel ni welir
Tramwy maent hwy mewn tir
Tyrfau ac angau terfyn
Angau dwrfing ei derfyn
A gwynt oer ac enaid dyn

ENGLYN.

O L. E. D.

NEUADD hywel hygel hegl
Newydd drwg neud mwg ai meigl
Ys dor gaead nid rhad rhugl
Os derw ys diriaid na sigl
Ys oerffyrch anhygyrch hogl
Ys del drwy nen ei phen ffagl

TUDUR DDALL AI CANT.

LLYWELYN GOCH FAB MEURIG HEN

I ORONWY AP TUDUR O BENMYNYDD.
O L. E. D.

LLARY wynedd llawer ynod
Llef uchel llifaw iechyd
Llethrawdd oth wyndir llwythrad
Llew a gwawr llaw egored
Egored frys lys ni laeso ei hil
Hael foneddfawr Gymro
Gronwy gymheniaith gryno
Gwiwrwydd fu gwr oedd efo
Efo hepgorus ei fudd
I feirdd ymbiliaid o'i fodd
Ei fod ynghyssegr-galch fêdd
I Fon anghyflyrus fydd
Bydd gwae a cherydd ac och irad fawr
Farwbaglur pymthengwlad
Bu dewr nef bïau ei dâd
Bydding arno baedd eiddun-gad
Cad arynaig ced Ronwy
Cefais o'i law draw heb drai
Cyhafal brwyn o'i ddwyn ddoe
Cyfluddiwyd gwen men y mae
Y mae heb chwarae na chweiriaw ei wyr
Och wir Dduw am danaw
Gwae fi gan drueni draw
Gwawr Penmynydd-lawr Nudd-law
Llaw Ronwy llyw ar Wynedd
Llaw'n amlaen llu yn ymladd
Llaw yn cynnal llin cannudd
Llafn awchrym llaw fynychrodd
Mynychrodd o'i fodd a feddais o'i aur
Awr neithwyr ni chysgais
Mal chwedl gofal a gefais
Marw fy iôr drud mawr fu'r drais
Treiswyd ni am ein trysor
Trwsiad trais ei dad Dudur
Taer ddysgawdd terydd esgar
Tëyrn bryd twrn Beredur
Peredur gystal parawd och gyngerth
Rhac angen ai foloch
Ym mol twr calch gol cylch goch
Ym mryn aer am Ronwy och
Och heno nawoch yn niwedd berthfyd
Anhyfryd i'm bryd am barodedd
Aeth gwawr a phennaeth gorhoff annedd myrdd
Ym a fwriawdd gwyrdd am oferedd
Iôn trychantref Môn amynedd ni chawn
Iawn arial Wgawn uriel agwedd
Arfaeth ehalaeth hwyledd bennadur
Eryr fab Tudur goleuddur gledd
Gwae fyth gwr geir-syth gwyr gorsedd ei wlad
Gronwy o'i ddygiad gwae rianedd
Gwae bybyr aerwyr oerwedd eu chwarae
Gwae a bod lle mae eu llyw ym medd
Cymmyrth Duw i'w byrth berthedd gogon-
Cymro dirusiant cymry drosedd [iant
Tâd o'r cymeriad er cymmaredd iôr
Ni bydd yn esgor baedd an osgedd
Achwyn gwn fal brwyn brenhinedd foloch
Och Loegr wineugoch wenwyn agwedd
Yth ddifrawd arnam ath ddyfredd ath ddwg
Ath ddihunaw drwg ath ddihinedd
Pan ym cen am lann naw mlynedd drosof
Ynof ydaw cof ar deg cyfedd
Ytty wyf anhy o fonedd a phlaid
Hwyl Gronwy f'enaid hawl gwirionedd
Gwr oedd hwn wrth dwr arth o daeredd glew
Lle ym mron caer dew cyn cur diwedd
Gwr gwrdd hydr hoed-lwybr huawdledd Garwy

[1] *Neu*, pedwar.

Gronwy loyw saffwy liaws hoffedd
A phen ei rethren aruthredd a wnaeth
Draw a gelyniaeth drwy galanedd
Yngheirydd Ffrengig yngharedd brwydr-lwybr
Ynghammawn ewybr ynghymminedd
Peris ym Mharis ammhuredd riddfan
Gwaedd yn narogan gweddwon wragedd
Pwy ŵr ar adwy mewn parodedd dwyn
Par cynnydd-gar cwyn gwenwyn gwnedd
Diengis rhag cis na rhwyf cassedd caith
A phob anghyfiaith gwaith gwythlonedd
Doeth i Fôn win doeth o fynyddedd Ffraingc
Dewis ar ieuaingc hoyw gainc agwedd
Mynediad rhifiad nid rhyfedd hyd Went
Fy ngosymmeith-rent i Gent gyntedd
Bu alar i'w feirdd heb wyledd a'i wyr
A llid iw frodyr a lledfrydedd
Parchuswaith bumwaith heb ommedd a mwy
Ymrhoddes Gronwy gorddwy gyrddedd
Pennadurwawr mawr marannedd gynnal
Penmynydd ardal aur mâl a'r mêdd
Mab tâd yspryd rhad anrhydedd rhag poen
O'i wyl loyw orhoen i lawereddd
Mawr wnaeth i'n hiraeth yn nhaeredd Gollmyn
Pan las Llywelyn ni bu hyn hedd
Gwedi gwae fyfi am feu fedd a gwin
Ac ymgoeliaw rhin ac amgeledd
Mau uniawn heiniau amhunedd orddwy
Mwy mwy dug Ronwy da ger Wynedd
Llary Wynedd &c.

LLYWELYN GOCH AP MEURIG HEN AI CANT.

I Rys ap Gruffudd ap Ednyfed.
O L. E. D.

Henpych well haelwych yn hwyl-wawd prydydd
Hardd dy fedd-fardd fydd wiwrydd wirawd
Hyawdl grair purair parawd wrhydri
Hoyw-dwr daioni hyder Dunawd
Hael hoyw Rys diwael dywawd peir awen
Y rhwy fyddut ben nid rhyfeddawd
Hil coeth Rhys dur-noeth rhoes dyrnawd yngrhai
Hil Ruffudd erfai windai Wyndawd
Hyder brywysgler briw asglawd belydr
Ael gwyar reiydr ail gwiw ryawd
Hyrddaw tre bergaw bargawd peithynben
A wnaeth dy gigwain cynrhain canrhawd
Gwyn ei fyd i gyd dy giwdawd telaid
Gwyn yn Frutaniaid gweiniaid gwiwnawd
Gwyn ei fyd feirdd byd bedw-wawd a ganant
Gwyn ei fyd anant gwyllt ffyniant ffawd
Gwyn ei fyd uwch rhyd ach rhawd ni chyrchych
Gwyn ei fyd lle y bych Owain frych frawd
Gwyn deyrn erddyrn gwenwyn orddawd caith
Gwnaf i'th wiwaf waith miliaith molawd
Gwrdd-ior llawegor llogawd ferneis-win
Gwawr trywanawr trin Elffin eilffawd
Gwisgaist am danad gwasgawd llurygdew
Gŵraidd afael llew Gweirydd ddefawd
Teyrn hil cedyrn ceudawd gwyrennig
Trum difethedig safedi sawd
Teflaist oddiwrthyd taflawd ymwangais
Trafn Abermarlais trillais trallawd
Tyfir yt foliant o'm tafawd y ceir
Nid o anghywair druthair draethawd
Terwyn fydd dy rynn fudd drawd gelyngawdd
Ynghymmwy anawdd ynghymminawd
Tyrfal tiriondal trindawd i'th adu
Tri ac Iesu tu teilyngdawd
Tegyw dy hynt lyw hyn nid tlawd gynnydd
Trugaredd ath fydd fraisg dydd y frawd
Iawn frawd Rolant ffawd ffydd yw arglwydd Rys
Eryr gloywddrem dedwydd
Ergydwayw aer daer derydd
Iôr du gwynn aur ynn a rydd
Rhydd i glêr bedydd glawr byd
Rydderch ail rwyddarch olud
Rhi yn ein angen y rhêd
Rhŷs dewr mal y rhoes ei dâd
Y tad o nef wlad oleudwng llwyddiant
Lluddied Rŷs dy ostwng
Aruthr yw dy fleidd ruthr flwng
Arddelw talm urddawl teilwng
Teilwng di freudwng dy fryd
Tewbar glas ti biau'r glod
Taer yn aesgalch tŵrn esgud
Tëyrn diwallgyrn dullgod
Cad oresgyniad a roes gwiwnaf hael
I heli Ffraingc ar eithaf
Carw trin gwr o lin lanaf
Ceinfyged Ednyfed naf
Naf yw Rhys gwinllys a gwyrdd
Nerthawg erddyrn farchawg urdd
Nid dielw lun neud hael urdd
Nid taeawg hên neud teg hardd
Hardd berit hoywfardd bert efaill Geraint
Gurwr Ffrengig castell
Hurieist glôd y frô hiriell
Henpych wych wymp wiw-dymp well

PERYF FAB CADIFOR AI CANT I HYWEL AP YWAIN.

O L. E. D.

Es blwyddyn ydd wyf neu ddwy ith
Nith besgaf a fo mwy [besgi
Dug ym y dygn ofwy
Nim dygy —— a fo hwy
Difiau i'n diau leas
Yn y penrhyn uch penrhos
Ym Mon y mewn ei hynys
Ydd ym lleddir a llafn glas
Dielid mab Duw dygn alaeth Hywel
Haul echel och arfaeth
Am ledrad frad freuolaeth
Ef ai frodyr mawr wyr anaeth
Llas arch yn y gyfarchfa[1]
Llas nerth awyr eryr aerfa
Llas Hywel wyn fab Ywain
Llas gwr mirain uch morfa
Llas gyda Hywel hawl amddyfrwys
Lew llew trylew traul diffwys
Pla ple do dial dywal dwys
Plant Kedifor wyn wenwys
Lladd Brochfael wyn a gwynaf
Lladd Aearddur[2] an cur cof
A lladd Rhirid am llid llif
A lladd Iddon ac Addaf
Brochfael ac Iddon brodorion Hywel
A holynt gerddorion
Ry llas a llafneu rhuddion
Ar lles draig yn llys dragon
Can eddyw aerddur yn arddyfrwys far
Yn trydar dar diffwys
Ciliai rhag ei lu Loegrwys
Cadr fab Cedifor wenhwys
Am fyned Hywel hawl diachor traws
Doeth tristyd i'm cyngor
Yn naear franar fangor
Doe a dau fab Cedifor
Fy nghalon a gryn rhac erchlais y fran
Dechreu gwan dychrynais
Gwae fi pan ei harhais
Gwayw yn Hywel a welais
Bran a gre yn y gyfarthfa
Ni ddarogan ym ddim da
Bod mab brenhin gwyn Gwynedd
Yn gorwedd yn yr aerfa

AWDL A GANT GRUFFUD GRYC.

O L. E. D.

Yor nef ae chreir
Ac euryn meir
Y gwr an med
A throet a llaw
Ac aryf aelaw
A gorvoled
Gwarandaw heit
Bechaduryeit
Beich o daered
A maddeu ynn
Yn llusc dremyn
An llesc drymed
An llet lyeu
An llit vrodeu
An llet vryded
An kasgyl olut
An kam ehvt
An kamwed
An gogan weith
An kyfrwysweith
An kyfryssed
An gwac valchet
Yn anwaeret
An enwired
Ti ywn llywyawdyr
An amerawdyr
Yn y mawred
Ti yw yn yor
Ti yw n tryssor
Ti aw n trossed
Ti an pryneist
Ti an ffuryfeist
Ti yw'n fyryfed
Ti ymhob pwnk
Yn ry ymwnk
Ni wyr omed
Tostyon erchyll
Ti yn nhywyll
Ti yw yn hoewed
Ti yw r goreu
Ti yngoleu
Ti yngwyled
Ti yw yn tat
An gwar ynat
An gwirioned
Ti an bendic
Ti yw n ryfic
Ti yw'n revued
Ti mab meir wenn
O Iorddonen
A vrdd wyned
Ti yw'r gwr kael
Ti yn Israel
Ti o Nasred
Yr dy gethyrdraet
Er dy raenwaet
Yr dy rinwed
Yr dy uawr drank
Yr dy diank
Wr di ddyed
Yr dy hoelion
Yr dy goron
Wr digared

[1] Llas arth yn y gyfarthfa. [2] *Neu*, Aearnddur.

Yr dy veddyant
Yr dy uwynyant
Yr dy uoned
Yr dy garyat
Ath enw redeat
Oth enryded
Yr dy lendyt
Eurdwf iechyt
Yr dy vuched
Yr dy ddechrev
Yr dy ddwywen
Yr dy ddiwed
Yr dy grychlam[1]
Yr dy lwysvam
Yr dy loesved
Erbyn arglwyd
Yrom gvlwyd
Yr amgeled
Y ddaearblant
Yrdang nwyfyant
Yr dangneved
Rheyt gael gan Bedyr
Rydit hyfedyr
Rat etiued
Yn rwy an coryf
Yn wyd gantoryf
Yn rwyd gynted
Yn rod nawoed
Yn rif milioed
Yn rwyf moled
Ynghor yspryt
Ynghof ennyt
Ynghyvanned
Yn raed Serubin
Yn rhol farthin
Yn chwyl ferthed
Ynghaer addas
Ynghae mawr ras
Ynghymyrred
Ymher gwiwfreint
Ymher eurseint
Ymhur orsed
Ymherffeithgwys
Ymharadwys
Ymharoded

[1] Gythrlam.—Ll. C.

AWDL

FADAWG AP IERWERTH AP RITHID AP IERWERTH AP MADAWG ESGOB BANGOR BRAWD I ROTBERT AP IERWERTH AP RITHID O GOED Y MYNYDD. O L. P. P.

I.

DUW byw an rhoes llyw llen bendefig
Dwyfawl yw'r urddawl canmawl ceinmyg
Diafyrddwl feddwl feddig perchodau
A lles Eneidiau llys enwedig

II.

Dor ag Ior Bangor cor catholig
Dar i lu daiar car caredig
Dogyn gymaint deufraint Dyfrig Beneurawg
Yw heulwin Fadawg hawl wynfydig

III.

Dyn dan Nef ag ef ni chaf debig
O gwbl bwyll didwyll dadl brofedig
O haelder Ener[1] unig ynghyfraith
Y gyfryw benrhaith Bibl-iaith Bebll

IV.

Duw gan roes einioes'n ei fenthig
Ai gad oi ganiad gan Nadolig
Wrth raid y Gweiniaid i gynig Alaf
A da rhwydd adaf dy rhoddedig

V.

Gwarant gaer trefnant traw diddiffig
Gwin eurin lwryf chwryf a chig
A gwisgoedd miloedd moledig wleddau
I feirdd galonau fyrdd galenig

VI.

Gwynedd anrhydedd rhadau Curig
Gwanas pob urddas eurddull Padrig
Gwyn i fyd bod gwledig clodbwyll
Mewn cnif didwyll cynnefodedig

VII.

Gwan oedd Lys allan man a mennig
O'n gwlad hyd trefad tref y Mwythig
Pan ddoeth rhwyf cyfoeth cofedig Eur nerth
Hil Ierwerth gannerth hael win gynig

VIII.

Gwymp heddiw Gaer rhiw rhwyll eurddedig
Gwin drefnblas addas addurnedig
Gwir glod ni chelir uwch helig dyno
Gwenfro wyr Pabo bybr Leithig

IX.

Lluniaf gant moliant mawl haiedig
I Fangor rhagor rhag Celliwig
Llys llu ai dengys dawn gaeledig gwyrdd
Lle diwallwyd myrdd llu diwellig

X.

Lle mae Arglwydd rhwydd yn rhoddedig
Heb fynnu pallu pwyll Teoderig
Lle deheuaf budd lle deheuig gwys
Lle a gwin da dwys llu gwyndodig

XI.

Llyna dir an pair parabl a doig
Hwn Madawg ddoniawg ddawn boforig

[1] *Neu*, yner.

Llaw Dduw am danaw ddoniawg frig[1]
frongwyr
Eryr ar Glaswyr aer eglwysig

XII.

Lle mae rhaid Ceiniaid Canon fendigedig
Am Arglwydd hylwydd hael caredig
I hiroedl yw llyw Llys deithymig fawl
Mal banda gedawl bendigedig

GRONW GYRRIOG AI CANT.

[1]*Neu*, am danaw frig?

GORDDODAU MERDDIN AB MORFRYN.

O L. R. D.

I.

GORDDOD bron gorvod nid hawdd gysgaf
Pan ddel maban o hil Bryton brithvyd a
wna
Gwr o vewn awr
O Loegrwys nim dawr
A llwyr ddiva
Kyfyd Bryton
Braisc gowyddon
Brys di draha
Kyfyd Bryneich mawredd ynys
Y fo addaw y Saeson
Lliaws pob bron
Lees ni wedda
Kaman i boodd
Y Tir a waeddodd
Y terfyn gwaethaf
Kyfyd Prydyn y menych henaf
A rhuddion lafneu yn rhywyllt
O'n Caerau gan nis traethaf
Ac ar ervin brain pla a welir
Brysia iw diva
Y maban o gudd
Kyffreddiwr y budd
I'r blaid issa
Yn rhwydd y rhydd ef y rhai esgud
Mewn cnaif cymwys
Gwr ni wna ymwys
Yn y gyfraith ddwys
Ni ddysg draha
Maban o dad
Er a veiont wy ai mad
Mawr yr hoffaf
Glendid Bonedd
Gwlad holl Wynedd
A dynn ef oll ou halltuded
Aillt ai casa ef ni chyd ganan
Ni chyd archan gorchwil nis gwnan
Cydfod Saesson
Gwaith anhyron
A derfyna
Diolchaf archaf arch ddi drahaf
Cadwr haelaf
O'r hil penna
Gwyn eu byd Bryton
Braisc yw'r goron
O Dduw nefol
Cadwr cedol
Mwyn ei ganmol
Llew llaw rhuddwaith
Milwr ei waith
Maith y molaf

II.

Gorddod bron gorfod yn derfyn
Aurfinioc fydd[1] llen llwyr amofun
Maban a gad mad ail gychwyn
A gwageled
Pan gychwynned
O gylch Mwyf y Gwynvryn
Rhag twyll y gann y Saeson
Arwyddion bradoch
I Ddyn neu ddau
Y gwnant wenwynau
Ar Ansoddau
Mewn rhyw wleddau
Gwedi'r moddion
Llawen fyddon
Pan ddigonont
Dysc ir Vervyn[2]
Weithred rhyw ddyn
Gorchwyl divraw
Gochelid rhagddaw
Rhiol dervyn
Y Rhïoedd er hynn
Y Llew llafn rhudd
Gwiw vudd gwerin
Lluossawc eidiawc bid ef ar gychwyn
Mymn ef ystyr y Gaer
Ac anifer nis mynein
Ac arhöant wy Ddofydd yn gydwr
Oessawl ef fo a gychwyn
Ac oddiar dowysenau yr oen
Y Llew llüaws[3] mawr a fynn

III.

Gorddod bron gorfod gwyr arfogion
adynn
Y gad pan ryddyfo y dydd diarbed
A llafneu rhuddion
Y llu Alltudion
A meirch amliw amryw anrhec
A marchoc pwylloc
Pell fydd ei orfod
O hil Brython
Braisc ei hattebion
Llywiawd llawer oes am oeswr lluoedd
Ac yna ymladd arweddawr cad

[1]*Neu*, vvdd. [2]*Neu*, Veroyn. [3]*Neu*, lliaws.

Difrad[1] divrec
Pwylloc eidioc irwaith dynged
I'r hwn ai gwnaeth
Drwy fawr arfaeth
Ef y gweithred
Er nerthu a rhwyddhau i'r rhwyf godded

IV.

Gorddod bron gorfod gwynnoc er trai
Llanw a thwrw a llawen fydd rhai
A lluossydd a â yn rhydd
Drwy rwyfau y Bi
Maban cadyr medrawl holi
Holion Brython
Llawen fython
Rhoddion a gaiff rhyw wr o'n iaith
Myfi ai molianwn pei gwelwn ygwaith
Yfo a ddaw ar awr
I ni glodfawr Gawr
Ac a gychwyn ar awr
Yn rhydd i dramwy
Gwaed dan draed arfaeth fwy fwy.
Gwnn if ei foli
Yn llywiadur[2] an rhi
Pennad y llafneu rhuddwisc
Rheidawl genedyl
Cadarn ei dadyl
Llawer ai derbyn
A liaws iw herbyn
Ar tiroedd ini hevaid yn ofwynion
Yn ofni hil Dewdwr mwr[3]
Llawr llwyth Teifi
Lluossog enwog anodd fydd ei goddi
A llawen fydd[4] a rhydd vydd i rwydd roddi
Cedwid ef Creawdyr nef
Nawdd am ein pechodeu ni
Rhag angherdded
Rhag ariwared
Oessawl fo'r Bi

V.

Gorddod bron gorfod heb rwyf ddegynod
Heb luoedd a Sais draha tiriogaeth fy gawr
Rhoddion cyfion
Cyfyd Brython
Eulun cyfraith
A lygra yn iaith
Drwy erlyn yn faith
Baath a Baath yn oes oesau
A vydd esgud y mud mynnawr
Cyfyd eilwaith
Yn llyw an Penrhaith
Taith gyinwywaw
Y tiroedd a ddychryn
A'r tiroedd a vynn
Gwaith y cynheilliwr maith
Ai gydymaith
Blaidd rhun rhydaith gwaith gymwyawr
Mynnu Colann
Gwlad dderogan
Yno y trigan
Yn unawr
Yn y wenwlad fawr
Yn y lle y gwnaethpwyd brâd
Yn cynheiliad
Cynal di yn oesswr
Yn enwoc wr
Creawdyr Seli
Gair o divri
Gwn ei foli
Ar mawl gorau

VI.

Gorddod bronn gorfod gweddill Brython
Eidioc rhywioc hil Rhioedd Moon
Cyfion o Gynan mwyn waith dragon
Rhywioc pwylloc pill marchogion
Ar varfaeth iddaw a llaw eilon
Deued gwared poed gwir vython
Drwy hir dynged ced cidtalon
Dyvedd gyrchant
Cyfarfod a wnant
Ceraint vyddant
Lliaws fal brain
Braisc feddyliain
Meddan gadau
Gwlad ai gwybydd yn glau
Gwledd fawr gyson
Ywain ei henw hael y rhoddir
Y gwin ym Mhenfro
Pennaeth fydd y fo
Ac Ion ar Ddeheubarth
Ac o amgylch val traeth
Ar llywodraeth
Drwy'r tair talaith twyll ni ddelo in lôn

VII.

Gorddod bronn gorvod gorchwyl am ei ddyvodied
Fal ac y traethwyd am Grist cynn ei weled
Darogan y daw
Brython alaw
Hylwydd dynged
Daroganwyd
Mab y Medrod
Ai fawr weithred
Credwn Iesu
Creawdyr pob llu
Yn llwyr im puched
Pan fo drutta bid trista Brython
Glutta calon golud golled
Y fo an rhydd Dofydd
Bawb ohonom yn rhydd
Ar y dydd ior da i wared
Drwy eiriol saint

[1] *Neu*, divrad. [2] *Neu*, llywiadwr. [3] *Neu*, mawr. [4] *Neu*, oydd.

Gweithred gowraint
Coro buchedd
Gwelir symud
Yn oes alltud
Ailld o'r gogledd
Y fo addaw rhydid
Brython gwelid
Gwedi ei dilid
Gofyn tehyrnged
Yn ddiamau
Drwy nerth blodau
O'r Dwyrain y daw yn ddiamau
Ddifri weithred
Pan gyfodant
Tir a fynnant
Tervyn caled
Alaw y gwelir
Elain ar dir
Brenhinwys gwir
A folianned
Pan fo y difiau[1]
Y daw ef in barn
fydd y dydd hwnn i honni
Ar brif galan
Cyfodwch a gwisgwch gwiscoedd diddan
Y fo a welir y llynges ar llongau
A rhwyfir y rhyfel ar tan
O gylfyddyd ai hergryd ar ai gwelon
Yntwy ai harohan au pyryannau
Ceid yr llidiawc yn afrowiawc
Y gwnant pan rwyf sathraith
Ryw niver gwn y cwympiant
Distrowio dyall
Esdud a chall
Hwynt a giliant
Archaf iddo pennadun yn bro
Brys yw yr amcan
Cyfran o wlad cyffredinwyr yn rhad
Nyni ai meddwn

VIII.

Gorddod bronn gorfod gorvinnioc mynydd mynnau
Gorfydd rhod —— gawr gan gadau
Pendevig ——— yn y Dehau heb
Wahoddion i dir Brython brith vyddiau
Rhyfel a vydd
Ag ymwan g——
A gorvod a wnau dau
O blant alldud
Drwy gymry glud
Drud feddyliau
Collir trydydd waith nim dorpydd
Diriaid fydd Beirdd caith alldudydd
Heb dynggefedd drwy waith cochwedd
Caswaith y llu
Ar y pydwerydd a lywia'r elfydd
Byrr yw'r cynnydd

[1]*Neu*, difian.

Q

Baar o bobtu
Heb fawr alaeth
Oi frodyr maeth
Maith gychwynud
Rhyddid caffan
Gwlad a gadwan
Drwy weithred llann
Lluoedd grynnu
Caffont wynvyd
Drwy union fryd
A phawb i gyd
A a yn gyfion
Addnef meel a gwenith
A gwlith a dyfredd
A rydd Dofydd
Creawdr elvydd
Ai law i'n bro gyda rhydit
Cyfraith cyfartal ddylit
Cyfion eiste am air tangnef a thangnefedd
A rhyddid a gwared gwedd moliannu

IX.

Gorddod bronn gorvod galed a vydd
Ac am Loegrwys rhyd rhywin golled
A gorddwy tynged
A Saeson mewn gloes heb nos wared
A chyfion ar y Brython a chysondeb
Ac o eisiau 'r Ganon cannoch glywed
Heb leen heb lyfrau
Heb lwyrfawr weithredoedd
Heb fenych mewn llann
Gorchwyl gwul im barn gwnn nam puched
Heb ydeiladau
Nac anneddau
Annoeth olwc drwy fawr — —
Y bobloedd heb wynvyd[1] ——
Ffysc gynired
Heb na rhoddion na — —
Mawr yw'r golled
Gwragedd a merched ———
Ddim ac na ddadtodwch
Canys chwychwi a welwch ——
Yw'r dynged
Anrhyfeddod traethaf rhagod
Rhag eich[2] gweith
Pan ddelo yr tan
Rhwng y teir ban
Pethau enbyd
Arwyddion Celi
Gwn o ddivri
A dangossir
Yn oes maban
Y mynnir cyfran
O'r cyfarwyddyd
Ac y fo a ddengys yn neer
Ei arwydd yn y seer
Gwener goched

[1]*Neu*, myr. [2]*Neu*, eych.

Ymswrn am draul
Amliwioc vydd yr haul
A rhyvel mawr luoedd
A mawr ludded
Ffrwythlon daiar
Marfol adar
Ymhob cyfor
Cyfion rhodded
Pyscod mewn llif a leinw
Pawb a wna arllwyf
I lwyr weled
Archwn in tad nefawl ei rad
O rodd deilwng gadw Brython
Rhag afrwyddon a brad Saeson
Yn oes y iaith oi gwaith nim dawr

MYRDDIN AP MORFRYN AI CANT.
DIWEDD Y GORDDODEU.

ENGLYNION.

O L. P. P.

GWYNT tan awyr llwyr llawr daearfa mwyn
Gwnaeth un Mab Maria
Lleuad dwfr heul ni threula
Gwyllt gwar gwell gwydd nos dydd da
Rhybychan Grist loywlan lyw
Dros gur hoelion loesion liw
A brath bronngnaif a glaif glew
Ner eurddoeth a wneir erddaw
Erddaw y dylem ddrem ddrud
Oddef Mab Duw a Wyddiad
Efe an prynawdd nawdd nod
O uffern rew fignwern rwd
Ac an gwnaeth ffraeth ffrwythlawnged
O gaith yn rhyddion i gyd
I gyd bobl y byd anwybodus ym
Am na charwn Iesus
A theg urddas y Grassus
A Thad aur Myrr a Thus

GRUFFUDD AP MAREDUDD AI CANT.

DAFYDD Y COET A GANT YR ODLAU HYNN.

O L. P. P.

MYNAWG gwareddawg y gwiw raddeu
Mwynawl hawl nefawl ceffir mawl mau
Modd rhodd rhen awen awydd gwyrthau
Maint braint gwyrth y saint seilm y graddeu
Mawr gwawr fab gwyry Fair Grair Carelau
Yt ydd addolaf ti Udd delwau
Aur fyngloywner wyt ar fyngliniau
Om pedeiriaith ddysc am paderau
Am Cuwrdd seilmawl am cerdd salmau
Am fy rhi geli golofn rheidiau
Ath fawl heb ddim tawl talm gerdd odleu
Yt i cyfarchaf deuaf diheu
Ddihagr f'Arglwydd Grist o ddehau
Ti a wnaeth fy Nhad bob had iw hau
Ti a wnaeth yn ffraeth yr holl ffrwythau
A môr a daear mwy ardwyeu
Hofflawn hoywdeg wyrth a phlanedau
Gadr Iesu wiwgnawd gyda'r sygnau
Arglwydd pendefig rhyfyg rhifieu
Arglwydd cyfiawn iawn ddawn dynionau
Arglwydd Dduw culwydd rwydd ei reiddieu
Arglwydd a Dofydd cynnydd cannau
Arglwydd nef a llawr gwawr y gwyrthau
Arglwydd dad mad rhad cariad corau
Arglwydd llawen ren llen a llyfrau
Dyro im Arglwydd rhag arwydd gau
Cynnar yngyrth loes cynn yr Angau
Cyffes a chymmun gyfun gofieu
Oth nawdd rhag uffern billwern bylleu
Er dy goron ddrain wr da gorau
Wirdeg Athro nef er dy gethrau
Mawr diwael eddyl er dy wleddeu
Er deiliadaeth nef er dy lydwau
Eurdal ydwyt haul er dy aelodau
Er dy fyssedd heirdd er dy foesau
Er dy enwinedd llathr wr diwinau
Er dy olwg Crist er dy aeliau
Er dy aelaw saint er dy wylieu
Er dy eiliw teg er dy oleu
Er dy wyneb gloyw er dy enau
Er dy hoelion dur er dy heiliau
Er dy ddigrif nef er dy ddagreu
Er dy ing alar er dy engylau
A gwaed dy galon hygron donn dau
Fyngwyth rydaer gam fyngweithredau
Am gwyll aruthr lid am gwall eirian
Am eiddilwch oll am meddylieu
Trwy iawndud meddiant Trindawt maddeu
Cadarnenn syrr em gwyr am gylch om drygeu
Draig rhag aml bechawdfylch
Cerdd gennyfi ai diylch
Cof nawdd y Drindawd im Cylch
Ith wenwlad wirdad eurdo gras disglair Grist oesglod lathr loywfro
Ener gyda thi yno
Fynad henn fy enaid bo
By gyfyngaf Naf nefawl fryd gain Dduw Fo gan ddyn anhyfryd
Ehangangaf sydd benffydd byd
O gynnull Iesu gennyd
Gennyd ri Celi culwydd cywir mawr Amerawdr mor a thir
Caffwyf nef lle tangnefir
Drwy nerth gair y wyryf air wir

Wir...glod cred wared dy arwydd arnaf
Awyrnenn rhag tramcwydd
Erglyw fi Rhen Geli rhwydd
Eurgledd nef a byd Arglwydd
Arglwydd Iesu Grist Arglwydd Asia mawr
Arglwydd mur Affrica
Arglwydd rhwydd rhodd Europa
Arglwydd buddwedd hylwydd ba
Arglwydd eglur Dduw Arglwydd Aglanaf
Arglwydd nef a therra
Arglwydd Ri fab Maria
Trugaredd a diwedd da

Trindawd gwawd gwalch fyngharw trafalch fynghartrefiawdr
Tro im rad mad trwy hoyw gariad gair rybuddiawdr
Trafn gwyrth hoywryw tra bwyf yn fyw fy llyw llywiawdr
Teg wyt Geli traws haelioni rhi rhagoriawdr
Trysor moliant trasyw ffynniant ffawd arweddiawdr
Trossaist wyrth nyrth trasyth eurbyrth borth oleuawdr
Trai bai bumoes ath wnaeth garwloes ar gros grogiawdr
Er ein prynu eurwyrth feddu fudd warediawdr
O wart Uffern dduhagr fignwern gethern gaethawdr
Wyt un a thri ein Harglwydd ni nef gynhaliawdr
Car Brydydd rhwydd ai hael arwydd o hil arawdr
Gwnaethost for Tawch a thir ffrwythlawch awch uchelyawdr
A gwellt a gwydd a chred a ffydd ffyrf gynghoriawdr
A gwyllt a dof a gwir hoywgof hygadr ddyscawdr
Ar holl ffrwytheu ar holl radeu raid warediawdr
Er dy gethrau ath aml wyrthau wyrth edrychiawdr
Naad fi yn drist mewn uffern gist hael Grist Greawdr

Crist Greawdr llywiawdr llawer
Creulyd geli gwiwri gwyr
Crair nef ddigae a daear
Craff yth folaf teccaf twr
Cryf Arglwydd gwaranrwydd gwir
Hoyw gloyw hynod fawrglod fur
Credaf yd iawn hyfryd Ior
Hyfryd Ior wyd Bor balch
Hoyw fraisc babl di barabl fwlch
Eu cur mawr dy fronn fawr folch
Rho dy nawdd nid cawdd im cylch
Dy nerth Iesu cu yw'n coel
Dy nawdd gwn nad cawdd y cael
Naf nef eurwlad ddiadfail
Na wrthod fi Geli gwyl
Celi gwyl annwyl ennyd
Cael im rym rann oth gariad
Cwlm cwbl synwyr heb lwyr lid
Coel da glwys nid cul dy glod
Calongur fuost cost ced
Er prynu pumoes loes lud

I DDUW LLYWELYN GOCH AP MEURIG HEN AI CANT.

O L. P. P.

Achubaf Du6 naf diamnofydd
Dy na6dd oth gyfarch rybarch rebydd
Uchel yn a6yr dy fag6yrydd
Iechyd meir6 a by6 lly6 lla6enydd
Brenhin a de6in pob rhy6 dy6ydd
Crea6dr ymmera6dr crair ma6r ded6ydd
Ysbryd gloy6fryd glan darian derydd
Tad da6n annogiad mab dinegydd
Pan lithrddel rhyfel rh6yf mer6erydd
Or tra llia6s bobl ar tri lluydd
Ar lethr Olifer funer fynydd
Engylion 6erin dy fyddin fydd
G6naethan ddadl cynnel6 gydar cel6ydd
G6naethost for reydr hoen g6ydr a g6ydd
G6naethum ddifflais drais dros dy gerydd
G6naethost nef a lla6r drama6r drumydd
G6naethum ddifra6d nef a g6yr Crefydd
G6naethost gelfyddyd byd a bedydd
G6naethum latteiaeth barn fedd6gaeth fydd
G6naethost dd6fr a than glan a glennydd
G6naethum i gy6ir 6ir 6arad6ydd
G6naethost hagr a theg ofeg ufudd
G6naethum ar draetha6d geu6a6d gy6ydd
Lleucu yn eilfar lli6 caen elfydd
G6naethum odineb nag ednebydd
G6naethost lynn Ebron ai afonydd
Cyffessaf 6rthyd byd 6ybedydd
Cammau a 6naethum cymmen ieithydd
G6rolgadr 6aladr digy6ilydd
Goruchel bylgain ag a6r ech6ydd
Torrais ogredeu bannau beunydd
Taeredd a ddyscais hydrau hoedrydd
Torrais y dengair ffurfaidd grair ffydd
Deddf eurior dileddf ei ardelydd
Torraist g6eryaist hil g6i6 rihydd
Truma6gfedd daear loy6ar ly6ydd
T6r dior6agiaith perffaith parffydd
Torraist byrth uffern g6lyb fign6ern g6lydd

Er dy goron ddrain er dy gerydd
Er dy gariad cly6 ly6 fy eile6ydd
Er dy gethra6l draed ar rhudd6aed rhydd
Er dy gl6yf ofal ar glaif efydd
Er dy l6yr6ir far6 ar dy elor6ydd
Ar tradoeth gyfod y pryd trydydd
Erbyn fy mar6a6l ddi6edda6l ddydd
Eurdad digronniad dy gerennydd

I DDUW IORWERTH AP Y CYRRIOG AI CANT.

O L. P. P.

BRENIN gorlle6in g6r a'n lly6ia
Broydd a gorthir brig tir terra
Breinia6l nen d6yfa6l na'n difa erom
Onî benytiom ia6nboen et6a
Breisgior dor d6yrain cein amcana
Br6ysgedd ala6edd ynn na li6ia
Brycheu eneidiau Ion oeda cy6yd
Bryd pa6b ai g6rthyd ai g6arthaa
Beirniad byd ein Tad cofiad cyfa
Barnia6dr ammera6dr meir6 obeithfa
Bernych pan rennych ŵyr Anna arnam
Y cam ry6naetham na rynoetha
Barn drugar ein car cor le6ychfa
Oedd raid i 6einiaid ar ddi6annfa
Berny y ceffy coffa er gallu
I ddial Iesu na ddiyssa
Br6ysc ofalon dall ein g6allygfa
B6r6 dysc in mysc yrfyd crynfa
B6r6 fendith in plith pletha dd6yolder
Ner na rysommer rhai sy yma
Buriaf i 6eddi ym a 6edda
Buriaf y gennyt gennyt ydd a
Ban fo amser ner nertha 6rth angau
Y synh6yrau mau ma6r 6ellhaa
Un 6yf a han6yf o hen Efa
Ynof na6d pecha6d pechais ddirdra
Un 6yd a han6yt dihuna im pleid
O Fair ras enaid fa6r Reisina
Yn y farn gadarn gyd gymanfa
Yn y fra6d bara6d buredigfa
Yn y fro i bo pob traha yngorphen
Yn y fen fy Rhen mae'n rhaid noddfa
Adra6dd dioer dir yma a 6nair
Ger bron Crair Crog Calfaria
Edrych na lyssych O ag Alpha
Er dy bum 6eli Geli g6ylia
Fy Argl6ydd cyfl6ydd am cyflea
Fy ergly6 'nghyfyng yn ing a 6na
Fy eurgledd ma6redd Maria ai g6naeth
Am hoes hoedl digaeth ffraeth im ffr6ytha
Am rhydd fy Nofydd nef orph6ysfa
Am rhoddes hoy6les haul a luna
Am rhodd6y obr6y Ebrea fa6redd
Am rho trugaredd a di6edd da Amen
Diwedd glan a ede6is
Dibenn rh6ydd da bann rhoddes
Ynnof Du6 o nef Deus

AWDL SANTAIDD AM DDIWEDD DYN AI GORPH.

O L. P. P.

RHYFEDD na phwyllwn
Rhyfyg na ddaliwn
Peidiwn na rwyfwn
Er ei fawr rinwedd
Gwae ddyn nad ystyr
Ydd a yn ehegyr
Cynn rhythyr tymyr
Tomod Vaenvedd
Yr un dyn deccaf
O holl blant Addaf
Aro vory y g6naf
Nefol rin6edd
A phob dyn felly
Rh6ng yr a6yr fry
Ar ddaear obry
Wely waeledd
Pa wnaer yn unig
Na thrais na thremyg
Na wnaed neb ddig
Nag eiddigedd
Miloedd anghyoed
Fal ir oedd erioed
Pawb a gyrch yr oed
Ir saith droedfedd
Milwr twr taerfor
Val i bu Ector
Nid eiddo ragor
Yn ei orwedd
Rhywnaeth caeth cynnadl
Rhyfyg annhrwyadl
Rhag rheidus disdadyl
Dostur fuchedd
Eurfab y Brenin
Ag Iarlles Erbin
A fagawd ar win
Flin flynyddedd
Neu'r fun lun laesra
Fal i bu Efa
Wel dyma fal ir a
Yn y diwedd
Mewn pwll i dodir
Mewn pridd i cuddir
A byth ni welir
Dihir dihedd
Y corph afrifed

Mewn budr garreg
Yn fwyd i bryfed
  Heb ged geidwedd
Llyffaint braint brydnod
A chynrhawn diglot
A phryfed hynod
  Nod a nadredd
Yn sach drewedig
Yn sur doddedig
Yn swydd annelwig
  Dig dign agwedd
Y Penn a weled
Yn hoff ei dynged
Yn benglog briddled
  Ar bruddlawr bedu
Ar pryd gweddeiddliw
A oedd weddus wiw
Cyt boet deg heddiw
  A hyddysc valchedd
Ef a fydd annelwic
Dan bridd a cherrig
Heb na chroen na chig
  Dremyg drymwedd
Y llygaid glwysion
Yn dyllau crynion
Yn llawn o gynron
  Myn y gwirionedd
Y geneu gweddus
A fu chwareus
A fu ryfygus
  Yn oer ei agwedd
Yn dwll mingamddu
Yn anybell ei garu
Yn dwllgorn digddu
  Dygyn difroedd
Ar dannedd gwynnion
Fal hen ebillion
Yn escyrn llwydion
  Budron budredd
Yr hirion freichiau
Ar heirdd esceiriau
Yn ffustiau giau
  Gohygar budredd
Nid estyn erddo
Na thraed na dwylo
Can gorfu arno
  Braw breuvoledd
Ni flassa'r geneu
Ni chlyw y clustiau
Ni wyl llygaid brau
  Mewn cau Cadfedd
Na dysc ffysc ffynniant
Na gwyr a garant
Nag aur nag ariant
  Na meddiant Medd
Yna i diflann
Y lwyswedd eirian
Mewn pwll truan
  Anghyfannedd
Archwn yt Geli
Er dy bum weli
Er dy ddaioni
  Rhif rhwydd gymyrredd
Er dy ddrain goron
Er dy ddrud loesion
Er gwaed dy galon
  Kymodlonedd
Drwy ddiwair eiriawl
Mair wyrf gannmawl[1]
Ysprydawl hil hawl
  Brenhinawl wedd
Drwy eiriawl sawl saint
O honun cymmaint
Yn ei bro ai braint
  Am ein Camwedd
Cyn cyrchu'r ddalfa
Cwbl fawr cymmanfa
Ni thyccia yna
  Un gyfrwysedd
Ond herwydd i gwaethant
Ag i gorugant
Ag ir haeddassant
  Anfad chwant chwerwedd
Ior yr uchelder
Mynydd Olifer
Nid drwy na symlder
  Nag oferedd
Yna i diolchir
Ymadrodd Cywir
Yna i dielir
  Pob enwiredd

DAFYDD DDU O HIRADDUC AI CANT.

DARN O AWDYL.

NIS GWYDDIS PWY AI CANT. O L. P. P.

GOSSYMMWY tramwy trom ddygnedd byd
Gossymmittid bryd brad ammynedd
Gorsach arllasach lles marannedd
Gossymmeith eilweith annielwedd
Gossummudawd gwawd gwedi maswedd
Gossymmud gofud gofwy Nasredd
Gofynnwn treulwn traed a byssedd
Tref ydd aeth Duw nef iw dangnefedd
Ymru morwyn fwyn o fonedd Anna
  Diw gwyl Faria fawr Gyhydedd
Pan fu ym mhreseb ym mhrysur wedd
Yr ych yr Assen gyda Iossedd
Y gorau rhiau rhinwedd pan aned
A ddoeth yn wared i laweredd
Cyn bei Mab ein tad rhwy danwedd
Yr hoen ar ysbryd gyd amgeledd
Drwg a daethaw wrthwynebedd iawr
I Erod greulawn ei greulonedd

[1] *Neu*, gannwawl.

Gwerthu yr Iesu y sy ryfedd
A orug Iddas o ddigassedd
Gwaith vernid gwythlid gwythlonedd im byd
Gwrthfyd fu gywyd ei argywedd
Cann ryfu ir werin o anwiredd
A fredychwys Crist Creawdr buchedd
Cyfiawn a edeu Cyfannedd ar dir
Enwir difenwir ei etifedd
Archaf arch im naf yn anwyledd
Er archollion doll gan dylluedd
Ei ddwyfron a fu ar fedd ei Arglwydd
Na fy rho awydd yn oferedd
Ei gorph a eddyw eiddun ryssedd
Y mewn Eurddonen hyd y dannedd
Cann ni mynnwys er Duw difroedd arnaw
Na fynned ai law ladd calanedd
O mynn o ammwyll cymmwyll camedd
Myned ym wared o iawn waredd
Na ddalied yn ddiau ddwy vlynedd y gyd
Ei fod yn y byd hyd hir hoedledd
Paham nad edrych tlawd yn ei dlodedd
Mor fydd hoedl egin y brenhinedd
Nad hwyrach i dwg Duw teyrnedd rhagon
Na meibion eillion ni eill trossedd
Ym cen im ceinwawdd ddyfrydedd
Ym cwyn brwyn dwyn brenin Gwynedd
Gwae fi Arglwydd Dduw am eurgledd dideich
Gwynn eu byd hwy Fryneich oi freuoledd
Mal i dug oi deg anrhydedd
I dwg Duw braw yn y diwedd
Digarad a fydd digaredd rhagllaw
Heb allell hunaw gan anhunedd
Ef a nef a llawr gwr mawr ai medd
Ef yn ddihun ddianhyedd
Ef gareu rhiau rhadlonedd ryfu
Gwrawl Iessu pen llu llaryedd
Ef yn dri yn rhi ag nid rhyfedd

Ceis y gorphen : fel hyn y mae y gorphen yn Ll. C. :
Bwyf gwas Duw cyn gwesti dasar.

O SAITH WEDDI Y PADER.

O L. P. P.

Trwm yw tremygu
Hael Ddofydd ym rhydd om rhwydd brynu
Llyma medd Beda byd i feddu
Fy rhi ail weddi Celi ef ym celu
Ai synwyr yw'r llwyr llwrw traethu gofeg
Herwydd ei fadreg gymraegu
Del dy deyrnas blas blaid barthu rhadau
Diau na'n maddeu Duw in meddu
Fal i bydder Ner nef allu ddyddbrawd
Rhag rhwyf o bechawd ryfawr bechu
Un hanes un lles un llu un awydd
Ag un Arglwydd rhwydd in rhyddhau
Fiat voluntas addas oddeu
Tua rhag traha trwm feddylieu
Sicut in Cœlo salw eiriau ai gwna
Et in terra pla plyg eneidiau
Wel dyna drydedd rheufedd rhiau
Weddi ar Geli drwy lên goleu
Ai synwyr yn llwyr llorf graddeu dwywawl
Dothyw in eiriol doethion eiriau
Bid dy ewyllys heb frys frodiau
Ar y ddaear car ceryddeu bennadur
I bob pechadur rhag pechodeu
Panem nostrum trwm yw trem o lid
Quotidianum dy enw gleindid
Do nobis bodie dyn ysodid
A wyr dy foli fel i gellid
Llyma bedwaredd medd menechdid
Weddi or Pader wedd na'n pydid
Llyma lwyr synnwyr llwrw o synnid
Ein rhaid Duw telaid talm a'n rhoddid
Baraw beunyddiawl hawl a holid
Dod Dduw gwiw heddiw ni haeddwn lid
Hynny yw buchedd hon ni bechid
Hanes pob cyffes caffom rydid
Eth reufedd riau gwyd i gyd a gau
Maddau imminau om anian ffaith
Dimitte nobis fab rhad Tad dewis
Dilys in cedwis cadarn obeith
Debita nostra dybydd dydd bo da
Duw ai gwna'n gyfa dinam gyfiaith
Sicut et nos eurgrair air aros
Ufudd-dawd aros dros ein drygwaith
Dim oed *dimittimus* dyb *debitoribus*
Nostris iawn astrus chwyl mwythus maith
Haelfab Mair Crair Cred honn yw llyw llwybrged
Y weddi bummed gyfred gyfraith
Llywiwn y geiriau llyma eu synhwyrau
Twy'r einym ninnau orau araith
A maddeu weithion mawrdad rhad rhodd ion
Ein gwir ddyledion gwar ddilediaith
Mal erod tithau bob cyfryw bynciau
Gwnawn innau faddeu feddwl canllaith
Eth rhag cyfedd cas a llid sid siudas
Ne nos inducas in tentatione
Sed libera nos swydd rwydd rad ddangos
A malo mal dros dyryswch aele
Llyma weddiau gydar pump gynnau
Gorau rhag barau berw anaele
Hael Dad rhad rhifiant naf gyntaf ai cant
Maddeuant gwarant meddwl gware
Hynny yw amlder saith weddi y Pader
Ym er honner Ner nefoedd gyfle
Lle ini foli fal i praw Prophwydi

NIS GWYDDIS PWY AI CANT.

O WAITH Y CHWE DIWRNOD.

O L. P. P.

PAN gyhyrddawdd nawdd neddair hyged
Duw mor nef a llawr llorf eidduned
I doeth brenin coeth rhag caethiwed
O uchelder nef nef amgyffred
Ir ddaer fal car i ymwared
A dyn oedd mewn glyn o glwyf hybred
Gwiscawdd gwisc anawdd enw sarhaed
Gwascawd dynawl gnawd brawd o brofed
Gwiscad herwydd rhad a rybuched
Gwnaeth i rhai caeth gael ymwared
Yn nydd i bu rydd ei rad ddegfed
Nadolig Gwledig gwlad ddamuned
Dewin gorllewin llyw a aned
Dewin deorwin diareb ged
Dechrau eu dechreu Crair orau Cred
Diwedd eu diwedd Duw gogoned
Pan syrthiodd Luciffer or goruchelder
Mewn amlder bryder bradawg diffydd
Duw ollgyvoethawg pan oedd drugarawg
Yn nechrau ——— ddeifniawg ddefnydd
Ef a wnaeth darpar ni bu edifar
Y nef ar ddaear ffurfeiddgar ffydd
Ef a wnaeth rhoddi dirfawr oleuni
Da fu Geli rhi fy rhwyf clodrydd
Llyna'r gwaith pennaf a wnaeth Duw haelaf
Duwllun yn gyntaf ddeddf blaenaf ddydd
Ef a wnaeth dyvredd ag mewn eu perfedd
Y ffarfafen wedd rhinwedd an rhydd
Ag ai gwahanawdd trwy wir ymadrawdd
Mal hawdd luniawdd yn iawn lonydd
Dyvredd anniben goruwch ffurfafen
A ddodes fy Rhen men i maent rydd
A dyfredd llafar ar wyneb daear
A'n rhoes car trugar treigl afonydd
A mor i gelwir a mawr i gwelir
A mwy na chwbl wir dir daeerydd
Llyma ddwywawlweith a wnaeth wir bennafiaith yn eilfedyd[1]
Pan weles llyw cred llawhir gogoned
Däed ei weithred i lu bedydd
Yna digyssellt gwr a feddu mellt
A wnaeth amlder gwellt a gwiwddellt gwydd
Ag amryw brennau amrafael ffrwytheu
A blodeu llysiau lles tragywydd
A bychan a mawr fal i tyf trwy'r llawr
Y medd wawr tymawr gwawr gwarant fydd
Heiliawdd ynn Geli hael oedd in porthi
Holer in foli rhi ai rheglydd
Hwylwaith y dwywawl hoywdad ysprydawl
Neud mad rad didawl y trydedydd
Duw gorucheldad a wnaeth on cariad
Yr haul a lleuad pob rhad an rhydd
A sygnau a syr un anian yw myr
Ag awyr bybyr pobl a edrydd
Didraul haul ehun a ddyd gyd gyfun
Ethun o glaerlun eglurliw dydd
A lloer oer aros mewn wybr liw diddos
Ag ymddangos nos i lliossydd
Felly terfynawdd y gwaith a luniawdd
Hawdd byd waredawdd bedwaredydd
Ni thraethai dafawd yr amryw giwdawd
A wnaeth o byscawd rhyfeddawd rhydd
A hoywdeg adar ar wyneb daear
Haid gerddgar lafar o leferydd
Diddanwch bylgaint a ganant ir saint
Diddeneint edneint adneu goedydd
Llyma waith amlder o brim hyd ucher
Duw gwener fy Ner yn oriau a rydd
Ef a wnaeth weithred Cyfenwir chweched
Oedd wir eidduned ir rhei dedwydd
Pob rhyw anifail gymmarawl arail
Diadfail rhwng dail dol a mynydd
A phob cenedl bryf Cyfrwng gwan a chryf
Or a ddeilyf chwyf chwyl a dderllydd
Wrth eu bryd esbyd ysbaid Dofydd
Llyma attebion llywiawdr dyniadon
Wrth i Angylion rhoddion an rhydd
Ni a wnawn nebun o ddyn credadun
Ar ein llun ein hun a honnaid fydd
A hwnnw yn bennaf Creadur a wnaf
Addaf fu'r hynaf or henw bedydd
A chymmar hir hen a roed oi assen
Anghymmen medd llên y lle or dydd
Wrthynt i traethawdd y gwr au creawdd
Erthyst ymadrawdd gannawdd gynnydd
Tyfu a gerwch tyfid yr einwch
Tyfwch amllewch ym blant beunydd
Gorug gwaith didlawd defawd Dofydd
Gorphowys dyged o bob rhyw weithred
A wnaeth y seithfed teyrnged dydd
Am hynny i dedryd y sul seguryd
Hirfyd trwy gywyd bid dragywydd
Dangos nos i liossydd
Ac wedi nos dangos dydd

NIS GWYDDIS PWY AI CANT.

[1] *Neu*, Eilfed dydd.

PB
2281
A59

Anwyl, (Sir) Edward
The poetry of the
Gogynfeordd from the
Myvyrian archaiology of Wales

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY